

CHARLES
DICKENS

İKİ ŞEHRİN
HİKÂYESİ

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
DİDAR ZEYNEP BATUMLU

Genel Yayın: 4752

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

CHARLES DICKENS
İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ

ÖZGÜN ADI
A TALE OF TWO CITIES

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
DİDAR ZEYNEP BATUMLU

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DENİZ RESUL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, MART 2020, İSTANBUL

ISBN 978-625-7070-10-2 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-7070-11-9 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

HASAN
ÂLİ
YÜCEL

KLASİKLER
DİZİSİ

CCCLXXIV

CHARLES DICKENS

İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
DİDAR ZEYNEP BATUMLU

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

BİRİNCİ KİTAP
HAYATA DÖNÜŞ

Birinci Bölüm

Dönem

Gelmiş geçmiş en iyi günlerdi, gelmiş geçmiş en kötü günlerdi; hem bilgelik çağıydı hem ahmaklık; hem inancın devriydi hem şüphecililiğin; hem Aydınlık hem Karanlık bir mevsimdi; umudun baharı, umutsuzluğun kışıydı; hem her şeyimiz vardı hem hiçbir şeyimiz yoktu; hepimiz ya doğruca Cennete gidecektik ya da tam aksi istikamete –özetle; şu an içinde bulunduğumuz döneme öyle benzer bir dönemdi ki dönemin, sesi en çok çıkan otoriteleri bu günler hakkında –olumlu anlamda da, olumsuz anlamda da– ancak ve ancak “en” sözcüğü kullanılarak konuşulabileceğini iddia ediyorlardı.

İngiltere’de tahtta koca çeneli bir kralla çirkin yüzlü bir kraliçe; Fransa’daysa yine koca çeneli bir kralla güzel yüzlü bir kraliçe vardı.¹ İki ülkede de ülkeyi yönetenlerin bir eli yağda bir eli baldaydı ve bunun bu şekilde ilelebet sorunsuzca süreceği fikri hâkimdi.

Efendimizin doğumunun üzerinden bin yedi yüz yetmiş beş sene geçmişti. Bu olağanüstü dönemde İngiltere’de, tıpkı şimdi olduğu gibi, gaipten birtakım haberler geliyor-

---

1 İngiltere Kralı III. George ile Kraliçe Charlotte Sophia ve Fransa Kralı XVI. Louis ile Kraliçe Marie Antoinette. (ç.n.)

du. Mrs. Southcott² yirmi beşine yeni basmıştı ve Muhafız Alayı'nda görevli, kehanet yeteneğine sahip bir er, Londra ve Westminster'in yerle bir edilme hazırlıklarının başladığını söylerken, aynı zamanda bu kutlu doğumu müjdeliyordu. Londra'daki ünlü Cock-lane hayaletinin –tıpkı daha geçtiğimiz yılın hayaletlerinin yaptığı gibi– masaya vurarak hiç de özgün sayılmayacak haberler vermesinin ve sonrasında defedilmesinin üzerinden yalnızca on iki sene geçmişti. Dünyevi meselelere ilişkin haberlerse Amerika'daki İngiliz vatandaşları kongresinin ardından İngiltere tahtına ve halkına yeni yeni ulaşıyordu; üstelik, bu haberlerin tüm insanlık için Cock-lane'de yaşayan ev kızlarına gaipten gelen haberlerden çok daha büyük önem arz ettiği anlaşılmıştı.

Ruhani meselelerde, elinde kalkan ve üç çatallı asa tutan kız kardeşi³ İngiltere'nin çok daha gerisinde olan Fransa yokuş aşağı son sürat yuvarlanırken boyuna kâğıt para basıp harcamakla meşguldü. Bununla da kalmayıp, Hristiyan rahiplerin rehberliğinde, sırf yağmurun altında, elli altmış metre ötesinde geçit töreni yapan pislik bir keşiş sürüsünün önünde eğilmeyerek saygıda kusur etti diye bir gencin ellerini kesip dilini kerpetenle kopartmak ve diri diri yakmak gibi son derece insani birtakım başarılarla imza atıp kendine eğlenceler yaratıyordu. Büyük ihtimalle Ormancı –yani Kader– o zavallı genç idam edilirken, Fransa ve Norveç'in ormanlarında kök salmış ağaçları keresteye dönüştürmek üzere gözüne kestirmişti; onları, tarihe kara bir leke olarak geçecek, içinde bıçak ve çuval olan hareketli çerçevelere⁴ dönüştürecekti. Muhtemelen tam da o gün, hantal at arabaları, yağmurdan korunabilsinler diye Paris yakınlarındaki çorak toprakları işleyen çiftçilerin derme çatma müstemilatlarına yerleştirilmişti; köyün balçığına bulanmış, domuzların gidip

---

2 Joanna Southcott: Yeni bir Mesih doğuracağını ve kıyametin kopacağını ileri süren, rüya ve kehanetleriyle ünlü sahte peygamber. (ç.n.)

3 İngiltere'yi temsil eden Britannia. (e.n.)

4 Giyotin. (ç.n.)

gelip kokladığı, kümes hayvanlarının içine tünediği, Çiftçi –ya da Ölüm– tarafından Devrim arabaları olarak kullanılmak üzere ayrılmış arabalardı bunlar. Bu Ormancı ile Çiftçi dur durak bilmeden çalışır fakat çıt çıkarmazlar, bu nedenle onların sessiz adımlarını kimseler duymadı; zaten uyanık olduklarından en ufak bir şüphe duymak tanrıtanımazlık ve hainlik sayılırdı.

İngiltere’de tüm o milliyetçi böbürlenmeyi mazur gösterecek bir düzen ve asayiş var denemezdi. Başkentte her gece silahlı adamlar büyük cüretkârlıkla evleri soyuyor, yolları kesiyorlardı; ailelere, güvenlik açısından, eşyalarını döşemecilerin depolarına bırakmadan şehir dışına çıkmamaları tavsiye ediliyordu; gecenin karanlığında yolunuzu kesen adam, gündüz şehrin tüccarlarından biri olarak karşınıza çıkabiliyordu; hatta bir keresinde bir tüccar, kendisini “Kaptan” olarak tanıtarak yolunu kesen tüccar arkadaşını tanıyınca ona meydan okumuş, adamı cesurca kafasından vurup yoluna devam etmişti; bir başka olayda da yedi hırsız bir posta arabasının yolunu kesmiş, arabanın muhafızı hırsızlardan üçünü vurmuş ama “mühimmat yetersizliği sebebiyle” diğer dördü tarafından vurulmuş, bu yüzden de soygun kolaylıkla gerçekleşmişti; daha sonra haydutlar, son derece nüfuzlu Londra Belediye Başkanı’nın Turnham Green’de yolunu kesmiş, “ya paranı ya canını” diyerek o son derece muhterem zatı tüm maiyetinin gözü önünde soyup soğana çevirmişlerdi; Londra hapishanelerinde mahkûmlar gardiyanlarla çatışıyor, majestelerinin yasası, alaybozan tüfekleriyle mahkûmların üzerine fişek yağdırıyordu; hırsızlar saray odalarında soylu lordların boyunlarındaki elmas haçları kesip alıyor, silahşorler kaçak mal bakmaya St. Giles’a gidiyor, çeteler silahşorlere, silahşorler çetelere karşılıklı ateş açıyor, kimse de bu durumlarda bir tuhafılık göremiyordu. Tüm bunların merkezinde yer alan, her zaman son derece meşgul ve en işe yaramaz insandan bile daha aşağılık olan

cellatsa işlere yetişemez durumdaydı; envaiçeşit suçluyu ipe diziıyor, salı günü bir evi soyarken yakalanan hırsız cumartesi günü asıyor, Newgate’te düzinelerce adamın ellerini dağlıyor, Westminter Hall’un girişinde broşürleri yakıyor, bir gün gaddar bir katilin, ertesi gün bir çiftçi çocuğunun iki kuruşuna göz diken aşağılık bir hırsızın canını alıyordu.

İşte, tüm bunlar ve bunun gibi binlerce olay şu bizim meşhur bin yedi yüz yetmiş beş senesi ve hemen sonrasında gerçekleşti. Tüm bunlar olup biterken, kimselerin umurunda olmayan Ormancı ve Çiftçi harıl harıl çalışıdursun, o iki koca çeneli adam ve biri güzel, biri çirkin yüzlü iki kadın, bir miktar korkarak da olsa, ellerindeki tanrısal hakları muhafaza etmeye devam ettiler. Böylece, bin yedi yüz yetmiş beş senesinde Majesteleri de, diğer tarihsel anlatılarda olduğu gibi bu kitapta da bahsi geçen sayısız küçük insan da önlerinde uzanan yollarda yürümeye başladılar.

İkinci Bölüm

Posta Arabası

Kasım ayı sonlarında bir cuma gecesi idi; Dover Yolu, bu tarihsel hikâyeye konu olan ilk kişinin önünde boylu boyunca uzanıyordu. Aynı yol, Shooter's Tepesi'ni⁵ ağır ağır çıkmaya çalışan Dover posta arabasının da önünde uzanıyordu. O da tıpkı diğer yolcular gibi, çamura bata çıka posta arabasının yanında yürüyordu; o koşullarda yürüyüş yapmaktan keyif aldıklarından yürümüyorlardı elbette; yolun eğimi, teçhizat, çamur ve taşıdıkları mektuplar yüzünden araba öyle ağırlaşmıştı ki atlar daha şimdiden üç kere pes edip durmuş, bir defa da isyan edip Blackheath'e dönmek istercesine arabayı yolun karşı tarafına sürüklemişlerdi. Bu tür itaatsizlikler bazı vahşi hayvanlara akıl bahşedilmiş olduğu fikrini desteklese de askerî ceza kanunu tarafından kesinlikle yasaklanmış olduklarından, dizgin, kırbaç, arabacı ve muhafız bir olmuş, atları yola getirip görevlerine döndürmüşlerdi.

Başları öne eğik, kuyrukları titreyen atlar, her an eklemle ri iflas edip yere yığılacaklarmış gibi çamura bata çıka, debelenip tökezleyerek ilerlediler. Arabacı ara ara hayvanları durdurup dinlendirdikten sonra temkinli bir "Deh!" ile yeniden harekete geçirirken öndeki atlardan biri kafasını ve elbette

---

5 O tepeye silahlı soygunlarıyla ünlü olduğu için bu isim verilmiş. (ç.n.)

üzerindeki her şeyi şiddetle sallıyordu; olağanüstü güçlü ve inatçı hayvan arabanın tepeye tırmanmasına karşı koyuyordu. Hayvan ne zaman hareketlenip onları sarssa, yolcumuz –tüm gergin yolcular gibi– irkiliyor ve huzursuz oluyordu.

Buhar gibi bir sis dört bir yana yayılmış, tüm oyukları doldurmuştu; tıpkı huzur arayıp da bulamayan kötü bir ruh misali tepeye doğru mahzun mahzun süzülüyordu. Nemli, buz gibi sis, huzursuz bir denizin dalgaları gibi ağır ağır, birbirini takip eden halkalar halinde hareket ediyordu. Sis öylesine yoğundu ki, arabanın lambaları ancak bu sisin hareketlerini ve birkaç metre ilerisini aydınlatıyordu; nefes nefese kalmış atlardan yayılan buhar da havaya karışıyor, sanki tüm bu sis onların eseriymiş gibi görünüyordu.

Kahramanımızın yanındaki diğer iki yolcu da posta arabasının yanında ağır ağır yürüyordu. Üçü de kulaklarını ve elmacık kemiklerini dahi kapatacak şekilde sarınıp sarmalanmış, uzun çizmeler giymişlerdi. Hiçbiri diğer ikisinin nasıl göründüğünü tarif edemezdi; açıkta kalan tek yer gözleriydi ve zihinlerinden geçenleri tahmin etmek bedenlerini görmek kadar imkânsızdı. O günlerde yolcular birbirlerine hemen güvenmez, ihtiyatlı yaklaşırdı; sonuçta yolculardan birinin bir hırsız ya da hırsızın işbirlikçisi çıkma ihtimali yüksekti. İşbirlikçiliğe gelince, her handa ya da meyhanede “Kaptan” için çalışan, ev sahibinden tut seyis çırağına varana dek birileri mutlaka bulunurdu. Bu yüzden, bin yedi yüz yetmiş beş yılının Kasım ayının o cumartesi günü, Dover posta arabasının muhafızı, Shooter’s Tepesi’ni zar zor çıkarlarken, arabanın arkasında tünediği yerde ayaklarını yere vurarak kendi kendine bunları düşünüyor, bir yandan da içinde altı ya da sekiz adet dolu silah, dolu bir alaybozan tüfeği ve kılıçlar olan sandıktan elini ve gözünü bir an olsun ayırmıyordu.

Dover posta arabasında o her zamanki “dostane” hava hâkimdi; muhafız yolculardan, yolcular birbirlerinden ve muhafızdan şüphe ediyordu, arabacınınsa emin olduğu tek

şey atların durumuydu; atların bu yolculuğu kesinlikle tamamlamayacağına kutsal kitap üzerine yemin edebilirdi.

Arabacı, “Deh!” dedi. “Haydi! Ha gayret, birazdan tepeye varmış olacağız. Kahrolasıcalar, şuraya gelene kadar neler çektiirdiniz bana! Joe!”

“Ne var?” diye cevap verdi muhafız.

“Saat kaç oldu Joe?”

“On biri on geçiyor.”

Arabacı, “Lanet olsun!” diye sinirli sinirli bağırdı. “Daha Shooter’s Tepesi’ne çıkamadık bile. Deh! Yürüyün!”

Baştaki inatçı at tam kafasını sallarken kırbacı yiyince can havliyle ileri atıldı, diğer üç at da onu takip etti. Yanı başında uzun çizmeleriyle bata çıka yürüyen yolcularıyla Dover postası yine müthiş bir mücadeleye başladı. Araba durunca yürüyen yolcular da durmuş, arabanın yanından uzaklaşmamışlardı. Üçünden biri o sis ve karanlıkta biraz önden gitmeyi teklif etme cüretini gösterse, haydut sanılıp vurulma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktı.

Araba son bir gayretle nihayet zirveye ulaştı. Atlar biraz soluklanmak için tekrar durdular ve muhafız, iniş için tekerleğin altına takoz koyduktan sonra arabanın kapısını açıp yolcuları bindirdi.

Arabacı ikaz eden bir ses tonuyla oturduğu yerden, “Hey! Joe!” diye bağırdı.

“Ne diyorsun Tom?”

İkisi de dikkat kesildi.

“Bir at hızla bize doğru geliyor Joe.”

Muhafız, “Bence bir at dörttnala bize doğru geliyor,” diyerek kapıyı tutmayı bırakıp çabucak yerine çıktı. “Beyler! Kral adına sessiz olun lütfen!”

Arabacı bu telaşlı uyarıdan sonra tüfeğinin horozunu çekip teyakkuza geçti.

Bu kitapla tarihin kayıtlarına geçen yolcumuzsa basamaktan çıkıp arabaya binmek üzereydi, diğer iki yolcu da

hemen arkasından onu takip ediyordu. Bir ayağı basamakta, bir ayağıysa arabadaydı, diğer iki yolcu da yolda duruyorlardı. Hepsi öylece durmuş, bir arabacıya, bir muhafıza bakıp seslere kulak kabartıyorlardı. Arabacı dönüp arkaya baktı, onu gören muhafız da dönüp arkaya baktı, hatta inatçı at bile, bu kez hiç karşı gelmeden onlara uyararak, kulaklarını dikip arkaya baktı.

Arabanın tıkırtısının kesilmesiyle çöken sessizliğe bir de gecenin sessizliği eklenmiş, gerçekten çıt çıkmaz olmuştu. Atların hızlı hızlı nefes alıp verişleri tıpkı huysuzlandıkları zaman olduğu gibi arabayı titretip sarsıyordu. Yolcuların kalbi neredeyse dışarıdan duyulacak kadar hızlı çarpıyordu; sessizlik, insanların nefes nefese kalışlarını, nefeslerini tutuşlarını ve olabileceklerin heyecanı ile hızlanan kalp atışlarını duyulur hale getirmişti.

Büyük bir hışımla dörtlüde koşan atın sesi tepeye ulaştı.

Muhafız avazı çıktığı kadar, “Hey!” diye bağırdı. “Hey oradaki! Dur yoksa ateş ederim!”

Dörtlüde koşan atın dizginleri aniden çekildi, atın çamurda batıp çıkarken çıkardığı gürültüyle, sisin arasından bir adamın sesi duyuldu, “Dover postası mı?”

Muhafız, “Sana ne?” diye sertçe cevap verdi. “Sen kimsin?”

“Bu Dover postası mı?”

“Neden soruyorsun?”

“Eğer öyleyse görüşmek istediğim bir yolcu var.”

“Kim?”

“Mr. Jarvis Lorry.”

Kısa bir süre sonra, kayıtlara geçen yolcumuz o ismin kendisine ait olduğunu söyledi. Muhafız, arabacı ve iki yolcu onu şüpheli gözlerle süzdüler.

Muhafız sislerin arasından gelen sese, “Kimildama!” diye seslendi. “Elimden bir kaza çıkarsa telafisi olmaz. Mr. Lorry, cevap verin lütfen.”

Yolcu, “Konu nedir?” dedi. Sonra hafiften titreyen bir sesle, “Benimle kim görüşmek istiyor? Jerry mi?” diye sordu.

(Muhafız kendi kendine, “Şu Jerry denen herifin sesini hiç beğenmedim,” diye söylendi, “benimkinden bile boğuk.”)

“Evet Mr. Lorry.”

“Konu nedir?”

“Siz yola çıktıktan sonra T. ve Ortakları’ndan size bir not geldi.”

Mr. Lorry, diğer iki yolcunun nezaketten ziyade sabırsızlıktan kaynaklanan yardımıyla yola inerken, “Bu haberciyi tanıyorum muhafız,” dedi. Bu arada iki yolcu alelacele arabaya binip kapıyı ve pencereleri kapatmışlardı. “Yanımıza gelebilir, korkulacak bir şey yok.”

Muhafız kendi kendine, “Umarım öyledir ama ben o kadar emin olamıyorum,” diye homurdandı. “Selam!”

Jerry öncekinden daha da boğuk bir sesle, “Selam!” diye karşılık verdi.

“Yavaş yavaş gel. Atının eyerinde silah falan varsa sakın ola elini süreyim deme. Ben küçücük bir yanlış görünce anında şeytana dönerim, yanlışının bedelini kurşunla ödersin. Şimdi yaklaş da yüzünü görelim.”

Bir atla bir adamın silueti anafor yapan sisin içinden süzülüp arabanın yanına, yolcunun durduğu yere geldi. Atlı, gözlerini muhafızdan ayırmadan eğilerek yolcuya küçük, katlanmış bir kâğıt uzattı. Atın yorgunluktan karnı şişmişti ve at da adam da tepeden tırnağa çamura batmış durumdaydı.

Yolcu, bir işadammının kendinden emin ve alçak ses tonuyla, “Muhafız!” diye seslendi.

Sağ eli doğrulttuğu tüfeğinin dipçğinde, sol eli namluda, gözü atlının üzerinde, tetikte bekleyen muhafız sertçe, “Buyurun efendim,” dedi.

“Endişe edecek bir şey yok. Ben Tellson Bankası’nda çalışıyorum. Londra’daki Tellson Bankası’nı biliyor olmalısı-

nız. İş için Paris'e gidiyorum. Bu kronu al da benden bir içki iç. Artık notu okuyabilir miyim?"

"Yalnız biraz acele edin efendim."

Yolcu kâğıdı yandaki arabanın ışığı altında açıp önce içinden sonra yüksek sesle okudu: "Dover'da matmazeli bekleyin."

"Gördün mü muhafız, uzun değilmiş. Jerry, sen de onlara şu cevabı ilet: 'HAYATA DÖNÜŞ'."

Jerry eyerinde irkildi. Şimdiye kadarki en boğuk sesiyle, "Ne tuhaf bir cevap," dedi.

"Bu mesajı onlara aynen bu şekilde iletirsen notu aldığımı anlarlar. Haydi, yolun açık olsun. İyi geceler."

Bu sözleri söyledikten sonra yolcu, arabanın kapısını açıp bu sefer diğer yolcuların yardımı olmaksızın içeri girdi; yolcular saatlerini ve cüzdanlarını çizmelerinin içine gizlemiş, uyuyor numarası yapıyorlardı. Görünen oydu ki boş yere başlarını belaya sokmak istemiyorlardı.

Araba yeniden ağır ağır yola koyulmuştu, yokuş aşağı inmeye başladıklarında daha da yoğunlaşan sis tabakası arabanın etrafını halka halka çevrelemeye başlamıştı. Muhafız kısa bir süre sonra elindeki tüfeği yerine koyup sandıktaki diğer silahlara ve belindeki yedek tabancaya göz attıktan sonra, oturduğu yerin altındaki, içinde birkaç tamir aleti, birkaç meşale ve bir çakmaktaşı bulunan küçük sandığa baktı. Arabanın lambalarının fırtınada kırılıp sönmesi halinde –ki bu çok sık olan bir şeydi– gerekli tüm teçhizata sahipti; tek yapması gereken, içeride kalıp, çıkan kıvılcımın samanlara sıçramamasına özen göstererek çakmaktaşını çeliğe sürtmekti; böylece –şansı yaver giderse– beş dakika gibi bir süre içerisinde kolay ve güvenli yoldan ışık elde edebilirdi.

Arabanın tepesinden yumuşak bir ses, "Tom!" diye seslendi.

"Efendim Joe."

"Mesajı duydun mu?"

“Duydum Joe.”

“Mesajdan ne anladın Tom?”

“Hiçbir şey anlamadım Joe.”

“Ne tesadüf,” dedi muhafız, “al benden de o kadar.”

Sisin ve karanlığın içinde tek başına kalan Jerry hem iflahı kesilmiş atını biraz soluklandırmak hem de yüzündeki çamuru temizleyip şapkasının kenarlarında biriken yaklaşık bir bardak dolusu suyu boşaltmak için atından indi. Atın dizginini tamamen çamura bulanmış koluna dolayıp posta arabasının tekerlek sesleri duyulmaz olana ve gece yeniden eski sessizliğine kavuşana dek bekledikten sonra yokuş aşağı yola koyuldu.

Boğuk sesli haberci, kısırağına bakarak, “Temple Bar’dan⁶ beri dörtmala koşturuyorsun, ihtiyar hanım, düzlüğe çıkana kadar bacaklarına güven olmaz,” dedi. “‘Hayata dönüş.’ Ne tuhaf bir mesaj. Bak sana söyleyeyim, bu işler hiç sana göre değil oğlum Jerry. Ölüler hayata dönecek olsa hapı yuttardın Jerry!”

---

⁶ Londra’nın en batısında yer alan ve 1293’ten beri şehrin giriş kapısı olarak kullanılan yer. (ç.n.)

Üçüncü Bölüm

Gecenin Gölgeleleri

Her insanın bir başkası için sonsuz bir muamma oluşu, üzerinde düşünülmesi gereken muazzam bir hakikattir. Gecenin bir yarısı büyük bir şehre girdiğimde, karanlıkta kümelmiş evlerin her birinin kendine ait sırlar barındırdığını, bu evlerin her bir odasının bir sırrı olduğunu düşünürüm; orada çarpan yüzlerce, binlerce yüreğin her biri, en yakınındaki için bile bir muammadır! Ölümün korkunçluğunun bir kısmı da bundandır. Öldüğümde çok sevdiğim şu kitabın sayfalarını artık çeviremez olacağım, bu yüzden de ölmeden önce hepsini okumuş olmaya dair nafile bir umut besliyorum. Bir an ışık vurduğunda yüzeyin altındaki hazinelerin ve batıkların hayal meyal görüldüğü şu dipsiz suyun derinliklerine bakamayacağım. Zira ben henüz tek sayfasını okumuşken kitabın aniden kapanacağı çoktan yazılmıştır. Yüzeyinde ışıklar oynasırken, suyun sonsuza dek donmasına hükmedilmiştir; bense kıyıda öylece kalakalmaya mahkûmum. Arkadaşım, komşum, sevgilim, ruhumun kıymetlisi öldü; onun o –benim de ömür boyu yüreğimde saklayacak olduğum kendi sırrım gibi– kimselerle paylaşılamayan sırları, acımasızca perçinlenmiş ve sonsuza dek mühürlenmiştir artık. Bu şehrin, içinden geçtiğim herhangi bir mezarlığında yatan onca kişi arasında,

biz yaşayanların birbirimiz için olduğumuzdan daha büyük bir muamma var mıdır?

Bu açıdan bakıldığında at sırtındaki şu haberci, doğuştan miras olarak devraldığı bilinmezlik açısından, kralla, başbakanla ya da Londra'nın en zengin tüccarıyla aynı servete sahiptir. Güçlkle ilerleyen şu eski, daracık posta arabasına sıkışmış bu üç yolcunun her biri diğer ikisi için tam bir muammadır; birbirleri için, sanki her biri kendine ait altı ya da altmış atlı arabada yolculuk ediyormuş da aralarında koca bir ülke kadar mesafe varmışçasına bilinmezliklerle doludurlar.

Atıyla rahvan giderek geri dönen haberci ara ara yol üzerindeki meyhanelerde bir şeyler içmek için mola veriyor, fakat yalnız kalmak istediğini belli edecek şekilde şapkasını gözlerinin üzerine kadar indirmeye özen gösteriyordu. Ne renk ne de biçim açısından bir derinliği olan, sanki ayrılırlarsa başlarına bir şey geleceğinden korktukları için birbirine fazlaca yakın duran siyah gözleri bu hareketleriyle mükemmel uyum içerisindeydi. Üç köşeli bir tükürük hokkasını andıran eski şapkasıyla, çenesini ve boynunu sararak dizlerine kadar inen atkısının arasından bakan gözlerinde fesat bir ifade vardı. İçki içmek için durduğunda sol eliyle atkısını aralıyor, sağ eliyle içkisini yudumladıktan sonra atkısını tekrar sarıp eski haline getiriyordu.

Haberci hâlâ aynı meseleyi düşünerek atını sürerken kendi kendine, "Hayır Jerry, olmaz," dedi. "Bu işler hiç sana göre değil. Sen dürüst, namuslu bir tüccarsın, oğlum Jerry, böyle şeyler senin harcın değil. Hayata dönmek ha! Bahse girerim herif sarhoştı."

Ulaştırması gereken mesaj kafasını öylesine karıştırmıştı ki, pek çok kez kafasını kaşımak için şapkasını çıkardı. Yer yer açılmış olan tepesi dışında kafasının her tarafı fırça gibi dik ve neredeyse yayvan ve küt burnuna kadar inen simsiyah saçlarla kaplıydı. Kafası bir demircinin elinden çıkmış

gibiydi; saçla kaplı bir kafadan ziyade uzun çivilerle kaplı bir duvarı andırıyordu, öyle ki en iyi birdirbir oyuncusu bile onun çok tehlikeli biri olduğunu düşünüp üzerinden atlamayı reddederdi.

İletmesi gereken mesajı –daha yetkili birilerine iletmek üzere– Temple Bar yakınındaki Tellson Bankası’nın önündeki kulübede bekleyen gece bekçisine vermek için atıyla geri dönerken, gecenin gölgeleri o mesajdan fırlamışçasına türlü türlü ürkütücü şekiller almaya başladı; atı bile bu gölgelerde kendisini rahatsız eden birtakım şeyler görüyordu sanki. Hayvan bu kadar çok irkildiğine göre gölgelerin sayısı bir hayli fazla olmalıydı.

Bu esnada posta arabası, içindeki üç gizemli yolcuyla birlikte sarsıla sallana, ağır ağır tekdüze yolculuğuna devam ediyordu. Gecenin gölgeleri, kapanan gözkapaklarının ve daldan dala konan düşüncelerinin arasında onlara da görünüyordu.

Arabada dönüp duran düşüncelerin arasında Tellson Bankası da yerini almıştı. Yandaki yolcuya çarpmamak için deri kayışa tutunmuş olan bankacı yolcumuz, arabanın her sarsılışında daha da bir köşeye sıkışıyor, yarı kapalı gözlerle hafif hafif uyukluyordu. Bir süre sonra, arabanın küçük pencereleri, ışığı üzerlerine vuran lamba ve karşısındaki yolcunun kocaman çıkını hayalinde bankaya dönüşmüş, yolcumuz da bir sürü önemli işi halletmeye koyulmuştu. Koşumlardan çıkan ses, ona para şıkırtısı gibi geliyordu; beş dakika içerisinde bir sürü havale gerçekleştirilmişti; Tellson Bankası, tüm o yurt içi ve yurt dışı bağlantılarına rağmen bu miktarda havaleyi ancak bunun üç katı sürede gerçekleştirebilirdi. Daha sonra, Tellson Bankası’nın yer altındaki –yolcumuzun, içindekilerin sırrına vâkıf olduğu– özel kasa odaları bir bir gözünün önünde canlandı; elinde titrek ışıklı bir mum ve kocaman anahtarlarla odaları dolaşarak, her şeyin bıraktığı gibi yerli yerinde ve güvende olduğunu kontrol etti.

Tüm gece ona eşlik eden bankanın ve posta arabasının yanı sıra –tıpkı morfine rağmen dinmeyen bir ağrı gibi– yolcumuzun kafasını sürekli meşgul eden bir şey daha vardı: Birini mezardan çıkarmaya gidiyordu.

Gecenin gölgeleri, gözünün önünde beliren onca yüzden hangisinin mezarda gömülü adama ait olduğunu ona söylemiyordu, ama yüzlerin hepsi kırk beş yaşındaki bir adama aitti; temelde birbirlerinden ayrıldıkları noktaysa bitmiş tükenmiş, solgun yüzlerindeki farklı duygu ifadeleriydi. Kibir, küçümseme, meydan okuma, inat, itaat, matem ifadesi taşıyan yüzler, çökmüş yanaklar, ölü gibi solgun benizler, bir deri bir kemik kalmış eller ve bedenler birbirinin peşi sıra gözünün önünden geçiyordu. Ne var ki yüzlerin hepsi temelde aynı kişiye aitti ve hepsinin saçları vaktinden önce ağarmıştı. İç geçən yolcumuz, hayalete yüzüncü defa aynı soruyu sordu:

“Ne zamandır orada gömülüsün?”

Cevap hep aynıydı: “Neredeyse on sekiz yıldır.”

“Buradan çıkma ümidini kesmiş miydin?”

“Ümidimi keseli çok oluyor.”

“Hayata döneceğini biliyorsun, değil mi?”

“Öyle diyorlar.”

“Yaşamayı istiyorsundur umarım.”

“Bilmiyorum.”

“Kızı sana göstereyim mi? Gelip onu görmek ister misin?”

Bu soruya verilen cevaplar birbirinden farklı ve çelişkili oluyordu. Hayalet bazen paramparça olmuş bir halde, “Dur! Onu şimdi görürsem ölürüm!” diyordu. Bazen göz yaşları sel olmuş akarken, “Beni ona götür,” diyordu. Bazen şaşkın şaşkın ona bakıp, “Onu tanımıyorum ki. Ne demek istediğinizi anlamıyorum,” diyordu.

Bu hayalî konuşmaların ardından yolcumuz, bu acınası yarattığı gömülü olduğu mezardan çıkarmak için bazen bir kazmayla, bazen kocaman bir anahtarla, bazen de elleriyle

kazıyor, kazıyor, kazıyordu. Yaratık en sonunda yüzü gözü toz toprak içinde dışarı çıkıyor fakat çıkar çıkmaz sırta kadem basıyordu. Yolcumuz tam o esnada kendine geldi, sisin ve yağmurun somut varlığını yanaklarında hissedebilmek için pencereyi açtı.

Yağmur ve sis yolcumuzu kendine getirip iyice ayıltmıştı. Yine de lambaların hareket halindeki ışıkları ve yol kenarındaki titreşen çitlerin etkisiyle arabanın dışındaki gece gölgeleri içeridekilere karışmıştı. Temple Bar yakınlarındaki gerçek banka, önceki gün bankada gerçekleştirmiş olduğu gerçek iş, gerçek kasa odaları, ardından gönderilen gerçek mesaj, onun mesaja verdiği gerçek yanıt, hepsi orada, arabanın içindeydi. Tüm bunların arasından hayalet yüz fırlatacak, yolcumuz da ona yine aynı soruları soracaktı.

“Ne zamandır orada gömülüsün?”

“Neredeyse on sekiz yıldır.”

“Yaşamayı istiyorsundur umarım.”

“Bilmiyorum.”

Yolcumuz, diğer yolculardan biri rahatsız olup pencereyi kapatmasını söyleyene kadar yeniden kazdı, kazdı, kazdı. Sonra kolunu deri kayışa geçirip kendini emniyete aldıktan sonra dikkati dağılıp akli yeniden bankaya ve mezara gidene kadar, uyuklamakta olan iki yolcuyu incelemeye koyuldu.

“Ne zamandır orada gömülüsün?”

“Neredeyse on sekiz yıldır.”

“Buradan çıkma ümidini kesmiş miydin?”

“Ümidimi keseli çok oluyor.”

Bu sözler yolcumuzun kulağında, gün ağarıp da gecenin gölgelerinin kaybolduğunu fark edene kadar gerçekten söyleniyormuşçasına çınlayıp durdu.

Pencereyi indirip doğmakta olan güneşi izledi. İleride, bayırdaki sürülü tarlanın tam ortasında, bir gece önce tarlayı süren atlardan geriye kalan bir saban vardı; daha ilerideyse hâlâ sarı ve kırmızı yapraklarını muhafaza eden ağaçlardan

oluşan huzurlu bir koruluk uzanıyordu. Her ne kadar toprak ıslak ve soğuksa da gökyüzü pırıl pırıldı ve güneş olanca parlaklığı ve güzelliğiyle, sükûnetle yükseliyordu.

Yolcumuz güneşe bakarak, “On sekiz yıl!” dedi. “Yüce Tanrım! Tam on sekiz yıl diri diri mezarda yatmak!”

Dördüncü Bölüm

Hazırlık

Posta arabası öğlen olmadan kazasız belasız Dover'a vardığında, arabanın kapısını her zaman olduğu gibi Royal George Oteli'nin şef garsonu açtı. Adam kapı açma işini abartılı bir seremoni havasıyla yaptı çünkü bir posta arabasının kış günü Londra'dan kalkıp gelmesi, en gözüpek maceraperest bile kolay kolay göze alamayacağı, kutlanması gereken bir başarıydı.

Araba otele varana kadar kutlanması gereken tek bir maceraperest yolcu kalmıştı çünkü diğer iki yolcu gidecekleri yerlerde arabadan inmişlerdi. Nemli ve kirli samanla dolu posta arabası, kötü kokusu ve izbeliğiyle arabadan ziyade büyücek bir köpek kulübesini andırıyordu. Üzerine yapışmış samanları silkeleyerek arabadan inen yolcumuz Mr. Lorry de o an tüylü atkısı, kulaklarını kapatan şapkası ve çamurlu bacaklarıyla kocaman bir köpeği andırıyordu.

“Yarın Calais’ye posta gemisi kalkacak, değil mi garson?”

“Evet efendim, hava bugünkü gibi olur ve rüzgâr da orta şiddette eserse kalkar. Öğleden sonra iki sularında gelgit yolculuk için çok uygun oluyor efendim. Oda ister misiniz efendim?”

“Gece geç saate kadar yatmayacağım ama bir oda ve bir berber istiyorum.”

“Sonra da kahvaltı alırsınız, değil mi? Tamam efendim. Bu taraftan lütfen efendim. Beyefendiyi Concord’a götürün. Beyefendinin valizini taşıyın, sıcak suyunu hazırlayın. Çizmelerini çıkarın. (Odanızda kömür ateşi yanan güzel bir şömine var.) Berberi Concord’a gönderin. Haydi bakalım, herkes Concord’a!”

Concord odası hep posta arabasıyla gelen yolculara verilirdi. Royal George çalışanları bu odada kalanlara büyük merak duyarlardı çünkü bu yolcular otele tepeden tırnağa sarınıp sarmalanmış halde gelir, içeri girerken tek tip görünürdü, çıkarkense bambaşka, türlü türlü insanlara dönüşmüş olurdu. Bu yüzden, eski olmasına rağmen epey iyi muhafaza edilmiş, kare şeklinde geniş manşetleri ve büyük cep kapakları olan kahverengi bir takım elbise giymiş altmış yaşlarında bir beyefendi kahvaltıya giderken, başka bir garson, iki komi, bir sürü hizmetçi ve otelin sahibesi Concord ile yemek salonunun arasındaki koridorda sanki tesadüfen oradalarmış gibi oyalanıyorlardı.

O sabah yemek salonunda kahverengi kıyafetli beyefendiden başka kimse yoktu. Oturacağı masa şöminenin önüne konmuştu, şöminenin alevinin ışığı üzerine vuruyordu; kahvaltısının servis edilmesini beklerken öylesine hareketsizdi ki gören onu, portresi yapılsın diye poz veriyor sanırdı.

Ellerini dizlerinin üzerine koymuş otururken son derece düzgün ve derli toplu bir görüntüsü vardı; cebi kapaklı yeleşinin altında etkileyici bir vaaz verir gibi tik taklar çıkaran cep saati, kendi ağırlığını ve dayanıklılığını, kıvrak ateşin hafif-meşrepliği ve yavaş yavaş tükenişiyle yarıştırıyor gibiydi. Beyefendinin bacakları çok biçimliydi ve bununla gurur duyar gibi bir hali vardı; kahverengi kaliteli çorapları bacaklarını çok güzel sarıyordu, ayakkabıları ve tokaları da sade olmalarına karşılık son derece şıktı. Başını sımsıkı saran, açık saman sarısı küçük bir peruk takmıştı; peruk muhtemelen gerçek saçtan yapılmıştı fakat ipek ya da cam tellerden yapılmış gibi

görünüyordu. Çoraplarıyla kıyaslandığında o kadar da kaliteli olmayan gömleği yakınlardaki sahile vuran dalgaların köpüğü ya da uzak denizlerde, güneşte parıldayan zerrecikler gibi görünen yelkenliler kadar bembeyazdı. Senelerce çabalayarak ifadesizleştirilmiş yüzü, o tuhaf peruğun altındaki bir çift buğulu parlak gözle aydınlanıyordu; o yüz, Tellson Bankası'nın o soğukkanlı ve oturaklı ifadesine uyum sağlanana kadar kimbilir neler çekmişti. Yanaklarının rengi sağlıklıydı ve çizgilerle dolu olmasına rağmen yüzünde kaygı izleri yok denecek kadar azdı. Tellson Bankası'nın bekâr memurlarının esas işi başkalarının sorunlarıyla uğraşmaktı, belki de ikinci el sorunlar da tıpkı ikinci el kıyafetler gibi kolaylıkla elden çıkarılabiliyor, yerleri kolaylıkla doldurulabiliyordu.

Portresini yaptırmak için poz veren birini andıran Mr. Lorry bir süre sonra uyuklamaya başladı. Kahvaltısının gelişiyi uyanıp sandalyesini masaya yaklaştırırken garsona şöyle dedi:

“Bir genç hanım için oda hazırlamanızı istiyorum, bugün her an gelebilir. Size Mr. Jarvis Lorry'yi ya da Tellson Bankası'ndan bir beyefendiyi aradığını söyleyebilir. Geldiğinde beni haberdar edin lütfen.”

“Tamam efendim. Londra'daki Tellson Bankası mı efendim?”

“Evet.”

“Tamam efendim. Bankanız çalışanlarını Londra ile Paris arasında seyahat ederken burada misafir etme şerefine sık sık nail oluyoruz. Tellson ve Ortakları çalışanları ne kadar da çok seyahat ediyorlar efendim!”

“Evet. İngiltere'de olduğu gibi Fransa'da da şubelerimiz var.”

“Anladım efendim. Siz o kadar fazla seyahat etmiyorsunuz sanırım efendim.”

“Son yıllarda etmiyorum. En son Fransa'dan dönüşümüz –daha doğrusu dönüşüm– on beş yıl önceydi.”

“Öyle mi? Ben o zaman burada çalışmıyordum efendim. O zaman burada bizden kimse de yoktu. O zamanlar George Oteli başkalarına aitti.”

“Doğrudur.”

“Ama bahse girerim ki efendim, Tellson ve Ortakları bırakın on beşi, elli sene önce bile büyük bir şirketti.”

“Sen o sayıyı üçle çarp, yüz elli de. Yüz elli sene önce de büyük bir şirketti.”

“Sahi mi efendim!”

Garson şaşkınlıktan ağzını da gözlerini de kocaman açarak masadan geri geri uzaklaştı, peçeteyi sağ kolundan sol koluna alarak rahat bir pozisyon aldı ve konuğunun yiyip içişini bir gözlemevi ya da gözetleme kulesindeymişçesine seyretmeye koyuldu. Bu, eski çağlardan beri süregelen kadim bir garsonluk geleneğiydi.

Mr. Lorry kahvaltısını bitirdikten sonra sahilde gezintiye çıktı. Dover, daracık, küçük, eğri büğrü sokaklarıyla kendini sahilden saklamış, devekuşu gibi kafasını bembeyaz kayalıklara gömmüştü. Sahil, denizin çılgın dalgalarıyla taşlara taklalar attırdığı bir çöle benziyordu; deniz istediği her şeyi yapabiliyordu ve tek istediği yerle bir etmekti. Çılgın dalgalar gürül gürül coşup kasabayı, kayalıkları dövüyor, sahilleri dize getiriyordu. Evlerin etrafına öyle ağır bir balık kokusu sinmişti ki –tıpkı hasta insanların şifa bulmak için denize girmesi gibi– hasta balıkların iyileşmeleri için açık havaya çıkarıldığını sanırdınız. Limanda az miktarda balıkçılık yapı-lıyordu ve özellikle sular yükselip de her yer su altında kaldığında, geceleri sahilde gezinenler ve denizi seyredenler olurdu. Fazla iş yapmayan küçük esnaf bazen –nereden geldiği belli olmayan– büyük paralar elde ederdi; böyle zamanlarda o civarlarda hiç kimsenin geceleri lambaları yakan insanların varlığına tahammül edemiyor oluşu dikkatten kaçmazdı.

Öğleden sonra olduğunda ve ara ara Fransa kıyılarını görmeye müsaade edecek kadar açan hava yeniden sis ve

rutubetle kaplandığında Mr. Lorry'nin düşünceleri de bulutlanmıştı sanki. Karanlık çöktüğünde, yemek salonundaki şöminenin önüne oturup kahvaltısını beklediği gibi akşam yemeğini beklemeye koyulduğunda, zihni düşüncelere dalıp kıpkırmızı korları kazdı, kazdı, kazdı.

Akşam yemeğinden sonra içilecek iyi bir kırmızı şarabın, kıpkırmızı korları kazan birine –işini baştan savma yapmasına sebep olma tehlikesi dışında– ne zararı olabilirdi ki? Mr. Lorry epey zaman boş boş oturduktan sonra şişenin dibini bulmuş, yaşlı ama dinç bir beyefendinin mest olmuş ifadeyle son kadehini doldurmuştu ki dar sokaktan gelen tekerlek sesleri otelin avlusuna ulaştı.

İçkisinden tek yudum almadan kadehini masaya bıraktı. “Bu matmazeldir!” dedi.

Birkaç dakika sonra garson, Londra'dan Miss Manette'in geldiğini ve Tellson Bankası'ndan gelen beyefendiyle görüşmekten mutluluk duyacağını söyledi.

“Hemen şimdi mi?”

Miss Manette yolda bir şeyler atıştırdığı için yemek istemiyordu, eğer onun için de uygunsa, Tellson'dan gelen beyefendiyle görüşmeye can atıyordu.

Tellson'dan gelen beyefendinin kayıtsız bir umarsızlıkla son kadehini kafasına dikip saman rengi küçük peruğunu kulaklarına kadar indirmekten ve garsonu takip ederek Miss Manette'in odasına gitmekten başka çaresi yoktu. Geniş ve karanlık bir odaydı; içeride cenaze salonlarını andıran, at kılından kumaşlarla kaplı mobilyalar ve ağır, koyu renk masalar vardı. Masalar üst üste öyle çok cilalanmıştı ki odanın ortasında duran masadaki iki uzun mum, masanın kanatlarına cılız, solgun bir ışık olarak yansıyor; sanki mumlar, siyah maundan yapılma derin mezarlara gömülmüşlerdi ve gömülü oldukları yerden çıkarılınca dek doğru düzgün ışık vermeleri mümkün değildi.

Odanın karanlığını delip geçmek öyle zordu ki Mr. Lorry yıpranmış Türk halısının üzerinde yürürken bir an

Miss Manette'in burada değil de yandaki odada olduğunu düşündü fakat iki uzun mumun yanından geçtikten sonra, şömineyle aralarındaki masanın yanında, binici pelerini ve kurdelesinden tuttuğu hasır seyahat şapkasıyla, en fazla on yedisinde gösteren genç bir hanımın ayakta kendisini beklediğini gördü. Gözleri bu kısa boylu, minyon bedene, altın saçlara, merakla kendisini inceleyen bir çift mavi göze ve ne tam olarak kafa karışıklığı, ne merak, ne tetikte olma, ne de yoğun ilgiyi yansıtan fakat tüm bu duyguları içinde barındıran özel bir ifadeyle çizgi çizgi olmuş gencecik ve pürüzsüz alna bakakaldı; birden, denizin yükseldiği, çok şiddetli bir dolunun yağdığı soğuk bir günde, Manş Denizi'ni geçerken yolculuk boyunca kucağında tuttuğu küçük kız çocuğunun bu genç hanıma ne denli benzediği geldi aklına. Fakat düşünceleri, genç hanımın arkasındaki –çerçevesinde bazılarının kafası kopmuş, hepsi sakat, siyah tanrıçalara siyah sepetler içinde Lut Gölü meyvesi ikram eden bir dizi siyah melek olan– aynanın yüzeyine üflenmiş bir nefes gibi dağıldı. Mr. Lorry resmî bir ifadeyle hafifçe eğilerek Miss Manette'i selamladı.

“Lütfen oturun efendim.” Billur gibi, hoş, gencecik bir sestti; belli belirsiz bir yabancı aksanı vardı.

Mr. Lorry eski zamanın görgü kurallarına uygun olarak, “Elinizi öpmeme müsaade edin küçükhanım,” dedi. Sonra tekrar resmî bir şekilde eğilerek yerine oturdu.

“Dün bankadan bir mektup aldım efendim, bir istihbaratla –daha doğrusu yeni öğrenilen bir durumla– ilgili.”

“Kelimeler sonucu etkilemez küçükhanım, istediğinizi kullanabilirsiniz.”

“Uzun zaman önce ölmüş olan, hiç görmediğim babama ait küçük bir mülkle ilgiliymiş...”

Mr. Lorry sandalyesinde kımıldanıp siyah meleklerle huzursuz bir bakış attı. Sanki o gülünç sepetleriyle kimseye bir hayırları dokunabilirmiş gibi!

“Mutlaka Paris’e gidip, benimle görüşmesi için oraya gönderilen bir banka görevlisiyle görüşmem gerekiyormuş.”

“O kişi benim.”

“Ben de öyle tahmin etmiştim efendim.”

Miss Manette, adamın kendisinden yaşça büyük ve bilge olduğunu bildiğini göstermek istercesine reverans yaptı (o günlerde genç hanımlar böyle selam verirlerdi). Mr. Lorry de bir kez daha eğilerek genç hanımı selamladı.

“Ben de bankaya hemen cevap yazıp konuyu bilen ve beni yönlendirme nezaketinde bulunan insanların tavsiyesine uyarak Fransa’ya gideceğimi bildirdim efendim. Onlara yetim olduğumu ve benimle gelecek bir arkadaşımın olmadığını, bu yüzden de yolculuğu bir beyefendinin himayesinde gerçekleştirebilirsem çok mutlu olacağımı söyledim. O beyefendi Londra’dan ayrılmış olduğu için arkasından bir haberci gönderip beni burada beklemesini rica etmişler.”

Mr. Lorry, “Buna layık görüldüğüm için mutluluk duyuyorum,” dedi. “Görevimi yerine getirmekten çok daha büyük mutluluk duyacağım.”

“Size yürekten teşekkür ederim efendim. Gerçekten minnettarım. Bankadan bana, bu beyefendinin konuyla ilgili tüm detayları anlatacağını ve sürprizlere hazır olmamı söylediler. Ben de elimden geldiğince kendimi hazırladım ve büyük bir merakla bekliyorum.”

“Elbette,” dedi Mr. Lorry, “ben...” Bir an durakladıktan sonra yepyeni lepiska peruğunu kulaklarının arkasına atarak, “Nereden başlayacağımı bilemiyorum,” dedi.

Sözüne başlayamamıştı; bu kararsızlık anında bakışları genç hanıminkilerle buluştu. O gencecik alın yine o tuhaf –hem tuhaf hem de ona özgü– ifadeye bürünmüştü ve genç hanım, elini sanki yanından geçen bir gölgeyi yakalamak ya da alıkoymak istermiş gibi istemsizce havaya kaldırdı.

“Sizi bir yerden tanıyor olabilir miyim efendim?”

“Size tanıdık mı geliyorum?” Mr. Lorry ellerini iki yana açıp düşünceli bir şekilde gülümsedi.

Genç hanım deminden beri yanında ayakta durduğu sandalyeye dalgın dalgın otururken kaşlarıyla o küçük, kadınsı burnunun arasındaki alabildiğine güzel ve narin çizgi iyice derinleşmişti. Mr. Lorry onun bu düşüncelere dalmış halini izledi ve genç hanım bakışlarını kaldırır kaldırmaz sözlerine devam etti:

“Miss Manette, vatanınız saydığınız bu ülkede sizi genç bir İngiliz hanım olarak tanımlamam uygun olur sanırım.”

“Nasıl uygun görürseniz efendim.”

“Miss Manette, ben bir işadamıyım. Yerine getirmekle yükümlü olduğum işler var. Beni yalnızca konuşan bir maki-ne olarak görün ki zaten bundan fazlası değilim. Şimdi izninizle küçükhanım, size müşterilerimizden birinin hikâyesini anlatmak istiyorum.”

“Hikâye mi?”

Mr. Lorry, genç hanımın tekrar ettiği kelimeyi kasten yanlış anlayarak aceleyle ekledi, “Evet, müşteriler; bankacılık sektöründe bağlantımız olan kişilere müşteri deriz. Bu müşterimiz Fransızdı; bir bilim insanıydı; büyük başarılarla imza atmış bir doktordu.”

“Beauvaisli miydi yoksa?”

“Evet, Beauvaisliydi. Tıpkı babanız Mösyö Manette gibi bu beyefendi de Beauvaisliydi. Tıpkı babanız Mösyö Manette gibi bu beyefendi de Paris’te tanınan biriydi. Onunla orada tanışma şerefine nail olmuştum. Onunla olan hukukumuz iş ilişkisine dayalıydı ve tamamen gizliydi. Ben o dönem Fransa’daki şubemizdeydim ve orada tam tamına yirmi yıl görev yaptım.”

“O dönem derken hangi yılları kastediyorsunuz efendim?”

“Yirmi yıl öncesinden bahsediyorum küçükhanım. Bu beyefendi bir İngiliz hanımla evliydi ve ben onun işlerini halleden mutemetlerinden biriydim. Onun işlerine de tıpkı diğer

pek çok Fransız beyefendi ve ailelerinin gibi Tellson bakardı. O zaman da şimdi olduğu gibi müşterilerimizin mutemedi olarak çalışıyordum. Bunlar salt iş ilişkisidir küçükhanım; içinde dostluk, özel bir ilişki ya da duygu barındırmaz. İş hayatım boyunca bir müşteriden diğerine geçtim, şimdi de aynı şekilde bir müşteriden diğerine geçiyorum; özetle, ben de duygu yoktur; ben bir makineyim. Neyse, devam...”

Adamı dikkatle dinleyen genç hanımın alnı merakla çatılmıştı. “Fakat bu babamın hikâyesi efendim ve yanılmıyorsa, babamdan iki yıl sonra annem de ölüp öksüz ve yetim kaldığımda beni İngiltere’ye getiren sizdiniz. O kişinin siz olduğunuzdan eminim.”

Mr. Lorry ona doğru biraz tereddütle de olsa güvenle uzanan küçük eli tutup tımtırlı bir havayla dudaklarına götürdü. Sonra genç hanımı tekrar sandalyesine oturttu; sol eliyle sandalyenin arkasını tutarken sağ eliyle önce çenesini sıvazladı, ardından peruğunu kulaklarına doğru çekti ve sözlerini el hareketleriyle pekiştirdi. O ayakta, genç hanım sandalyede birbirlerine bakıyorlardı.

“Evet, o bendim Miss Manette. Duygularımın olmadığını, müşterilerimle yalnızca iş ilişkisi kurduğumu söylerken doğruyu söylediğimi görüyorsunuz; düşünsenize, sizi bir daha hiç görmedim. O zamandan beri Tellson Bankası’nın vesayeti altındaydınız ve ben de bankanın başka işlerini yürütmekle meşguldüm. Duygular! Ne duygulara ayıracak zamanım oldu ne de duyguları yaşayacak fırsatım. Tüm hayatım küçükhanım, devasa bir para çarkını döndürmekle geçti.”

Mr. Lorry günlük iş rutinini böylesine garip bir ifadeyle tanımladıktan sonra iki eliyle saman sarısı peruğunu kafasına iyice bastırdı (aslında böyle bir şey yapmasına hiç gerek yoktu çünkü parlak peruğu zaten kafasına yeteri kadar yapıştı) ve tekrar az önceki duruşunu aldı.

“Sizin de ifade ettiğiniz gibi, şimdiye kadar anlattığım zavallı babanızın hikâyesiydi küçükhanım. Şimdi olayın rengi

değişiyor. Ya öldü sandığınız babanız aslında ölmediyse? Durun, korkmayın! Nasıl da irkildiniz.”

Genç hanım sahiden de irkilmişti. İki eliyle adamın bileğini sımsıkı kavradı.

Mr. Lorry teskin eden bir ses tonuyla, “Lütfen,” dedi ve sol elini sandalyenin arkasından çekerek genç hanımın bileğini kavrayan, tir tir titreyerek yalvaran parmaklarının üzerine koydu. “Lütfen sakın olun; neticede bu bir iş. Dediğim gibi...”

Genç hanımın bakışları onu öylesine rahatsız etmişti ki durup biraz düşündü, sonra kaldığı yerden devam etti:

“Az önce de dediğim gibi; Mösyö Manette ölmemiş olsaydı; birdenbire, sessizce ortadan kaybolmuş olsaydı; kaybettirilmiş olsaydı; yerini hiçbir şekilde bilemeyecek olsak da gittiği o korkunç yeri tahmin etmek zor olmasaydı; şu karşı kıyıda bir yerlerde, en cüretkâr insanın bile telaffuz etmekten çekineceği bir ayrıcalığa –birtakım boş kâğıtları doldurup istedikleri kişileri senelerce zindanlarda unutulmaya terk edecek güçlere– sahip bir düşmanı olsaydı; karısı, krala, kraliçeye, mahkemelere ve rahiplere, ondan bir haber alabilmek için nafile yalvarmış olsaydı; işte o zaman babanızın hikâyesi, bu talihsiz beyefendinin, Beauvaisli doktorunkiyle aynı olurdu.”

“Yalvarırım anlatmaya devam edin efendim.”

“Edeceğim. Fakat kaldırabileceğinizden emin misiniz?”

“Kaldıramayacağım tek şey, şu anda beni içinde bıraktığınız belirsizlik.”

“Artık daha sakın konuşuyorsunuz, siz de sakinleştiniz sanırım. Bu iyi bir şey!” (Bu sözlerinin aksine Mr. Lorry’nin beden dili pek o kadar tatmin olmuş görünmüyordu.) “Bu yalnızca bir iş. Bunu bir iş olarak görün; yapılması gereken bir iş. Son derece cesur ve dirayetli olmasına rağmen, bu doktorun karısı, minik yavrusunu dünyaya getirmeden önce öyle büyük acılar çekmişti ki...”

“O minik yavru, bir kız çocuğuydu efendim.”

“Evet, kızdı. İş yapıyoruz burada; lütfen kendinizi hırpalamayın. Küçükhanım, bu zavallı kadıncağz minik yavrusunu dünyaya getirmeden önce öyle büyük acılar çekmişti ki, zavallı çocuğu da bu mirası devralıp büyük acılar içinde büyümesin diye ona babasının öldüğünü söyledi. Hayır, yapmayın lütfen! Tanrı aşkına, neden önümde diz çöküyorsunuz?”

“Gerçeği öğrenmek için. İyi yürekli, merhametli beyefendi, ne olur bana gerçeği söyleyin!”

“Bu... Bu tamamıyla işle ilgili bir mesele. Kafamı allak bullak ediyorsunuz; böyle yaparsanız işimi nasıl yapacağım? Şimdi kafamızı toplayıp sakince düşünelim. Söyleyin bakalım; dokuz kere dokuz peni kaç eder, ya da yirmi gine kaç şilin eder? Bu sorulara cevap verebilerseniz ruh halinize ilişkin içim rahat edecek.”

Genç hanım sorulara doğrudan yanıt vermediyse de onu nazıkçe yerinden kaldırırken karşı koymaması ve bileğini kavramaya devam eden ellerinin eskisi kadar titrememesi Mr. Jarvis Lorry’ye bir miktar güven vermişti.

“Ha şöyle! Biraz metanet! İş mühimdir! Halletmemiz gereken bir işimiz var; size faydası dokunacak bir iş. Anneniz, Miss Manette, sizin için böylesinin daha doğru olacağını düşünmüştü. Ama hiçbir sonuç alamasa da babanızı aramaktan asla vazgeçmedi – kadıncağz ne büyük acılar çekmiştir kimbilir. Siz iki yaşındayken öldüğünde, ömrünüz boyunca babanız zindanlarda çürüyüp tükendi mi, yoksa hâlâ orada heba mı oluyor diye karanlık düşüncelere saplanıp kalmadan, neşeli, güzel, mutlu bir biçimde büyümenizi istedi.”

Bu sözleri söylerken hayranlıkla karışık bir acıma duygusuyla kızın altın sarısı dalgalı saçlarına baktı; bir yandan da bu saçlara daha şimdiden ak düşmüş olabileceğini düşünüyor gibiydi.

“Ailenizin pek fazla bir mal varlığının olmadığını, olanların da annenizin ve sizin üzerinize olduğunu biliyorsunuz. Son zamanlarda ortaya çıkan yeni bir mülk ya da para yok fakat...”

Mr. Lorry, genç kızın bileğini daha sıkı kavradığını hissedince sustu. Alnındaki o çok dikkatini çeken ifade, korku ve acı da eklenerek daha da derinleşmiş ve sabitlenmişti sanki.

“Fakat ortaya çıkan başka bir şey var; babanız. Babanız yaşıyor. Büyük ihtimalle çok değişmiştir; belki de tam bir enkaz haline gelmiştir. Yine de iyi tarafından bakmaya çalışalım; en azından yaşıyor. Babanız Paris’te eski bir uşağının evine götürülmüş; biz de şimdi oraya gidiyoruz. Ben elimden geldiğince kimliğini tespit etmeye çalışacağım; siz de onu tekrar yaşama döndürüp yeniden sevgiye, sorumluluklarına ve huzura kavuşturacaksınız.”

Genç hanımın tüm bedenini dolaşan ürperti adama da sırayet etti. Genç hanım sanki rüyadaymış gibi alçak ve dehşet dolu bir sesle şöyle dedi:

“Babamın hayaletini göreceğim! Gördüğüm şey babam olmayacak ki, hayaleti olacak!”

Mr. Lorry sessizce kolunu sıkmakta olan elleri sıvazladı. “Bir durun bakalım. Bakalım neler göreceğiz. Meselenin en iyi yanını da en kötü yanını da biliyorsunuz artık. Yapmamız gereken, haksızlığa uğramış o zavallı beyefendiyi görebilmek için güzel bir deniz ve kara yolculuğu; çok yakında sevgili babanıza kavuşmuş olacaksınız.”

Genç hanım yine aynı ifadeyle, fakat bu kez tamamen fısıldayarak, “Şimdiye dek öylesine özgür ve mutluydum; babamın hayaleti bana hiç musallat olmamıştı!”

Mr. Lorry, genç hanımın dikkatini söylediklerine çekebilmek için kelimelerin üzerine basa basa, “Bir şey daha var,” dedi. “Babanız farklı bir isimle bulundu; gerçek kimliği ya çoktan unutulup gitmiş ya da gizleniyor. Şu aşamada hâpiste mi unutulmuş yoksa orada kasıtlı olarak mı tutulmuş, araştırmanın kimseye bir faydası yok. Üstelik bu tür şeyleri araştırmak tehlikeli olabilir. En iyisi bu konudan hiçbir yerde hiçbir şekilde bahsetmemek ve ne yapıp edip onu bir an önce Fransa dışına çıkarmak. Bir İngiliz vatandaşı olarak güvende

olan ben de, Fransızlar için büyük önem taşıyan Tellson da bu konuyu telaffuz etmekten kaçınıyoruz. Yanımda bu konuya dair en küçük bir kâğıt parçası bile taşımıyorum. Bu iş tamamen gizli. Tüm evraklarım, kayıtlarım ve notlarımda –pek çok anlama çekilebilecek– ‘Hayata Dönüş’ ibaresini kullanıyorum. Size ne oldu? Beni duymuyor bile! Miss Manette!”

Genç hanım tamamen sessiz ve hareketsizdi; sandalyesinin arkasına bile yaslanmamıştı, fal taşı gibi açılmış gözlerini Mr. Lorry’ye dikmiş ve sanki o ifade alına kazınmış ya da damgalanmış gibi, adamın elinin altında öylece oturuyordu. Mr. Lorry’nin kolunu öyle sıkı tutuyordu ki, adam onu incitmekten çekindiği için kolunu çekemiyordu; bu yüzden, olduğu yerden hiç kımıldamadan yardım istemek için seslendi.

Mr. Lorry’nin tüm gerginliğine rağmen tepeden tırnağa kırmızılar içinde, kızıl saçlı olduğunu gözlemleyebildiği, üzerinde dar bir elbise ve başında askerlerin taktığı, tahta tahıl ölçme kepçesine ya da Stilton peyniri tekerine benzeyen, muhteşem bir şapka takan vahşi görünümlü bir kadın, otel çalışanlarından önce koşarak odaya girdi; kadın, Mr. Lorry’nin kendini genç hanımdan kurtaramaması sorununu, adamı göğsünden var gücüyle itip duvara yapıştırmak suretiyle çözmüş oldu.

(Mr. Lorry duvara yapıştığında, soluğu kesilmiş bir halde, “Bu kadın erkek olmalıymış!” diye geçirdi içinden.)

Kadın, otel çalışanlarına, “Şu halinize bakın!” diye gürledi. “Orada durup beni seyredeceğinize gidip bir şeyler getirsenize! Neyime bakıyorsunuz ki? Haydi gidip bir şeyler getirin. Çabuk bana amonyak ruhu, soğuk su ve sirke getirin yoksa fena yaparım!”

Tüm çalışanlar, genç hanımı kendine getirecek şeyleri getirmek için hızla dağıldıktan sonra kadın hastayı koltuğa yatırdı; “kuşum”, “bir tanem” diye hitap ederek büyük bir maharet ve yumuşaklıkla onunla ilgileniyor, gurur ve özenle altın saçlarını omuzlarının arkasına atıyordu.

Kadın, Mr. Lorry'ye dönerek öfkeyle, “Hey, sen, kahverengili!” dedi. “Ona her ne söylediyse, korkudan ödünü patlatmadan söyleyemez miydin? Şu haline bak; güzel yüzü sararıp solmuş, elleri buz kesmiş. Senin bu yaptığın bankacılık mı şimdi?”

Mr. Lorry cevaplamaşı son derece zor olan bu soru karşısında öylesine afallamıştı ki ürkek bir duygudaşlık ve tevazuyla uzaktan öylece bakakaldı; bu sırada, orada hiçbir şey yapmadan durdukları takdirde, ne şekilde olacağı belli olmayan, muğlak bir “fena yapma” tehdidiyle çalışanları dağıtmış olan güçlü kuvvetli kadın, bir dizi sabırlı hareketle genç hanımı kendine getirmiş, sarkan başını omzuna yaslatmayı başarmıştı.

Mr. Lorry, “Kendine geldi sanırım,” dedi.

“Kendine pay çıkarma; senin sayende değil kahverengili. Zavallı kuzum benim!”

Mr. Lorry yine aynı ürkek duygudaşlık ve tevazuyla durakladıktan sonra, “Umarım Miss Manette’e Fransa’ya kadar eşlik edersiniz,” dedi.

“Hiç olacak iş mi?” diye cevap verdi güçlü kuvvetli kadın. “Kaderimde tuzlu sudan geçip karşı kıyıya gitmek olseydi Tanrı beni bu adaya koyar mıydı sanıyorsun?”

Bu da cevaplamaşı zor bir soruydu; Mr. Jarvis Lorry soru üzerinde düşünmek üzere yanlarından ayrıldı.

Beşinci Bölüm

Meyhane

Kocaman bir şarap fıçısı sokakta yere düşüp kırılmıştı. Kaza, fıçıyı arabadan çıkarırken gerçekleşmişti; yuvarlanıp kaskakları dağılan fıçı, meyhanenin önündeki taşların üzerinde tıpkı bir ceviz kabuğu gibi sallanıyordu.

Çevredeki herkes işini gücünü ya da aylaklığı bırakıp mekâna şarap içmeye gelmişti. Dökülen şarap, sokağın, üzerine basan herkesi topal bırakmak için sanki özellikle tasarlanmış gibi duran, her biri farklı yöne bakan kaba ve düzensiz taşları arasında küçük gölcükler oluşturmuştu; her bir gölcüğün başındaysa büyüklüğüyle orantılı sayıda insandan oluşan, itişip duran bir grup vardı. Erkeklerin bazıları diz çökmüş, birleştirip kepçe haline getirdikleri elleriyle şarabı ya kendileri içiyor ya da parmaklarının arasından akıp gitmeden, omuzlarının üzerinden uzanan kadınlara içiriyorlardı. Başka bir grup kadın ve erkekse küçük, kırık dökük toprak maşrapalarını gölcüklere daldırıyorlardı. Hatta kadınlardan bazıları başlarındaki örtüleri şaraba daldırıp, tek damla kalmayana dek sıkarak bebeklerin ağızlarına damlatıyorlardı; bazıları, yukarıdaki yüksek camlardan bakanların tavsiyesi üzerine, kendine yeni kanallar bulup küçük derecikler halinde akıp giden şarabı engellemek için çamur-

dan küçük setler yapmaya koyulmuşlardı; bazılarıysa kendilerinden geçmiş bir halde, şarabı iyice emmiş ve dipteki tortuya bulanmış kırık fıçı parçalarını yalıyor, hatta büyük bir iştahla ısıyorlardı. Şarabın akıp gideceği bir mazgal yoktu, bu nedenle dökülenin büyük kısmı toplanabilmişti fakat şarapla birlikte o kadar çok çamur temizlenmişti ki görenler mucizevi bir olayın gerçekleştiğini, yani sokağın bir çöpçü tarafından temizlendiğini düşünebilirlerdi.

Erkeklerin, kadınların ve çocukların tiz kahkahaları ve şen sesleri şarap içme oyunu boyunca sokakta çınlamıştı. Oyunda yer yer şiddet, çokça maskaralık vardı. Özel bir yoldaşlık oluşmuştu; herkes birbiriyle gözle görülür bir dayanışma içindeydi. Özellikle de, diğerlerinden daha şanslı olan gamsız tipler sevinçten yerlerinde duramıyor, birbirlerine sarılıyor, şerefe kadehler kaldırıyor, tokalaşıyor ve elele tutuşup dans ediyorlardı. Şarap tükenip de en çok biriktikleri küçük gölcükler yerini ızgara şeklinde parmak izlerine bırakınca gösteri başladığı gibi aniden sona erdi. Testeresini, kesmekte olduğu odunun üzerinde bırakan adam işinin başına döndü, kendisinin ve çocuğunun açlıktan bir deri bir kemik kalmış parmaklarının sızısını hafifletmek için kullandığı sıcak kül dolu kovasını kapısının önünde bırakmış olan kadın tekrar kovasının yanına döndü; kolları çıplak, dağınık saçlı, kadavra suratlı adamlar kısa bir süre kış güneşinde kaldıktan sonra tekrar karanlık mahzenlerine indiler ve sonunda etrafı, sokağa gün ışığından daha çok yakışan bir kasvet sardı.

Şarap kırmızıydı ve Paris'te, Saint Antoine'ın varoşlarındaki dar sokağın taşlarını kıpkırmızıya boyamıştı. Pek çok el, yüz, çıplak ayak ve tahta ayakkabı da aynı şekilde kırmızıya boyanmıştı. Odun kesen adamın elleri kütüklerin üzerinde kırmızı lekeler bırakmıştı; bebeğini emziren kadının alnı da tekrar başına bağladığı eski püskü örtü yüzünden lekelenmişti. Büyük bir açgözlülükle fıçının kırık tahtalarına saldıranların ağızları bir kaplanın kanlı ağzı gibi kıpkırmı-

zıydı. Başının büyük kısmı pis bir çuvala benzeyen kukuletasının dışında kalan, üstü başı pislik içinde, uzun boylu soytarı kılıklı bir adam, çamurla karışık şarap tortusuna bandırdığı parmağıyla duvara “KAN” yazmıştı.

O şarabın da sokak taşlarının üzerinde akacağı, pek çok insanı kıpkırmızıya boyayacağı günler yakındı.

O kutsal yüzünün bir anlık parıldayışıyla dağılan kocaman bulut Saint Antoine’ın üzerine tekrar çökmüştü ve kasvetli bir karanlık hâkimdi; soğuk, pislik, hastalık, cehalet ve açlık –özellikle de sonuncusu– kudretli birer efendi gibi bu kutsal varlığın tepesinde dikiliyordu. Değirmende –o eski halk hikâyesindeki yaşlıları gençleştiren değirmen değildi bu kesinlikle– tekrar tekrar öğütülen insan numuneleri, köşe başlarında titriyor, kapılardan girip çıkıyor, pencerelerden bakıyor, soğuk rüzgârın dalgalandırdığı, kıyafet diye giydikleri paçavraların içinde çırpınıyorlardı. Onları öğüten değirmen gençleri yaşlandıran bir değirmendi; çocukların suratları yüzlerce yıl öncesinden kalma gibiydi, sesleri son derece ciddiydi ve bu yaşlı suratlarda saban izi gibi devam eden her bir çizgide görülen tek bir şey vardı: Açlık. Açlık dört bir yanda hüküm sürüyordu. Açlık, yüksek evlerin dışındaki iplere ya da direklerle asılmış içler acısı kıyafetlerdeydi; Açlık, bu kıyafetlerin kâğıttan, samandan, paçavradan ve tahtadan yamalarındaydı; Açlık, adamın testereyle kestiği her ufacık odun parçasında kendini tekrarlıyordu; Açlık, tütmeyen bacalardan aşağıdakileri seyrediyordu; Açlık, çöplerinde zerre kadar yiyecek bulunmayan, leş gibi sokaklarda şaha kalkmış bir dev gibi dikiliyordu. Açlık, fırıncının raflarındaki tek tük bayat ekmeğin üzerine kazılı olan kelimeydi; Açlık, sosis dükkânlarında satılan, ölü köpek etinden yapılmış yiyeceklerdeydi. Açlık, kuru kemiklerini, dönen silindirlerde kebab yapılan kestanelerin arasında takırdatıyordu; Açlık, çeyrek penilik çorba kâsesindeki kendine hayrı olmayan birkaç damla yağ içerisinde kızartılmış sert patates dilimlerinin her bir zerresindeydi.

Açlığın ebedi varlığı her yerde ve her şeydeydi. Akla gelebilecek her türlü suçun ve pisliğin yuvası olan dar ve kavisli sokakta, bu sokağı kesen diğer dar ve kavisli sokaklarda, paçavralar giymiş, başlarına kukuletalar takmış insanlarda, o paçavra ve kukuletaların kokusunda, dört bir yandaki hastalıklı, kasvetli görünümlü her bir nesnede... İnsanlar kendilerini kapana kısıtılmış birer av hayvanı gibi hissediyor olsalar bile, yine de içlerinde vahşi hayvanların içgüdülerine benzeyen bir kaçıp kurtulma ümidi barındırıyorlardı. Kederli ve bezgin olsalar bile içlerinde, gözlerinden alev fışkıranlar, akıllarından geçen düşünceleri bastırmak için sımsıkı kapattıkları dudakları bembeyaz olanlar, alınları, zihinlerinde kâh kendi boyunlarına kâh başkalarının boynuna geçirdikleri darağacı ipini andıran çizgilerle dolu olanlar az sayıda değildi. Hemen hemen tüm dükkânlarda bulunan tabelalar da Açlığın kasvetli birer resmi niteliğindeydi. Domuz eti satan adamla kasap, etin en cılız yerinin, fırıncıysa en kuru somunların yağlıboya resmini yaptırıp asmıştı. Meyhanelerde, insanların içki içerkenki en kaba saba hallerini gösteren resimleri vardı, bardaklarındaki sulandırılmış bira ve şaraplara eğilmiş, asık suratlarıyla birbirlerine sırlarını anlatıyorlardı. Tamir aletleri ve silahlar dışında güzel resmedilmiş hiçbir şey yoktu; oysa bıçakçının bıçak ve baltaları keskin ve pırıl pırıl, demircinin çekiçleri ağır, silahçının mallarıysa öldürücüydü. Aralarına çamur ve su birikmiş oynak taşlarla döşeli yollarda yayalar için kaldırım yoktu ve yol, kapı eşiklerinde aniden son buluyordu. Buna karşılık lağım suları sokağın ortasından akıyordu –akabilirse tabii– ve bu da yalnızca çok yağmur yağdığı zamanların ardından oluyor, pis su kendine bir şekilde yol bulup evlerin içine doluyordu. Sokaklarda geniş aralıklarla makaralı bir ipin ucunda sallandırılan sakil lambalar vardı; fenerci gece bu lambaları indirip yaktıktan sonra tekrar yukarı çektiği zaman, fersiz fitillerden oluşan ışık demeti, tepede sanki denizdeymiş gibi sallanırdı. Aslında

gerçekten de denizdeydiler⁷ ve gemi de mürettebat da büyük bir fırtına tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

An gelecek, o bölgede yaşayan korkuluk kılıklı baldırı çıplaklar, işsizlik ve açlıktan o fenerciyi öyle uzun zaman izleyeceklerdi ki yöntemini kavrayıp geliştirecekler, kendi karanlıklarını aydınlatabilmek için bu makaralı iplere adam asacaklardı. Ama daha bu işlerin zamanı gelmemişti ve Fransa semalarında dört bir yandan esen rüzgârlar, bu korkuluk kılıklılıların üzerlerindeki paçavraları nafile uçuşturuyor, güzel sesli, güzel tüylü kuşlar, işaretleri anlamazdan gelip şakımaya devam ediyorlardı.

Köşedeki meyhane hem görüntü hem de kalite açısından çoklarından daha iyiydi. Sarı bir yelek ve yeşil bir pantolon giymiş olan meyhanenin sahibi, dükkânın önünde durmuş, zayi olan şarap için verilen mücadeleyi izliyordu. Omzunu son bir kez silkerek, “Beni ilgilendirmez,” dedi. “Şarabı satanlar yaptı bunu. Bir fıçı daha getirsinler.”

Tam o anda gözleri duvara yazı yazmakta olan soytarı kılıklıya takıldı, sokağın bir ucundan ona seslendi:

“Hey Gaspard! Ne yapıyorsun orada?”

Adam, tam da onun gibilere uygun bir biçimde, sanki çok önemli bir şey başardığını kanıtlamak istercesine yazdığı şeyi gösterdi. Yine tam da onun gibilere uygun bir biçimde, amacına ulaşmayı başaramadı.

Meyhaneci yolun karşısına geçerken, “Bu ne şimdi? Tımarhaneye mi kapatılmak istiyorsun?” dedi ve adamı hiçe sayarak yerden bir avuç çamur alıp yazının üzerine sıvadı. “Neden umuma açık sokaklarda yazı yazıyorsun? Bana bak, bunları yazacak başka yer bulamadın mı?”

Meyhaneci, adamı azarlarken nispeten daha temiz olan elini (belki kazayla, belki de kasıtlı olarak) adamın kalbinin üzerine indirdi. Adam, meyhanecinin elini yakalayıp çevik

---

7 “Denizde olmak” İngilizcede kafası karışmış, şaşkın olmak anlamına gelen bir deyimdir. (ç.n.)

bir hareketle zıpladı ve ayağından fırlayan kirli ayakkabı te-
kini yakalayarak şahane bir dans figürüyle yere indi. Adam
bu haliyle son derece işini bilen biri gibi görünüyordu.

Meyhaneci, “Çabuk giy şunu, çabuk,” dedi. “Şaraba şa-
rap de, sonra da efendice çek git.” Bu tavsiyeyi verdikten sonra
meyhaneci çamurlanmış elini –elinin onun yüzünden kirlendi-
ğini anlatmak istercesine, gayet bilinçli bir biçimde– adamın
kıyafetine sildi ve yolun karşısına geçerek meyhaneye girdi.

Meyhaneci otuz yaşlarında, kalın enseli, her an dövüş-
meye hazır görünen bir adamdı ve ayaza rağmen paltosunu
giymeyip omzuna atmış oluşuna bakılırsa oldukça ateşli bir
mizacı olduğu belliydi. Gömleğinin kolları sıvanmıştı, esmer
kolları dirseklerine kadar açıktaydı. Kıvrıkcık, siyah, kısa
saçları dışında kafasını örten bir şey yoktu. Oldukça esmer
bir adamdı ve birbirinden hoş bir biçimde ayrık duran güzel
gözleri vardı. Genel olarak iyi huylu görünüyordu ama aynı
zamanda öfkesi kolay dinmeyecek birine de benziyordu.
Belli ki son derece kararlı ve ne istediğini bilen biriydi; iki
yanı uçurum olan dar bir geçitten geçerken insanın karşısına
çıkmasını istemeyeceği türden biriydi çünkü bu adamı hiçbir
güç yolundan döndüremezdi.

Adam dükkâna girdiğinde karısı Madam Defarge
tezgâhın arkasında oturuyordu. Madam Defarge adamın
yaşlarında, iriyarı bir kadındı; hiçbir şeye bakmıyormuş
gibi duran, her daim gözlem yapan gözleri, yüzüklerle dolu
kocaman elleri, sabit ifadeli, keskin hatlı bir yüzü ve soğuk-
kanlı tavırları vardı. Öyle bir hali ve tavrı vardı ki, el attığı
hiçbir hesapta hata yapmazmış izlenimi yaratıyordu. So-
ğukla başı hoş olmayan Madam Defarge kürklere sarınmış
ve kafasına, küpelerini kapatmayacak şekilde kocaman,
parlak renkli bir şal bağlamıştı. Örgüsü önünde duruyordu;
kürdanla dişlerini karıştırmak için örgüye ara vermişti. Sağ
dirseğini sol eliyle desteklemekle meşgul olduğu için, kocası
içeri girdiğinde hiçbir şey söylemeyip tek bir kez hafifçe ök-

sürdü. Kürdanla uğraşırken koyu renkli belirgin kaşlarını havaya kaldırarak kocasını, o yokken gelmiş olan müşterilerle ilgilenmesi için ikaz etti.

Meyhaneci de bunun üzerine, gözleri bir köşede oturan bir beyefendi ve genç hanıma sabitlenene kadar etrafı süzdü. Dükkânda onlardan başka iki kişi kâğıt, iki kişi de domino oynuyor, üç kişiye tezgâha yaslanmış, hemen bitirmek istemedikleri azıcık şaraplarını gıdım gıdım yudumluyordu. Meyhaneci tezgâhın arkasına geçerken, yaşlı beyefendinin, genç hanıma bakışlarıyla, “İşte aradığımız adam bu,” dediğini fark etti.

Mösyö Defarge kendi kendine, “Bu pislikte ne işiniz var acaba?” dedi. “Sizi tanımıyorum bile.”

Sonra, bu iki yabancıyı fark etmemiş gibi yaparak tezgâhın önünde içmekte olan üçlüyle sohbete daldı.

Üç adamdan biri Mösyö Defarge’a, “Nasıl gidiyor Jacques?” diye sordu. “Dökülen şarap silinip süprüldü mü?”

“Hem de son damlasına kadar Jacques.”

İki adamın birbirlerine aynı isimle hitap etmelerinin ardından hâlâ dişlerini karıştırmakta olan Madam Defarge yeniden öksürüp çizgi halindeki kaşlarını tekrar yukarı kaldırdı.

Üç adamdan ikincisi Mösyö Defarge’a dönüp, “Bu sefil hayvanlar şaraptan falan anlamazlar; tek bildikleri kara ekmele ölümdür. Öyle değil mi Jacques?”

Mösyö Defarge, “Haklısın Jacques,” diye cevap verdi.

İkinci kez aynı isimle hitap etme olayının gerçekleşmesinin ardından, hâlâ dişlerini karıştırmakta olan Madam Defarge yeniden öksürüp çizgi halindeki kaşlarını tekrar yukarı kaldırdı.

Üç adamın sonuncusu boş kadehini tezgâhın üzerine koyup ağzını şapırdattıktan sonra lafa girdi.

“Ah! Çok fena! O zavallı insan sürüsünün ağzında hep zehir gibi bir tat vardır, öyle zor hayatlar yaşıyorlar ki Jacques. Haksız mıyım Jacques?”

Mösyö Defarge'ın yanıtı, "Haklısın Jacques," oldu.

Üçüncü kez aynı isimle hitap etme olayının gerçekleşmesi esnasında Madam Defarge kürdanını elinden bırakıp kaşları kalkık bir biçimde oturduğu yerde hafifçe kımıldanmıştı.

Kocası kendi kendine, "Bekle biraz!" diye homurdandı. "Beyler, bu benim karım."

Üç müşterinin her biri şapkalarını çıkararak Madam Defarge'ı abartılı bir biçimde selamladılar. Kadın da adamların saygılı hareketine, başını eğip şöyle bir bakarak karşılık verdi. Kayıtsız bir tavırla bakışlarını dükkânda gezdirdikten sonra son derece sakin ve huzurlu bir biçimde örgüsünü eline alıp tamamen ona yoğunlaştı.

Parıldayan gözlerini karısından ayırmayan meyhaneci, "İyi günler beyler," dedi. "Ben dışarı çıkarken hakkında bilgi almak ve görmek istediğiniz, bekârlara göre döşenmiş oda beşinci katta," dedi ve eliyle işaret ederek ekledi: "Hemen soldaki merdivenlerin oradaki kapı, dükkânın penceresinin baktığı küçük avluya açılıyor. Hatırladığım kadarıyla içinizden biri orada kalmıştı, o size yolu gösterebilir. Adieu beyler!"

Adamlar şarabın parasını ödeyip kalktılar. Mösyö Defarge'ın gözleri örgü örmekte olan karısının üzerindeyken köşede oturan yaşlı beyefendi oturduğu yerden kalkıp meyhanecinin yanına geldi ve onunla konuşmak istediğini söyledi.

Mösyö Defarge, "Memnuniyetle efendim," dedi ve birlikte usulca kapıya yöneldiler.

Konuşmaları kısa sürmüş olsa da her şey son derece açık ve netti. Mösyö Defarge daha ilk kelimeyle irkilip söylenenleri can kulağıyla dinlemeye başladı. Daha bir dakika bile geçmeden, kafasını onaylar gibi öne eğip dışarı çıktı. Yaşlı adam eliyle genç hanımı yanına çağırdı ve onlar da beraber dışarı çıktılar. Madam Defarge hünerli parmakları ve sabit kaşlarıyla örgü örmeye devam ettiği için hiçbir şey görmedi.

Mr. Jarvis Lorry ve Miss Manette meyhaneden çıkarak az önceki müşterileri yönlendirdiği kapının girişinde duran Mösyö Defarge'ın yanına gittiler. Burası leş gibi kokan karanlık bir avluya açılıyordu ve bir sürü insanın ikamet ettiği dizi dizi evin olduğu bir yerin ana girişiydi. Mösyö Defarge, kasvetli karo taşlı merdivenlere açılan kasvetli karo taşlı girişte eski patronunun kızının önünde diz çökerek elini öptü. Bu nazik hareketi hiç de nazik bir tavırla yapmamıştı; meyhaneci birkaç saniye içerisinde gözle görülür bir dönüşüm geçirmişti. Yüzündeki o iyi huylu, açık ve net ifadeden eser kalmamış, yerine ketum, hoyrat ve tekinsiz bir adam gelmişti.

Merdiveni çıkmaya başladıklarında Mösyö Defarge, Mr. Lorry'yi ciddi bir sesle uyardı: “Epey yukarıda; zorlanabilirsiniz. Ağır ağır çıkarsanız daha iyi olur.”

Mr. Lorry fısıldayarak, “Yalnız mı?” diye sordu.

“Elbette yalnız! Yanında kalacak kişiye Tanrı kolaylık versin.”

“Hep mi yalnız?”

“Evet.”

“Kendisi mi öyle istiyor?”

“Öyle gerekiyor. Beni buldukları ve benden onu götürüp kimseye bir şey anlatmamamı istedikleri zaman, onu ilk gördüğüm anda da böyle yalnızdı, şimdi de yalnız.”

“Çok değişmiş mi?”

“Değişmek ne kelime!”

Meyhaneci birden durup eliyle duvara vurdu ve okkalı bir küfür patlattı. Doğrudan bir cevap vermiş olsa bunun yarısı kadar bile etkili olmazdı. Yanındaki iki kişiyle beraber merdivenleri çıkan Mr. Lorry'nin yüreği, attığı her adımda daraldıkça daralıyordu.

Merdivenler her detayıyla Paris'in daha eski ve kalabalık bölgelerine göre bugün bile son derece çirkin, o gün, bu tür bir sefaletle alışkın olmayan, nasırlaşmamış duyulara sahip insanlar için iğrenç bir görüntü arz ediyordu. İğrenç

bir fare yuvasını andıran yüksek binanın deliklerinde –kapısı ana merdivenlere açılan oda ve odalarda– yaşayanlar, çöplerinin bir kısmını merdiven sahanlığına yığmış, bir kısmını da pencerelerden aşağıya atmışlardı. Bu şekilde olmuş olan tamamen kontrolden çıkmış ve çözümsüz çöp yığını yoksulluk ve yoksunluğun tüm o manevi etkisi üzerine eklenmemiş olsa bile tek başına havayı kirletmeye yeterdi; bu iki kötü kaynağın birleşimi, durumu daha da tahammül edilmez bir hale getirmişti. İşte tam da böyle bir ortamda, tırmandıkları dik merdivenler önlerinde pis, zehirli ve karanlık bir kuyu gibi uzanıyordu. Mr. Jarvis Lorry, kendi endişelerine ve genç yol arkadaşının giderek artan gerginliğine daha fazla dayanamayarak iki kez durup dinlendi. İki mola da bozulmadan kalmayı başarmış fakat yetersiz temiz havanın firar edip yerine kirli ve hastalıklı bir buharın içeri sızdığı demir parmaklıklı, kasvetli pencere önlerinde verilmişti. Paslı demir parmaklıkların arasından eciş bücüş mahalle görünmüyor, yalnızca kokusu geliyordu ve görülebildiği kadarıyla, Notre-Dame’ın heybetli iki kulesinden daha yakında veya aşağıda kalan hiçbir yer, sağlıklı bir yaşam ya da haysiyetli idealler vadetmiyordu.

Nihayet son basamağa varıldı ve üçüncü kez durdular. Fakat tavan arasına varmadan önce, önlerinde çıkılması gereken daha dik ve dar bir merdiven daha uzanıyordu. Hep biraz önden ve sanki genç hanımın kendisine soru sormasından korkuyormuş gibi Mr. Lorry’nin tarafından giden meyhaneci, tavan arasına geldiklerinde durup omzuna attığı paltosunun ceplerini dikkatle yoklayarak bir anahtar çıkardı.

Mr. Lorry şaşırılmış biçimde, “Kapı kilitli yani, öyle mi dostum?” diye sordu.

Mösyö Defarge ciddi bir ifadeyle, “Evet ya,” diye cevap verdi.

“Sizce bu talihsiz beyefendiyi bu şekilde tecrit etmek gerekli mi?”

Mösyö Defarge hafifçe kaşlarını çatarak yaşlı adamın kulağına, “Bence kapıyı anahtarla açmak gerekiyor,” diye fısıldadı.

“Neden?”

“Neden mi! Adamcağız o kadar uzun süre kilit altında yaşadı ki, kapıyı açık bırakırsak kimbilir neler yapar; korkabilir, çıldırabilir, kendini parçalayabilir hatta ölebilir.”

Mr. Lorry, “Böyle bir şey mümkün mü?” diye haykırdı.

Mösyö Defarge, “Böyle bir şey mümkün mü?” diye adamın sözlerini acı acı tekrarladı. “Öyle güzel bir dünyada yaşıyoruz ki, böyle bir şeyin de başka şeylerin de olması gayet mümkün; hatta mümkün olmaktan öte, şu gökkubbe altında bu tür şeyler her gün yaşanıyor. Tanrı, Şeytan’a zeval vermesin. Haydi, artık işimize bakalım.”

Bu konuşma öyle alçak sesle gerçekleşmişti ki tek bir kelimesi bile genç hanımın kulağına ulaşmamıştı. Fakat kapıya vardıklarında zavallı, had safhada yoğun duyguların etkisiyle tir tir titriyordu, yüzünde öylesine derin bir kaygı, dahası korku ve dehşet ifadesi vardı ki Mr. Lorry ona güven verecek bir iki söz söyleme zorunluluğu hissetti.

“Biraz cesaret küçükhanım!” dedi. “Biraz cesur olun. Bunun işimizin bir parçası olduğunu unutmayın! İşin en kötü kısmını bir dakika sonra atlatmış olacağız; şu kapıdan geçeceğiz ve en kötü kısım geride kalmış olacak. Ondan sonra, ona güzellikler, ferahlık ve mutluluk vereceksiniz. İyi yürekli dostumuz size diğer taraftan destek olsun. Böyle çok iyi oldu dostum Defarge. Haydi bakalım. Burada iş yapıyoruz, sadece iş.”

Yumuşak adımlarla, usulca merdivenleri çıktılar. Merdivenler kısıydı, kısa sürede yukarı varmışlardı bile. Köşeyi döndükleri yerde aniden karşlarına üç adam çıktı; adamlar kapının yanında toplaşmış, duvardaki çatlak ve deliklerden büyük bir merakla içeriyi gözetliyorlardı. Yaklaşan ayak seslerini duyan adamlar doğrulup arkalarını döndükleri za-

man meyhanede içen, aynı isme sahip üç adam oldukları ortaya çıktı.

“Ziyaretinizin yarattığı şaşkınlıktan onları tamamen unutmşum,” diye açıklama yaptı Mösyö Defarge. “Bizi yalnız bırakır mısınız, arkadaşlar? Burada işimiz var.”

Üç adam yanlarından süzölür gibi geçip usulca aşağıya indiler.

O katta başka kapı olmadığından ve meyhaneci yalnız kaldıklarında doğrudan o kapıya yönelmiş olduğundan, Mr. Lorry fısıldayarak ve biraz da öfkeyle, “Mösyö Manette’i eğlence malzemesi mi yaptınız?” diye sordu.

“Onu sınırlı sayıda seçilmiş insana gösteriyorum; tıpkı size yaptığım gibi.”

“Bu yaptığınız doğru bir şey mi?”

“Bence doğru.”

“Kimdir bu sınırlı sayıda seçilmiş insan? Neye göre seçiyorsunuz bu insanları?”

“Onu görmenin iyi geleceğine inandığım, benimle aynı ismi taşıyan –bu arada ismim Jacques– düzgün adamları seçiyorum. Neyse işte. Siz İngilizsiniz ve bu apayrı bir konu. Burada birkaç dakika bekleyin lütfen.”

Meyhaneci onları geride tutmak için uyarı niteliğinde bir el hareketi yaparak eğildi ve duvardaki çatlaktan içeriye baktı. Sonra tekrar doğrularak kapıya birkaç kez vurdu; belli ki bu hareketi sadece gürültü çıkarmak için yapıyordu. Yine aynı amaçla, anahtarı deliğe sokmadan önce beceriksiz hareketlerle üç dört kez deliğe sürttü ve anahtarı olabildiğince sertçe döndürdü.

Kapı yavaşça içeri doğru açıldı ve meyhaneci odaya bakıp bir şeyler söyledi. Cılız bir ses karşılık verdi. Her iki tarafın da ağzından tek heceli sözcüklerden fazlası çıkmamıştı.

Meyhaneci omzunun üzerinden arkaya baktı ve gelmelerini işaret etti. Mr. Lorry kolunu, fenalaşacakmış gibi görünen genç hanımın beline dolayıp ona destek oldu.

Mr. Lorry, “Bu... bu... bu... sadece iş, unutmayın!” dedi fakat yanaklarında parıldayan ter sadece iş gereği olamazdı. “Haydi içeri girin, haydi.”

Genç hanım titreyerek, “O şeyden korkuyorum,” dedi.

“O şey mi? Neyi kastediyorsunuz?”

“Ondan. Babamdan.”

Eliyle işaret ederek onları çağıran meyhaneciyle genç hanımın bu hali arasında çaresiz kalan Mr. Lorry, omzundaki titreyen kolu alıp boynuna attı ve genç hanımı hafifçe havaya kaldırarak hızla odaya soktu. İçeri girdiklerinde kendisine sımsıkı yapışmış olan genç kadını yere bırakıp ona sarıldı.

Defarge anahtarı kilitten çıkarıp kapıyı kapattı ve içeriden kilitledi, sonra anahtarı tekrar çıkarıp eline aldı. Tüm bu hareketleri son derece sistematik bir biçimde, olabildiğince kaba hareketlerle ve mümkün olabilecek en gürültülü şekilde yapmıştı. En sonunda ağır adımlarla odanın diğer tarafına, pencerenin olduğu yere gitti. Orada durup yüzünü onlara döndü.

Yakacak odun ve benzeri şeyleri saklamak için yapılmış olan tavan arası karanlık ve kasvetliydi; çatı penceresi aslında, üzerinde sokaktaki malları yukarıya çekmeye yarayan makaralı bir düzeneğe olan bir kapıydı ve Fransız yapılarında kullanılan tüm kapılar gibi verniksizdi ve ortada birleşen iki kanattan oluşuyordu. Soğuk içeri girmesin diye kanatlardan biri sımsıkı kapatılmış, diğeriye hafif aralık bırakılmıştı. O aralıktan içeriye o kadar az bir ışık giriyordu ki, odaya ilk girildiğinde bir şey görmek mümkün değildi ve bu karanlıkta incelik gerektiren bir iş yapmak uzun yıllar içerisinde edinilmiş bir el alışkanlığına sahip olmayı gerektiriyordu. Yine de o esnada o tavan arasında tam da bu türden bir iş yapılıyordu; meyhanecinin izlemekte olduğu, yüzü pencereye, sırtı kapıya dönük olacak şekilde alçak bir tabureye oturmuş bembeyaz saçlı bir adam öne eğilmiş, harıl harıl ayakkabı yapmakla meşguldü.

Altıncı Bölüm

Kunduracı

Mösyö Defarge, yaptığı ayakkabının üzerine eğilmiş olan ak saçlıya, “İyi günler,” dedi.

Bembeyaz kafa bir an için yukarı kalktı ve sanki uzaktan geliyormuş gibi gelen cılız bir ses selama karşılık verdi, “İyi günler!”

“Bakıyorum da bugün yine çok çalışıyorsunuz.”

Uzun bir aradan sonra kafa yeniden yukarı kalktı ve cılız ses, “Evet, çalışıyorum,” diye karşılık verdi. Kafa yeniden aşağıya eğilmeden önce, bir çift feri kaçmış göz soruyu soran kişiye baktı bu defa.

Sesin cılızlığı hem yürek parçalayıcı hem de ürkütücüydü. Hapiste kalmanın ve zor koşulların bir miktar payı olsa da, bu cılızlık salt fiziksel zayıflıktan kaynaklanmıyordu. Sesin insanın yüreğini parçalayan yanı, uzun süreli bir yalnızlık ve terk edilmişlikten kaynaklanıyor olmasıydı. Âdeta çok, çok eskiden çıkarılmış bir sesin en son cılız yankısıydı. İnsan sesinin sahip olduğu o canlılığı ve tınıyı öylesine yitirmişti ki, insanda, bir zamanlar güzel olan bir rengin soluk bir lekeye dönüşmesinin yarattığı hissi yaratıyordu. Ses öylesine boğuk ve bastırılmıştı ki, yerin altından geliyor gibiydi. Umarsız ve kaybolmuş bir yaratığın anlam yüklü sesiydi sanki; kuş uç-

maz kervan geçmez yerlerde bir başına, aç biulaç gezinmek-ten bitap düşmüş bir yolcu, ölüm döşeginde evini ve dostlarını yâd ederken sesi böylesi bir tonda çıkardı ancak.

Adam bir süre daha sessizce çalışmaya devam etti, sonra ferî kaçmış gözler bir kez daha yukarı baktı; bu bakışta herhangi bir ilgi ya da merak yoktu, yalnızca mekanik bir algılama söz konusuydu; az önceki ziyaretçinin durduğu yer hâlâ boşalmamıştı.

Defarge gözlerini kunduracıdan ayırmadan, “Buraya biraz daha ışık girsin istiyorum. Biraz daha fazla ışık olsa dayanabilir misiniz?” diye sordu.

Kunduracı işine ara verdi; dinler gibi görünen dalgın bakışlarla önce sağına, sonra soluna, son olarak da yukarıda kendisiyle konuşan kişiye baktı.

“Ne dediniz?”

“Biraz daha ışığa dayanabilir misiniz?”

“İçeriye ışık illa girecekse, dayanmak *zorunda* kalırım.” (“Zorunda” kelimesini hafifçe vurgulamıştı.)

Meyhaneci hafif aralık duran kanadı biraz daha açtı ve bu açıda sabitledi. Tavan arasına giren geniş ışık huzmesi, elindeki işi yapmaya ara vermiş, kucağında bitmemiş bir ayakkabı olan zanaatkârı gün yüzüne çıkardı. Adamın ayağının dibinde ve tezgâhının üzerinde birkaç alet ve deri parçaları vardı. Özensiz kesilmiş, fazla uzun olmayan kırpık kırpık bembeyaz sakalları, avurtları çökmüş bir yüzü ve olağanüstü parlak gözleri vardı. Gözleri büyük olmasa bile yüzünün çöküklüğü ve inceliği yüzünden öyle görünürdü fakat koyu renk kaşları ve karman çorman bembeyaz saçlarının altındaki gözleri gerçekten de çok büyüktü ve bu büyüklük hiç doğal görünmüyordu. Sararmış, paçavraya dönmüş, yakası açık gömleği, pörsümüş ve yıpranmış bedenini açıkta bırakıyordu. Adamın uzun süredir gün ışığı ve temiz hava görmemiş çadır kumaşından yapılma eski ceket, bollaşmış çorapları ve üzerindeki eski püskü paçavralar, tıpkı kendisi

gibi mat bir parşömen kâğıdı sarısına dönmüştü ve bu haliyle onları birbirinden ayırt etmek mümkün değildi.

Işığı engellemek için bir elini gözlerine siper etmişti ve elinin kemikleri dahi şeffafmış gibi görünüyordu. İşine ara vermiş, gözlerindeki sabit boş bakışla orada öylece oturuyordu. Karşısında duran kişiye bakmadan önce mutlaka iki yanına bakınıyordu; sanki mekânla ses arasında ilişki kurma yetisini yitirmişti. Önce etrafına bakınmadan asla tek kelime etmiyor, sonra da ne söyleyeceğini unutuyordu.

Yaklaşması için Mr. Lorry'ye işaret eden Defarge, “Bu ayakkabıları bugün mü bitireceksiniz?” diye sordu.

“Ne dediniz?”

“Ayakkabıları bugün mü bitirmeyi düşünüyorsunuz?”

“Düşünüyorum diyemem. Sanırım. Bilmiyorum.”

Soru, ona tamamlaması gereken işini hatırlatmıştı; tekrar eğilip işe koyuldu.

Mr. Lorry, adamın kızını kapının orada bırakıp sessizce onlara doğru geldi. Defarge'ın yanında bir iki dakika durmuştu ki kunduracı kafasını kaldırıp ona baktı. İkinci bir kişiyi görmüş olmak onda herhangi bir şaşkınlık uyanırmamıştı, yine de adama bakarken titreyen parmaklarını dudaklarına götürdü, –dudakları ve tırnakları aynı solgun kurşuni renkteydi– sonra elini indirip yeniden önüne eğildi ve işine koyuldu. Bu bakış ve eylem kısacık bir anda olup bitmişti.

“Bakın, bir ziyaretçiniz var,” dedi Mösyö Defarge.

“Ne dediniz?”

“Bir ziyaretçiniz var.”

Kunduracı kafasını tekrar kaldırıp baktı fakat bu sefer elini yaptığı işten çekmemişti.

“Bakın!” dedi Defarge. “Ayakkabıdan anlayan bir beyefendi var burada. Ona yaptığınız ayakkabıyı göstersenize. Buyurun Mösyö.”

Mr. Lorry ayakkabıyı eline aldı.

“Mösyöye bunun ne tür bir ayakkabı olduğunu ve yapan kişinin adını söyleyin.”

Kunduracı cevap vermeden, daha öncekilerden daha uzun bir sessizlik oldu.

“Bana ne sorduğunuzu unuttum. Ne demiştiniz?”

“Dedim ki, beyefendiye bunun ne tür bir ayakkabı olduğunu söyler misiniz?”

“Bu bir kadın ayakkabısı. Genç bir hanım için tasarlanmış bir yürüyüş ayakkabısı. Günümüzün modasına uygun. Gerçi modayı falan bildiğim yok. Elimde bir kalıp vardı.” Yaptığı ayakkabıya bakarken yüzünde belli belirsiz bir gurur ifadesi vardı.

“Peki yapan kişinin ismi nedir?” diye sordu Defarge.

Kunduracının elinde tutacak bir şey olmadığından, önce sağ elini yumruk yapıp sol elinin içine, sonra sol elini yumruk yapıp sağ elinin içine koydu, sonra da bir eliyle sakallı çenesini sıvazladı ve bu hareketleri hiç durmaksızın yapmaya devam etti. Konuştuktan sonra içine yuvarlandığı boşluktan onu çekip çıkarmak kolay bir iş değildi; baygın birini kendine getirmeye ya da hızla ölüme koşan birinin ruhu bedenini terk etmesin diye umutla çabalamaya benziyordu.

“Adımı mı sordunuz?”

“Evet, öyle yaptım.”

“Kuzey Kulesi, Yüz Beş.”

“O kadar mı?”

“Kuzey Kulesi, Yüz Beş.”

Kunduracı ne tam olarak bir iç çekişe ne de inlemeye benzeyen bezgin bir ses çıkararak önüne eğilip işine devam etti, ta ki sessizlik tekrar bölünene dek.

Mr. Lorry gözlerini bir an olsun ondan ayırmadan, “Aslında mesleğiniz kunduracılık değil, öyle değil mi?” diye sordu.

Adam soruyu Defarge’a havale etmek istermiş gibi, feri kaçmış gözlerini ona çevirdi fakat o kaynaktan yardım almayınca önce yere, sonra da soruyu soran kişiye baktı.

“Asıl mesleğimin kunduracılık olup olmadığını mı soruyorsunuz? Hayır, asıl mesleğim kunduracılık değil. Bu işi burada öğrendim. Kendi kendime. İzin istedim şey için...”

Adam dalıp gitti, bu sırada aynı el hareketlerini belli bir sırayla dakikalarca tekrarladı. Sonra boşlukta gezinen bakışları yavaş yavaş az önce ayrıldıkları yüze geri döndü, sanki uykudan yeni uyanmış da önceki gece konuşulan konuya geri dönüyormuş gibi kaldığı yerden devam etti.

“Bu işi kendi kendime öğrenebilmek için izin istedim ve izni epey uzun süre sonra binbir güçlükle alabildim. O gün bu gündür ayakkabı yapıyorum.”

Adam az önce elinden alınan ayakkabıyı geri almak için elini uzattığında Mr. Lorry gözlerini ısrarla adamın üzerinden ayırmadan, “Beni hiç mi hatırlamıyorsunuz Mösyö Manette?” diye sordu.

Ayakkabı yere düştü, kunduracı gözlerini soruyu soran kişiye dikip bakmaya başladı.

Mr. Lorry elini Defarge’ın kolunun üzerine koyarak, “Bu adamı da mı hatırlamıyorsunuz? Bir bakın ona. Bana bakın. Eski bankacınıza, eski işlerinize, eski hizmetçinize, eski zamanlara dair hiç mi bir şey gelmiyor aklınıza Mösyö Manette?”

Uzun yıllar tutsak kalmış adam oturduğu yerden gözlerini hiç ayırmadan bir Mr. Lorry’ye bir Defarge’a baktı; alnının ortasındaki, vaktiyle zehir gibi olan bir zekânın silinip gitmiş izleri, üzerine çöken kara buluttan yavaş yavaş sıyrılmaya çalışıyordu. Sonra o kara bulutlar yine çöktü, izler belli belirsiz bir hal alıp ortadan kayboldu; ama yine de bir zamanlar orada olduklarını hissettirmişlerdi. O ifadenin aynısı, usulca duvarın dibinde babasını görebileceği bir noktaya gelip orada duran genç hanımın genç ve güzel yüzünde de vardı; orada öylece durmuş babasına bakarken, az önce babasını kendinden uzak tutmak niyeti gütmeyen, ürkek bir merhametle uzattığı elleri şimdi onun hayaleti andıran yüzü-

nü, genç ve sevgi dolu bağına basma ve onu yeniden sevgiyle yaşama ve umuda döndürme arzusuyla titriyordu; genç ve güzel yüzündeki ifade (daha belirgin olmakla birlikte) babasınınkinden o kadar benziyordu ki sanki hareket halinde bir ışık yansıması gibi babasından ona geçmişti.

Adamın üzerine yine karanlık çöreklenmişti. Karşısındaki iki kişiye, ilgisi kademeli olarak azalacak şekilde baktıktan sonra bulutlu bir dalgınlıkla gözleri yere çevrildi ve az önceki gibi etrafına bakınmaya başladı. Sonunda derin bir iç çekip ayakkabıyı eline aldı ve tekrar işe koyuldu.

Defarge Mr. Lorry'ye fısıldayarak, "Onu hatırladınız mı mösyö?" diye sordu.

"Evet, bir an için. Önce hiç hatırlama umudum yoktu ama sonra bir an, bir zamanlar çok iyi tanıdığım o yüzü gördüğümünden eminim. Şşş! Biraz geri çekilelim. Sessizlik lütfen!"

Genç hanım duvarın dibinden adamın oturduğu tezgâhın yakınına kadar gelmişti. Öne eğilmiş çalışan adamın, her an kendisine dokunabilecek olan bir elin varlığının farkında olmayışında dehşet verici bir şeyler vardı.

Tek bir ses çıkmamış, tek kelime edilmemişti. Genç hanım, eğilmiş işini yapmakta olan adamın yanı başında ruh gibi duruyordu.

Uzunca bir süre sonra, adamın elindeki aleti bırakıp kunduracı bıçağını alması gerekti. Bıçak, genç hanımın olduğu tarafta değil, diğer tarafta duruyordu. Kunduracı tam bıçağı almış tekrar işine eğilecekken gözleri genç hanımın eteklerine takıldı. Gözlerini yukarı kaldırınca yüzünü gördü. Onları seyreden iki kişi öne doğru bir hamle yapacak oldularsa da genç hanım eliyle işaret ederek onları durdurdu. Genç hanım, iki adamın aksine, kunduracının bıçakla kendisine saldıracağından zerre kadar korkmamıştı.

Adam, genç hanıma dehşet dolu gözlerle baktı ve dudakları bir şeyler söylemek istercesine kımıldamaya başladıysa

da hiç sesi çıkmadı. Hızlı hızlı ve güçlkle alıp verdiği solukların arasından şu sözler döküldü:

“Bu da nedir?”

Yanaklarından sel gibi yaşlar boşalan genç hanım ellerini dudaklarına götürüp ona öpücük gönderdi, sonra sanki adamın viraneye dönmüş kafasını bağrına basarmış gibi ellerini göğsünde birleştirdi.

“Siz gardiyanın kızı mısınız?”

“Hayır.”

“Kimsiniz peki?”

Sesinin titreyeceğinden korkan genç hanım sessizce adamın yanına oturdu. Adam kendini geri çeker gibi olunca elini adamın kolunun üzerine koydu. O an adamın tüm bedenini gözle görülür bir heyecan kapladı; elindeki bıçağı yavaşça bırakıp genç hanıma bakmaya başladı.

Alalecele yana atılmış uzun bukleli, altın sarısı saçları boynundan aşağı dökülüyordu. Adam elini yavaşça uzatarak genç hanımın saçını tutup incelemeye başladı. Fakat eylemin tam ortasında dikkati yine dağıldı, derin bir iç çekip tekrar ayakkabısını yapmaya koyuldu.

Bu durum da fazla uzun sürmedi. Genç hanım, adamın kolunu bırakıp elini omzuna koydu. Adam, elin hâlâ orada olup olmadığını kontrol etmek istercesine birkaç kez dönüp şüphe dolu gözlerle baktıktan sonra işini bir kenara bıraktı ve elini boynuna götürerek ucunda katlanmış bir bez parçası olan kararmış ipi çıkardı. Bez parçasını kucağında dikkatle açtı; içinde, bir zamanlar parmağına doladığı, altın sarısı uzun saç telleri vardı.

Adam, genç hanımın saçlarını tekrar eline alıp dikkatle inceledi. “Birbirinin aynısı! Nasıl olur? Ne zaman olmuş? Nasıl olmuş?”

Az önceki o dikkat kesilmiş ifade adamın alnında yeniden belirdi; bu defa genç hanımın yüzünde de aynı ifadenin olduğunu fark etmiş gibiydi. Yüzünü ışığa çevirip dikkatle baktı.

“Celbedildiğim gece başını omzuma yaslamıştı; gidecek olmamdan korkuyordu oysa benim içimde hiç korku yoktu. Beni Kuzey Kulesi’ne götürdüklerinde cebimde kollarımda takılı kalmış bu saç tellerini buldular. ‘Bunlar bende kalsın. Buradan bedenen kaçmama yardım edemezler belki ama ruhen firar etmeme yardım edebilirler.’ Onlara bu sözleri söylemiştim. Çok iyi hatırlıyorum.”

Bu sözler ağzından çıkmadan önce dudaklarını pek çok sefer hareket ettirip konuşmaya hazırlık yapmıştı. Doğru kelimeleri bulup konuşmaya başladığındaysa konuşması yavaş da olsa oldukça tutarlı ve anlaşılırdı.

“Bu nasıl oldu? O sen miydin?”

Adam ürkütücü bir biçimde aniden genç hanıma doğru dönünce iki izleyici bir kez daha ileri doğru bir hamle yaptılar. Ama genç hanım, adamın kolları ona sarılmış halde sakince otururken onlara dönüp alçak bir sesle, “Rica ediyorum sevgili beyler, bize yaklaşmayın, konuşmayın ve hareket etmeyin,” dedi.

“Durun!” diye haykırdı adam. “Bu kimin sesiydi?”

Bu haykırıyla beraber ellerini genç hanımın üzerinden çekerek kafasına götürüp bembeyaz saçlarını deli gibi yolmaya başladı. Bu hareket de sönüp gitti; tıpkı içindeki ayakkabı yapma arzusu dışında her şeyin yitip gitmesi gibi; yeniden katladığı bez parçasını güvenle koynuna saklarken gözlerini genç hanımdan bir an olsun ayırmayarak kederle kafasını salladı.

“Hayır, hayır, olamaz; sen gencecik, tazeciksin. Sen, o olamazsın. Bir de şu mahkûma bak. Bunlar, onun bildiği eller değil; bu yüz, onun aşına olduğu yüz değil; bu sesi daha önce hiç duymadı. Yok, yok. Bu mahkûm da, o da Kuzey Kulesi’nde bir türlü geçmek bilmeyen upuzun yılların çok gerisinde kaldı. Senin adın ne güzel meleşim?”

Adamın sesindeki ve davranışlarındaki yumuşama üzerine genç hanım diz çöküp, yalvaran ellerini babasının göğsüne koydu.

“Ah, efendim, başka bir zaman adımı da, annemin babamın kim olduğunu da, onların bu son derece acı hikâyelerini nasıl olup da bilmediğimi de öğreneceksiniz. Bunları size şu an anlatamam, hele burada kesinlikle olmaz! Size burada şu an söyleyebileceğim tek şey: Ne olur bana sarılın, beni kutsayın. Öpün beni, öpün! Canım benim, canım!”

Genç hanımın ılık ılık parıldayan saçları, adamın soğuk bembeyaz saçlarına karıştı, üzerlerine Özgürlüğün ışığı düşmüş gibi onları ısıtıp aydınlattı.

“Eğer sesimi bir zamanlar kulağınıza hoş bir melodi gibi gelen sese benzettiyseniz –ki böyle bir şey mümkün müdür bilmiyorum ama öyle olmasını umuyorum– tutmayın kendinizi; ağlayın ağlayabildiğiniz kadar! Saçlarıma dokunduğunuzda, saçlarım size genç ve özgür günlerinizde göğsünüze yaslanan güzel bir başı anımsattıysa, ağlayın ağlayabildiğiniz kadar! Tüm sadakatim ve bağlılığımla size hizmet edeceğim bir Yuvalardan bahsettiğimde aklınıza, matemle geçen bunca yıl boyunca bomboş sizi bekleyen bir Yuva geliyorsa, ağlayın ağlayabildiğiniz kadar!”

Genç hanım, adamı boynundan tutup bağrına bastı ve onu tıpkı bir bebek gibi sallamaya başladı.

“Canımın içi, size, çilenizin sona erdiğini, sizi alıp beraber huzura ve feraha kavuşacağımız İngiltere’ye gideceğimizi söylediğimde bu size, pek çok kişiye faydalı olabilecekken hayatınızın heba olup gittiğini ve sevgili anavatanımız Fransa’nızın size ihanet ettiğini hatırlatırsa, ağlayın ağlayabildiğiniz kadar! Size kendi adımı, hayatta olan babamın ve ölmüş annemin adlarını söylediğimde, şerefli babamın önünde diz çöktüğümü, zavallı annemin acı çekmeyeyim diye babamla ilgili gerçeği benden sakladığını, gece gündüz onu düşünüp ağlayamayışımın sebebinin bu olduğunu, bu nedenle babama beni affetmesi için yalvardığımı öğrendiğinizde, ağlayın ağlayabildiğiniz kadar! Önce onun için, sonra da benim için ağlayın ağlayabildiğiniz kadar! Ah, iyi yürekli beyler,

Tanrı'ya şükürler olsun! Onun o kutsal gözyaşlarını yüzümde, hıçkırıklarını yüreğimde hissediyorum. Ah, bakın! Tanrı'ya şükürler olsun, çok şükür Tanrım!”

Adam genç hanımın kollarına yığılmış, yüzü göğsüne gömülmüştü; öylesine dokunaklı ve –yapılan büyük bir yanlış ve çekilen acıları da içinde barındırdığından– öylesine dehşet verici bir sahneydi ki yüreği dayanmayan iki adam elleriyle yüzlerini kapattılar.

Tavan arası bir müddet sessizliğe gömülü kaldıktan sonra adamın inip kalkan göğsü ve titreyen bedeni, tıpkı her fırtınadan sonra mutlaka gelen o dinginliğe teslim olduğunda –Hayat denen fırtınanın da eninde sonunda huzur ve sükûnete kavuşacağını gösteren bir tür semboldü bu– iki adam, baba kızı yerden kaldırmak için ileri atıldılar. Adam yavaşça yere çökmüş, uyuşmuş ve tükenmiş bir halde yerde yatıyordu. Kızı da onunla birlikte yere uzanmış, babasının başını koluna yaslamıştı; babasının üzerine düşen saçları, onu tıpkı bir perde gibi ışıktan koruyordu.

Birkaç kez burnunu çekerek onların üzerine eğilen Mr. Lorry'ye elini uzatan genç hanım, “Onu rahatsız etmeden bir an önce Paris'ten götürmeyi ayarlayabilirsek, hemen kapının önünden...”

“Fakat önce bir durup düşünelim, sizce seyahat edebilecek durumda mı?” diye sordu Mr. Lorry.

“Bence ona korkunç gelen bu şehirde kalmasından çok daha iyi olur.”

Daha rahat görebilmek ve duyabilmek için diz çökmüş olan Defarge, “Doğru,” dedi. Ayrıca, Fransa'dan ayrılmak Mösyö Manette için her açıdan daha iyi olur. Bir araba ve birkaç at ayarlayayım mı?”

Mr. Lorry birden her zamanki yöntemli tavrına dönerek, “Sonuç olarak burada iş yapıyoruz ve eğer bir iş yapılacaksa bunu ben yapmalıyım,” dedi.

Miss Manette, “O zaman rica etsem, bizi burada yalnız bırakır mısınız?” dedi. “Bakın nasıl da sakinleşti; beni onunla yalnız bırakmaktan çekinmenize gerek yok. Hem neden çekineceksiniz ki? Kimse girmesin diye kapıyı kilitlerseniz, emin olun döndüğünüzde onu bıraktığınız gibi sakin bulacaksınız. Siz dönene kadar ben onunla ilgilenirim, sonra da onu alıp götürürüz.”

Mr. Lorry de, Defarge da bu teklife sıcak bakmıyorlardı, içlerinden birinin orada kalmasından yanaydılar. Fakat araba ve atların dışında seyahat belgelerinin de ayarlanması gerekiyordu; ayrıca gün sona eriyor, zaman daralıyordu. Sonunda çabucak iş bölümü yapıp aceleyle oradan ayrıldılar.

Karanlık çökmeye başlayınca genç hanım başını sert zemine koyup babasının yanına uzanarak onu seyretti. Karanlık derinleştikçe derinleşti; duvardaki çatlaktan içeriye bir ışık süzülene dek orada öylece sessizce yattılar.

Mr. Lorry ve Mösyö Defarge yolculuk için tüm hazırlıkları tamamlamış, yanlarında pelerin ve battaniyelerin yanı sıra ekmek, et, şarap ve sıcak kahve de getirmişlerdi. Mösyö Defarge elindeki tüm yiyecekleri ve feneri kunduracının tezgâhının üzerine koymuştu (Tavan arasında bu tezgâh ve içi ot dolu bir şilteden başka bir şey yoktu). Sonra, Mr. Lorry'yle beraber mahkûmu uyandırıp ayağa kalkmasına yardımcı oldular.

O anda adamın yüzündeki şaşkınlıkla karışık korku ifadesine bakarak zihninin esrarına vâkıf olmak mümkün değildi. Neler olup bittiğinin farkında mıydı, kendisine söylenenleri hatırlıyor muydu, özgür olduğunun ayırında mıydı; bunlar hiçbir bilgeliğin cevaplamaya yetmeyeceği sorulardı. Onunla konuşmaya çalıştılar fakat akli o kadar dağınıktı ve öyle yavaş cevap veriyordu ki şaşkınlığı herkesi ürküttü ve onu bir süre daha kendi haline bırakmaya karar verdiler. Arada bir, kendinden geçmiş ve etrafından kopmuş bir halde iki elini kafasının üzerinde kenetliyordu; bu, daha önce

hiç yapmadığı bir hareketti. Yine de, kızının sesini duyunca mutlu oluyor, o konuşmaya başladığında, istisnasız dönüp ona bakıyordu.

Adam, uzun süre baskı altında kalmış ve verilen emirlere boyun eğmeye alışmış bir insanın itaatkâr tavırlarıyla kendisine verilenleri yiyip içti, giymesi için verilen pelerin ve diğer kıyafetleri giydi. Kızı koluna girmek için kolunu ona uzattığında zorluk çıkarmadı; elini, iki elinin arasına aldı ve öylece kaldı.

Merdivenleri inmeye başladılar; Mösyö Defarge elinde lambayla önden gidiyordu, bu küçük kafilenin en sonundaydı Mr. Lorry vardı. Uzun ana merdivenlerin daha birkaç basamağını inmişlerdi ki, kunduracı durup çatıyı ve duvarları incelemeye başladı.

“Burayı hatırlıyor musunuz babacığım? Buraya gelişinizi?”

“Ne dediniz?”

Adam, genç hanım sorusunu tekrarlamadan sanki tekrarlamış gibi mırıldandı:

“Hatırlamak mı? Hayır, hatırlamıyorum. Çok uzun zaman önceydi.”

Hapishaneden bu eve getirilişine dair en ufak bir şey hatırlamadığı aşikârdı. “Kuzey Kulesi, Yüz Beş,” diye mırıldandığını duydular; etrafına bakınırken, onu senelerce hapseden o güçlü kale duvarlarını gördüğünü fark ettiler. Avluya vardıklarında adam içgüdüsel olarak yürüyüş şeklini değiştirmişti; sanki orada açılır kapanır bir köprünün olmasını bekler gibiydi. Köprü yerine sokakta bekleyen arabayı gördüğünde kızının elini bırakıp ellerini tekrar kafasının üzerinde kenetledi.

Kapının önü tenhaydı; pencerelerden bakan kimse yoktu görünürde; sokaktan rasgele geçen bile yoktu. Hiç de normal olmayan bir sessizlik ve sükûnet hâkimdi. Görünürdeki tek insan, kapıya yaslanmış, gözü hiçbir şey görmeden örgüsünü ören Madam Defarge’dı.

Mahkûm ve onu takip eden kızı arabaya bindiklerinde, adamın son derece dokunaklı bir biçimde el aletlerini ve yarım kalan ayakkabılarını sormasıyla, tam o esnada arabaya binmekte olan Mr. Lorry, tek ayağı basamakta öylece kalakaldı. Madam Defarge kocasına seslenerek adamın istediklerini getirebileceğini söyledi ve örgüsünü örmeye devam ederek ışıksız avluyu boydan boya yürüdü. Eşyaları çabucak getirip adama verdi; sonra tekrar kapıya yaslanarak gözü hiçbir şey görmeden örgüsünü örmeye devam etti.

Defarge arabacının yanına çıkarak, “Çıkış kapısına!” diye emretti. Arabacı kırbacını şaklattı ve tepelerinde sallanan cılız sokak lambalarının altından geçerek yola koyuldular.

Şehrin iyi mahallelerinde ıslıl ıslıl yanan, kötü mahallelerindeyse cılız bir ışık yayan sarkık sokak lambalarının altında ilerleyerek, aydınlık dükkânlardan, neşeli kalabalıklardan, pırıl pırıl kafelerden ve tiyatroların önlerinden geçerek şehrin çıkış kapılarından birine geldiler. Muhafız kulübesinde ellerinde fenerlerle bekleyen askerler vardı. Askerlerden biri, “Yolcular, belgeleriniz!” diye seslendi. Defarge aşağıya inip adamı ciddi bir tavırla kenara çekerek, “Buyurun memur bey,” dedi, “bunlar içerideki ak saçlı beyefendinin belgeleri. Bunları bana onu teslim ettiklerinde verdiler...” Defarge sesini alçalttı. Fenerli askerlerde telaşlı bir hareketlenme oldu, üniformalı bir kol, fenerlerden birini arabanın içine uzattı ve üniformalı kolun sahibinin gözleri, kolay kolay rastlanmayacak türden tuhaf bir ifadeyle ak saçlı beyefendiye baktı. “Tamamdır. Devam edin!” diyen bir ses yankılandı üniformalıdan. Defarge yankılanan sese, “Adieu!” diye karşılık verdi. Böylelikle, ışığı giderek cılızlaşan sarkık sokak lambaları ormanını geride bırakıp muhteşem bir yıldız ormanına doğru yol aldılar.

Dünyada olan bitene tamamen kayıtsız, ebedi yıldızlardan oluşan bir kubbenin altındaydılar; yıldızlar, şu küçücük

dünyadan öylesine uzaktaydı ki kimi âlimlere göre ışınlarının dünyaya ulaşp ulaşmadığı bile şüpheliydi; her türlü çilenin çekileceğı, her şeyin mümkün olduğu ücra bir noktadaydılar uzayın ve gecenin gölgeleri kocaman ve kopkoyuydu. Şafak sökene dek devam eden soğuk ve tedirgin yolculuk boyunca, gölgeler –mezardan çıkarılan adamın karşısına oturmuş, adamın hangi yetilerini sonsuza dek yitirdiğı, hangilerinin geri kazanılabileceğı üzerine kafa yoran– Mr. Jarvis Lorry’nin kulağına o eski soruyu fısıldıyordu:

“Hayata dönmeyi istiyorsun, değil mi?”

Cevap hep aynıydı: “Bilemiyorum.”

İKİNCİ KİTAP
ALTIN İPLİK

Birinci Bölüm

Beş Yıl Sonra

Temple Bar yakınlarındaki Tellson Bankası, bin yedi yüz seksen yılı ölçütlerine göre bile eski tip bir binaydı. Çok küçük, çok karanlık, çok çirkin, çok kullanışsızdı. Ortakların, binanın çok küçük, çok karanlık, çok çirkin ve çok kullanışsız oluşuyla gurur duyuşlarına bakılırsa, yalnızca fiziksel özellikleri açısından değil, ahlaki olarak da bir tür eski tiplik söz konusuydu. Hatta bu ortaklar, tüm bu özelliklerin bankanın itibarını artırdığını ileri sürerek böbürlenir, şartlar bu denli elverişsiz olmasa bankanın bu denli saygın olmayacağını iddia ederlerdi. Bu düşünceyi salt teorik düzlemde savunmakla kalmaz, daha elverişli koşullara sahip işyerlerine karşı bilfiil silah olarak kullanırlardı. Onlara göre Tellson'un ne daha geniş alanlara, ne daha parlak ışıklara ne de süse püse ihtiyacı vardı. Noakes ve Ortakları'nın, Snooks Kardeşler'in bu tür şeylere ihtiyacı olabilirdi fakat Tanrı'ya şükür, Tellson'un yoktu.

Bu ortaklardan birinin oğlu Tellson binasını yeniden inşa ettirmeyi teklif edecek olsa, babası onu mirasından menederdi. Bu açıdan bakıldığında Banka, Ülkeyle pek çok açıdan paralellik arz ediyordu; Ülke de, çoktan atıl ve işlevsiz hale geldiği halde saygın kabul edilen yasa ve gelenekleri yeniden düzenlemeyi teklif eden oğullarını mirasından menediyordu.

Böylelikle Tellson Bankası, elverişsizliğin müthiş zaferi olarak anılır oldu. Açılmamak için aptalca inat eden kapıyı hafif bir gıcırtı eşliğinde açıp da o iki basamaktan aşağı indiğinizde kendinizi, küçük, izbe bir dükkânı andıran Tellson'da bulurdunuz; iki küçük veznesinde dünyanın en yaşlı iki memuru, titreyen ellerinde tuttukları çekinizi sanki rüzgâr varmış gibi sallarken, mütemadiyen Fleet Caddesi'nden sıçrayan çamurlara maruz kalan, demir parmaklıkları ve Temple Bar'ın karanlık gölgesi yüzünden, olduklarından daha bile kirli görünen dünyanın en kirli pencerelerinden gelen ışık altında imzaları incelerlerdi. Eğer işiniz Kurum'un üst düzey yetkililerinden birini görmeyi gerektiriyorsa, sizi arka tarafta, mahkûmların kaldığı türden hücre görünümlü bir yere alırlardı; siz orada oturup üst düzey Kurum yetkilisini beklerken, bu son derece önemli zat, elleri ceplerinde çıkıp gelene kadar hayatınızın heba olup giden saatleri üzerine tefekküre daldardınız ve o önemli zat geldiğinde de o kasvetli alacakaranlıkta onu zar zor görürdünüz. Paranız, açılıp kapandıkça tozları burnunuza ve boğazınıza kaçan, tahtakurtlu, eski ahşap çekmecelere girer çıkardı. Kâğıt paralarınız, sanki hızla çürüyüp paçavraya dönecekmiş gibi küf kokardı. Lağım çukurlarının yakınındaki depolarda saklanan altın ve gümüş takımlarınız, bu bozucu etkileşimden dolayı birkaç gün içinde parlaklığını yitirirdi. Senetleriniz, mutfak ve bulaşıkhaneden bozma kasa dairelerinde durur, parşömen kâğıdından yayılan yağ, banka binasının havasına karışırdı. Aile evrakınızın koyulduğu daha hafif kutularsa yukarıdaki, içinde büyük bir yemek masası bulunan fakat hiçbir zaman yemek yenmeyen odaya gönderilirdi; bu kutularda eski sevgilinizin ya da küçük çocuklarınızın size yazdığı ilk mektuplar olurdu ve bu mektuplar, Habeşistanlıları ve Aşantileri aratmayan bir vahşet ve gaddarlıkla Temple Bar'da sergilenen kesik kafalar tarafından iştahla gözetlenme korkusundan ancak bin yedi yüz seksen yılında kurtulabilmişti.

Aslına bakılırsa, o yıllarda idam, her türlü iş kolu ve meslekte son derece rağbet gören bir reçeteydi ve Tellson için de durum farklı değildi. Ölüm ki Doğa'daki her derde devaydı; neden aynı şey Yasalar için de geçerli olmasındı? Bu sebepten, evrakta sahtecilik yapan Ölüm cezasına çarptırılıyordu; kalpazan Ölüm cezasına çarptırılıyordu; bir mektubu, yetkisi olmadığı halde açan Ölüm cezasına çarptırılıyordu; kırk şilin altı peni çalan hırsız Ölüm cezasına çarptırılıyordu; özetle, Tellson'un kapısından at kaçırmaktan tutun, kalp para basmaya, aklınıza gelebilecek her türlü suça ucundan kenarından bulaşmış olan herkes Ölüm cezasına çarptırılıyordu. Bu uygulamanın herhangi bir caydırıcılığı yoktu –hatta tam tersi bir etki yarattığını belirtmekte fayda var– fakat yine de, her bir vakadaki sorunu (en azından bu dünyada) kökten çözüyor, geride halledilmesi gereken bir mesele bırakmıyordu. Böylelikle Tellson da, tıpkı dönemin diğer büyük şirketleri gibi, o dönem öyle çok cana kıymıştı ki kesilen kelleler özel bir yöntemle imha edilmek yerine Temple Bar'da üst üste dizilseydi, giriş kata giren o azıcık güneş ışığı bile büyük ölçüde engellenirdi.

Karanlık raf ve evrak dolaplarının arasına gömülmüş, görüp görebileceğiniz en yaşlı adamlar Tellson Bankası'nda işleri büyük bir ciddiyetle yürütürlerdi. Tellson'un Londra şubesine ezkaza genç bir çalışan alacak olsalar, adam yaşlanana dek onu bir yerlerde saklardı. Onu, tıpkı peynir gibi, Tellson'a has tada kavuşana ve üzeri mavi küf tutana kadar karanlık bir yerde yıllandırırıldı. Ancak o zaman insan içine çıkmasına izin verilir, kocaman defterlerin arasına gömülüp tozluk ve dizlikleriyle kurumun vakarına katkıda bulunmaya başlardı.

Tellson'un kapısında –çağrılmadığı takdirde asla içeri girmeyen– getir götür işleri ve habercilik yapan bir adam dururdu ve bu adam sanki şirketin canlı tabelası gibiydi. Mesai saatleri içinde, halletmesi gereken bir iş çıkmadığı takdirde

hep orada olurdu; bir işi çıktığında da onun yerine, tıpatıp babasına benzeyen, insanın tüylerini diken diken eden on iki yaşındaki hayta oğlu dururdu. Herkes, Tellson'un büyük bir yüce gönüllülükle bu ayak işleri yapan adamı idare ettiğini bilirdi. Banka hep bu görevde birilerini istihdam ederdi ve zamanın ve hayatın akışı hasbelkader bu göreve bu kişiyi getirmişti. Adamın soyadı Cruncher'dı ve gençliğinde Houndsditch'in doğu bölgesindeki kilisede, karanlık işlerden vazgeçtiğine dair vekâleten söz vermesinin ardından Jerry adını da almıştı.

Mekân, Mr. Cruncher'ın Whitefriars'ta bulunan Hanging-sword adlı ara sokaktaki şahsi konutu, zamansa Anno Domini¹ bin yedi yüz seksen senesinin rüzgârlı bir Mart sabahıydı, saatler yedi buçuğu gösteriyordu. (Mr. Cruncher efendimizin doğumundan sonraki senelerden Anno Domini yerine Anna Dominoes diye bahsederdi; belli ki miladi dönemin popüler bir oyun olan dominonun, Anna adlı bir hanım tarafından icat edilmesi ve ona adını vermesiyle başladığına inanıyordu.)

Mr. Cruncher'ın evi pek nezih bir mahallede değildi ve tek odadan oluşuyordu; cam bölmeye ayrılmış bölümü de sayarsak, iki oda vardı. Fakat evi tertemiz ve düzenliydi. O rüzgârlı mart sabahında da, saat daha erken olmasına rağmen, yattığı oda tepeden tırnağa temizlenmiş, kahvaltı için hazırlanmış fincan ve tabakların olduğu çam ağacından yapılma masanın üzerine sakız gibi bembeyaz bir örtü serilmişti.

Mr. Cruncher yama işi yorganının altında Harlequin² gibi yatıyordu. Önce derin derin uyurken yavaş yavaş yatağın içinde dönmeye başladı, en sonunda çarşafı parçalayacakmış gibi duran kirpi saçlarıyla doğruldu. Doğrulur doğrulmaz da müthiş bir öfkeyle bağırды:

---

1 Milattan Sonra. (ç.n.)

2 Commedia dell'Arte tiyatrosunda yama işi kıyafetler giyen soytarı. (ç.n.)

“Kadın yine başladı!”

Son derece düzenli ve hamarat görünümlü bir kadın, kendisinden bahsedildiğini anlayarak telaş ve korkuyla odanın köşesindeki diz çöktüğü köşeden kalktı.

Mr. Cruncher çizmelerini bulmak için yatağın etrafına bakınırken, “Hayırdır?” dedi. “Yine mi başladın?”

Sabahı ikinci kez bu şekilde selamladıktan sonra üçüncüyü kadına çizmesini fırlatarak gerçekleştirdi. Çizme çamur içindeydi ve bu haliyle Mr. Cruncher’ın evini geçindirme şekline dair tuhaf durumu gözler önüne seriyordu; adam bankadan eve genellikle temiz çizmelerle gelmesine rağmen ertesi sabah uyandığında çizmelerini çamura batmış bulurdu.

Hedefi tutturamayınca ses tonunu değiştiren Mr. Cruncher, “Söylesene,” dedi, “yine ne işler peşindesin ömür törpüsü?”

“Sadece dua ediyordum.”

“Dua ediyormuş! Ne kadar da mübarek bir kadınsın! Ne diye kendini yerlere atıp bana beddua ediyorsun?”

“Sana beddua etmiyordum; senin iyiliğin için dua ediyordum.”

“Tabii ki etmiyordun. Haydi, iyiliğim için dua ediyordun diyelim, benim adıma karar verme. Baksana küçük Jerry, annen ne kadar da iyi bir kadın; babanın ocağına incir ağacı dikilsin diye beddua ediyor. Oğlum, ne kadar da hayırlı bir annen var. Annen o kadar dindar ki oğlum, kendini yerlere atıp şu hayattaki biricik evladının boğazından bir lokma ekmek geçmesin diye dua ediyor.”

Bu sözler, üzerinde hâlâ gece yattığı gömleği olan küçük beyefendinin keyfini kaçırmıştı, rızkına göz diken annesine sırtını dönerek onu kınadı.

Mr. Cruncher, tutarsızlığından bihaber, “Ne zannediyorsun ki kendini beğenmiş kadın,” dedi, “şu ettiğin duaların bir kıymetinin olduğunu mu zannediyorsun? Senin duaların kaç para eder ki?”

“Dualarım yüreğimden geliyor Jerry. Başka da bir kıymetleri yok.”

“Başka da bir kıymetleri yokmuş,” diye tekrar etti Mr. Cruncher. “Yani beş para etmezler. Her neyse, bir daha benim için dua etme sakın. Böyle bir şeyi kesinlikle kaldıramam. Senin bu içten pazarlıklı hareketlerin yüzünden benim bahtım kararmayacak elbette. İlla diz çöküp dua edersen, bunu kocanın ve çocuğunun iyiliği için yap, kötülüğü için değil. Benim böyle anormal bir karım, şu zavallı çocuğun da böyle anormal bir annesi olmasaydı, bana bu kadar çok beddua edilmemiş ve din alet edilerek feleğimin tekerine çomak sokulmamış olurdu ve ben geçen hafta bir sürü para kazanırdım. İşe bak!” dedi Mr. Cruncher bir yandan kıyafetlerini giyerken, “O sözde dindarlığın ve okuyup üflemelerin olmasaydı, benim gibi işinde gücünde, namuslu bir tüccarın şansı geçen hafta böylesine tepetaklak olmazdı. Küçük Jerry, haydi giyin oğlum, ben çizmelerimi temizlerken sen de anne göz kulak ol; kendini yerlere atıp diz çöktüğünü görürsen bana haber ver, olur mu?” Yeniden karısına dönüp, “Bana bak,” dedi, “bu konuda bir daha bana karşı gelmeyeceksin. Şu an çürük çarık bir at arabası gibi her tarafım kırılıp dökülüyor, afyon çekmiş gibi uykum var, ağrılarım olmasa vücudum benim mi yoksa başkasının mı ayırt edemeyecek haldeyim. Cebimdeki durum da daha iç açıcı sayılmaz; beş kuruş param yok ve bence bu, sen sabahtan akşama kadar dua ettiğin için böyle. Bu duruma daha fazla tahammül etmeyeceğim ömür törpüsü, anladın mı beni?”

Bu sözlerden sonra homurdanmaya devam ederek, “Tabii, sen dindarsın ya,” dedi. “Kocanın ve çocuğunun çıkarlarına aykırı hareket etmezsin, değil mi? Yapar mısın hiç?” diye geveleyip içinde değirmen taşı gibi dönüp duran ağır öfkesini iğneleyici sözlerle kusarak çizmelerini temizlemeye ve işe gitmek için hazırlanmaya koyuldu. Bu arada, tıpkı babası gibi birbirine yakın gözlere sahip olan fakat kafası,

babasınınkinden daha yumuşak dikenlerle kaplı olan oğlu, tıpkı kendisinden istendiği gibi, gözlerini annesinden bir an olsun ayırmıyordu. Uyuduğu o küçücük bölmede giyinirken belirli aralıklarla kafasını uzatıp, “Diz çökeceksin, değil mi, anne?” diyerek zavallı kadını taciz ediyor, “Baba, baksana!” diye babasına sesleniyor, ortalığı boş yere ayağa kaldırdıktan sonra arsız arsız sırtarak tekrar odasına çekiliyordu.

Mr. Cruncher’ın heyheylere kahvaltı masasına oturduktan sonra da inmemiştii. Mrs. Cruncher’ın sofrada şükür duası etmesine çok içerledi.

“Ne oluyor ömür törpüsü! Hayırdır? Yine mi iş üzerindesin?”

Karısı sadece “Tanrı’dan onları kutsamasını istediğini” söyledi.

Mr. Cruncher sanki masadaki bir somun ekmeğin karısının duasından sonra kaybolup kaybolmadığını teyit etmeye çalışıyor gibi etrafına bakınarak, “İsteme!” dedi. “Ne evde ne de dışarıda kutsanmak falan istemiyorum. Masamdaki yiyeceklerin de kutsanarak havalanıp gitmesini istemiyorum. O yüzden kes sesini!”

Jerry Cruncher suratından düşen bin parça ve sanki geceyi hiç de eğlenmediği bir davette geçirmişçesine gözleri kan çanağına dönmüş bir halde, bir hayvanat bahçesinin dört ayaklı bir sakini gibi homur homur homurdanarak, kahvaltısından ziyade kendi kendini yiyip bitirdi. Saat dokuza doğru darmadağınık görüntüsünü yatıştırıp saygın bir işadamı maskesi takarak doğal halini gizledi ve işe gitmek üzere yola koyuldu.

Her ne kadar kendini “namuslu bir tüccar” olarak betimlemeye bayılsa da yaptığı işe ticaret demek pek mümkün değildi. Tüm sermayesi, Küçük Jerry’nin her sabah babasının yanı başında yürüyerek bankanın Temple Bar’a en yakın penceresinin önüne koymak üzere taşıdığı, sırt yaslama yeri kırıldığı için kesilerek tabureye dönüştürülmüş ahşap

bir sandalyeydi; bu tabureyle birlikte, getir götür işleri yapan adamın ayaklarını soğuk ve yağmurdan korusun diye yoldan geçen herhangi bir araçtan arakladıkları bir avuç samanla karargâhlarını kurmuş olurlardı. Görev noktası itibarıyla Mr. Cruncher, Fleet Caddesi ve Temple için, en az Temple Bar kadar herkesin aşına olduğu ve yine en az onun kadar çirkin bir görüntü arz eden bir figürdü.

Jerry, o rüzgârlı mart sabahında, saat dokuza çeyrek kala, Tellson'da çalışan, dünyanın en yaşlı adamlarını üç köşeli şapkasını hafifçe kaldırarak selamlamak üzere karargâhında görevinin başındaydı; küçük Jerry fiziksel ve zihinsel olarak eziyet edebileceği, dişine göre küçük çocuklar bulabilmek gibi ulvi amaçlarla Temple Bar'da gezinmediği zamanlarda hep yaptığı gibi babasının hemen yanında duruyordu. Birbirlerine had safhada benzeyen baba oğul kafa kafaya vermiş sessizce Fleet Caddesi'ndeki trafiği izlerken bir çift maymunu andırıyorlardı. Büyük Jerry'nin bir saman parçasını ağzına alıp çiğneyip tükürmesi, küçük Jerry'nin Fleet Caddesi'ni ve babasını fıldır fıldır gözlerle izlemesi gibi tesadüfi hareketler, mevcut benzerliği azaltmadığı gibi daha da pekiştiriyordu.

Tellson binasında görev yapan müstahdemlerden biri kapıdan kafasını uzatarak, "Seni çağırıyorlar!" diye seslendi.

"Yaşasın baba! Bugün işe erken başladık!"

Küçük Jerry, babasını, "Tanrı işini rast getirsin," diyerek uğurladıktan sonra tabureye kurulup babasının çiğneyip tükürmüş olduğu samana odaklanarak düşüncelere daldı.

"Hep paslı, hep! Parmaklarında hep pas var!" diye homurdandı küçük Jerry. "Babam bu demir pasını nereden buluyor acaba? Buralarda paslı demir de yok ki!"

İkinci Bölüm

Seyirlik Manzara

En yaşlı çalışanlardan biri, “Mahkeme olarak kullanılan Old Bailey binasını biliyorsundur, değil mi?” diye sordu haberci Jerry’ye.

“Evet efendim,” diye cevap verdi Jerry kendinden emin bir tavırla. “Bailey’yi elbette biliyorum.”

“İyi. Mr. Lorry’yi de biliyorsundur.”

Jerry sorguya çekilen gönülsüz bir tanık gibi, “Mr. Lorry’yi, Bailey’yi bildiğimden çok daha iyi biliyorum efendim,” diye cevap verdi. “Aslına bakılırsa, namuslu bir tüccar olarak Bailey’yi bilmeyi arzu etmezdim.”

“Çok güzel. Tanıkların içeri alındığı kapıyı bulup oradaki bekçiye, Mr. Lorry’ye gönderilen bu notu göster. O zaman seni içeri alacaktır.”

“Mahkeme salonuna mı efendim?”

“Evet, mahkeme salonuna.”

Mr. Cruncher’ın gözleri birbirine, “Bu da neyin nesidir şimdi?” dercesine biraz daha yaklaşıp birbirleriyle fikir alışverişi yapıyordu sanki.

Gözlerinin birbiriyle yaptığı fikir alışverişi sonrasında Jerry, “Mahkeme salonunda mı bekleyeceğim efendim?” diye sordu.

“Anlatacağım şimdi. Bekçi bu notu Mr. Lorry’ye iletecek, sen de Mr. Lorry’nin dikkatini çekecek hareketler yaparak orada olduğunu belli edeceksin. Sonra yapman gereken, o seni çağırana dek olduğun yerde beklemek.”

“Hepsi bu mu efendim?”

“Hepsi bu. Elinin altında bir habercinin olmasını istiyor. İhtiyacı olduğu takdirde orada olduğunu göstermiş olacaksın.”

Görüp görebileceğiniz en yaşlı çalışan, kâğıdı özenle katlayıp üzerine bir şeyler yazarken onu sessizce izleyen Mr. Cruncher kurutma kâğıdını kullanma aşamasına geldiğinde şöyle dedi:

“Sanırım bu sabah kalpazanları yargılayacaklar.”

“Hayır, vatan hainlerini!”

“Astıktan sonra bedenlerini dört parçaya ayıracaklar,” dedi Jerry. “Ne büyük barbarlık!”

Görüp görebileceğiniz en yaşlı çalışan, gözlüğünün altından şaşkın şaşkın ona bakarak, “Yasalar böyle,” dedi. “Yasalar böyle emrediyor.”

“Yasalar öyle diyor diye bir insanın bedenini paramparça etmek büyük zalimlik diye düşünüyorum. Bir insanı öldürmek yeteri kadar zalimceyken, bedenini paramparça etmek gerçekten büyük gaddarlık.”

“Hiç de bile,” dedi görüp görebileceğiniz en yaşlı çalışan. “Yasalarla ilgili ileri geri konuşma. Ciğerini, nefesini anlamadığın şeylerle ilgili konuşarak tüketme sevgili dostum, bırak, yasalar bildiği gibi işlesin. Şana tavsiyem budur.”

“Ciğerimi, nefesimi tüketen şu rutubet efendim,” dedi Jerry. “Ekmek paramı kazanabilmek için yaptığım işin ne denli rutubetle içli dışlı olduğunu sizin takdirinize bırakıyorum.”

“Ne yaparsın,” dedi ihtiyar çalışan, “hepimiz bir şekilde ekmek paramızı kazanmaya çalışıyoruz. Kimimizin para kazanma yöntemi rutubetli, kimimizinkiye kuru. Şimdi al şu notu da git bakalım.”

Jerry notu aldı ve içinden, “Seni kemik torbası moruk,” diyerek, gerçekte adama duyduğu saygıdan çok daha fazlasını gösterecek şekilde, abartılı bir biçimde eğilerek adamı selamladı. Oğlunun yanından geçerken ona gideceği yeri söyleyip yola koyuldu.

O günlerde suçluları Tyburn’de astıkları için, Newgate’in önündeki cadde sonradan kazandığı kötü şöhrete henüz sahip değildi. Yine de, hapishane binbir türlü ahlaksızlık ve rezilliğin kol gezdiği berbat bir yerdi; burada en korkunç hastalıklar mahkemeye gelen mahkûmlardan başkalarına bulaşır, hatta bazen bu hastalıklar doğrudan Yüce Mahkeme Başkanı’na bulaşıp onu kürsüden alaşağı ederdi. Öyle ki, kara kepli mahkeme başkanının, ölüm fermanını imzaladığı mahkûmdan önce öldüğü durumlar olmuştu. Geri kalanlar içinse Old Bailey, solgun yüzlü yolcuların at arabalarına ya da el arabalarına bindirilip öbür dünyaya götürülmek üzere yaklaşık dört kilometrelik hazin bir yolculuğa çıkarıldığı, –eğer varsa– iyi vatandaşlara ibret olsun ve işledikleri suçlardan utansınlar diye halka açık cadde ve sokaklarda gezdirildiği, ölüm saçan, kötü şöhretli bir hanın avlusu gibiydi. Bu tür uygulamalar epey etkili oluyordu; en azından başlangıçta, insanları doğruya ve iyiye sevk etme amacı güdüyordu. Bu bilge ve kadim kurum ayrıca, boyundurukla teşhir etme cezası gibi sonuçlarının nereye varacağını kimsenin kestiremediği başka tür cezalandırma şekilleriyle ünlüydü. Sevgili kadim kurumumuzun bir diğer ceza yöntemiye, suçluları bir direğe bağlayıp kamçulamaktı ki bu da kalpleri yumuşak yapan, son derece insancıl bir uygulamaydı; yeryüzünde para için işlenebilecek en korkunç suçlardan biri –ve atalarımızdan kalan bir başka bilgelik örneği– olan para karşılığı insan öldürme suçunu işleyenlere bu ceza verilirdi. Netice itibarıyla, o günlerde Old Bailey, “Var olan, doğru olandır” ahlaki ilkesinin en mutena örneği gibiydi; bu aforizma kesin bir hüküm belirtmekle beraber kolaycıydı da çünkü tarihte

yapılmış olan hiçbir şeyin yanlış olmayacağı gibi sorunlu bir çıkarımı görmezden gelmekteydi.

Kalabalıklar içerisinde sessizce yolunu açmaya alışkın olan haberci, bu çirkin sahnenin her yanını kaplamış olan, hastalık saçan kalabalığın içerisinde geçerek aradığı kapıya ulaştı ve notu kapının üzerindeki kapaktan içeriye uzattı. O günlerde insanlar, Old Bailey’de olan biteni izlemek için, tıpkı Bedlam’daki akıl hastanesinde hastaları izlemek için olduğu gibi para öderlerdi; tek fark Old Bailey’deki eğlencenin daha fazla talep görmesiydi. Bu sebeple Old Bailey’de sanıkların girdiği ve her zaman ardına kadar açık duran kapı dışındaki tüm kapılar yoğun güvenlik önlemleriyle kapalı tutulurdu.

Kapı kısa bir gecikme ve duraksamanın ardından gönulsüzce açıldı ve Mr. Jerry Cruncher güçbela mahkeme salonuna girdi.

Yanıdakilerden birine fısıldayarak, “Ne oluyor?” diye sordu.

“Daha bir şey olmadı.”

“Ne olacak peki?”

“Vatana ihanet davası.”

“Bedenini dörde bölme cezası verecekler yani.”

“Aynen öyle,” dedi adam zevkten dört köşe, “Önce asılacak ama ölmeden indirilip karnı deşilecek ve bağırsakları çıkarılıp gözlerinin önünde ateşe atılacak. Sonra kafası kesilecek, sonra da bedeni dört parçaya ayrılacak. Cezası bu.”

Jerry, “Suçlu bulunursa demek istiyorsunuz sanırım, öyle değil mi?” diyerek koşulu hatırlattı.

“Suçlu bulunacaktır,” dedi adam, “bundan şüpheleniz olmasın.”

O an Mr. Cruncher’ın dikkati, elinde bir notla Mr. Lorry’ye doğru giden kapı görevlisine kaydı. Mr. Lorry peruklu birtakım beylerle birlikte bir masada oturuyordu; yakınlarında, önünde dev bir kâğıt yığını bulunan savunma

avukatı vardı; karşındaysa elleri ceplerinde duran ve Mr. Cruncher'ın ne zaman baksa mahkeme salonunun tavanını izlerken yakaladığı bir başka peruklu beyefendi vardı. Jerry, ancak birkaç kez yüksek sesle öksürüp çenesini sıvazladıktan ve eliyle işaret ettikten sonra kendisini görebilmek için ayağa kalkmış olan Mr. Lorry'nin dikkatini çekmeyi başara bildi; Mr. Lorry onu görünce sessizce başını sallayıp tekrar yerine oturdu.

Az önce konuştuğu adam, “*Onun* bu davayla ne alakası var?” diye sordu.

“Biliyorsam ne olayım,” dedi Jerry.

“Peki *sizin* bu davayla ne alakanız var diye sorsam?”

“Onun cevabını da biliyorsam ne olayım,” dedi Jerry.

Yargıcın içeriye girmesiyle oluşan hareketlenme ve sonrasında yerleşme telaşıyla konuşmaları yarım kaldı. Tüm salonun dikkati sanık kürsüsüne yönelmişti. Orada bekleyen iki gardiyan dışarı çıkıp mahkûmu getirdiler ve parmaklıklılı bölüme koydular.

Tavanı inceleyen peruklu beyefendi dışında salondaki herkes gözlerini dikmiş adamı seyrediyordu. Salondaki tüm insanların nefesleri, bir deniz, bir rüzgâr ya da bir alev gibi dört bir yandan kuşatmıştı adamı. Sütunların arkasından ve köşelerden meraklı yüzler adamı görebilmek için uzanıyordu; arka sıradakiler adamın saçının tek bir telini bile gözden kaçırmamak adına ayağa kalkmışlardı; ayakta duranlar ellerini öndekilerin omuzlarına koyuyor, ne pahasına olursa olsun adamın her yerini görebilmek için parmak uçlarında yükseliyor, pencere pervazlarına, hatta ne olduklarına dair fikir sahibi olmadıkları şeylerin üzerine tırmanıyorlardı. Son grupta yer alan Jerry kirpi saçlarıyla Newgate'in sivri demirli duvarlarının canlı bir parçası gibi dikiliyordu; mahkeme salonuna gelmeden içtiği biranın kokusu, diğer bira, cin, çay, kahve kokulu nefeslerle birlikte dalga dalga yayılıp mahkûmun olduğu yere ulaşıyor, adamın hemen arkasında-

ki kocaman pencerelerin camında leş gibi buğu ve damlacıkların oluşmasına sebep oluyordu.

Tüm bu bakışların ve curcunanın nesnesi yirmi beş yaşlarında, yapılı, yakışıklı, yanakları güneşten yanmış, koyu renk gözlü genç bir adamdı. Genel görünümü itibarıyla tam bir beyefendiydi. Üzerinde siyah ya da koyu füme rengi sade kıyafetler vardı ve uzun, koyu renk saçları, güzel olsun diye değil, önüne gelip rahatsız etmesin diye bir kurdeleyle ense-sinde toplanmıştı. Hani iç dünyamıza dair duygular kendilerini bir şekilde vücutta dışa vururdu ya, içinde bulunduğu durum dışarıya, kahverengi yanaklarındaki solgunluk olarak yansıyordu; ruh hali, güneşin etkisinden daha baskındı. Bunun dışında epey sakin görünüyordu; yargıcı eğilerek selamlamış, sessizce beklemeye koyulmuştu.

Adama yönelen tüm bu ilgi ve meraklı bakışlar, insanlıktan gurur duymayı güçleştirecek cinstendi. Orada ezkaza çok daha hafif bir ceza alma ihtimaliyle bulunuyor olsaydı –hatta o acımasız işkence aşamalarının bir tanesinden bile yırtabilme ihtimali bulunsaydı– işin tüm büyüğü bozulacaktı. Arzu edilen manzara, ölüme mahkûm edilen bedenin fütursuzca işkence görmesiydi; tüm bu heyecanın kaynağı, hafızalardan silinmeyecek olan bu yaratığın bedeninin parçalanıp lime lime edilecek olmasıydı. Her ne kadar farklı kılıflar uydurup kendilerini kandırmaya çalışsalar da, seyredenlerdeki bu ilginin temelinde yatan duygu canılıktı.

“Sessizlik!” diye bağrıldı. Charles Darnay bir önceki günkü duruşmada kendisine yöneltilen, yüceler yücesi, haysiyetli, muhteşem vesaire vesaire olan prensimiz, Kral Hazretleri’ne ihanet suçlamasını “Suçsuz” olduğu gerekçe-siyle reddetmişti; iddianameye göre söz konusu şahıs, çeşitli kereler ve farklı şekillerde, Fransa Kralı Louis’ye, yüceler yücesi, haysiyetli, muhteşem vesaire vesaire olan kralımızla yaptığı savaşta yardım etmek suretiyle ihanet etmişti. Diğer bir deyişle, yüceler yücesi, haysiyetli, muhteşem vesaire vesaire olan kralımızla, Fransa Kralı Louis’nin hâkimiyetindeki

topraklar arasında gidip gelerek, yüceler yücesi, haysiyetli, muhteşem vesaire vesaire olan kralımızın Kanada ve Kuzey Amerika'ya göndermeyi düşündüğü birliklerle ilgili birtakım bilgileri Fransa Kralı Louis'ye haince, riyakârca, alçakça –ve daha kimbilir hangi iğrenç sebeplerle– vermişti. Konuşmada geçen hukuk terimleri Jerry'nin kirpi saçlarını daha da diken diken ettiyse de bu kadarını anlayabildiği için kendince büyük bir tatmin yaşamıştı; anlayabildiği kadarıyla tekrar tekrar adı geçen ve tam karşısında durmakta olan Charles Darnay yargılanmaktaydı, jüri yemin ediyordu ve başsavcı konuşma yapmaya hazırlanıyordu.

O esnada seyredenlerin zihninde asılmakta, kellesi koparılmakta ve bedeni dört parçaya ayrılmakta olan (ve bu durumun bilincindeki) sanık, ne korkmuş görünüyor ne de bu durumu bir gösteriye çevirmeye çalışıyordu. Sakin ve dikkatliydi; açılış prosedürünü ağırbaşlı bir ilgiyle izliyordu. Ellerini önündeki tahtaya öyle soğukkanlı bir biçimde dayamıştı ki serpiştirilen otlardan bir tanesi bile yerinden kılmıdamamıştı. Hapishane kokusu kırılsın ve taşınan ateşli hastalıklara karşı önlem olsun diye mahkeme salonuna şıfalı otlar serpilmiş, sirke dökülmüştü.

Mahkûmun üzerine ışık vursun diye kafasının üzerine ayna konmuştu. Bu aynaya nice hainlerin, garibanların bedenleri yansımıştı da, hem aynadaki hem de yeryüzündeki mevcudiyetleri yitip gitmişti. Okyanusun, ölülerini bir gün geri vereceği gibi,³ bu ayna da bir zamanlar yansıtmış olduğu bedenleri geri getirseydi, şu sefil yer hayaletten geçilmezdi. Aynanın türlü türlü iğrençliklere ve rezilliklere tanık olması fikri mahkûmun da aklından geçiyor olmalıydı. Duruşunu hafifçe değiştirdiğinde yüzüne vuran ışık huzmesini fark edince yukarı baktı; aynadaki yansımasını görünce yüzü kıpkırmızı oldu ve dayandığı tahtanın üzerindeki otları sağ eliyle kenara itti.

---

³ *Yeni Ahit*, Vahiy, 20:13. (e.n.)

Sol tarafta bir hareketlenme oldu ve sanık, yüzünü o tarafa çevirdi. Bakışları, gözleriyle hemen hemen aynı hizada olan, yargıç kürsüsünde oturan iki kişinin üzerinde sabitlendi; sanığın tavrı öylesine değişmişti ki onu izleyen tüm gözler anında o iki kişiye çevrilmişti.

Bakışlarını farklı yöne çeviren seyircilerin gördüğü iki kişi, yirmi yaşlarında genç bir hanımla onun babası olduğu aşikâr olan bir beyefendiydi; bembeyaz saçlarıyla son derece dikkat çekici olan adamın yüzünde tanımlaması zor bir duygu yoğunluğu vardı; yüzü canlı bir ifadeden yoksundu, daha ziyade tefekküre dalmış, kendi kendine konuşan birinin yüz ifadesine sahipti. Bu mevcut ifadesiyle yaşlı görünüyordu; oysa bu ifade –o an kızıyla konuşurken olduğu gibi– dağıldığında henüz ömrünün baharını geride bırakmamış, yakışıklı bir adama dönüşüyordu.

Yanında oturan kızı, bir elini adamın koluna geçirmişti, diğer eliyleyse kolunu sımsıkı tutuyordu. Hem manzaranın korkunçluğu yüzünden hem de sanığa duyduğu acıma duygusundan dolayı babasına iyice sokulmuştu. İçini kaplayan dehşet ve şefkat duygularını dışa vuracak şekilde çatılmış alını, o an için gözünün, sanığın içinde bulunduğu tehlikeli durumdan başka bir şey görmediğini söylüyordu. Genç hanımın yüzündeki bu ifade öylesine çarpıcı, yoğun ve doğaldı ki, sanığa zerre kadar acımayan seyirciler bile onun bu halinden etkilenmişlerdi. Salondan fısıltılar yükselmeye başlamıştı: “Kimmiş bunlar?”

Bir yandan kendi çapında gözlemler yapan, bir yandan da parmağındaki pası emerek çıkarmaya çalışan haberci Jerry, bu kişilerin kim olduğunu öğrenebilmek için başını uzatarak kulak kabarttı. Kalabalık, soruyu kulaktan kulağa fısıldayarak en yakın görevliye iletmiş, cevap, nispeten daha yavaş geri dönmüş ve nihayet Jerry’ye ulaşmıştı.

“Şahitlermiş.”

“Hangi tarafın şahitleri?”

“Karşı tarafın.”

“Kime karşılarmış?”

“Sanığa.”

Bakışlarını kalabalığın topluca bakmakta olduğu yere çeviren yargıç, şahitleri çağırıp arkasına yaslandı ve başsavcı ipini eğirmek, baltasını bilemek ve çivilerini darağacına çakmak üzere ayağa kalktığı anda, hayatı iki dudağının arasında olan adama gözlerini hiç ayırmadan bakmaya başladı.

Üçüncü Bölüm

Hayal Kırıklığı

Başsavcı, jüriye, karşılarındaki sanığın, genç yaşına rağmen, bedelini canıyla ödeyeceği vatana ihanet suçunda epey deneyimli olduğunu hatırlatma zorunluluğu hissetti. Halk düşmanlarıyla münasebeti ne bugünlük ne dün­lük ne de bir önceki senelik bir meseleydi. Mahkûmun uzun zamandır Fransa ile İngiltere arasında gidip geldiği ve hesabını açıkça veremediği birtakım gizli işler çevirdiği kesindi. Eğer vata­na ihanet dört bir yana yayılmış olsaydı (ne mutlu ki böyle bir şey söz konusu değildi) onun bu yaptığı şeydeki gerçek kötülük ve suç hiçbir zaman ortaya çıkmayabilirdi. Neyse ki Tanrı, hiçbir şeyden korkusu olmayan, günâhsız bir ku­lunun yüreğine, mahkûmun çevirdiği işleri ortaya çıkarıp bunları Majesteleri'nin vekiline ve şerefli Kraliyet Danışma Meclisi'ne dehşet içinde açıklama cesaretini koymuştu. Bu vatansever kahraman az sonra huzurlarında olacaktı. Hem konumu hem de davranışları açısından yüce bir kişilikti. Bir zamanlar sanıkla arkadaş olmasına rağmen, aynı zamanda hem hayırlı hem de hayırsız olarak nitelendirebileceğimiz bir anda onun alçaklığını fark edince, onu arkadaş deyip bağrına basmak yerine, hain diye vatanının kutsal sunağın­da kurban etmişti. Antik Yunan ve Roma'da olduğu gibi,

İngiltere’de de halka hizmet etmiş kişilerin heykeli dikilseydi, bu pırıl pırıl vatandaşın da muhakkak heykeli dikilirdi. Fakat böyle bir hüküm olmadığı için heykeli dikilmeyecekti. Şairlerin de ifade ettiği gibi, Erdem, özellikle de vatanseverlik ya da vatan aşkı olarak bilinen o parlak Erdem, bulaşıcıydı. (Başsavcı burada jüri üyelerinin bu dizeleri kelimesi kelimesine ezbere bildiklerinden emin olduğunu belirtmiş olsa da jüri üyelerinin yüzünde, bu şiirlere dair hiçbir şey bilmediklerini ele veren bir utanç ifadesi vardı.) Kral adına şahitlik yapacak olan, o saflık ve kusursuzluk abidesi insan—kendisinden herhangi bir vesileyle bahsetmek bile bir onurdu—sanığın hizmetçisiyle irtibata geçip ona, efendisinin masasının çekmecelerini ve ceplerini karıştırıp sakladığı belgeleri çalma konusunda kutsal bir kararlılık aşılamıştı. Her ne kadar (başsavcı) kendisini, bu hayranlık duyulacak uşakla ilgili aşağılayıcı birtakım sözler duymaya hazırlamış olsa da, bu kişiyi kendi öz kız ve erkek kardeşlerinden üstün tuttuğunu, onu kendi anne babasından daha çok saydığını belirtmeden geçemeyecekti. Bu sebeple, jüri üyelerini de aynı hislerle hareket etmeye davet etti. Bu iki şahidin sunacağı deliller, ele geçirilen diğer belgelerle birleşince, sanığın, Majesteleri’nin birlikleriyle ilgili listelere ve bu birliklerin hem karada hem de denizde ne şekilde hazırlık yaptığına ilişkin bilgilere sahip olduğu ve bu bilgileri devamlı surette düşman kuvvetlerine sızdırdığı şüpheye yer bırakmayacak şekilde açığa çıkacaktı. Her ne kadar bu listelerin sanığın el yazısıyla yazılmış olduğu ispat edilememiş olsa da bu detay önem arz etmiyordu; aslına bakılırsa bu durum, sanığın suçunu örtbas etmekteki maharetini göstermesi bakımından, dava açısından olumluydu. Delil beş sene öncesine dayanıyordu ve sanığın daha o zamanlar bile, yani İngiliz ve Amerikan ordularının ilk çatışmalarından birkaç hafta öncesinde bile bu tür habis eylemlerle iştigal ettiğini gösteriyordu. Tüm bu sebeplerden dolayı, başsavcı, vatana sadakatlerinden ve sorumluluk sa-

hibi oluşlarından zerre kadar şüphe etmediği jüri üyelerinin, sanığı suçlu bulup, bu durumdan hoşlansalar da hoşlanmasalar da, ölüm fermanını imzalamaları gerektiğini düşünüyordu. Bu sanığın kellesi uçurulmadıkça ne jüri üyeleri başlarını yastığa huzurla koyabilirdi, ne karılarının başlarını yastığa huzurla koymasını kaldırabilirdi, ne de çocuklarının başını yastığa huzurla koymasına tahammül edebilirdi; özetle, bu sanığın kellesi gitmedikçe kimsenin başını yastığa huzurla koyması gibi bir durum söz konusu olamazdı. Başsavcı sözlerini, aklına gelen her türlü değeri tekrar tekrar sayarak, sanığın kellesini talep ettiğini ifade ederek bitirdi; zaten ortaya attığı tüm bu iddialar sebebiyle sanık kendisi için çoktan ölmüştü, yani yok hükmündeydi.

Başsavcı konuşmasını bitirdiğinde mahkeme salonunda bir uğultu başladı; sanki mahkûmun tepesine devasa bir karasinek bulutu üşüşmüştü de ona ne olacağını öğrenmeye çalışıyordu. Uğultu dindiğinde o müthiş vatansever şahit kürsüdeki yerini almıştı.

Başsavcı yardımcısı, amirinin gösterdiği yolu takip ederek John Barsad isimli vatansever beyefendiyi sorgulamaya başladı. Bu tertemiz, asil ruhlu beyefendinin hikâyesi tıpkı başsavcının ortaya koyduğu gibiydi; eleştirilebilecek tek husus, hikâyelerin birbirine gereğinden fazla benziyor oluşuydu. Beyefendi, tam o asil yüreğindeki yükten kurtulmuş halde büyük bir tevazuyla kenara çekilecekken, Mr. Lorry'nin yakınında oturan, önünde kâğıt yığını olan peruklu beyefendi ona birkaç soru sormak istedi. Karşılarında oturan peruklu beyefendiyse hâlâ mahkeme salonunun tavanını seyrediyordu.

Sorular şunlardı: Hiç casusluk yapmış mıydı? Hayır, yapmamıştı, bu mesnetsiz imadan hoşlanmamıştı. Yaşamını neyle idame ediyordu? Kendine ait mülkleri vardı. Bu mülkler neredeydi? Yerlerini tam olarak hatırlayamıyordu. Bu mülkler nelerdi? Bu kimseyi ilgilendirmezdi. Bu mülkle-

ri miras yoluyla mı edinmişti? Evet, öyleydi. Kimden miras kalmıştı? Uzak bir akrabadan. Çok mu uzak bir akrabaydı bu? Epey uzaktı. Hiç hapse girmiş miydi? Tabii ki hayır. Peki hiç borçlular hapishanesinde yatmış mıydı? Bunun konuyla ne ilgisi olduğunu anlayamamıştı. Hiç borçlular hapishanesinde yatmış mıydı? Al işte, yine soruyordu. Kalmış mıydı? Evet. Kaç kere? İki üç kere. Beş altı kere kalmış olabilir miydi? Olabilirdi. Mesleği neydi? O bir beyefendiymiş. Hiç dayak yemiş miydi? Olabilirdi. Sık sık dayak yer miydi? Hayır. Hiç tekmelenerek merdivenlerden aşağı yuvarlanmış mıydı? Kesinlikle hayır; bir keresinde merdivenlerin başında tekme yemişti ama aşağıya kendi isteğiyle yuvarlanmıştı. O tekme yemeyi, zar atarken hile yaptığı için mi yemişti? Saldırıcıyı gerçekleştiren ayyaş yalancının iddiası bu yöndeydi fakat bu doğru değildi. Doğru olmadığına dair yemin edebilir miydi? Elbette. Kumarda hile yaparak geçimini sağladığı olmuş muydu? Asla. Peki kumar oynayarak geçimini sağladığı olmuş muydu? Diğer beylerden fazla değil. Hiç bir mahkûmdan borç almış mıydı? Evet. Borcunu geri ödemiş miydi? Hayır. Mahkûmla olan yakınlığı –aslında pek de yakın değillerdi– posta arabası, han ya da posta vapurunda, mahkûmun zoruyla gerçekleşen sohbetlerden fazlasını içeriyor muydu? Hayır. Mahkûmu elinde bu listelerle gördüğünden emin miydi? Kesinlikle. Bu listelerle ilgili başka bir şey biliyor muydu? Hayır. Bu listeleri kendisi hazırlamış olabilir miydi? Hayır. Bu delillerin karşılığında almayı beklediği bir şey var mıydı? Hayır. Düzenli olarak birilerine tuzak kurmak karşılığında devletten para alıyor muydu? Daha neler! Tabii ki hayır. Peki başka bir iş karşılığında devletten para alıyor muydu? Yok artık! Tabii ki hayır. Yemin edebilir miydi? Hem de defalarca. Bunu yapmasının vatanseverlik dışında bir sebebi var mıydı? Kesinlikle hayır.

Erdemli uşak Roger Cly da kürsüye çıkarak son sürat yemin etti. Dört sene önce tüm saflığı ve iyi niyetiyle sanığın

hizmetinde çalışmaya başlamıştı. Calais vapurunda sanığa, işbiririci bir yardımcı isteyip istemediğini sormuş, sanık da onu işe almıştı. Sanıktan bu işi isterken kesinlikle ona acıdığı için yardım etmek amacıyla yapmasını istememişti; böyle bir şey aklından bile geçmemişti. Kısa bir süre sonra sanıktan şüphelenip hareketlerini gözlemlemeye başlamıştı. Seyahate çıkmadan önce kıyafetlerini hazırlarken ceplerinde bu tür listeleri defalarca görmüştü. Bu listeleri sanığın çalışma masasının çekmecesinden almıştı. Listeler yalnızca çekmecedekilerden ibaret değildi. Daha önce aynı listeleri Calais'de, benzer listeleriye hem Calais hem de Boulogne'da Fransız beyefendilere gösterdiğine şahit olmuştu. Vatanını seviyordu ve böyle bir şeye asla tahammül edemezdi, bu yüzden yetkililere haber vermesi gerekiyordu. Hiçbir zaman gümüş bir çaydanlığı çalmakla suçlanmamıştı; bir keresinde bir hardal kâsesiyle ilgili bir iftiraya maruz kalmışsa da sonradan kâsenin gümüş değil, sadece kaplama olduğu anlaşılmıştı. Son şahidi yedi sekiz yıldır tanıyor oluşu da tamamen tesadüftü. Bunu tuhaf bir tesadüf olarak addetmiyordu; tesadüf denen şey zaten tuhaf olurdu. Bu olayda onu harekete geçiren tek şeyin vatanseverlik duygusu oluşunda da herhangi bir tuhafılık göremiyordu; o gerçek bir İngilizdi, damarlarında İngiliz kanı akıyordu ve pek çok insanın da onun gibi olduğunu umut ediyordu.

Karasinekler tekrar vızıldamaya başladı ve başsavcı, Mr. Jarvis Lorry'yi çağırdı.

“Mr. Jarvis Lorry, Tellson Bankası'nda mı çalışıyorsunuz?”

“Evet.”

“Bin yedi yüz seksen beş yılının Kasım ayında bir cuma gecesi, iş sebebiyle, bir posta arabasıyla Londra'dan Dover'a seyahat ettiniz mi?”

“Ettim.”

“Arabada sizden başka yolcu var mıydı?”

“İki kişi vardı.”

“Bu kişiler gece yolda arabadan indiler mi?”

“İndiler.”

“Mr. Lorry, sanığa iyice bakın. O iki yolcudan biri o muydu?”

“Buna net bir cevap vermem çok zor.”

“Peki sanık, o iki yolcudan birine benziyor mu?”

“Çok karanlık bir geceydi ve yolcuların ikisi de sımsıkı sarınmıştı; ayrıca kimse kimseyle ilgilenmiyordu, bu yüzden bu soruya cevap vermem çok zor.”

“Mr. Lorry, sanığa tekrar dikkatle bakın. Sanığın tıpkı o iki yolcu gibi sarınıp sarmalanmış olduğunu hayal edin, cüsse ve endam açısından, o iki yolcuyla hiçbir benzerliğinin olmadığını söyleyebilir misiniz?”

“Hayır.”

“Peki sanığın, o iki yolcudan biri olmadığına yemin edebilir misiniz Mr. Lorry?”

“Hayır.”

“O halde sanığın, o iki yolcudan biri olabileceğini ifade ediyorsunuz.”

“Evet. Fakat o iki yolcunun da –tıpkı benim gibi– haydutlardan korktuğunu hatırlıyorum, oysa sanığın hiç de korkak bir hali yok.”

“Hiç korkuyormuş numarası yapan birini gördünüz mü Mr. Lorry?”

“Gördüm.”

“Mr. Lorry, sanığa tekrar dikkatlice bakın. Onu daha önce görmüş müydünüz?”

“Görmüştüm.”

“Ne zaman?”

“O yolculuktan birkaç gün sonra Fransa’dan dönerken, sanık, Calais’de benim bindiğim posta vapuruna bindi ve beraber yolculuk yaptık.”

“Vapura saat kaçta bindi?”

“Gece yarısını biraz geçmişti.”

“Yani gecenin köründe. Bu vakitsiz saatte vapura binen tek yolcu o muydu?”

“Ne tesadüftür ki evet.”

“Tesadüfü boş verin Mr. Lorry. Gecenin köründe vapura binen tek kişi o muydu?”

“Evet.”

“Mr. Lorry, yalnız mı seyahat ediyordunuz, yoksa yanınızda biri var mıydı?”

“İki yol arkadaşım vardı. Bir beyefendi ve bir hanımefendi. Onlar da buradalar.”

“Tamam. Sanıkla aranızda herhangi bir konuşma geçmiş miydi?”

“Pek sayılmaz. Fırtına vardı, yol uzun ve zorluydu; ben de bir kıyıdan diğer kıyıya varana dek, tüm yol boyunca bir koltuğa uzanıp uyumuşum.”

“Miss Manette!”

Bir kez daha salondaki herkesin bakışlarını üzerinde toplayan genç hanım ayağa kalktı. Babası da onunla birlikte kalktı; genç hanımın eli hâlâ babasının kolundaydı.

“Miss Manette, sanığa bakın.”

Sanık için böylesi bir gençliğe, güzelliğe ve şefkatli bakışlara maruz kalmak, tüm o kalabalığın bakışlarına maruz kalmaktan çok daha zordu. O an, sanki tüm o meraklı bakışlardan uzak, o genç hanımla baş başa mezarının başında duruyorlardı ve salondaki kalabalık kitlenin varlığı onu sakinleştirmeye yetmiyordu. Sağ eliyle, önündeki tahtanın üzerinde duran otları hayalî bir bahçedeki çiçek yatağına serpiştirdi; nefes alıp verişini kontrol altına alıp düzenlemeye çalışırken titreyen dudaklarının tüm rengi çekilmiş, kalbine firar etmişti. Sineklerin vızıltısı yine yükselmişti.

“Miss Manette, sanığı daha önce görmüş müydünüz?”

“Evet efendim.”

“Nerede?”

“Az önce bahsi geçen posta vapurunda, aynı vesileyle.”

“Az önce bahsi geçen hanım sizsiniz bu durumda.”

“Ah, evet, ne yazık ki öyleyim.”

Genç hanımın sevgi dolu, ağlamaklı sesi, yargıcın hiç de ahenkli olmayan sesiyle verdiği sert cevapta kaybolup gitti:

“Size sorulan soruya cevap verin, yorum yapmayın.”

“Miss Manette, Manş Denizi’ni geçtiğiniz yolculuk esnasında, sanıkla aranızda herhangi bir konuşma geçti mi?”

“Evet efendim.”

“Anlatın.”

Genç hanım, salondaki derin sessizliği bölerek cılız bir sesle anlatmaya başladı:

“Bu beyefendi vapura bindiğinde...”

Yargıç kaşlarını çatarak, “Sanık demek istiyorsunuz herhalde,” dedi.

“Evet efendim.”

“O zaman sanık deyin.”

“Sanık vapura bindiğinde, babamın,” bu sırada yanında durmakta olan babasına dönüp sevgiyle bakmıştı, “son derece bitkin ve sağlıksız olduğunu fark etti. Babam öyle halsizdi ki onu dışarı çıkarmaya korktuğum için güvertede, kamara merdivenlerinin yakınında ona bir yatak yapmış ve onunla ilgilenebilmek için yanına oturmıştım. O gece vapurda dördümüzden başka yolcu yoktu. Sanık büyük bir nezaketle, babamı soğuktan ve rüzgârdan koruyabileyim diye yapmam gerekenleri göstermek için benden izin istedi. Ben babamı nasıl koruyacağımı bilemiyordum, limandan ayrıldığımızda rüzgârın ne yönden eseceğini bile tahmin edememiştim. Bana yardım etti. Babamın durumuyla ilgili derin bir nezaket ve iyilikseverlik sergiledi; bunu tüm samimiyetiyle yaptığından eminim. Böylelikle onunla konuşmaya başladık.”

“Müsaadenizle sözünüzü keseceğim. Vapura yalnız mı binmişti?”

“Hayır.”

“Yanında kaç kişi vardı?”

“İki Fransız beyefendi vardı.”

“Birbirleriyle konuştular mı?”

“Fransız beylerin kendi gemilerine binmesi gereken son ana kadar konuştular.”

“Bu listelere benzer birtakım kâğıtları alıp verdiler mi?”

“Aralarında kâğıt alışverişi oldu fakat kâğıtların ne olduğunu bilmiyorum.”

“Kâğıtların görünüşü ve boyutları bunlara mı benziyordu?”

“Olabilir fakat çok yakınımda fısıldaştıkları halde emin değilim; asılı olan lambanın ışığından faydalanabilmek için kamaralara inen merdivenlerin başında duruyorlardı, lambanın ışığı çok cılızdı ve çok alçak sesle konuşuyorlardı, ne konuştuklarını duyamadım, sadece kâğıtlara baktıklarını görebildim.”

“Sanıkla konuşmanıza dönelim Miss Manette.”

“Sanık –çaresizliğimden kaynaklı olsa gerek– son derece güven verici, nazik ve iyiydi, babama da çok yardımcı olmuştu,” dedi. Gözyaşlarına boğularak, “Umarım bugün ona zarar verecek bir şey yapmıyorumdur; o zaman ona olan borcumu ödeyemem,” diye ekledi.

Karasineklerin vızıltısı yine başladı.

“Miss Manette, eğer sanık şahitlik etmenin sizin açınızdan kaçma seçeneği olmayan bir görev olduğunu –ve bunu yapmak zorunda olduğunuzu– anlayamıyorsa, onda bir tuhafılık var demektir. Lütfen devam edin.”

“Bana, başını belaya sokabilecek türden, hassas ve meşakkatli bir meseleyle ilgili seyahat etmekte olduğunu, bu yüzden de takma isim kullandığını söyledi. Bu iş için birkaç günlüğüne Fransa’ya gittiğini ve uzun süre, belli aralıklarla Fransa ve İngiltere arasında gidip gelmesinin gerekli olabileceğini söyledi.”

“Amerika’yla ilgili bir şey söyledi mi Miss Manette? Dikkatli düşünün.”

“Bana, iki ülke arasındaki anlaşmazlığın ne şekilde başladığını açıklamaya çalıştı ve İngiltere’nin tavrını hatalı ve saçma bulduğunu belirtti. Bir de şakayla karışık, George Washington’un tarihe en az III. George kadar önemli bir şahsiyet olarak geçebileceğini ilave etti. Fakat bu söylediğinde herhangi bir art niyet yoktu; gülerek, muhabbet olsun diye söylemişti.”

Heyecanlı bir sahnede, tüm meraklı bakışları üzerinde toplamış olan başrol oyuncusunun yüzündeki güçlü ifadeler, istemdişi olarak seyirciler tarafından taklit edilir. Genç hanımın alınında şahitlik yaparken acı yüklü bir endişe ve dikkat ifadesi vardı; yargıcın not alması için konuşmasına ara verdiği anlarda, sözlerinin yarattığı etkiyi anlayabilmek için hem savunmaya hem de iddia makamına bakıyordu. Salonun dört bir köşesindeki seyircilerin yüzlerinde de aynı ifade vardı; Yargıç, George Washington’la ilgili o fevkalade dalaleti duyup kafasını notlarından kaldırdığı zaman seyircilerin pek çoğunun alınındaki ifadenin, âdeta birer ayna gibi şahidinkini yansıttığını fark etmişti.

Başsavcı, tedbir ve usul açısından genç hanımın babası, Doktor Manette’in çağırılması gerektiğini belirtti. Böylece Doktor Manette kürsüye davet edildi.

“Doktor Manette, sanığa bakın. Onu daha önce hiç görmüş müydünüz?”

“Bir kere gördüm. Londra’daki evime gelmişti. Üç, üç buçuk yıl kadar önceydi.”

“Posta vapurunda sizinle seyahat eden, kızınızla konuşan kişi o muydu?”

“İkisini de hatırlayamıyorum efendim.”

“Hatırlayamamanızın özel bir sebebi var mı acaba?”

Doktor Manette alçak sesle, “Var,” diye cevap verdi.

“Son derece talihsiz bir biçimde, kendi vatanınızda, yargılanmaksızın, hatta hiçbir suçla itham edilmeksizin uzun süre hapis yattığınız doğru mudur Doktor Manette?”

Doktor Manette mahkeme salonundaki tüm yürekleri dağlayan bir ses tonuyla, “Hem de çok uzun süre,” diye cevap verdi.

“Bahsi geçen günde hapisten yeni mi çıkmıştınız?”

“Öyle diyorlar.”

“O günü hiç hatırlayamıyor musunuz?”

“Hiç. Zihnimde belli bir zaman dilimine dair –sürenin ne kadar olduğunu tam olarak bilmiyorum– hiçbir anı yok; hapisanede kendi kendime ayakkabı yapmaya başladığım zamandan, kendimi Londra’da sevgili kızımınla yaşar bulduğum zamana kadarki zaman dilimine dair hiçbir şey hatırlayamıyorum. Kızımı ancak, Yüce Tanrı bana akli melekelerini tekrar bağışladığı zaman hatırlayabildim; gerçi sorsanız, nasıl hatırlayabildiğimi bile anlatamam çünkü hatırlama sürecine dair de bir anım yok.”

Başsavcı yerine oturdu, sonra baba kız da yerlerine geçtiler.

Bu sırada davanın seyrinde beklenmedik bir gelişme oldu. Mevcut deliller, sanığın beş sene önce bir cuma gecesi, kimliği tespit edilemeyen, hain planlar yapan bir başka şahısla birlikte Dover posta arabasına bindiğini, gece zifirî karanlıkta arabadan inip yaklaşık on iki millik bir yolu geri dönerek bir garnizon ve tershaneye gittiğini ve orada bir takım bilgiler topladığını gösteriyordu. Daha sonra, sanığı, söz konusu garnizon ve tershanenin bulunduğu kasabada, bir otelin çay salonunda başka birini beklerken gördüğünü iddia eden bir şahit kürsüye çağrıldı. Sanığın avukatı, şahidi uzun uzadıya çapraz sorguya çektiyse de, sanığı başka bir yerde görmemiş olduğu dışında herhangi bir bilgi elde edemedi. Tam o esnada, tüm duruşma süresince mahkeme salonunun tavanını incelemiş olan peruklu beyefendi, küçük bir kâğıt parçasına bir iki kelime karalayıp kâğıdı buruşturarak avukata fırlattı. Verdiği ilk arada kâğıt parçasını açan avukat, büyük bir ilgi ve merakla sanığa baktı.

“Gördüğünüz kişinin sanık olduğundan emin olduğunuz mu söylüyorsunuz?”

Şahit öyle olduğundan emindi.

“Sanığa çok benzeyen birini gördünüz mü hiç?”

Şahit, karıştıracak kadar çok benzeyen birini görmediğini belirtti.

Avukat, kâğıdı fırlatan beyefendiyi işaret ederek, “Bir şurada oturan meslektaşına bakın, sonra bir de sanığa bakın. Ne dersiniz? Birbirlerine çok benzemiyorlar mı?”

Pespaye değilse de en azından hırpani ve özensiz görünümünü saymazsak, bu meslektaş, sanığa sahiden de yalnızca şahidi değil, salonda bulunan herkesi şaşırtacak derecede çok benziyordu. Yargıcın, meslektaştan peruğunu çıkarmasını rica etmesi üzerine bu benzerlik daha da açık bir biçimde gözler önüne serildi. Yargıç, Mr. Stryver’a (sanık avukatına), Mr. Carton’ı da (meslektaşının adı buydu) vatana ihanetten yargılayıp yargılamayacaklarını sordu. Mr. Stryver, yargıca “hayır” diye cevap verdi fakat şahide, şunlara benzer sorular yöneltti: Bir kez olan bir şeyin tekrarlanma olasılığı var mıydı; acaba bu iki kişi arasındaki benzerliği daha önce fark etmiş olsaydı bu kadar peşin hükümlü olur muydu, ya da benzerliği gördükten sonra hâlâ bu kadar kendinden emin konuşabiliyor muydu? Amaç şahidi çanak çömlek gibi paramparça etmek ve onun bu davadaki işlevini perte çıkarmaktı.

Mr. Cruncher ise şahitleri izlediği süre boyunca parmaklarındaki pası emmek suretiyle öğlen yemeği işini büyük ölçüde halletmişti. Şimdi de Mr. Stryver’ın, sanığın durumunu, tıpkı iyi kesimli bir elbise gibi biçerek jüriye uygun hale getirmişini izliyordu; avukat, jüriye, Barsad adlı vatanseverin aslında kiralık bir casus ve hain, ayrıca namussuz bir kan taciri ve lanetli Yehuda’dan sonra —ona gerçekten çok benziyordu— gelmiş geçmiş en büyük alçak olduğunu göstermeye çalışıyordu. O erdemli uşak Cly ise Barsad’ın arkadaşı ve ortağıydı ki, bu

ikisi birbirlerinin layığıydılar. Bu yalan yere yemin eden iki sahtekâr, sanığı kurban olarak seçmişlerdi; sanık, Fransız kökenli oluşu nedeniyle Fransa'daki ailevi meselelerden ötürü sık sık Manş Denizi'ni geçmek durumunda kalıyordu fakat bu meselelerin ne olduğunu, canından çok sevdiği insanları korumak adına, hayatına mal olsa bile açıklayamazdı. Mr. Stryver'a göre, herkesin gözü önünde büyük acı çekerek verdiği ifade, genç hanımdan zorla ve yanıltıcı sorular sorulmak suretiyle alınmıştı, bu sebeple, yok hükmündeydi; zaten genç hanımın anlattıkları, tesadüfen aynı ortamda bulunan genç bir hanım ve genç bir beyefendi arasında geçen, masum ve nezaket çerçevesinde gerçekleşen bir sohbetten ibaretti; George Washington'a dair sarf edilen abartılı ve yersiz sözler de kötü bir şakadan başka bir şey değildi. Bu türden lümpen millî nefret ve korkular söz konusu olduğunda herhangi bir irade gösterememek devlet açısından büyük zaafı, başsavcı da bu durumdan elinden geldiğince faydalanmıştı fakat ülkenin mahkemelerini işgâl eden bu tür davalarda bol miktarda kullanılan ve davaları kirleten aşağılık ve iğrenç delillerden ötesini bulamamıştı. Bu sırada yargıç (sanki söylenenler doğru değilmiş gibi asık bir yüzle) araya girip oturduğu o kürsüde, bu tarz imalara müsaade etmeyeceğini söyledi.

Sonra Mr. Stryver az sayıdaki şahitlerini çağırmaya başladı. Bu sırada Mr. Cruncher, başsavcının Mr. Stryver'ın jüriye biçtiği takım elbiseyi tamamen tersyüz edişini –yani Barsad ve Cly'in avukatının sandığından yüz kat iyi, sanığınsa yüz kat kötü insanlar olduğunu anlatışını– izlemek durumunda kaldı. Sıra son olarak yargıca geldiğinde, elbiseyi önce ters yüz etti, sonra tekrar eski haline getirdi; en sonunda elbiseyi kararlı bir biçimde orasından burasından kesip biçerek sanığa kefen dikti.

Sıra jürinin kararına geldiğinde sinekler yeniden üşüştü.

Uzun süredir oturduğu yerden mahkeme salonunun tavanını izlemekte olan Mr. Carton, bu hengâmede bile ne

oturma şeklini değiştirmişti ne de genel tavrını. Önündeki kâğıtları derleyip toplamakla meşgul olan meslektaş Mr. Stryver ise bir yandan yanındakilerle fısıldaşırken bir yandan da ara ara endişeli bir yüz ifadesiyle jüri üyelerine bakıyordu; seyirciler yer değiştirip yeni gruplar oluşturuyorlardı; yargıç bile yerinden kalkmış, bir aşağı bir yukarı yürümeye başlamıştı, öyle ki onun bu halini gören seyirciler ateşli bir hastalık kapmış olabileceğinden şüphe ediyorlardı; yırtık cübbesi üzerinden dökülen, çıkarıp geri taktığı peruğu kafasında eğri büğrü duran adamsa, tüm gün olduğu gibi yine aynı şekilde elleri ceplerinde, gözleri tavanda, arkasına yaslanmış oturuyordu. Tavırlarındaki bu bariz pervasızlık, itibarını zedelemekle kalmıyor, sanıkla aralarındaki su götürmez benzerliği de azaltıyordu (oysa karşılaştırıldıkları anda sergilediği anlık ciddiyet, benzerliklerini belirgin hale getirmişti); hatta seyircilerin çoğu aralarında aslında ikisinin birbirlerine pek benzemediğini konuşmaya başlamışlardı bile. Mr. Cruncher da bu doğrultudaki gözlemini yanında oturmakta olan kişiye söyledikten sonra, “Yarım gineye bahse girerim ki bu adama hiç müşteri gelmiyordur. Onda hiç dava kazanacak tıp yok, öyle değil mi?” diye ekledi.

Mr. Carton sergilediği görüntünün aksine, büyük bir dikkatle davayı tüm detaylarıyla takip ediyordu; hatta Miss Manette’in başı babasının göğsüne düştüğünde, bunu ilk gören ve herkesin duyabileceği şekilde seslenen o olmuştu: “Görevli! Genç hanımla ilgilenin. Beyefendiye yardım edin de onu dışarı çıkarsın. Görmüyor musunuz, yere yığılmak üzere!”

Herkeste dışarı çıkarılan genç hanıma karşı büyük bir acıma duygusu, babasına karşıysa derin bir duygudaşlık hissi oluşmuştu. Belli ki hapishane günlerinin hatırlatılması adamda derin bir kedere sebebiyet vermişti. Sorgulandığı esnada öyle derin bir iç sıkıntısı yaşamıştı ki onu olduğundan daha yaşlı gösteren o dalgın ve karamsar ifade, kasvetli bir bulut gibi yüzüne çökmüş ve duruşmanın sonuna kadar

orada öylece kalmıştı. Adam dışarı çıkarken tekrar yerlerine oturan jüri üyeleri bir süre sessizce beklediler, sonra jüri sözcüsü söz aldı.

Fikir birliğine varamamışlardı ve konuyu aralarında tekrar görüşmek istiyorlardı. Büyük olasılıkla hâlâ George Washington'u düşünmekle meşgul olan Yargıç, jürinin fikir birliğine varamamış olmasına bir miktar şaşırdıysa da, gözetim altında tekrar görüşmelerinden memnuniyet duyacağını belirttikten sonra kendisi de salondan ayrıldı. Duruşma tüm gün sürmüş, salondaki lambalar yakılmaya başlamıştı. Jüri üyelerinin geri gelmesinin uzun süreceği rivayet edilmeye başlanmıştı; seyirciler bir şeyler atıştırmak için dışarı çıkmış, sanıkta arka tarafa geçip oturmuştu.

Genç hanım ve babası dışarı çıktıktan sonra salondan ayrılan Mr. Lorry geri dönmüş, el işaretiyle Jerry'yi yanına çağırıyordu; davaya ilgisini kaybetmiş olan Jerry hemen yanına gelmişti.

"Jerry, yiyecek bir şeyler almak istersen alabilirsin ama fazla uzaklaşma. Jürinin geldiğini duyacak mesafede ol. Sakın geç kalma çünkü jürinin kararını hemen gidip bankaya haber vermeni istiyorum. Sen benim hayatımda gördüğüm en hızlı habercisin, benden önce Temple Bar'a varmış olacağından eminim."

Jerry, bu sözlerin ve eline tutuşturulan bir şilinin üzerine, genişliği itibarıyla dokunmaya pek imkân tanımayan daracık alnına dokunarak anladığını belirtmişti. O sırada Mr. Carton gelip elini Mr. Lorry'nin koluna koymuştu.

"Genç hanım nasıl?"

"Sinirleri çok bozuk fakat babası onu teskin ediyor. Mahkeme salonundan çıkınca kendini biraz daha iyi hissetmeye başladı."

"Bunu sanığa ben söyleyeyim. Sizin gibi saygıdeğer bir bankacının kamuya açık bir mekânda onunla konuşması yakışık almaz."

Mr. Lorry kıpkırmızı oldu; bu husus deminden beri onun da zihnini meşgul ediyordu. Mr. Carton sanığın olduğu bölüme yöneldi. Salonun çıkışı da o taraftaydı, bu yüzden Jerry de gözlerini dört açmış, kulakları ve kirpi saçları dimdik bir halde onu takip etti.

“Mr. Darnay!”

Sanık öne çıktı.

“Normal olarak şahitlerden Miss Manette’in durumuyla ilgili bilgi almak istiyorsunuzdur. Endişelenmeyin, toparlıyor. Siz onu en kötü haliyle gördünüz.”

“Böyle bir şeye sebebiyet verdiğim için gerçekten çok üzgünüm. Bunu ona, en yürekten teşekkürlerimle birlikte iletir misiniz lütfen?”

“Elbette. Öyle istiyorsanız, iletirim tabii ki.”

Mr. Carton’ın tavırlarında küstahlığa varan bir umursamazlık vardı. Sanık kürsüsüne dirseklerini dayamış, sanığa yan dönmüş şekilde orada öylece dikiliyordu.

“İstiyorum. Lütfen en içten teşekkürlerimi kabul edin.”

Mr. Carton hâlâ sanığa yan dönmüş şekilde, “Nasıl bir karar çıkmasını bekliyorsunuz Mr. Darnay?”

“En kötüsünü.”

“En akıllıca ve muhtemel seçenek bu. Ama tekrar bir araya gelip görüşmeleri sizin açınızdan olumlu bir durum.”

Salondan çıkarken oyalanmaya izin verilmiyordu, bu yüzden Jerry konuşulanların devamını duyamadı. Görünüş açısından birbirine çok benzeyen fakat hal ve tavırları açısından birbirine hiç benzemeyen bu iki kişiyi baş başa, tepelelerindeki aynadaki yansımalarıyla birlikte bırakıp gitti.

Birkaç tane etli börek yiyip bira içerek oyalanmaya çalışmasına rağmen, it kopuğun cirit attığı koridorlarda bir buçuk saat geçirmek epey zor olmuştu. Boğuk sesli habercimiz yemeği bittikten sonra rahatsız bir yere oturmuş ve tam içi geçmeye başlamıştı ki, kendini birden mahkeme salonunun merdivenlerini büyük bir uğultuyla çıkan insan seline kapılmış buldu.

Salonun kapısına vardığında, Mr. Lorry ona kapıdan sesleniyordu, “Jerry, Jerry!”

“Buradayım efendim. Geri gelebilmek için epey mücadele etmem gerekti. Ama geldim efendim.”

Mr. Lorry o izdihamın arasından ona bir kâğıt uzattı. “Çabuk ol! Aldın mı?”

“Evet efendim!”

Kâğıda alelacele iki kelime yazılmıştı: “BERAAT ETTİ.”

Jerry dönerken kendi kendine söylendi, “Yine ‘Hayata Dönüş’ diye bir not gönderseydiniz, bu defa neyi kastettiğinizi gayet iyi anlardım.”

Old Bailey’den uzaklaşana kadar başka bir şey söylemeye –hatta düşünmeye– fırsatı olmadı; güruh öylesine büyük bir telaşla akıyordu ki neredeyse ayakları yerden kesilecekti ve o yüksek sesli vızıltı, sanki karasinekler başka bir leş arışına girip dört bir yana dağılmışlar gibi, sokağa yayılmıştı.

Dördüncü Bölüm

Tebrik

Gün boyu fokurdayan insan yahnisinin son tortuları da mahkeme salonunun loş koridorlarından akıp giderken Doktor Manette, kızı Lucie Manette, Mr. Lorry ile savunma avukatı ve dava vekili Mr. Stryver, az önce beraat eden Mr. Charles Darnay'ın etrafında toplanmış, ölümün kıyısından döndüğü için onu tebrik ediyorlardı.

Akıllı yüzü ve dimdik duruşuyla Doktor Manette'te, Paris'teki tavan arasındaki o kunduracıdan bir iz bulmak, daha parlak bir ışık altında bile epey zor olurdu. Ona bir kez bakanın, alçak ve kederli sesindeki yaslı tınıyı ve sebepsiz yere ansızın üzerine bir bulut gibi çöken dalgınlığı fark edebilmesi için dönüp bir kez daha bakması gerekiyordu. O uzun ve bitmek bilmeyen çileli günlerine yapılan en ufak bir gönderme ya da herhangi bir başka dış sebep –tıpkı mahkemede olduğu gibi– ruhunun en derinlerine işleyerek onun bu duruma gelmesine sebep oluyordu; fakat hüznün bazen de kendiliğinden geliyordu, sanki üç yüz mil uzaktaki Bastille'in gölgesi, yaz güneşinde bile, onun hikâyesini bilmeyenlerin asla anlayamayacağı bir keder bulutu olup çöküyordu üzerine.

Yalnızca kızı, zihnine çöken bu kara keder bulutlarını dağıtma gücüne sahipti. Onu, ıstırabının ötesinde bir

“Geçmiş”e ve ıstırabının ötesinde bir “Gelecek”e bağlayan o altın iplikti kızı; sesindeki tını, yüzündeki nur, elinin dokunuşu, babasında çoğu zaman güçlü ve sağaltıcı bir etki bırakıyordu. Tabii bu her zaman böyle olmuyordu; babasını iyi etmeye gücünün yetmediği zamanlar da oluyordu. Neyse ki bu anlar sık yaşanmıyordu ve genç hanım artık bunların geride kaldığına inanıyordu.

Mr. Darnay genç hanımın elini coşku ve minnettarlıkla öptükten sonra Mr. Stryver’a dönerek ona yürekten bir teşekkür etti. Otuzlarının başında olmasına rağmen yaşından yirmi yaş fazla gösteren Mr. Stryver, iri yapılı, tok sesli, kırmızı yüzlü, dobra ve nezaketten nasibini almamış bir adamdı; girdiği topluluklarda ve yaptığı konuşmalarda (hem fiziksel hem de manevi açıdan) omuz atarak öne çıkmak gibi bir alışkanlığı vardı ki, bu durum hayata karşı genel tavrıyla örtüşüyordu.

Peruğu ve cübbesi hâlâ üzerindeydi; eski müvekkiline öyle bir yanaşmıştı ki, zavallı Mr. Lorry grubun dışına itilmişti. “Sizi bu işten alnınızın akıyla çıkarabildiğim için çok mutluyum Mr. Darnay. Utanç verici bir duruşmaydı; hem de son derece utanç verici fakat bu koşullar altında bile kazanma ihtimalimiz vardı.”

Eski müvekkili elini tutarak, “İki sebeple size ömür boyu borçluyum,” dedi.

“Elimden geleni yaptım Mr. Darnay, fakat eminim ki benim yerimde kim olsa aynısını yapardı.”

Birinin çıkıp, “Kimse sizden iyi yapamazdı,” demesi icap ediyordu ve bunu dile getiren Mr. Lorry olmuştu; sözlerinde samimiyetsiz olduğu söylenemezdi elbette fakat asıl amacı zorlayarak gruba yeniden dâhil olmaktı.

“Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?” diye sordu Mr. Stryver. “Tabii, siz de bütün gün buradaydınız, anlamış olmalısınız. Neticede siz de bir işadamısınız.”

Avukatın bir omuz darbesiyle grubun dışına itip sonra yeni bir omuz darbesiyle yeniden gruba dâhil ettiği Mr.

Lorry, “Bence,” dedi, “Doktor Manette bu konuşmayı sona erdirip evlerimize gitmemizi söylesin. Miss Lucie solgun görünüyor, Mr. Darnay çok zor bir gün geçirdi ve hepimiz çok yorgunuz.”

Stryver, “Kendi adınıza konuşun Mr. Lorry,” dedi. “Benim bu gece yapmam gereken bir sürü iş var. Kendi adınıza konuşun.”

“Kendi adıma konuşuyorum,” diye cevap verdi Mr. Lorry, “ayrıca Mr. Darnay ve Miss Lucie adına da konuşuyorum – Miss Lucie, hepimiz adına konuşabilirim, değil mi?” Genç hanıma bu soruyu kasten babasına bakarak yöneltmişti.

Doktor Manette’in yüzü, Mr. Darnay’e tuhaf bir biçimde bakarken donup kalmış gibiydi; dik bir bakıştı bu, içinde güvensizlik ve hoşnutsuzluk barındıran bir kaş çatış, hatta bir parça da korku vardı. Yüzündeki bu tuhaf ifadeye bakılırsa, düşünceleri yine uzaklara gitmişti.

Lucie elini yavaşça babasının kolunun üzerine koyarak, “Babacığım,” dedi.

Babası yavaşça üzerindeki gölgelerden silkelenip kızına döndü.

“Eve gidelim mi babacığım?”

Babası derin bir nefes alarak, “Evet,” dedi.

Beraat eden sanığın arkadaşları, biraz da sanığın yaratmış olduğu izlenimden dolayı, o gece tahliye olamayacağını düşünerek erken dağılmışlardı. Koridordaki lambaların neredeyse tamamı söndürülmüştü, demir kapılar gıcırdayarak ve zangırdayarak kapanıyordu ve bu uğursuz yer –ertesi sabah, darağaçlarına, teşhir direklerine, kırbaçlama kazıkları-na ve dağlama demirlerine duyulan o büyük merak sebebiyle yeniden ana baba günü olana dek– terk ediliyordu. Lucie Manette, babasının ve Mr. Darnay’in ortasında yürüyerek binanın dışına çıktı. Bir at arabası çağrıldı ve baba kız oradan ayrıldılar.

Mr. Stryver kalabalığa omuz ata ata mahkeme soyunma odasına gitmek üzere koridorda onlardan ayrıldı. Gruba dâhil olmamış, kimseyle tek kelime etmemiş, duvarın gölgesinin en koyu olduğu yere yaslanmış duran biri, sessizce onların peşinden dışarı çıkıp, araba gözden kaybolana dek arkalarından baktı. Daha sonra, Mr. Lorry ve Mr. Darnay'ın yanına gelip bulundukları kaldırıma çıktı.

“Demek işadamları artık Mr. Darnay'le konuşabiliyorlar, öyle mi Mr. Lorry?”

Hiç kimse o gün mahkemedeki katkılarından ötürü Mr. Carton'a teşekkür etmemişti; kimse farkında değildi. Cübbesini çıkarmıştı ve bu haliyle çok daha iyi görünüyordu.

“İş odaklı bir zihinde, iyi niyetli davranma isteği ile iş icabı yapılması gerekenler arasında yaşanan ikilemleri görebilseydiniz çok eğlenirdiniz Mr. Darnay.”

Mr. Lorry kızardı ve içtenlikle şöyle dedi: “Bunu daha önce de söylemiştiniz efendim. Bir kuruma hizmet etmekle yükümlü olan bizler, başımıza buyruk hareket edemeyiz. Kurumumuzu kendimizden daha fazla düşünmek zorundayız.”

“Biliyorum, biliyorum,” dedi Mr. Carton umursamazlıkla. “Kızmayın Mr. Lorry. Sizin de diğerleri kadar iyi olduğunuzdan eminim, hatta daha bile iyi olabilirsiniz.”

Mr. Lorry onu duymazlıktan gelerek, “Aslına bakılırsa efendim,” diye devam etti, “bu konuyla ne ilginizin olduğunu anlamış değilim. Yaşım sizden fazla olduğu için bu söyleyeceğimi mazur görün; tam olarak ne işle meşgul olduğunuzu bile bilmiyorum.”

“İş mi? Benim işim falan yok,” dedi Mr. Carton.

“Öyleyse çok yazık beyefendi.”

“Bence de.”

“Zaten bir işiniz olsaydı,” dedi Mr. Lorry, “muhtemelen onunla meşgul olurdunuz.”

“Tanrı iyiliğinizi versin! Hayır! Yine de olmazdım,” dedi Mr. Carton.

Adamın lakaytlığına büsbütün sinirlenen Mr. Lorry, “Bakın beyefendi,” dedi, “iş yapmak çok iyi bir şeydir, ayrıca son derece saygın bir şeydir. İş yapmak birtakım engelleri, kısıtlamaları ya da susma zorunluluklarını beraberinde getirirse de, asil ve genç Mr. Darnay bunlara anlayış gösteremeyecek biri değil. İyi geceler Mr. Darnay, Tanrı sizi korusun. Umarım bundan sonraki hayatınız mutluluk ve refah içinde geçer. Tahtırevan!”

Avukatın yanı sıra kendine de bir miktar kızgın olan Mr. Lorry bir hışımla tahtırevana binip Tellson’a gitti. Buram buram porto şarabı kokan ve pek ayıkmiş gibi görünmeyen Carton gülmeye başladı ve Darnay’e döndü:

“Sizinle beni bir araya getiren şu talihe bakın. Şu kaldırım taşlarının üzerinde size tıpatıp benzeyen biriyle dikiyorsunuz ya, sizin açınızdan gerçekten ilginç bir gece olmalı.”

“Henüz kendimi bu dünyaya ait hissetmiyorum,” diye cevap verdi Charles Darnay.

“Buna pek şaşırmam; daha bu sabah öbür dünyaya geçmenize ramak kaldığını düşünürsek... Konuşmaya bile mecaliniz yok.”

“Şu an hiçbir şeye mecalim yok.”

“Öyleyse neden bir şeyler yemiyorsunuz, anlamıyorum ki! O andavallar sizin bu dünyaya mı, yoksa öbürüne mi ait olduğunuza karar vermekle meşgulken ben bir şeyler yemiştim. Size güzel bir yemek yiyebileceğiniz en yakındaki hanı göstereyim.”

Koluna girerek onu Ludgate-Hill’deki Fleet Caddesi’ne götürdü, sonra da üstü kapalı bir sokaktan geçerek bir hana vardılar. Orada onları küçük bir odaya aldılar; Charles Darnay, sade ve iyi pişirilmiş bir yemek ve kaliteli bir şarapla gücünü yeniden toplarken, Carton tam karşısında, önünde kendi porto şarabı şişesiyle ve o her zamanki hafif küstah tavrıyla oturuyordu.

“Kendinizi yeniden dünyevi planın bir parçası gibi hissetmeye başladınız mı Mr. Darnay?”

“Zaman ve mekân konusunda kafam hâlâ fena halde karışık ama en azından bunun ayırdında olabilecek kadar toparladım kendimi.”

“Bu size müthiş bir tatmin duygusu yaşatmış olmalı!”

Bunu söylerken sesinde bir burukluk vardı, sonra kocaman kadehini tekrar doldurdu.

“Şahsen hayattaki en büyük arzum bu dünyaya ait olduğumu tamamen unutmak. Bu dünyada bana yarayacak –şu şarap hariç– bir şey yok; bende de dünyaya yarayacak bir şey yok zaten. Bu açıdan bakıldığında birbirimize pek benzemiyoruz. Aslında, ikimizin birbirimize hiçbir açıdan benzemediğimizi düşünmeye başladım.”

Günün heyecanı ile allak bullak olmuş ve orada yontulmamış ikiziyle bir arada olmayı âdeta bir rüya gibi algılayan Charles Darnay ne cevap vereceğini bilemedi; sonunda cevap vermemeye karar verdi.

Carton, “Yemeğiniz bittiğine göre, neden sağlığa kadeh kaldırmıyoruz Mr. Darnay? Haydi kadeh kaldıralım,” dedi.

“Kimin sağlığına? Kime kadeh kaldıracağız?”

“Bence dilinizin ucunda. Bahse girerim ki orada.”

“Miss Manette’e o zaman!”

“Miss Manette’e!”

Kaldırdığı kadehten şarabını yudumlarken Darnay’ın yüzünü dikkatle inceleyen Carton, birdenbire kadehini onun omzu üzerinden karşı duvara fırlattı; kadeh paramparça oldu. Sonra zili çalarak yeni bir kadeh istedi.

Yeni kadehini doldururken, “O, karanlıkta arabaya binmesine yardım etmek isteyeceğiniz türden çok hoş bir hanım, Mr. Darnay.”

Cevap, hafifçe çatılan kaşlar ve kısa ve öz bir “Evet” kelimesi oldu.

“O, size acımasını ve sizin için gözyaşı dökmesini isteyeceğiniz türden çok hoş bir hanım. Sizde ne tür duygular uyandırıyor? Sırf böyle bir acıma ve şefkat duygusunun nenesi olmak için idamla yargılanmaya değer mi Mr. Darnay?”

Darnay yine cevap vermedi.

“Mesajınızı ilettiğimde çok mutlu oldu. Pek belli etmedi ama ben anladım.”

Bu zamanlaması yerinde ima, Mr. Darnay’e, bu aksi adamın sıkıntılı bir günde ona kendi isteğiyle yardım etmiş olduğunu hatırlatmıştı. Konuşmanın seyrini değiştirip ona teşekkür etti.

“Sizden teşekkür beklemiyorum, teşekkürü hak edecek bir şey yaptığımı da düşünmüyorum,” dedi Mr. Carton kayıtsızca. “Önemli bir şey değildi; ayrıca neden böyle bir şey yaptığımı da bilmiyorum. Mr. Darnay, size bir soru sorabilir miyim?”

“Elbette, yaptığınız iyiliğe küçük bir karşılık olmuş olur.”

“Sizi sevdiğimi düşünüyor musunuz?”

Darnay sıkıntılı bir biçimde, “Doğruyu söylemek gerekirse, bu soruyu kendime hiç sormadım Mr. Carton,” diye karşılık verdi.

“O zaman bu soruyu kendinize şimdi sorun.”

“Seviyormuş gibi davranıyorsunuz fakat beni sevdiğinizi sanmıyorum.”

“Ben de sanmıyorum,” dedi Carton. “Anlama yetinize giderek hayranlık duymaya başlıyorum.”

“Yine de,” diye devam etti Darnay zili çalmak için ayağa kalkarak, “umarım bu durum, hesabı isteyip, iki tarafta da herhangi bir kırgınlık olmadan ayrılmamıza engel olmaz.”

Carton, “Elbette!” diye karşılık verdi. Darnay zili çaldı. Carton, “Hesabın tamamını mı ödeyeceksiniz?” diye sordu. Olumlu yanıt alınca, “Garson, bana aynı şaraptan bir şişe daha getir ve yarın sabah onda gelip beni uyandır,” dedi.

Hesap ödendikten sonra Charles Darnay ayağa kalkıp iyi geceler diledi. Carton da cevap vermeden ayağa kalktı; meydan okuyan bir hali vardı. “Son bir soru Mr. Darnay: Sizce ben sarhoş muyum?”

“Sanırım epey içtiniz Mr. Carton.”

“Sanıyor musunuz? Çok içtiğimi bal gibi biliyorsunuz.”

“Peki, öyle söylememi istiyorsanız öyle diyeyim; çok içtiniz.”

“O zaman neden çok içtiğimi de biliyor olmalısınız. Ben hüsrana uğramış bir zavallıyım. Şu dünyada sevdiğim tek bir insan yok, kimse de beni sevmiyor.”

“Çok yazık. Keşke yeteneklerinizi daha iyi değerlendirebilseydiniz.”

“Belki öyle, belki de değil Mr. Darnay. Şu ayık halinize bakıp da kibre kapılmayın; günlerin ne getireceğini bilemezsiniz. İyi geceler!”

Tuhaf adam yalnız kaldığında şamdanı alıp duvarda asılı duran aynanın önüne geçti ve dikkatle kendini incelemeye koyuldu.

Aynadaki suretine, “Bu adamı gerçekten seviyor musun?” diye sordu. “İnsan kendisine benzeyen birini neden sever ki? Sende sevillecek bir yan yok, bunu sen de biliyorsun. Kahretsin! Nasıl da değişiverdin birden! Hayatta neleri başarabilecekken neleri kaçırdığını sana gösteriyor olması, bir insanı sevmek için ne güzel bahane. Bir an için onunla yer değiş; o mavi gözler, ona baktığı gibi mi bakacak sana, o üzgün yüz, ona gösterdiği merhameti sana gösterecek mi? Haydi, açıkça söyle! O adamdan nefret ediyorsun!”

Teselliyi şarabında buldu; birkaç dakika içinde hepsini içip bitirdi. Saçları masaya yayılmış şekilde kollarının üzerinde uyuyakaldı; eriyen mum damlaları üzerini tıpkı bir kefen gibi örtmeye başlamıştı.

Beşinci Bölüm

Çakal

Çok içki içilen bir dönemdi, erkeklerin çoğu körkütük sarhoş olana kadar içerdi. Zaman bu tür alışkanlıklarda öyle büyük dönüşüme sebep oldu ki, o günlerde bir adamın, beyefendiliğine hanel getirmeden, bir gecede içtiği şarap ve punç miktarına dair makul bir hesap özeti, günümüzde gülünç bir abartı olarak algılanacaktır. Bu içki âlemlerine mürekkep yalamış kişiler katılırdı; hukuk camiasından olanların da diğerlerinden aşağı kalır yanı yoktu; büyük ve çok kazanan bir avukat olma yolunda, omuz atmak suretiyle hızla ilerlemekte olan Mr. Stryver da, sıkıcı yasal rekabetlerde olduğu gibi bu konuda da meslektaşlarından geri kalmıyordu elbette.

Old Bailey'nin gözdesi ve duruşmaların dâhi çocuğu Mr. Stryver, tırmandığı kariyer merdivenlerinin alt basamaklarını son derece ihtiyatlı bir biçimde yontarak kariyerine kestirmeden başlamıştı. Duruşmalar ve Old Bailey, özlem dolu kollarını açmış, pek sevdikleri gözdelelerini çağırıyorlardı; Mr. Stryver, o kırmızı suratıyla, onca peruklu kafanın arasından, âdeta güneşe ulaşmak isteyen dev bir ayçiçeği gibi –yine omuz atmak suretiyle– sıyrılıp, pırıl pırıl parlayan benzerlerini geride bırakarak, Kraliyet Mahkemesi'ndeki Yüce

Mahkeme Başkanı'nın karşısına her gün çıkabilme şerefine erebiliyordu artık.

Bir keresinde Baro'da, Mr. Stryver'dan dilbaz, acımasız, becerikli ve cesur bir adam olarak bahsedilmiş fakat buna karşılık, bir yığın söz içinden meselenin özünü çekip çıkarabilmek gibi bir yetiye sahip olmadığı söylenmişti ki, bu da bir avukatın sahip olması gereken en belli başlı ve gerekli niteliklerden biriydi. Fakat zaman içerisinde bu konuda da azımsanmayacak bir ilerleme kaydetmişti. Aldığı davalar arttıkça meselenin özünü çekip çıkarabilme becerisi de ilerlemişti. Gece geç saatlere kadar Sydney Carton'la kafa çekse de, sabah aradığı her şeyi eliyle koymuş gibi bulurdu.

Dünyanın en aylak ve ümit vadetmeyen insanı Sydney Carton, Stryver'ın en büyük müttefikiydi. Adli yılın başlangıcıyla Aziz Mikail Yortusu⁴ arasında kalan günlerde ikisinin birlikte içtiği içki, bir kraliyet gemisini bile yüzdürmeye yeterdi. Carton, Stryver'ın istisnasız tüm davalarına gelir, elleri ceplerinde mahkeme salonunun tavanını izlerdi. İş seyahatlerine de birlikte gider, hatta gelenekselleşmiş âlemlerini gece geç saatlere kadar oralarda da yaparlardı; sonra Carton'ın, evine gündüz vakti, tıpkı hovarda bir kedi gibi sallana sallana, rezil bir biçimde döndüğü rivayet edilirdi. En sonunda, meseleyle yakından ilgilenenler, Sydney Carton'ın asla bir aslan olamayacağına, onun müthiş bir çakal olduğuna ve bu mütevazı sıfatla Stryver'a hizmet ve yardım sunduğuna kanaat getirdiler.

Handa kendisini uyandırmakla görevlendirdiği adam, “Saat on efendim,” dedi, “tam on oldu efendim.”

“Ne oldu?”

“Saat on efendim.”

“Ne demek istiyorsun? Gece on mu?”

“Evet efendim. Sizi uyandırmamı söylemiştiniz.”

---

4 İngiltere’de adli yılın son dönemi ekim ayında başlar ve adını her yıl 29 Eylül’de kutlanan bu yortudan alır. (e.n.)

“Evet, hatırladım. Tamam, tamam.”

Tekrar uykuya dalma girişimleri adamın beş dakika boyunca, gürültülü bir biçimde şöminenin ateşini karıştırmasıyla bozguna uğrayınca yataktan kalktı, şapkasını kafasına geçirdi ve dışarı çıktı. Temple’a giden yola saptı ve King’s Bench Walk’la Paper Binaları arasındaki kaldırımda iki tur atıp kendine geldikten sonra Stryver’in bürosuna yöneldi.

Stryver’in bu tür görüşmelere asla iştirak etmeyen kâtibi eve gitmişti, bu yüzden kapıyı bizzat Stryver açmıştı. Ayağında terlikleri, üzerinde, rahat olsun diye yakası iyice açılmış, bol bir gecelik vardı. Gözlerinin etrafında, onun sınıfından uçarı yaşayan insanlarda görülen türden hoyrat, gergin ve katılaşmış mor halkalar vardı ki bunların izi, Jeffries’inkinden başlayıp geçmişe doğru, farklı sanat akımlarına ait olsa da, içki düşkünlüğünün olduğu tüm çağlara ait portrelerde sürülebilirdi.

“Biraz geç kaldınız Bay Hafıza,” dedi Stryver.

“Her zamanki gibi geldim; en fazla on beş dakika gecikmişimdir.”

Kitaplarla dolu, her tarafa kâğıtlar saçılmış, şömine alevi harıl harıl yanan, pis bir odaya girdiler. Ocağın üzerindeki çaydanlığın buharı tütüyordu ve bir enkazı andıran kâğıt yığınlarının ortasında, üzerinde bol miktarda şarap, kanyak, şeker ve limon olan bir masa pırıl pırıl parlıyordu.

“Sanırım bir şişeyi çoktan devirmişsin bile Sydney.”

“Bu gece iki şişe içtim galiba. Bugünkü müvekkilimizle yemek yedim; daha doğrusu onun yemek yiyişini seyrettim, sonuçta ikisi de aynı şey.”

“Benzerliğe dikkat çekmen müthiş bir fikirdi Sydney. Nasıl geldi aklına? Benzerlik ilk ne zaman dikkatini çekti?”

“Adamın oldukça yakışıklı olduğunu fark ettim ve bende biraz şans olsaydı bu adama benzerdim diye düşündüm.”

Mr. Stryver vaktinden evvel yağ bağlamış göbeğini sar-sarak güldü.

“Sen ve senin şu şansın Sydney! Haydi, şimdi işimize bakalım, işimize bakalım.”

Çakal, asık bir suratla kıyafetinin düğmelerini gevşeterek yan odaya geçti, sonra elinde koca bir sürahi soğuk su, bir leğen ve birkaç havluyla döndü. Havluları suya bastırıp biraz sıktıktan sonra çirkin bir şekilde kafasına sardı ve masaya oturarak, “Evet, işte şimdi hazırım,” dedi.

Bir yandan kâğıtları karıştırırken, “Bu gece yapılacak pek fazla işimiz yok aslında Bay Hafıza,” dedi Mr. Stryver neşeyle.

“Kaç iş var?”

“Sadece iki tane.”

“Önce kötüsünü ver.”

“Al bakalım Sydney. Haydi marş marş!”

Daha sonra aslan, içki masasının yanındaki koltuğa sırtını yaslayarak güzelce yerleşti; bu sırada çakal, üzeri tamamen kâğıtlarla kaplı, hemen elinin altında içki şişeleri ve kadehlerin bulunduğu, kendisine ait masasının başına geçti. İkisi de içki masasından sınırsızca faydalanıyordu fakat içme tarzları birbirinden farklıydı; aslan, içkisini içerken ellerini kemerine sokmuş, şöminenin ateşini seyrediyor ya da elindeki daha düşük zorluk derecesine sahip kâğıtlarla ilgileniyor oluyordu; çakalsa, çatık kaşları ve azimli yüz ifadesiyle işine öylesine gömülmüş oluyordu ki, gözleri, kadehine uzanırken eline bakmıyordu bile, bu yüzden çoğu kez kadehini el yordamıyla bulup dudaklarına götürmesi birkaç dakikasını alıyordu. Elindeki mesele öylesine içinden çıkılmaz bir hal almıştı ki, iki üç kez kalkıp havluları tekrar suya basma ihtiyacı duymuştu. Sürahi ve leğene yaptığı kutsal hac ziyaretlerinden, kelimelerle betimlenemeyecek derecede eksantrik baş bağlama yöntemleriyle dönüyordu; buna bir de yüzündeki o endişeli ciddiyet eklenince iyice gülünç bir manzara ortaya çıkıyordu.

Sonunda çakal, mükellef bir yemek hazırlayıp aslana sundu. Aslan kendisine sunulanlar arasından bazılarını, bü-

yük bir dikkatle ve ihtiyatlı bir biçimde seçti ve bunlarla ilgili yorumlar yaptı, çakal ona, bunları yaparken de yardım etti. Ortaya konulan şey etraflıca tartışıldıktan sonra, aslan yine ellerini kemerinin içine sokarak koltuğa uzanıp düşünmeye başladı. Bu sırada çakal, ağzına kadar dolu kadehini kafasına dikip gücünü topladıktan sonra ikinci öğünün hazırlıklarına girişti; ikinci öğün de aslana aynı şekilde sunulmuştu. İşleri bittiğinde saat sabahın üçünü gösteriyordu.

“İşimizi bitirdiğimize göre Sydney, doldur bir kadeh punç bakalım,” dedi Mr. Stryver.

Çakal, üzerinden buharlar çıkan havlusunu kafasından çıkardı, silkelendi, esnedi, titredi ve kendisine söyleneni yaptı.

“Bugün mahkemede kraliyet adına şahitlik edenlerin karşısında dimdik durdun Sydney. Her açıdan.”

“Her zaman dimdik durmuyor muyum?”

“Bunu inkâr edemem. Niye sinirlerin bozuldu şimdi durduk yere? Sinirlerine azıcık punç bas da rahatla.”

Çakal memnuniyetsiz bir homurdamayla yine kendisine söyleneni yaptı.

“Hey gidi, yılların Shrewsbury Okulu’nun eski öğrencisi Sydney Carton,” dedi Stryver, zihninde onun geçmişteki ve şimdiki halini karşılaştırıyordu, “yılların tahtirevallisi Sydney. Bir an yükseklerdedir, sonra bir bakmışsın dipte; bir mutludur, bir bunalımda!”

“Ah!” dedi Carton içini çekerek. “Aynı Sydney, aynı kör talih. Daha o zamanlarda bile başka öğrencilerin ödevlerini yapmaktan kendiminkine fırsat bulamazdım.”

“Sebep?”

“Kim bilir? Benim de tarzım bu işte.”

Elleri ceplerinde, bacaklarını uzatmış, ateşi izleyerek oturuyordu.

Arkadaşı patronluk taslamaya çalışır bir havayla, “Carton,” dedi, “senin tarzın hep yanlıştı, hâlâ da öyle. Hayatta ne bir amacın var, ne de çaban. Dönüp bir de bana baksa-

na!” Sanki şöinenin ızgarası, dur durak bilmez gayretlerin dövüldüğü bir demir ocağıydı da yapılabilecek en duyarlı hareket, yılların Shrewsbury Okulu’na gitmiş yılların Sydney Carton’ını bir omuz atmak suretiyle o ateşin içine atmaktı.

“Vah vah, çok üzüldüm!” diye cevap verdi Sydney keyifli ve umursamaz bir kahkahayla. “*Sen* mi bana ahlak dersi veriyorsun?”

“Başardıklarımı ne şekilde başardığımı sanıyorsun?” diye sordu Stryver. “Yaptığım onca şeyi nasıl yaptığımı sanıyorsun?”

“Sanırım, büyük ölçüde sana yardım etmem için bana para vererek. Bana nutuk çekmene ya da hava atmana gerek yok. Nasıl biliyorsan öyle yap. Sen her zaman ön sıralarda yer aldın, bense arkalarda.”

“Ön sıralara geçmek için çaba harcamak zorundaydım; sonuçta anamın karnından öyle doğmadım.”

“O esnada orada değildim fakat eminim ki ananın karnından doğduğunda da ön sıralardaydın,” dedi Carton. Bunu söyledikten sonra kahkaha attı, sonra ikisi birden gülmeye başladılar.

“Shrewsbury’den önce de, Shrewsbury’deyken de, Shrewsbury’den sonra da, sen hep olman gereken yerdeydin, ben de kendi olmam gereken yerde,” diye devam etti Carton. “Paris’teki öğrenci mahallesinde Fransızca ve Fransız Hukuku kapmaya çalışırken, Fransız güzellerinden arzu etmediğimiz şeyler kaptığımız o yıllarda da, sen hep bir yerlerdeydin, bense hiçbir yerde.”

“Peki bu kimin suçuydu?”

“Ne yalan söyleyeyim, senin suçun olmadığından pek emin değilim. Sen dur durak bilmeksizin öyle çok koşturur, paralanır, omuz atar ve abanırdın ki, bana, bir kenara çekilip orada öylece paslanmayı beklemekten başka bir seçenek kalmazdı. Fakat şu saatte, tam gün doğmak üzereyken in-

sanın geçmişinden bahsetmesi pek iç açıcı bir şey değil. Ben gitmeden önce konuyu değiştirelim.”

“Tamam o zaman! Güzel şahide içelim,” dedi Stryver kadehini kaldırarak. “Bu konu hoşuna gitti mi?”

Belli ki gitmemişti, üzerine yine keder çökmüştü.

“Güzel şahit,” diye mırıldandı kadehine bakarak. “Ben bugünlük ve gecelik şahide doydum. Güzel şahit derken kimden bahsediyorsun?”

“Doktorun tablo gibi güzeller güzeli kızı Miss Manette.”

“O mu güzel?”

“Değil mi?”

“Değil.”

“Yapma yahu, tüm salon ona hayran kaldı!”

“Bana ne tüm salonunun hayranlığından! Old Bailey’de güzellik mi yargılanıyor ki? Altın saçlı oyuncak bebeğin teki, başka da bir özelliği yok.”

Mr. Stryver elini kırmızı suratında gezdirerek ve ona hasince bakarak, “Biliyor musun Sydney,” dedi, “mahkemede senin o altın saçlı oyuncak bebeğe özel bir yakınlık duyduğunu, bu yüzden de onun fenalaştığını herkesten önce fark ettiğini düşünmüştüm.”

“Ne herkesten önce fark etmesi! Bebek gibi olsun ya da olmasın, eğer bir hanım gözünün önünde düşüp bayılıyorsa, bunu görmek için merceğe gerek yok. Ben de seninle birlikte kadehimi ona kaldırıyorum fakat güzelliğine şerh düşerek. Ben daha fazla içmeyeceğim, gidip yatacağım.”

Ev sahibi elinde mumla misafirini merdivenlerden aşağıya yolcu ederken, yeni doğan gün de kirli pencerelerden içeriye soğuk soğuk gözetliyordu. Dışarı çıktığında hava soğuk ve kederliydi, gökyüzü donuk, nehir karanlık ve bulanıktı; tüm manzara yaşam belirtisi olmayan bir çölü andırıyordu. Sabah rüzgârı, toz bulutlarını fırladak gibi döndürüyordu, bu bulutlar sanki çok uzaklardan kalkıp gelen çöl kumlarının tüm şehri işgal etmeden önceki ilk serpintileriydi.

Tükenmiş yaşam enerjisiyle etrafını kuşatan çölden geçerken, sıra sıra evlerin dizili olduğu sessiz bir sokakta bir an öylece durdu; tüm o vahşiliğin ortasında, onurlu idealler, kendinden feragat ediş ve azim, tıpkı bir serap gibi önünde uzanıyordu. Hayalindeki bu güzel şehirde, aşk ve güzellikler, havadar balkonlardan sarkmış onu seyrediyordu, yaşam meyveleri bahçelerde olgunlaşıyor, umut nehrinin suları pırıl pırıl parlıyordu. Bir anlık bir hayaldi, kaybolup gitmişti. Etrafını saran evlerden bir tanesinin üst katına tırmandı, elbiselerini çıkarmadan kendisini dağınık bırakılmış yatağına fırlattı; yastığı heba olan gözyaşlarıyla sıırıslıkladı.

Kederli kederli yükseldi güneş; güneş ışıklarının vurduğu hiçbir şey, yüreğindeki iyi niyeti ve sahip olduğu yetenekleri doğru kullanma becerisinden yoksun, kendi iyiliğı ve mutluluğına zerre kadar hayrı olmayan, kendi çürüyüşünün farkında olduğu halde bu çürümenin onu yiyip bitirmesine izin veren bu adam kadar kederli olamazdı.

Altıncı Bölüm

Yüzlerce İnsan

Doktor Manette'in sessiz evi, Soho Meydanı'nın yakınlarında sessiz bir sokağın köşe başındaydı. Vatana ihanet davasının kasırgasının üzerinden dört ay geçtikten ve rüzgâr meseleyi, halkın ilgi ve hafızasından çok uzaktaki denizlere attıktan sonra Mr. Jarvis Lorry güzel bir pazar günü öğleden sonra, Doktor Manette'le yemek yemek üzere, evinin bulunduğu Clerkenwell'den çıkıp güneşli sokaklar boyunca yürüdü. İş icabı pek çok kere bir araya geldikten sonra Mr. Lorry, Doktor'la arkadaş olmuş, o sessiz köşe başı da hayatının güneşli ve aydınlık bir parçası haline gelmişti.

O güzel pazar gününde, Mr. Lorry'nin öğleden sonra Soho'ya yürümesinin alışkanlık haline gelmiş üç sebebi vardı. Birincisi, böyle güzel pazar günlerinde genellikle akşam yemeğinden önce Doktor ve Lucie'yle yürüyüş yaparlardı; ikincisi, havanın güzel olmadığı pazar günlerinde, bir aile dostları olarak, onlarla sohbet ederek, okuyarak, pencereden dışarıyı seyrederek vakit geçirmeye çok alışmıştı; son olarak, onun da kafasında kendine göre ufak tefek çözülmesi gereken sorunları oluyordu ve Doktor'un evinde geçirdiği süre, bunları çözmek için son derece elverişliydi.

Londra'da Doktor'un yaşadığı köşe başından daha acayip bir köşe başı bulunamazdı. Önünden yol geçmiyordu ve

evin ön pencereleri, huzurlu bir emeklilik havasının hâkim olduğu küçük bir sokağa bakıyordu. O zamanlar Oxford Caddesi'nin kuzeyinde çok az bina vardı; artık var olmayan o boş alanlar, kocaman orman ağaçları, kır çiçekleri ve çiçek açmış dikenlerle kaplıydı. Bu yüzden de, bu kır havası, evsiz barksızlar gibi sokaklarda sürteceğine, sınırsız bir özgürlükle Soho semalarında esiyordu; ayrıca, yakınlarda, güneyde, mevsimi geldiğinde olgunlaşan şeftalilerle dolu ağaçları rüzgârdan korumak için yapılmış bir duvar vardı.

Yaz güneşi, günün erken saatlerinde köşe başını pırıl pırıl aydınlatırdı; sokaklara sıcak çöktüğündeyse orası gölge olurdu fakat öyle kopkoyu bir gölge değildi bu, az ötedeki göz kamaştıran parlaklık rahatlıkla görülebilirdi. Harika bir köşeydi burası; vakur ama neşeliydi, öfkeli caddelerden kaçılıp sığınılacak, seslerin çok hoş yankılandığı bir yerdi.

Böylesi bir limana demir atmış sakın bir tekne mutlaka olmalıydı. Doktor, geniş ve sessiz binanın iki katında yaşıyordu; gün içerisinde onu pek çok kişi ziyaret etse de pek fazla gürültü olmazdı, hele gece çıt çıkmazdı. Yemyeşil yapraklarını hışırdatan bir çınar ağacının olduğu bir avludan geçilerek gidilen arkadaki binada, kilise orglarının yapıldığı ve gümüş işlendiği rivayet ediliyordu. Burada gizemli bir dev tarafından altın dövüldüğü de söyleniyordu; adam, girişteki duvara –sanki kendi kolunu da döverek altına dönüştürmüş olduğunu göstererek ziyaretçilere göz dağı vermek istermiş gibi– altın bir kol astırmıştı. Fakat, ne bu işleri yapanları, ne üst katta yalnız başına yaşadığı rivayet edilen kiracıyı, ne de aşağıda bir muhasebe bürosu olduğu iddia eden kalın kafalı araba döşemecisini pek fazla gören ya da sesini duyan vardı. Bazen evsiz barksız görünümlü bir işçinin paltosunu giyerek karşı tarafa geçtiği görülürdü; bazen ortalıkta etrafına bakan bir yabancı olurdu; bazen de avlunun diğer tarafından uzak bir şingirtı ya da altın döven devden gelen güm sesi duyulurdu. Fakat tüm bunlar, kaideyi bozmayan istisnalar-

dı; cumartesi sabahından pazar gecesine kadar buraların hâkimi arka bahçedeki çınar ağacına tünleyen serçelerle, köşeden duyulan yankılardı.

Doktor Manette, hikâyesinin kulaktan kulağa yayılmasıyla yeniden kavuştuğu eski şöhreti sayesinde pek çok hasta edinmişti. Bilimsel birikimi ve ustalık gerektiren deneyler yapma konusundaki özen ve becerisi, epey rağbet görmesine sebep olmuş, istediği miktarda para kazanmasını sağlamıştı.

İşte o güzel pazar öğleden sonrasında, köşe başındaki o huzurlu evin kapısını çalarken, Mr. Jarvis Lorry'nin bilgisi dâhilinde olanlar, aklından geçenler ve hatırladıkları bunlardan ibaretti.

“Doktor Manette evde mi?”

Birazdan evde olacaktı.

“Miss Lucie evde mi?”

O da birazdan evde olacaktı.

“Miss Pross evde mi?”

Muhtemelen evdeydi fakat hizmetçi, Miss Pross'un, evde olup olmadığına dair bilgi verilmesini nasıl karşılayacağını kestiremediği için cevap veremedi.

“En azından ben evdeyim,” dedi Mr. Lorry, “ben bir yukarı çıkayım.”

Doktorun kızı, doğduğu ülkeyle ilgili hiçbir şey bilmiyor olsa da, ülkenin en yararlı ve makbul özelliklerinden biri olan, eldeki kıt imkânları olabildiğince iyi değerlendirme yetisine doğuştan sahipmiş gibi görünüyordu. Mobilyalar sadeydi fakat pahalı olmasa da son derece zevkli ve gözü alıcı küçük eşyayla süslenmişti ve sonuç enfesti. En büyüğünden en küçüğüne, odadaki eşyaların konumlandırılışı, renklerin uyumu, ıvır zıvır eşyaların iktisatlı kullanımıyla elde edilen çeşitlilik ve tezatın zenginliği, ince bir zevke, güzeli seçme yetisine sahip gözlere ve duyarlı ellere işaret ediyordu; odadaki her şey öyle zevkliydi ve yaratıcısından izler taşıyordu ki, Mr. Lorry orada öylece durmuş etrafına bakarken masa

ve sandalyeler dile gelmiş, onun son derece aşına olduğu o kendilerine has ifadeyle, kendilerini beğenip beğenmediklerini soruyorlardı.

Bir katta üç oda vardı ve odaları birbirine bağlayan kapılar, hava akımını kolaylaştırmak için açık bırakılmıştı; Mr. Lorry bir odadan diğerine geçerken, evin dört bir yanındaki hoş ahengi gülümseyerek seyretti. İlk oda en güzeliydi; burada Lucie'nin kuşları, çiçekleri, kitapları, küçük sehpa-sı, çalışma masası ve suluboyaları vardı; ikincisi Doktor'un muayenehanesiydi, aynı zamanda yemek odası olarak da kullanılıyordu; üçüncü oda Doktor'un yatak odasıydı, avludaki çınar ağacının kıpırdanışıyla odaya vuran benek benek gölgeler yer değiştiriyordu, köşede, artık kullanılmayan kunduracı tezgâhı ve alet kutusu duruyordu, tıpkı Paris'te Saint Antoine'ın varoşlarındaki, meyhaneye bitişik o köhne evin beşinci katında olduğu gibi.

Mr. Lorry etrafı seyretmeyi bırakarak, "Ona çektiği acıları hatırlatan bu şeyleri neden saklıyor acaba?" diye sordu kendi kendine.

"Bunu neden merak ediyorsunuz ki?" diye bir karşılık gelince Mr. Lorry irkildi.

Bunu söyleyen, ilk kez Dover'daki Royal George Oteli'nde gördüğü, sonrasında da ahbablığını ilerlettiği, güçlü kuvvetli, kırmızı saçlı, delidolu Miss Pross'tu.

"Tahmin etmeliydim," dedi Mr. Lorry.

"Tahmin etmeliymişmiş!" dedi Miss Pross. Mr. Lorry lafı daha fazla uzatmadı.

Bunun üzerine kadın sert bir ses tonuyla fakat ona karşı herhangi bir husumeti olmadığını göstermek istercesine, "Nasılsınız?" diye sordu.

"İyiyim, teşekkür ederim," diye yanıtladı Mr. Lorry halim selim bir tavırla. "Siz nasılsınız?"

"Öyle pek ahım şahım bir durumda olduğum söylene-mez," dedi Miss Pross.

“Öyle mi?”

“Ah! Öyle, öyle!” dedi Miss Pross. “Uğurböceğime canım çok sıkılıyor.”

“Öyle mi?”

“Tanrı aşkına, ‘öyle mi’ dışında bir şey söyleyin yoksa sinirden öleceğim,” dedi –kapı gibi cüssesine rağmen karakterinin en belirgin özelliği fevriliği olan– Miss Pross.

“Gerçekten mi diye sorayım o halde,” diye sorusunu tasbih etti Mr. Lorry.

“‘Gerçekten mi’ de kötü,” diye yanıtladı Miss Pross, “ama yine de öbüründen iyidir. Evet, çok canım sıkkın.”

“Sebebini sorabilir miyim?”

“Uğurböceğime zerre kadar layık olmayan onlarca insanın buraya onu görmeye gelmesini istemiyorum,” dedi Miss Pross.

“Onlarca insan bu sebeple buraya mı geliyor?”

“Yüzlercesi,” dedi Miss Pross.

Bu hanımın bir başka özelliği de (ondan önce yaşamış ve ondan sonra yaşayacak pek çok insan gibi) söylediği bir sözün doğruluğu sorgulandığında daha da abartılı bir cevap vermesiydi.

“Olacak şey değil!” dedi Mr. Lorry, o an aklına gelen en güvenli yorum buydu.

“Ben on yaşından beri kuzumla yaşıyorum, ya da o benimle yaşıyor ve bunun için, hiç gerek olmadığı halde –sizi temin ederim ki kendime ve ona bakabilme imkânım olsaydı para almazdım– bana maaş veriyor. Bu benim gerçekten ağırımaya gidiyor,” dedi Miss Pross.

Mr. Lorry, tam olarak neyin ağırına gittiğini anlayamadıysa da başını iki yana salladı; vücudunun bu önemli kısmını her derde deva bir sihirli pelerin niyetine kullanıyor gibiydi.

“Buraya yavru kuşumun hiç dengi olmayan insanlar geliyor,” dedi Miss Pross. “Siz bunları başlattığınızda...”

“Bunları *ben* mi başlattım Miss Pross?”

“Siz başlatmadınız mı? Babasını hayata döndüren kimdi?”

“Ha! Siz ona başlangıç diyorsanız...” dedi Mr. Lorry.

“Son olmadığı kesin, öyle değil mi? Yani, siz tüm bunları başlattığınızda da zaten her şey son derece zordu. Doktor Manette’e kabahat bulmaya çalışmıyorum; onun gibi bir kız çocuğunun babası olmayı hak etmiyor ama yine de onu suçlamak istemem çünkü bunu hiçbir koşulda hak edecek kimse yok zaten. Sürüsüne bereket insanın Doktor’un kapısına dayanması (haydi bu da onun suçu değil deyip onu affedeyim) ve Uğurböceğimin sevgisini benden çalmaya çalışmaları benim için durumun vahametini iki kat, üç kat artırıyor.”

Mr. Lorry, Miss Pross’un ne kadar kıskanç olduğunu biliyordu; onun hakkında şu zamana kadar öğrendiği bir diğer şeyse, tüm o eksantrikliğinin altında son derece diğerkâm bir insan oluşuydu ki, bu yalnızca kadınlara has bir özellikti; bu tip kadınlar, yitip giden gençliğin, hiç sahip olmadıkları güzelliğin, yakalama şansı elde edemedikleri başarıların, kasvetli yaşamlarında barınma imkânı bulamayan parlak umutların yerine saf bir sevgi ve adanmışlığı koyar, kendilerini sevdiklerine kul köle ederlerdi. Mr. Lorry, vefayla, içten gelerek yapılan bir hizmetten daha yüce bir şey olmayacağını bilecek kadar iyi tanıyordu hayatı; her türlü maddi çıkardan azade olan bu hizmet türüne öyle büyük saygı duyuyordu ki, kafasında öteki dünyadaki konumuna dair birtakım öngörülerde bulunduğunda –ki hepimiz bu tür şeyleri az ya da çok yaparız– Miss Pross’u, Tellson Bankası’nda mevduatları bulunan, hem Doğa’dan hem de Sanat’tan nasibini fazlasıyla almış hanımlarla kıyaslayınca, meleklerin alt mertebesine daha yakın bir yere konumlandırıyordu.

“Şu dünyada benim Uğurböceğime layık tek bir erkek yok, olmaz da,” dedi Miss Pross; “kardeşim Solomon hariç, tabii o hatayı yapmamış olsaydı.”

Mr. Lorry, Miss Pross'un kişisel tarihini kurcalayınca, kardeşi Solomon'un ablasının ilğini kemiğini sömürüp, varını yoğunu kumarda kaybeden, en ufak bir vicdan azabı duymadan ablasını ömür boyu yoksulluğa mahkûm eden, kalpsiz bir şerefsiz olduğunu öğrendi. Miss Pross'un kardeşine duyduğu inancı büyük bir sadakatle sürdürüyor oluşu (yaptığını küçük bir hata olarak görmesi) Mr. Lorry'yi derinden etkilemiş ve kadına karşı beslediği olumlu duyguları fazlasıyla artırmıştı.

Beraber salona geçip sohbet etmek için karşılıklı oturduklarında Mr. Lorry, "Şimdi burada yalnız olduğumuza ve ikimizin de işi bu meseleyle ilgili olduğuna göre, size bir şey soracağım," dedi. "Doktor, Lucie'yle konuşurken hiç ayak-kabı yaptığı dönemlerden bahsediyor mu?"

"Hiç."

"Ama yine de o tezgâhı ve aletleri hâlâ odasında saklıyor."

"Ah!" dedi Miss Pross başını iki yana sallayarak. "O günleri tamamen kafasından sildiğini söyleyemem."

"Sizce o günleri çok düşünüyor mudur?"

"Bence öyle," dedi Miss Pross.

Mr. Lorry, "Peki şöyle hayal edin..." derken Miss Pross sözünü kesti.

"Ben asla hayal kurmam. Hayalgücüne sahip değilim."

"Peki, düzeltiyorum o zaman; farz edin ki – farz etmeye karşı değilsinizdir, ara sıra farz ediyorsunuzdur diye düşünüyorum."

"Ara sıra," diye cevap verdi Miss Pross.

Mr. Lorry, parlak gözlerinde neşeli bir ışıltıyla, kadına şefkatle bakarak devam etti, "Farz edin ki, Doktor Manette'in kafasında, bunca yıl çektiği acılara dair bir fikir var; hatta belki, ona tüm bu acıları çektiren zalimin adını biliyor."

"Ben Uğurböceğimin söyledikleri dışında farazi konuşmam."

"O bu konuda ne diyor?"

“Babasının bildiğini düşünüyor.”

“Size bu soruları sorduğum için lütfen bana kızmayın. Ben işinde gücünde, kavrayışı kıt bir adamım, siz de işinde gücünde bir kadınsınız.”

“Kavrayışı kıt mı?” diye sordu Miss Pross sakince.

Mr. Lorry kendine yakıştırdığı bu gereğinden fazla mütevazı sıfatı savuşturmak istercesine, “Yok, yok, öyle değil tabii. Konuya dönmek gerekirse, hepimizin masumiyetinden tamamen emin olduğu Doktor Manette’in bu konudan hiç bahsetmemesi sizce de ilginç değil mi? Yıllar öncesine dayanan bir iş hukukumuz, şimdi de yakın bir dostluğumuz olduğu halde beni geçelim; böylesine derinden bağlı olduğu kızına –ki kızı da ona aynı şekilde bağlı– hiçbir şey anlatmamasına ne demeli? İnanın Miss Pross, bu konuyu açmamın nedeni merak değil; bu konuya samimi bir ilgi duyuyorum.”

Dolaylı olarak dilenen özrünün etkisiyle yumuşamış olan Miss Pross, “Tamam o zaman. Anlayabildiğim kadarıyla, ki anlayışım için en iyi ihtimalle kötü diyebiliriz, bu durum onu epey korkutuyor,” dedi.

“Korkutuyor mu?”

“Evet ve bence bu son derece anlaşılır bir durum. Geçmişe dair korkunç anıları var, dahası bu yüzden kendini tümünden kaybetmiş. Hafızasını nasıl kaybettiğini, sonra nasıl yeniden iyileştiğini bilmediği için tekrar kaybedeceğinden korkuyor olabilir. Sırf bu yüzden bile son derece can sıkıcı bir konu.”

Bu, Mr. Lorry’nin beklediğinden çok daha derinlikli bir yorumdu. “Evet,” dedi Mr. Lorry, “düşüncesi bile ürkütücü. Yine de kafamda zihnimi kemirip duran bir şüphe var Miss Pross; Doktor Manette’in tüm bunları bastırıp içinde tutması onun açısından iyi bir şey mi? Aramızda kalacağına güvenerek size bu konuyu açma sebebim de içimdeki bu şüphe ve huzursuzluk.”

Miss Pross kafasını iki yana sallayarak, “Bu konuda yapabileceğimiz bir şey yok,” dedi. “O tele dokunduğunuz an akordu bozuluyor. En iyisi onu kendi haline bırakmak. Daha doğrusu, bu durum hoşumuza gitse de gitmese de onu kendi haline bırakmak zorundayız. Bazen gecenin bir yarısı uyanıp odasında bir aşağı bir yukarı, bir aşağı bir yukarı volta atıyor. Uğurböceğim, babasının o esnada aslında o eski hapisshanedeki hücresinde volta atmakta olduğunu biliyor. Hemen babasının yanına çıkıyor, beraber bir aşağı bir yukarı, bir aşağı bir yukarı volta atıyorlar, ta ki babası sakinleşip kendine gelene kadar. Fakat babası bu huzursuzluğunun asıl sebebine dair kızına tek kelime etmiyor, kızı da en iyisinin bu meseleyi hiç açmamak olduğunu düşünüyor.”

Miss Pross her ne kadar hayalgücünden yoksun olduğunu ileri sürmüş olsa da, “bir aşağı bir yukarı” ifadesini sürekli tekrar etmesi, Doktor’un, zihnine saplanıp kalmış kederli bir düşünce yüzünden acı çektiğini fark ettiğini gösteriyordu ki, bu da aslında hayalgücünün bir göstergesiydi.

Evin bulunduğu köşe başının, seslerin yankılanması açısından harika bir yer olduğuna daha önce değinilmişti; şimdi de yaklaşan ayak seslerinin yankısı kulaklarda çınlamaya başlamıştı, sanki bir aşağı bir yukarı yürümek ifadesinin kullanılması bile yankılanmayı tetiklemeye yetmişti.

Miss Pross konuşmayı sonlandırmak üzere ayağa kalkarak, “İşte geliyorlar!” dedi. “Birazdan buraya yüz kişi doluşur!”

Sahip olduğu akustik özellikleriyle son derece sıradışı bir köşeydi burası; Mr. Lorry çıkıntılı bölümde durmuş, açık pencereden, ayak seslerini duydukları baba kızı görmek için bakınırken, bir an hiç varmayacakları hissine kapılmıştı. Ayak sesleri duyulmaz olunca yankı da kaybolup gitmiş, onun yerini, görünmeyen başka ayak seslerinin yankısı almıştı ve baba kız eve iyice yaklaştıklarında tüm yankılar yok olup gitmişti. Baba kız nihayet göründüklerinde, Miss Pross onları karşılamak için çoktan sokak kapısında hazırды.

Miss Pross delidolu, kırmızı saçlı ve suratsız olsa da, yu-
karı geldiğinde sevgili kuzusunun şapkasını çıkarıp mendi-
linin ucuyla ve üfleyerek tozunu alırken, pelerinini katlayıp
kenara koyarken, onun o güzel gür saçlarını, sanki kendi
saçlarıymış gibi ve sanki dünyanın en güzel ve alımlı kadınıy-
mış gibi gururla okşarken son derece hoş bir görüntü arz edi-
yordu. Sevgili kuzusu da Miss Pross'a sarılıp teşekkür eder-
ken, onun için bu kadar çok zahmete girmesine gönlünün
razı olmadığını söylerken çok hoş bir görüntü arz ediyordu;
elbette tüm bunları ancak şakayla karışık söyleme cüretini
gösterebiliyordu, yoksa Miss Pross çok kırılır ve odasına ka-
panıp ağlardı. Doktor da onları seyrederken ve Miss Pross'a
Lucie'yi ne kadar şımarttığını söylerken aynı şekilde çok hoş
bir görüntü arz ediyordu; aslında tavırlarından ve bakışların-
dan, imkânı olsa, kendisinin onu çok daha fazla şımartacağı
anlaşılıyordu. Kafasındaki küçük peruğuyla tüm bunları iz-
lerken, bekâr olmasına rağmen, ona ilerlemiş yaşlarında bir
yuva bahşeden yıldızlara şükrederken Mr. Lorry de çok hoş
bir görüntü arz ediyordu. Fakat, hayır, bu manzarayı izleme-
ye yüzlerce insan falan gelmemiştii; Mr. Lorry, Miss Pross'un
öngörüsü gerçekleşecek diye boş yere beklemişti.

Akşam yemeği vakti gelmişti ama o yüzlerce kişi hâlâ
ortada yoktu. Bu küçük evin idaresinde Miss Pross alt kat-
tan sorumluydu ve görevini her zaman layığıyla yerine ge-
tiriyordu. Yarı İngiliz yarı Fransız mutfağına has mütevazı
yemekleri öyle lezzetli olur, öyle hoş servis edilir ve öyle
zevкли sunulurdu ki, bundan iyisi can sağlığıydı. Salt faydacı
amaçlarla arkadaşlık kuran Miss Pross, Soho ve civarındaki
mahallelerin altını üstüne getirerek, birkaç şilin ya da yarım
kron karşılığında, gastronomik sırlarını onunla paylaşacak
yoksul Fransızlar bulurdu. Bu perperişan Galya çocukların-
dan yemek yapmaya dair öyle muhteşem incelikler öğren-
mişti ki, evdeki hizmetçi kızla kadın, onu –bir tavuğu, bir
tavşanı ya da bahçeden topladığı bir iki sebzeyi istediği şeye

dönüştüren– bir büyücüye ya da Kùlkedisi’nin iyilik perisine benzetiyorlardı.

Miss Pross, pazar günleri yemeğini Doktor’un sofrasında yedi; diğer günlerdeyse muhtelif saatlerde ya alt katta ya da ikinci katta, yalnızca Uğurböceğinin girmesine izin verdiği mavi odasında yedi. Beraber yemek yedikleri günlerde, Uğurböceğinin o tatlı yüzünün ve onu mutlu etme çabalarının etkisiyle Miss Pross iyice gevşer, bu yüzden de yemek son derece keyifli geçirdi.

O gün hava kasvetliydi, Lucie şarabın çınar ağacının altında servis edilmesini ve açık havada oturmayı teklif etmişti. Her şey dönüp dolaşıp ona vardığından ve dünya onun etrafında döndüğünden, hep birlikte çınar ağacının altına geçtiler, Lucie şarabı Mr. Lorry’nin şerefine özel, kendi elleriyle taşıdı. Bir süredir Mr. Lorry’nin sakisi ilan etmişti kendini, bu yüzden çınar ağacının altında oturup sohbet ettikleri süre boyunca Mr. Lorry’nin içkisini sürekli tazeledi. Onlar sohbet ederken, evlerin gizemli sırtları ve arkaları gizlice onları izliyor, tepelerindeki çınar ağacı da onlara kendince bir şeyler fısıldıyordu.

O yüzlerce insan hâlâ görünürde yoktu. Onlar çınar ağacının altında otururken bir tek Mr. Darnay çıkagelmişti fakat o da tek kişiydi.

Doktor Manette de Lucie de onu büyük bir nezaketle karşıladılar. Fakat Miss Pross’un baş bölgesinde ve vücudunda aniden seğirmeler baş gösterdi, bu yüzden eve gitti. Onu hiç de seyrek sayılmayacak bir sıklıkla yoklayan bu rahatsızlıktan dost meclislerinde “kasılma nöbeti” diye bahsediyordu.

Doktor, olabilecek en iyi halindeydi ve her zamankinden daha genç görünüyordu. Böyle zamanlarda Lucie’yle olan benzerliği iyice görünür bir hal alıyordu; öyle yan yana oturduklarında, Lucie babasının omzuna yaslandığında, babası elini kızının sandalyesinin arkasına attığında, aralarındaki benzerliğin izini sürmek çok keyifli oluyordu.

Doktor tüm gün, alışılmadık bir neşeyle, pek çok farklı konudan konuşup durdu. Çınar ağacının altında otururlarken, söz Londra'nın eski binalarına ne olduğundan açıldığında, Mr. Darnay, "Söylesenize Doktor Manette," dedi, "Londra Kulesi'ni gördünüz mü hiç?"

"Lucie'yle oraya gittik, pek etraflıca gezemedik ama enteresan bir yer olduğunu anlayacak kadarını görebildik."

Mr. Darnay yüzü öfkeyle kızardığı halde gülümseyerek, "Ben de orada bulunmuştum, bildiğiniz gibi," dedi, "şimdi-
kinden tamamen farklı ve orayı gezmeme imkân tanımaya-
cak bir kimlikle. Ben oradayken çok ilginç bir şey anlatmış-
lardı."

"Ne anlatmışlardı?" diye sordu Lucie.

"İçinde birtakım düzenlemeler yaparken, işçiler, yıllar önce yapılmış ve unutulmuş bir zindana rastlamışlar. Zindanın duvarının her bir taşı, mahkûmların kazıyarak yazdığı tarihler, isimler, şikâyetler ve dualarla kaplıymış. Köşedeki taşlardan birinin üzerinde, idam mahkûmlarından birinin ölüme giderken kazıdığı üç harf varmış. Harfler rasgele bir aletle, alelacele ve titrek bir elle kazınmış. Önce K. A. R. yazdığını zannetmişler, sonra daha dikkatli inceleyince son harfin Z olduğu anlaşılmış. Adının baş harfleri K, A, Z olan bir mahkûma ait herhangi bir kayda ya da hikâyeye rastlayamamışlarsa da ismin ne olabileceğine dair bir sürü tahminde bulunulmuş. Bir süre sonra, harflerin, bir ismin baş harflerine değil, KAZ kelimesine karşılık geldiği anlaşılmış. Yazının altındaki zemin iyice incelenince, bir taşın, tuğlanın ya da bir döşeme malzemesinin altında, küçük bir deri çanta ya da kılıfın küllerine karışmış kâğıt külleri bulmuşlar. Meçhul mahkûmun ne yazdığı hiçbir zaman bilinemeyecek fakat bir şeyler yazıp gardiyanlar görmesin diye oraya sakladığı kesin."

"Babacığım," diye haykırdı Lucie, "fenalaştınız!"

Doktor elini başına götürerek irkildi. Bu hali ve görünüşü herkesi epey korkutmuştu.

“Hayır canım, fenalaşmadım. Bu kocaman yağmur damlaları içimi ürpertti. İçeri girsek iyi olacak.”

Doktor hemen kendine gelmişti. Yağmur gerçekten de kocaman damlalar halinde yağıyordu; onlara elinin üzerindeki yağmur damlalarını gösterdi. Fakat az önce anlatılan keşifle ilgili tek kelime etmedi ve eve girdiklerinde Mr. Lorry’nin hiçbir ayrıntıyı kaçırmayan profesyonel gözleri, Charles Darnay’e bakarken Doktor’un yüzünde, mahkeme koridorlarında yürürlerken gördüğü bakışın aynısını yakalamıştı – ya da ona öyle gelmişti.

Doktor kendini öyle çabuk toparlamıştı ki, Mr. Lorry keskin, profesyonel gözlerinden şüphe etmişti. Girişteki dev altın kolun altında durmuş, onlara, henüz küçük sürprizlere dayanıklı olmadığını (belki de hiçbir zaman olmayacaktı) ve yağmurun onu rahatsız ettiğini söylerken, en az o kol kadar sapasağlam bir hali vardı.

Çay saati geldiğinde, kasılma nöbeti hâlâ geçmemiş olan Miss Pross çay yaptı fakat o yüzlerce kişiden hâlâ eser yoktu. Onlara az önce Mr. Carton da katılmıştı fakat sayı hâlâ ikiydi.

Sıcak ve rutubetli bir geceydi; camlar kapılar açık oturdukları halde çok bunalıyorlardı. Çay masasından kalkınca hep beraber pencerenin önüne geçip kasvetli alacakaranlığı seyre daldılar. Lucie babasının yanında oturuyordu, Darnay Lucie’nin yanında, Carton ise cama yaslanmıştı. Evin bulunduğu köşede helezonlar çizerek esen fırtına habercisi rüzgâr, uzun ve bembeyaz perdeleri tavana kadar havalandırıyor, hayalet kanatlar gibi dalgalandırıyor.

“Yağmur hâlâ dinmedi,” dedi Doktor Manette, “yavaşlamış da olsa kocaman ve ağır damlalar halinde yağmaya devam ediyor. Ağır ağır yaklaşıyor.”

“Kesinlikle geliyor,” dedi Carton.

Bir şeylerin olmasını bekleyenlerin çoğu zaman, karanlık bir odada dışarıyı izleyen ve şimşek çakmasını bekleyenlerince her zaman yaptığı gibi alçak sesle konuşuyorlardı.

Sokakta büyük bir telaş vardı, insanlar, fırtına bastırma-
dan sığınacak bir yer bulmak için hızla kaçıyorlardı; sesle-
rin muhteşem yankılandığı o köşe başı, yaklaşan ve uzakla-
şan ayak sesleriyle çınılıyordu, oysa görünürde ne gelen vardı
ne giden.

Bir süre daha sesleri dinledikten sonra, “Ne çok insan ve
ne büyük ıssızlık!” dedi Darnay.

“Çok etkileyici, öyle değil mi Mr. Darnay?” diye sordu
Lucie. “Bazen burada tüm akşam oturup hayallere dalarım
fakat bu gece her şey öylesine karanlık ve kasvetli ki en sıra-
dan hayalin gölgesi bile içimi ürpertiyor.”

“İçinizi ürperten şeyi anlatın da, bizim de içimiz ürper-
sin.”

“Sizi etkilemeyecektir. Bu tür şeyler yaşandıkları anda et-
kili oluyorlar bence; bir başkasına anlatılacak şeyler değil-
ler. Bazı akşamlar burada bir başıma oturup tüm o yankıları,
hayatımıza yavaş yavaş yaklaşmakta olan ayakların sesiymiş
gibi dinlerim.”

Sydney Carton her zamanki sinameki tavrıyla, “O halde
hayatımıza devasa bir kalabalık yaklaşıyor,” diye araya girdi.

Ayak seslerinin ardı arkası kesilmiyordu ve hızları giderek
artıyordu. Yaklaşan ve uzaklaşan ayak sesleri, köşe başında
tekrar tekrar yankılanıyordu; bazısı pencerenin altından geli-
yor gibiydi, bazısı odanın içinde gibi, bazısı yaklaşıyor gibiy-
di, bazısı uzaklaşıyor gibi fakat istisnasız hepsi uzak sokak-
lardan geliyordu ve görünürde kimsecikler yoktu.

“Bu ayak sesleri hepimize mi geliyor Miss Manette, yoksa
onları aramızda paylaşacak mıyız?”

“Bilmiyorum Mr. Darnay; size saçma bir hayal olduğunu
söylemiştim fakat siz ısrarla öğrenmek istediniz. Bir başımay-
ken bu ayak seslerini, babamın ve benim hayatımıza girecek
olan insanların ayak sesleri olarak hayal ediyorum.”

“Ben de bu gelenleri kendi hayatıma kabul ediyorum!”
dedi Carton. “Hiçbir soru sormaksızın ve şart koşmaksızın

hem de. Aşağıda bize doğru yaklaşmakta olan devasa bir kalabalık var Miss Manette ve ben şimşek çaktığında onları görebiliyorum.” Cümleinin son bölümünü, parlak bir şimşek yaslandığı pencereyi aydınlattıktan sonra ilave etmişti.

Şiddetli bir gök gürültüsünün ardından, “Onları duyabiliyorum da!” diye devam etti. “İşte geliyorlar; süratle, hınçla, öfkeyle!”

Betimlediği şey bastıran yağmurun telaşlı uğultusuydu; bu ses diğer tüm sesleri öylesine bastırmıştı ki başka hiçbir şey duyulmuyordu, o yüzden susmak zorunda kaldı. Derken, peş peşe yıldırım ve şimşeklerin eşlik ettiği, hafızalardan silinmeyecek bir fırtına koptu, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu; tüm bu kıyamet, ateş ve yağmur, gece yarısı ay doğana kadar dur durak vermeden devam etti.

Mr. Lorry, uzun çizmeleri ve feneriyle ona eşlik eden Jerry’yle birlikte, hava tamamen açtıktan sonra Clerkenwell’e dönmek üzere yola çıktığında, Saint Paul Katedrali’nin dev çanı saat biri vuruyordu. Soho’dan Clerkenwell’e giden yolda ıssız noktalar olduğu için, Mr. Lorry haydut olma ihtimaline karşı, Jerry’yi hep yanına alırdı fakat genelde bundan iki saat kadar önce yola çıkarlardı.

“Ne geceydi ama Jerry!” dedi Mr. Lorry. “Bir ara ölümler mezarlarından hortlayacaklar sandım.”

“Hayatımda böyle gece görmedim efendim, umarım bir daha da görmem,” diye karşılık verdi Jerry.

“İyi geceler Mr. Carton,” dedi işadamı. “İyi geceler Mr. Darnay. Bir daha böyle bir gece görür müyüz kim bilir?”

Kim bilebilirdi ki? Belki de günün birinde, devasa bir insan kalabalığının da telaşlı bir uğultuyla kendilerine doğru geldiğine tanıklık edeceklerdi.

Yedinci Bölüm

Monsenyör Şehirde

Sarayın en güçlü lordlarından biri olan Monsenyör, Paris'teki büyük otelinde on beş günde bir düzenlediği resepsiyonlarından birini veriyordu. Monsenyör, böyle bir odaya sahip olma şerefine erişemeyen ibadetçilerin, tapınakların en yücesi, kutsallar kutsalı olarak gördüğü odasında sıcak çikolatasını içmek üzere bekliyordu. Monsenyör pek çok şeyi kolaylıkla yutup mideye indirebilme yetisine sahipti, hatta kimi karanlık fikirli kişilere göre, Fransa'yı da hızla yutmaktaydı fakat bu sabahki sıcak çikolatanın, aşçının yanı sıra dört güçlü kuvvetli adamın yardımı olmaksızın Monsenyör'ün boğazından geçmesi mümkün değildi.

Evet. Bu şanslı sıcak çikolatanın Monsenyör'ün dudaklarına temas etme şerefine erişebilmesi için, Monsenyör'ün bizzat belirlemiş olduğu asil ve nezih moda anlayışını yansıtan, cebinde en az iki altın saat olmaksızın nefes dahi alamayan bir şefle, kıyafet aksesuarları pırıl pırıl parlayan, toplamda dört kişiye ihtiyaç vardı. Hizmetçilerden biri çikolata kabını Monsenyör'ün o mübarek huzuruna getirir; ikincisi bu iş için özel olarak getirdiği küçük bir aletle çikolatayı karıştırıp köpürtür; üçüncüsü Monsenyör'ün en sevdiği peçetesini uzatır; (iki altın saati olan) dördüncüsü de çikolatayı fincana

koyardı. Bu adamlardan biri dahi eksik olsa, Monsenyör'ün çikolatasını içmesi ve ona hayran olan şu gökkubbedeki itibarını muhafaza etmesi mümkün değildi. Çikolatası, onur kırıcı biçimde üç kişi tarafından servis edilecek olsa, arma sahibi ailesinin itibarı lekelenir; hele iki kişi servis edecek olsa, derdinden ölürdü.

Monsenyör geçen gece, “Komedi” ve “Büyük Opera” adlı oyunların büyüleyici bir biçimde sahneye konduğu bir akşam yemeğine katılmıştı. Monsenyör, her gece akşam yemeğini dışarıda, ona eşlik eden harika insanlarla birlikte yerd. Monsenyör öylesine nazik ve duyarlıydı ki, Komedi ve Büyük Opera, sıkıcı devlet meseleleri, devlet sırları ve Fransa'nın ihtiyaçlarından çok daha fazla ilgisini çekiyordu. Böyle bir şansa sahip olabilen diğer ülkeler için olduğu gibi, bu durum Fransa açısından da mutluluk vericiydi; örnek vermek gerekirse, şen Stuart'ın⁵ ülkeyi sattığı esef verici dönemlerde İngiltere de aynı bu durumdaydı.

Monsenyör'ün kamuyu ilgilendiren genel konulara ilişkin tek bir soylu fikri vardı, o da her şeyi akışına bırakmaktı; özel meselelere dair sahip olduğu bir diğer soylu fikriyse her şeyin –cebini ve gücünü besleyecek şekilde– kendisine akması gerektiğiydi. Genel meselelerde de özel meselelerde de, keyif almak söz konusu olduğunda, Monsenyör'ün bir başka soylu fikri, dünyanın onlar için yaratılmış olduğuydu. Monsenyör'ün ve onun gibilerin dünyasını özetleyen cümle (orijinalinden⁶ yalnızca tek bir kelime farklıydı ki bu da büyük bir fark sayılmazdı) şuydu: “Benimdir yeryüzü ve içindeki her şey”.

Gelgelelim Monsenyör, avam tabakasına özgü birtakım sıkıntıların, kendi kamusal ve özel ilişkilerine sızdığını yavaş yavaş fark etmeye başlamış, bu sebeple de bir mültezimle⁷

5 İngiltere Kralı II. Charles. (ç.n.)

6 Cümlelerin orijinali: “Rabb’indir yeryüzü ve içindeki her şey.” (İncil, Mezmurlar 24:1). (ç.n.)

7 Devlet adına vergi toplamakla görevli kişi. (ç.n.)

güç birliği yapmak zorunda kalmıştı. Monsenyör kamu maliyesinden zerre kadar anlamadığı için, bu işleri anlayan birilerine devretmesi gerekiyordu; özel parasal işlerini onlara aktarmasının sebebiyse mültezimlerin zengin oluşu, Monsenyör'ünse, nesiller boyu süregelen lüks ve şatafattan sonra giderek fakirleşmesiydi. Bu sebeple Monsenyör, kız kardeşini –şu hayatta giyip giyebileceği en ucuz kıyafet olan rahibe cübbesini giymesine ramak kala– manastırdan çekip almış, ailesi yoksul, kendisi çok zengin bir mültezime peşkeş çekmişti. Tepesinde altın elma olan bir asa taşıyan mültezim, şu an otelin dış odalarında kalanlarla birlikte salondaydı; daha önce insanlar tarafından çokça horlandığı ve Monsenyör'ün ve kendi karısının damarlarında akan kanın üstünlüğünü her zaman kabul ettiği için ona mağrurca tepeden bakmalarına ses etmiyordu.

Şatafata düşkün bir adamdı mültezim. Ahırlarında otuz at, evinde yirmi dört erkek uşak, karısına hizmet eden altı oda hizmetçisi vardı. Evli olmasından kaynaklanan toplumsal ve ahlaki yükümlülüklerine rağmen, hiçbir baskın ve ganimet fırsatını kaçırmayan mültezim, o gün Monsenyör'ün otelinde bulunan kişilikler arasında dönemin mevcut gerçekliğini en iyi temsil eden kişiydi.

Her ne kadar odalar gözehitapediyor olsa da ve dönemin tüm zevk ve dekorasyon imkânlarını yansıtacak şekilde süslenmiş olsa da, ticari açıdan iyi durumda değillerdi; özellikle çevredeki hırpani kılıklı, kukuletalı tipler (ki bunların yaşadıkları yerler çok uzakta değildi; iki tarafa eşit mesafede bulunan Notre-Dame'ın gözetleme kulelerinden şehrin zengin ve yoksul iki ucu da rahatlıkla görölüyordu) buranın ederini epey düşürüyordu fakat bu tür konular o an Monsenyör'ün otelinde bulunan hiç kimseyi ilgilendirmiyordu. Askerî bilgidен yoksun subaylar; geminin ne olduğunu bile bilmeyen denizciler; devletin gidişatından bihaber devlet memurları; şehvetli bakışları, gevşek dilleri ve gayriahlaki yaşamlarıyla,

olabilecek en dünyevi din adamları oradaydı; hiçbirli liyakat sahibi değildi fakat hepsi rezilce öyleymiş taklidi yapıyordu; hepsi bir şekilde Monsenyör'ün tarikatının bir parçasıydı, bu yüzden de herhangi bir maddi getirisi olan tüm devlet pozisyonlarında bunlar görev alıyor, paraya para demiyorlardı. Monsenyör'e ya da devlete doğrudan bağlı olmasa da, ülkenin gerçekliğinden en az diğerleri kadar kopuk olanların ya da dünyevi amaçlar için çalışarak, engebesiz bir yolda ilerleyenlerin sayısı da diğerlerinden aşağı kalır değildi. Aslında var olmayan hastalıklar için havalı tedaviler uygulayarak büyük servetler elde eden doktorlar, Monsenyör'ün giriş salonunda itibarlı hastalarına gülümsüyorlardı. Devletteki ufak tefek aksaklıklara, sorunu kökten temizlemek dışında, türlü türlü çareler bulan proje sahipleri, Monsenyör'ün resepsiyonunda yakaladıkları herkesin kafasını türlü türlü zırvayla şişirdiler. Dünyayı kelimelerle yeniden şekillendiren ve gökyüzüne tırmanmak için iskambil kâğıtlarından bir Babil Kulesi inşa eden inançsız filozoflar, Monsenyör'ün düzenlediği bu muhteşem toplantıda, metalleri dönüştürmekle kafayı bozmuş inançsız kimyagerlerle sohbet ediyorlardı. O devirde –ve daha sonrasında– insanın doğal olarak ilgi alanına girebilecek her türlü konuya gösterdikleri kayıtsızlıklarıyla tanınan, iyi ailelerden gelen kibar beyler o akşam Monsenyör'ün otelinde birer tükenmişlik abidesi gibiydiler. Bu kişiler, Paris'in o güzel dünyasında öyle şöhretli evlerden geliyorlardı ki, Monsenyör'ün resepsiyonuna katılan hayranları arasından casus olanlar –ki neredeyse oradakilerin yarısı– o evlerdeki melekler içinde, görünüş ve tavırlar açısından, anne olmaya uygun bir eş bulamazlardı. Gerçekten de, o dönem anne olmak pek moda değildi; annelik de, bu dünyaya bakması zahmetli bir yaratık getirmenin ötesinde bir anlam taşımıyordu ki, bu da gerçek annelik kavramıyla pek bağdaşmıyordu. Moda olmadığı halde dünyaya getirilen bebekleri köylü kadınlar büyütür, altmışlarındaki güzel

anneannelerse, sanki yirmi yaşındalarmış gibi giyinip davetlere giderlerdi.

Gerçeklikten kopukluk, cüzam gibi, Monsenyör'ün etrafındaki herkesi çirkinleştirmişti. En dıştaki odada, son birkaç senedir genel olarak bir şeylerin yolunda gitmediğine dair belli belirsiz endişe taşıyan yarım düzine kadar müstesna adam vardı. Yolunda gitmeyen şeyleri yoluna koymak adına, bu yarım düzinenin yarısı o tuhaf Convulsionist⁸ tarikatına katılmışlardı ve daha o zaman bile kendi aralarında, Monsenyör'e geleceğe dair rehberlik edecek, anlaşılır ve etkili yön gösterme şeklini –ağızlarından köpük çıkarmak, öfkeden kudurmak, kükremek ya da bir köşede istem dışı hareketler yapmak– tartışıyorlardı. Bu dervişlerin dışında, üç kişi de hemen başka bir gruba yönelmiş, “Hakikatin Merkezi” adıyla gidişatı düzeltmeye girişmişlerdi; onlara göre insan, Hakikatin Merkezi'nden uzaklaşmıştı –bunu görmek için fazla kanıtı ihtiyaç yoktu– ama şu an hâlâ Çember'in içindeydi; Çember'den uçup gitmesi engellenmeli, hatta oruç tutmak ve ruhlarla temasa geçmek suretiyle Merkez'e tekrar dönmesi sağlanmalıydı. Böylece, bu tarikata üye olanlar arasında ruhlarla sohbet etme pratiği devam etti ve pratiğin göze hiç görünmeyen pek çok faydası oldu.

İyi yanından bakacak olursak, Monsenyör'ün büyük otelini teşrif eden herkes harikulade giyinmişti. Mahşer Günü'nde hükümler kılık kıyafete göre verilecek olsaydı, oradaki herkes tamamen günahsız kabul edilirdi. Kıvrır kıvrır yapılmış, pudrayla sabitlenmiş ya da kirpi gibi havaya dikilmiş saçlar, yapay bir biçimde korunup güzelleştirilmiş ciltler, ihtişamlı kılıçlar ve etrafı saran o muhteşem kokular, her şeyin sonsuza dek bu şekilde devam edeceği hissini uyandırıyordu. İyi ailelerden gelen o nazik beyefendiler, aheste aheste hareket ettikçe şingırdayan küçük incik bon-

---

x Fransa'da 18. yüzyılda kurulan, dinî duygularla vecde gelip kasılıp titreyerek kendilerinden geçen üyeler barındıran radikal bir dinî tarikat. (ç.n.)

cuklar takmışlardı; altın zincirleri küçük zilleri andırıyordu ve çıkardıkları ses, ipek, brokar ve keten kumaşların hışırtısına karışıp havada dalga dalga Saint Antoine'a yayılıyor ve onun o dinmek bilmeyen açlığını daha da bir körüklüyordu.

Giyim kuşam, her şeyi olduğu gibi muhafaza etmek için harika bir tılsım ve muskaydı. Herkes, hiç ayrılmayacakları bir maskeli balo için giyinip kuşanmıştı sanki. Tuileries Sarayı'ndan Monsenyör'e ve tüm saraya, avukat odalarından yargıç kürsüsüne varana dek toplumun tüm kesimleri (hırpani kılıklılar hariç) maskeli balodaki yerini almıştı; öyle ki en vasatından cellat bile şık olma derdindeydi, hatta ondan görevini yerine getirirken "saçlarını kıvrır kıvrır yapıp pudralaması, altın simli ceket, yüksek topuklu ayakkabılar ve bembeyaz çorap giymesi" isteniyordu. Taşradaki meslektaşları, Mösyö Orléans ve diğerleri tarafından Mösyö Paris olarak adlandırılan cellat, darağacı ve işkence çarkının –o zamanlar balta pek kullanılmazdı– başında bu hoş kıyafetlerle hazır bulunurdu. Efendimizin doğumundan sonraki bin yedi yüz seksen senesinde, temelini, saçlarını kıvrır kıvrır yapıp pudralamış, altın simli ceketli, topuklu ayakkabılı ve bembeyaz çoraplı bir celladın oluşturduğu bir sistemin çökebileceğini Monsenyör'ün resepsiyonunda bulunanlar arasında kim tahmin edebilirdi ki?

Monsenyör çikolatasını içip de dört adamını bu görevden azat ettikten sonra kutsallar kutsalı odasının kapısının açılmasını emrederek dışarı çıktı. O nasıl bir itaatkârlık, yalakalık, yaltakçılık, onursuzluk ve rezilce kendini küçük düşürmeydi öyle! Bedenen ve ruhen bu denli eğilip bükülünce, Tanrı katında yapılacak bir şey kalmıyordu; belki de, diğer etmenlerin yanı sıra, Monsenyör'e tapınanların cennete pek uğramamalarının sebebi buydu.

Monsenyör, kimisine birtakım vaatlerde bulunarak, kimisine gülümseme bahşederek, mutlu bir bendesinin kulağına bir şeyler fısıldayıp bir diğerine el sallayarak ke-

yifli keyifli odaların arasından geçerek, en uçtaki Hakikat Çemberi'ne ulaştı. Bir kez daha gidip geldikten sonra, kendini çikolata perileriyle dolu tapınağına kapatıp bir daha ortalıkta görünmedi.

Gösterinin sona ermesiyle, havadaki esinti küçük çaplı bir fırtınaya dönüşmüş, değerli küçük çanlar, alt katlarda çınlamaya başlamıştı. Kısa bir süre sonra, tüm o kalabalıktan geriye tek bir kişi kalmıştı ki, o da kolunun altında şapkası ve elinde enfiye kutusuyla ağır ağır aynaların önünden geçerek çıkışa ilerledi.

Bu adam, yolunun üzerindeki son kapının önünde durup tapınağa dönerek, “Seni Şeytan’a havale ediyorum!” diye haykırdı.

Sonra, sanki ayakkabılarındaki tozu silkelermiş gibi parmaklarındaki enfiye tozunu silkeleyerek sessizce aşağı indi.

Altmış yaşlarında, iyi giyimli, kibirli ve yüzünde incecik bir maske varmış gibi görünen bir adamdı. Yüzünün şeffaf bir solgunluğu vardı, yüz hatları keskin, ifadesi sertti. Burnu, burun deliklerinin üst kısmının hafifçe sıkılmış gibi durması dışında son derece biçimliydi. Yüzünde nadiren beliren değişiklik, bu iki basık delik –ya da çizik– sayesinde oluşuyordu; bazen renk değiştiriyor, bazen de nabız atışını andıran bir hareketle belli belirsiz büyüyüp küçülüyor, böylece adamın yüzüne hain ve gaddar bir ifade katıyordu. Dikkatli bakıldığında, bu ifadenin oluşmasında, ağız kenarında ve göz çevresinde bulunan fazla sayıda yatay ve ince çizginin de payı olduğu anlaşılıyordu; yine de, bıraktığı intiba bakımından, oldukça güzel ve etkileyici bir yüzdü.

Yüzün sahibi aşağıya inerek avluya çıktı, arabasına bindi ve uzaklaştı. Resepsiyonda onunla pek konuşan olmamıştı; öyle tek başına bir köşede durmuştu ve açıkçası, Monsenyör ona biraz daha sıcak davranabilirdi. Tam da böyle bir ruh halindeyken, halktan insanların atının önünde kaçışmasında, ezilmekten kıl payı kurtulmalarında her-

hangi bir sorun görmüyor gibiydi. Şoförü, arabayı sanki düşman kovalıyormuş gibi sürüyordu ve adamın gözü dönmüş pervasızlığı, arkada oturan beyefendinin yüzünde ya da dudaklarında en küçük bir değişikliğe sebep olmuyordu. O dilsiz dönemde ve o sağır şehirde bile, kaldırımdan yoksun daracık sokaklarda, çığrından çıkmış soyluların barbarca araba kullanarak avam tabakasından insanların hayatını tehlikeye attığı ve yaraladığına dair şikâyetler duyulur şekilde dillendiriliyordu. Fakat bu meseleyi ikinci kez düşünme zahmetine katlanacak kadar dikkate alanların sayısı gerçekten çok azdı ve tıpkı diğer meselelerde olduğu gibi, sefil halk, başının çaresine bakmak üzere kendi haline bırakılıyordu.

Çılginca tangır tungur eden araba, günümüzün koşullarında anlamının mümkün bile olmadığı insanlık dışı bir düşüncesizlikle, önüne çıkan kadınların ciyak ciyak bağırmasına, erkeklerinse birbirlerine ve çocuklarına sımsıkı yapışıp birbirlerini kenara çekmeye çalışmalarına sebep olarak, köşeleri uçarcasına dönüp yolları rüzgâr gibi geçiyordu. Nihayet, çeşmenin yakınlarındaki bir köşeyi dönerken, tekerlekler feci bir ses çıkararak sarsıldı, kalabalıktan acı çığlıklar yükseldi ve atlar şaha kalkarak durdular.

Böyle bir aksaklık olmasa araba muhtemelen durmazdı çünkü arabalar böyle durumlarda çoğu zaman ezdikleri kişileri öylece bırakıp yola devam ederdi; zaten böyle olmaması için bir sebep var mıydı? Fakat bu sefer telaşa kapılan uşak aceleyle arabadan indi; atların dizginlerine uzanmış yirmi el vardı.

Mösyö soğukkanlılığını bozmadan dışarı bakarak, “Ne oldu? Sorun nedir?” diye sordu.

Kafasında kukuletası olan, uzun boylu bir adam, atların ayaklarının dibinde duran çuvala benzer bir şeyi alıp çeşmenin önüne bıraktı; çamura batmış sıırıslıklam haliyle vahşi bir hayvan gibi uluyordu.

Hırpani kılıklı ve ezik büzük bir adam, “Kusura bakmayın Mösyö Marki. Ezilen çocuktu da!” dedi.

“Neden öyle iğrenç sesler çıkarıyor? Onun çocuğu muymuş ki?”

“Özür dileriz Mösyö Marki. Ne yazık ki öyleymiş.”

Sokak yaklaşık on metrekairelik bir meydana açılıyordu ve çeşme az ötedeydi. Uzun boylu adam yerden kalkıp at arabasına doğru koşmaya başlayınca Mösyö Marki hemen kılıcının kabzasına davrandı.

Adam gözü dönmüş bir çaresizlikle, “Öldürdünüz onu!” diye haykırdı, iki eli havada, gözleri adamın üzerindeydi. “Öldü!”

İnsanlar toplanıp Mösyö Marki’ye bakmaya başladılar. Ona dikilen gözlerde büyük bir merak ve sabırsızlık dışında herhangi bir ifade okunmuyordu; öfke ve meydan okumadan eser yoktu. Kimse tek kelime etmiyordu; o ilk çığlığın ardından sessizliğe gömülmüşlerdi. Konuşan ezik büzük adamın sesi, ezikliğiyle doğru orantılı olacak şekilde kısık ve yavandı. Mösyö Marki onlara, deliklerinden çıkıp gelmiş farelermiş gibi bakıyordu.

Cüzdanını çıkardı.

“Kendinize ve çocuklarınıza sahip çıkamayışınıza bir türlü anlam veremiyorum,” dedi. “İlla biriniz arabanın önüne çıkacaksınız. Kimbilir atlarıma nasıl zarar verdiniz. Bak-sana! Şunu ona ver.”

Uşağın havada yakalaması için bir altın para fırlattı ve tüm kafalar uzanıp paranın yere düşüşünü izledi. Uzun boylu adam tüyler ürpertici bir çığlık daha atarak, “Öldü!” dedi.

Herkesin açılıp yol verdiği bir adam hızla yaklaşıp uzun boylu adamı sımsıkı kavradı. Onu gören zavallı adam, başını omzuna koyup hıçkırarak ağlamaya başladı; bir yandan da eliyle, kadınların çuvalı andıran hareketsiz şeyin üzerine eğildiği çeşmeyi işaret ediyordu. Kadınların da ağzını tıpkı erkeklerinki gibi bıçak açmıyordu.

“Biliyorum, biliyorum,” dedi sonradan gelen adam. “Metin ol sevgili Gaspard! O zavallı yavrucağın ölmesi, yaşamasından daha iyi. Hiç acı çekmeden, hemen can verdi. Yaşasaydı, tek bir mutlu saati olacak mıydı acaba?”

“Bayağı filozofmuşsun sen!” dedi Marki gülümseyerek. “Adın ne senin?”

“Defarge.”

“Ne iş yapıyorsun?”

“Meyhaneciyim Mösyö Marki.”

“Al bakalım şunu,” dedi Marki bir altın daha çıkarıp fırlatarak, “istediğin gibi harca. Atlar ne durumda? İyiler mi?”

Marki, kalabalığa ikinci kez dönüp bakmaya bile tenez-zül etmeden arkasına yaslandı, tam, kazayla değersiz bir şeyi kırmış ve rahatlıkla parasını verip telafi edebilecek bir beyefendi edasıyla oradan uzaklaşacaktı ki, arabasına fırlatılan ve arabanın içine düşüp yerde tıngırdayan bir metal parayla tüm keyfi kaçtı.

“Dur!” dedi Mösyö Marki. “Atları durdur! Kim attı bunu?”

Meyhaneci Defarge’ın az önce dikildiği yere baktı; perişan haldeki baba kaldırıma kapanmıştı, yanındaysa esmer, iriyarı, örgü ören bir kadın vardı.

“Köpekler!” dedi Marki dümdüz bir sesle ve yüzünde burun delikleri dışında herhangi bir değişiklik olmaksızın. “Sizi büyük bir keyifle ezip bu dünyadan kökünüzü kazıyabilirim. Bunu arabaya fırlatan serserinin kim olduğunu bilseydim ve o alçak, arabanın yakınında olsaydı, şimdiye kadar onu çoktan ezmiş olurum.”

Bu insanlar öylesine sindirilmişti ve bu tür adamların onlara neler yapabileceğine dair öyle uzun bir tarihsel sürece yayılan acı tecrübelerle sahiplerdi ki, kimse ne sesini çıkaramıyordu, ne elini oynatabildi, ne de gözünü yerden kaldırılabildi. Erkeklerin hiçbirisi bunları yapmaya cüret edemedi. Fakat örgü ören kadın orada öylece durmuş, bakışlarını hiç ka-

çırmadan dik dik Marki'nin suratına bakıyordu. Marki, bakışları fark etmiş olduğunu belli etmeyi kendine yediremezdi; küçümseyen bakışlarını kadının ve diğerlerinin üzerinde şöylece bir gezdirip yeniden arkasına yaslandı ve “Devam et!” diye seslendi.

Araba hareket etti ve diğer arabalar da onu takip etti; bakan, devlet planlamacısı, mültezim, doktor, avukat, papaz, büyük opera, komedi ve maskeli balo davetlileri ısıllı arabaların içinde, peş peşe geçiyorlardı. Fareler onlara bakmak için deliklerinden çıkmışlardı, öylece durup saatlerce onları izlediler; polis ve askerler, gösteriyle farelerin arasına girmiş, oluşturdukları barikatın ardından onları gözlüyorlardı. Baba, çuvalı andıran o şeyi çoktan yerden almış ve bir köşeye saklanmıştı; çuval çeşmenin dibinde dururken eğilip onu izleyen kadınlar, şimdi hem çeşmenin suyunun hem de maskeli balonun akışını izliyordu – sadece örgü ördüğü için dikkatleri üzerine çeken kadın, Kader'in ağlarını örerken sergilediği türden bir kararlılıkla, örgüsünü örmeye devam ediyordu. Çeşmenin suyu akıyordu, nehrin suları akıyordu, gün geceye akıyordu, şehirdeki yaşam ölüme akıyordu; âdet böyleydi, zaman ve devran kimseyi beklemezdi; çok geçmeden fareler deliklerinde koyun koyuna uyumaya başlamışlardı, maskeli balonun ışıkları akşam yemeği için ısıllı ısıldı; yani her şey doğal akışına uygun ilerliyordu.

Sekizinci Bölüm

Monsenyör Taşrada

Manzara çok güzeldi, mısırlar pırıl pırıldı fakat az miktardaydı. Mısır olması gereken yerlerde yama gibi görünen verimsiz çavdar, bezelye ve fasulye tarlaları; buğday olması gereken yerlerde adi sebzelerin ekili olduğu tarlalar uzanıyordu. Tıpkı onu ekip biçen kadınlar ve erkekler gibi canlılığını yitirmiş olan doğa, gönülsüzce mahsul veriyordu; her an vazgeçecek, solup gidiverecek gibiydi.

Mösyö Marki'nin dört at ve iki arabacılı seyahat arabası (biraz da hafif olsa ne iyi olurdu!) dik bir yokuşu tırmanıyordu. Marki'nin yüzündeki kızarıklık, almış olduğu aile terbiyesinden kaynaklanan suçluluk duygusundan değildi; içten gelmiyordu yani; kendi kontrolünde olmayan bir dış etkenden –batan güneşten– kaynaklanıyordu.

Araba yokuşun tepesine yaklaştığında akşam güneşi arabanın içine öyle gözcü bir biçimde dolmuştu ki yolcu kıpkırmızı kesilmişti. “Batmasına çok az kaldı,” dedi Mösyö Marki ellerine bakarak, “birazdan batar.”

Gerçekten de, güneş ufuk çizgisine öyle yaklaşmıştı ki, hemen o an batıverdi. Tekerleklerine ağır takozlar takılan araba, yanık kokusu ve toz bulutu eşliğinde yokuş aşağı kaymaya başladığında, o kızıl parlaklık gökyüzünü hızla

terk etti; güneş ve Marki beraber alçalıyor gibiydiler, takozlar çıkarılırken gökyüzünde kızılıktan eser yoktu.

Batan güneşin ardından geriye, alabildiğine açık ve çıplak, perperişan bir taşra kalmıştı; tepenin eteğinde küçük bir köy, köyün arkasında uzanan boşlukta bir kilise kulesi, bir yel değirmeni, avlanmak için bir koru ve tepesinde hapishane olarak kullanılan bir kalenin bulunduğu bir tepe vardı. Marki, gece çöktükçe kararan nesnelere, evine yaklaşmakta olan bir yolcu edasıyla bakıyordu.

Köyün, perperişan bir bira fabrikası, perperişan bir tabakhanesi, perperişan bir hanı, posta atlarının değiştirildiği perperişan bir ahır, perperişan bir çeşmesi, kısaca bilumum perperişan şeyin bulunduğu tek bir perperişan caddesi vardı. Bir de köyün perperişan insanları vardı; tamamı yoksuldu, çoğu kapısının önünde oturmuş, akşam yemeği için içi boş soğanları ve ona benzer şeyleri doğruyordu, bazıları da çeşmenin başına oturmuş, topraktan çıkan, yenilebilecek türden ot ve yaprakları yıkiyorlardı. İnsanların neden bu denli perperişan olduklarını açıklayan bariz işaretler yok değildi; devlete ödenecek vergiler, kiliseye ödenecek vergiler, toprak sahiplerine ödenecek vergiler, genel ve yerel vergilerle ilgili bu küçük köye asılmış olan ciddi levhalara bakıldığında, insan, tümünden yenilip yutulmamış bir köyün kalmış olmasına hayret ediyordu.

Ortalıkta çok az çocuk vardı ve hiç köpek yoktu. Kadınlara ve erkeklere gelince, onların bu dünyada iki seçeneği vardı; yel değirmeninin aşağısındaki küçük köyde, olabilecek en kötü şartlarda Yaşam ya da tepenin üzerindeki hapishanede tutsaklık ve Ölüm.

Mösyö Marki, önden giden habercisi ve akşam serinliğinde kırbaçları, tepelerinde yılan gibi kıvrılan iki sürücüsüyle birlikte, sanki ona Furialar⁹ eşlik ediyormuş gibi, seyahat arabasıyla postanenin kapısının önünde durdu. Postane,

---

9 Roma mitolojisinde intikam alan cehennem tanrıları. (ç.n.)

çeşmenin yakınındaydı ve köylüler ona bakmak için işlerini bırakmışlardı. Marki de onlara baktı ve tam olarak ne gördüğünü anlayamadan, kederin yavaş yavaş fakat keskin bir biçimde yıpratmış yüzlerini ve bedenlerini gördü; neredeyse yüz yıl sürecek olan, Fransızların kara kuru insanlar oldukları şeklindeki İngiliz hurafesinin sebebi işte bu görüntüydü.

Mösyö Marki, önünde eğilen itaatkâr yüzlere bakmaya başladı; Monsenyör'ün önünde kendisi de bu şekilde eğilmişti; tek fark, bu yüzlerin yalakalık yapmak için değil, kederden eğilmiş olmasıydı. Tam o sırada kır saçlı bir yol işçisi kalabalığa karıştı.

Marki, habercisine, “Bana şu adamı getir!” dedi.

Elinde şapkasını tutan adamı getirdiler, diğerleri tıpkı Paris'teki çeşmenin etrafında toplanan insanlar gibi, adamın etrafını sarıp konuşulanları dikkatle dinlemeye koyuldular.

“Yolda yanından geçtiğim sen miydin?”

“Doğrudur Monsenyör. Yanımdan geçmeniz şerefine nail oldum.”

“Hem yokuşu çıkarken hem de inerken, öyle değil mi?”

“Doğrudur Monsenyör.”

“Öyle dik dik kime baktın peki?”

“Adama baktım Monsenyör.”

Adam biraz eğilip elindeki eski püskü şapkasıyla arabanın altını işaret etti. Ardından diğerleri de eğilip arabanın altına baktılar.

“Ne adamı, domuz! Niye oraya bakıyorsun?”

“Özür dilerim Monsenyör. Adam, arabanın takozunun zincirine asılıydı.”

“Kim?”

“Adam Monsenyör.”

“Şeytan görsün yüzünüzü salak herifler! Bu adamın adı ne? Sen buralarda herkesi tanırırsın. Kimdi o adam?”

“Merhametinize sığınıyorum Monsenyör! Buralardan biri değildi. Onu daha önce hiç görmedim.”

“Zincire mi asılıydı? Kendini boğmaya mı çalışıyordu?”

“Yüksek müsaadenizle söylemeliyim ki çok tuhaftı Monsenyör. Adamın kafası şöyle sarkıyordu.”

Adam, arabanın yanına giderek sırtüstü uzandı, yüzünü yukarı kaldırıp kafasını aşağıya sarkıttı; sonra toparlandı, yere düşen şapkasını el yordamıyla alıp ayağa kalktı ve eğilerek selam verdi.

“Adam nasıl biriydi?”

“Monsenyör, adam una bulanmış bir değirmenciden bile daha beyazdı. Tepeden tırnağa toz toprak içindeydi, bir hortlak kadar beyaz ve uzundu.”

Adamın yaptığı tasvir küçük kalabalıkta büyük heyecan yarattı; tüm gözler, diğer gözlerle fikir alışverişinde bulunmaksızın Mösyö Marki’ye odaklanmıştı. İnanc evreninde hortlaklara yer olup olmadığını görmek içindi bu belki de.

“Aferin,” dedi Marki bu tür böceklerin keyfini kaçırmayacağını göstermek istermiş gibi aklı başında bir tavırla, “arabamda bir hırsız görüyorsun ve o mübarek ağzını açmıyorsun, öyle mi? Yazıklar olsun! Çek şu herifi kenara Mösyö Gabelle!”

Mösyö Gabelle posta müdürüydü, aynı zamanda birtakım vergi işlerine de bakardı; sorgulamaya yardım etmek için büyük bir yalakalıkla koşa koşa gelmiş, sorgulanan kişinin koluna, bulunduğu makama yaraşır bir biçimde, tüm resmiyetiyle yapışmıştı.

“Geç kenara!” dedi Mösyö Gabelle.

“Geceyi köyünüzde geçirmeye kalkarsa bu yabancıyı hemen yakalayın ve niyetinin ne olduğunu öğrenin Gabelle.”

“Monsenyör, emrinize amade olmaktan şeref duyarım.”

“Adam kaçtı mı? Nereye gitti bu lanet olasıca?”

Lanet olasıca, yarım düzine kadar arkadaşıyla beraber arabanın altındaydı, mavi şapkasıyla zinciri işaret ediyordu. Başka yarım düzine arkadaş da onu oradan çıkarıp nefes nefese Mösyö Marki’nin huzuruna getirdi.

“Söylesene budala, adam biz takozu çıkarmak için durduğumuzda mı kaçtı?”

“Adam kendisini, sanki nehre dalıyormuş gibi balıklama tepeden aşağı attı Monsenyör.”

“Sen bu konuyla ilgilen Gabelle. Haydi gidelim!”

Yarım düzine arkadaş hâlâ koyun gibi, tekerleklerin altında, zinciri inceliyorlardı; tekerlekler öyle ani hareket etti ki kemikleri un ufak olmadığı için şanslıydılar; aslına bakılırsa başka da kurtarılacak bir şeyleri yoktu, yoksa bu kadar şanslı olmayabilirlerdi.

Büyük bir gürültüyle hareket edip köyden ayrılan arabanın hızı, az ilerideki dik yokuşa gelince kesildi. Hızları kademeli olarak düşmüş, yürüme hızında yol almaya başlamışlardı; yokuşu bir yaz gecesinin baygın kokuları eşliğinde sallana sallana çıkıyorlardı. Sessizce kamçılarının uçlarını tamir etmeye koyulmuş sürücülerin tepesinde duran Furiaların yerini havada dönüp duran binlerce minik sinek almıştı; uşak arabanın yanında yürüyordu, önlerindeki karanlıkta hızlı hızlı yürüyen habercinin ayak sesi duyuluyordu.

Tepenin en dik noktasında, içinde bir haç ve yeni yapılmış büyük bir mesih heykeli olan küçük bir mezarlık vardı; heykel, tecrübesiz bir köylünün tahtadan oyduğu basit bir heykeldi fakat onu yapan kişi, modelinin hayatını –belki de kendi hayatını– esere öyle iyi yansıtmıştı ki, heykel ürkütücü boyutlarda zayıf ve çelimsizdi.

Uzun süredir kötüleşen fakat henüz son raddesine gelmemiş olan acı çekişin hüznünlü bir sembolü olan heykelin önünde bir kadın diz çökmüştü. Araba yaklaştığında kafasını o yöne çevirdi, ayağa kalkıp arabanın kapısına yaklaştı.

“Ah! Siz misiniz Monsenyör? Bir rica lütfedin Monsenyör.”

Monsenyör, yüz ifadesinde en küçük bir değişiklik olmadan tahammülsüzce bağırdı:

“Neymiş? Ne oldu? Ricalarınız hiç bitmiyor ki!”

“Monsenyör. Yüce Tanrı aşkına! Kocam ormancı.”

“Ne olmuş ormancı kocana? Hepiniz aynısınız, al birini vur ötekine. Kocanın borcu mu var?”

“Hayır, borcu yok Monsenyör. Kocam öldü.”

“Ne güzel işte, huzura kavuşmuştur. Kocanı diriltmemi mi istiyorsun?”

“Ah! Hayır Monsenyör. Şurada, cılız otların altında yatıyor.”

“Eee?”

“Monsenyör, etrafta o kadar çok cılız ot var ki.”

“Eee, ne olmuş?”

Kadın yaşlı göstermesine rağmen gençti. Tavırlarında yoğun bir keder vardı; önce damarlı ve kemikli ellerini şiddetle birbirine kenetledi, sonra bir elini usulca, bir insanın göğsünü okşar gibi, sanki araba yakaran dokunuşunu hissedecekmiş gibi arabanın kapısına yasladı.

“Monsenyör, ne olur duyun beni! Monsenyör, isteğime kulak verin! Kocam yoksulluktan öldü; çoğu insan yoksulluktan ölüyor; daha niceleri yoksulluktan ölmeye devam edecek.”

“Eee? Ben mi besleyeyim onları?”

“Monsenyör, Yüce Tanrı şahidimdir ki sizden böyle bir şey isteyemem. Sizden isteğim, kocamın yattığı yerin belli olması için, üzerinde adı yazan bir taş ya da tahta parçasının konması. Yoksa mezarı kaybolup gidecek, bulunamayacak, ben de aynı sebepten ölüp gittiğimde, buradakine benzeyen başka cılız otların altına gömüleceğim. Otlar öyle büyük hızla çoğalıp yayılıyor ki Monsenyör; yoksulluk da öyle! Monsenyör! Monsenyör!”

Uşak, kadını kapıdan çekerek uzaklaştırdı, araba birden hareket etti, sürücüler hızlandığında kadın geride kalmıştı; tekrar Furiaların eşliğinde yol almaya başlayan Monsenyör, şatosuyla arasındaki bir iki fersahlık mesafeyi hızla katediyordu.

Yaz gecesinin baygın kokuları Monsenyör'ün dört bir yanını sarmıştı; kokular, tıpkı yağmur gibi, kimseye ayrıcalık tanımadan, henüz çok geride kalmamış olan çeşmenin başında duran, tozlu, yırtık pırtık kıyafetli kalabalığın da dört bir yanını sarmıştı. Yol işçisi, alametifarıkası mavi şapkasının yardımıyla insanlara, dinlemeye tahammül edebildikleri süre boyunca, hortlağa benzeyen adamı anlattı durdu. Dinlemeye tahammülü kalmayanlar teker teker oradan ayrıldılar ve küçük pencerelerde ışıklar titremeye başladı; pencerelerdeki ışıklar kararıp yıldızların sayısı arttıkça, sanki ışıklar sönmemiş de gökyüzüne taşınmış gibi göründüler.

O esnada, kocaman, yüksek çatılı bir evin ve salkım saçak ağaçların gölgesi Mösyö Marki'nin üzerine vuruyordu; arabası durup şatonun kocaman kapısı onu buyur etmek için açıldığında, üzerine düşen gölgelerin yerini meşalenin ışığı almıştı.

“İngiltere'den Mösyö Charles'ı bekliyordum. Geldi mi?”

“Henüz gelmediler Monsenyör.”

Dokuzuncu Bölüm

Gorgon'un¹⁰ Başı

Mösyö Marki'nin şatosu kocaman ve hantal bir binaydı; önünde büyük bir taş avlusu ve ana kapının önündeki terasta buluşan iki taş döner merdiveni vardı. Her şey taştandı; her yerde taştan tırabzanlar, taştan çiçeklikler, taştan çiçekler, taştan insan yüzleri, taştan aslan kafaları vardı. Sanki iki yüzyıl önce yapımı tamamlandığında, Gorgon buraya gelip her şeyin üzerinde gözlerini gezdirmişti.

Mösyö Marki, arabasından inip meşaleler eşliğinde alçak ve yayvan basamakları çıktı; karanlığın huzurunu kaçırarak, ağaçların arasındaki ahır binalarının tepesine tünemiş bir baykuşun yüksek sesle sitem etmesine sebep olmuştu. Geri kalan her şey öylesine sessizdi ki, merdivenleri çıkarmakta olan meşale de, büyük kapıya tutulan diğer meşale de, gece açık havada değil de, kapalı bir odada yanıyormuş gibiydi. Baykuşun sesi ve fiskiye den taş havuza dökülen suyun sesi dışında çıt çıkmıyordu; saatlerce nefesini tuttuktan sonra derin bir iç çeken, sonra yine nefesini tutan o karanlık gecelerden biriydi.

---

10 Yunan mitolojisinde yılan saçlı, gözlerine bakana taş çeviren dişil canavarlar. Bu üç kız kardeşin (Medusa, Euryale ve Stheno) en ünlüsü Medusa'dır. (ç.n.)

Büyük kapı arkasından çınlayarak kapandıktan sonra Mösyö Marki, eski domuz mızraklarının, kılıçların, av bıçaklarının asılı olduğu nemrut bir koridordan geçti, ağır binici asaları ve kırbaçlarıyla, koridor giderek daha nemrutlaşıyordu; kimbilir kaç köylü –şefkatli Ölüm’ün kollarına sığınmadan önce– efendisi öfkelendiğinde bunların ağırlığını sırtında hissetmişti.

Mösyö Marki, gece kilitli tutulan karanlık ve daha büyük odalara uğramadan, meşale taşıyıcısının peşinden merdivenleri çıktı ve koridorda bir kapının önüne geldi. Bu kapıdan, biri yatak odası olan, kendine ait üç odalı bölüme geçiliyordu. Yüksek kubbeli, halı serilmemiş soğuk zeminli, kışın odun yakılan, büyük ocak demirleri olan şömineleriyle odalar, o şaşaalı ülkeye ve döneme uygun şekilde, bir markiyeye yaraşacak her türlü lükse sahipti. Hanedanlarının sonu hiç gelmeyecekmiş gibi görünen Louisler’in sonuncusunun –on dördüncü Louis– tarzı tüm mobilyalarda görülüyordu fakat Fransa tarihinin eski sayfalarında rastlanan türden pek çok farklı objeyle de hoş bir çeşitlilik yakalanmıştı.

Üçüncü odada iki kişilik bir yemek masası hazırlanmıştı; şatonun, şamdan külahını andıran dört kulesinden birinde bulunan yuvarlak bir odaydı bu. Bu küçük, afili odanın pencereleri ardına kadar açık, tahta panjurları kapalıydı, bu yüzden gecenin karanlığı ancak ara sıra grimtrak geniş çizgilere dönüşen, ince yatay çizgiler halinde odaya girebiliyordu.

Marki yemek hazırlıklarına bakarak, “Yeğenimin henüz gelmediğini söylediler,” dedi.

Doğruydu ama aslında evdekiler, onun Monsenyör’le birlikte geleceğini zannediyorlardı.

“Ah! O zaman bu gece gelmesi pek mümkün görünmüyor. Yine de sofraya böylece kalsın. On beş dakikaya hazır olurum.”

Monsenyör on beş dakika içinde hazır olmuş, mükellef ve şık sofraya tek başına oturmuştu. Sandalyesi pencerenin

tam karşısındaydı; çorbasını bitirmiş, Bordo şarabını dudaklarına götürmek üzereyken kadehi masaya bıraktı.

“Nedir bu?” diye sordu dikkatle siyah ve grimtrak yatay çizgilere bakarak.

“Buyurun Monsenyör? Neyi sordunuz?”

“Panjurların arkasında bir şey var. Panjurları aç.”

Emri yerine getirildi.

“Neymiş?”

“Hiçbir şey yok Monsenyör. Yalnızca ağaçlar ve gecenin karanlığı.”

Bunları söyleyen uşak, panjurları ardına kadar açıp bomboş karanlığa baktıktan sonra sırtını boşluğa vererek emirleri beklemeye koyulmuştu.

“Tamam o zaman,” dedi vakur efendi. “Panjurları tekrar kapat.”

Bu emir de yerine getirildi ve Monsenyör yemeğine devam etti. Yemeğini yarılarmıştı ki, araba tekerleklerinin sesini duyup kadehi elinden bıraktı. Sesler hızla yaklaşıp şatonun önüne varmıştı.

“Kim gelmiş, öğren.”

Gelen Monsenyör’ün yeğeniydi. Öğleden sonra Monsenyör’ün birkaç fersah gerisindeydi. Arayı hızla kapatırsa da, Monsenyör’ü yolda yakalayamamıştı. Atların dinlendirildiği mola yerinde, Monsenyör’ün kendisinden önde olduğunu öğrenmişti.

Monsenyör’ün talimatıyla, kendisine yemeğin hazır olduğu ve sofraya beklendiği iletili. Misafir az sonra sofradaydı. İngiltere’de Charles Darnay olarak tanınıyordu.

Monsenyör onu gayet nazik bir biçimde karşıladı fakat el sıkışmadılar.

Masaya otururken Monsenyör’e, “Paris’ten dün mü ayrıldınız efendim?” diye sordu.

“Evet, dün. Sen?”

“Ben doğruca geldim.”

“Londra’dan mı?”

“Evet.”

Marki gülümseyerek, “Gelmen epey uzun sürdü,” dedi.

“Aksine, doğruca geldim.”

“Affedersin! Yolculuğun uzun sürmesinden bahsetmiyorum, yolculuğa niyetlenmen uzun sürdü.”

“Gelmeme engel olan,” dedi yeğen ve bir süre durakladı, “birtakım işler çıktı.”

“Muhakkak,” dedi nezaket sahibi amca.

Uşağın odada bulunduğu sürece aralarında başka konuşma geçmedi. Kahve servisi yapıldıktan sonra yalnız kaldıklarında yeğen, amcasına ve onun incecik bir maskeyi andıran yüzündeki gözlerine bakarak konuya girdi.

“Tahmin edebileceğiniz gibi efendim, geri dönmemin sebebi, buradan uzaklaşmama sebep olan meselenin peşine düşmek. Bu mesele yüzünden başıma hiç öngöremeyeceğim büyük belalar açıldı fakat bu öylesine kutsal bir mesele ki, ölümüne sebep olsa bile vazgeçmem.”

“Ölüm deme,” dedi amcası, “ölümünden bahsetmeye hiç gerek yok.”

“Eğer bu mesele efendim,” dedi yeğeni, “beni ölümün kıyısına sürükleyecek olsaydı, beni kurtarmak için bir şey yapar mıydınız, pek emin değilim.”

Burnundaki izlerin daha da bir derinleşmesi, zalim yüzündeki ince çizgilerin daha da bir uzaması pek hayra alamet değildi; karşısındakini rahatlatma amacı gütmekten ziyade, almış olduğu iyi aile terbiyesinden kaynaklanan zarif bir el hareketiyle itiraz etti amca.

“Efendim,” diye devam etti yeğen, “bana kalırsa, içinde bulunduğum şüpheli durumu daha da şüpheli bir hale getirmek için çabalarsınız.”

“Yok yok,” dedi amca hoş bir tavırla.

Yeğen, amcasına şüpheyle bakarak devam etti: “Diplomasi yeteneğinizi kullanarak, her ne pahasına olursa olsun,

zerre kadar vicdan azabı duymadan, bir şekilde beni durdurdunuz.”

“Bak sevgili dostum, daha önce sana söylemiştim,” dedi amca burnundaki izleri hafifçe oynatarak. “Sana uzun zaman önce söylediğim şeyi hatırla lütfen.”

“Hatırlıyorum.”

“Teşekkür ederim,” dedi Marki çok tatlı bir ses tonuyla. Sesi, sanki bir müzik aletinden çıkmış gibi bir süre havada asılı kaldı.

“Aslında,” diye devam etti yeğen, “burada, Fransa’da hapse girmememiş olmamın sebebi sizin şanssızlığınız, benimse şansımış gibi geliyor bana.”

“Anlayamadım,” diye karşılık verdi amca kahvesinden bir yudum alarak. “Rica etsem açıklayabilir misin?”

“Eğer Saray’la aranız kötü olmasaydı ve geçtiğimiz yıllarda bu bulutun gölgesi altında kalmamış olsaydınız, bir mühürlü mektupla¹¹ beni zindana attırabilirdiniz.”

“Olabilir,” dedi amca son derece soğukkanlı bir tavırla. “Ailemizin şerefi için seni böyle bir belaya atmayı dahi düşünebilirdim. Kusuruma bakmazsın umarım.”

“Ne mutlu bana ki, iki gün önceki resepsiyonda yine son derece soğuk karşılanmışsınız,” dedi yeğen.

“Ben olsam bundan mutluluk duymazdım sevgili dostum,” diye karşılık verdi amca büyük bir nezaketle. “Ben olsam bu kadar emin de olmazdım. Yalnızlığın avantajlarıyla çevrelenmiş olmak, derin derin düşünmek için bulunmaz nimettir ve kaderini, senin etkileyebileceğinden çok daha olumlu etkileyebilir. Neyse, bu konuyu tartışmanın gereği yok. Senin de dediğin gibi, şu an dezavantajlı bir konumdayım. Şimdilerde, birtakım işleri halletmeye yönelik küçük yazılar, ailelerin şerefini ve gücünü korumak adına talep edilen ufak yardımlar, yani seni rahatsız edebilecek türden küçük iyilikler

---

11 Lettre de cachet: Kralın mührünü taşıyan, bir kişinin yargılanmadan hapse atılmasını sağlayan mektup. (ç.n.)

ancak çok uğraşarak ve arsızlıkla elde edilebiliyor. Bunların peşinde olan öyle çok insan var ki, buna karşılık, bu tür şeyler pek azına bahşediliyor. Eskiden böyle değildi fakat Fransa tüm bu konularda sürekli geriye gidiyor. Çok uzak olmayan bir geçmişte atalarımız, bir barbarın yaşamasına ya da ölmesine karar verme hakkına sahiplerdi. Bu odadan alınıp asılmaya götürülen pek çok aşağılık köpek oldu; yan odada –ki orası benim yatak odam olur– bildiğimiz kadarıyla, öz kızına ahlaksızca şehvet duyduğunu itiraf eden bir adam hançerlenmişti – öz kızına! Sahip olduğumuz pek çok ayrıcalığı kaybetmiş bulunuyoruz; şimdilerde yepyeni bir felsefe revaçta ve kim olduğumuzu gösterip hak iddia etmemiz, başımıza iş açabilir – ‘açar’ demek fazla ileri gitmek olacağı için ‘açabilir’ diyorum. Kötü, her şey çok kötü!”

Marki bir parça enfiye çekti ve kafasını salladı; hâlâ kendisinin temsil ettiği gibi büyük bir iyileşme umuduna ev sahipliği yapmakta olan bu ülkeden umutsuzluk duyarken öylesine şık, öylesine zarifti ki.

“Geçmişte de, günümüzde de kim olduğumuzu öyle çok gösterip öyle çok hak iddia ettik ki,” dedi yeğen kederli bir biçimde, “eminim Fransa’da bizimkinden daha çok nefret edilen bir soyadı yoktur.”

“Öyle olmasını umalım,” dedi amca. “Aşağıdakilerin yukarıdakilere duyduğu nefret, istemsizce gösterdikleri saygıdır.”

“Şu ülkede,” diye devam etti yeğen az önceki ses tonuyla, “bir insanın bize duyabileceği saygı ancak korku ve kulluk etme dürtüsünden kaynaklanan karanlık bir saygı olur.”

“Bunu,” dedi Marki, “ailenin ihtişamına ve nesiller boyu bu ihtişamı sürdürme başarısına yaraşır bir iltifat kabul ederim.” Bir parça daha enfiye çekip zarifçe bacak bacak üstüne attı.

Yeğeni dirseğini masaya dayayarak eliyle gözlerini dalgın ve keyifsizce kapattığında, yanı başındaki incecik maskeli yüz, ona, sahibinin umursamaz pozlarından beklenme-

yecek yoğun bir merak, samimiyet ve hoşnutsuzluk duygusuyla baktı.

“Baskı, süreklilik arz eden tek felsefedir. Korku ve kulluk etme dürtüsünden kaynaklanan karanlık saygı dediğin şey sevgili dostum,” dedi Marki tavana bakarak, “şu evin çatısının altında olduğumuz sürece, köpeklerin kamçıya itaat etmesini sağlayacak.”

Bu süre Marki’nin tahmin ettiği kadar uzun olmayabilirdi. O gece ona, bu şatonun ve elli tane buna benzer şatonun birkaç sene sonraki halinin fotoğrafları gösterilecek olsa, hayalet evlerini andıran, yanmış yıkılmış, viraneye dönmüş kalıntılar arasından kendi şatosunun hangisi olduğunu ayırt edemezdi. Günü geldiğinde, başlarının üzerindeki o çok övündüğü çatı bambaşka bir işleve kavuşacaktı; çatıdaki kurşundan elde edilen yüzlerce, binlerce mermi, gözleri alev alev yanan insanların namlularından üzerlerine yağacaktı.

“Bu arada,” dedi Marki, “eğer senin niyetin yoksa, ailenin şerefini ve huzurunu ben koruyacağım. Ama sen şimdi yorgunsundur. Bu geceki konuşmamızı burada noktalayalım mı?”

“Birkaç dakika daha konuşalım.”

“İstersen bir saat daha konuşuruz.”

“Efendim,” dedi yeğen, “biz yanlış yaptık ve şu an bunun ceremesini çekiyoruz.”

“Yanlış *biz* mi yaptık?” dedi Marki sorgulayan bir gülümsemeyle, sonra parmağıyla nazikçe önce yeğenini, sonra kendisini işaret etti.

“Ailemiz, şerefli ailemiz, ikimiz açısından çok farklı şeyler ifade ediyor demek ki. Babamın zamanında bile dünya kadar yanlış yaptık, keyfimize göre hareket ederek önümüze gelen herkese zarar verdik. Fakat neden o zamanlardan ‘babamın zamanı’ diye bahsediyorum ki; sonuçta, aynı şekilde sizin de zamanınızdı. Babamı, ikiz kardeşinden, müşterek mirasçısından, halefinden ayrı bir yere koyabilir miyiz?”

“Ölüm çoktan ayrı yerlere koydu bizi!” dedi Marki.

“Ve beni,” dedi yeğen, “kendimi sorumlu hissettiğim fakat elimden hiçbir şey gelmeyen bu korkunç düzenin kucağına bıraktı; sevgili annemin ölüm döşeğinde dudaklarından dökülen son arzusunu yerine getirmek, son bakışındaki o ifadeye itaat etmek istiyorum; benden merhametli olmamı ve hatalarımı telafi etmemi istemişti fakat ben nafile yardım arayarak ve güç kazanmaya çabalayarak işkence çekmeye devam ediyorum.”

Şöminenin yanında duruyorlardı. Marki işaretparmağıyla yeğeninin göğsüne dokunarak, “Eğer yardımı benden istiyorsan sevgili yeğenim,” dedi, “sonsuz dek boş yere uğraşıp duracağından şüphen olmasın.”

Elinde enfiye kutusuyla öylece durmuş, sessizce yeğenine bakarken, yüzünün şeffaf beyazlığındaki her bir ince çizgi zalimce, şeytanca ve inceden inceye kasılmıştı.

Sanki parmağı, kılıcın sivri ucuymuş ve onu ustalıkla bedeninde gezdiriyormuş gibi bir kez daha yeğeninin göğsüne dokundu ve şöyle dedi:

“Sevgili dostum, içinde bulunduğum bu düzeni ölene kadar devam ettirmeye çalışacağım.”

Bu cümleyi söyledikten sonra enfiyesinden son bir kez çekerek kutuyu cebine koydu.

Masanın üzerindeki küçük zili çalarak, “Mantıklı bir insan olup kaderine razı olman senin için en iyisi. Fakat görüyorum ki tamamen kaybolmuş durumdasın Mösyö Charles.”

“Fransa’yı ve bu mülkü kaybettim,” dedi yeğen hüzünlü bir biçimde, “ve onlardan feragat ediyorum.”

“Onlar senin mi ki feragat edesin? Fransa bir ihtimal, fakat mülk? Hatırlatmak bile gereksiz ama bu mülkün şu anda sana ait olduğunu mu düşünüyorsun?”

“Az önce kullandığım kelimelerde öyle bir iddia yoktu. Yarın sizden bana kaldığında...”

“Böyle bir şeyin yarın olmayacağını umut etmeyi tercih ederim.”

“Peki, yirmi yıl sonra diyelim.”

“Büyük şeref bahşettin,” dedi Marki, “bu varsayımı, il-kine tercih ederim.”

“...Bu mülk sizden bana kaldığında, onu reddedip başka bir yerde, başka koşullarda yaşayacağım. Böyle bir şeyden feragat etmişim çok mu? Bir keder ve yıkım çölünden başka ne ki?”

Marki şatafatlı odada gözlerini gezdirerek, “Hah!” dedi.

“Göze hoş görünüyor olabilir fakat gündüz, çıplak göz-le meselenin özüne bakıldığında, burası yıkılmakta olan bir israf, basiretsizlik, zorbalık, zimmet, rehin, baskı, açlık, çul-suzluk ve ıstırap kulesi.”

Marki kendinden emin bir biçimde tekrar, “Hah!” dedi.

“Bir gün burası benim olursa, onu yavaş yavaş aşağı çe-ken yüklerinden kurtaracak –böyle bir şey mümkünse ta-bii– benden daha becerikli ellere teslim edeceğim; böylece, dayanma gücünün sonuna geldiği halde buraları terk ede-meyen perişan insanların birkaç kuşak sonraki çocukları daha az acı çeker hale gelebilir. Fakat bu işler hiç bana göre değil. Burada ve genel olarak bu topraklarda bir tür lanet var.”

“Peki ya sen?” diye sordu amca. “Merakımı mazur gör lütfen ama bu yeni felsefenle nasıl rahat bir hayat sürmeyi düşünüyorsun?”

“Ülkemde yaşayan herkesin, hatta sırtını asalete dayamış olanların bile, yaşamını idame edebilmek için bir gün yapmak zorunda kalabilecekleri şeyi yapacağım; yani çalışacağım.”

“İngiltere’de mi mesela?”

“Evet. Ben oradayken ailenin şerefi güvende olur. Aile ismi de artık benim tarafımdan zarar görmeyecektir çünkü o ismi artık kullanmayacağım.”

Zilin çalmasıyla yandaki odanın lambası yandı. Parlak ışıklar kapıdan içeriye sızıyordu. Marki o tarafa bakarak uşağın yaklaşmakta olan ayak seslerine kulak kabarttı.

“İngiltere senin açından çok cazip olmalı; hiçbir şeyi umursamadan palazlanışına bakılırsa,” dedi sakince gülümseyen yüzünü yeğenine çevirerek.

“Daha önce de belirttiğim gibi, işlerin yolunda gitmiş olmasını size borçlu olabilirim efendim. Fakat, bunun ötesinde orası benim için bir sığınak.”

“Kibirli İngilizlerin dediğine göre, orası pek çok insan için sığınak görevi görüyormuş. Oraya sığınan başka bir vatantaşımızı tanıyor musun? Bir doktor mesela?”

“Evet.”

“Hani kızı olan?”

“Evet.”

“Anladım,” dedi Marki. “Yorgunsundur. Sana iyi geceler.”

Başını olabilecek en nazik şekilde eğerken, gülümseyen yüzünde gizemli bir ifade vardı ve bu ifade sözlerine de bir gizem katmıştı; bu durum yeğeninin gözünden de kulağından da kaçmamıştı. Aynı zamanda, gözlerinin etrafındaki ince, düz çizgilerle, incecik dümdüz dudakları ve burnundaki izler, ona şeytani bir güzellik katan bir alaycılıkla kıvrıldı.

“Demek var,” dedi Marki. “Kızı olan bir doktor. Evet. Yeni felsefenin kaynağı anlaşıldı! Yorgunsundur. İyi geceler!”

Amcasının yüzünü okumak, ancak şatonun bahçesindeki herhangi bir taş yüzü okumaya çalışmak kadar fayda sağlayabilirdi. Kapıdan çıkarken amcasının yüzüne boşu boşuna baktı.

“İyi geceler,” dedi amca. “Sabah seni tekrar görme keyfine erişmek için sabırsızlanıyorum. Güzel bir uyku çek. Yeğenime lambayla odasına kadar eşlik edin! – hatta mümkünse, yeğenimi yatağında yakın,” diye mırıldandı kendi kendine. Sonra küçük zili tekrar çalarak uşağı kendi yatak odasına çağırdı.

Uşak gelip gitti ve Marki, o yaprak kımıldamayan sıcak gecede, rahat geceliğinin içinde odada bir aşağı bir yukarı yürüyerek kendini uykuya hazırlamaya çalıştı. Ses çıkarmayan, yumuşacık terlikleriyle odada gezinirken âdeta terbiyeli bir kaplan gibiydi; sanki bir masalda, karabüyü yapılmış, yaptığı kötülüklerden nedamet duymayan bir markiydi, düzenli aralıklarla kaplana dönüşüyor, sonra tekrar eski haline dönüyordu.

Gösterişli yatak odasının bir ucundan diğer ucuna gidip gelirken, o gün yaptığı yolculuktan kalan bölük pörçük görüntüler davetsizce zihnine üşüşüyordu; gün batarken tepeyi ağır ağır çıkışları, güneşin batışı, yokuş aşağı inişleri, değirmen, tepedeki hapisane, çukurdaki küçük köy, çeşmenin başındaki köylüler ve mavi şapkasıyla arabanın altındaki zinciri işaret eden yol işçisi. O çeşme, ona Paris'teki çeşmeyi, yere yığılmış olan, küçük bir çuvala benzeyen o şeyi, o şeyin üzerine eğilmiş olan kadınları, kollarını havaya kaldırıp “Öldü!” diye feryat eden uzun boylu adamı hatırlattı.

“Biraz ferahladım,” dedi Mösyö Marki, “artık yatabilirim.”

Sadece kocaman şöminenin üzerindeki lambayı yanar halde bırakarak incecik tül perdeyi, yatağın etrafını tamamen saracak şekilde kapattı ve tam uykuya dalmak üzereyken, derin bir iç çekişin gecenin sessizliğini böldüğünü duydu.

O kopkoyu üç saat boyunca, dış duvarların yüzeyindeki taş yüzler, gecenin kör karanlığını seyrettiler; o kopkoyu üç saat boyunca ahırdaki atlar, yem torbalarının önünde kıpır kıpır hareket edip durdular, köpekler havladılar, baykuşlar, erkek şairlerin onlara atfettiği o alışılmış sese hiç benzemeyen sesler çıkardılar. Zaten bu tür inatçı yaratıkların âdetiydi kendilerine biçilenlere riayet etmemek.

O kopkoyu üç saat boyunca, şatonun –hem insan hem aslan– yüzleri gecenin kör karanlığını seyrettiler. Dört bir yana ölüm karanlığı çökmüştü; ölüm karanlığı, yolların

tozuna toprağına kendi derin sessizliğini katmıştı. Mezar yerinde göz gözü görmüyordu, cılız otlarla kaplı tümsekler birbirinden ayırt edilemez haldeydi; haçın üzerindeki figür yere düşmüş bile olabilirdi çünkü hiçbir şey görünmüyordu. Köyde vergi toplayanlar da vergi verenler de derin uykudaydılar. Muhtemelen, rüyalarında, açlık çekenlerin çoğunlukla gördüğü gibi ziyafet sofraları görüyorlardı; ya da tarlada çalıştırılan köleler ve koşum bağlanan öküzler gibi, rüyalarında rahatlık ve huzur içinde olduklarını görüyorlardı; böylece köyün kemikleri sayılan sakinleri derin uykularındayken tok ve özgürlerdi.

Köyün çeşmesi o kopkoyu üç saat boyunca, kimseler görmeden ve duymadan akıp durdu, şatonun çeşmesi de kimseler görmeden ve duymadan akıp durdu; her ikisi de Zaman pınarından damlayan dakikalar gibi eriyip gittiler. Sonra, hava aydınlandıkça iki çeşmenin de gri suları hayalet gibi görünür olmaya, şatodaki taş yüzlerin gözleri açılmaya başladı.

Güneş hareketsiz ağaçların tepelerine değene ve ışığını tepeden aşağılara yağdırana dek hava yavaş yavaş aydınlanmaya devam etti. O ışıktaki, şatonun çeşmesinin suyu kana dönmüş, taş yüzler kıpkırmızı olmuştu. Kuşlar yüksek sesle neşeli neşeli şakıyordu, Mösyö Marki'nin yatak odasının kocaman penceresinin yıpranmış pervazında küçücük bir kuş, var gücüyle en güzel şarkısını söylüyordu. En yakındaki taş yüz, ağzı açık, çenesi düşmüş bir halde, hayretler içinde onu seyrediyor gibiydi.

Güneş şimdi en tepedeydi ve köyde bir hareketlenme başlamıştı. Pencerelelerin kanatları açıldı, gıcırdayan, yıpranmış kapıların sürgüleri çekildi ve insanlar titreyerek, sabahın o ayaz ama taze havasında evlerinden dışarı çıktılar. Sonra, köy ahalisinin o neredeyse hiç hafiflemeyen ırgatlığı başladı. Kimi çeşmeye, kimi tarlaya gitti; kadınlı erkekli bir grup toprağı kazıp bellemeye başladı, diğer bir grupsa cılız hayvanla-

rına bakmaya ve kemikleri sayılan ineklerini, yol kenarında nadir bulunan çimenlik alanlarda otlatmaya götürdü. Kili-sede ve haçın önünde birkaç kişi diz çökmüş dua ediyordu; ikinci gruptaki dua edenlerin arasına otlamaya götürülen bir inek katılmış, ayaklarına takılan dikenli otların arasında kendisine kahvaltılık arıyordu.

Şato, şanına yakışacak şekilde daha geç uyandı fakat uyanışı kademeli olarak ve şüpheyi mahal vermeyecek şekilde gerçekleşti. Önce, domuz avında kullanılan mızrakların ve av bıçaklarının rengi tıpkı eski dönemlerde olduğu gibi kıpkırmızı oldu; sonra, sabah güneşinin üzerlerine vurmasıyla ısıllı ısıllı parladılar; kapılar ve pencereler açıldı, ahırlardaki atlar, dönüp omuzlarının üzerinden, kapıdan içeri giren ferahlığa ve aydınlığa baktılar, yapraklar, demir parmaklıklı pencerelerde parıldayıp hışırdadılar, köpekler zincirlerini zorladılar, bir an önce serbest kalmak için sabırsızca şaha kalktılar.

Tüm bu ufak tefek, önemsiz olaylar, günlük yaşam rutininin ve yeni doğan günü karşılamının bir parçasıydı. Yine de, şatonun dev çanının çalışması, merdivenlerdeki bir aşağı bir yukarı koşuşturma, terastaki telaşlı insanlar, dört bir yandan gelen rap rap ayak sesleri, atlara hızla eyer vurup yollara dökülmek pek de rutinden sayılmazdı elbette.

Köyün ilerisindeki tepede, kargaların bile gagalamaya gönül indirmeyeceği –içinde taşımaya bile değmeyecek kadar az yiyecek olan– yemek çıkını bir taşın üzerine koymuş ve daha bu saatte çalışmaya başlamış olan kır saçlı yol işçisine tüm bu telaşı hangi rüzgâr haber etmişti acaba? Kuşlar, bu haber tohumlarını uzaklardan getirirlerken yanlışlıkla üzerine mi düşürmüşlerdi yoksa? Sebep her neyse, yol işçisi, o rutubetli sabahta dizine kadar çamura batmış halde, sanki hayat memat meselesiymiş gibi hızla yokuş aşağı koşmaya başladı ve çeşmeye varana dek hiç durmadı.

Tüm köy çeşmenin başında toplanmıştı; mutsuz bir şekilde durmuş, alçak sesle konuşuyorlardı fakat yüzlerinde

derin bir merak ve şaşkınlıktan başka bir ifade yoktu. Ot-
lamaya götürülen inekler alelacele geri getirilip rasgele bir
yerlere bağlanmışlardı; ya aval aval etrafı seyrediyorlardı ya
da yattıkları yerden, kesintiye uğramış olan gezintilerinde
topladıkları, emeklerine değmeyecek bir şeyleri geviş getiri-
yorlardı. Şato sakinlerinin bir bölümü, postaneden birtakım
insanlar ve vergi görevlilerinin tamamı az çok silahlanmış
bir halde, küçük caddenin diğer tarafında toplanmış, amaç-
sızca ve endişeli bir biçimde bekliyorlardı. Yol işçisi, elli ki-
şilik bir arkadaş grubunun içine çoktan dalmış, mavi şapka-
sıyla göğsüne vuruyordu. Tüm bunlar neye delaletti; Mösyö
Gabelle'in bir uşağın arkasında at sırtında olması ve söz
konusu Mösyö Gabelle'in –at iki kişiyi taşıdığı halde– ünlü
Alman baladı Leonora'nın¹² yeni bir uyarlamasını canlandı-
rırcasına dörtünelere oradan uzaklaşması ne anlama geliyordu?

Tüm bunlar, şatodaki çok sayıda taş yüze bir yenisinin
daha eklendiğine delaletti.

Gorgon, gece binayı yeniden gözden geçirmiş, bir taş yü-
zün eksik olduğuna karar vermişti; bu taş yüz için yaklaşık
iki yüz yıldır bekliyordu.

Bahsi geçen taş yüz, o an Mösyö Marki'nin yatağında
yatmaktaydı. İncecik maskeyi andıran yüz, aniden şaşırmış,
öfkelenmiş ve donup kalmıştı sanki. Taşa dönmüş bedeninin
kalbine bir de bıçak saplanmıştı. Bıçağın kabzasına sarılmış
olan kâğıda şu sözler karalanmıştı:

“Onu hemen mezarına götürün. Bunu yazan, JACQUES.”

---

12 G. A. Bürger tarafından 1773'te yazılan balad, Leonora'nın bir gece yarısı, sevgilisi William'a benzeyen atlı bir hayalet tarafından kaçırlışını konu eder. (ç.n.)

Onuncu Bölüm

İki Söz

Olayın üzerinden neredeyse on iki ay geçmiş ve Mr. Charles Darnay, Fransız edebiyatında uzman bir Fransızca öğretmeni olarak İngiltere'ye yerleşmişti. Bu dönemde yaşasa Profesör olurdu; o dönemdeyse özel öğretmendi. Tüm dünyada konuşulan, yaşayan bir dile ilgisi olan ve buna vakit ayırabilen genç erkeklere ders veriyor ve bu konuda onlarda belli bir zevk, merak ve bilgi birikimi oluşturmaya çalışıyordu. Okuttuğu hikâyeler hakkında kusursuz bir İngilizceyle yazı yazabiliyor, onları kusursuz bir biçimde İngilizceye çevirebiliyordu. O zamanlar bu tür üstatlar kolay bulunmuyordu; gelecekte kral olması beklenen eskinin prensleri henüz öğretmen sınıfına dâhil olmamışlar, Tellson defterlerinden kayıtları silinmiş, çaptan düşmüş ve hayatı mahvolmuş soylular henüz aşçılık ve marangozluk yapmaya başlamamışlardı. Genç Mr. Darnay, yetenekleriyle hem öğrencilerine olağanüstü keyifli zaman geçiriyor, hem de onlara işlerine yarayacak bilgiler veriyordu; ayrıca, çevirdiği eserlere, kelimeleri çevirmenin ötesinde bir şeyler de katan, iyi bir çevirmen olarak kısa sürede isim yapmış ve kabul görmüştü. Ayrıca, vatani Fransa'daki özel şartlar ve bu konuya giderek artan ilgi sayesinde de tanınır hale gelmişti. Böylece,

müthiş azmi ve dur durak bilmeden çalışması sayesinde refaha erdi.

Londra'ya ilk geldiğinde altın kaldırımlarda yürümeyi ya da gül yataklarında yatmayı ummuyordu; bu tür yüksek beklentiler içinde olsa başarılı olamazdı. İş bulmayı umuyordu; bir iş buldu ve o işi elinden gelen en iyi şekilde yaptı. Sahip olduğu refahın kaynağı da buydu.

Zamanının bir bölümünü Cambridge'de üniversite öğrencileriyle çalışarak geçiriyordu; gümrükten Yunanca ve Latince yerine Avrupa dillerini geçirmesine göz yumulan bir kaçakçı gibiydi âdeta. Kalan vaktiniyse Londra'da geçiriyordu.

Daima yaz mevsiminin yaşandığı Cennet Bahçesi günlerinden, neredeyse hep kış mevsiminin yaşandığı düşüşten sonraki günlere varana dek, erkeklerin dünyası istisnasız tek bir yolu takip etmişti; bu yol Charles Darnay'ın yoluydu, yani bir kadının aşkına giden yoldu.

Charles Darnay, hayatının tehlikede olduğu o ilk andan beri Lucie Manette'i seviyordu. Kendisi için kazılan mezarın başında onunla karşılaşana dek, onun o şefkatli sesi kadar güzel ve sevgi dolu bir ses duymamıştı; onunki kadar yumuşacık bir güzelliğe sahip bir yüz görmemişti. Fakat bu konuda henüz ona açılmamıştı; uzun, tozlu yolların ve bir yükselip bir alçalan suların ötesinde bulunan terk edilmiş şatodaki o cinayetin üzerinden bir sene geçmiş –o taş şato puslu bir hayal haline gelmiş– fakat Charles Darnay tek kelime söyleyememiş, yüreğinden geçenleri ona anlatamamıştı.

Bunun için kendine göre ve geçerliliğinden emin olduğu sebepleri vardı. Yine bir yaz günü, Londra'da, üniversitedeki işi bittikten sonra, Doktor Manette'e düşüncelerini açma fırsatı yakalayabilme umuduyla Soho'daki o sessiz köşe başına gitmişti. Akşam olmak üzereydi ve Lucie'nin, Miss Pross'la beraber dışarıda olduğunu biliyordu.

Doktor'u pencere kenarındaki koltuğunda kitap okurken buldu. Geçmişteki acı dolu günlerinde ona hem güç veren hem de acılarının şiddetini artıran o eski enerjisine yavaş

yavaş yeniden kavuşuyordu. Artık büyük ve net hedefleri olan ve bunları gerçekleştirebilecek azme ve eylem kararlılığına sahip, son derece enerjik bir adamdı. Yeniden elde ettiği bu enerji, geri gelen diğer becerilerinde de ilk başlarda olduğu gibi, biraz inişli çıkışlı ve fevriydi fakat bu tür şeyler çok sık gözlenmiyor ve giderek seyrekleşiyordu.

Çok çalışıyor, az uyuyor, buna rağmen yorgunlukla kolayca başa çıkıyordu; ayrıca son derece neşeliydi. Charles Darnay'ın odaya girdiğini görünce kitabını kenara bırakıp elini uzattı.

“Charles Darnay! Sizi gördüğüme çok memnun oldum. Üç dört gündür gelmenizi bekliyorduk. Dün Mr. Stryver ve Sydney Carton da buradaydılar; ikisi de epeydir görünmediğinizi fark etmişler.”

Soğukça, “Gösterdikleri ilgiye müteşekkirim,” diye cevap verdi fakat soğukluğu Doktor'a değil, onlaraydı; Doktor'a karşı gayet sıcaktı. “Miss Manette...”

Charles Darnay duraklayınca, “Gayet iyi,” dedi Doktor ve, “sizi tekrar görmek hepimizi mutlu edecek,” diye devam etti. “Evle ilgili birtakım işleri halletmek için dışarı çıktı fakat az sonra gelir.”

“Doktor Manette, kızınızın evde olmadığını biliyordum. Evde olmayışını fırsat bilerek sizinle konuşmak istedim.”

Derin bir sessizlik oldu.

“Buyurun,” dedi Doktor, sesinde belirgin bir gerginlik vardı. “Sandalyenizi şuraya çekin ve anlatın.”

Darnay talimata uyarak hemen sandalyesini çekmişti fakat konuşma kısmında zorlanıyordu.

Epey durakladıktan sonra, “Doktor Manette,” diye başladı, “bir buçuk yıldır, sizinle burada yakınlık kurmuş olma mutluluğuna eriştim, bu yüzden umarım az sonra bahsedeceğim konu...”

Doktor'un onu durdurmak için eline dokunmasıyla sustu. Elini bir süre o şekilde tuttuktan sonra çekerken, “Konu Lucie mi?” diye sordu.

“Evet.”

“Onunla ilgili konuşmak bana hep zor gelir. Birinin şu ses tonuyla ondan bahsedişini dinlemek daha da zor gelecek Charles Darnay.”

“O ses tonunda büyük bir hayranlık, gerçek bir saygı ve derin bir sevgi var Doktor Manette,” dedi saygılı bir biçimde.

Lucie’nin babası karşılık vermeden önce yine derin bir sessizlik oldu:

“Öyle olduğuna inanıyorum. Size karşı hakkaniyetli davranmalıyım; söylediklerinize inanıyorum.”

Doktor’un son derece gergin olduğu ve bu gerginliğin konuyu konuşmak istemeyişinden kaynaklandığı o kadar açıktı ki, Charles Darnay tereddüte düştü.

“Devam edeyim mi efendim?”

Yine sessizlik oldu.

“Evet, devam edin.”

“Ne söyleyeceğimi tahmin ediyorsunuzdur, ama yüreğimde uzun zamandır sakladığım sırrımı, umutlarımı, korkularımı, kaygılarımı bilmeden, sözlerimi ne denli samimiyetle söylediğimi ve ne denli yürekten hissettiğimi anlayamazsınız. Sevgili Doktor Manette, kızınızı tüm kalbimle, derinden, hiçbir menfaat gütmenden ve büyük bir adanmışlıkla seviyorum. Dünyada sevgi diye bir şey varsa, bu benim ona duyduğum şeydir. Siz de bir zamanlar sevmişsiniz; o eski aşkınız dile gelsin de benim yerime anlatsın!”

Doktor yüzünü diğer yöne çevirmiş, gözlerini yere çevirmiş, oturuyordu. Charles Darnay’in son söylediği sözleri duyar duymaz ellerini uzatarak haykırdı:

“O konuyu açmayın beyefendi! Yapmayın! Rica ederim o konuyu hatırlatmayın!”

Haykırışı, fiziksel olarak acı çeken birinin haykırışı gibiydi; sustuktan sonra bile Charles Darnay’in kulaklarında çınlamaya devam etti. Uzatmış olduğu elini hareket ettirdi; sanki Darnay’e susması için yakarıyordu. Darnay bu hareketi o şekilde okumuş ve sessizliğe bürünmüştü.

Bir süre sonra Doktor, “Bağışlayın beni lütfen,” dedi munis bir ses tonuyla. “Lucie’ye olan sevginizden şüphem yok, bu konuda içiniz rahat olsun.”

Sandalyesinde oturduğu yerden Darnay’e döndü fakat ona bakmıyor, gözlerini yerden kaldırmıyordu. Çenesini eline yaslamıştı, bembeyaz saçları yüzünü gölgeliyordu.

“Lucie’yle konuştunuz mu?”

“Hayır.”

“Yazdınız mı?”

“Hiç.”

“Kendinizden feragat ettiğinizin babasına duyduğunuz saygıdan kaynaklandığını görmemek kıymet bilmezlik olur. Babası olarak size müteşekkirim.”

Darnay’e elini uzattı fakat bakışları eline eşlik etmedi; hâlâ ona bakmıyordu.

“Farkındayım,” dedi Darnay saygılı bir biçimde, “sizi ve kızınızı neredeyse her gün görüp de aranızdaki sevginin ne denli özel ve dokunaklı olduğunu fark etmemem mümkün mü Doktor Manette? Bu sevgi öylesine özel koşullar altında büyüyüp serpildi ki, başka hiçbir baba kız ilişkisine benze-miyor. Biliyorum Doktor Manette, nasıl bilmem, kızınızın genç bir kadın olarak size duyduğu sevgi ve sorumluluk duygusunun altında bir çocuğun sevgisi ve güven duygusu yatıyor. Çocukluğunu annesiz ve babasız geçirdiği için, hem karakteri gereği hem de sızsiz geçirdiği yılların özlem ve hevesiyle, size kendini ne denli adanmış olduğunu elbette biliyorum. Gayet iyi biliyorum ki, eğer onunla öbür dünyada kavuşmuş olsaydınız, onun gözünde şimdikinden daha kutsal bir varlık olmayacaktınız. Biliyorum ki size sımsıkı sarıldığında, boynunuzdaki o eller hem bir bebeğin, hem bir kız çocuğunun, hem de bir kadının elleri. Biliyorum ki sizi severken, annesinin kendi yaşındaki halini ve sizin benim yaşındaki halinizi de görerek seviyor; annesini yüreği parçalanarak, siziye başınıza gelen o korkunç felaketten sonra

mucizevi bir biçimde yeniden hayata dönüşünüzle seviyor. Bu eve ilk adım attığımdan beri her gün ve her gece bunlara tanıklık ediyor ve gayet iyi biliyorum.”

Genç kadının babası yüzü yerde, sessizce oturuyordu. Nefes alıp verişini hızlandırmıştı fakat onun dışındaki tüm heyecan belirtilerini bastırmıştı.

“Sevgili Doktor Manette, tüm bunları bildiğim ve sizi ve onu başınızda kutsal bir haleyle gördüğüm için, bir erkeğin doğası gereği dayanabileceği kadar uzun bir süre kendimi tuttum. Sevgimle aranızda girersem –araya giren kişi ben ol- sam bile– beraber yarattığınız ortak tarihinizi olumsuz etki- leyeceğimi hissettim, hâlâ da böyle hissediyorum. Fakat onu seviyorum. Gökler şahidimdir ki onu seviyorum!”

Genç kadının babası kederli bir ifadeyle, “İnanıyorum,” dedi. “Bunları daha önce düşünmüştüm. Size inanıyorum.”

Kulağına çarpan kederli sesteki sitemkâr tınıyı sezen Darnay, “Fakat, kader yüzüme güler de bir gün onunla ev- lenme mutluluğuna erişirsem, sakın herhangi bir şekilde ara- nıza gireceğimi düşünmeyin; şu an ağzımdan çıkan her şey o zaman da geçerli olacaktır. Zaten böyle bir şeyin mümkün olabileceğine ihtimal vermediğim gibi, bunu alçaklık adde- derim. Şu geçen yıllar içerisinde böyle bir şeyi aklımdan ge- çirmiş ve kalbimin bir köşesinde saklamış olsaydım –olmaz ama olsaydı– şu an bu şerefli ele dokunamazdım.”

Bunları söylerken elini Doktor’un elinin üzerine koymuştu.

“Hayır sevgili Doktor Manette. Ben de tıpkı sizin gibi Fransa’dan kendi isteğimle ayrılıp kendimi gönüllü bir sür- güne mahkûm ettim; tıpkı sizin gibi onun karmaşasından, baskısından, ıstırabından kaçtım; şimdi de tıpkı sizin gibi, daha mutlu bir gelecek ümidiyle, memleketimden uzakta kendi çabamla hayatta kalma mücadelesi veriyorum. Tek isteğim kaderinize ortaklık etmek, hayatınızı, evinizi pay- laşmak ve ölene dek size sadakatle bağlı kalmaktır. Ama- cım asla hem kızınız, hem dostunuz, hem de yoldaşınız olan

Lucie'yi sizin kızınız olma ayrıcalığından mahrum bırakmak değil; bilakis, amacım destek olmak, onunla olan bağınızı –böyle bir şey mümkün müdür bilemiyorum– daha da güçlendirmektir.”

Eli hâlâ Doktor'un eline dokunuyordu. Doktor bir an için bu dokunuşa soğuk sayılmayacak bir tepki verdi, sonra ellerini sandalyesinin kollarına koydu ve konuşmanın başından beri ilk kez bakışlarını yerden kaldırdı. İç dünyasında verdiği mücadele olduğu gibi yüzüne vurmuştu; bu mücadele, içinde karanlık bir şüphe ve korkuyu da barındıran bir bakışla kendini dışa vuruyordu.

“Son derece dokunaklı ve mertçe konuşuyorsunuz Charles Darnay, bunun için size tüm kalbimle teşekkür ederim; ben de buna karşılık size karşı tamamen açık olacağım – ya da elimden geldiğince açık olacağım. Size, Lucie'nin de sizi sevdiğini düşündürecek bir şey oldu mu?”

“Hayır, olmadı.”

“Benimle bu konuşmayı yapmanızın asıl sebebi, benden alacağınız bilgiyle bu konuda kesin bir hükme varıp harekete geçmek midir?”

“Kesinlikle hayır. Kendimde ona açılacak umudu haftalarca bulamayabilirim ya da bir bakarsınız (doğru ya da yanlış) o umudu yarın da hissedebilirim.”

“Benden fikir almak mı istiyorsunuz peki?”

“Böyle bir talebim yok efendim fakat siz de uygun görürseniz, fikirlerinizi benimle paylaşmanızdan mutluluk duyarım.”

“Benden size bir söz vermemi mi istiyorsunuz?”

“Bunu istiyorum efendim.”

“Ne için?”

“Şunu gayet iyi anladım ki sizensiz bir umudum olamaz. Şunun da gayet iyi farkındayım ki Miss Manette şu an beni o masum kalbine kabul edecek olsa bile –lütfen böyle bir varsayımda bulunmak gibi bir haddini bilmezlik yaptığımı

düşünmeyin– babasına duyduğu sevgiyle rekabet ederek kalbindeki yerimi muhafaza edemem.”

“Bunun aynı zamanda ne anlama geldiğini biliyor musunuz?”

“Babasının, taliplerinden herhangi biriyle ilgili sarf edeceği tek bir kelimenin, kendi fikrinden de, diğer tüm insanların fikrinden de daha önemli olacağını farkındayım. Bu yüzden de Doktor Manette,” dedi Darnay, alçakgönüllü olmasına karşın kararlı bir ifadeyle, “ölürüm de sizden böyle bir şey söylemenizi istemem.”

“Bundan şüphem yok. Bakın Charles Darnay, tıpkı birbiriyle çok mesafeli iki insanın ilişkisinde olduğu gibi, birbirini çok seven iki insanın ilişkisi de içinde pek çok bilinmezlik barındırabilir; üstelik ikinci ilişki şeklinde bu bilinmezlikler hemen göze çarpmayan, kırılğan ve nüfuz etmesi zor türdendir. Bu açıdan bakıldığında, kızım Lucie benim açımdan tam bir muammadır, bu yüzden kalbiyle ilgili bir tahminde bulunamayacağım.”

“Efendim, sormamda sakınca yoksa, acaba onun...” Tereddüt edip duraklayınca cümlenin devamını Lucie’nin babası getirdi.

“Başka talibi var mı?”

“Evet, sormaya çalıştığım şey buydu.”

Lucie’nin babası cevap vermeden önce bir süre düşündü:

“Mr. Carton’la daha önce burada karşılaşmıştınız. Mr. Stryver da ara sıra buraya gelip gider. Eğer biri varsa, ancak ikisinden biri olabilir.”

“Ya da ikisi birden,” dedi Darnay.

“İkisinin birden olacağını zannetmiyorum; aslında ikisinden biri olabileceğine de ihtimal vermiyorum. Benden bir söz vermemi istemiştiniz. Ne olduğunu söyleyin.”

“Bir gün Miss Manette, bugün benim size konuyu açma cesaretini gösterdiğim gibi, gelip size bu konudan bahsederse, sizden sözlerime şahitlik etmenizi ve sözlerime inandığı-

nızı ifade etmenizi istiyorum. Ümit ediyorum ki hakkımda iyi düşüncelere sahipsinizdir ve onu benim aleyhimde etkilemezsiniz. Sizden bu konuda kendi çıkarım için başka hiçbir şey istemeyeceğim. Bunu sizden bir koşulda istiyorum –bunu talep etmek şüphesiz en doğal hakkınızdır– ve bu koşulu hemen yerine getirebilirim.”

“Söz veriyorum,” dedi Doktor, “ve herhangi bir koşul öne sürmüyorum. Niyetinizin, son derece safça ve dürüstçe, söylediğiniz gibi olduğuna inanıyorum. Amacınızın, benimle canımdan kıymetli diğer yarım arasındaki bağı zayıflatmak değil ölümsüzleştirmek olduğuna da inanıyorum. Eğer kızım bana bir gün sizinle mutlu olacağını söylerse, onu size veririm. Charles Darnay, böyle bir şeyin gerçekleşmesi durumunda...”

Genç adam minnetle Doktor’un elini tuttu; Doktor konuşmasına devam ederken elleri kenetlendi:

“...kızımın gerçekten sevdiği adamın aleyhinde oluşan –kendisinin doğrudan sorumlu olmadığı– geçmişten kalma ya da yeni her türlü düşüncenin, kuşkunun, kaygının ya da bunlara benzer şeyin, kızımın iyiliği için unutulması gerektiğini düşünüyorum. Kızım benim her şeyimdir; çektiğim tüm acıların, bana yapılan tüm yanlışların ötesindedir. Neyse! Bunların hepsi boş laf.”

Doktor öyle tuhaf bir şekilde sessizliğine bürünmüştü ve sözlerini tamamladıktan sonra sabitleşen bakışları öylesine tuhaftı ki Charles Darnay, yaşlı adamın yavaş yavaş gevşetip serbest bıraktığı elinin altında kendi teninin buz gibi olduğunu hissetti.

“Bana bir şey söylediniz,” dedi Doktor Manette birden gülümseyerek. “Söylediğiniz şey neydi?”

Darnay önce nasıl cevap vereceğini bilemedi fakat sonra bir koşuldan bahsedilmiş olduğunu hatırladı. Hatırlamış olmanın verdiği rahatlamayla şöyle dedi:

“Bana duyduğunuz güvene tam anlamıyla layık olmalıyım. Hatırlayacağınız gibi, şu anki adım, annemin soyadının

biraz değişmiş hali olsa da, gerçek adım değil. Size gerçek adımlı ve neden İngiltere’de olduğumu söylemek istiyorum.”

“Durun!” dedi Beauvaisli Doktor.

“Güveninize tam anlamıyla layık olabilmek için sizden gizlediğim hiçbir sırrım olmasın istiyorum.”

Doktor birdenbire iki eliyle kulaklarını kapattı; sonra hızla iki eliyle Darnay’in dudaklarını kapattı.

“Şimdi söylemeyin, sorduğum zaman söylersiniz. Eğer arzunuz kabul olur, Lucie de sizi severse, düğün sabahı söylersiniz. Bana bunun için söz verir misiniz?”

“Tüm kalbimle.”

“Bana elinizi verin. Birazdan evde olur, bizi bu akşam birlikte görmemesi daha iyi olur. Haydi gidin! Tanrı sizi korusun!”

Charles Darnay, Doktor’un yanından ayrıldığında hava kararmıştı; Lucie ondan bir saat sonra ve hava daha da kararmışken geldi; Miss Pross doğruca yukarı çıktığı için odaya yalnız girdi ve babasının her zamanki okuma koltuğunun boş olduğunu görerek şaşırdı.

“Baba!” diye seslendi. “Babacığım!”

Cevap gelmedi fakat babasının yatak odasından gelen hafif bir çekiç sesi kulağına çarptı. Usulca aradaki odadan geçerek babasının kapısından içeri baktı ve dehşete kapılmış bir halde ağlayarak, “Ne yapacağım ben! Ne yapacağım ben!” diye gerisingeri koştu.

Kararsızlığı birkaç dakika sürdü; babasının odasına tekrar giderek kapıyı çaldı ve ona yumuşak bir şekilde seslendi. Lucie’nin seslenmesiyle çekiç sesi kesildi, babası yanına geldi ve beraber bir aşağı bir yukarı, uzun uzun yürüdüler.

O gece Lucie yatağından kalkıp uyuyan babasına bakmaya gitti. Doktor mışıl mışıl uyuyordu ve ayakkabı yaparken kullandığı alet kutusuyla eskiden kalma yarım işi her zamanki yerinde duruyordu.

On Birinci Bölüm

Bir Eşin Portresi

Aynı gece –ya da belki de aynı gecenin sabahı demeliyiz– Mr. Stryver, çakalına, “Sydney,” diye seslendi, “bir kâse daha punç hazırlasana; sana bir şey söyleyeceğim.”

Sydney o gece, ondan önceki gece, hatta ondan da daha önceki gece üst üste fazla mesai yapmış, Mr. Stryver’in uzun tatil başlamadan halledilmesi gereken evrakıyla uğraşmıştı. Sonunda işler bitmiş, Stryver’in uzun süredir yapılmayı bekleyen işleri bir güzel yapılmış ve kasım ayı gelip de ortalığı hem gerçek anlamda hem de mecazi anlamda sis basana ve değirmen dönüp tekrar kazanç elde edilmeye başlanana kadar yapılması gereken tüm işlerden kurtulunmuştu.

Sydney’in bu kadar çok çalışıyor olması onu ne daha yaşam dolu yapıyordu, ne de daha ayık. Geceyi başarıyla tamamlayabilmek için fazladan ıslak havluya ve onun öncesinde yine fazladan şaraba ihtiyaç duymuştu; şu an harap haldeydi. Başına türban şeklinde sardığı havluyu çıkarıp son altı saattir belli aralıklarla daldırıp ıslattığı leğene fırlattı.

“Punçu hazırlıyor musun?” diye sordu iriyarı Stryver, ellerini kemerine takmış, sırtüstü uzandığı koltuktan etrafa bakınırken.

“Hazırlıyorum.”

“Bak şimdi, seni çok şaşırtacak bir şey anlatacağım ve belki de, benim sandığın kadar cin gibi biri olmadığımı anlatacaksın. Evlenmeye karar verdim.”

“Öyle mi?”

“Evet. Ama para için değil. Ne diyorsun?”

“Pek bir şey diyelim yok. Kim bu kız?”

“Tahminde bulun bakalım.”

“Saat sabahın beşi olmuş, beynim cayır cayır yanarken tahminde falan bulunamayacağım. İlla bir tahminde bulunmamı istiyorsan, beni akşam yemeğine götürmen gerek.”

“Tamam o zaman, söylüyorum,” dedi Stryver yavaşça doğrulup oturma pozisyonuna geçerek. “Sydney, öyle kalas herifin tekisin ki sana kendimi ifade etmekte çok zorlanıyorum.”

“Sen kendine bak,” diye karşılık verdi Sydney bir yandan punçu karıştırırken, “sanki öyle hassas ve şairane ruhlusun ki.”

“Haydi oradan!” dedi Stryver ağzını kocaman açıp gülererek. “Romantik ruhlu biri olduğumu iddia etmiyorsam da, (ki bu işlerden daha iyi anlıyor olmayı dilerdim) senden çok daha ince ruhlu bir adam olduğum kesin.”

“Benden daha şanslı olduğumu mu söylemeye çalışıyorsun?”

“Hayır, öyle demek istemedim. Ben senden daha...”

“Kadın ruhundan daha iyi anladığını söyleyeceksin sanırım,” dedi Carton.

“Peki, ‘kadın ruhundan daha iyi anlayan’ diyelim,” dedi Stryver punç hazırlayan arkadaşına bakıp kendini övmeye devam ederek. “Kadınlarla olan ilişkilerimde senden çok daha geçinilmesi kolay, karşımdakiyle iyi anlaşmaya özen gösteren ve anlaşmanın yollarını çok daha iyi bilen bir adamım.”

“Devam et,” dedi Sydney Carton.

“Devam edeceğim ama ondan önce,” dedi Stryver kafasını tehditkâr bir biçimde sallayarak, “seninle şu meseleyi

halledelim. Sen de Doktor Manette'in evine benim kadar, hatta benden daha fazla girip çıkmışsındır. Orada öylece suratını asıp oturmandan o kadar çok utanmışımdır ki! Yemin ederim, senin o suratsız ve sinsi hallerin yüzünden utançtan yerin dibine giriyorum Sydney!"

"Baroda çalışan biri olarak, bir şeylerden utanç duymak senin için faydalıdır," diye cevap verdi Carton, "bu yüzden bana minnettar olmalısın."

Stryver, bu lafı gediğine koyan ters cevaba aynı şekilde karşılık verdi, "İşin içinden bu şekilde sıyrılamazsın. Hayır Sydney, bana düşen bunu sana söylemek, senin iyiliğin için burada yüzüne söylüyorum; sen, topluma ayak uyduramayan, aksi, lanet, geçimsiz herifin tekisin."

Sydney az önce hazırlamış olduğu punçtan dolu dolu bir kadeh içip kahkaha attı.

"Bana bir baksana!" dedi Stryver duruşunu dikleştirerek, "Ben pek çok durumda senden çok daha rahat başımın çaresine bakabildiğim için, başkalarına senin kadar hoş görünmeye ihtiyacım yok. Peki o zaman neden yapıyorum bunu?"

"Ben senin herhangi bir şey yaptığını görmedim ki hiç," diye mırıldandı Carton.

"Çünkü ilkelerim gereği öyle davranmam gerekiyor; çünkü politik olarak doğru olan bu. Bana bir baksana! Ben hayatta yolumu bulabiliyorum."

Carton umursamaz bir şekilde, "Evlilik bahsini bir türlü bitiremedin ama. Bence o konuya devam etmen çok daha iyi olur. Bana gelince; sen benim iflah olmaz bir vaka olduğumu hiçbir zaman anlayamayacak mısın?"

Soruyu küçümser bir ifadeyle sormuştu.

Arkadaşı hiç de rahatlatıcı olmayan bir ses tonuyla, "Senin iflah olmaz biri olmaya hakkın yok," dedi.

"Zaten benim hiçbir şeye hakkım yok," dedi Sydney Carton. "Kimmiş bu hanım?"

Stryver, az sonra açıklayacağı şeye fiyakalı bir samimiyet gösterisiyle hazırlık yapar gibi, “Adını söyleyip de sana rahatsızlık vermeyeyim Sydney,” dedi, “çünkü söylediklerinin yarısını bile içinden gelerek söylemediğini biliyorum; ama zaten içinden gelerek söylemiş olsan bile bir önemi yok. Şu an bu küçük girizgâhı yapıyor oluşumun sebebi, senin daha önce bu hanım hakkında küçümser bir ifadeyle konuşmuş olman.”

“Öyle mi yapmışım?”

“Evet, hatta bu odada.”

Sydney Carton bir punçuna bir de kendini beğenmiş arkadaşına baktı; sonra punçunu içti ve kendini beğenmiş arkadaşına tekrar baktı.

“Sen bu hanımdan altın saçlı oyuncak bebek diye bahsetmiştin. Bahsi geçen genç hanım Miss Manette. Eğer azıcık duyarlı ve duygusal inceliğe sahip bir insan olsaydın Sydney, ondan bu şekilde bahsettiğin için sana darılabilirdim fakat değilsin. Sen bu tür duygulardan tamamen yoksunsun, bu nedenle kullanmış olduğun ifade beni rahatsız etmiyor; tıpkı resimden anlamayan birinin yaptığı tabloyla ilgili fikrinden ya da müzik kulağı olmayan birinin bestelediğim bir parçayla ilgili fikrinden rahatsız olmayacağım gibi.”

Sydney Carton arkadaşının yüzüne bakarak punçunu hızla içiyordu; ağzına kadar dolu kadehi bir dikişte bitirdi.

“Artık her şeyi biliyorsun Syd,” dedi Mr. Stryver. “Para pul umurumda değil; o muhteşem bir varlık ve ben de mutlu olmayı kafaya koydum, ayrıca meseleye şöyle baktığımda bunu başarabileceğimi düşünüyorum. Bende, daha şimdiden epey serveti olan, hızla yükselen ve itibar sahibi bir adam bulacak; bu yüzden o da epey şanslı sayılır, gerçi o bu şansı hak ediyor. Şaşırdın mı?”

Punçunu içmeye devam eden Carton, “Neden şaşırayım ki?” diye tersledi onu.

“Peki onaylıyor musun?”

Carton punçunu içmeye devam ederek, “Neden onaylamayayım ki?” dedi yine ters ters.

“Güzel,” dedi Stryver, “tahminimden çok daha ılımlı karşıladın; ayrıca meseleye düşündüğümünden çok daha az benim maddi çıkarlarımı gözetecek şekilde yaklaştın, tabii sen de biliyorsun eski dostunun ne kadar kafasına koyduğunu yapan biri olduğunu. Evet Sydney, bu hiçbir şeyin değişmediği tekdüze yaşam şeklinden sıkıldım artık; bir erkeğin canı gitmek istediğinde gidebileceği (canı istemediğinde gitmeyeceği) bir evinin olması hoş bir şey ve Miss Manette’in girdiği her ortamda beğeni toplayıp beni yücelteceğini hissediyorum. Ve eski dostum Sydney, *senin* durumunla ilgili olarak da sana söyleyeceklerim var. Sen de biliyorsun ki *senin* yolun yol değil; çok kötü yoldasın. Paranın kıymetini bilmiyorsun, kendine hiç bakmıyorsun, günün birinde hasta düşecek ve beş parasız bir halde yığılıp kalacaksın; sana bakacak bir hemşire arayışına girsen iyi olur.”

Bunu söylerkenki kalantor patron edası, onu olduğundan iki kat cüsseli ve dört kat kırıcı bir hale getiriyordu.

“Şimdi sana tavsiyem şudur,” diye devam etti Stryver, “durumunla yüzleş. Ben *senin* durumuna kendi bakış açımı bakıyorum; sen durumunu kendi açından görmeye çalış. Evlen. Sana bakacak birini bul. Kadınların dünyasından hazetmiyor, onları anlayamıyor ya da nabızlarına göre şerbet veremiyor olabilirsin; bunları kafana takma. Birini bulmaya bak. Biraz malı mülkü olan –bir evi ya da pansiyonu olabilir mesela– saygın bir hanım bul ve onunla evlen; günün günü var. *Senin* için uygun olan budur. İyi düşün Sydney.”

“Düşüneceğim,” dedi Sydney.

On İkinci Bölüm

İncelik Sahibi Bir Adam

Doktor'un kızının başına, kendisiyle evlenmek gibi bir talih kuşu kondurmayı kafasına koymuş olan Mr. Stryver, uzun tatiline çıkmak için şehirden ayrılmadan önce ona bu müjdeyi vermeyi de kafasına koymuştu. Meseleyi bir süre daha etraflıca düşündükten sonra ön hazırlıklara bir an önce başlanması gerektiğine hükmetmişti; Aziz Mikail Yortusu'ndan bir iki hafta önce mi, yoksa Aziz Mikail Yortusu ile Aziz Hilary Yortusu¹³ arasındaki kısa Noel tatilinde mi evleneceklerine daha sonra uygun bir vakitlerinde karar verebilirlerdi.

Bu davada elinin son derece güçlü olduğundan zerre kadar şüphe duymuyordu; davayı kazanabileceğini çok net görebiliyordu. Jüriye somut dayanakları olan gerekçeler sunacaktı –ki dikkate alınmaya değer olan gerekçeler sadece bunlardı– karmaşık olmayan bir davaydı ve elini zayıflatan hiçbir husus yoktu. Kendisini davacı yerine koyup kürsüye çağırdığında da sunduğu kanıtların karşısında durabilmenin mümkün olmadığını görüyordu; hatta savunma avukatının sunduğu dava özetinden sonra, jüri düşünmek için toplan-

---

¹³ İngiltere'de adli yılın ilk dönemi ocak ayında başlar ve adını her yıl 14 Ocak'ta kutlanan yortudan alır. (e.n.)

ma gereği bile duymayacaktı. Kendi kafasında davayı baştan sona kurguladıktan sonra Yüce Divan Başkanı Stryver, bundan daha kolay bir dava olamayacağına kanaat getirdi.

Böylece, Mr. Stryver, adli tatilin açılışını Miss Manette'i Vauxhall Bahçeleri'ne götürmeyi teklif ederek yapmaya karar verdi; teklifi kabul görmeyince Ranelagh'a gitmeyi teklif etti; hiç öngöremediği şekilde bu da kabul görmeyince doğruca Soho'ya gidip soylu düşüncesini orada açmanın daha munasip olacağına karar verdi.

Böylelikle Mr. Stryver, henüz başlangıcındaki adli tatilin heyecanının hissedildiği Temple'dan çıkıp Soho'ya doğru yola koyuldu. Onu Soho'ya doğru giderken, Temple Bar'ın Saint Dunstan tarafındayken görenler, kaldırımlarda kasıla kasıla yürüyüşüne ve kendinden daha zayıf insanlara omuz atışına bakarak, onun ne denli kendinden emin ve güçlü olduğunu anlarlardı.

Hem Tellson Bankası'yla çalıştığı için hem de Manetteler'in yakın dostu Mr. Lorry ile tanışıyor olması sebebiyle, Mr. Stryver'ın aklına bankaya girip onu, Soho semalarındaki parıltıdan haberdar etmek geldi. Hafifçe gıcırdayan kapıyı ittirerek açtı, iki basamağı sendeleyerek indi, dünyanın en yaşlı çalışanlarının önünden geçti ve omuz atarak Mr. Lorry'nin arka taraftaki küf kokulu küçük bölümüne girdi; Mr. Lorry hesapların tutulduğu iki tane çizgili defterin önünde oturuyordu, sanki penceredeki demir parmaklıklar da hesap tutmak için çizgilerdi ve sanki gökkubbenin altındaki her şey birer hesap özetinden ibaretti.

“Merhaba!” dedi Mr. Stryver. “Nasılsınız? İyisinizdir umarım.”

Stryver'ın en belli başlı acayıplığı girdiği her ortamda fazlaca iri kalmasıydı. Tellson için de o kadar iriydi ki, uzak-taki dünyanın en yaşlı kâtipleri ona, sanki onları duvara sıkıştırmış gibi sitemkâr gözlerle baktılar. Uzak bir köşede azametli bir biçimde gazetesini okuyan müdür, sanki Stryver

onun yetki alanına müdahale ediyormuş gibi hoşnutsuz bir ifadeyle gazetesini indirip ona baktı.

Yaş tahtaya basmayan Mr. Lorry, bu tür durumlara uygun olduğunu düşündüğü bir ses tonuyla, “Nasılsınız Mr. Stryver? Nasılsınız efendim?” diyerek elini sıktı. El sıkışında, çalışanların, müdür etraftayken müşterilerin elini sıkarken takındıkları tavır vardı. Kendini inkâr eden bir edayla, sanki Tellson ve Ortakları adına el sıkıyor gibiydi.

“Size nasıl yardımcı olabilirim Mr. Stryver? diye sordu Mr. Lorry, o her zamanki işadamı üslubuyla.

“Gerek yok, teşekkür ederim. Bu şahsi bir ziyaret; sizinle özel bir konuda konuşmak istiyorum Mr. Lorry.”

Mr. Lorry ona doğru eğilerek, “Öyle mi?” dedi fakat gözleri uzaktaki müdürdeydi.

“Mr. Lorry,” dedi Mr. Stryver kendinden emin bir şekilde kollarını masaya yaslayarak –büyük bir masa olmasına rağmen, masanın yarısına sığamamıştı– “küçük, tatlı dostunuz Miss Manette’e evlenme teklif etmeye gidiyorum.”

“Aman Tanrım!” diye bağırdı Mr. Lorry çenesini sıvazlayıp misafirine kuşkulu gözlerle bakarak.

“Aman Tanrım mı?” diye sordu Mr. Stryver gerileyerek. “Aman Tanrım mı dediniz efendim? Böyle söylemenizin amacı nedir acaba Mr. Lorry?”

“Amacım,” diye cevap verdi işadamı, “elbette dostluk ve takdirdir; bunun sizin açınızdan son derece faydalı olacağını düşünüyorum – yani amacım duymak istediğiniz şeyleri söylemektir. Fakat Mr. Stryver...” Mr. Lorry sanki iradesi dışında bir şey devam etmesine engel oluyormuş gibi durarak ve kafasını tuhaf bir şekilde sallayarak, “Siz de biliyorsunuz ki, siz biraz farklısınız,” diye ekledi.

Mr. Stryver her an kavgaya hazır eliyle masaya vurarak, “Hayda!” dedi, sonra gözlerini kocaman açarak derin bir nefes aldı. “Sizi anlıyorsam ne olayım Mr. Lorry!”

Mr. Lorry küçük peruğunu iki kulağına doğru çekiştirip ortalayarak düzeltti ve tüy kaleminin ucunu ısırdı.

“Lanet olsun!” dedi Mr. Stryver ona dik dik bakarak. “Ben onunla evlenmeye uygun değil miyim?”

“Ah, tabii ki! Tabii ki uygunsunuz,” dedi Mr. Lorry. “Siz uygun görüyorsanız öylesinizdir.”

“Varlıklı mı değilim?” diye sordu Stryver.

“Varlıklı olmasına varlıklısınız,” dedi Mr. Lorry.

“Geleceğim mi parlak değil?”

Mr. Lorry bir kez daha onaylıyor olmaktan memnun, “Konu geleceğin parlak olmasıysa eğer, kimsenin bundan şüphesi olamaz,” dedi.

“O zaman ne demek istiyorsunuz Tanrı aşkına Mr. Lorry?” diye sordu Stryver yüzünde bariz bir kırgınlıkla.

“Şey... Şu an oraya mı gidiyorsunuz acaba?” diye sordu Mr. Lorry.

“Aynen öyle!” dedi Stryver masaya yumruğunu vurarak.

“Ben sizin yerinizde olsam gitmezdim.”

“Neden?” diye sordu Stryver. Sanki mahkeme salonundaymış gibi parmağını sallayarak, “Sizi köşeye sıkıştırayım da görün,” dedi. “Siz bir işadamısınız ve bunu söylemek için bir gerekçeniz olmalı. Gerekçeniz nedir? Neden gitmezdiniz?”

“Çünkü,” dedi Mr. Lorry, “benim böyle bir niyetim ol- saydı, kesinlikle başarılı olacağıma dair bir sebebim olma- dan oraya gitmezdim.”

“Lanet olsun!” diye bağır- ırdı Stryver. “Bu kadarı da fazla!”

Mr. Lorry önce uzaktaki müdüre, sonra da küplere bin- miş Stryver’a baktı.

“Karşımda koskoca bir işadamı oturuyor, yaşını başını almış, deneyimli bir bankacı,” dedi Stryver, “kesinlikle ba- şarılı olacağıma dair üç sebep öne sürüyorum ve o hâlâ bir sebebimin olmadığını söylüyor! Hem de pat diye suratıma söylüyor!” Mr. Lorry bu sözleri dolaylı bir biçimde söylese daha az kaydadeğer olacakmış gibi tuhaf bir fikre sahipti Mr. Stryver.

“Başarı derken, genç hanımla ilgili meselede başarıdan bahsediyordum; başarılı olmak için gereken sebep ve gerekçelerden bahsederken de yine genç hanımla ilgili sebep ve gerekçelerden bahsediyorum. Genç hanımdan bahsediyorum beyefendi,” dedi Mr. Lorry hafifçe Stryver’ın koluna vurarak. “Bu konuda genç hanımın ne düşündüğü her şeyden önemli.”

Stryver, dirseklerini masaya dik açı oluşturacak şekilde koyarak, “Yani siz bana, söz konusu olan genç hanımın çıtkırıldım bir budala olduğunu düşündüğünüzü mü söylüyorsunuz?”

“Hayır, öyle değil. Söylemeye çalıştığım şey Mr. Stryver,” dedi Mr. Lorry kızarak, “hiç kimsenin o genç hanımla ilgili tek bir saygısız kelime etmesine izin vermeyeceğimdir. Birisi çıkar da –ki umarım öyle bir şey olmaz– öfkesine hâkim olmayarak bu masada o genç hanımla ilgili saygısızca konuşacak olursa, hiçbir şey, hatta Tellson bile, benim ona haddini bildirmeme engel olamaz.”

Öfkesini bastırmak zorunda kalmak Mr. Stryver’ın damar sağlığını tehlikeye atmıştı, Mr. Lorry’nin genellikle olması gerektiği gibi işlev gören damarlarıysa, öfkelenme sırası kendisine geldiği için pek de iç açıcı bir halde değildi.

“Size söylemek istediklerim bunlar efendim,” dedi Mr. Lorry. “Umarım herhangi bir yanlış anlaşılma olmaz.”

Mr. Stryver bir süre cetvelin ucunu emdikten sonra bir ritim tutturarak cetvelin ucuyla dişine vurdu ve büyük ihtimalle dişi acıdı. Sonra ortamdaki tedirgin edici sessizliği bölerek şöyle dedi:

“Böyle bir şeyi hiç beklemiyordum Mr. Stryver. Şimdi siz *bana* –Kraliyet Barosu mensubu Stryver’a– Soho’ya gitmemi ve evlenme teklifinde bulunmamamı mı tavsiye ediyorsunuz?”

“Size tavsiyede bulunmamı istiyor musunuz Mr. Stryver?”

“Evet, istiyorum.”

“Çok güzel. O halde size tavsiyem, az önce eksiksizce dile getirmiş olduğunuz şeyi yapmanızdır.”

Stryver buruk bir kahkaha atarak, “Şu söylediğiniz –ha ha ha!– tüm geçmiş, şu anı ve geleceği yerle bir ediyor.”

“Lütfen beni yanlış anlamayın,” diye devam etti Mr. Lorry. “Bir işadamı olarak bu konuda bir şey söylemeye yetkim yok; bir işadamı olarak bu konulardan pek anlamam da zaten. Fakat şu an sizinle, Miss Manette’i kucağında taşımış, hem babasının hem Miss Manette’in güvendiği ve onları çok seven yaşlı bir adam olarak konuşuyorum. Üstelik size hatırlatmak isterim ki, konuyu açan ben değildim. Haksız olduğumu mu düşünüyorsunuz?”

“Ben mi?” dedi Stryver ıslık gibi çıkan bir sesle. “Söz konusu sağduyuysa, bunu üçüncü kişilerde değil kendi içimde ararım. Ben sağduyuyu belli başlı somut alanlarda ararım; sizse sağduyulu olmayı, yapmacık bir nezaketle durumu idare edecek sözler söylemek olarak görüyorsunuz. Söyledikleriniz benim açımdan sürpriz oldu fakat yine de haklısınız sanırım.”

“Fikirlerim, beni ben yapan özelliğimdir Mr. Stryver,” dedi Mr. Lorry yine kızarak. “Hiç kimsenin –Tellson çatısı altında bile olsa– fikirlerimi bu şekilde eleştirmesini kabul edemem.”

“Tamam o zaman. Sizden özür dilerim,” dedi Stryver.

“Kabul edildi. Teşekkür ederim. Evet Mr. Stryver, diyordum ki, yanıldığınızı kabul etmek sizin açınızdan zor olabilir; sizinle açık açık konuşmak zorunda kalmak Doktor Manette açısından zor olabilir; sizinle açık açık konuşmak Miss Manette açısından çok daha zor olabilir. O aileyle yakın olma şerefine ve mutluluğuna hangi koşullar altında eriştiğimi biliyorsunuz. Eğer arzu ederseniz, sizi hiç işin içine katmadan ve sizi herhangi bir şekilde temsil etmeden, tavsiyemin sağlamasını yapmak adına biraz daha gözlemde bulunup size fikir beyan edebilirim. Sonuçtan tatmin olmazsanız, doğruluğunu kendiniz sınayabilirsiniz; ama eğer tatmin

olursanız, şu an bulunduğumuz noktaya gelinir, böylelikle kimse zaman kaybetmemiş olur. Ne dersiniz?”

“Bunun için şehirde ne kadar kalmam gerekir?”

“Ah, yalnızca birkaç saatlik bir iş. Akşam önce Soho’ya gidip sonra size gelebilirim.”

“O zaman kabul,” dedi Mr. Stryver. “Şimdi oraya gitmeyeceğim, zaten pek o kadar hevesim de kalmadı; kabul ediyorum ve sizi akşam bekliyorum. İyi günler!”

Sonra Mr. Stryver arkasını dönüp müthiş bir hava akımı yaratarak bankadan dışarı çıktı; öyle ki onu selamlamak için ayağa kalkmış olan, veznenin arkasındaki dünyanın en yaşlı iki çalışanı devrilmemek için büyük çaba harcadılar.

Bu saygıdeğer ve çelimsiz kişiler, toplum içinde her daim eğilmiş, birini selamlarken görülürlerdi, hatta bir müşteriyi eğilerek uğurladıktan sonra yeni gelecek olan müşteriyi karşılayana dek boş bankada bile sürekli eğilip selam verdikleri rivayet edilirdi.

Avukat, bankacının sağlam somut gerekçeleri olmadan fikir beyan etme cüretini göstermeyeceğini bilecek kadar akıllıydı. Gafil avlanmış ve istemeye istemeye de olsa bu acı reçeteyi kabul edip kocaman hapı yutmak zorunda kalmıştı. Mr. Stryver, sanki mahkeme salonundaymış gibi işaretpar-mağını Temple’a doğru sallayarak, “Bu işi halletmenin tek yolu, sizi haksız çıkarmak,” dedi.

Old Bailey sanatının kurnazca taktikleriyle kendi kendini rahatlatmaya çalışıyordu. “Siz beni haksız çıkaramazsınız küçükhanım,” dedi, “ben kendi kendimi haksız çıkarırım ancak.”

Gece saat onda Mr. Lorry geldiğinde, Mr. Stryver’ı –o an sabahki konudan daha az umurunda olan bir şey olmadığını göstermek istercesine– kasıtlı olarak ortaya saçtığı kitap ve kâğıt yığınlarının içinde buldu. Hatta Mr. Lorry’yi görünce, tamamen dalgın ve kafası meşgul bir tavır takınarak, şaşır-mış gibi yaptı.

Bu iş için özel olarak görevlendirilmiş iyi huylu görevli, yarım saat konuyu açtırmak için uğraştıktan sonra, “Evet,” dedi, “Soho’ya gittim.”

“Soho’ya gittiniz,” diye tekrar etti Mr. Stryver soğuk bir biçimde. “Ah! Tabii ya. Kafam o kadar meşgul ki.”

“Ve size söylediğim şeylerin doğruluğuna dair,” dedi Mr. Lorry, “kafamda hiçbir şüphe kalmadı. Fikrim teyit edilmiş oldu, bu yüzden size vermiş olduğum tavsiyeyi yineliyorum.”

Mr. Stryver son derece dostane bir biçimde, “Emin olun, sizin adınıza ve o zavallı babanın adına çok üzgünüm,” dedi. “Bu tür meseleler aile açısından her zaman üzücüdür, en iyisi bu konuyu artık konuşmayalım.”

“Sizi anlayamıyorum,” dedi Mr. Lorry.

“Söylemeye dilim varmıyor,” dedi Stryver konuyu yumuşatmak isteyen kararlı bir tavırla, “önemli değil, önemli değil.”

Mr. Lorry, “Ama benim için önemli,” diye üsteledi.

“Gerçekten önemli değil, emin olun ki değil. Mantığın olmadığı yerde mantık, ulvi bir amacın olmadığı yerde ulvi bir amaç var zannederek yanılmışım fakat sorun değil. Nice genç kadın bu tür akılsızlıklar yapıp, sefalet ve belirsizlik içinde pişmanlık çekmiştir. Konuya bencil olmayan bir açıdan bakınca, bu işin olmadığına üzülüyorum çünkü eğer olsaydı, benim için maddi açıdan kötü olacaktı; konuya faydacı yaklaştığımda, bu işin olmadığına seviniyorum çünkü eğer olsaydı benim için maddi açıdan yine kötü olacaktı – yani benim bu işten herhangi bir kazancım olmayacaktı. Şu an kaybettiğim herhangi bir şey yok. Genç hanıma evlenme teklifinde bulunmuş değilim; laf aramızda, işi o noktaya vardırmanın pek iyi bir fikir olduğundan da emin değilim. Mr. Lorry, boş kafalı kızların yapmacık burnu havadalıklarına ve uçarılıklarına hâkim olamazsınız; böyle bir beklenti içine girerseniz daima hayal kırıklığına uğrarsınız. Rica ederim ar-

tık bu konuyu konuşmayalım. Dediğim gibi, başkaları adına üzgün olsam da kendi adıma memnunum. Beni dinlediğiniz ve bana tavsiyede bulunduğunuz için size minnettarım; siz bu genç hanımı benden çok daha iyi tanıyorsunuz; siz haklıydınız, olacak iş değildi.”

Mr. Lorry afallamıştı, onu büyük bir riyakârlıkla, yapmacık bir yüce gönüllülük, hoşgörü ve iyi niyet yağmuru-
na tutarak kapıya geçiren Mr. Stryver’a öylece, aptal aptal bakakalmıştı. “Umarım hepimiz için her şeyin en iyisi olur, efendim,” dedi Stryver. “Artık bu konuyu kapatalım, beni dinlediğiniz için tekrar teşekkür ederim, iyi geceler!”

Mr. Lorry neye uğradığını anlayamadan kendini gece vakti dışarıda buluverdi. Mr. Stryver ise koltuğunda uzanmış, tavana göz kırpıyordu.

On Üçüncü Bölüm

İncelik Sahibi Olmayan Bir Adam

Sydney Carton'ın yıldızı başka ortamlarda parlıyor olsa da Doktor Manette'in evinde kesinlikle parlamıyordu. Bir sene boyunca evlerine sık sık gitmiş, her seferinde o aksi ve suratsız haliyle boş boş oturmuştu. Canı konuşmak istediğinde gayet güzel konuşuyordu fakat içindeki ışık, üzerine onulmaz bir karanlık gibi çöken o umursamazlık bulutunu nadiren delip geçebiliyordu.

Yine de o evin etrafındaki sokakları ve kaldırımlardaki hissiz taşları seviyordu. Çoğu geceler, şarap ona geçici de olsa mutluluk vermediğinde, oralarda hayalet gibi, kederli kederli dolanırdı; gün tüm kasvetiyle ağırınca, onun o tek başına gezinen silüetini gözler önüne sererdi; silüet, sabahın ilk ışıkları kilise kulelerinin ve ihtişamlı yapıların üzerine vurup güzelliklerini yok etmeye başladığında bile hâlâ oralarda geziniyor olurdu, sanki bu تنها saatler, günün diğer saatlerinde tamamen unuttuğu ve erişilmez gördüğü bazı güzellikleri getiriyordu aklına. Nicedir, Temple Court'taki ihmal edilmiş yatağına daha da bir uğramaz olmuştu; kendisini yatağa attığında da bu durum fazla sürmüyor, kalkıp yine o mahallede hayalet gibi gezinmeye gidiyordu.

Bir ağustos günü, Mr. Stryver (çakalına, "evlilikle ilgili fikrini değiştirdiğini" bildirdikten sonra) o mukaddes varlı-

ğını Devonshire'a taşıdığında ve şehrin caddelerini süsleyen çiçeklerin kokusu ve görüntüsü, en kötülere iyilik, en hasatalara şifa ve en yaşlılara gençlik dağıtmaya başladığında, Sydney hâlâ o taşları arşınlamakla meşguldü. O kararsız ve amaçsız halinden sıyrılmış, bir amaçla can bulan ayakları, bu amacı gerçekleştirme arzusuyla onu Doktor'un kapısına getirmişti.

Onu üst kata aldıklarında Lucie'yi yalnız başına eliş yaparken buldu. Lucie onun yanında kendini hiçbir zaman rahat hissetmemişti, bu yüzden Sydney masanın yanına oturduğunda onu biraz çekingen karşıladı. Fakat havadan sudan birkaç cümleden sonra, adamın yüzünde bir değişiklik olduğunu fark etti.

"Pek iyi görünmüyorsunuz Mr. Carton!"

"İyi değilim çünkü sürdüğüm yaşam tarzı pek sağlıklı değil. Zaten bizim gibi hovardalardan ne beklenir ki?"

"Beni bağışlayın fakat sormadan edemeyeceğim; daha iyi bir yaşam sürmeyerek kendinize yazık etmiyor musunuz?"

"Tanrı biliyor ya, çok yazık ediyorum hem de."

"O halde neden bu durumu değiştirmiyorsunuz?"

Ona şefkatle tekrar baktığında, gözlerinde yaşlar olduğunu görerek hem şaşırdı hem de üzüldü. Aynı gözyaşları, şunları söylerken sesinde de vardı:

"Bunun için çok geç. Hiçbir zaman şimdikinden daha iyi olmayacağım. Battıkça batacağım ve daha da kötüye gideceğim."

Dirseğini masaya koydu ve eliyle gözlerini kapattı. Takip eden sessizlikte masa titredi.

Lucie onu hiç böyle zayıf ve üzgün görmemişti. Sydney ona bakmıyor olsa da neler hissettiğini tahmin edebiliyordu. Şöyle dedi:

"Lütfen beni bağışlayın Miss Manette. Size söylemek istediklerimi söyleyemeden dağıldım. Söyleyeceklerimi duy-mak istiyor musunuz?"

“Eğer size iyi gelecekse Mr. Carton, sizi daha mutlu edecekse, bundan memnuniyet duyarım.”

“Tanrı, bu yumuşacık şefkatiniz için sizi korusun.”

Sonra elini yüzünden çekerek sakın bir biçimde konuşmaya başladı.

“Söyleyeceklerimden korkmayın. Sözlerim sizi ürkütmesin. Ben genç yaşında ölmüş gibiyim, yaşayan bir ölüyüm. Hayatım boyunca hep böyleydi.”

“Hayır Mr. Carton. En güzel günlerinizi henüz yaşamadığınızdan eminim; eminim ki hak ettiğiniz şeylere kavuşacaksınız.”

“Mesela sizi hak ediyor muyum Miss Manette? Şu perişan kalbimin derinliklerinde cevabı biliyor olsam da, bu sözlerinizi hiç unutmayacağım.”

Lucie’nin benzi solmuştu, titriyordu. Sydney, her zaman ki umutsuzluğuyla sohbetin gidişatına farklı bir yön vermiş ve genç hanımın imdadına yetişip onu cevap verme zorunluluğundan kurtarmıştı.

“Miss Manette, bir ihtimal, şu karşınızda duran –kendi kendini harcamış, tükenmiş, ayyaş ve sefil bir yaratık olduğunu bildiğiniz– adamın aşkına karşılık vermeniz mümkün olsaydı bile, bu adam tüm mutluluğuna karşılık, sizi mutsuz edeceğinin, size acı, utanç ve pişmanlık getireceğinin, sizi kendisiyle birlikte aşağı çekip yıkıma sürükleyeceğinin her an, her dakika farkında olurdu. Bana herhangi bir şekilde sevgi besleyemeyeceğinizi gayet iyi biliyorum, zaten sizden böyle bir talebim de yok; hatta böyle bir şey olmayacağı için size minnettarım.”

“Peki böyle bir şey olmaksızın size yardım edemez miyim Mr. Carton? Sizi –lütfen beni bağışlayın– daha iyi bir yaşam şekline yöneltemez miyim? Kendinize güveninizi yeniden kazanmanızı sağlayamaz mıyım?” dedi Miss Manette bir süre tereddüt ettikten sonra samimi gözyaşlarıyla. “Bunları başka kimseye söyleyemeyeceğinizi biliyorum. Bu durumu sizin lehinize çevirmemin bir yolu olamaz mı, Mr. Carton?”

Carton başını iki yana salladı.

“Olamaz Miss Manette. Hayır, hiçbir yolu yok. Beni biraz daha dinlerseniz, benim için yapabileceğinizin en iyisini yapmış olursunuz. Bilmenizi isterim ki, siz benim ruhumun son rüyasısınız. Yuva haline getirdiğiniz bu evde sizi babanızla görmek beni derinden sarstı ve hiç olmadığı kadar dibe çekti; içimde, varlığından haberdar olmadığım o eski hayalleri canlandırdı. Sizi ilk gördüğüm andan beri, artık bana musallat olmaz sandığım bir pişmanlıkla boğuşuyorum ve sonsuza dek sustuğunu sandığım, beni yukarı çekmeye çalışan o fısıltıları duyuyorum. Beni yeniden mücadele etmeye, her şeye sil baştan başlamaya, üzerimdeki tembelliği ve nefsimi düşkünlüğü silkeleyip atmaya davet eden, henüz tam olarak şekillenmemiş düşünceler var zihnimde. Tüm bunlar bir rüyadan ibaret; hiçbir zaman gerçek olmayacak ve gören kişiyi yattığı yerde öylece bırakan bir rüya. Bu rüyaya ilham veren kişinin siz olduğunuzu bilmenizi isterim.”

“Bu rüyadan bir yere varılamaz mı gerçekten? Ah, Mr. Carton, bir kez daha düşünün lütfen! Tekrar deneyin!”

“Hayır Miss Manette, hiçbir şeyi hak etmeyen biri olduğumu biliyorum. Yine de beni nasıl ansızın hayata döndürdüğünüzü, bir kül yığını ateşe dönüştürdüğünüzü size anlatmak gibi bir zayıflığı gösterdim, hâlâ da gösteriyorum; bu öyle bir ateş ki, hiçbir şeyi canlandırmasa da, hiçbir şeyi aydınlatmasa da, hiçbir işe yaramasa da, öylece yanıp dursa da, onu benliğimden ayırmam mümkün değil.”

“Mr. Carton, beni tanıdıktan sonra eskisinden daha da mutsuz olmanız benim açımdan öyle büyük bir talihsizlik ki...”

“Öyle söylemeyin Miss Manette, şu dünyada beni iyileştirebilecek bir şey olsa, o siz olurdunuz. Benim daha mutsuz olmamın sebebi siz olamazsınız.”

“Demek istediğim; betimlediğiniz ruh halinizde benim bir şekilde etkim olduysa, bu etkimi size faydalı olacak şekilde kullanamaz mıyım? Sizi iyi edecek gücüm yok mudur?”

“Miss Manette, şu an anlıyorum ki, başıma gelebilecek en iyi şey şu an sizinle burada olmam. Bırakın da, şu pusulası şaşmış hayatımın sonuna kadar size kalbimi açtığım günün hatırasıyla yaşayayım; içimde, bana acıyıp üzüleceğiniz bir şeylerin kalmış olmasıyla teselli bulayım.”

“Mr. Carton, inanmanız için defalarca tüm kalbimle yalvardığım şeyler, yaşamınızı çok daha iyi bir hale getirebilirdi.”

“Bana artık bir şeylere inanmam için yalvarmayın Miss Manette. Benim nasıl biri olduğum ortada; kendimi gayet iyi tanıyorum. Size sıkıntı verdim; konuşmamı artık sonlandırayım. Bugünle ilgili olarak, hayatımın son sırrının sizin o saf ve masum yüreğinizde saklı kalacağına, onu kimseyle paylaşmayacağınıza inanabilir miyim acaba?”

“Bu sizin için bir teselli olacaksa, elbette.”

“En sevdiklerinizle bile paylaşmazsınız, değil mi?”

“Mr. Carton,” diye cevap verdi genç hanım gergin bir duraklamanın ardından, “bu sır size ait, bana değil; onu saklayacağıma söz veriyorum.”

“Teşekkür ederim. Ve tekrar, Tanrı sizi korusun.”

Genç hanımın elini dudaklarına götürüp kapıya yöneldi.

“Sakin endişelenmeyin Miss Manette, size bu konuşmayı hatırlatacak tek kelime etmeyeceğim. Artık bu konudan hiç bahsetmeyeceğim. Bu konu sanki ben ölmüşüm gibi sonsuza dek kapanacak. Ölüm döşeginde, bu tek kutsal anı hatırlayacağım; –bunun için size hep minnettar kalacak ve dua edeceğim– hayatımın son itirafını size yaptım; adımlı, zaaf-larımı, acılarımı, o yumuşacık yüreğinizde taşıdığınızı hiç unutmayacağım. Bu yükün haricinde umarım yüreğiniz her daim ıslıl ıslıl ve mutlu olur!”

O an, her zaman göstermeye çalıştığından öyle farklı bir insandı ki, onun hayatı bu denli ıskaladığını, her gününü bu denli mutsuz ve kötü geçirdiğini düşünmek öylesine acı veriyordu ki, Lucie Manette, Sydney Carton arkasını dönmüş ona bakarken kederli gözyaşlarına hâkim olamadı.

“Yüreğiniz ferah olsun,” dedi Sydney Carton, “ben bu kadar duygulanmaya değmem Miss Manette. Bir iki saat içerisinde, nefret ettiğim ama yine de yenik düştüğüm o aşağılık arkadaşlarım ve rezil alışkanlıklarım, beni şu sokaklarda sürünen zavallılardan daha beter hale sokacak ve o zaman, gözyaşlarınızı çok daha az hak ediyor olacağım. İçiniz rahat olsun! Dışarıdan bakıldığında daha önce tanıdığınız ben olacağım fakat iç dünyamda, size olan duygularım değişmeyecek, hep şimdiki gibi kalacağım. Sizden sondan bir önceki ricam, bana bu konuda inanmanızdır.”

“İnanıyorum Mr. Carton.”

“Son ricam şu olacak ve bu ricayla birlikte, hiçbir ortak noktanızın olmadığını ve aranızdaki mesafenin aşılmaz olduğunu çok iyi bildiğim bir ziyaretçiden kurtarmış olacağım sizi. Aslında bunu telaffuz etmeye gerek bile yok ama yine de yüreğimden taşıyor, o yüzden söylemek istiyorum. Siz ve sevdikleriniz için yapamayacağım hiçbir şey yok, Miss Manette. Eğer daha iyi bir işim olsaydı ve herhangi bir fedakârlıkta bulunma fırsatım ve gücüm olsaydı, siz ve sevdikleriniz için her türlü fedakârlığı hiç düşünmeden yapardım. Kendi kendinize kaldığınız o sessiz saatlerde beni bu konudaki coşkulu ve samimi halimle hatırlayın. Gün gelecek –çok uzak olmayan bir gelecekte– hayatınızda yeni ilişkiler kurulacak; bu ilişkiler sizi onurlandırıp mutlu edecek ve sizi, o çok sevdiğiniz yuvanıza daha güçlü ve yürekten bağlarla bağlayacak. Ah, Miss Manette, gözümün önüne babanızın mutlulukla size bakışı ve ıslıl ıslıl güzelliğinizi taşıyan yavru-larınızın ayağınızın dibinde büyüüşü geliyor; bilmenizi isterim ki, bu mutluluğunuzun bozulmaması için canını verebilecek bir adam var!”

“Elveda,” ve son bir kez daha “Tanrı sizi korusun!” dedikten sonra genç hanımın yanından ayrıldı.

On Dördüncü Bölüm

Namuslu Bir Tüccar

Yanında, insanın tüylerini diken diken eden haylaz oğluyla Fleet Caddesi'ndeki taburesinde oturan Jeremiah Cruncher'ın gözlerinin önünden her gün sonsuz sayı ve çeşitlilikte insan geçiyordu. Günün kalabalık saatlerinde Fleet Caddesi'nde oturup da, biri güneşle birlikte batıya, diğeryse güneşin aksine doğuya gitmeye meyleden, ikisi birden, güneşin battığı yerdeki kırmızılardan ve morların ardındaki ovalara varmaya çalışan bu muhteşem iki kafilе karşısında gözleri kamaşmayacak, afallamayacak olan var mıdır?

Mr. Cruncher ağzında saman parçasıyla oturmuş, tıpkı asırlardır nehri gözetleme görevini yerine getiren kâfir kayıkçı¹⁴ gibi oturmuş, iki akıntıyı seyrediyordu— tek farkla; Jerry'nin günün birinde nehirlerin kuruyacağına dair bir beklentisi yoktu. Kurumalarını da istemezdi çünkü gelirinin bir bölümünü (çoğunlukla iyi giyimli ve orta yaş üstü) ürkek hanımları, Tellson'un bulunduğu taraftan karşı kıyıya geçirerek elde ediyordu. Her ne kadar bu yol arkadaşlıkları kısa sürüyor olsa da, Mr. Cruncher hanımefendilere ilgi gösterip şereflerine kadeh kaldırmayı arzu ettiğini ifade etmekten

---

14 Dante'nin *İlahi Komedya* adlı eserinde ölü ruhları cehenneme taşıyan Kayıkçı Kharon karakterine gönderme yapılıyor. (ç.n.)

geri durmazdı. Böylelikle, yardımseverliğinin karşılığı olarak bahşedilen paralarla maddi durumunda iyileşme sağlardı.

Bir zamanlar, şairin biri¹⁵ umuma açık bir yerde bir taburede oturup insanları seyrederek derin düşüncelere dalarmış. Mr. Cruncher da aynı şekilde, umuma açık bir yerde tabureye oturmuş etrafına bakınıyordu fakat şair olmadığı için olabildiğince az düşünmeye çalışıyordu.

Kalabalığın yoğun olmadığı ve bahsi geçen, yaşı geçkince hanımların az olduğu bir dönem olduğu ve genel olarak işleri kesat olduğu için Mr. Cruncher, Mrs. Cruncher'ın yine diz çöküp dua ettiğinden şüphe etmeye başlamıştı. Tam o esnada Fleet Caddesi'nde batıya doğru, eşi görülmemiş bir kalabalığın akmakta olduğu dikkatini çekti. Mr. Cruncher o yöne baktığında, bir cenazenin yaklaşmakta olduğunu anladı; gürültüye bakıldığında insanların cenazeyi protesto ettiği anlaşıyordu.

“Küçük Jerry,” dedi Mr. Cruncher oğluna dönerek, “cenaze var.”

“Heyoo, baba!” diye bağırdı Küçük Jerry.

Küçük beyefendinin bu coşkulu haykırışının gizli bir anlamı vardı. Büyük beyefendi, bu haykırışı öyle büyük öfkeyle karşıladı ki, durumu fırsat bilerek küçük beyefendinin kulağına bir şamar patlattı.

“Ne oluyor? Ne bağırıyorsun? Sen babana bir şey mi demek istiyorsun, küçük serseri? Bu çocuk iyice zıvanadan çıktı artık!” dedi Mr. Cruncher oğluna bakarak. “Bıktım senden de ‘Heyoo’larından da! Bir daha sesini duymayayım, yoksa fena yaparım. Duydun mu beni?”

“Kötü bir şey demedim ki!” diye itiraz etti Küçük Jerry yanağını ovuşturarak.

“O zaman kes sesini,” dedi Mr. Cruncher. “Kötü bir şey demedim ki’lerinden de bıktım usandım. Şu taburenin üzerine çık da kalabalığa bak bakalım.”

---

15 Dante'ye gönderme yapıyor. (ç.n.)

Oğlan deneni yaptı; bu arada kalabalık giderek yaklaşıyordu; kirli bir cenaze arabasının ve içinde –olayın ciddiyeti gereği koyu renk kıyafetler giymiş olan– tek bir kişinin bulunduğu, kirli bir matem arabasının etrafında toplanmış bağırıp ıslık çalıyorlardı. Görünen oydu ki bu kişi halinden hiç de memnun değildi; arabanın etrafını saran ve sayıları giderek artan güruh, onunla alay edip yüzlerini buruşturuyor, giderek daha yüksek sesle ve hiç durmadan bağırıp, “Yuh! Casuslar! Yuh! Casuslar!” diyor ve ağıza alınmayacak pek çok nadide “iltifatı” peş peşe sıralıyorlardı.

Cenazeler evvelden beri Mr. Cruncher’ın ilgisini çekerdi; ne vakit Tellson’un önünden bir cenaze geçse dikkat kesilir ve çok heyecanlanırdı. Bu yüzden de, bu alışılmadık kalabalığın eşlik ettiği cenaze, doğal olarak onu çok heyecanlandırmıştı. Önüne çıkan ilk kişiye sordu:

“Kardeşim bu nedir? Ne oluyor?”

“Bilmiyorum,” dedi adam. “Casuslar! Yuh! Casuslar!”

Başka birine sordu. “Bu kim?”

“Bilmiyorum,” diye cevap verdi adam fakat ellerini ağzına koyarak hayret verici bir öfke ve müthiş bir coşkuyla bağırmaya başladı: “Casuslar! Yuh! Yuh! Casuslar!”

Nihayet karşısına konuya hâkim biri çıktı da cenazenin Roger Cly diye birine ait olduğunu öğrendi.

“Casus muymuş?” diye sordu Mr. Cruncher.

“Old Bailey casusu,” diye yanıtladı istihbarat kaynağı. “Yuh! Yuh! Old Bailey casusları!”

Jerry kendisinin de katılmış olduğu davayı hatırlayarak, “Tabii ya!” diye bağırды. “Ben o adamı görmüştüm. Ölmüş, öyle mi?”

“Ölmek ne kelime; koyun eti gibi lime lime olmuş,” diye cevap verdi adam, “bundan âlâ ölünemezdi. Çıkarın onları! Casuslar! Çıkarın onları! Casuslar!”

Herhangi bir fikrin hâkim olmadığı böylesi bir ortamda bu fikir öylesine kabul edilebilir cinstendi ki ve kalabalığın,

“Çıkarın onları! Çıkarın onları!” diye öfkeyle bağırarak etrafını sardığı iki araba birbirine o kadar yaklaştı ki, en sonunda durmak zorunda kaldılar. Güruh, arabanın kapısını açtığı anda matem arabasındaki yolcu birden arabadan dışarı fırladı ve kendini kalabalığın ortasında buldu fakat öyle çevikti ve zamanını öyle iyi kullanmıştı ki, üzerindeki pelerini, şapkayı, uzun şapka şeridini, bembeyaz cep mendilini ve diğer yas sembollerini çıkarıp atarak ara sokaklardan birine kaçtı.

Kalabalık bu eşyaları büyük bir zevkle paramparça edip etrafa saçarken esnaflar telaşla dükkânlarının kepenklerini indirdiler; böyle zamanlarda kalabalıklar zapt edilemez hale gelir, korkunç bir canavara dönüşürdü. Tam işi, arabanın kapısını açıp tabutu dışarı çıkaracak kadar ileri götürecekken, onlardan daha parlak fikirli bir dâhi, onun yerine götürüleceği yere kadar güle oynaya tabuta eşlik etmeyi önerdi. Pratik önerilere çok ihtiyaç duyulduğundan, bu öneri de hemen o an alkışlarla kabul gördü; arabanın içine sekiz kişi bindi, dışındaysa bir düzine adam toplandı, bu arada pek çok kişi de büyük bir maharetle arabanın tepesine çıktı. İlk gönüllüler arasında, Tellson’dakiler görmesin diye kirpi saçlı kafasını matem arabasının bir köşesinde büyük bir tevazuyla saklamaya çalışan Jerry Cruncher da vardı.

Resmî cenaze levazımatçıları, merasimdeki bu değişikliklere önce itiraz ettiler fakat nehrin tehlike arz edecek kadar yakın olması ve kalabalıktan bazılarının, soğuk suya batırıp çıkarmanın bu görevlilerin aklını başına getireceğini dillendirmeleri yüzünden itirazlar cılız ve kısa süreli oldu. Yeniden tanzim edilen cenaze alayı, bir baca temizleyicisinin yönetiminde –asıl sürücü, onun yanına oturmuş dikkatle izleyip tavsiyelerde bulunuyordu– yola koyuldu; matem arabasınıysa, danışmanın eşliğinde bir börekçi kullanıyordu. Süvari alayı daha Strand’e varmadan, o dönemin popüler bir sokak figürü olan ayı oynatıcısı aralarına katılıp ortamı şenlendir-

mişti; adamın leş gibi kara ayısı, eşlik ettiği kafileye tam bir cenaze havası katıyordu.

Böylece, bira içen, pipo tütüren, şarkılar söyleyen ve yalandan üzüлüp ağlıyormuş numarası yapan bu serkeş kafiye, önlerine çıkan herkesi aralarına alarak yola devam etti; bu arada onları görenler dükkânlarını kapatıyordu. Hedef, tarlaların ilerisindeki eski Saint Pancras Kilisesi'ydi. Bir süre sonra oraya vardılar ve hepsi birden defin alanına doluşmakta ısrar ederek merhum Roger Cly'ı kendi bildikleri gibi, gönüllerine göre defnettiler.

Ölüyü gömme işi halledildikten sonra kalabalık kendine yeni bir eğlence bulma arayışına girmişti ki, aralarından başka bir parlak fikirli dâhi –aynı dâhi de olabilir– yoldan rasgele geçenleri Old Bailey casusu olmakla suçlayıp böylece onlardan intikam almak gibi bir eğlence fikri attı ortaya. Hayatlarında Old Bailey'nin yanından bile geçmemiş bir sürü suçsuz insanın peşine düştüler; bu eğlence fikirlerini hayata geçirirken de pek çok insan hırpalanıp kötü muameleye maruz kaldı. Cam pencere kırmak suretiyle meyhaneleri yağmalama oyununa geçişse son derece kolay ve kendiliğinden olmuştu. Muhtelif sayfiye evleri yerle bir edilip çitler parçalandıktan sonra, aralarında daha savaşçı olan ruhları daha da bir coşturup savaşa hazırlamak için muhafızların gelmek üzere olduğu rivayeti dillendirilmeye başlamıştı. Daha bu rivayetten önce kalabalık dağılmaya başlamıştı; bu yüzden muhafızların gelip gelmediği tam olarak bilinmiyordu; belki gerçekten gelmişlerdi, belki de gelmemişlerdi fakat genel hatlarıyla bu tür ayak takımı hareketlerindeki işleyiş bu şekildeydi.

Mr. Cruncher kapanış eğlencelerine iştirak etmemiş, kilisenin avlusunda kalmış, cenaze levazımatçılarıyla konuşup taziyede bulunmuştu. Oranın atmosferi onu sakinleştirmişti. Yakınlardaki bir meyhaneden bir pipo edinmişti; çitlere bakıp kafasında olanların bir değerlendirmesini yaparak piposunu tütürüyordu.

“Jerry,” dedi Mr. Cruncher her zamanki gibi kendi kendine hitap ederek, “sen o gün Cly’ı görmemiş miydin; gencecik ve sapasağlam bir adam değil miydi?”

Piposunu içip bir süre daha derin derin düşündükten sonra aklına Tellson kapanmadan önce yerinde olması gerektiği geldi. Ölüm üzerine uzun uzun kafa yormak karaciğerine mi dokunmuştu, genel sağlık durumu zaten epeydir bozuk muydu, yoksa önemli bir insanla ilişki kurmak mı istemişti, nedendir bilinmez, dönerken kısa bir doktor –adam saygın bir cerrahı– ziyaretinde bulundu.

Küçük Jerry sorumluluk üstlenerek babasının yükünü rahatlatmıştı; o yokken hiçbir işin çıkmadığını söyledi babasına. Banka kapanmış, dünyanın en yaşlı memurları dışarı çıkmıştı; gece bekçisi gelince, Mr. Cruncher ve oğlu eve gidip yemeğe yetiştirler.

Mr. Cruncher içeri girince karısına, “Bak şimdi, beni iyi dinle!” dedi. “Namuslu bir tüccar olarak bu akşam işlerim ters giderse, senin bana beddua ettiğini düşüneceğim ve bunu gözümle görmüş gibi senin canına okuyacağım.”

Morali bozulan Mrs. Cruncher kafasını salladı.

Mr. Cruncher öfkeli bir biçimde, “Niye suratıma bakıyorsun öyle?” dedi.

“Bir şey demedim ki.”

“Aklından bir şey de geçirme. Dua etmen de bir, aklından geçirmen de. İki türlü de benim zararıma oluyor. Hiçbir şey yapma. Tamamen aklından çıkar.”

“Tamam Jerry.”

“Tamam Jerry,” diye tekrarladı Mr. Cruncher yemek masasına oturarak. “Hep ‘Tamam Jerry’. Bir bildiğin o zaten. Anca ‘Tamam Jerry’.”

Mr. Cruncher’ın asık suratla tekrarladığı bu kelimeler, belli bir anlam ifade etmekten ziyade –çoğu insanın sıklıkla yaptığı gibi– kinayeli bir memnuniyetsizliği ifade ediyordu.

“Bıktım senden de, tamam Jerry’lerinden de,” dedi Mr. Cruncher tereyağlı ekmeğinden bir ısırık alırken; ekmeğini sanki kocaman, hayalî bir istiridyeye katık ediyormuş gibiydi.

Mr. Cruncher bir ısırık daha alırken, edepli karısı, “Bu akşam dışarı mı çıkıyorsun?” diye sordu.

“Evet, çıkacağım.”

“Ben de seninle gelebilir miyim baba?” diye hemen atıldı oğlan.

“Hayır, gelemezsin. Annenin de bildiği gibi, ben balığa gidiyorum. Aynen öyle. Balığa.”

“Oltan da epey paslandı, değil mi baba?”

“Seni ilgilendirmez.”

“Eve balık getirecek misin baba?”

“Getiremezsem yarın ağaç kökü yeriz,” dedi adam kafasını sallayarak, “haydi, bu kadar soru sorduğun yeter; sen yattıktan sonra çıkacağım.”

Jerry akşamın geri kalanını, kendisinin aleyhine olacak şekilde herhangi bir dua faaliyetinde bulunmasın diye Mrs. Cruncher’ı gözlem altında tutarak ve onunla ters ters konuşarak geçirdi. Aynı sebepten, oğlunu da annesiyle konuşmaya zorladı ve fırsat bulup da düşüncelere dalmamasın diye zavallı kadını şikâyetleriyle canından bezdirdi. Dünyanın en dindar insanı bile, yürekten edilen bir duanın etkisine, onun karısının ettiği dualardan şüphelendiği kadar itibar etmezdi. Hayaletlere inanmadığını ileri süren birinin hayalet hikâyelerinden korkması gibi bir şeydi bu.

“Bu arada, unutmadan söyleyeyim,” dedi Mr. Cruncher, “yarın oyun oynamaya falan kalkışma sakın! Ben namuslu bir tüccar olarak eve bir iki parça et getiriyorsam, ete dokunmayıp ekmeğe talim etmek yok. Ben namuslu bir tüccar olarak eve azıcık bira getiriyorsam, su içeceğim diye tutturmak yok. Roma’da Romalı gibi davranacaksın. Şayet öyle davranmazsan, Roma sana kötü müşteri muamelesi yapar. Senin Roma’n da benim, unutma.”

Sonra yine söylenmeye başladı:

“Böyle yaparak kendi ekmeğini suyunu gücendiriyorsun! Senin bu yere diz çöküp dua etme numaraların ve insafsız eylemlerin yüzünden eve ne kadar az yiyecek içecek giriyor! Şu oğluna bir baksana; bu çocuk senin çocuğun değil mi? Zayıflıktan kemikleri sayılıyor. Daha bir annenin asli görevinin çocuğunu doyurmak olduğunu bilmiyorsun; sen kendine anne mi diyorsun?”

Bu sözler Küçük Jerry’yi canevinden vurmuştu; annesinden asli görevini yerine getirmesini istedi; o an onun gözünde, babasının da nazik bir dille ve etkileyici bir biçimde dile getirmiş olduğu annelik görevi meselesi, kadının yerine getirdiği veya ihmal ettiği diğer tüm görevlerinden daha önemli hale gelmişti.

Küçük Jerry yatağa gönderildikten ve annesi de kendisine yöneltilen benzer yöndeki emre itaat ettikten sonra akşam, Cruncher ailesi için sona ermişti. Mr. Cruncher gecenin ilk saatlerini tek başına pipo içerek geçirdi ve dışarı çıkmak için saatin bir olmasını bekledi. Günün bu çok erken ve tekinsiz saati yaklaştığında, sandalyesinden kalktı, cebinden bir anahtar çıkardı, kilitli dolabı açarak içinden bir çuval, uygun ölçülerde bir demir çubuk, bir ip, zincir ve buna benzer başka balık malzemeleri çıkardı. Bunları dikkatlice çuvala koyduktan sonra Mrs. Cruncher’a ters bir veda bakışı bahşetti, ışığı söndürdü ve dışarı çıktı.

Yatmaya giderken soyunmuş numarası yapan Küçük Jerry hemen babasının peşine düştü. Gecenin karanlığında gizlenerek sessizce odasından çıktı, merdivenlerden aşağıya indi, avludan geçti ve sokağa çıktı. Rotasını kuzeye çevirmiş olan şerefli babası daha pek uzaklaşmamıştı ki, bir diğer Izaak Walton¹⁶ müridi ona katıldı ve beraberce ağır ağır yürümeye başladılar.

---

16 *The Compleat Angler* adlı, balıkçılıkla ilgili kitabın yazarı. (ç.n.)

Yola çıktıktan yarım saat kadar sonra göz kırpar gibi titreyen lambaları ve yalnızca göz kırpmakla yetinmeyen gece bekçilerini geride bıraktıktan sonra ıssız bir yola vardılar. Burada bir başka balıkçı daha onlara katıldı; adam bu işi öyle sessizce yapmıştı ki, eğer Küçük Jerry'nin batıl inançları olsaydı, babasına daha önce katılmış olan adamın birden ikiye bölünüp çoğaldığını düşünebilirdi.

Üçü yola devam ettiler; Jerry de üçü yola çıkıntı yapan bir setin önünde durana kadar onları takip etti. Setin üzerinde alçak tuğla bir duvar ve demir korkuluklar vardı. Üçü, setin ve duvarın gölgesi altında bir süre daha ilerledikten sonra yoldan çıkıp bir çıkmaz sokağa saptılar; iki buçuk üç metre yüksekliğindeki duvar hâlâ yolun kenarında uzanmaya devam ediyordu. Bir kenarda çömelmiş yolu gözetleyen Küçük Jerry'nin daha sonra gördüğü şey, telaşla demir bir kapıyı yoklayan şerefli babasının, bulutların arasına gizlenmiş solgun ayın önünde net bir biçimde görünen siluetiydi. Az sonra babası kapının üzerinden atladı, peşinden ikinci ve üçüncü balıkçı da atladı. Üçü de, kapının diğer tarafındaki toprağın üzerine yumuşak birer iniş yaptıktan sonra orada bir süre durup kulak kabarttılar. Sonra ellerinin ve dizlerinin üzerinde sürünerek ilerlediler.

Artık kapıya yaklaşma sırası Küçük Jerry'deydi; nefesini tutarak kapının üzerinden atladı. Bir köşede çömelip onları izlemeye koyuldu; üç balıkçı gür çimenlerin ve kocaman avludaki, beyazlar içindeki hayaletleri andıran mezar taşlarının arasında emekliyordular ve kilisenin kulesi korkunç bir devin hayaletini andırıyordu. Emeklemeleri uzun sürmedi; bir süre sonra durup ayağa kalktılar ve balık tutmaya başladılar.

Balık tutmaya önce bir kürekle başladılar. Daha sonra, şerefli baba büyük bir tirbuşonu andıran bir aletle devam etti. Hangi aleti kullanıyor olurlarsa olsunlar, kesinlikle çok çalışıyorlardı. Birden çalan kilise çanı Küçük Jerry'yi öylesine korkutmuştu ki, babasıninki gibi diken diken olmuş saçlarıyla koşarak oradan uzaklaşmaya başladı.

Fakat, bu meselelere dair daha çok şey öğrenme merakı onu yalnızca kaçırmaktan vazgeçirmemiş, aynı zamanda oraya geri dönmesine de sebep olmuştu. Geri dönüp ikinci kez kapıdan onları gözetlediğinde hâlâ sabırla balık tutuyorlardı fakat bu defa bir şey yakalamış gibiydiler. Bulundukları yerden sızlanma ve inleme sesleri geliyordu ve adamların iki büklüm olmuş bedenleri sanki bir yük kaldırıyor gibiydi. Kaldırdıkları yük yavaş yavaş üzerindeki topraktan kurtulup yüzeye ulaştı. Küçük Jerry gördüğü şeyin ne olduğunu gayet iyi biliyordu; şerefli babasının, o şeyi kanıtarak açmak üzere olduğunu görünce, alışkın olmadığı bu manzara karşısında yeniden koşarak uzaklaşmaya başladı ve ancak birkaç kilometre sonra durdu.

Nefes nefese kalmamış olsa hayatta durmazdı; bu sanki hayaletlerin koştuğu bir yarıştı ve onun tek dileği bu yarışın sonunu görebilmektir. Az önce görmüş olduğu tabutun arkasından geldiğine emindi; tabutun, dar olan tarafının üzerinde, dik şekilde peşinden hoplaya zıplaya geldiğini görüyor gibiydi – her an onu yakalayabilir hatta kolundan tutabilirdi; peşine düşen bu şeyden ne yapıp edip kurtulması gerekiyordu. Sağı solu belli olmayan, her an her yerden çıkabilecek bir zebaniydi ve geceyi korkunç bir hale sokmuştu; Küçük Jerry, o şeyin karanlık dar sokaklardan, kanatları ve kuyruğu olmayan sıska bir çocuk uçurtması gibi hoplaya zıplaya karşısına çıkıvereceğinden korkarak anayola saptı. Ama zebani, kapı aralıklarına da gizleniyor, kulplarına kadar çektiği korkunç omzunu kapılara sürtüyor, kahkaha atıyormuş gibi sesler çıkarıyordu. Yol üzerindeki gölgelerin arasına karışıyor, sırtüstü yatarak ona sinsice pusular kuruyordu. Tabut, tüm bu süre boyunca hiç durmaksızın arkasından hoplaya zıplaya gelip onu yakalamaya çalıştı, bu yüzden Küçük Jerry evinin kapısına geldiğinde âdeta yarı ölü gibiydi. Tabut o zaman bile peşini bırakmamış, basamakları gürültüyle çıkarak onu takip etmiş, yatağa onunla birlikte girmiş, uykuya

daldığındaysa çocuğun göğsünün üzerine ölü gibi, tüm ağırlığıyla çöreklenmişti.

Küçük Jerry, gün ağarmaya başladıktan sonra fakat henüz güneş doğmamışken, bir dolabı andıran küçücük odasındaki sıkıntılı uykusundan, babasının yatak odasından gelen sesiyle uyandı. Kulaklarından tuttuğu Mrs. Cruncher'ın kafasının arka kısmını karyolanın başına vurmasına bakılırsa, babası açısından işler pek rast gitmemişti – en azından Küçük Jerry'nin çıkarımı bu yöneydi.

“Sana yaparım demiştim,” dedi Mr. Cruncher, “ve yapıyorum işte.”

“Jerry, Jerry, Jerry!” diye yalvardı karısı.

“Kazancıma engel oluyorsun,” dedi Jerry, “ben de ortaklarım da senin yüzünden zarar görüyoruz. Beni sayıp, bana itaat etmen gerekiyordu; niye laf dinlemiyorsun, anlamıyorum ki!”

“İyi bir eş olmaya çalışıyorum Jerry,” diye itiraz etti zavallı kadın gözyaşları içinde.

“Kocanın işlerine engel olmak iyi eş olmak mıdır? Yaptığı işi hiçe sayarak mı saygı gösteriyorsun ona? Hayati önem taşıyan işlerine itiraz ederek mi itaat ediyorsun?”

“Sen o zamanlar bu korkunç işleri yapmıyordun ki Jerry.”

“Namuslu bir tüccarın karısı olmak sana yetmeli,” diye tersledi Mr. Cruncher, “sen o kadın aklınla kocanın hangi işi yapıp yapmayacağına karışma. Kocasını sayan ve ona itaat eden bir eş, onun işlerine burnunu sokmaz. Bir de kendini dindar bir kadın zannediyorsun. Sen dindarsan, dindar olmayanı çok merak ediyorum doğrusu! Sendeki sorumluluk duygusu ancak Thames Nehri'nin yatağına çakılan bir kazı-ğinki kadardır; aslında o kazıkları sana çakmalı!”

Alçak sesle yapılan bu kavgâ, namuslu tüccarın çamura batmış çizmelerini fırlatıp yere boylu boyunca yatmasıyla son buldu. Paslı ellerini yastık niyetine başının arkasına ko-

yup sırtüstü yatmış olan babasına ürkek bir bakış atan oğlu da yatıp tekrar uykuya daldı.

Kahvaltıda balık yoktu; aslında başka bir şeyin olduğu da söylenemezdi. Mr. Cruncher'ın hiç tadı yoktu, sinirleri tepesindeydi; Mrs. Cruncher'ın şükür duası ettiğine dair en ufak bir belirti görmesi halinde ona fırlatmak üzere demir bir tencere kapağını elinin altında bulunduruyordu. Her zamanki saatte yüzünü yıkayıp saçlarını taradı ve oğluyla birlikte göstermelik işine gitmek üzere yola koyuldu.

Koltuğunun altında taburesiyle babasının yanında, güneşli ve kalabalık Fleet Caddesi'nde yürümekte olan Küçük Jerry, bir önceki gece karanlıkta bir başına, amansız takipçisinden kaçan Küçük Jerry'den çok farklıydı. Yeni doğan günle birlikte kurnazlığı bilenmiş, endişeleri geceyle birlikte geride kalmıştı – o güzel sabah Londra'da ve Fleet Caddesi'nde akranlarına rastlaması olmayacak şey değildi.

Yürürlerken babasıyla arasında bir kol boyu mesafe ve tabure olmasına özen gösteren Küçük Jerry, “Baba,” dedi, “mezardan ölü kaldıran ne demek?”

Mr. Cruncher cevap vermeden önce kaldırımında bir an durakladıktan sonra, “Nereden bileyim?” dedi.

“Sen her şeyi biliyorsun sanıyordum baba,” dedi saf oğlan.

Mr. Cruncher diken diken saçları serbest kalsın diye şapkasını çıkarıp yürümeye devam ederek, “Bir tür tüccardır.”

“Ne alıp satar peki baba?” diye sordu kıpır kıpır Küçük Jerry.

Mr. Cruncher söyleyeceği şeyi kafasında evirip çevirdikten sonra, “Bilimsel araştırmalarda kullanılan birtakım şeyleri alıp satar,” dedi.

“İnsan bedenleri, değil mi baba?” diye sordu heyecanlı oğlan.

“Onun gibi şeyler sanırım,” dedi Mr. Cruncher.

“Baba, o zaman büyüyünce ben de mezardan ölü kaldıran olmak istiyorum!”

Mr. Cruncher oğlanın bu sözleri karşısında rahatlamıştı fakat yine de kafasını kuşkulu ve ahlak dersi verir bir edayla salladı. “Bu senin yeteneklerini ne şekilde geliştirdiğine bağlı. Yeteneklerini geliştirmeye çalış ve kimseye yapabileceğinden fazlasını vadetme. Ayrıca senin hangi işe uygun olduğunu şimdiden bilemeyiz.” Bu sözlerden cesaret alan Küçük Jerry, tabureyi Temple Bar’ın gölgesine yerleştirmek üzere birkaç metre ileriden yürümeye başlayınca Mr. Cruncher kendi kendine şöyle dedi: “Namuslu tüccar Jerry, bu oğlan büyüdüğünde senin için bulunmaz nimet olabilir, hatta annesinin tüm yanlışlarını telafi edebilir!”

On Beşinci Bölüm

Örgü

Mösyö Defarge'ın meyhanesinde o gün içkiye her zamankinden erken başlanmıştı. Meyhanenin parmaklıklı pencerelerinden içeri bakan solgun yüzler, daha saat sabahın altısı bile olmamışken şarap kadehlerine çökmüş başka yüzler gördüler. Mösyö Defarge işlerin en iyi olduğu zamanlarda bile su katılmış şarap satardı fakat bu sefer sattığı şarap hiç olmadığı kadar su katılmıştı. Şarap kekremsiydi; bu kekremsilik içenlerin ruh haline de etki ediyor, onları efkârlandırıyor. Mösyö Defarge'ın sıkılmış üzümlerinden fışkıran, Bacchus âlemlerinin neşeli alevleri değildi; üzüm posasında gizlenmiş, karanlıkta için için yanan bir ateşti.

Üst üste üç gündür Mösyö Defarge'ın meyhanesinde içmeye sabah erkenden başlanıyordu. Bu durum pazartesi günü başlamıştı, o gün günlerden çarşambaydı. Aslında, içmekten ziyade arpacı kumrusu gibi düşünmekti yaptıkları; çoğunun cebinde, ölüyorum deseler bar tezgâhının üzerine bırakacak tek kuruşları yoktu, o yüzden meyhanenin kapısı açılır açılmaz içeri sızar, fısır fısır konuşur ve konuşulanları dinlerlerdi. Sanki tüm şarapları sipariş edebileceklermiş gibi meyhanenin müdavimi olmuşlardı; yüzlerinde açgözlü bir ifadeyle bir masadan diğer masaya, bir köşeden diğer köşeye gezinerek içki yerine konuşulanları içiyorlardı.

Bu alışılmadık insan deveranına rağmen, meyhanenin sahibi görünürlerde yoktu. Aslında yokluğu fark edilmiyordu; kapıdan giren hiç kimse ona bakınmıyor, onu sormuyordu; hiç kimse neden Madam Defarge'ın, önünde –tıpkı içinden çıktığı yırtık pırtık ceplerin sahipleri gibi yıpranmış ve harap olmuş paraların bulunduğu– bozuk para kâsesiyle sandalyesinde oturmuş, şarap dağıtımına tek başına nezaret ettiğini merak etmiyordu.

Kralın sarayından mahkûmların zindanına kadar dört bir yanı gözetleyen casuslar, meyhanenin içine baktıklarında görecekları şey muhtemelen ötelenmiş bir merak duygusu ve genel bir dalgınlık hali olurdu. Kâğıt oynayanlar kederliydi, domino oynayanlar, derin düşüncelere dalmış halde taşlardan kuleler yapıyorlardı, içki içenler, masaya dökülmüş şaraplarla masaya şekiller çiziyorlardı, Madam Defarge kürdanıyla kolundaki desenin motifini çıkarmaya çalışırken, çok uzaklarda bir yerlerde duyulmaz ve görülmez bir şeyi duyuyor ve görüyor gibiydi.

Öğlene dek Saint Antoine'daki şarabi haller bu minvaldeydi. Toz toprak içinde iki adam caddelerden ve sallanan lambaların altından geçerken güneş tam tepedeydi; adamlardan biri Mösyö Defarge, diğeriye mavi şapkalı yol işçisiydi. İki adam, sıcaktan kavrulmuş ve çok susamış bir halde meyhaneden içeri girdiler. Gelişleri, Saint Antoine'ın göğsünde bir ateş yakmıştı sanki; her bir adımlarıyla, kapılardaki ve pencerelerdeki insanların yüzlerindeki alevi titreştirip harlamışlardı. Buna rağmen kimse arkalarından gelmemiş, içeri girdiklerinde tüm gözler onlara döndüğü halde, kimse onlarla konuşmamıştı.

“İyi günler beyler!” dedi Mösyö Defarge.

İnsanların dillerinin çözülmesi için bir işaret olmuştu sanki bu, hep bir ağızdan koro halinde, “İyi günler!” dediler.

“Hava kötü beyler,” dedi Defarge kafasını iki yana sallayarak.

Bu sözün üzerine herkes yanında oturana baktı, sonra da gözlerini yere indirip sessizce oturmaya koyuldu. Biri hariç: İçlerinden biri ayağa kalkıp dışarı çıktı.

Defarge yüksek sesle Madam Defarge’a seslenerek, “Karıcığım,” dedi, “bu Jacques isimli yol işçisiyle epey yol yaptım. Onunla Paris’ten bir buçuk gün mesafede bir yerde tesadüfen tanıştım. Bu yol işçisi Jacques iyi bir genç. Ona içki ver karıcığım!”

Bir kişi daha ayağa kalkıp dışarı çıktı. Jacques isimli yol işçisi mavi şapkasını çıkarıp oradakileri selamladıktan sonra Madam Defarge’ın koyduğu şarabı içti. Gömleğinin göğsünde bir parça bayat kara ekmek vardı; Madam Defarge’ın tezgâhının yanında oturmuş içkisini içerken aralarda da ekmeğini katır kutur yiyordu. Bu sırada, üçüncü adam da ayağa kalkıp dışarı çıktı.

Defarge da susuzluğunu şarapla giderdi fakat onun şarabı misafirinkinden azdı – ne de olsa şarap her zaman içebileceği bir şeydi. Köylü kahvaltısını bitirene kadar ayakta onu bekledi. Adam kimseye bakmıyordu, kimse de ona bakmıyordu; örgüsünü bir kenara koymuş, işlerle ilgilenmekte olan Madam Defarge bile.

“Yemeğini bitirdin mi dostum?” diye sordu uygun bir zamanda.

“Evet, teşekkür ederim.”

“Gel o zaman! Sana kalabileceğini söylediğim daireyi göstereyim. Tam sana göre bir yer.”

Meyhaneden sokağa, sokaktan bir avluya, avludan dik merdivenlere, merdivenlerden bir tavan arasına geçtiler; bir zamanlar ak saçlı bir adamın alçak bir tezgâhta iki büklüm oturup, harıl harıl ayakkabı yaptığı yerdi burası.

Ak saçlı adam artık orada değildi fakat az önce teker teker meyhaneden çıkmış olan üç adam oradaydı. Bu üç adamla, o ak saçlı adam arasında küçük bir bağlantı vardı; bu adamlar bir keresinde ak saçlı adamı duvardaki çatlaktan seyretmişlerdi.

Defarge dikkatlice kapıyı kapattı ve alçak sesle konuşmaya başladı:

“Jacques Bir, Jacques İki ve Jacques Üç! Bu da, bendeniz Jacques Dört tarafından size sunulan şahit. Size her şeyi anlatacak. Anlat Jacques Beş!”

Yol işçisi, elindeki mavi şapkaıyla alnını sildi ve “Nereden başlayayım mösyö?” diye sordu.

Mösyö Defarge’ın bu soruya akliselim yanıtı, “En başından başla,” oldu.

“Ben, o adamı geçen yaz Marki’nin arabasının altında ki zincire asılı halde gördüm,” diye konuya girdi yol işçisi. “Düşünsenize! Ben yoldaki işimi bitirmişim, güneş uykuya yatmak üzere, Marki’nin arabası yokuş yukarı ağır ağır çıkıyor ve o adam zincirde asılı duruyor – aynen şöyle.”

Yol işçisi tekrar olayı baştan sona canlandırmaya girişti; bu eylemin tüm yıl boyunca köyün asli konusu ve vazgeçilmez eğlencesi olduğu düşünülürse, o zamana kadar bu konuda iyice ustalaşmış olması gerekirdi.

Jacques Bir lafa girdi ve adamı daha önce görüp görmediğini sordu.

Yol işçisi tekrar dikey konuma geçerek, “Hiç görmedim,” diye cevap verdi.

Jacques Üç, adamı daha sonradan nasıl hatırladığını sordu.

Yol işçisi yumuşak bir sesle ve elini burnuna götürerek, “Uzun boyundan,” dedi. “O akşam Mösyö Marki, ‘Nasıl biriydi?’ diye sorduğunda, ‘Bir hayalet gibi uzundu,’ diye cevap vermişim.”

“Cüce gibi kısaydı demeliydin,” dedi Jacques İki.

“Nereden bilebilirdim ki? O olay henüz gerçekleşmemişti ve adam da bana güvenip olanları anlatmamıştı. Dikkatinizi çekerim! O koşullar altında bile gerçeği söylemedim. Mösyö Marki, bizim küçük çeşmenin orada parmağıyla beni işaret edip, ‘Şu herifi getirin bana!’ diye beni çağırdığında, Tanrı şahidimdir ki beyler, ona hiçbir şey söylemedim.”

Defarge araya giren adama, “Bu konuda haklı, Jacques,” diye mırıldandı. “Devam et!”

Yol işçisi gizemli bir havayla, “Pekâlâ!” dedi. “O uzun adam ortadan kayboluyor ve onu arayıp duruyorlar – kaç ay olmuştur acaba? Dokuz, on, on bir?”

“Her neyse, sayı önemli değil,” dedi Defarge. “Çok iyi saklanıyor fakat ne yazık ki yakalanıyor. Devam et!”

“Yine bir gün tepenin orada çalışıyorum ve güneş uykuya yatmak üzere. Hava çoktan kararmış, aşağıdaki köydeki kulübeme gitmek üzere eşyalarımı topluyorum ki, kafamı kaldırdığımda altı askerin tepeden indiğini görüyorum. Ortalarında da uzun boylu bir adam, kollarını bağlamışlar – aynı şu şekilde.”

Vazgeçilmez şapkasının yardımıyla, adamı, bilekleri kalçalarına gelecek şekilde arkadan sımsıkı bağlanmış şekilde canlandırdı.

“Öylesine ıssız bir yol ki, nihayet seyredilecek bir şey oluyor diye askerlerin ve mahkûmun geçişini görebilmek için kenarda, taş yığınlarının orada duruyorum beyler; ilk başta, bana doğru yaklaşan altı asker ve bir mahkûmdan daha fazlasını göremiyorum ve hepsi gözüme kapkara görünüyor – yatmaya giden güneşin olduğu tarafta olanların etrafında kırmızı birer çizgi var gibi beyler. Yolun karşı tarafındaki çukura ve arkasındaki tepeye vuran uzun gölgelerini görüyorum; gölgeler, devlerin gölgelerine benziyor. Ayrıca, adamların toz toprak içinde olduğunu görüyorum; onlar rap rap yürüdükçe tozlar da onlarla birlikte yürüyor. Bana iyice yaklaştıklarında uzun boylu adamı tanıyorum, o da beni tanıyor. Ah, onunla ilk karşılaştığımız akşamki gibi, yine aynı noktada kendini tepeden atsaydı ne iyi olurdu!”

Olanları sanki oradaymış gibi tasvir ediyordu, anlatırken yeniden yaşadığı belliydi; belki de hayatı boyunca fazla bir şey görmemişti.

“Ne ben askerlere uzun boylu adamı tanıdığımı belli ediyorum, ne de adam beni; ikimiz de birbirimizi tanıdığımızın

farkındayız ve gözlerimizle anlaşıyoruz. ‘Haydi!’ diyor grubun lideri, köyü işaret ederek, ‘onu hemen mezarına götürün,’ diyor ve adamlar hızlanıyorlar. Ben de peşlerinden gidiyorum. Öyle sıkı sıkı bağlamışlar ki, adamın kolları şişmiş, tahta ayakkabıları ayağına büyük ve hantal, üstelik adamın ayağı aksıyor. Adamın ayağı aksadığı için yavaş yürüyor, onu tüfekleriyle dürtüyorlar – aynen şu şekilde.”

Tüfeklerin dipçikleriyle öne doğru iteklenen bir adamın taklidini yaptı.

“Tepeden aşağıya yarışıyormuş gibi çılgınca koşarlarken adam yere düşüyor. Askerler kahkahalarla gülerek onu yerden kaldırıyorlar. Yüzü kanıyor ve toz toprağa bulanıyor fakat yüzüne dokunamıyor; askerler buna da gülüyorlar. Adamı köye getiriyorlar, tüm köy halkı ona bakmak için koşar koşar geliyor; onu değirmenin oradan geçirip hapishaneye götürüyorlar; tüm köy, gecenin kör karanlığında hapishane kapısının açılıp adamı yutuşuna şahit oluyor – aynen bu şekilde.”

Ağzını açabildiği kadar çok açıp dişleriyle çat diye ses çıkararak kapattı. Adamın, yaratmış olduğu etkiyi bozmamak için ağzını yeniden açma konusundaki isteksizliğini fark eden Defarge, “Devam et Jacques,” dedi.

Yol işçisi heyecanlı bir biçimde ve alçak sesle devam etti: “Tüm köy evlerine çekiliyor, tüm köy uyuyor, tüm köy o kederli adamı, kayalıkların tepesindeki hapishanede demir parmaklıkların arkasında, kilitlenmiş görüyor rüyasında; adamın oradan ancak cesedinin çıkabileceğini biliyorlar. Sabah olduğunda, aletlerim omzumda, kara ekmeğimden ısırik alarak işe giderken hapishanenin etrafında bir daire çiziyorum. Onu orada, tepede, devasa bir demir kafesin içinde, geçen akşamki gibi kan ve toz toprak içinde dışarı bakarken görüyorum. Elleri bağlı olduğu için bana el sallayamıyor; ben de ona seslenmeye cesaret edemiyorum; bana ölü gibi bakıyor.”

Defarge ve diğer üç adam ümitsizce birbirlerine baktılar. Köylünün anlattığı hikâyeyi dinlerken bakışları karamsar, bastırılmış ve kin doluydu; hal ve tavırlarında hem bir gizem hem de buyurganlık vardı. Ortamda sert bir mahkeme salonu havası vardı; Jacques Bir ve İki, eski bir saman şiltenin üzerine oturuyordu, ikisi de ellerini çenelerine dayamış, gözlerini dikmiş, dikkatle yol işçisine bakıyorlardı; aynen onlar gibi dikkat kesilmiş olan Jacques Üç, arkalarında, tek dizinin üzerine çökmüş haldeydi, gergin elini ağzının ve burnunun etrafındaki ince sinirlerin üzerinde gezdiriyordu; Defarge ise anlatıcıyla onların arasında, pencereden ışık gelen yerde dikilmiş, bir yol işçisine, bir onlara bakıyordu.

“Devam et Jacques,” dedi Defarge.

“Uzun boylu adam bir süre demir kafesinde kalıyor. Tüm köy ona gizli gizli bakıyor çünkü korkuyorlar. Ama yine de, uzaktan da olsa, kayalıkların tepesindeki bu hapishaneye bakmaktan kendilerini alamıyorlar; akşam olup da günlük işler bittiğinde ve dedikodu yapmak için çeşmenin başında toplandıklarında, tüm gözler hapishaneye çevriyor. Önceden tüm bakışlar postanenin üzerinde olurdu, şimdi hapishanenin üzerinde. Çeşmenin başında fısır fısır adamın ölüme mahkûm edildiğini fakat idam edilmeyeceğini konuşuyorlar; diyorlar ki, çocuğunun ölmesi sebebiyle öfkeden çılgına dönüp kendini kaybettiği için, affedilmesi için Paris’e dilekçeler yollanmış; diyorlar ki bir dilekçe de bizzat krala verilmiş. Bilemiyorum ki. Doğru olabilir. Belki doğrudur, belki de değildir.”

Aynı ismi taşıyanların Bir numaralısı sertçe araya girerek, “Beni dinle Jacques,” dedi. “Krala ve kraliçeye bir dilekçenin verildiğini biliyorum. Senin dışında burada bulunan herkes, kralın dilekçeyi caddede, yanında kraliçeyle arabada otururken aldığını gördü. Şu gördüğün Defarge, ölümü göze alarak elindeki dilekçeyle atların önüne atıldı.”

Diz çökmekte olan Jacques Üç, “Şunu da dinle Jacques!” dedi, parmakları hâlâ ince sinirlerin üzerinde geziniyordu, yüzünde sanki bir şeyler aşeriyormuş gibi bir ifade vardı fakat aşerdiği şey ne yiyecek ne de içecekti. “Atlı ve yaya muhafızlar, dilekçe veren adamın etrafını kuşatıp onu dövdüler. Duydun mu beni?”

“Duydum beyler.”

“O zaman devam et,” dedi Defarge.

Köylü kaldığı yerden devam etti: “Çeşme başında, ayrıca, adamın köyümüze idam edilmek üzere getirildiği ve mutlaka idam edileceği de fısıldanıyor. Hatta adam Monsenyör’ü öldürdüğü için ve Monsenyör de topraklarını işleyen köylülerin ya da serflerinin –adına her ne diyorsanız– babası olduğu için, adamın baba katili olarak idam edileceği fısıldanıyor. Çeşme başında bir ihtiyar diyor ki, bıçağı tutan sağ eli, adama göstere göstere yakılacakmış; kollarında, göğsünde, bacaklarında açılacak olan yaraların içine kızgın yağ, eritilmiş kurşun, sıcak reçine, balmumu ve kükürt dökülecek, sonra da elleri ve ayakları dört güçlü kuvvetli ata çektilerilerek bedeni paramparça edilecekmiş. İhtiyar adam diyor ki, bir önceki Kral On Beşinci Louis’yi öldürmeye teşebbüs eden bir adama aynen bunları yapmışlar. Yalan mı söylüyor, doğru mu söylüyor, ben nereden bileyim? Âlim miyim ben?”

Huzursuz, gergin elleri olan ve bir şeyler aşeriyormuş gibi görünen adam, “Bunu da dinle o zaman Jacques!” dedi. “O mahkûmun adı Damiens’di ve o dediklerinin hepsi gündüz vakti, Pâris’in göbeğinde yapıldı; hiçbir şey, soylu ve şık giyimli hanımefendilerden oluşan seçkin topluluğun ilgisini bu kadar çekemezdi; her şeyi başından sonuna kadar büyük bir merakla izlediler – gecenin yarısına kadar devam etti ve adam iki bacağı ve bir kolunu kaybettikten sonra bile hâlâ nefes alıyordu Jacques! Bunların hepsi yaşandı. Sen kaç yaşındasın ki?”

“Otuz beş,” dedi yol işçisi fakat altmış yaşında görünüyordu.

“Bunlar sen on yaşlarındayken olmuş yani, belki de görmüşsündür.”

“Yeter!” diye bağırdı Defarge asık yüzlü bir sabırsızlıkla. “Lanet olsun! Devam et.”

“Tamam! Kimisi öyle diyor, kimisi başka türlü; bu konudan başka bir şey konuştukları yok; sanki çeşme bile bu konuya eşlik edecek şekilde akıyor. En sonunda, pazar gecesi tüm köy uykudayken askerler hapisaneden aşağıya döne döne inerek geliyorlar, silahları küçük caddenin taşlarına vurarak çın çın ses çıkarıyor. İşçiler kazıyor, işçiler çivi çakıyor, askerler gülüp şarkı söylüyorlar; sabah olunca bir de ne görelim, çeşmenin yanına, suyuna zehir katan, on metre yüksekliğinde bir darağacı kurulmuş.”

Yol işçisi yukarı baktı fakat sanki tavana değil de tavanın daha da yukarisına bakıyormuş gibiydi; orada bir darağacı görüyormuş gibi eliyle işaret etti.

“Tüm işler duruyor, herkes orada toplanıyor, kimse inekleri otlamaya götürmüyor, inekler de köylülerle birlikte orada. Öğlen olunca trampetler çalınmaya başlıyor. Askerler gece hapishaneye gidip mahkûmu getirmişler bile; adam kalabalık bir asker grubunun ortasında duruyor. Elleri yine bağlı, ağzını da açık duracak şekilde bir iple sımsıkı bağlamışlar, bu yüzden adam sanki gülüyormuş gibi duruyor.” Yol işçisi, başparmaklarıyla ağzını kulaklarına doğru çekerek tarif etti. “Darağacının tepesine keskin tarafı yukarı gelecek, gökyüzünü işaret edecek şekilde bıçağı yerleştirmişler. Adamı on metre yüksekliğe asıp öylece bırakıyorlar – suyu zehirlesin diye.”

Yol işçisi, manzaranın yeniden gözünde canlanması sebebiyle ter içinde kalan yüzünü mavi şapkasıyla silerken herkes birbirine baktı.

“Çok korkunçtu beyler. Kadınlar ve çocuklar nasıl su alsın şimdi oradan! O gölgenin altında durup da kim akşam

vakti dedikodu yapar şimdi! Altında dediğime bakmayın. Pazartesi akşamı güneş yatmaya giderken, ben köyden ayrılırken tepeden dönüp baktığımda, gölge, kilisenin, değirmenin, hapishanenin üzerine vurmuştu – gölge sanki tüm dünyayı, gökkubbenin altında kalan her yeri kaplamıştı beyler.”

Bir şeyler aşeriyormuş gibi görünen adam, diğer üçüne bakarken parmağını kemiriyordu ve parmağı, onu saran açlık duygusuyla titriyordu.

“Hepsi bu kadar beyler. Uyarıları dikkate alarak günbatımından önce oradan ayrıldım, bu yoldaşa rastlayana kadar –tıpkı bana tembih edildiği gibi– tüm gece ve ertesi gün öğlene kadar yürüdüm. Onunla günün geri kalanında ve dün tüm gece kâh yürüyerek kâh at sırtında yol aldık. Ve işte karşınızdayım!”

Kasvetli bir sessizliğin ardından Jacques Bir, “Güzel,” dedi, “davranışlarınla ve anlattıklarınla sadakatini kanıtladın. Şimdi biraz dışarıda bekler misin?”

“Elbette,” dedi yol işçisi. Defarge ona üst kata kadar eşlik etti ve onu oturtuktan sonra geri döndü.

Tavan arasına geri döndüğünde üç adam ayaklanmış ve kafa kafaya vermişlerdi.

“Ne diyorsun Jacques?” diye sordu Bir Numara. “Listeye alacak mıyız?”

“Yok edilmek üzere listeye alacağız elbette,” dedi Defarge.

Karga sesiyle, “Harika!” diye bağırdı bir şeyler aşeren adam.

“Şato ve tüm sülale, değil mi?” diye sordu ilki.

“Şato ve tüm sülale,” diye cevap verdi Defarge. “Kökleri kazınacak.”

Bir şeyler aşeren adam yine o karga gibi sesiyle, kendinden geçmiş bir biçimde, “Harika!” diye bağırdı ve başka bir parmağını emmeye başladı.

Jacques İki, Defarge’a, “Bu şekilde liste yaptığımız için başımıza bir şey gelmeyeceğinden emin misin?” diye sordu.

“Bizden başkası şifreyi çözemeyeceği için güvenli olduğu kesin, fakat şifreyi her zaman çözebilecek miyiz, daha doğrusu, o çözebilecek mi?”

Defarge duruşunu dikleştirerek, “Jacques,” dedi, “eğer karım olan hanımefendi, o listeyi yazmayıp aklında tutsa bile, tek bir kelimesini, hatta tek bir hecesini unutmaz. Liste, onun kendi özel motif ve sembolleriyle örüldüğü için, onun açısından daima gün gibi aşikâr olacaktır. Madam Defarge’a güven. Bu namertler kendi kendilerine ortadan kaybolabilirler belki fakat Madam Defarge’ın örgü listesindeki isimlerin ve işlenen suçların tek bir harfi bile asla silinmez.”

Adamların söylenenleri onayladığını ve güven duyduklarını gösteren mırıldanmalardan sonra aşeren adam, “Bu köylüyü hemen gönderecek miyiz? Umarım göndeririz. Çok cahil bir adam; sizce de bu kadar cehalet tehlikeli değil mi?”

“Adam hiçbir şey bilmiyor,” dedi Defarge, “en azından, kendini, o bahsettiği yükseklikteki bir darağacında sallandıracak kadar bir şey bilmiyor. Ondan ben sorumlu olayım; benimle kalsın, ona göz kulak olurum, sonra da yoluna gider. Soyluların dünyasını, kralı, kraliçeyi ve sarayı görmek istiyor, izin verelim de pazar günü görsün.”

“Ne!” diye bağırdı aşeren adam gözlerini Defarge’ın üzerinden ayırmadan. “Kraliyet ailesini ve soyluları görmek istemesi iyi bir şey mi?”

“Jacques,” dedi Defarge, “eğer bir kediye susatmak istiyorsan, yapılması gereken ona süt göstermektir. Bir gün bir köpeğin avını yakalamasını istiyorsan, yapılması gereken ona avını göstermektir.”

Başka bir şey konuşulmadı. Merdivenlerin tepesinde uyuklar halde buldukları yol işçisine şilte yatağa yatıp dinlenmesini söylediler. Adamı ikna etmeye gerek kalmamıştı; kısa süre içinde uyuyakaldı.

Onun gibi taşralı bir köle için, Paris’te Defarge’ın meyhanesinden çok daha kötü yerler vardı. Gözünün önünden

hiç gitmeyen madamın sebep olduğu gizemli korkuyu saymazsak, hayat onun açısından yepyeni ve gayet hoştu. Fakat madam tüm gün kasada oturuyor, onu bilinçli bir biçimde görmezden geliyordu; kadın, onun oradaki varlığının zerre kadar öneminin olmadığını göstermeye öylesine kararlıydı ki, ezkaza göz göze geldiklerinde, adam, tahta ayakkabılarının içinde tir tir titriyordu. Bu kadının bir sonraki adımını öngörmenin imkânsız olduğuna kanaat getirmişti; o süslü püslü kafasında, onun bir cinayet işlemiş olduğu ve kurbanın derisini yüzmüş olduğu düşüncesi belirse, mutlaka icabına bakar, gösteriyi de mutlaka son ana kadar izlerdi.

Bu nedenle, pazar günü gelip çıktığında, yol işçisi Versailles'a giderlerken onlara, mösyö ile birlikte madamın da eşlik edeceğini öğrendiğinde hiç hoşnut olmamıştı (ama bunun aksini söylemişti). Kadının toplu taşıma aracında tüm yol boyunca örgü örmesi ve kral ile kraliçenin arabasını görmek için bekleyen kalabalığın içinde dahi örgü örmeye devam etmesi durumu daha da endişe verici bir hale getirmişti.

Yanındaki bir adam, "Çok çalışıyorsunuz madam," dedi.

"Evet," diye cevap verdi Madam Defarge. "Yapacak çok işim var."

"Ne yapıyorsunuz madam?"

"Bir sürü şey."

"Mesela?"

"Mesela," dedi Madam Defarge, "kefen."

Adam ilk fırsatta kadının yanından uzaklaştı. Yol işçisi, mavi şapkasıyla yüzünü yelpazeledi; kendini kalabalıkta sıkışmış ve bunalmış hissediyordu. Eğer derdinin dermanı bir kral ve kraliçe idiyse şanslıydı çünkü doktoru az sonra ayağına gelecekti; çok geçmeden koca suratlı kral ve güzel yüzlü kraliçe, altın yaldızlı arabalarıyla, kahkahalar atan hanımefendiler ve şık giyimli lordlardan oluşan, sarayın ışıltılı gözdelelerinin eşliğinde teşrif ettiler; mücevherler ve ipekler içinde, yüzleri pudralı, ihtişamlı, etraflarına zarafetle burun kıvrıran,

her şeyi hakir gören kadın ve erkekleri görünce yol işçisinin gözü gönlü bayram etti; yol işçisi o an öylesine kendinden geçmişti ki, o günlerde her an her yerden çıkıveren Jacques-ları unutup, “Yaşasın kral! Yaşasın kraliçe! Yaşasın her şey ve herkes!” diye bağırmaya başladı. Sonra bahçeler, avlular, saraylar, çeşmeler, ağaçlar, çiçekler, tekrar kral, kraliçe, saray gözdeleri, beyefendiler, hanımefendiler, “çok yaşa”lar falan derken, öylesine duygulandı ki, gözyaşlarına boğuldu. Üç saat süren tüm bu gösteri boyunca yol işçisi çokça bağırды, ağladı ve duygusal tepkiler verdi; öyle ki, hayranlığının nesnesi olan bu kimselerin üzerine atlayıp onları parçalamasın diye Defarge onu yakasından tutmak zorunda kaldı.

Her şey sona erdiğinde Defarge bir patron edasıyla adamın sırtına vurup, “Bravo!” dedi, “sen çok iyi bir çocuksun!”

Yol işçisi yavaş yavaş kendine gelmeye ve az önce sergilemiş olduğu davranışlarda herhangi bir yanlış yapıp yapmadığını düşünmeye başlamıştı fakat hayır, ortada bir sorun yoktu.

Defarge, adamın kulağına, “Sen tam aradığımız adamsın,” dedi, “bu ahmakları her şeyin bu şekilde ilelebet devam edeceğine inandırırıyorsun. Küstahlaştıkça sona daha fazla yaklaşıyorlar.”

Yol işçisi biraz düşündükten sonra, “Evet ya, doğru söylüyorsunuz!” diye bağırды.

“Bu ahmakların bir şey bildiği yok. Bunlar senin aldığın nefesten bile tiksindir, mümkün olsa, tek bir atları ya da köpekleri için, değil senin, senin gibi yüz tanesinin nefesini kesiverirler. Tek bildikleri senin onlara ne söylediğin; bırak da biraz daha kansınlar, nasılsa fazla sürmeyecek.”

Madam Defarge mağrur bir ifadeyle müşterisine baktı ve onaylar bir biçimde başını salladı.

“Sana gelince,” dedi, “içinde gösteriş ve tantana olan her şeye bağırıp gözyaşı dökersin. Söylesene! Doğru değil mi?”

“Doğru madam. O an öyle oldu gerçekten de.”

“Sana bir sürü oyuncak bebek verseler ve kendi çıkarların için onları parçalara ayırıp yağmalamanı isteseler, sen gidip içlerinde en zengin ve en parlağını seçersin. Söylesene! Doğru değil mi?”

“Kesinlikle doğru madam.”

“Doğru tabii. Sana uçamayan bir kuş sürüsü gösterecekler ve yine kendi çıkarların için tüylerini yolmanı isteseler, en güzel tüylü kuşları seçersin. Öyle değil mi?”

“Doğrudur madam.”

“O oyuncak bebekleri de, kuşları da bugün gördün işte,” dedi Madam Defarge, elini onların en son görüldükleri yere doğru uzatarak, “haydi, şimdi eve git!”

On Altıncı Bölüm

Örgüye Devam

Madam Defarge ile kocası olan beyefendi, mutlu mesut bir biçimde Saint Antoine'ın bağrına geri döndüler; o sırada mavi şapkalı bir toz zerresi de karanlığın, tozun toprağın içerisinde, bezdirici mesafeler katederek, ağır ağır, kenardan kenardan, şu an mezarında yatmakta olan Mösyö Marki'nin, fısıldaşan ağaçlara kulak veren şatosuna doğru yol alıyordu. O taş yüzlerin artık ağaçları ve çeşmeyi dinlemek için bol bol boş zamanı vardı; korkuluğu andıran birkaç köylü, yiyecek ot ve yakacak çalı çırpı aramak için devasa taş avluya ve teras merdivenlerine geldiklerinde, açlıktan kıvranan zihinleriyle, bu yüzlerin ifadesinin değişmiş olduğunu fark etmişlerdi. Köydeki en son –tıpkı orada yaşayanlar kadar cılız ve ruhsuz– rivayete göre, yüzler, bıçak saplandığı an değişmiş, kibirli yüzler, öfkeli ve acı çeken yüzlere dönüşmüştü. Ayrıca, o diğer beden, çeşmenin üzerinde on metre yükseklikte sallandırıldığında, yüzlerin ifadesi yine değişmiş, intikam alan birinin zalim ifadesine bürünmüş ve sonsuza dek öyle kalmıştı. Cinayetin işlendiği yatak odasının büyük penceresinin önündeki, herkesin bildiği taş yüze oyulmuş burnun üzerinde, daha önce kimsenin fark etmediği iki ince oyuk oluşmuştu; ara sıra kalabalığın içinden üstü başı perişan iki

üç köylü, taş kesilmiş Mösyö Marki'ye hızlı bir bakış atmak için çıkagelirdi, iskeleti andıran bir parmak, bir an için yüzü işaret eder, sonra orada yaşama şansına erişebilmiş yabani tavşanlar gibi, yosunların ve yaprakların arasına kaçışırlandı.

Şatoyla kulübe, taş yüzle sallanan beden, taş zemindeki kırmızı leke, köyün kuyusundaki tertemiz su, binlerce dönüm arazi, Fransa'nın taşraları, Fransa'nın kendisi saç teli inceliğinde bir çizgi gibi uzanıyordu kopkoyu gökyüzünün altında. Tüm ihtişamıyla ve küçüklüğüyle dünya da yanıp sönen bir yıldızın içinde uzanır. Nasıl ki insanın sahip olduğu bilgi dağarcığı bir ışık huzmesini parçalara ayırıp yapısını analiz edebiliyorsa, daha gelişmiş zekâlar, dünyamızın şu cı-lız parıltısında, her türlü bilinçli canlının düşünce ve eylemlerini, her türlü erdem ve kötülüklerini okuyabilir.

Karıkoca Defargelar, yıldızların altında, toplu taşıma aracının içinde tıngır mıngır yol alarak, varmak istedikleri hedef olan Paris'in giriş kapısına ulaştılar. Güvenlik barikatlarının önünde her zaman olduğu gibi duruldu ve her zamanki gibi inceleme ve sorgulama yapılmak üzere fenerler yaklaştırıldı. Mösyö Defarge arabadan indi, askerlerden bir iki tanesini ve bir polis memurunu tanıyordu. Polisle epey samimiydi, sevgiyle sarıldılar.

Saint Antoine karanlık kanatlarıyla Defargeları yeniden bağrına bastı, nihayet Saint Antoine'ın sınırlarına yakın bir yerlerde inip kara çamur ve pislik içindeki sokakta yürüme-ye çalışırken, Madam Defarge kocasına şöyle dedi:

“Anlat bakalım dostum; polis Jacques sana ne dedi?”

“Bu akşam fazla bir şey söylemedi fakat bildiği her şeyi söyledi. Bizim bölgeye bir casus daha görevlendirmişler. Sayı daha fazla olabilir miş fakat o sadece bir tanesini biliyormuş.”

“İyi madem!” dedi Madam Defarge profesyonel bir soğukkanlılıkla kaşlarını kaldırarak. “Onu da listeye kaydetmemiz gerekiyor. Adamın ismi neymiş?”

“Adam İngiliz.”

“Daha iyi ya işte. İsmi ne?”

“Barsad,” dedi Defarge ismi Fransızcaymış gibi telaffuz ederek. Fakat ismin doğruluğu konusunda öylesine özenliydi ki, harfleri eksiksiz biçimde tek tek kodladı.

“Barsad,” diye tekrar etti madam. “Güzel. İlk ismi neymiş?”

“John.”

“John Barsad,” diye tekrar etti madam kendi kendine bir kez mırıldandıktan sonra. “Güzel. Eşkâli biliniyor mu?”

“Kırk yaş civarı; boyu yaklaşık bir yetmiş beş; siyah saçlı; esmer; genel olarak düzgün bir yüzü var; gözleri koyu renk; yüzü ince uzun, solgun benizli; kemerli burnu sol yanağına doğru biraz eğri, bu da ona tekinsiz bir ifade veriyor.”

“Üstüme iyilik sağlık. Resmen adamın portresini çizdin!” dedi Madam Defarge kahkaha atarak. “Yarın onu da kaydederez.”

Gece yarısı olduğu için çoktan kapanmış olan meyhaneye döndüler ve Madam Defarge hemen tezgâhının başına geçerek çalışmaya koyuldu; o yokken gelen bozuk paraları saydı, stokları kontrol etti, hesap defterine yazılanların üzerinden geçti ve deftere bir şeyler yazdı, işlere bakan adamı mümkün olabilecek her şekilde sorguya çektikten sonra yatmaya gönderdi. Sonra, bozuk para kâsesini ters çevirerek tekrar boşalttı ve gece güvende olsun diye mendiline koyup ucuna dizi dizi düğümler attı. Bu esnada, ağzında piposuyla Defarge bir aşağı bir yukarı yürüyor, karısını belli etmemeye çalıştığı bir hayranlıkla izliyor fakat hiç müdahale etmiyordu; aslına bakılırsa, gerek ev yaşamına dair konularda gerekse işle ilgili meselelerde hayatı boyunca aldığı pozisyon, müdahale etmeden bir aşağı bir yukarı yürüyüp durmaktı.

Sıcak bir geceydi, dükkân iğrenç bir mahallede olduğu ve camlar kapılar sımsıkı kapalı olduğu için çok kötü kokuyordu. Mösyö Defarge’ın koku alma duyusu pek gelişmiş değildi fakat dükkândaki şarapların kokusu ona her zaman-

kinden daha keskin gelmişti; rom, kanyak ve anason için de aynı şey geçerliydi. Bitmiş olan piposunu bir kenara koyarak bu koku bileşimini içine çekip tiksinererek üfledi.

“Sen epey yoruldu sanırım,” dedi madam paraları mendiline koyarken kafasını kaldırarak. “Bunlar her zamanki kokular.”

“Biraz yoruldum,” diye onayladı kocası.

“Biraz moralin de bozuk,” dedi madam, keskin gözleri büyük bir dikkatle yaptığı hesaba odaklanmış olsa da kocasına arada bir iki bakış atmayı ihmal etmiyordu. “Ah şu erkekler, ah!”

“Ama hayatım!” diye lafa girdi Defarge.

“Ama hayatım!” diye tekrarladı madam kafasını hızlı hızlı sallayarak. “Bu gece pek çekingensin ama hayatım!”

Defarge sanki göğsünden bir fikir kopmuş gibi, “Çok uzun sürüyor,” dedi.

“Çok uzun sürüyor,” diye tekrarladı karısı, “uzun sürmediği nerede görülmüş ki? İntikam ve ceza uzun zaman alır; kaide budur.”

“Bir insana yıldırım çarpması uzun sürmüyor ama,” dedi Defarge.

“Söylesene,” dedi madam sakince, “yıldırım üretip depolamak ne kadar sürer?”

Defarge sanki kafasının içinde bir şeyler varmış gibi düşünceli bir biçimde kafasını kaldırdı.

“Depremin bir şehri yutması uzun sürmez,” dedi madam. “Peki söyle bakalım, o depremin hazırlanması ne kadar sürer?”

“Uzun zaman olsa gerek,” dedi Defarge.

“Uzun sürer fakat hazır olduğunda harekete geçer ve önüne çıkan her şeyi paramparça eder. Harekete geçmeden önce, biz görmesek de, duymasak da sürekli hazırlanma halindedir. Bu da senin tesellin olsun. Kulağına küpe et.”

Sanki bir düşmanın ümüğünü sıkıyormuş gibi ıslıl ıslıl gözlerle mendiline bir düğüm daha attı.

“Bak, sana diyorum ki,” dedi madam vurgulamak istercesine sağ elini uzatarak, “yol her ne kadar uzun sürüyor olsa da, sonuçta yola çıkıldı ve hedefe yaklaşıyor. Sana diyorum ki, asla geri dönmek, durmak yok. Sana diyorum ki, sürekli mesafe katediliyor. Çevrene bir bak ve bildiğimiz yaşamları, aşına olduğumuz yüzleri bir düşün, tüm o Jacquesların her geçen saat daha bir öfkeli ve hazmedemez hale gelişlerini bir düşün. Bu böylece sürüp gidebilir mi? Peh! Haydi canım sen de!”

“Benim cesur karım,” dedi Defarge, karısının karşısında tıpkı bir vaizin önünde durur gibi başı önde, elleri arkada kavuşturulmuş şekilde, söz dinleyen ve dikkatli bir öğrenci gibi duruyordu. “Ben bunların gerçekliğini sorgulamıyorum ki. Ama epey uzun sürdü ve sevgili karıcığım, senin de bildiğin gibi, belki de görmeye ömrümüz yetmeyecek.”

“Hayda! Bu ne demek şimdi!” dedi madam, bir başka düşmanını boğazlar gibi bir düğüm daha atarak.

“Diyorum ki,” dedi Defarge, yarı özür diler yarı hayıflanır bir şekilde omuz silkerek, “biz zaferi göremeyeceğiz.”

“Göremesek de gerçekleşmesine katkıda bulunacağız,” dedi madam elini hararetle öne uzatarak. “Yaptığımız hiçbir şey boşa gitmeyecek. Tüm ruhumla inanıyorum ki zaferi göreceğiz. Göremesek bile, göremeyeceğimizden kesinlikle emin olsak bile, bana bir aristokratın ve bir zalimin boynunu göster, ben de onu...”

Madam dişlerini sıkarak sımsıkı bir düğüm attı.

Korkaklıkla suçlandığını hissetmişçesine bir parça kızaran Defarge, “Orada dur bakalım!” diye bağırdı. “Beni de hiçbir kuvvet durduramaz hayatım.”

“Elbette! Fakat senin zaafın, yola devam edebilmek için ara ara kurbanını ve elindeki fırsatı görme ihtiyacı duyman. Bunlar olmadan da yola devam edebilmelisin. Vakti gelince, kaplanı ve şeytanı salarsın; fakat o zamana dek kaplanı ve şeytanı—kimseye göstermeden—zincirli ve her daim hazır tut.”

Madam vermiş olduğu tavsiyenin etkisini artırmak için, para çıkınıni sanki birinin beynini dağıtıyormuşçasına tezgâha vurdu, sonra yatma saatinin gelmiş olduğunu fark ederek ağır mendilini sakince kolunun altına sıkıştırdı.

Ertesi gün öğlen vakti, bu hayranlık duyulalı kadın, meyhanede her zamanki yerinde oturmuş harıl harıl örgü örüyordu. Yanı başında bir gül vardı, ara ara güle bakıyor olsa da genel dalgın halinde herhangi bir değişiklik olmuyordu. İçeride, oraya buraya serpiştirilmiş gibi duran az sayıda müşteri vardı, kimi içki içiyor, kimi içmiyor, kimi ayakta duruyor, kimi oturuyordu. Çok sıcak bir gündü, meraklı ve maceraperest arayışlarını madamın yanındaki küçük yapış yapış bardaklara kadar vardırıan küme halindeki sinekler ölüp ölüp bardağın dibine düşüyordu. Onların bu dünyadan göçüp gitmesi, gezintiye çıkmış olan diğer sinekler üzerinde hiç mi hiç etkili olmuyordu; onlarla aynı kaderi paylaşana dek –sanki fil ya da alakasız başka bir hayvanlarmış gibi– hiç istiflerini bozmadan, havalı havalı bakıyorlardı ölü sineklere. Düşününce, sineklerin pervasızlığı ne tuhaftı, belki de o sıcak yaz gününde saraydakiler de başlarına geleceklerden bir o kadar habersizlerdi.

Kapıdan girmekte olan birinin gölgesi Madam Defarge’ın üzerine düştü; madam, bunun daha önce görmediği biri olduğunu hissetti. Örgüsünü bırakıp gülünü kafasındaki örtüye ilıştirdikten sonra gölgenin sahibine baktı.

Çok tuhaftı. Madam Defarge gülü eline alır almaz müşteriler konuşmayı kesip birer birer dükkândan ayrılmaya başladılar.

“İyi günler madam,” dedi yeni gelen.

“İyi günler mösyö.”

Bunu yüksek sesle söylemişti. Yeniden örgü örmeye başladığı zaman kendi kendine mırıldanmaya başladı: “Hah! Sana da iyi günler. Kırk yaş civarı; boyu yaklaşık bir yetmiş beş; siyah saçlı; esmer; genel olarak düzgün bir yüzü var;

gözleri koyu renk; yüzü ince uzun, solgun benizli; kemerli burnu sol yanağına doğru eğri, bu da ona tekinsiz bir ifade veriyor. Sana da iyi günler, diğerlerine de!”

“Bana küçük bir bardak yıllanmış konyakla bir yudum su verirseniz çok makbule geçer madam.”

Madam nazikçe kendisinden isteneni yaptı.

“Bu konyak harikaymış madam!”

Konyakla ilgili ilk defa güzel bir şey söyleniyordu; madam tecrübelerine dayanarak bu iltifattan sonra neyin geleceğini gayet iyi biliyordu. Adama, konyağı gereğinden fazla övdüğünü söyleyerek örgüsünü örmeye devam etti. Ziyaretçi birkaç dakika kadının parmaklarını izledikten sonra etrafı inceledi.

“Çok güzel örüyorsunuz madam.”

“Alışkırım da ondan.”

“Motif de çok güzelmış!”

“Öyle mi düşünüyorsunuz?” dedi madam, adama gülümseyerek.

“Kesinlikle. Ne ördüğünüzü sorabilir miyim acaba?”

Madam, adama gülümseyerek bakmaya devam ederek ve parmakları hızlı hızlı kımıldayarak, “Öylesine oyalanıyorum işte,” dedi.

“Kullanılmayacak yani, öyle mi?”

“Belli olmaz. Belki bir gün kullanacağım bir yer bulurum. Bulursam,” dedi madam, derin bir iç çekip kafasını cilveli cilveli sallayarak, “kullanacağım!”

Ortada dikkatlerden kaçmayacak bir durum vardı: Madam Defarge’ın kafasındaki örtüye iştirilmiş olan gülle Saint Antoine’ın genel tarzı bariz bir tezat oluşturunuyordu. İçeri ayrı ayrı giren iki adam tam içki sipariş edecekken bu farklılık gözlerine çarpınca bocalamışlar, orada olmayan bir arkadaşına bakıyormuş numarası yapıp dükkândan ayrılmışlardı. Ziyaretçi içeri girdiğinde orada olanlardan da kimse kalmamıştı; hepsi kalkıp gitmişlerdi. Casus gözlerini dört aç-

miş fakat hiçbir işarete rastlamamıştı. Yoksulluktan belleri bükülmüş olan tüm bu adamlar amaçsızca, kendilerini tamamen akıntıya bırakmış bir biçimde, epey normal ve şüphe edilemeyecek bir halde çıkıp gitmişlerdi.

“John,” diye içinden geçirdi madam örgüsünü kontrol ederken, parmakları harıl harıl örmeye devam ederek ve gözlerini yabancıнын üzerinden ayırmadan. “Biraz daha kalırsan, sen gitmeden BARSAD’ı da örüveririm.”

“Evli misiniz madam?”

“Evliyim.”

“Çocuk?”

“Çocuğum yok.”

“İşler pek iyi değilmiş gibi görünüyor.”

“İşler berbat; insanlar öyle yoksul ki.”

“Ah, şu talihsiz, sersefil insanlar! Üstelik, sizin de dediğiniz gibi, öyle büyük bir baskı altındalar ki.”

“Benim değil, *sizin* dediğiniz gibi,” diye hemen düzeltti madam, büyük bir maharetle adının yanına onun açısından pek de hayra alamet olmayan bir işaret koydu.

“Özür dilerim; onu söyleyen bendim fakat siz de öyle düşünüyorsunuzdur. Mutlaka öyle olmalı.”

“Düşünmek mi?” dedi madam yüksek sesle. “Kocamla benim bu meyhaneyi ayakta tutmak için yapmamız gereken öyle çok işimiz var ki düşünmeye vakit olmuyor. Bizim burada düşündüğümüz tek şey nasıl hayatta kalacağımızdır. Sabahın köründen gecenin yarısına kadar tek düşündüğümüz konu budur; bu konu bize yetiyor da artıyor, elâlemi düşünecek halimiz kalmıyor. Başkalarını düşünüyor muyum? Hiç.”

Oraya bulabildiği bilgi kırıntılarını toplamak –bulamıyorsa da yaratmak– için gelmiş olan casus, yaşadığı şaşkınlığın o tekinsiz suratından okunmasına izin vermemişti; Madam Defarge’ın küçük tezgâhına dirseğini dayamış, ara ara konyasından yudumlayarak ve tatlı tatlı hoşbeş ederek orada dikiliyordu.

“Şu Gaspard’ın idamı kötü oldu madam. Ah, zavallı Gaspard!” Derin bir acıma duygusuyla iç çekti.

“Yok yahu!” diye cevap verdi madam soğukkanlı ve gamsız bir tavırla. “İnsan bu tür amaçlar için bıçak çekiyorsa bedelini ödemek zorunda. Bu pervasızlığın bedelini önceden biliyordu herhalde; bedelini ödedi.”

“Zannediyorum ki,” dedi casus, habis yüzünün her bir kasına, örselenmiş devrimci bir duyarlılık katıp, sesini sırrırcesine alçaltarak. “O zavallı adamın durumu bu mahallede büyük bir acıma duygusu ve öfke uyandırmıştır herhalde, değil mi? Laf aramızda.”

“Öyle miymiş?” dedi madam ifadesiz bir suratla.

“Öyle değil mi?”

“İşte kocam da geldi!” dedi Madam Defarge.

Meyhanenin sahibi kapıdan içeri girerken, casus onu şapkasına dokunarak, sıcak bir gülümsemeyle selamladı, “İyi günler Jacques!” Defarge bir an afalladı ve adama bakakaldı.

Casus tekrar, “İyi günler Jacques!” dedi fakat bu kez sesi o kadar kendinden emin değildi ve bu sabit bakış karşısında gülümsemek o kadar kolay değildi.

“Bir yanlışlık olsa gerek mösyö,” dedi meyhanenin sahibi. “Beni başka biriyle karıştırıyor olmalısınız. Benim adım o değil; adım Ernest Defarge.”

Casus vurdumduymaz bir havayla, “Ne fark eder, hepsi aynı,” dedi ama biraz bozulmuştu da. “İyi günler!”

“Siz içeri girdiğinizde, tam da sohbet etme mutluluğuna eriştiğim madama, Saint Antoine’da zavallı Gaspard’ın talihsiz durumundan dolayı –normal olarak– yoğun bir acıma duygusu ve öfkenin hâkim olduğunu duyduğumu söylüyordum.”

“Ben öyle bir şey duymadım,” dedi Defarge kafasını iki yana sallayarak. “Bu konuda bir şey bilmiyorum.”

Bunu söyledikten sonra, küçük tezgâhın arkasına geçip elini karısının sandalyesinin arkasına koyarak öylece dikildi;

ikisi birden, o an tam karşılarında duran ve ellerinde olsa büyük bir zevkle vurabilecekleri adama bakıyorlardı.

İşinde gayet ustalaşmış olan casus hiçbir şeyin farkında değilmiş numarası yapmaya devam etti; küçük bardağında ki konyağı bitirdi, suyundan bir yudum aldı ve bir bardak konyak daha istedi. Madam Defarge bardağını doldurduktan sonra tekrar örgü örmeye ve örerken de bir şarkı mırıldanmaya başladı.

“Bu mahalleyi iyi biliyora benziyorsunuz; benden bile iyi hatta,” dedi Defarge.

“Pek sayılmaz ama tanımak istiyorum. Buranın zavallı sakinleri ilgimi çok çekiyor.”

“Hah!” diye söylendi Defarge.

“Mösyö Defarge, sizinle böyle keyifli keyifli konuşurken, sizinle alakalı bazı insanları hatırladım,” diye devam etti casus.

“Öyle mi?” dedi Defarge kayıtsızca.

“Evet. Doktor Manette serbest bırakıldığında, eski uşağı olarak onunla sizin ilgilendiğinizi biliyorum. Onu size teslim etmişlerdi. Gördüğünüz gibi, durumlardan epey haberdarım.”

“Evet, öyle olmuştu,” dedi Defarge. Karısı şarkı mırıldanıp örgü örerken dirseğine sanki yanlışlıkla olmuş gibi dokunarak, kısa ve net bir cevap vermesi için onu ikaz etmişti.

“Kızı size gelmişti,” dedi casus, “ve babasını alıp götürmüştü; yanında da kahverengili şık bir beyefendi vardı, adı neydi? Küçük bir peruğu vardı... Hatırladım, Lorry’ydi... İngiltere’deki Tellson ve Ortakları Şirketi’nden.”

“Doğrudur,” dedi Defarge.

“Ne tuhaf şeyler kalmış aklımda!” dedi casus. “İngiltere’deki Doktor Manette’i ve kızını tanırım.”

“Öyle mi?” dedi Defarge.

“Artık onlardan pek haber almıyorsunuz sanırım,” dedi casus.

“Hayır,” dedi Defarge.

“Aslında,” diye araya girdi madam, işinden kafasını kaldırıp mırıldandığı şarkısına ara vererek, “onlardan artık hiç haber almıyoruz. Sağ salim eve vardıklarının haberini aldık, sonrasında da bir ya da iki mektup geldi; o zamandan beri de onlar kendi yaşamlarına devam ediyorlar, biz de kendimizinkine; irtibatımız tamamen koptu.”

“Doğrudur madam,” diye karşılık verdi casus. “Kızı evleniyormuş.”

“Evleniyor muymuş?” diye adamın sözlerini tekrar etti madam. “O güzellikle şimdiye çoktan evlenmiş olmalıydı. Siz İngilizler de pek bir soğuksunuz.”

“Ah! Benim İngiliz olduğumu biliyorsunuz yani.”

“Şivenizden anladım,” dedi madam, “insanın şivesi neyse, kendisi de odur.”

Casus bu tespiti iltifat saymadıysa da, durumu idare etmek için gülerek geçiştirdi. Konyağını kafasına diktikten sonra şöyle dedi:

“Evet, Miss Manette evlenecek, fakat bir İngilizle değil; kendisi gibi Fransa uyruklu biriyle. Gaspard’a gelince –Ah, zavallı Gaspard! Ne büyük zulüm, ne büyük!– Miss Manette’in, Gaspard’ın o yükseklikten sallandırılmasına sebep olan Mösyö Marki’nin yeğeniyle –yani şu anki Marki’yle– evlenecek olması ne tuhaf. Tabii İngiltere’de Marki falan değil; kim olduğunu kimse bilmiyor; oradaki adı Mr. Charles Darnay. Anne tarafının soyadı D’Aulnais.”

Madam Defarge hiç istifini bozmadan örgü örmeye devam ediyordu fakat bu bilgi kocasının üzerinde bariz bir etki bırakmıştı. Küçük tezgâhın arkasında bir şeyler yapıyor, piposunu yakıyordu fakat belli ki tedirgindi, elleri titriyordu. Bunları fark edemeyen, bir kenara yazmayan bir insan, casus olamazdı.

Casus bu son darbeye –her ne işine yarayacaksa– nihayet amacına ulaşmıştı; işine yarayabilecek herhangi yeni bir

müşteri de gelmediği için, içkisinin parasını ödeyip gitmek üzere ayaklandı; gitmeden önce bir fırsat yaratıp, Madam ve Mösyö Defarge'ı tekrar görmekten büyük mutluluk duyacağını söylemeyi ihmal etmedi. Casus, Saint Antoine'ın dışına çıktıktan sonra bile, olur da geri dönerse diye, karıkoca bir süre hiç kımıldamadan öylece kaldılar.

Defarge, eli karısının sandalyesinin arkasında, karısına bakarak alçak sesle, "Matmazel Manette'le ilgili söyledikleri doğru olabilir mi?" diye sordu.

Madam kaşlarını biraz kaldırarak, "O dediğine göre muhtemelen doğru değildir. Ama doğru olma ihtimali de var tabii."

"Eğer doğruysa..." diye söze başlayıp yarıda bıraktı Defarge.

"Eğer doğruysa," diye onun sözlerini tekrar etti karısı.

"Olur da zaferi görebilsek, o genç hanımın hatırına, umarım kaderi kocasını Fransa'dan uzak tutar."

"Kocasının kaderi," dedi Madam Defarge, "onu gideceği yere, yani sonunu getirecek olan bitiş çizgisine götürecektir. Ben bir tek bunu bilirim."

"Fakat sence de çok tuhaf değil mi," dedi Defarge sanki karısından ona hak vermesini ister gibi, "genç hanıma ve babası olan beyefendiye duyduğumuz tüm sevgiye rağmen, kocasının adının, az önce buradan ayrılan cehennem zebanisinin adıyla yan yana örülecek olması?"

"Vakti gelince bundan çok daha tuhaf şeyler olacak," diye karşılık verdi madam. "İkisinin de adı kesinlikle burada olacak çünkü onlar buna layıklar. İşte o kadar!"

Bu sözleri söyledikten sonra örgüsünü toplayıp, kafasındaki örtüye iştirilmiş olan gülü çıkardı. Ya Saint Antoine sakinleri bu yakışıksız süsün çıkarıldığını içgüdüsel olarak hissetmişlerdi ya da meyhaneyi gözetliyorlardı, artık her nasılsa, kısa bir süre sonra ahali tekrar içeri akın etmiş, meyhane olağan haline bürünmüştü.

Akşam olunca Saint Antoine sakinleri kendilerini sokağa atmışlardı, kapı önlerinde, pencere kenarlarında oturup biraz nefes alıyorlardı; Madam Defarge elinde örgüsüyle bir yerden diğerine, bir gruptan diğerine gezinmeye alışkındı; o bir misyonerdi, bu dünyada onun gibilerden çok vardı ve aslında öyle olmasa dünya açısından çok daha hayırlı olurdu. Tüm kadınlar örgü örüyordu; bu mekanik iş, yeme içmenin yerine geçiyordu; çenenin ve sindirim organlarının yerine eller çalışıyordu; o kemikli parmaklar kımıldamasaydı, mideler açlıktan daha da bir büzüşecekti.

Fakat parmaklar da, gözler de, zihinler de kıpır kıpırdı. Madam Defarge bir gruptan diğerine gezindikçe, sohbet edip ardında bıraktığı her bir küçük kadın grubunun, parmakları, gözleri ve zihinleri daha bir hızlı ve daha bir zehir gibi çalışmaya başlıyordu.

Kocası dükkânın kapısında sigara içerek hayranlıkla onu seyrediyordu. “Ne muazzam bir kadın,” diye geçirdi içinden, “güçlü, ihtişamlı, insanı ürkütecek kadar muhteşem bir kadın!”

Karanlık çökmüş, kiliselerin çanları çalmaya, uzaktaki saray avlusundan askerî bandonun trampet sesleri duyulmaya başlamıştı fakat kadınlar hâlâ oturmuş örüyor, örüyor, örüyorlardı. Karanlık onları çepeçevre sarmıştı. O an emin adımlarla çökmekte olan bir başka karanlık daha vardı; Fransa semalarında tatlı tatlı çalmakta olan kilise çanları sonraları eritilip gök gibi gürleyen toplara dönüştürülecek, o askerî bandonun trampet sesleriyse, Güç, Refah, Özgürlük ve Yaşam diye bağırان cılız sesleri bastırmak için daha da güçlü çalınacaktı. Karanlık, oturmuş dur durak bilmeden örgü ören kadınların üzerine öylesine çökmüştü ki, henüz inşaatı tamamlanmamış bir yapıya kendilerini de örüyorlardı sanki; o inşaat tamamlandığında orada oturup örgü örebilecek ve kopan kelleleri sayabileceklerdi.

On Yedinci Bölüm

Bir Gece

Soho'daki o sessiz köşe başında güneş, daha önce hiç Doktor'la kızının çınar ağacının altında oturdukları o unutulmaz akşamki kadar parlak bir ihtişamla batmamıştı. Yaprakların arasından yüzlerini aydınlatan ay, hiç baba kızın ağacın altında oturmaya devam ettikleri o geceki kadar yumuşacık bir parlaklıkla doğmamıştı koca Londra'nın üzerine.

Lucie ertesi gün evlenecekti. Son gecesini babasına ayırmıştı, ikisi baş başa çınar ağacının altında oturdular.

“Mutlu musunuz babacığım?”

“Mutluyum yavrum.”

Orada uzun süre oturdukları halde pek konuşmadılar. Hâlâ bir şeyler işleyebilecek ya da okuyabilecek kadar aydınlık olduğu halde, ne elindeki işi yapmış ne de babasına bir şeyler okumuştı. Daha önce pek çok kereler o ağacın altında babasının yanında oturup işini işlemiş ve babasına bir şeyler okumuştı fakat o an diğerlerine benzemiyordu, zaten benzemesi mümkün de değildi.

“Bu gece çok mutluyum babacığım. Tanrı'nın bir lütfu olan –Charles'ın bana, benim ona duyduğum– bu sevgi beni öyle mutlu ediyor ki. Hayatımı size adamaya devam edemeyecek olsaydım ya da evliliğim bizi birkaç sokak uzağa

düşürseydi öyle mutsuz olur, öyle çok suçluluk duyardım ki, size anlatamam. Şu an bile...”

O an bile sesine hâkim olamıyordu Lucie.

O hüznü ayışığında babasının boynuna sarılıp başını göğsüne yasladı. Tıpkı güneş ışığının, –tıpkı fâni insan ömrü denen o ışık gibi– gündoğumunda da günbatımında da hüznü olması gibi, ayışığı da hep hüznü değil midir zaten?

“En kıymetlim! Bana, hayatıma giren yeni sevgilerin ve yeni sorumluluklarımın aramıza asla giremeyeceğinden emin olduğunuzu son bir defa söyler misiniz? Ben bundan eminim ama sizin de aynı düşüncede olduğunuzu bilmek istiyorum. Bunun böyle olduğunu kalbinizin en derinlerinde hissediyorsunuz, değil mi?”

Babası, rol olamayacak kadar içten bir kesinlikle kızına cevap verdi: “Bundan elbette eminim sevgili kızım!” Sonra kızını şefkatle öperek, “Senin evliliğinle birlikte benim geleceğim de hiç olamayacağı kadar parlak olacak Lucie.”

“Keşke buna inanabilsem babacığım!”

“İnan canım kızım! Gerçek bu. Bunun ne kadar doğal ve olması gereken bir şey olduğunu düşün. Öyle genç, öyle fedakârsın ki, hayatını heba edeceksin diye duyduğum korkuyu sana anlatamam.”

Lucie elini babasının dudaklarına götürdü fakat babası elini tutarak sözlerini tekrar etti:

“Hayatını benim için heba etmemelisin sevgili kızım, hayatın doğal akışına karşı koymamalısın. Bu denli fedakâr oluşun, bu konuda neler düşündüğümü tam olarak anlamana engel oluyor fakat dönüp kendine şunu sor; senin mutluluğun eksikken benimki nasıl tamam olur?”

“Eğer Charles’ı hiç görmemiş olsaydım, sizinle gayet mutlu yaşar giderdim babacığım.”

Babası, kızının Charles’ı bir kez gördükten sonra onsuz mutlu olamayacağına dair bu istemsiz itirafı karşısında gülümsedi ve şöyle dedi:

“Sevgili kızım, sen Charles’ı gördün ve sevdin. Charles olmasaydı, bir başkası olurdu. Fakat hiç kimse olmasaydı, bunun sorumlusu ben olurum ve hayatımın o karanlık dönemi, beni aşip senin hayatına da gölge düşürmüş olurdu.”

Duruşmanın haricinde, babasının o acı dolu dönemden ilk bahsediydi. Babasının sözleri kulağında çınlarken çok tuhaf bir duyguya kapılmıştı; daha sonraları da bu sözleri hep hatırlayacaktı.

“Bak!” dedi Beauvaisli Doktor elini aya doğru uzatarak. “Her ne kadar ışığına tahammül edemiyor olsam da, zindanın penceresinden hep aya bakardım. Onun tüm kaybettiklerimin üzerinde ıslıl ıslıl parladığını düşünmek bana öyle büyük acı verirdi ki kafamı duvarlara vururdum. Hissiz, uyuşmuş, ölü gibi bakar dururdum ona; o esnada tek düşünebildiğim, ay dolunayken üzerine çizebileceğim yatay çizgilerle, bunlarla kesişecek dikey çizgilerin sayısı olurdu.” İçe dönmüş ve derin düşüncelere dalmış bir halde aya bakarak ekledi, “Yirmi yatay, yirmi dikey çizgi çizilebiliyordu hatırladığım kadarıyla ve yirminciye sığdırmak epey zor oluyordu.”

Babasının o günlere döndükçe nasıl dehşete kapıldığını hissedebiliyordu, yine de babasının anlattıklarında onu şaşırtan bir şey yoktu. Şu anki neşesini ve mutluluğunu, o zamanki tahammülü zor günlerle kıyaslıyor gibiydi.

“Ayı izlerken binlerce kez benden çaldıkları doğmamış çocuğumu düşündüm. Acaba yaşıyor muydu? Dünyaya geldiğinde canlı mıydı, yoksa annesinin geçirdiği şok onu öldürmüş müydü? Acaba günün birinde babasının intikamını alacak bir erkek çocuğu muydu? (Hapisteyken bir dönem intikam alma arzum kontrol edilemez bir hal almıştı.) Yoksa, babasının hikâyesini hiçbir zaman öğrenemeyecek bir erkek çocuğu muydu, babasının kendi arzu ve iradesiyle ortadan kaybolduğuna mı inanacaktı? Yoksa, büyüyüp koskocaman, güzel bir kadına dönüşecek bir kız çocuğu muydu?”

Lucie babasına sokulup yanağını ve elini öptü.

“Kendi kendime hep kızımın varlığımdan haberdar olmadığını, beni bilmediğini ya da unutup gittiğini düşünürdüm. Yıllar birbirini kovalarken hep onun yaşını hesap ettim. Benim kaderime dair hiçbir şey bilmeyen bir adamla evlenmiş olduğunu düşündüm. Hafızalardan çoktan silinip gitmiştim, bir sonraki nesle benden kalacak olan kocaman bir boşluktu.”

“Babacığım! Var olmayan bir çocuk hakkında bu söyledikleriniz, sanki o çocuk benmişim gibi yüreğimi sızlatıyor!”

“Sen mi Lucie? Tüm bu hatıralar, senin beni iyileştirip yeniden hayata döndürmenle geri geldi ve bu son gecede, sen, ben ve ayın tanıklığında dile döküldü. Ne diyordum?”

“Hayalinizdeki o çocuk sizi hiç bilmiyormuş, hiç umurunda değilmişsiniz.”

“Evet. Fakat ayın pırıldadığı bazı gecelerde hüznün ve sessizlik beni başka türlü etkilerdi; temelinde acı yatan tüm duygularda olduğu gibi, derin bir hüznün yaşadığım o anlarda, onun hücreme geldiğini, beni alıp surların ötesine, özgürlüğe götürdüğünü düşlerdim. Ayışığında onun suretini öyle çok gördüm ki, tıpkı şu an seni gördüğüm gibi, fakat onu kollarımla saramazdım, küçük demir parmaklıklı pencereyle kapı arasında dururdu. Fakat bunun az önce bahsettiğim çocuk olmadığını anlıyorsun, değil mi?”

“O gördüğünüz şey bir hayal değil miydi?”

“Hayır, başka bir şeydi. Görme yetisi zayıflamış gözlerimin önünde duruyor fakat hiç hareket etmiyordu. Zihnimin peşine düştüğü hayaletse bambaşkaydı, çok daha gerçek bir çocuktü. Fiziksel görünüşüne dair tek bildiğim annesine benzediği. Bu benzerlik –sende olduğu gibi– diğer çocukta da vardı fakat aynı değildi. Söylediklerimi takip edebiliyor musun Lucie? Zor oluyordur diye tahmin ediyorum. Bu karman çorman farklılıkları kavrayabilmek için tecrit edilmiş bir hücrede kalman gerekirdi.”

Babasının eski günlerini tüm detaylarıyla anlatırken ta-
kındığı sakın ve soğukkanlı tutum Lucie'nin tüylerinin diken
diken olmasına engel olamadı.

“Kendimi daha huzurlu hissettiğim bu anlarda ayışığın-
da onun hayalini kurardım; buraya gelir, beni alıp, kaybet-
tiği babasını hâlâ sevgiyle andığını göstermek için evli ve
mutlu bir yaşam sürdüğü yuvasına götürdüğünü düşünür-
düm. Resmim odasında, ismim dualarındaydı. Neşeli, canlı
ve başkalarına faydalı bir yaşam sürüyordu fakat benim bu
kırık hikâyem yaşamının her alanına gölge düşürüyordu.”

“O çocuk bendim babacığım. Onun yarısı bile etmezdim
belki fakat size duyduğum sevgi onunkiyle aynıydı.”

“Sonra bana çocuklarını gösterirdi,” dedi Beauvisli Dok-
tor, “çocuklar beni biliyor, benim için çok üzülüyorlardı. Ne
zaman bir kraliyet hapisanesinin önünden geçecek olsalar,
asık yüzü duvarlarından uzak durmaya çalışıyor, kafalarını
kaldırıp demir parmaklıklara bakarak aralarında fısıldaşı-
yorlardı. Beni hiçbir zaman zindandan tamamen kurtara-
mazdı; tüm bu şeyleri gösterdikten sonra beni hücreme geri
getirirdi. Sonra gözyaşlarına boğulmanın verdiği rahatla-
mayla dizlerimin üzerine düşer, ona dualar ederdim.”

“Umarım o çocuk benimdir babacığım. Canım babacı-
ğım, yarın da benim için böyle yürekten dua eder misiniz?”

“Lucie, sana bu geride kalmış dertlerimi anlatmamın se-
bebi, seni kelimelerle ifade edemeyecek kadar çok sevmem
ve bu mutluluğum için Tanrı'ya şükrediyor olmam. En kabı-
na sığmayan düşlerimde bile senin yanında olduğum kadar
mutlu olduğumu ve ileride bizi bekleyen güzel günleri hayal
edemezdim.”

Yaşlı adam kızına sarıldı, onu ağırbaşlı bir tavırla
Tanrı'ya emanet edip Tanrı'ya kızını ona bahşettiği için bü-
yük bir tevazuyla şükretti. Bir süre sonra eve girdiler.

Düğün merasimine yalnızca Mr. Lorry davetliydi; tek
nedime de meymenetsiz Miss Pross'tu. Evlendikten sonra

yine Lucie'nin yaşadığı o evde yaşamaya devam edeceklerdi; daha önce kimselerin görmediği, uydurma kiracıya ait olan üst kattaki odaları kendilerine alarak evi biraz genişletmiş, başka da bir şey yapma ihtiyacı duymamışlardı.

Doktor Manette hafif akşam yemeğinde çok neşeliydi. Masada üç kişilerdi; üçüncü Miss Pross'tu. Doktor, Charles'ın orada olmayışına üzgündü; hatta neredeyse orada olmasına engel olan küçük plana itiraz edecekti. Kadehini sevgiyle kaldırarak damadının şerefine içti.

Lucie'ye iyi geceler dileyip odalarına çekilmenin vakti gelmişti. Fakat gecenin üçünün sessizliğinde Lucie tekrar merdivenlerden aşağı inip usulca babasının odasına girdi; içindeki o tanımlayamadığı korkulardan azade değildi hâlâ.

Odada her şey yerli yerindeydi, çıt çıkmıyordu, babasının ak saçları çok hoş bir görüntü oluşturacak şekilde rahat yastığa düşmüş, elleri yatak örtüsünün üzerinde, hiç kımıldamadan uyuyordu. Elindeki gereksiz şamdanı bir kenara bırakıp babasının yanına sokularak bir öpücük kondurdu, sonra da eğilip babasını seyretmeye koyuldu.

Mahkûmiyetin acı suları yaşlı adamın güzel yüzünü yıpratmıştı fakat o, bu izleri öylesine büyük bir azimle gizliyordu ki uykusunda bile belli olmuyordu. O gece uçsuz bucaksız uyku âleminin tüm yüzleri incelense, görünmeyen bir saldırganı karşı yürüttüğü sessiz, kararlı ve temkinli mücadelesine rağmen, onunki kadar hoş bir yüze rastlanamazdı.

Lucie elini babasının sevgi dolu kalbinin üzerine koydu ve ona duyduğu tüm sevgiye ve çektiği tüm acılara karşılık bundan sonra ona daima sevgiyle bağlı kalabilmek için dua etti. Sonra elini çekip dudaklarına bir öpücük daha kondurduktan sonra odadan çıktı. Güneş doğmuştu, çınar ağacının yapraklarının gölgeleri, yaşlı adamın yüzünde, kızının onun için dua ederken kıpırdanan dudakları gibi yumuşacık hareket ediyordu.

On Sekizinci Bölüm

Dokuz Gün

Düğün merasiminin olacağı gün hava pırıl pırıldı, herkes Doktor'un Charles Darnay'le konuştuğu odasının kapalı kapısının önünde hazır bekliyordu. Güzel gelin, Mr. Lorry ve gerçekleşmesi kaçınılmaz olan bu evliliği kabul edip mutluluk duymakla birlikte, damadın, kardeşi Solomon olması gerektiğini düşünmekten kendini alamayan Miss Pross, kili-seye gitmek için hazırlardı.

Geline ne iltifat edeceğini şaşırان, sade ve güzel gelinliğinin etrafında dönüp duran Mr. Lorry, "Sevgili Lucie, demek seni dünyalar güzeli bir bebekken Manş'tan bunun için geçirip buraya getirmişim! Tanrı'ya şükürler olsun! Yaptığım şeyin önemine dair hiçbir fikrim yokmuş! Dostum Charles'a yüklediğim sorumluluğun önemini idrak edememişim!" dedi.

"Öyle bir amacınız yoktu ki!" dedi ayakları yere basan Miss Pross. "Nereden bilecektiniz ki? Saçma sapan laflar!"

"Öyle mi? Siz de ağlamasanız artık," dedi kibar Mr. Lorry.

"Ben ağlamıyorum," dedi Miss Pross, "asıl siz ağlıyorsunuz."

"Ben mi Pross'çuğum?" (Mr. Lorry ara ara ona samimi davranma cüretini gösterebiliyordu.)

“Az önce ağlıyordunuz, gördüm ve hiç şaşırmadım. Onlara öyle güzel bir yemek takımı hediye ettiniz ki, kim görse gözleri dolar. O takımda gözyaşı dökmediğim tek bir çatal ya da bıçak yok,” dedi Miss Pross. “Dün gece kutu geldikten sonra gözlerim görmez olana kadar ağladım.”

“Çok memnun oldum,” dedi Mr. Lorry, “fakat, hatıra olsun diye hediye ettiğim bu önemsiz nesnelerin kimseyi görme yetisinden etmesini istemem doğrusu. Hey gidi! İnsan böyle durumlarda neler kaybettiğini düşünmeden edemiyor. Ah, ah! Düşünüyorum da, bu elli yıl boyunca yanımda bir Mrs. Lorry olabilirdi.”

Miss Pross’tan gelen yanıt, “Hiç de bile!” oldu.

“Hayatımda bir Mrs. Lorry olamaz mıydı sizce?” diye sordu az önce telaffuz ettiği soyadı taşıyan beyefendi.

“Hıh!” diye karşılık verdi Miss Pross. “Siz doğuştan müzmin bekârsınız.”

“Yani,” dedi Mr. Lorry, gözleri pırıldayarak küçük perüğünü düzeltirken, “haklı olabilirsiniz.”

“Bekâr olacağınız siz daha doğmadan alnınıza yazılmış,” diye devam etti Miss Pross.

“O halde,” dedi Mr. Lorry, “bana çok haksızlık edilmiş, yaşam şeklim konusunda söz sahibi olabilmeliydim. Her neyse! Sevgili Lucie,” dedi Mr. Lorry kolunu yavaşça Lucie’nin beline dolarken, “içeriden babanın ve Charles’ın sesleri geliyor, işini layığıyla yapmaya çabalayan insanlar olarak Miss Pross ve ben, senin duymak isteyeceğini düşündüğümüz bir iki kelime söyleme fırsatını kaçırmak istemedik. Babacığını, seninki kadar şefkatli ve güvenilir ellere teslim ediyorsun canım kızım; ona her açıdan çok iyi bakılacağından şüphelen olmasın; önümüzdeki iki hafta boyunca, siz Warwickshire ve civarlarındayken öyle emin ellerde olacak ki, –kıyaslama yapabilmeniz açısından şöyle söyleyeyim– Tellson bile babanızın yanında sermayeyi kediye yüklemiş sayılacak. İki haftalık sürenin sonunda, babacığın, sen

ve sevgili eşinle Galler'de iki hafta daha tatil yapmak üzere size katılacak; o zaman onu sizin yanınıza ne kadar sağlıklı ve mutlu gönderdiğimizi kendi gözlerinizle göreceksiniz. Birinin kapıya yaklaştığını duyuyorum. Gel de birisi gelip üzerinde hak iddia etmeden, eski kafalı bir bekâra yaraşır şekilde bir öpeyim seni sevgili kızım.”

Mr. Lorry, Lucie'nin alnındaki o çok aşına olduğu ifadeyi görebilmek için, güzel yüzünü ellerinin arasında tuttu bir an, sonra gerçek bir şefkat ve yumuşaklıkla parlak altın sarısı saçlarını kendi kahverengi küçük peruğuna yasladı; eğer bu tür şeyleri eski kafalılık addediyorsak, Mr. Lorry o an Âdem'den bu yana süregelen bir sevgi gösterisinde bulunmuştu.

Doktor'un kapısı açıldı ve Charles Darnay'le birlikte dışarı çıktılar. Doktor'un rengi öylesine soluktu ki –ki beraber odaya girdiklerinde öyle değildi– yüzünde canlı olduğuna delalet eden en küçük bir renk yoktu. Görünürde tavırlarındaki dinginlikte herhangi bir değişiklik olmamışsa da, eskilerden kalma o çekingenlik ve korku havasının onu soğuk bir rüzgâr gibi sarıp sarmalamış olduğu Mr. Lorry'nin keskin gözlerinden kaçmamıştı.

Kızına kolunu uzattı ve onu merdivenlerden indirip Mr. Lorry'nin o günün şerefine kiraladığı arabaya kadar götürdü. Diğerleri başka bir arabayla arkadan onları takip ettiler. Kısa bir süre sonra Charles Darnay ve Lucie Manette, yakınlarındaki bir kilisede, yabancı gözlerden uzak, büyük bir mutlulukla dünya evine girdiler.

Tören bittiğinde, küçük grubun gülüşlerine karışan göz yaşlarının yanı sıra, Mr. Lorry'nin ceplerinin gizemli karanlığından çıkan elmaslar da gelinin parmağında pırıl pırıl parlıyordu. Her şey yolunda gitti ve kahvaltı için eve döndüler; Lucie'nin altın sarısı saçları, zavallı kunduracının bembeyaz bukleleriyle ilk kez Paris'teki tavan arasında buluşmuştu, işte şimdi, sabah güneşinin altında kapının önündeki vedalaşma anında yeniden sarmaş dolaş oluyordu saçları.

Uzun bir ayrılık olmayacaktı belki ama yine de zor bir vedaydı. Babası, kızını biraz neşelendirmeye çalıştı, en sonunda, kızının kendisini saran kollarından yavaşça kurtulup, “Al götür onu Charles, o artık senin,” dedi.

Lucie arabanın penceresinden tedirgin elini salladı onlara ve gitti.

Köşe başı, aylak aylak gezen ve meraklı insanlardan uzak bir yerde olduğu ve düğün hazırlıkları sade ve az olduğu için, Doktor, Mr. Lorry ve Miss Pross bir anda yapayalnız kaldılar. Eski ve ferah salonlarının kuytusuna girdiklerinde, Mr. Lorry, Doktor’un geçirdiği büyük değişimi fark etti; sanki orada asılı duran altın kol, ona ölümcül bir darbe indirmişti.

Doktor öyle çok şeyi bastırmıştı ki, duygularını bastırma gerekliliği ortadan kalktığı anda ani bir değişiklik göstermesi elbette normaldi. Mr. Lorry’yi asıl endişelendiren, o eski korku dolu ve kaybolmuş görüntüydü; üst kata çıktıklarında, Doktor’un başını ellerinin arasına alıp dalgın bir halde odasına girmesi, Mr. Lorry’ye meyhaneci Defarge’ı ve o gece yolculuğunu hatırlatmıştı.

Mr. Lorry, bir süre endişeli endişeli düşündükten sonra Miss Pross’a, “Bence,” dedi, “şu an onunla hiç konuşmayalım ve onu hiç rahatsız etmeyelim. Tellson’a uğramam gerekiyor, hemen gidip geleyim. Sonra onu kırdı gezintiye çıkarır, bir yemek yeriz, hepimize iyi gelir.”

Mr. Lorry için Tellson’a gitmek, oradan ayrılmaktan daha kolaydı. Onu orada iki saat alıkoydular. Geri döndüğünde, hizmetçiye hiçbir şey sormadan eski merdivenleri tek başına çıktı; tam Doktor’un odasına girecekken içeriden gelen hafif tıkırtılar yüzünden durakladı.

“Aman Tanrım!” dedi Mr. Lorry irkilerek. “Bu da nedir böyle?”

Miss Pross dehşet dolu bir suratla dibinde bitmişti. Ellerini ovuşturarak, “Eyvahlar olsun! Her şey boşa gitti!” diye

bağırды. “Uğurböceğime ne diyeceğiz şimdi? Beni tanımıyor ve ayakkabı yapıyor mu diyeceğiz?”

Mr. Lorry, onu sakinleştirmek için söyleyebileceği her şeyi söyledikten sonra Doktor’un odasına girdi. Ayakkabı tezgâhı, daha önce kunduracı çalışırken görmüş olduğu gibi ışığa çevrilmişti ve Doktor kafasını öne eğmiş, harıl harıl çalışıyordu.

“Doktor Manette. Sevgili dostum Doktor Manette!”

Doktor, çalışırken ona seslenildiği için yarı sorgulayan, yarı öfkeli bakışlarla bir an için ona baktı, sonra önüne eğilip işini yapmaya devam etti.

Paltosunu ve yeleğini kenara koymuş, gömleğinin yakasını, çalışırken yaptığı gibi açmıştı; o bitkin ve solgun yüz geri gelmişti. Rahatsız edilmekten korkarcasına, telaşla ve harıl harıl çalışıyordu.

Mr. Lorry, Doktor’un üzerinde çalıştığı şeyi eline alıp inceledi ve eskiden yaptığı ayakkabıyla aynı ölçü ve modelde olduğunu fark etti. Sonra yan tarafta duran diğer tekini eline aldı ve bunun ne olduğunu sordu.

Doktor kafasını kaldırmadan, “Genç bir hanım için yürüyüş ayakkabısı,” diye mırıldandı. Şimdiye çoktan bitmiş olmalıydı ama sağlık olsun.”

“Doktor Manette, bana bakın lütfen!”

Doktor, elindeki işi bırakmadan, o eski mekanik ve itaatkâr haliyle deneni yaptı.

“Beni hatırlıyorsunuz, değil mi sevgili dostum? Tekrar düşünün. Sizin asıl işiniz bu değil. İyi düşünün, sevgili dostum!”

Hiçbir şey onu daha fazla konuşturamayacaktı. Her defasında kendisine söyleneni yapıp kafasını yukarı kaldırıyor olsa da hiçbir şey onu konuşmaya ikna edemiyordu. Sessizce çalışıyor, çalışıyor, çalışıyordu; ona söylenen sözler, yankısız bir duvara çarpıyor ya da hava boşluğuna düşüyor gibiydi. Mr. Lorry’nin görebildiği tek umut ışığı, Doktor’un

ara ara kendiliğinden kafasını kaldırıp bakıyor oluşuydu. O bakışlarda belli belirsiz bir merak ya da şaşkınlık ifadesi vardı; sanki zihnindeki birtakım şüphelerle yüzleşmeye çabalıyor gibiydi.

Mr. Lorry o an iki hususun özellikle önemli olduğuna kanaat getirdi; öncelikle bu mesele Lucie'den gizlenmeliydi, ikincisi, bu mesele Doktor'u tanıyan herkesten gizlenmeliydi. Miss Pross'la fikir birliğine vararak, ikinci önlemi almak için derhal harekete geçip Doktor'un kendini iyi hissetmediğini, birkaç gün istirahat edeceğini söylemeye karar verdiler. Bu zararsız kandırmacayı hayata geçirmek için Miss Pross, Lucie'ye bir mektup yazıp babasının iş için birkaç günlüğüne uzakta olacağını söyleyecekti; hatta aynı zarfın içine babasının aceleyle karaladığı iki üç satırlık bir hayali mektup da konulacaktı.

Mr. Lorry, her şekilde faydalı olacak bu tedbirleri, Doktor'un kendisine geleceği umuduyla alıyordu. Doktor kısa sürede kendine gelirse, onun açısından faydalı olacağına inandığı bir planı daha vardı.

Mr. Lorry, üçüncü planını hayata geçirebilmek için Doktor'un iyileşmesini umut ederek, onu, olabildiğince belli etmeden gözlemlemeye karar vermişti. Bu yüzden, hayatında ilk kez Tellson'dan izin alıp, Doktor'un odasına, pencerenin önüne konuşlandı.

Fakat çok geçmeden Doktor'la konuşmanın hiçbir işe yaramadığını, hatta daha kötü olduğunu fark etti çünkü üzerine gidildikçe kaygı düzeyi daha da artıyordu. Mr. Lorry, Doktor'la konuşma teşebbüsünden daha ilk günden vazgeçti; onun yerine, içine düştüğü ya da düşmekte olduğu bu hezeyanı sessizce protesto etmek için yanında öylece oturmaya karar verdi. Bu yüzden, bütün gün pencerenin yanındaki koltukta oturup bir şeyler okudu ve yazdı; olabilecek en doğal ve hoş yoldan buranın özgür bir mecra olduğunu ifade etmeye çalıştı.

Doktor Manette ilk gün, kendisine verilenleri yiyip içtikten sonra hava iyice kararıp da göremez olana kadar çalıştı; Mr. Lorry ise ne kadar çabalasa da mümkünü yok göremediği için okuyup yazmayı ondan yarım saat önce bırakmıştı.

“Dışarı çıkmak ister misiniz?”

Doktor, tıpkı eskiden olduğu gibi iki yanına yere doğru baktı, sonra tıpkı eskiden olduğu gibi kafasını kaldırıp yukarı baktı, sonra tıpkı eskiden olduğu gibi kendisine söyleneni tekrar etti:

“Dışarı?”

“Evet, beraber yürüyüş yaparız. Olmaz mı?”

Doktor bu soruya cevap verme çabasına girmede ve tek kelime dahi etmedi. Fakat Mr. Lorry, onun akşamın karanlığında tezgâhında oturmuş, dirsekleri dizlerinde, başı ellerinin arasında, kendi kendine belli belirsiz, “Olmaz mı?” diye sorduğunu duyar gibi oldu. Profesyonel öngörüsü burada Mr. Lorry’ye bir avantaj sağlamıştı ve bu avantajı elden bırakmamaya niyetliydi.

Miss Pross ile Mr. Lorry geceyi iki vardiyaya ayırdılar ve yan odadan ara ara gelip Doktor’u gözlemlediler. Doktor yatmadan önce uzun bir müddet odasında bir aşağı bir yukarı gezindikten sonra nihayet yatıp uykuya daldı. Sabah olunca hiç oyalanmadan doğruca tezgâhının başına geçip çalışmaya koyuldu.

İkinci gün, Mr. Lorry onu neşeyle ve adıyla selamladı ve ikisinin son zamanlarda aşına olduğu konulardan laf açtı. Doktor karşılık vermiyordu fakat söylenenleri duyduğu ve kafası karışarak da olsa, söylenenler üzerine kafa yorduğu belli oluyordu. Bu durum Mr. Lorry’yi, Miss Pross’u gün içerisinde sürece dâhil etme konusunda yüreklendirdi; sanki ortada hiçbir tuhaflık yokmuş gibi, alçak sesle, her zamanki tavırlarıyla Lucie’den, babasından ve günlük şeylerden bahsediyorlardı. Bu konuşmaları fazla uzun tutmamaya, abartılı hareketler sergilememeye ve Doktor’u rahatsız etmemeye

özen gösteriyorlardı; Doktor'un kafasını daha sık kaldırıp baktığını ve etrafındaki tutarsızlıkları fark eder halini görmek, Mr. Lorry'nin dost sevgisiyle dolu sevecen yüreğini sevinçle aydınlatmıştı.

Hava tekrar karardığında Mr. Lorry yine aynı soruyu sordu:

“Sevgili Doktor, dışarı çıkalım mı?”

Doktor yine aynı şekilde söyleneni tekrar etti:

“Dışarı?”

“Evet, beraber yürüyüş yaparız. Olmaz mı?”

Mr. Lorry bu sefer de net bir cevap alamayınca dışarı çıkıyormuş gibi yapıp bir saat ortadan kaybolduktan sonra geri geldi. Doktor bu sırada pencerenin önündeki koltuğa geçmiş, çınar ağacını seyrediyordu fakat Mr. Lorry gelince yeniden tezgâhının başına geçti.

Zaman çok yavaş akıyordu ve her geçen gün Mr. Lorry'nin umudu kararıyor, yüreği ağırlaşıyordu. Üçüncü gün de gelip geçti, sonra dördüncü, sonra beşinci. Altı, yedi, sekiz, dokuz gün geçti aradan.

Mr. Lorry, umudu karara karara, yüreği ağırlaşa ağırlaşa atlattı bu kasvetli günleri. Sır iyi saklanmıştı, Lucie olanlardan bihaber ve mutluydu. Bu arada, kunduracının başlarda biraz beceriksiz olan elleri giderek maharetlenmiş, kunduracı da hiç olmadığı kadar hevesle çalışır hale gelmişti; dokuzuncu günün şafağına geldiklerinde, elleri hiç olmadığı kadar çevik ve maharetliydi.

On Dokuzuncu Bölüm

Danışma

Endişeyle Doktor'u gözlemekten bitap düşen Mr. Lorry, görev başında uyuyakalmıştı. Bu muallak halin onuncu sabahında, odaya dolan güneş ışıklarıyla, onu esir alan karanlık geceden irkilerek uyandı.

Gözlerini ovuşturarak ayılmaya çalıştı; ayıldığında, Doktor'un odasına girip de Doktor'un tezgâh ve aletlerini kenara koymuş, pencerenin önünde oturmuş kitap okuyor olduğunu görünce, bir an gerçekten uyanık olup olmadığından şüphe etti. Üzerinde her zamanki sabah kıyafetleri vardı ve Mr. Lorry'nin net bir biçimde görebildiği üzere, yüzü hâlâ solgun olsa da, ifadesinde sakın bir heves ve dikkat kesilmişlik vardı.

Mr. Lorry, uyanık olduğuna kanaat getirdikten sonra bile son günlerdeki ayakkabı yapma mevzusunun kendi hayal ürünü olup olmadığına dair bir süre tedirgin edici bir tereddüt yaşadı; sonuç olarak, arkadaşı, aşına olduğu kıyafet ve tavırlarıyla her zamanki meşgalesiyle tam karşısında duruyordu; üstelik, gerçekleştiğinden emin olduğu değişikliğe dair görünürde hiçbir belirti yoktu.

İlk anki kafa karışıklığı ve şaşkınlıktan sonra her şey netleşmeye başladı. Eğer somut gerçeklere dayanan ve yeterli

bir gerekçe olmasaydı, Mr. Jarvis Lorry'nin orada işi neydi? Nasıl olmuştu da Doktor Manette'in muayene odasındaki koltukta kıyafetleriyle öylece uyuyakalmıştı ve sabahın köründe Doktor'un odasının kapısında durmuş bunları düşünüyordu?

Birkaç dakika sonra, Miss Pross bir şeyler fısıldar halde dibinde bitti. İçinde zerre kadar şüphe kalmış olsaydı bile, kadının varlığı tüm şüpheleri gidermeye yeterdi; fakat zaten zihni netleşmiş, şüpheleri kaybolmuştu. Mr. Lorry, her zamanki kahvaltı saatine kadar bekleyip, Doktor'un karşısına hiçbir tuhaflık olmamış gibi çıkmayı önerdi. Eğer Doktor her zamanki ruh haline kavuşmuşsa, Mr. Lorry, yine de tedbiri elden bırakmadan, ondan kendisine akıl vermesini ve yol göstermesini isteyecekti.

Miss Pross kendisini Mr. Lorry'nin sağduyusuna teslim etmiş, plan titizlikle yürürlüğe konmuştu. Rutin temizlik ve bakımı için bol bol vakit harcayan Mr. Lorry, kahvaltı saatinde her zamanki bembeyaz ketenleriyle ve bacaklarını sımsıkı saran çoraplarıyla arziendam etti. Her zamanki gibi kahvaltıya çağrılan Doktor da kahvaltıya geldi.

Mr. Lorry, Doktor'un ne durumda olduğunu anlayabilmek için en güvenli yolun, fazla üzerine gitmeden, ona hassas bir şekilde ve aşama aşama ilerleyerek yaklaşmak olduğunu düşünüyordu; görünen oydu ki, Doktor kızının düğününün bir gün önce olduğunu zannediyordu. Mr. Lorry sanki tesadüfenmiş havası vererek, hangi ayda ve günde olduklarını laf arasında geçirdi, bu da Doktor'u tedirgin ederek düşünüp hesap yapmaya itti. Bunun dışında Doktor'un tamamen kendine gelmiş olduğunu görünce, Mr. Lorry bulmaya çalıştığı çareyi ondan talep etmeye karar verdi. Çare, Doktor'daydı.

Kahvaltı bitip de masa toplandıktan sonra Mr. Lorry, Doktor'la baş başa kaldıklarında şefkatli bir tavırla şöyle dedi:

“Yakından ilgilendiğim ve benim açımdan çok tuhaf bir meselede, aramızda kalmak şartıyla fikrinizi almak istiyorum. Konu benim açımdan tuhaf fakat siz bu konuda daha bilgili olduğunuz için size o kadar tuhaf gelmeyebilir.”

Ayakkabı yaparken boyanmış olan ellerine bakan Doktor’un canı biraz sıkkin görünüyordu fakat dikkatle Mr. Lorry’yi dinlemeye koyuldu. Bu sırada, ara ara ellerine bakıyordu.

“Doktor Manette,” dedi Mr. Lorry sevgiyle koluna dokunarak, “mesele çok sevdiğim bir dostumla ilgili. Ne olur dikkatle dinleyin ve bana onun için –ve en çok da kızı için– güzel bir tavsiye verin sevgili Doktor Manette.”

“Eğer doğru anlıyorsam, bir tür zihinsel şok,” dedi Doktor alçak sesle.

“Evet!”

“Açık konuşun,” dedi Doktor. “Hiçbir ayrıntıyı atlamayın.”

Mr. Lorry, birbirlerini anladıklarını görüp devam etti.

“Sevgili Manette, bu, ruh halini, duyguları ve sizin de belirttiğiniz gibi zihni etkileyen çok şiddetli, eskilere dayanan ve uzun süre devam etmiş ciddi bir şok. Zihin. Bu öyle bir şok ki hastayı ezip geçiyor; ne kadar sürdüğünü kendisi de hesap edemiyor, öğrenmemizin başka yolu da yok. Hasta, bu şoktan kendisinin de anlamlandıramadığı bir sürecin sonunda kurtulmuş; bir keresinde, herkesin önünde çarpıcı bir biçimde anlatırken duymuştum. Hasta, şoktan tamamen kurtulup eski haline dönüyor; son derece zeki, akli melekeleri yerinde, zaten geniş olan bilgi dağarcığına sürekli yeni eklemeler yapan birine. Fakat ne yazık ki,” –burada durup derin bir iç çekti– “hastalık hafifçe nüksetti.”

Doktor alçak sesle, “Bu durum ne kadar sürdü?” diye sordu.

“Dokuz gün dokuz gece.”

“Hastalık kendini nasıl gösterdi? Yani,” dedi tekrar elle-rine bakarak, “şokla alakalı eski bir uğraşına geri mi dön-dü?”

“Tam olarak öyle oldu.”

Doktor sakince ve tane tane konuşarak, “Peki siz daha önce onu o işle uğraşırken görmüş müydünüz?”

“Bir kez.”

“Peki hastalık nüksettiğinde, kısmen –ya da tamamen– eskiden gördüğünüz gibi miydi?”

“Sanırım tamamen aynıydı.”

“Kızından bahsettiniz. Kızı hastalığın nüksettiğini biliyor mu?”

“Hayır, kızından gizli tutuldu, umarım hep de öyle kalır. Durumu yalnızca ben ve güvenilir bir kişi daha biliyor.”

Doktor, Mr. Lorry’nin elini tutup mırıldandı, “Bu çok ince bir davranış. Çok düşünceli bir davranış!” Mr. Lorry de Doktor’un elini sıkarak karşılık verdi ve bir süre konuşmadılar.

“Sevgili Manette,” dedi Mr. Lorry en sonunda, en nazik ve sevgi dolu haliyle, “ben bir işadamıyım, böyle karmaşık ve zor meseleler benim harcam değil. Bu işler için gerekli donanıma sahip değilim, bu türden bir zekâya sahip değilim, yol göstermenize ihtiyacım var. Söyleyin bana, hastalık neden nüksetti? Yine nüksetme tehlikesi var mı? Tekrarlaması engellenebilir mi? Tekrarlaması durumunda nasıl bir tedavi izlenmelidir? Tüm bunlar neden oluyor? Şu dünyada dostuna yardım etmeyi benim kadar arzu eden biri yoktur herhalde, keşke ne yapmam gerektiğini bilsem. Nereden başlamam gerektiğini bilmiyorum. Bilginiz, bilgeliğiniz ve deneyiminiz bana doğru yolu gösterirse bir şeyler yapabileceğim, yoksa bu yol yordam bilmez halimle elimden pek bir şey gelmeyecek. Lütfen konuyu bana etraflıca anlatın, lütfen daha net görmemi sağlayın ve bana nasıl daha faydalı olabileceğimi öğretin.”

Doktor Manette, bu içten sözler sarf edildikten sonra oturduğu yerde düşüncelere dalmıştı, Mr. Lorry de üzerine gitmedi.

Kendini zorlayarak sessizliği bölen Doktor, “Sevgili dostum, bence bu nüksetme olayı, hastanın öngöremediği bir şey değildir,” dedi.

Mr. Lorry, “Peki hasta bunun olmasından korkuyor muydu?” diye sordu bir cesaret.

“Hem de nasıl,” dedi Doktor istemsizce titreyerek. “Bu korkunun, hastanın zihninde ne büyük bir yük oluşturduğunu ve onu bu kadar üzen bir konuda konuşmanın ne denli zor –hatta imkânsız– olduğunu bilemezsiniz.”

“Acaba,” dedi Mr. Lorry, “bu durum başına geldiğinde sırrını birine açsa biraz rahatlamaz mı?”

“Sanırım rahatlar fakat az önce söylediğim gibi, böyle bir şey imkânsıza yakın. Hatta bazı durumlarda tamamen imkânsız olduğunu düşünüyorum.”

İki tarafa da bir süre sessizlik hâkim olduktan sonra, “Peki,” dedi Mr. Lorry, “bu atağı neye bağlıyorsunuz?”

“Hastalığın ortaya çıkmasına ilk sebep olan şeyi tetikleyen bir düşünce ve çağrışım zincirinin kuvvetli bir biçimde yeniden canlanması olabilir diye düşünüyorum. Son derece üzücü birtakım çağrışımlar geri gelmiş olabilir. Belki de bu çağrışımların yeniden canlanacağına dair bir korku vardı zihninin bir köşesinde ve canlanmak için belli bir durumun –ya da belli koşulların– gerçekleşmesini bekliyordu. Kendini bunlara hazırlamaya çalıştı fakat nafileydi; belki de kendini hazırlamaya çalışması, katlanmasını daha da zorlaştırdı.”

“Hastalık sırasında neler yaşadığını hatırlayabilir mi peki?” diye sordu Mr. Lorry, doğal olarak bir parça tereddüt ederek.

Doktor bakışlarını umarsızca odada gezdirdi, kafasını iki yana sallayarak alçak sesle, “Hayır, hiç,” diye cevap verdi.

Mr. Lorry, “Peki gelecekte bahsedecek olursak,” diyeerek konuşmayı yönlendirdi.

“Geleceğe dair umutluyum,” dedi Doktor, güvenirliliğini yeniden kazanmış şekilde. “Tanrı’nın yardımıyla bu kadar kısa sürede kendine geldiyse, ümidi kesmem için sebep yok. Uzun süredir korkuyla beklediği, ne zaman gerçekleşeceğini öngöremediği fakat yine de mücadele etmekten vazgeçmediği bu karmaşık hadisenin yükü altında ezildikten sonra karabulutlar dağıldı ve kendine geldi; bence en kötü kısmı atlamış demektir.”

“Evet, evet. Çok rahatladım, size minnettarım!” dedi Mr. Lorry.

“Asıl ben size minnettarım!” diye onun kelimelerini tekrarladı Doktor başını saygıyla eğerek.

“Bana yol göstermenize şiddetle ihtiyaç duyduğum iki husus daha var,” dedi Mr. Lorry. “Devam edebilir miyim?”

“Dostunuza bundan daha fazla yardım edemezsiniz,” dedi Doktor ve ona elini uzattı.

“Birincisi şu; dostum son derece çalışkan ve olağanüstü enerjik biri; mesleki bilgisini artırmak için canhıraş çalışır, deneyler falan yapar. Bu kadar çok çalışmak ağır gelmiş olabilir mi?”

“Sanmıyorum. Zihni sürekli bir şeylerle meşgul olmaya alışmış. Rahatsızlığı kısmen doğasından, kısmen de üzüntüden kaynaklanıyor olabilir. Zihni ne kadar sağlıklı şeylerle meşgul olursa, sağlıklı bir yöne meyletme tehlikesi de o kadar azalır. Kendi kendisini gözlemleyip bu kanıya varmış olabilir.”

“Kendisini çok fazla zorlamadığından emin misiniz?”

“Bence öyle.”

“Sevgili Manette, bundan sonra kendini çok yoracak olursa...”

“Sevgili Lorry, kolay kolay bir şey olacağını sanmam. Hayatının bir alanında öyle büyük sıkıntı yaşamış ki, başka alanlarında başka şeylerle meşgul olarak bir şekilde dengelenmesi gerekir.”

“İşim gereği ısrarcı davrandığım için beni bağışlayın. Farz edelim ki kendini çok zorladı, o zaman rahatsızlığı nükseder mi?”

“Sanmıyorum,” dedi Doktor kendinden tamamen emin bir tavırla. “Rahatsızlığın nüksetmesine sebep olacak tek şey çağrışımlar zinciridir. Zihnin tellerinde olağanüstü bir sarsıntı olmadıkça hastalık nüksetmeyecektir diye düşünüyorum. Bu olanların ve iyileşmesinin ardından o tellerden tekrar bir ses geleceğine ihtimal vermiyorum. Nüksetme ihtimalinin tamamen tükenmiş olduğuna inanıyorum, hatta bundan tamamen eminim.”

En küçük bir uyarının, zihnin tüm düzeneğini nasıl altüst edebileceğini bilen bir insanın çekingenliğiyle konuşuyordu Doktor Manette; diğer yandan, sıkıntılarını, dayanma gücü sayesinde yavaş yavaş yenmiş bir insanın özgüveni vardı konuşmasında. Mr. Lorry, onun bu özgüvenini kıracak biri değildi; gerçekte hissettiğinden daha ikna olmuş ve yüreklenmiş gibi davranarak ikinci ve son hususa geçti. Bunun, diğerinden daha zor olacağını hissediyordu fakat pazar sabahı Miss Pross’la yapmış olduğu konuşmayı ve son dokuz günde gördüklerini düşününce bununla yüzleşmek zorunda olduğunu anladı.

Mr. Lorry boğazını temizleyerek, “Hastamızın, son derece mutluluk verici bir biçimde etkisinden kurtulduğu rahatsızlık sırasında uğraştığı işi, demircilik işi diye adlandırabiliriz. Demircilik işi. Durumu daha anlaşılabilir hale getirmek için, kötü zamanlarında küçük bir demirci ocağında çalıştığını farz edelim. Kendisini hiç beklenmedik bir anda, ansızın küçük demirci ocağında buluyor. O ocağın hep yakınlarında olması kötü bir şey değil mi?” diye sordu.

Doktor elini alnına koyup sinirli sinirli ayağını yere vurdu.

“Dostum, rahatsızlandığı sırada yaptığı işi hep ulaşılabilir bir yerde tutuyor,” dedi Mr. Lorry. “Sizce de artık ondan kurtulması daha iyi olmaz mı?”

Doktor'un eli hâlâ alınındaydı ve ayağını sinirli sinirli yere vurmaya devam ediyordu.

“Bana bu konuda fikir vermek size zor geldi sanırım,” dedi Mr. Lorry. “Bu sorulması gereken, yerinde bir soru. Fakat yine de...” dedikten sonra başını iki yana salladı ve durdu.

“Bakın,” dedi Doktor Manette gergin sessizlikten sonra Mr. Lorry'ye dönerek, “bu zavallı adamın zihninin işleyişini tutarlı bir şekilde açıklamak çok zor. Bir zamanlar kendisini oyalayacak bir uğraş bulmak için öylesine umarsızca çabalamıştı ki, bu meşgaleyi bulduğunda çok mutlu oldu; parmaklarındaki çapraşıklık kafasındaki çapraşıklığın yerini alarak acısını epey dindirdi ve böylece pratik yaptıkça gelişen el becerisi, kendi kendine zihinsel işkence etme becerisinin yerine geçti; bu yüzden de o meşgaleyi göremeyeceği bir yerlere kaldırma fikrine asla tahammül edemedi. Şu an kendisiyle ilgili hiç olmadığı kadar ümit varken ve özgüvenli bir biçimde konuşuyorken bile, o eski meşgalesine ihtiyaç duyar da bulamazsa diye, kaybolmuş bir çocuğun yüreğindeki benzer bir korku duyuyor içinde.”

Kafasını kaldırıp Mr. Lorry'nin yüzüne baktığında, az önce yapmış olduğu benzetme gibi, tıpkı kaybolmuş bir çocuğa benziyordu.

“Yalnız bir dakika! Yalnızca ginerler, şilinler, banknotlar gibi maddesel şeylerle uğraşan sıkıcı bir işadımı olarak öğrenmek için soruyorum; o şeyi hep orada tutmak, o fikri de hep zihninde tutmak anlamına gelmiyor mu? O şey gitse, o korku da beraberinde gitmez mi sevgili Manette? Yani, demirci ocağını orada tutmak, korkulara geçit vermek anlamına gelmiyor mu?”

Yine sessizlik oldu.

“Bu şeyin ona uzun zamandır yoldaşlık ettiğini anlamamız gerekiyor,” dedi Doktor tireyen sesiyle.

“Ben olsam onu ulaşabileceğim bir yerde tutmazdım,” dedi Mr. Lorry; Doktor’un endişelenmeye başladığını görünce daha kendinden emin konuşmaya başlamıştı. Ona bu uğraştan vazgeçmesini tavsiye edeceğim fakat bunun için sizin onayınıza ihtiyacım var. Ona hiçbir faydasının olmadığından eminim. Haydi, sevgili dostum, bana bu yetkiyi verin. Dostumun kızının hatırı için sevgili Manette!”

İçinde ne büyük mücadeleler verdiğini görmek çok tuhaftı.

“Peki, kızının hatırına öyle olsun; onaylıyorum. Fakat ben olsam, bu işi onun yanında yapmazdım. O yokken kaldırın; bırakın, yokluğunda eski dostunu özlesin.”

Mr. Lorry bu şartı dünden razıymış gibi kabul etti ve konuşma sona erdi. O günü kırlarda geçirdiler ve Doktor epey kendine geldi. Ondan sonraki üç gün keyfi gayet yerindeydi, on dördüncü günse Lucie ve kocasına katılmak için yola çıktı. Mr. Lorry, Doktor’un sessizliğe gömüldüğü dönemi açıklayabilmek adına aldıkları tedbiri ona anlatmış, şüphelenmemesi için Lucie’ye mektup yazdıklarını söylemişti.

Doktor’un evden ayrıldığı günün gecesinde Mr. Lorry, elinde bir balta, testere, keski ve çekiçle, elinde bir lamba taşıyan Miss Pross’la birlikte Doktor’un odasına girdi. Mr. Lorry orada, kapalı kapılar ardında, gizemli bir biçimde ve bir miktar suçluluk duyarak ayakkabı tezgâhını paramparça ederken, Miss Pross da sanki bir cinayete yordakçılık ediyormuşçasına ona lamba tutuyordu, aslına bakılırsa, o nemrut haliyle bu işe gayet uygundu. Paramparça edilmiş olan tezgâh hiç vakit kaybetmeden mutfaktaki ateşte yakıldı; aletler, ayakkabılar ve deri parçalarıysa bahçeye gömüldü. Tüm bu imha işlemi ve bu gizli saklılık, Mr. Lorry ve Miss Pross’un dürüst kafa yapılarına öyle aykırıydı ki, eylemleri gerçekleştirip kalıntıları yok ederken, kendilerini korkunç bir suç işlemiş gibi hissediyor ve öyle bir görüntü arz ediyorlardı.

Yirminci Bölüm

Bir Rica

Yeni evli çift eve döndüğünde, onları tebrik etmek için ziyarete ilk gelen Sydney Carton olmuştu. Sydney Carton geldiğinde, yeni evli çift eve gireli çok olmamıştı. Sydney Carton'ın görünüşünde, tavır ve davranışlarında herhangi bir iyileşme yoktu fakat Charles Darnay'in gözlemlediği kadarıyla üzerine daha önce olmayan, hoş bir sadık dost havası gelmişti.

Darnay'i pencerenin orada yakalayıp onunla kimse duymadan konuşma fırsatı kolladı.

“Mr. Darnay,” dedi Carton, “keşke sizinle dost olabilsek.”

“Zaten dost olduğumuzu sanıyordum.”

“Çok nazik bir insan olduğunuz için, nezaket icabı böyle söylüyorsunuz fakat bence nezakete gerek yok. Keşke dost olabilsek derken kastettiğim bu değildi.”

Charles Darnay her zamanki dost canlısı ve güler yüzlü haliyle, ne demek istediğini sordu.

“İnanın,” dedi Carton gülümseyerek, “kendim durumun gayet farkındayım fakat size ifade etmekte zorlanıyorum. Yine de anlatmaya çalışayım. Her zamankinden daha fazla sarhoş olduğum o meşhur akşamı hatırlarsınız.”

“Beni çok fazla içtiğinizi söylemeye zorladığınız bir meşhur akşam hatırlıyorum.”

“Ben de hatırlıyorum. Bu tür durumların lanetini üzerimden bir türlü atamıyorum, hiç aklımdan çıkmıyorlar. Bu dünyadaki günlerim sona erdiğinde bunu dikkate alırlar umarım. Korkmayın; vaaz falan vermeyeceğim.”

“Yok, hiç korkmuyorum. Açıksözlülüğünüz benim açımdan zerre kadar korkutucu değil.”

“Ah,” dedi Carton konuyu geçiştiriyormuş gibi umursamaz bir el hareketiyle. “O bahsi geçen sarhoş olduğum akşam, –ki, sizin de bildiğiniz üzere, bu vakaların sayısı hayli fazladır– sizi sevip sevmediğime dair tahammül sınırlarını aşan şeyler söyledim. Bunları unutabilirsiniz umarım.”

“Çoktan unuttum gitti.”

“Yine nezaket icabı söylenen sözler! Mr. Darnay, benim açımdan unutmak, sizin bahsettiğiniz kadar kolay bir şey değildir. Ben o akşamı hiç unutmadım; sizin şu baştan savan cevabınız da unutmama yardımcı olmuyor.”

“Baştan savdığımı düşünüyorsanız, bunun için sizden özür dilerim,” dedi Darnay. Sizi içten içe kemirdiğini hayretle gördüğüm, benim açımdan önemsiz bir konuyu kapatmaktan başka bir niyetim yoktu. Size şerefim üzerine yemin ederim ki, ben o meseleyi çoktan unuttum gitti. Zaten ortada ne vardı ki Tanrı aşkına! Benim için o gün yapmış olduğunuz onca iyilik dururken onu mu hatırlayacağım yani?”

“İtiraf etmeliyim ki,” dedi Carton, “sizin iyilik dediğiniz şeyler benim açımdan meslek icabı yapılan zırvalardan ibarettir. Size ne olduğu umurumda bile değildi. Dikkatinizi çekerim; geçmiş zaman kullanıyorum.”

“Yaptığınız şeyi hafife alıyorsunuz,” diye cevap verdi Darnay. “Bu sefer siz baştan savmak ister gibisiniz ama bu cevabınız için sizinle tartışmayacağım.”

“Gerçek bu Mr. Darnay, inanın bana! Neyse, asıl konuşmak istediğim konudan saptım; arkadaş olmamızdan

bahsediyordum. Beni tanıyorsunuz; benim, diğerleri gibi yükseklerden uçmayı beceremediğimi bilirsiniz. Bu konuda şüphemiz varsa Stryver’a sorun, o da aynı şeyi söyleyecektir.”

“Onun yardımı olmadan, kendi kendime bir hükme varmayı tercih ederim.”

“Ne güzel! Her halükârda benim, hayatı boyunca kimseye bir hayrı dokunmamış ve asla dokunmayacak olan aşağılık bir köpek olduğumu biliyorsunuz.”

“‘Asla dokunmayacak olan’ kısmından emin değilim.”

“Ben eminim, bu konuda benim sözüme itibar etmelisiniz. Neyse! Eğer böylesine beş para etmez ve kötü şöhretli bir adamın evinize girip çıkmasına katlanabilecekseniz, buraya girip çıkma ayrıcalığına sahip olabilmeyi isterim; beni, işe yaramayan, (eğer birbirimize bu denli benzemiyor olsaydık, ‘çirkin’ ifadesini kullanırdım) emektar olduğu için varlığına tahammül edilen, kimsenin farkında bile olmadığı bir mobilya parçası farz edin. Evinize girip çıkma iznini su-iistimal etmeyeceğimden eminim. Binde bir ihtimal, evinize ancak yılda dört kere gelirim fakat böyle bir iznimin olduğunu bilmek beni mutlu eder.”

“Gelmeye çalışırsınız, değil mi?”

“Bu sözünüzden, burada yerimin olduğu sonucunu çıkarıyorum. Teşekkür ederim Darnay. Size adınızla hitap etmek için de izin isteyebilir miyim?”

“Elbette Carton, birbirimizi onca zamandır tanıyoruz sonuçta.”

Bunun üzerine el sıkıştılar ve Sydney oradan ayrıldı. Birkaç dakika sonra, yine o her zamanki kayıtsız dış görünümüne bürünmüştü.

Akşam o gittikten sonra, Charles Darnay, Miss Pross, Doktor ve Mr. Lorry’ye aralarında geçen bu konuşmadan genel hatlarıyla bahsetti ve Sydney Carton’ın asıl sorununun özensizliği ve pervasızlığı olduğunu söyledi. Ondan bahsederken ağır ve yaralayıcı sözler kullanmak gibi bir

niyeti yoktu; ona bakan herkesin kolaylıkla gözlemleyebileceği şeyleri söylemişti.

Bu sözlerin, genç ve güzel karısının zihnini kurcalayacağını hiç tahmin edememişti fakat herkes odalarına çekildiğinde, karısını, alnı eskiden olduğu gibi yukarı kalkmış ve derin çizgiler oluşmuş halde, kendisini beklerken buldu.

“Bu gece pek düşünceliyiz!” dedi Darnay onu kollarıyla sararken.

“Evet, sevgili Charles,” dedi Lucie ellerini göğsüne koyup dikkatli ve sorgulayan bakışlarını ona dikerek; “bu gece pek düşünceliyiz çünkü zihnimizi kurcalayan bir şey var.”

“Nedir o canım Lucie?”

“Bana tek bir soru bile sormayacağına söz verir misin?”

“Söz vermek mi? Sevgilime veremeyeceğim bir söz olabilir mi?”

Bir eliyle karısının yanağına düşen altın saçlarını kenara çekerken, diğer elini kendisi için çarpan yüreğin üzerine koymuşken başka türlü düşünülebilir miydi ki?

“Bence zavallı Mr. Carton, senin bu akşam sergilediğinden daha fazla anlayışı ve saygıyı hak ediyor.”

“Öyle mi canım? Neden peki?”

“Bana sormaman gereken şey buydu işte! Bunu hak ettiğini düşünüyor ve biliyorum.”

“Biliyorsan, benim açımdan yeterli. Peki ne yapmamı istiyorsun hayatım?”

“Senden ona karşı daima yüce gönüllü olmanı ve kusurlarını hoş görmeni istiyorum, sevgilim. Onun, nadiren açığa çıkardığı bir yüreğinin olduğuna ve bu yürekte yaralarının olduğuna inanmanı istiyorum. Ben onun yüreğinin kanadığına şahit oldum sevgilim.”

Charles Darnay şaşkın bir biçimde, “Ona karşı yanlış bir davranışım olmuşsa, gerçekten çok üzülürüm. Onun öyle biri olabileceğini hiç düşünemezdim.”

“Canımın içi, o öyle biri. Artık iflah olacağını da sanmıyorum; ne karakterinde ne de kaderinde hiçbir şeyin düzelme umudu yok. Fakat yine de, onun iyi, incelikli hatta muhteşem işler yapma potansiyeline sahip olduğuna inanıyorum.”

Bu kaybolmuş adama duyduğu naif inancıyla öylesine güzeldi ki Lucie, kocası onu saatlerce seyredebilirdi.

“Canım sevgilim,” dedi Lucie ve kocasına iyice sokuldu. Başını göğsüne yaslayıp gözlerine bakarak, “Bizim bu büyük mutluluğumuzla ne kadar güçlü olduğumuzu, onunsa mutsuzluğuyla ne kadar zayıf olduğunu unutma!” diye ekledi.

Bu yakarış onu canevinden vurmuştu. “Unutmayacağım canımın içi. Hayatım boyunca aklımda tutacağım.”

Altın saçlı yüze doğru eğildi, gül dudakları dudaklarına değdirdi ve onu kollarıyla sımsıkı sardı. O sırada karanlık sokaktan geçmekte olan harap bir gezgin, Lucie’nin masum sözlerini duysa, sevgi dolu kocasının öperek sildiği, mavi gözlerinden akan merhamet gözyaşlarını görseydi, bütün gece ağlardı ve dudaklarından bir kez daha şu sözler dökülürdü:

“Onun o güzel, merhametli yüreğini koru Tanrım!”

Yirmi Birinci Bölüm

Yankılanan Ayak Sesleri

Doktor'un yaşadığı köşe başının, seslerin yankılanması açısından mükemmel bir yer olduğu daha önce belirtilmişti. Lucie, kocasını, babasını, kendisini ve yakın dostu olan yaşlı dadısını, huzurlu yaşamları içinde birbirine bağlayan o altın ipliği harıl harıl sararken, dinginlikle çınlayan köşe başındaki evinde oturmuş, yılların ayak seslerini dinliyordu.

Mutlu bir yeni evli hanım olmasına rağmen, önceleri, nakışının elinden yavaş yavaş kaydığı ve gözlerinin dolduğu zamanlar çok oluyordu. Belli belirsiz olmasına, çok uzaklardan gelmesine ve zar zor duyulmasına rağmen, yankılanan o seslerde, yüreğini kıpır kıpır eden bir şeyler vardı. Umutların yanı sıra şüpheler de kanat çırpıyordu yüreğinde; umudu, henüz tatmadığı bir sevgiye dairdi, şüpheleriye, yaşamaya devam edemeyip bu yeni mutluluğun tadını çıkaramamaya dairdi; bu umut ve şüpheler göğsünü ikiye bölüyordu sanki. Yankılanan seslerin arasında, genç yaşında, vakitsiz girdiği mezarına yaklaşan ayak seslerini de duyuyordu; geride kalan perişan, yaşlı kocasını düşündükçe gözyaşları sel olup akıyor, deli dalgalara dönüyordu.

Fakat o ilk günleri atlattı ve küçük Lucie'yi kucağına aldı. Yaklaşmakta olan yankılara, minicik ayak sesleriyle bir

çocuğun cıvılcıvılcıv ilk kelimeleri karışmıştı. Yankılanan sesler ne kadar şiddetlenirse şiddetlenir, beşiğin yanı başındaki taze anne, çocuğunun sesini yine de ayırt edebiliyordu. Yankılanan sesler yaklaşmaya devam ederken, loş ev, bir bebeğin gülüşüyle güneş görmüş gibi ıslık ıslık oluyordu; Lucie'nin ne zaman başı sıkışsa sığındığı çocukların kutsal dostu,¹⁷ bebeğini kollarına alıyor, onu annesi için kutsal bir mutluluğa dönüştürüyordu.

Lucie, tüm aileyi birbirine bağlayan o altın ipliği harıl harıl sararken ve kendi mutluluğunu ilmek ilmek etrafındaki herkesin yaşam kumaşına işleyip çoğaltırken, yılların yankılarında duyduğu yalnızca dostane ve teskin edici seslerdi. Kocasının ayak sesleri güçlü ve müreffeh, babasınıninkilerse kendinden emin ve hakkaniyetli. Miss Pross'unkilerse, ancak kırbaça ehlileşen, burnundan soluyarak bahçedeki çınar ağacının altındaki toprağı eşeleyip ortalığı birbirine katan asi bir atınki gibi yankılanıyordu!

Ara sıra hüznü sesler de duyulmuyor değildi fakat seslerin hiçbirisi acımasız ya da hoyrat değildi. Hatta, küçük oğlu, kafasını koyduğu yastığın üzerinde, kendisinininki gibi altın saçları bir hale gibi dururken, bitkin yüzünde ıslık ıslık bir gülümsemeyle, “Anneciğim, babacığım, sizden ve güzel kız kardeşimden ayrılmak zorunda olduğum için çok üzgünüm; fakat beni çağırıyorlar, gitmem gerekiyor!” deyip, kendisine emanet edilen ruh kollarının arasından kayıp giderken bile, annesinin yanaklarından süzülen yaşlar keder göz yaşları değildi. “Bırakın çocuklar bana gelsin, onlara engel olmayın.”¹⁸ Onlar cennetteki Babamızın yüzünü görecekler. Babamız onları korusun!

Böylelikle, yankılanan seslere, bir meleğin kanat çırpma sesleri de karışmış oldu; bu sesler dünyevi değildi, cennetin nefesini barındırıyorlardı. Bahçedeki küçük mezarın başın-

---

17 Hazreti İsa. (ç.n.)

18 Yeni Ahit, Luka, 18. (ç.n.)

da esen rüzgârların iç çekişleri de bu seslere katıldı ve hepsi birden –sanki bir yaz günü, kumun üzerinde uyuyakalmış bir denizin dingin mırıltısı gibi– Lucie’nin kulağına geldi. O sırada Küçük Lucie, gülünç bir telaşla sabah faaliyetlerini tamamlıyor ya da annesinin dizinin dibinde bebeğini giydirirken benliğine işlemiş olan iki şehrin dilinde bıcır bıcır konuşuyordu.

Sydney Carton’ın ayak sesleriye nadiren yankılanıyordu. O eve davetsiz gelebilme ayrıcalığını yılda en fazla altı kez kullanıyor, tıpkı eskiden olduğu gibi akşamları onlarla oturuyordu. Oraya asla şarapla demlenmiş vaziyette gelmiyordu. Yankıların arasında, Carton hakkında kulaktan kulağa fısıldanan bir şeyin yankısı vardı ki, bu, uzun yıllardır fısıldanagelen bir şeydi.

Dünyada hiçbir erkek, asla kavuşamayacağını bildiği bir kadını onun sevdiği gibi sevemez, sevdiği kadının bir eş ve anne olduğunu bildiği halde, onu böylesine temiz duygularla fakat kararlı bir biçimde sevmeye devam edemezdi. Lucie’nin çocukları bile ona sempati besliyorlardı, belki de sezgisel olarak ona acıyorlardı. Bunlar, yankıların bile dillendiremediği, gizli ve incelikli sezgilerdi fakat yine de varlıkları inkâr edilemezdi. Carton, küçük Lucie’nin tombik kollarını açtığı ilk yabancıydı ve küçük kız büyürken bu özel yerini hep muhafaza etti. Küçük oğlansa ölüm döşeginde bile ondan bahsetmiş, “Zavallı Carton! Onu benim için öpün,” demişti.

Mr. Stryver ise bulanık suda yol almaya çalışan kocaman bir tekne gibi, hukuk alanında omuz atmak suretiyle ilerlemeye devam ediyor, faydalı arkadaşını da teknenin kıçına bağlanmış bir kayık misali ardından sürüklüyordu. Nasıl ki böyle muamele gören kayıkların yolculuğu daha zorlu geçer ve çoğunlukla suyun altında seyahat ederlerse, Sydney de hayatını bata çıka sürdürüyordu. Fakat alışkanlığın kolaylığı ve gücü, maruz kaldığı her türlü utanç ve rezillikten daha ağır basıyordu; bu yüzden de bu hayatı sürdürmeye

devam ediyor, nasıl ki gerçek bir çakal asla bir aslanın yerine ulaşamazsa o da aslanın çakalı konumunu terk etmeyi aklından bile geçirmiyordu. Stryver zengin olmuştu; hali vakti yerinde, üç erkek çocuğu olan gösterişli bir dulla evlenmişti; oğlanların kafalarında, dümdüz saçları dışında herhangi bir parlaltı belirtisi gösteren hiçbir şey yoktu.

Her zerresinden patronluk fışkıran Mr. Stryver, en mütecaviz haliyle bu üç genci koyun gibi önüne katıp Soho'daki sessiz köşe başına gitmiş, onları öğrenci olarak Lucie'nin kocasına teslim etmiş ve "Merhaba! Ailece gittiğiniz pikniklerde yemeniz için size şu üç lokma peynir ekmeği getirdim Darnay," demişti. Sunduğu üç lokmanın reddedilmesi üzerine öfkeden küplere binen Mr. Stryver, gençleri kendisi eğitmeye karar vermiş, onlara, o özel öğretmen gibilerin sahip olduğu dilenci kibrinden uzak durmayı tembih etmişti. Bir de, şarabı fazla kaçırıp zilzurna sarhoş olduğu akşamlarda Mrs. Stryver'ı karşısına alıp, bir zamanlar Mrs. Darnay'in kendisini tavlama için ne oyunlara başvurduğunu, kendisinin kaçın kurası olduğunu ve yakalanmamak için muhteşem taktikler uyguladığını anlatmayı âdet edinmişti. İçkinin ve palavranın su olup oluk oluk aktığı davetlerde, barodan arkadaşları, çok sık yalan söylediği için yalanlarına kendisinin de inandığını ileri sürerek onu mazur görüyorlardı; bu da halihazırda kötü olan eylemi daha da şiddetlendiriyor, iyice çığrından çıkarıyordu. Bu durum, bu tür suçları işleyenleri uygun ve تنها bir köşeye götürüp asmak gerektiği düşüncesini haklı çıkarır gibiydi.

İşte bunlar, küçük kızı altı yaşına gelene dek Lucie'nin, yankılanan köşe başında kâh düşünceli, kâh neşeli ve gülererek kulak verdiği seslerdi. Çocuğunun ayak sesleri nasıl da yüreğine işliyordu, babasının ayak sesleri nasıl da her daim kendinden emin ve canlıydı, sevgili kocasının kileriye anlatmaya gerek bile yoktu. Lucie'nin bilgece ve incelikli bir tasarruf bilinciyle yönettiği, hiçbir şeyin israf edilmediği, bir

arada yaşadıkları evlerinde en küçük bir yankı bile kulağına müzik gibi geliyordu. Babası, Lucie'ye, evlendikten sonra kendisine bekârken olduğundan bile daha fazla düşkün olduğunu (bu mümkün olabilirmiş gibi) defalarca söylemişti; kocasıysa pek çok kereler, hiçbir görev ve sorumluluğun Lucie'yi onu sevmekten ve ona yardım yardım etmekten alıkoyamadığını söyleyip ona, "Hepimizin her şeyi olmanı sağlayan sihirli gücün nedir sevgilim? Nasıl oluyor da hepimize tek tek yetişebiliyorsun ve sanki işin başından aşkın değilmiş gibi telaşsız olabiliyorsun?" diye sormuştu; işte tüm bu sözler de Lucie'nin kulağında tatlı tatlı yankılanıyordu.

Fakat, tüm bu süre boyunca, bu köşe başında başka seslerin de yankılandığı olmuştu; uzaklardan gelen tehditkâr uğultuların. Küçük Lucie'nin altı yaşına bastığı şu günlerde uğultular felaket bir hal almıştı, sanki Fransa'da denizleri köpürtüp kabartan korkunç bir fırtına vardı.

Bin yedi yüz seksen dokuz senesinin Temmuz ortalarında bir gece, Mr. Lorry geç bir saatte Tellson'dan çıkıp onlara geldi ve karanlık pencerenin önünde Lucie ve kocasının yanına oturdu. Sıcak ve fırtınalı bir geceydi; üçü de yine burada oturup şimşekleri seyrettikleri o pazar gecesini hatırlamışlardı.

Mr. Lorry kahverengi peruğunu geriye iterek, "Geceyi Tellson'da geçirsem iyi olur diye düşünmeye başladım," dedi. "Bütün gün öyle çok işimiz vardı ki, bitince ilk ne yapacağımızı, neresinden tutacağımızı bilemedik. Paris'te müthiş bir tedirginlik var ve herkes bizden medet umuyor! Oradaki müşterilerimiz, paralarını ve mülklerini ne yapıp edip bir an önce bize emanet etmek istiyorlar. Bazılarında paralarını İngiltere'ye gönderme çılgınlığı baş gösterdi."

"Durum kötü görünüyor," dedi Darnay.

"Durumun kötü görüldüğünü mü düşünüyorsun sevgili Darnay? Haklısın fakat ardında ne tür bir mantığın olduğunu bilmiyoruz. İnsanlar bazen gerçekten çok mantıksız

olabiliyorlar! Ben de dâhil, Tellson'da çalışanların bir kısmı artık iyice yaşlandı ve her zamankinin dışında bir çalışma şeklini kaldıramayız.”

“Yine de,” dedi Darnay, “gökyüzünün ne kadar kasvetli ve tehditkâr olduğunun farkındasınızdır.”

“Elbette farkındayım,” diye onayladı Mr. Lorry, Darnay'in her zamanki neşesinin olmadığına ve mızımlandığına kendini ikna etmeye çalışıyor gibiydi. “Fakat bu uzun ve yorucu günün ardından huysuzluk etmeye kararlıyım. Manette nerede?”

O sırada karanlık odaya giren Doktor, “İşte burada,” diye yanıt verdi.

“Evde olduğunuza sevindim; etrafımı sarmalayan koşuşturma ve içime doğan kötü hisler yüzünden yok yere gerildim. Dışarı çıkmıyorsunuzdur umarım.”

“Hayır, çıkmıyorum, isterseniz tavla oynayalım,” dedi Doktor.

“Doğruyu söylemek gerekirse pek içimden gelmiyor. Bu gece pek sizinle rekabet edecek havada değilim. Çay tepsisi hâlâ burada mı Lucie? Göremedim de.”

“Tabii ki, siz geleceksiniz diye kaldırmadık.”

“Teşekkür ederim canım. Bir tanecik kızımız yattı mı?”

“Evet, mışıl mışıl uyuyor.”

“Harika, her şey yolunda! Tanrı'ya şükürler olsun ki burada her şeyin yolunda olmaması için hiçbir sebep yok. Fakat zor bir gün geçirdim ve artık eskisi gibi genç de değilim. Çayımı mı getirdin canım? Teşekkür ederim. Haydi sen de gelip yanımıza otur da, hakkında teoriler ürettiğin şu yankı-ları dinleyelim.”

“Teori değil, yalnızca hayal.”

“Peki, hayal olsun o zaman benim bilge kuşum,” dedi Mr. Lorry Lucie'nin eline hafifçe vurarak. “Ne kadar çok yankı var ve sesleri ne kadar da yüksek, öyle değil mi? Din-lesenize!”

Bu küçük grup Londra'daki karanlık pencerenin önünde otururken, çok uzaklardaki Saint Antoine'dan öfkeli ayak sesleri yükseliyordu; bu pervasız, gözü dönmüş, tekinsiz ayak sesleri, bir insanın hayatına bir kez daldığında, bıraktıkları kan kırmızı lekeler bir daha kolay kolay çıkmazdı.

Saint Antoine o sabah, ileri geri salınan devasa ve karanlık bir korkuluk tarlası gibiydi; hareket halindeki kafaların üzerindeki güneş ışıkları ara ara çelik kılıç ve süngülere vurup onları parıltıyordu. Saint Antoine'ın gırtlğından korkunç bir kükreme sesi geldi; havaya kalkmış çıplak kollar, kış rüzgârında kuruyup kalmış ağaç dallarından oluşan bir orman gibiydi âdeta; o parmaklar, yerin ne kadar altından ya da ne kadar uzaktan fırlatılmış olurlarsa olsunlar, kendilerine atılan tüm silahları –ya da silahı andıran her şeyi– havada yakalayıp sımsıkı kavıyorlardı.

Bu silahları onlara kimler temin ediyordu, buraya nereden gelmişlerdi, her şey ilk nasıl başlamıştı, kafa yığınlarının üzerinde bir tür şimşek gibi zangırdayan çok sayıdaki bu kırık dökük silah onlara hangi yoldan ulaşmıştı, güruhun içinde bunların cevabını bilen tek kişi yoktu. Diğer yandan, tüfeklerin yanı sıra fişekler, barutlar, top mermileri, demir ve tahta sopalar, bıçaklar, baltalar, mızraklar ve çığrından çıkmış bir dehanın can havliyle keşfedebildiği ya da yaratabildiği her türlü silah kalabalığa pay ediliyordu. Eli boş kalanlarsa, kanayan elleriyle, duvarlardan taşları ve tuğlaları söküyorlardı. Saint Antoine'daki her bir yürek ve her bir nabız hummalı bir şiddetle ve hararetle atıyordu. Herkes canını hiçe sayıyordu ve gerektiği taktirde canlarını feda etmek için, sanki karasevdaya düşmüşlercesine, büyük bir tutkuyla hazır bekliyorlardı.

Hani, kaynayan suyun oluşturduğu girdabın bir merkez noktası vardır ya, işte aynı o misal, tüm bu çılgınlık girdabının merkezi de Defarge'ın meyhanesiydi; kazanda birer damladan ibaret olan her bir insan, tepeden tırnağa barut

tozuna batmış, kan ter içinde sağa sola emirler yağdıran, silah dağıtan, bir adamı geri çekip yerine diğerini koyan, silahları birinden alıp diğerine veren, o hengâmede canhıraş çalışıp didinen Defarge'ın girdabına kapılıp gitmeye dünden razıydılar.

“Sen yanımda kal Jacques Üç,” diye bağırdı Defarge, “Jacques Bir ve Jacques İki, siz de dağılın ve toplayabildiğiniz kadar vatansever toplayın ve başlarına geçin. Karım nerede?”

“İyi, sonunda beni görebildin demek!” dedi madam, her zamanki gibi soğukkanlıydı fakat bugün örgü örmüyordu. Madamın dirençli sağ elinde, yumuşak malzemeler yerine bir balta, kemerindeyse bir tüfekte, amansız bir bıçak vardı bu sefer.

“Nereye gidiyorsun karıcığım?”

“Şimdilik seninle geliyorum,” dedi madam, “fakat az sonra beni kadınların başında göreceksin.”

“Haydi o zaman!” diye bağırdı Defarge gürleyen sesiyle. “Vatanseverler, dostlar, artık hazırız! Hedefimiz Bastille! İleri!”

Sanki Fransa’da alınan her bir nefes, tiksinti uyandıran o kelimenin etkisiyle bir kükreyişe dönüşmüştü; etten kemikten insan denizi dalga dalga kabarıp, katman katman yükselerek şehri o noktaya sürüklemişti. Çanlar çalınıp davullar gümbürderken, deniz hırçınca kabarıp yeni yarattığı sahilini döverken saldırı başladı.

Derin hendekler, bir çift asma köprü, heybetli taş duvarlar, sekiz adet devasa kule, toplar, tüfekler, ateş ve duman... Meyhaneci Defarge alevlerin ve dumanların içinde –sanki deniz, onu sürükleyerek topun başına geçirmişti de, o da hemen o anda bir topçuya dönüşüvermişti– tam iki vahşet dolu saat boyunca, kahraman bir asker gibi cansiperane savaştı.

Derin bir hendek, bir asma köprü, heybetli taş duvarlar, sekiz adet devasa kule, toplar, tüfekler, ateş ve duman...

Asma köprülerin biri çökertildi! “Haydi yoldaşlar, ha gayret! Jacques Bir, Jacques İki, Jacques İki Bin, Jacques Beş Bin İki Yüz; melekler ya da şeytanlar adına –artık hangisini tercih ediyorsanız– davranın!”

“Kadınlar yanıma gelsin!” diye bağırdı karısı. “Orayı ele geçirdiğimizde biz de erkekler gibi adam öldürebiliriz!” Bunun üzerine, tiz ve kana susamış çığlıklarla bir kadın ordusu ona doğru ilerlemeye başladı; ellerindeki silahlar türlü türlü lüydü belki ama hepsinde ortak olan silah, açlık ve intikam duygusuydu.

Top, tüfek, ateş ve duman... Fakat derin hendek, asma köprü, heybetli taş duvarlar ve sekiz adet devasa kule hâlâ yerli yerindeydi. Yaralanıp düşenler yüzünden öfkeyle kabaran insan denizinde ufak tefek değişiklikler oluyordu. Işıklar saçarak patlayan silahlar, alev alev yanan meşaleler, üzerinde duman tüten, ıslak saman yüklü at arabaları, komşu barikatlarda, dört bir yana karşı sürdürülen çetin mücadele, çığlıklar, yaylım ateşleri, küfürler, lanetler, kendini zerre kadar esirgemeksizin ortaya konan cesaret, patlama sesleri, şangırdamalar, çatırdamalar, etten kemikten insan denizinin öfkeli sesleri... Fakat derin hendek, asma köprü, heybetli taş duvarlar ve sekiz adet devasa kule hâlâ yerli yerindeydi ve meyhaneci Defarge fazla kullanılmaktan iyice kızışmış topunun başında, dört vahşet dolu saat boyunca kaldı.

Kalenin içinden bembeyaz bir bayrak sallandırıldı ve öfkeli uğultunun şiddetinden zar zor duyulup anlaşılan bir görüşme gerçekleştirildi. İnsan denizi birdenbire daha da kontROLSÜZCE kabarıp genişleyerek meyhaneci Defarge’ı, asma köprüden ve heybetli dış duvarların üzerinden aşırıp teslim olan sekiz devasa kulenin arasına sürükledi.

Onu önüne katıp sürükleyen okyanusun gücü öylesine karşı konulmazdı ki Defarge, Bastille’in dış avlusuna varana kadar, sanki Güney Denizi’nin dalgalarıyla boğuşuyormuş gibi, ne soluk alabilmiş ne de kafasını döndürebilmişti. Av-

luya vardığında, sırtını duvarın köşesine yaslayıp etrafına bakınmaya çalıştı. Jacques Üç yakınındaydı, Madam Defarge hâlâ kadınların bir kısmının başındaydı ve uzaktan görüldüğü kadarıyla, bıçağı hâlâ elindeydi. Dört bir yanda bir hengâme, bir bayram sevinci, kulakları sağır eden, çılgınca bir karmaşa ve inanılmaz bir gürültü vardı; buna rağmen, bir yandan da öfkeli bir pantomim oynanıyordu.

“Mahkûmlar!”

“Kayıtlar!”

“Gizli hücreler!”

“İşkence aletleri!”

“Mahkûmlar!”

Tüm bu haykırışların ve her kafadan çıkan on bin türlü farklı sesin arasında, bir insan, zaman ve mekân sonsuzluğuymuşçasına içeri hücum eden denize en fazla hâkim olan haykırış “Mahkûmlar!” olmuştu. En öndeki dalgalar, hapishane görevlilerini sürükleyip, açılmadık tek bir kuytu köşenin kalması halinde onları hemen oracıkta öldürmekle tehdit ederken, Defarge güçlü eliyle görevlilerden birinin göğsüne yapıştı –elinde yanan bir meşale tutan, bembeyaz saçlı bir adamdı– ve adamı, diğerlerinden ayırıp kenara çekerek duvarla kendi gövdesi arasına sıkıştırdı.

“Bana Kuzey Kulesi’ni göster!” dedi Defarge. “Çabuk!”

“Benimle gelerseniz,” diye cevap verdi adam, “memnuniyetle gösteririm. Fakat orada kimse yok.”

“Kuzey Kulesi, Yüz Beş ne anlama geliyor?” diye sordu Defarge. “Çabuk söyle!”

“Anlamı mı mösyö?”

“Bu bir mahkûm mu yoksa mahkûmun kaldığı hücre mi? Ya da seni hemen şuracıkta geberteyim mi?”

Yanlarına gelen Jacques Üç karga gibi sesiyle, “Gebert onu!” diye bağırdı.

“Orası bir hücre mösyö.”

“Göster bana orayı!”

“Bu taraftan gelin o zaman.”

Her zamanki gibi yine bir şeyler aşeriyormuş gibi görünen ve girilen diyalogun kan vadetmeyen bir hal almış olmasından ötürü belirgin bir hayal kırıklığı yaşayan Jacques Üç, gardiyanın koluna yapışmış olan Defarge’ın koluna yapışmıştı. Bu kısacık konuşma süresince iyice birbirlerine yaklaşıp kafa kafaya vermiş olmalarına rağmen birbirlerini zar zor duyuyorlardı; etten kemikten okyanus, kaleyi istila edip, avlulara, koridorlara, merdivenlere dolarken muazzam bir gürültü çıkarıyordu. Okyanus, dış duvarları da boğuk ve derinden gelen bir uğultuyla dövüyordu; ara ara o hengâmenin içinden farklı bazı sesler çıkıp havaya karışıyordu.

Defarge, gardiyan ve Jacques Üç birbirlerine kollarından bağlanmış halde ve olanca hızlarıyla, hiç gün ışığı değmemiş kasvetli mahzenlerden, karanlık inlerin ve kodeslerin çirkin kapılarının önlerinden geçerek bir mağaraya iniyorlarmış hissi uyandıran merdivenlerden aşağı inip, sonra da merdivenden ziyade kurumuş şelaleleri andıran taş ve tuğla yığınlarını tırmandılar. Ara ara, özellikle de başlarda, insan seline kapılıp sürüklenmişlerdi fakat inişi tamamlayıp da döne döne kuleyi tırmanmaya başladıklarında artık tamamen kendi başlarınaydılar. Etrafları güçlü, kalın duvarlar ve kemerlerle çevrili olduğundan, kalenin hem içinde hem de dışında devam eden fırtınanın sesi artık boğuk ve alçak geliyordu; sanki az önce maruz kaldıkları sesler işitme yetilerini yok etmişti.

Gardiyan, alçak bir kapının önünde durdu, şingirdama sesiyle anahtarı kilide sokup kapıyı yavaşça açtı ve hepsi kafalarını eğmiş içeri girerlerken:

“Kuzey Kulesi, Yüz Beş!” dedi.

Duvarın tepesinde küçük, demir parmaklıklı camsız bir pencere vardı; pencerenin önünde taş bir paravan olduğu için, gökyüzü ancak yere iyice çömeliip yukarı bakınca görülebiliyordu. Birkaç adım ötede, önü kalın demir ızgarayla kapatılmış küçük bir baca vardı. Şöminenin tabanında

eskiden kalma, kuş tüyünü andıran odun külleri vardı. Bir sandalye, bir masa, bir de içi saman dolu bir yatak vardı. Kararmış dört duvar vardı, duvarlardan birinde de paslı bir demir halka asılıydı.

“Meşaleyi duvarlarda yavaşça gezdir de görebileyim,” dedi Defarge gardiyana.

Adam kendisine söyleneni yaptı, Defarge da ışığı gözleriyle dikkatlice takip etti.

“Dur! Şuraya bak Jacques!”

Duvardaki yazıyı her zamanki açgözlü haliyle okudu ve karga gibi sesiyle, “A. M.!” diye bağırdı Jacques.

Defarge baruta bulanmış simsiyah işaretparmağını harflerin üzerinde gezdirerek, “Alexandre Manette,” diye fısıldadı Jacques’ın kulağına. “Bak, buraya da ‘zavallı bir doktor’ yazmış. Bu taş günleri çentik atan da hiç şüphesiz oydu. O elindeki ne? Levye mi? Hemen bana ver onu!”

Defarge, tüfeğinin ateşleme çubuğunu hâlâ elinde tutuyordu. Ani bir hareketle elindeki tüfeği, levyeyle değiş tokuş ederek tahtakurularının kemirdiği masa ve sandalyeyi bir iki vuruşla paramparça etti.

Gardiyana öfkeyle, “Işığı daha yukarıya tut!” diye bağırdı. “Şu parçaları dikkatlice incele bakalım Jacques! Ne var, iyice bak. Al şu bıçağımı,” diyerek bıçağını fırlattı. “Yatağıdeş ve samanların içine bak. Sana ışığı yukarı tut dedim!”

Gardiyana tehditkâr bir bakış fırlatarak şöminenin içine girip yukarıdaki bacayı inceledi, elindeki levyeyle bacanın kenarlarına vurarak üzerindeki demir ızgarayı kaldırmaya çalıştı. Kısa bir süre sonra bacadan kireç ve toz dökülmeye başlayınca, yüzüne gelmesin diye kafasını çevirdi. Dökülen kireç ve tozu, eskiden kalma odun küllerini ve bacadağı, belki de kendi levyesinin sebep olduğu küçük oyuğu elleyleyerek dikkatlice inceledi.

“Tahtaların ve samanların arasında hiçbir şey yok mu Jacques?”

“Hiçbir şey yok.”

“Hepsini hücrenin ortasına yığalım. Hey sen, yak bakalım şunları!”

Gardiyan küçük yığını tutuşturunca harlı alevler yükselmeye başladı. Yığını orada yanar halde bırakıp tekrar alçak kemerli kapıdan eğilerek geçtiler ve yine aynı yolu takip ederek avluya döndüler. Aşağı indikçe işitme yetilerini yeniden kazanıyorlardı sanki ve işte nihayet yine o öfkeli insan selinin arasındaydılar.

Öfkeli kalabalık sağa sola koşuşturarak Defarge’ı arıyordu. Tüm Saint Antoine halkı, Bastille’i savunup insanları vuran hapishane müdürünün, meyhanecinin gözetimine verilmesi için yaygara koparıyordu. Aksi takdirde onu yargılanmak üzere Hôtel de Ville’e¹⁹ götürmek mümkün olmayacaktı. Aksi takdirde, hapishane müdürü kaçacak ve halkın –yıllar süren değersizlikten sonra birdenbire değer kazanan–kanı yerde kalacaktı.

Kırmızı işlemeli gri paltosuyla göze çarpan asık suratlı yaşlı müdürün etrafını çevreleyen uğultulu ihtiras ve mücadele bulutunun içinde soğukkanlı kalabilen tek bir kişi vardı; o da bir kadındı. “Bakın, kocam geliyor işte!” diye bağırdı Defarge’ı işaret ederek. “Bakın, Defarge!” Asık suratlı, yaşlı hapishane müdürünün hemen yanı başında hiç kırmıldamadan durdu; Defarge ve diğerleri, adamı sokakların içinden çekiştirerek götürürlerken de adamın yanı başından bir an olsun ayrılmadı; varılacak yere yaklaşıp da insanlar adamın arkasından vurmaya başladıklarında da yanı başından bir an olsun ayrılmadı; bıçak ve yumruk darbeleri sağanak olup adamın üzerine yağarken de yanı başından bir an olsun ayrılmadı; adam cansız yere yığıldığıdaysa, madam aniden harekete geçti ve boynuna ayağıyla bastırıp, nicedir hazır bekleyen amansız bıçağıyla adamın kafasını bedeninden ayırdı.

---

19 Belediye Binası. (ç.n.)

Saint Antoine'ın o korkunç fikrini, ne olduğunu ve neler yapabileceğini ispat etmek adına sokak lambalarına lamba yerine insan asma düşüncesini hayata geçireceği gün gelmişti. Saint Antoine'ın kanı iyiden iyiye hızlı akmaya başlamış, tansiyonu iyice yükselmişti; demir yumrukla inşa edilen zorbalığın ve hükümranlığın kanı –hapishane müdürünün cansız bedeninin yattığı Hôtel de Ville basamaklarından aşağıya– akıtılmış, akan kan, kafasını koparmadan önce adamın bedenini sabitlemek için üzerine basan Madam Defarge'ın ayakkabılarının tabanına bulaşmıştı. Başka öldürme yöntemleri arayarak etrafına bakındıktan sonra, “Şuradaki lambayı aşağı indirin!” diye haykırdı Saint Antoine; “İşte onun askerlerinden biri, onu buraya nöbetçi bırakalım!” Asker direkte sallanırken, deniz yeniden köpürüp harekete geçti.

Dalga dalga kabarıp önüne çıkanı yok eden bu kara ve tehditkâr denizin derinliği henüz tam anlamıyla anlaşılmamıştı, gücüye henüz bilinmiyordu. Hiddetle kabaran bu amansız deniz, nesneleri, intikam çılgınlıklarını ve merhametin yumuşaklığından yoksun, acıyla katılaşmış yüzleri şiddetle bir o yana bir bu yana çalkalıyordu.

Bu vahşi ve öfkeli yüzlerden oluşan okyanusta, diğerlerinden tamamen farklı görünen, yedişerliden iki grup vardı ki, daha önce hiçbir denizde onlar kadar akıllara kazınan enkaza rastlanmamıştır. Mezarlarını darmadağın eden fırtınanın etkisiyle serbest kalan yedi mahkûm havaya kaldırılmış, başların üzerinde taşınıyordu; bu yedi yüzün hepsi korkmuş, kaybolmuş ve şaşkın haldeydi; sanki kıyamet günü gelmişti de etrafta sevinç gösterilerinde bulunanlar kayıp ruhlardı. Diğerlerinden daha da yukarıda taşınan diğer yedi kişi, yedi ölü yüzse düşük gözkapakları ve aralık gözleriyle kıyamet gününü bekliyor gibiydiler. Kayıtsız yüzlerdi bunlar; duyguları tamamen yok olmamışsa da sanki donup kalmış gibiydi. Sanki dehşet dolu bir bekleyişin ardından düşük gözkapak-

ları aniden açılverecek ve kanı çekilmiş dudaklarıyla tanıklık edeceklerdi: “BUNU SİZ YAPTINIZ!”

Serbest kalan yedi mahkûm, mızrakların ucuna geçirilmiş yedi kanlı kafa, sekiz heybetli kuleli lanetli kalenin anahartları, eski mahkûmlardan artakalan mektuplar ve diğer hatıralar, çoktan göçüp gitmiş kırık kalpler ve buna benzer pek çok şey, bin yedi yüz seksen dokuz senesinin Temmuz ortalarında Saint Antoine’ın rap rap yankılanan ayak seslerine Paris sokakları boyunca eşlik etti. Tanrı vere de, Lucie Darnay’in korkuları gerçek çıkmasın ve bu ayaklar onun yaşamından uzak olsun! Bu ayaklar öylesine pervasız, gözü dönmüş ve tekinsiz ki; Defarge’ın meyhanesinin önünde fıçının kırılmasından yıllar sonra yeniden kan kırmızıya boyanan sokakların temizlenmesi hiç de kolay olmayacak.

Yirmi İkinci Bölüm

Deniz Kabarmaya Devam Ediyor

Yorgunluktan bitap düşmüş Saint Antoine halkının, katı ve acı ekmeğini kardeşçe kucaklaşmalar ve kutlamalarla yumuşatabildiği, bayram coşkusuyla geçen yalnızca tek bir haftası olabilmmişti; bu esnada Madam Defarge her zamanki gibi tezgâhının başında oturmuş, müşterileri kolaçan ediyordu. Madam Defarge kafasına gül takmamıştı çünkü o büyük casus kardeşler topluluğu, o kısacık haftada bile, Saint Antoine'ın azizin insafına güvenme konusunda tedbiri elden bırakmamayı öğrenmişti. Sokaklar boyunca sıra sıra uzanan lambalar uğursuz uğursuz sallanıyordu.

Madam Defarge kollarını göğsünde kavuşturarak oturmuş, sabahın ışığında ve sıcaklığında meyhaneyi ve sokağı izleyerek düşüncelere dalmıştı. Sokakta da, meyhanede de pislik ve sefalet içinde aylak çeteleri vardı; fakat artık bıçareliklerinin üzerine bir güç tacı kuşanmış gibiydiler. En perişan kafadaki en yırtık pırtık kukuleta bile bir tür önem arz ediyordu; sanki etraftakilere şöyle diyordu: “Şu kukuleta yırtık olan ben, hayatta kalmanın ne zor olduğunu gayet iyi biliyorum. Peki ya sen, şu kukuleta yırtık olan benim, senin canını ne denli kolay alabileceğimi biliyor musun?” Daha önceleri işsiz güçsüz gezen her bir sıksa, çıplak kolun artık yapacak

bir işi vardı; yumruk olup inebilirdi. Örgü ören kadın parmakları artık tehlikeliydi; parçalayabileceklerini deneyimleyerek öğrenmişlerdi. Saint Antoine'ın genel görünüşünde bir değişiklik vardı; bu görüntü, yüzlerce yıl süren çekiç darbeleriyle oluşmuştu ve son darbeler, ifade üzerinde son derece kalıcı etkiye sahip olmuştu.

Madam Defarge, tam da Saint Antoine kadınlarının lide-
rinde olması arzu edilen sessiz bir onaylamayla oturmuş bu yeni görüntüyü gözlemliyordu. Kız kardeşlerinden biri yanı başında örgü örüyordu. Açlıktan bir deri bir kemik kalmış bir manavın kısa boylu, tombulca karısı ve iki çocuk annesi olan bu kadına, teğmen rütbesinin yanı sıra bir de onurlandırmak amacıyla "İntikamcı" ismi layık görülüyordu.

"Dinleyin!" dedi İntikamcı Teğmen. "Kulak verin! Bakın kim geliyor!"

Sanki Saint Antoine mahallesinin en dışından başlayıp meyhanenin kapısına kadar çizgi halinde barut tozu serpilmiş ve birden ateşlenmiş gibi, bir fısıltı dalgası kulaktan kulağa hızla yayıldı.

"Defarge geliyor," dedi madam. "Sessiz olun, vatanseverler!"

Defarge nefes nefese içeri girdi, başındaki kırmızı şapkayı çıkarıp etrafına bakındı. "Herkes dinlesin!" dedi madam tekrar. "Defarge'ı dinleyin!" Defarge, kapının önünde biriken merakla kocaman açılmış gözlerin ve aralanmış dudakların karşısında durmuş, kesik kesik nefes alıp veriyordu; meyhanenin içindekiler de ayağa fırlamışlardı.

"Anlatsana kocacığım. Ne oldu?"

"Öbür dünyadan haberler aldım!"

"Nasıl oluyormuş o?" diye bağırdı madam küçümser bir ifadeyle.

"Açlıktan kıvranan insanlara ot yiyebileceklerini söyleyen, geberip cehenneme giden yaşlı Foulon'u hatırlıyor mu herkes?"

“Tabii ki!” kelimesi fırladı tüm gırtlaklardan.

“Haberler onunla ilgili. Şu an aramızda.”

Bu sefer tüm gırtlaklardan “Aramızda mı?” kelimesi fırladı. “Ölü haliyle mi?”

“Ölü değilmiş. Bizden –haklı olarak– o kadar korkmuş ki, kendini ölmüş gibi gösterip numaradan bir cenaze töreni yaptırmış. Fakat onu, saklandığı bir köyde sağ ele geçirip buraya getirmişler. Ben onu gözlerimle gördüm; tutuklandı ve şu an Hôtel de Ville’e götürülüyor. Ona, bizden korkmakta haklı olduğunu söyledim. Söyleyin bakalım; bizden korkmakta haklı mıymış?”

O yetmişlik namussuz günahkâr, şayet Defarge’ın sorusunun cevabını şu zamana kadar öğrenmemişse, kalabalığın hep bir ağızdan haykırarak verdiği cevabı duysa yüreğinin ta derinlerinde hissederdı.

Hep bir ağızdan haykırışı derin bir sessizlik takip etti. Defarge ve karısı gözlerini ayırmadan uzun uzun birbirlerine baktılar. İntikamcı Teğmen öne eğildi; tezgâhın altından ayağıyla vurmakta olduğu davulun kulak tırmalayıcı sesi geliyordu.

Defarge kararlı bir sesle, “Vatanseverler!” diye bağırdı. “Hazır mıyız?”

Ansızın Madam Defarge’ın bıçağı kemerinin içine sokuldu ve davullar sokaklarda gümürdemeye başladı; sanki o an bir davul ve davulcu sihirle havada uçuyor gibiydi. İntikamcı Teğmen tüyleri diken diken eden çığlıklar atarak ve sanki kafasının üzerinde kırk Furia varmış gibi kollarını havada savurarak kapıdan kapıya koşuyor, kadınları harekete geçiriyordu.

Erkekler, gözlerini kan bürümüş öfkeleriyle pencerelerden bakarken korkunç görünüyorlardı; bulabildikleri silahları kapıp sokaklara akıyorlardı. Fakat kadınların oluşturduğu manzara, en babayiğidin bile kanını donduracak cinstendi. Yoksullukları elverdiği kadarıyla yapabildikleri ev işlerini,

çoluk çocuklarını, yaşlı ve hastalarını yerlerde aç biilaç ve dımdızlak bırakıp saç baş darmadağınık, kendilerini ve birbirlerini gaza getirerek, gözü dönmüşçesine çığlıklar atarak ve hareketler yaparak deli gibi koşuyorlardı. “Hain Foulon yakalanmış hemşire! Hain Foulon yakalanmış anneciğim! Vicdansız Foulon yakalanmış kızım!” Sonra bu kalabalığın arasına, “Foulon yaşıyormuş!” diye çığlıklar atan, göğüslerini yumruklayıp saçlarını başlarını yolan onlarcası daha katıldı. “Açlıktan kırılan insanlara ot yiyebileceklerini söyleyen Foulon vardı ya hani! Hani benim ona verecek kuru ekmeğim bile yokken, babama ot yiyebileceğini söyleyen Foulon! Hani açlıktan memelerim kurumuşken, bebeğimin ot emebileceğini söyleyen Foulon! Tanrı aşkına, o Foulon işte! Gökler şahit, neler çektik neler! Ölen bebeğim, açlıktan kuruyup toprak olan babam, size sesleniyorum, kulak verin; şu taşların üzerinde diz çöküp size söz veriyorum: Foulon’dan intikamınızı alacağım! Kocalar, kardeşler, delikanlılar, bize Foulon’un kanını verin, bize Foulon’un kellesini verin, bize Foulon’un kalbini verin, bize Foulon’un bedenini ve ruhunu verin, Foulon’u paramparça edip toprağa gömün ki üzerinde otlar bitsin!”

Bu sözleri çığlık çığlığa söyleyen çok sayıda kadın gözleri dönmüşçesine sağa sola saldırıyor, hatta kendi arkadaşlarına vurup üstlerini başlarını parçalıyorlardı; sonunda sinir krizinden bitap düşerek yere yığılmış, ezilmekten erkek yoldaşları sayesinde kurtulmuşlardı.

Bir dakika bile kaybedilmemeliydi; bir dakika bile! Bu Foulon, Hôtel de Ville’deydi fakat her an serbest bırakılabilirdi. Eğer Saint Antoine çektiği acıların, maruz kaldığı aşağılamaların, kendisine yapılan bunca yanlışın farkındaysa, böyle bir şey asla gerçekleşmemeliydi. Silahlı erkekler ve kadınlar süratle mahallenin dışına doğru oluk oluk aktılar; diğerlerini de öyle bir vantuz gibi emerek beraberlerinde sürüklediler ki, Saint Antoine’ın kucagında kala kala birkaç kocakarıyla birkaç zırıldayan çocuk kaldı.

Evet, aynen böyle oldu. Herkes o çirkin ve habis ruhlu ihtiyarın yargılanacağı duruşma salonuna doluşmuş, sığmayanlarsa salonun dışındaki alanlara ve sokağa taşmıştı. Defargelar, İntikamcı Teğmen ve Jacques Üç en ön sırada, yaşlı adama yakın sayılabilecek bir mesafedeydiler.

“Bakın!” diye bağırdı madam bıçağının ucuyla işaret ederek, “İhtiyar haini iple bağlamışlar. Sırtına da bir tutam ot bağlamaları çok güzel olmuş. Ha ha ha! Valla bravo! Şimdi yesin bakalım otları!” Madam bıçağını kolunun altına sıkıştırıp sanki bir tiyatro oyunu izliyormuş gibi alkışladı.

Madam Defarge’ın hemen gerisinde oturanlar, mutluluğunun sebebini arkalarındakilere anlattı, onlar da diğerlerine; böylelikle bir süre sonra civardaki sokaklar alkış sesleriyle inlemeye başladı. İki üç saat süren sorgulama süresince, boş yere bir dünya söz sarf edildiği esnada, Madam Defarge’ın sabrının taşığını gösteren hareketleri muazzam bir hızla alımlanıp uzaklara iletiliyordu çünkü Madam Defarge’ı iyi tanıyan ve muhteşem bir zekâ kıvraklığına sahip birtakım adamlar, binanın dışından yukarı tırmanıp pencereden içeriyi seyrediyor ve Madam Defarge ile dışarıdaki kalabalık arasında telgraf vazifesi görüyordu.

Bir süre sonra güneş en tepelere yükseldi ve ışınları, içinde bir tür umut ya da koruma vaadi taşıyormuş gibi, doğrudan yaşlı adamın kafasına isabet etti. Böylesi bir kıyak tahammül edilir gibi değildi; hayret edilecek kadar uzun süre dayanan samandan barikat o an aniden yele karıştı ve Saint Antoine adamı ele geçirdi.

Haber doğrudan kalabalığın en dışındakilere ulaştı. Defarge parmaklıkların ve masanın üzerinden atlayarak ölümcül bir hamleyle şerefsiz pislği iki büklüm derdest etti; Madam Defarge onu takip ederek mahkûmu bağlayan iplerden birini eline doladı. İntikamcı Teğmen ve Jacques Üç henüz yanlarına gelmemiş ve pencerelere tırmanmış adamlar, yükseklerle tüneyen alıcı kuşlar gibi salona henüz saldırmamış-

lardı ki tüm şehir, “Dışarı getirin onu! Lambanın oraya getirin onu!” haykırıışlarıyla inledi.

Adamı binanın merdivenlerinden aşağı kâh kafasının üzerinde, kâh dizlerinin, ayaklarının ve sırtının üzerinde sürüklediler; yüzlerce el adama vuruyor, ağzına burnuna ot ve saman tıktırıyordu; adamın üstü başı paramparçaydı, yaralıydı, her yerinden kanlar akıyordu, nefes almakta zorlanıyordu fakat yine de hiç durmaksızın yalvarıp merhamet dileniyordu; öylesine şiddetli bir can çekişme manzarasıydı ki bu, insanlar olayı daha yakından seyredebilmek için birbirlerini çekiştirip öne geçmeye çalışıyorlardı; adam, sayısız bacadan oluşan bir ormanın içinde, devrilmiş, cansız bir kütük misali yerde yatıyordu; adamı alıp en yakın köşe başındaki sallanan ölümcül lambalardan birinin yanına götürdüler; Madam Defarge, hazırlıklar yapılırken, kedinin fareyle oynadığı gibi, adamı serbest bıraktı ve kendisine yalvaran adama sessiz ve soğukkanlı bir biçimde baktı: Kadınlar adama avaz avaza, aralıksız bağırıyor, erkeklerse adamın ağzında ot tıklı halde öldürülmesi gerektiği konusunda diretiyorlardı. Adamı ilk yukarı çektiklerinde ip koptu ve insanlar çığlık çığlığa adamın üzerine abandılar; adamı ikinci kez yukarı çektiklerinde ip yine koptu ve insanlar yine çığlık çığlığa adamın üzerine abandılar; sonraki denemede ip insafa geldi de bu defa kopmadı; çok geçmeden, kelle bir mızrağın ucundaydı, ağzına da, tüm Saint Antoine’ı mutluluktan dans ettirmeye yetecek miktarda ot tıklıydı.

O gün yapılacak pis işler henüz bitmemişti; Saint Antoine dans edip bağırdıkça kanı daha da bir kaynamıştı, hele ki, günün sonunda, öbür tarafa postaladıkları adamın, yine onun gibi halkı aşağılayan, halk düşmanı damadının beş yüz atlı süvariyle Paris’e doğru yola çıktığını öğrenince tansiyon iyice yükseldi. Adamın işlediği suçları yaldızlı kâğıtlara yazan Saint Antoine, adamı ele geçirmişti –onu, Foulon’un yanına postalamak için gerekirse bir ordunun koynundan bile çekip alabilirlerdi– kellesini ve kalbini bir mızrağın ucuna

takıp, o gün ele geçen üç ganimetle birlikte tören alayı şeklinde sokaklarda gezindiler.

Kadınlar ve erkekler, hava kararmadan ağlaşıp duran, o gün kursaklarından bir lokma ekmek geçmemiş çocuklarının yanlarına döndüler. Bayat ekmeklerden satın alabilmek için sefil fırıncıların önünde uzun kuyruklar oluşturup sabırla beklediler; açlıktan harap olmuş boş mideleriyle beklerken, birbirlerine günün zaferlerini anlatarak kendilerini oyaladılar ve o zaferlerden bahsederken onları sanki bir kez daha kazandılar. Nihayet, bu perperişan insanların oluşturduğu kuyruklar kısalıp eridi; sonra yüksek pencerelerde solgun ışıklar yanmaya başladı, sokaklarda cılız ateşler yakıldı, komşular beraberce yemek yapıp kapıların önlerinde akşam yemeklerini yediler.

Yemekler hem yavan hem de kıttı; içinde ne et namına bir şey vardı ne de bayat ekmeklerini banabilecekleri et suyu. Yine de dostlarıyla yarenlik etmek, insanlarda keyif kıvılcımı oluşturuyor, taş gibi yemeklerine şifa katıyordu. Bu berbat günden nasiplerini alan anne babalar, usul usul çelimsiz çocuklarıyla oynuyor, âşıklarsa, şu içinde bulundukları dünyanın haline rağmen sevişmeye ve umut etmeye devam ediyorlardı.

Son müşteri grubu Defarge'ın meyhanesinden ayrıldığı anda, Mösyö Defarge kapıyı kilitlerken karısına kısık sesle, "Nihayet beklediğimiz an geldi hayatım!" dedi.

"Eh," diye karşılık verdi madam, "öyle sayılır."

Saint Antoine uyudu, Defargelar uyudu, hatta İntikamcı Teğmen bile bir deri bir kemik kocasının yanında uyudu; davul bile istirahat ediyordu. Saint Antoine'da kan ve curcunanın değiştiremediği tek ses davulunkiydi. Davuldan sorumlu olan İntikamcı Teğmen, dilerse o an onu uykusundan uyandırabilir, Bastille düşmeden ya da yaşlı Foulon yakalanmadan hemen önceki konuşmasını aynen yeniden yaptırabilirdi; Saint Antoine'ın bağrındaki çatlak sesli kadınlar ve erkekler içinse aynı şeyi söylemek mümkün değildi.

Yirmi Üçüncü Bölüm

Alevler Yükseliyor

Çeşmenin sürekli aktığı ve yol işçisinin, cahil ruhuyla zavallı cılız bedenini bir arada tutmak için bir lokmacık ekmeğini yolun taşlarından çıkardığı köyde bir değişiklik vardı. Kayalıkların tepesindeki hapishane artık eskisi kadar dikkat çekmiyordu; etrafında yine askerler bekliyordu fakat sayıları eskisine göre azalmıştı; askerlerin başında yine eskisi gibi subaylar vardı fakat hiçbiri askerlerin nasıl hareket edeceğini bilemiyordu; muhtemelen verilen emre itaat etmeyeceklerdi.

Toprakları kederden başka mahsul vermeyen, harap bir ülke uzanıyordu göz alabildiğine. Her bir yeşil yaprak, her bir ot ve tahıl tanesi, en az ülkenin sefil insanları kadar âciz ve kurumuştur. Her şey boynunu bükmüştü; mahzun, örselenmiş ve kırık döküktü. Haneler, çitler, evcil hayvanlar, erkekler, kadınlar, çocuklar ve onlara can veren toprak; hepsi tükenmişti.

Monsenyör diye adlandırılan zat (ki kendisi çoğu zaman saygıdeğer bir beyefendiydi) ulusa gönderilmiş bir nimetti, tüm hareketleri şövalyevariydi, ihtişamlı ve parlak bir yaşamın en nadide örneğiydi, diğer pek çok açıdan da mükemmel örnek teşkil ederdi; fakat her nasılsa, işleri bu noktalara getirenler de yine bu monsenyör sınıfı olmuştu. Alenen

monsenyörler sınıfı için kurulmuş bu düzenin bu kadar tez zamanda çöküp iflas etmesi çok tuhaftı. Bu ilahi planlarda muhakkak bir yanlışlık, bir tür uzağı görememe durumu söz konusu olmalıydı! Fakat vaziyet buydu. Artık çakmaktaşlarının bile kanının son damlasına kadar emilmiş olması ve işkence sehpalarının çarklarının dönmekten vidalarının bozulması ve artık öğütecek kimseyi bulamamaya başlaması üzerine, Monsenyörler bu pespaye ve anlam veremedikleri durumdan firar etmeye başladılar.

Fakat bu köyde ve benzeri diğer köylerde olan değişiklik bu değildi. Monsenyörler, onlarca yıldır sömürüp iligini kemiğini kuruttukları bu köyleri, avlanma zevklerini tatmin etmek dışında zaten nadiren şerefleştirmişlerdi; kimi zaman insan avlamışlardı, kimi zamansa soylarını devam ettirebilirler diye el değmemiş, boş alanlar tahsis ettikleri vahşi hayvanları. Hayır, değişiklik bu değildi. Değişiklik, Monsenyörlerin şahsında vücut bulan, yontulup rafine edilerek güzelleştirilmiş ve kutsanmış üst sınıfların ortadan kaybolmasından ziyade alt sınıfların yüzlerinin görünür hale gelmesiydi.

İşte o günlerde yol işçisi, ne denli toz toprağa bulandığına ve aslında eninde sonunda gidip gideceği yerin toz toprak olduğuna kafayı yormaktan ziyade, akşam yemek için ne kadar az yiyeceğinin olduğunu ve daha fazla yemeği olsa nasıl da iştahla yiyeceğini düşünerek bir başına, toz toprak içinde çalıştı; bir başına yaptığı işinden kafasını kaldırıp etrafına bakındığında, kaba saba bir tipin yürüyerek ona doğru yaklaştığını görmesi, eskiden oralarda nadiren karşılaşılan bir durumken, şimdilerde sık sık başına geliyordu. Bu kaba saba tip yaklaştıkça, yol işçisi, adamın kabarık saçlı, barbar görünümlü, uzun boylu olduğunu ve kendi ölçütlerine göre bile sakil görünen tahta ayakkabılar giymiş olduğunu fark etti ve bu manzara onu hiç şaşırtmadı; adam suratsız, yontulmamış ve yanık tenliydi, yürüdüğü yolların balçığına ve tozuna bulanmıştı, geçtiği bataklıkların rutubetinden sı-

rılsıklam olmuştu, ormanların içinden geçerken üzerine dikenler, yapraklar, yosunlar yapışmıştı.

Bir temmuz günü öğle vakti, doludan korunmak için bir taş yığınının altında çömelmiş otururken, aynen böyle bir adam, tıpkı bir hayalet gibi yanında bitiverdi.

Adam sırayla tek tek yol işçisine, çukurda kalan köye, değirmene ve kayalıkların üzerindeki hapishaneye baktı. Gördüklerini kara cahil zihninde konumlandırdıktan sonra zar zor anlaşılan şivesiyle:

“Nasıl gidiyor Jacques?” diye sordu.

“İyidir, ne olsun Jacques.”

“Ver elini o zaman!”

İki adamın elleri birleşti, sonra adam taş yığınının üzerine oturdu.

“Öğle yemeğin var mı?”

“Artık sadece akşamları yiyebiliyorum,” diye yanıt verdi acıkmış gibi görünen yol işçisi.

“Bu da yeni moda mıdır nedir,” diye homurdandı adam. “Hiçbir yerde öğle yemeğine rastlamıyorum.”

Cebinden kararmış bir pipo çıkarıp içine tütün koydu, çakmaktaşı ve çelikle yakarak parlak bir kor oluşana kadar dumanı içine çekti; sonra pipoyu aniden ağzından çekip içine başparmağı ve işaretparmağıyla tuttuğu bir şeyi attı ve pipo bir anda parladı, sonra duman çıkararak söndü.

“Ver elini o zaman.” Adamın hareketlerini dikkatle gözlemledikten sonra, bu kez bu sözü söyleme sırası yol işçisindeydi. Elleri yeniden birleşti.

“Bu gece mi?” diye sordu yol işçisi.

“Bu gece,” diye karşılık verdi adam pipoyu ağzına koyarak.

“Nerede?”

“Burada.”

Yol işçisiyle adam sessizce birbirlerine bakarak taş yığınının üzerinde ~~oturdular~~; pigme süngüleri andıran dolu

taneleri aralarına giriyordu, derken köyün üzerindeki bulutlar dağıldı.

“Gösterseney!” dedi yolcu, tepenin yamacına doğru ilerlerken.

“Bak, orada işte!” diye cevap verdi yol işçisi parmağıyla işaret ederek. “Buradan aşağı iniyorsun, caddede dümdüz yürüyorsun, çeşmeyi geçince...”

“Alayı yerin dibine batsın!” diye araya girdi adam öfkeyle gözlerini devirerek. “Ne o caddelerde yürürüm, ne de o çeşmeyi geçerim. Ee, devam et.”

“İşte, köyün üstündeki tepenin zirvesinin iki fersah kadar ötesinde.”

“Güzel. Sen ne zaman paydos ediyorsun?”

“Günbatımında.”

“Yola çıkmadan beni uyandırır mısın? İki gecedir hiç dinlenmeden yürüyorum. Pipomu bitireyim de, şuracıkta çocuk gibi kıvrılıp uyuyayım. Beni uyandırır mısın?”

“Tabii.”

Yayan yolcu piposunu bitirip koynuna koydu, kocaman tahta ayakkabılarını çıkardı ve taş yığınının üzerine yattı. Anında da uykuya daldı.

Dolu sağanağına sebep olan bulutlar dağılıp yerlerini, yeryüzüne gümüş parıltılar saçan, çizgi çizgi, parlak bir gökyüzüne bırakırken, eski mavi şapkasının yerine kırmızı bir şapka takmış olan ufak tefek yol işçisi, bol toz topraklı işini yapmaya devam ederken, bir yandan da taş yığınının üzerinde yatmakta olan yolcuya büyülenmiş gibi bakıyordu. Adamın bronz suratı, karman çorman saç ve sakalları, kalın yünlü kırmızı şapkası, evdeki kalın kumaşlar ve hayvan derilerinden yapılmış derme çatma, karışık elbisesi, bir zamanlar güçlü olduğu belli olan fakat derbeder yaşamaktan zayıflamış iskeleti, dudaklarının uyurkenki kederli ve çaresiz bükülüşü, yol işçisinde şaşkınlık uyandırıyor. Yolcu çok uzun yoldan geliyordu, ayakları yara bere içindeydi, ayak bilekleri

tahriş olmuş, kanıyordu; içine yaprak ve ot dolmuş kocaman ayakkabıları onca yol boyunca sürüklemek için fazla ağırdı; üstü başı da tıpkı kendisi gibi delik deşikti. Yol işçisi, adamın yanına çömelerek göğsünde ya da başka yerlerinde sakladığı silahlara göz atmak istedi fakat nafileydi; adam, kollarını göğsünde çapraz yapmış halde uyuyordu, kolları da tıpkı dudakları gibi sımsıkı kenetliydi. Etrafı kazıklarla çevrili kalerin koruduğu şehirler, karakollar, geçitler, hendekler, asma köprüler bu adama vız gelirmiş gibi geliyordu yol işçisine. Gözlerini kaldırıp ufka ve etrafına baktığında, tıpkı bu adama benzeyen, engel nedir bilmeyen tiplerin, tüm Fransa genelinde şehir merkezlerine doğru akın ettiğini hayal etti.

Yolcu, dolu sağanağına, ara ara parıldayan gökyüzüne, yüzüne vuran güneş ışığına, üzerine düşen gölgelere, bedene düşen mat buz tanelerini elmaslara çeviren güneşe aldirmaksızın uyumaya devam etti, ta ki güneş batıda iyice alçalana ve gökyüzü kızıllaşıp kızıllaşana kadar. Aletlerini toparlayıp köye inmeye hazır olan yol işçisi, adamı uyandırdı.

Uyanan adam dirseğinin üzerinde doğrularak, “Güzel!” dedi. “Şu tepenin zirvesinin iki fersah ötesi, öyle mi?”

“Yaklaşık olarak.”

“Yaklaşık olarak. Güzel!”

Yol işçisi, rüzgârın esiş yönü yüzünden kendisinden önce giden toz toprakla beraber eve doğru yürümeye başladı, çeşmeye vardığında, su içmeye getirilen bir deri bir kemik büyükbaş hayvanların arasına kendini sıkıştırdı ve sanki onlara fısıldıyormuş gibi yaparak haberi tüm köye duyurdu. Köy ahalisi, yoksul sofralarında akşam yemeği niyetine iki lokma bir şeyler atıştırdıktan sonra her zamanki gibi yatmak yerine kapılarının önüne çıkıp beklemeye koyuldular. Bu bekleyişe, bulaşıcı hastalık gibi yayılan, kulaktan kulağa bir fısıltı eşlik ediyordu; karanlıkta çeşmenin başında buluştuklarında da, bu sefer, sanki bir şeyler beklercesine tek bir yöne doğru göğe bakmak, salgın bir hastalık gibi bulaştı insanlara. Ora-

daki en yetkili devlet görevlisi olan Mösyö Gabelle durumdan işkillenmişti; tek başına evinin çatısına çıkarak herkesin baktığı yöne bakmaya başladı; bacaların arasından, aşağıdaki çeşmenin başındaki kararan yüzleri gördükten sonra kilisenin anahtarlarını muhafaza eden zangoca haber gönderip birazdan tehlike çanlarının çalınmasına ihtiyaç olabileceğini söyledi.

Gecenin karanlığı iyice koyulaştı. Eski şatoyu çevresinden tecrit eden ağaçlar sanki o heybetli ve kasvetli binayı tehdit edercesine, şiddeti giderek artan rüzgârda sallanıyordu. Delice yağan yağmur, merdivenleri aşip teraslardan geçerek, sanki içeridekileri uyandırmaya çalışan hızlı bir haberci gibi kocaman kapıya vuruyordu; huzursuz ve aceleci rüzgâr, koridorlardan geçip, eski bıçak ve mızrakları yalayıp merdivenlerden çıkıyor, üzerinde en son Marki'nin uyuduğu yatağın cibinliklerini havalandırıyordu. Dört pejmürde kılıklı adam doğudan, batıdan, kuzeyden ve güneyden gelip ormanın içinden geçerek, uzamış çimenleri ezip ve dalları yarararak, sert ve temkinli adımlarla avluda buluştular. Yanan dört meşale dört bir yana dağıldı ve ortalık yeniden karardı.

Fakat bu durum uzun sürmedi. Bir süre sonra, içeride yanan ışık şatoyu, sanki etrafına nur saçıyormuş gibi ıslı ıslı ve görünür hale getirdi. Sonra, titrek bir ışık, binanın ön cephesindeki camlı bölümün hemen gerisini aydınlatarak tırabzanları, kemerleri ve pencereleri net bir biçimde ortaya çıkardı. Sonra ışık daha parlak bir hal aldı, iyice yükseldi ve yayıldı. Kısa zaman içinde, onlarca devasa pencereden alevler fışkırmaya başladı; taş suratlar uykudan uyanıp yangını seyretmeye koyuldular.

Evde kalmış olan son birkaç kişiden zar zor duyulan sesler yükseldi ve eyerlenen bir at hızla oradan uzaklaştı. Mahmuz sesleri ve atın su sıçratma sesleri karanlığı delip geçti; atın dizginleri, köyün çeşmesinin önündeki boş alana varınca çekildi ve ağızından köpükler saçılan at, Mösyö Gabelle'in

kapısının önünde durdu. “Gabelle, yardım et! Yetişin, yardım edin!” Tehlike çanları telaşlı telaşlı çalmaya başladı fakat onun dışında hiç kimse kılını kıpırdatmadı ve herhangi bir yardım gelmedi. Yol işçisi ve iki yüz elli arkadaşı, çeşmenin başında kollarını kavuşturarak dikilmiş, gökyüzüne yükselen alev sütununu seyrediyorlardı. Kendi aralarında ciddi bir ifadeyle, “Yüksekliği on iki metre vardır,” diye konuştular ve onun haricinde kollarını bile kımıldatmadılar.

Şatodan gelen atlı ve ağzından köpükler saçan at, köyün içinden gürültüyle geçip taşlı yokuşu tırmanarak kayalıkların üzerindeki hapishaneye vardılar. Hapishanenin kapısında bir grup subay toplanmış, alevleri izliyorlardı; onlardan ayrı bir yerde bir grup asker vardı. “Yardım edin beyler – subaylar! Şatoda yangın var; zamanında müdahale edilirse değerli eşyalar kurtarılabilir. Yardım edin! Yardım edin!” Subaylar, alevleri izlemekte olan askerlere baktılar fakat herhangi bir emir vermediler; omuz silkip dudaklarını kemirerek, “Yanması gerekiyor,” diye karşılık verdiler.

Atlı yokuş aşağı inip caddeye vardığında tüm köy pırıl pırıl aydınlanmıştı. Yol işçisi ve iki yüz elli arkadaşı, bir kadın ve bir erkeğin önerisine uyup evlerine koşmuşlar ve her bir küçük ve karanlık pencerenin önüne birer mum koymuşlardı. Köyde genel olarak her şey öylesine kıttı ki, Mösyö Gabelle’den ödünç mum isterken buyurgan bir tavır takınmaları gerekmişti; devlet görevlisinin bir anlık isteksizliği ve tereddüdü karşısında, bir zamanlar otorite karşısında boynu kıldan ince olan yol işçisi, at arabalarından şahane şenlik ateşi yakılabileceğini, atlarla da nefis mangal yapılabileceğini söyledi.

Şato alevler içinde yanar halde öylece kaderine terk edildi. Öfkeyle kükreyen devasa yangının içinden yükselen cehennem alevlerinin rüzgârı, görkemli yapıyı havaya savuracak kadar güçlüydü sanki. Alevler alçalıp yükseldikçe, taş yüzlerde, sanki onlara işkence ediliyormuş gibi bir

ifade oluyordu. Kocaman taş ve ahşap kütleler çöktükçe, burnunda iki oyuk olan yüz gözden kayboldu; kısa bir süre sonra kendini yeniden göstermek için mücadele etmeye başladı; bu yüz, bir kazığa bağlanmış, alevlerle boğuşan zalim Marki'nin yüzüydü sanki.

Şato tamamen yanmıştı; yakınlardaki ağaçlar da tutuşmuş, kavrulup küle dönmüşlerdi; o dört vahşi adamın yaktığı uzaktaki ağaçlarsa binayı yeniden bir duman çemberinin içine hapsetmişti. Havuzun taş zemininde, erimiş kurşun ve demir fokur fokur kaynıyordu; havuzda su kalmamıştı; kulelerin şamdan külahını andıran tepeleri, ateşe tutulan buz misali erimiş, dört koldan dört alev kuyusunun içine akmışlardı. O kalın ve sağlam duvarlarda, sanki yüzeyleri kristalleşmiş gibi, kocaman yarıklar ve çatlaklar oluşmuştu; iyice sersemleyen kuşlar, bacaların etrafında döndükten sonra içlerine düşüyorlardı; o dört vahşi adam doğuya, batıya, kuzeye ve güneye doğru, ellerinde fenerleri, bir sonraki hedeflerine gitmek üzere, gecenin kefen gibi örttüğü yollara revan olmuşlardı. Pırıl pırıl ışıldayan köyün ahalisiyse, zangocu yakalayıp adamın yasal çan çalma yetkisini lağvetmiş, gönüllerince çan çalıp eğleniyorlardı.

Bununla da yetinmediler; açlıktan, yangından ve çan se-sinden iyice sersemlemiş olan köy ahalisi, aniden vergi ve kira toplama işiyle Mösyö Gabelle'in ilgilendiğini hatırlaya-rak –gerçi vergi taksitleri oldukça düşüktü ve Gabelle son zamanlarda pek kira falan toplayamamıştı– kendisiyle bir görüşme gerçekleştirmek için sabırsızlanmaya başladı, bu yüzden adamın evinin etrafını sarıp onu yüz yüze konuşmak için dışarı çağırdılar. Bunun üzerine Gabelle evinin kapısını sürgüleyip ne yapması gerektiğine dair etraflıca düşünmeye başladı. Gabelle iyice düşündükten sonra evinin çatısına çı-kıp bacaların arasına saklanmaya karar verdi; eğer köylüler kapıyı kırarak içeri girecek olurlarsa, kendisini duvarın üze-rinden aşağıya atacak, böylelikle en azından aşağıdaki bir

iki kişiyi haklamış olacaktı; çünkü ne de olsa, ufak tefek olmasına rağmen, misliyle karşılık vermekte üzerine olmayan bir Güneyliydi o.

Muhtemelen, o gece Mösyö Gabelle için çok uzun bir gece olmuştu; uzaklarda yanan şato, şöminesi ve mumu, kapısındaki yumruk seslerine eşlik eden neşeli çan sesleriyle müziği olmuştu; postanenin kapısının tam karşısındaki yolun kenarında uğursuz uğursuz sallanan lambaysa tüm bunların üzerine tüy dikmişti; zira köy ahalisinin bu lambayı kendisi için kullanmaya can attığı aşikârdı. Koca bir yaz gecesini gergin bir belirsizlikle ve karar verdiği an hemen atlayabileceği kapkara bir okyanusun kıyısında geçirmek Mösyö Gabelle açısından hiç de kolay olmasa gerekti. Neyse ki şafak, sonunda dost yüzünü göstermişti; böylelikle mumları eriyip tükenen insanlar mutlu mutlu dağılmışlar ve Mösyö Gabelle, en azından o an için kurtardığı tatlı canını da yanına alarak aşağıya inmişti.

Yüz altmış beş kilometrekarelik alanda ve başka yangınların ışığında, Mösyö Gabelle kadar şanslı olmayan devlet görevlileri, o geceyi ve sonraki geceleri takip eden sabahlarda güneş doğduğunda, doğup büyüdükları ve bir zamanlar sakin olan sokaklarda asılmış halde bulundular; diğer köylerde ve kasabalarda, yol işçisi ve arkadaşları kadar şanslı olmayan bazı köylüler ve kasabalılarsa, devlet görevlileri ve devletin kolluk güçleri tarafından bozguna uğratılmış ve sokaklarda asılı bulunanlar bu kez onlar olmuşlardı. O dört vahşi adam emin adımlarla batıya, doğuya, kuzeye ve güneye ilerlerken, kim olduğuna bakmaksızın önlerine geleni asıyor, her yeri yakıp yıkıyorlardı. Hiçbir devlet görevlisi, hiçbir matematik hesabıyla tam olarak hesap edemiyordu kurulan darağaçlarının sayısını ve bu yangını söndürebilecek suyun miktarını.

Yirmi Dördüncü Bölüm

Mıknatıs Taşı Kayası'nın Çekim Gücü²⁰

Sürekli yükselen, hiç çekilmeyen öfkeli okyanusların saldırısına uğrayan sapasağlam dünyamız, kıyıdakilerin dehşet ve hayret dolu bakışları altında, alevlerin sürekli yükselip denizlerin durmaksızın kabardığı üç fırtınalı yıl geçirmişti. Küçük Lucie'nin üç doğum günü daha, ev yaşamlarının huzurlu kumaşına altın iplikle dokunmuştu.

O evde yaşayanlar, pek çok gün ve gece boyunca köşe başındaki yankılara kulak vermişlerdi; kalabalık ayak sesleri duyduklarındaysa yürekleri ağızlarına gelmişti çünkü bu ayak sesleri onlara, vatanlarının tehlike altında olduğunu düşünen, kırmızı bir bayrak altında toplanmış, uzun süredir etkisi altında oldukları bir büyüünün etkisiyle vahşi hayvanlara dönüşmüş, gürültülü insanların seslerini çağırıyordu.

Monsenyör, tıpkı kendi sınıfına dâhil olan diğerleri gibi, gerektiği kadar takdir görmediği düşüncesini zihninden uzaklaştırmıştı; artık Fransa'da istenmediğinin, ülkeyi terk etmek zorunda bırakılma ya da hayatını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacağının farkındaydı. Monsenyör'ün durumu, binbir zahmetle Şeytan'ı büyütüp, karşısında gö-

---

20 Bu kayalar gemileri manyetik olarak kendilerine çeker. (ç.n.)

rünce korkup soru soramadan kaçan köylüye²¹ benziyordu; yıllarca cüretkâr bir biçimde Tanrı'nın öğütlerinin tam tersini yapıp Şeytan'ı kışkırtacak büyüler yaptıktan sonra, tıpkı o köylü gibi korkup soylu tabanlarını yağlamıştı.

Sarayın parıltılı gözbebekleri ülkeyi terk etmişlerdi; zaten kalsalardı muhtemelen halkın kurşun sağanağının hedefi olurlardı. Bu gözbebeklerinin görme yetisi hiçbir zaman iyi olmamıştı zaten; içlerinde Lucifer'in²² kibrinden, Sardanapalus'un²³ şatafatından ve bir köstebeğin körlüğünden parçacıklar barındırıyorlardı fakat şimdi bunların hepsi geride kalmıştı. En seçkin çekirdek kadrosundan, dibine kadar entrika, yozlaşma ve riyakârlığa batmış en dıştaki halkasına kadar tüm saray yok olup gitmişti. Kraliyet ailesi de gitmişti; son dalgalarla birlikte kendi saraylarında dört bir yandan kuşatılıp tümünden “askıya alınmışlardı.”

Bin yedi yüz doksan iki yılının Ağustos ayı gelip çatığında Monsenyörler çoktan uzak diyarlara dağılmışlardı.

Beklendiği üzere, Monsenyörlerin Londra'daki karargâhları ve buluşma noktaları Tellson Bankası'ydı. Hani, ruhlar, hayattayken en çok bulundukları yerlere musallat olurlarmış ya; işte aynı o şekilde, beş kuruşsuz kalan Monsenyörler de eskiden paralarının olduğu yere dadanmışlardı. Ayrıca, burası Fransa'dan gelen en güvenilir ve hızlı istihbaratın da adresiydi. Dahası, Tellson son derece cömert bir kurumdu ve eski mal varlıklarını kaybetmiş eski müşterilerine karşı son derece eliaçık davranıyordu. Dahası, ihtiyaç sahibi kardeşleri, fırtına gelmeden önce bunu hisseden, yaşanacak olan yağma ve el koymaları önceden öngören ve bu yüzden paralarını Tellson'a yatıran soylulardan haberdar olabiliyordu. Fransa'dan İngiltere'ye yeni gelen herkesin ilk iş Tellson'a gelip bankayı varlığından haberdar ettiğini ve Fransa'dan

21 Aisopos'un bir fablına gönderme yapılıyor. (ç.n.)

22 Kibri yüzünden insana itaat etmediği için Cennet'ten kovulan Şeytan. (ç.n.)

23 Aşırı zevk ve lüks içinde yaşayan Asur Kralı. (ç.n.)

havadisler getirdiğini de bu vesileyle ilave edelim. İşte tüm bu sebeplerden ötürü, Tellson o dönem, Fransa'dan gelen istihbarat açısından haberlerin takas edildiği bir tür borsa işlevi görüyordu; bu durumun ayırdında olan halk, akın akın gelip haber almaya çalışıyordu; hatta öyle ki banka, Temple Bar'dan gelip geçenler okusunlar diye en son havadisleri bir iki satır halinde yazıp pencerelerine asıyordu.

Bunaltıcı, sisli bir akşamüstü, Mr. Lorry masasında oturmuş, masaya yaslanmış olan Charles Darnay'le alçak sesle konuşuyordu. Önceleri özel şirket görüşmelerinin yapıldığı kefarettir sığınacağı, şimdilerde bir haber borsasına dönüşmüştü ve içeride iğne atsanız yere düşmüyordu. Bankanın kapanmasına yaklaşık yarım saat vardı.

“Siz benim gördüğüm en genç ruhlu insansınız,” dedi Charles Darnay bir parça tereddüt ederek, “yine de size tavsiyem...”

“Anladım. Bu iş için fazla yaşlı olduğumu söylemeye çalışıyorsunuz,” dedi Mr. Lorry.

“Havalar çok dengesiz, yolculuk çok uzun, neyle yolculuk edeceğiniz belirsiz, karman çorman bir ülke ve sizin için bile güvenli sayılmayacak bir şehir...”

Mr. Lorry kendinden emin ve neşeli bir ses tonuyla, “Sevgili Charles, söyledikleriniz tam da oraya gitmemi gerektiren sebepler; oradan uzak durmamı gerektiren sebepler değil. Orası benim açımdan gayet güvenli bir yer; orada uğraşılmaya değecek onca insan varken, kimse benim gibi seksenine merdiven dayamış yaşlı bir adamla uğraşmaya gönül indirmesin. Şehrin karman çorman oluşuna gelince; öyle olmasaydı, Tellson'un buradaki şubelerinden oradakine, şehri ve işi iyi bilen, güvenilir birini göndermemiz gerekmezdi zaten. Yolculuk aracının belirsizliğine, yolculuğun uzun oluşuna, kış şartlarına gelince; onca yıldan sonra Tellson adına ben böyle bir zahmete katlanmayacaksam kim katlanacak?”

Charles Darnay, biraz huzursuz ve sanki sesli düşünüyor-muş gibi, “Keşke ben gidiyor olsaydım,” dedi.

“Vay canına! Bana itiraz edip tavsiye verene de bakınız!” diye haykırdı Mr. Lorry. “Demek siz gidiyor olmayı isterdiniz, öyle mi? Hem de Fransa’da doğmuş biri olarak. Sizden gerçekten mükemmel bir danışman olurmuş.”

“Sevgili Mr. Lorry, Fransa’da doğmuş olduğum için (ki, bunu burada dillendirmeyi hiç istemezdim) oraya gitmek sık sık aklımdan geçiyor zaten. Oradaki sersefil insanların halinden anlayıp onlara üzülen ve onlar için pek çok şeyden vazgeçmiş biri olarak, düşünmeden edemiyorum,” dedi Darnay az önceki düşünceli haliyle. “Belki sözlerimi dikkate alırlar, belki onları biraz durulmaya ikna edebilirim. Daha geçen gece, siz kalktıktan sonra Lucie’yle bu konuyu konuştuk...”

“Lucie’yle bu konuyu konuştunuz,” diye tekrarladı Mr. Lorry. “Lucie’nin adını anmaya utanmıyor musunuz acaba? Hem de daha biraz önce Fransa’ya gidiyor olmayı istediğinizi söyledikten sonra.”

Charles Darnay gülümseyerek, “Gitmiyorum ki zaten,” dedi. “Gidecek olan sizsiniz.”

“Açıkçası, evet, gidecek olan benim. Doğruyu söylemek gerekirse sevgili Charles,” dedi Mr. Lorry uzaktaki müdüre bir bakış atarak ve alçak sesle devam etti, “bizim şu yaptığımız işin ne kadar zor olduğunu ve oradaki kayıt defterlerimizin ve evrakımızın nasıl bir tehlike altında olduğunu tahmin bile edemezsiniz. Evrakımız ele geçirilir ya da yok edilirse bir sürü insanın başına neler gelebileceğini Tanrı bilir; sonuçta Paris’in her an ateşe verilip yağmalanmayacağını kim garanti edebilir ki? Bu sebeple, hiç vakit kaybetmeden bu evrak arasında hakkaniyetli bir seçim yapıp, evrakı saklamak ya da zarar görmemelerini sağlamak gibi bir yönteme başvurulacaksa, bu görevi üstlenecek kişi ben olmalıyım. Hal böyleyken ve Tellson benden böyle bir hizmet talep ederken, sırf birazcık eklemlerim ağrıyor diye altmış yıldır

ekmeğini yediğim kurumu yüzüstü mü bırakayım? Üstelik, şuradaki morukların yanında delikanlı sayılırım ben!”

“Şu genç ruhlu yürekliliğinize öyle hayranım ki Mr. Lorry!”

“Yok artık, daha neler! Bu söylediğiniz çok saçma beyefendi. Sevgili Charles,” diye devam etti Mr. Lorry müdüre tekrar bir bakış atarak, “Unutmayın ki, şu sıralar Paris’ten herhangi bir şey çıkarmak neredeyse imkânsız. Bu söylediğim lütfen aramızda kalsın, çünkü iş ahlakı gereği bunu size bile söylememem gerekir; evrakın ve eşyaların bize ne tuhaf kişiler tarafından getirildiğini tahmin bile edemezsiniz; sınırdan geçerken bu kişilerin her birinin hayatı pamuk ipliğine bağlıydı. Eskiden, geleneksel İngiliz tarzında iş yapabildiğimiz günlerde, kolilerimiz kolaylıkla gelip giderdi fakat şimdilerde her şey tamamen durmuş durumda.”

“Gerçekten bu gece mi gidiyorsunuz?”

“Gerçekten bu gece gidiyorum çünkü durum, ertelenmeyi kaldıramayacak bir aciliyet arz ediyor.”

“Peki yanınıza hiç kimseyi almıyor musunuz?”

“Bana pek çok kişiyi önerdiler fakat benim onlarla hiçbir işim olamaz. Yanıma Jerry’yi almayı düşünüyorum. Jerry uzun yıllardır pazar geceleri korumam olarak çalışıyor; bu yüzden ona çok alışkınım. Jerry’ye bakan hiç kimse, sahibine dokunanın üzerine atlamaya hazır bir İngiliz buldoğu dışında bir şey göremeyecek ve ondan şüphe etmeyecektir.”

“Bu yürekli duruşunuza ve genç ruhunuza ne denli hayran olduğumu bir kez daha ifade etmeliyim.”

“Ben de bu söylediğinizin çok saçma olduğunu bir kez daha ifade etmeliyim! Bu küçük görevi yerine getirdikten sonra belki de Tellson’un emeklilik teklifini kabul eder, kenara çekilip huzur içinde yaşarım. Belki o zaman yaşlandığımı düşünecek kadar boş vaktim olur.”

Bu konuşma Mr. Lorry’nin her zaman oturduğu masasında, o haydutlardan intikamlarını nasıl alacaklarını

ballandıra ballandıra anlatan Monsenyörlerin hemen yanı başında gerçekleşmişti. Bu korkunç Devrim'den, insanlık tarihinde, ekilmeden biçilmiş tek hasatmış gibi –sanki ortada hiçbir ihmal yokmuş ya da Devrim'e yol açacak hiçbir şey yapılmamış gibi– bahsetmek tam da Monsenyörler gibi kaderleri tersine dönmüş mültecilere ve tipik muhafazakâr İngiliz doktrinine uygun bir tavırdı; sanki Fransa'da sersefil yaşayan milyonlarca insanı ve halkın refahını kolaylıkla artırabilecek kaynakların yanlış ve uygunsuz kullanımını fark etmemişler, Devrim'in kaçınılmaz olarak geleceğini yıllar öncesinden görüp bunları gayet anlaşılır ifadelerle kayda geçmemişler gibi... Tüm bu cakalı ve boş sözler, Monsenyörlerin, çoktan miadı dolmuş, kendi kendini tüketmiş, kendisiyle birlikte tüm dünyayı ve yedi kat gökyüzünü de harap etmiş bir düzeni yeniden inşa etmeye yönelik ayağı yere basmayan planlarıyla birleşince, ortaya, gerçekleri bilen, aklıselim sahibi bir insanın, tepki göstermeden dinlemeye tahammül edemeyeceği bir şey çıkıyordu. Bu yüksek perdeden atıp tutmalara maruz kalmak, Charles Darnay'ın halihazırda var olan, kuluçkaya yatmış kuşklarının ve iç sıkıntısının şiddetini daha da artırmıştı.

Konuşanlardan biri de terfi almasına ramak kaldığı için bu konuda yüksek sesle atıp tutan, Kraliyet Barosu'ndan Stryver'di; oturmuş, Monsenyörlere, insanları havaya uçurma, dünyadan köklerini kazıyıp onlarsız bir yaşamı hayata geçirme planlarını anlatıyor, kuyruklarına tuz serpmek suretiyle kartalların neslinin kurutulabileceği gibi birtakım örnekler veriyordu. Darnay, özellikle bu adamın sözlerine tahammül edemiyor, daha fazla dinlemek zorunda kalmamak için oradan gitmekle, ağzının payını vermek arasında gidip geliyordu ki, tam o esnada tüm gidişatı değiştirecek bir şey oldu.

Banka Müdürü, Mr. Lorry'nin yanına gelip, biraz kirlenmiş ve açılmamış bir mektup koyarak mektubun gön-

derildiği kişinin kimliğine dair bir bilgi elde edip etmediğini sordu. Müdür, mektubu Darnay'ın yakınına koyduğu için Darnay zarfın üzerinde yazan ismi hemen gördü; bu kadar çabuk görmesinin bir sebebi de orada yazanın kendi ismi olmasıydı. Adres bölümünde, İngilizceye çevrilmiş halde şöyle yazıyordu:

“Çok Acil. Fransa’da daha önce St. Evrémonde Markisi olarak bilinen Monsenyör’e. Yetkili beylerin dikkatine. Tellson ve Ortakları eliyle. Londra, İngiltere.”

Düğün sabahı Doktor Manette’in, Charles Darnay’dan tek bir önemli ricası olmuştu; bu isim, Doktor Manette aksini söylemediği müddetçe aralarında sır olarak kalacaktı. Bu ismi kimseler bilmezken; hatta kendi karısı bile zerre kadar şüphe etmezken, Mr. Lorry nasıl şüphe edebilirdi ki?

Mr. Lorry, Müdür’e, “Hayır,” diye karşılık verdi; “sanırım burada çalışan herkese sordum; kimse bu beyefendinin yerini bilmiyor.”

Duvar saatinin akrep ve yelkovanı bankanın kapanma saatini gösterdiğinde, insanlar sohbet ede ede Mr. Lorry’nin masasının önünden su gibi akıp gitmeye başladılar. Mr. Lorry elinde mektup, herkese soruyordu; hain planları olan öfkeli mülteci Monsenyör mektuba baktı, sonra öteki, sonra bir başkası; mektuba bakan herkesin, Fransızca ya da İngilizce, aranan Marki’ye ilişkin söyleyecek hakaretimiz bir sözü illaki olmuştu.

“Öldürülen gösteriş budalası Marki’nin yeğeni falan olmalı; ya da her halükârda, onun aşağılık bir vârisi,” dedi içlerinden biri. “Onu tanımadığım için çok mutluyum.”

“Birkaç sene önce konumunu terk etmiş bir ödleğ,” dedi bir diğeri; halbuki kendisi, bir saman balyasının içinde, bacakları havada, neredeyse boğulur şekilde Paris’in dışına çıkarılmıştı.

Büyüteciyle mektubu inceleyen üçüncüsü, “Şu yeni moda doktrinlerle zehirlenmiş biriydi,” dedi. “Marki’ye karşı gel-

di, sonra da kendisine miras kalan mülkleri reddedip çapulculara bıraktı. Umarım o çapulcular da, ona hak ettiği şekilde muamele ederler.”

“Haydi yaa!” diye bağırdı yaygaracı Stryver. “Öyle mi yapmış sahiden? Ne biçim herifmiş! Bakayım, neymiş aşağılık herifin adı. Adı batasınca!”

Kendine daha fazla hâkim olamayan Darnay, Mr. Stryver’in omzuna dokunarak şöyle dedi: “Ben o adamı tanıyorum.”

“Tanıyor musunuz? Jüpiter aşkına!” dedi Stryver. “Bunu duyduğuma çok üzüldüm.”

“Neden?”

“Neden mi Mr. Darnay? Adamın ne yaptığını duymadınız mı? Böyle bir durumda neden diye sorulur mu?”

“Ben soruyorum. Neden?”

“O zaman söyleyeyim Mr. Darnay. Onu tanıyor olmanıza üzüldüm. Böyle acayip sorular soruyor olmanıza da üzüldüm. Bahsettiğimiz bu adam, olabilecek en ahlaksızcasından, en kâfircesinden bir şeytanlığa bulaşmış biri; malını mülkünü, insanları toplu halde katletmiş, dünyanın en adi topluluğuna bağışlamış. Siz de kalkmış, gençlere eğitim veren birinin onu tanıyor olmasından duyduğum üzüntünün sebebini soruyorsunuz. O zaman söyleyeyim. Üzgünüm çünkü bu tür hainliklerin bulaşıcı olduğuna inanıyorum. İşte bu yüzden.”

Darnay, sırrını ortaya dökmek için kendini zor tutuyordu. Şöyle dedi: “O beyefendiyi anlayamamış olabilirsiniz.”

“Sizi nasıl köşeye sıkıştıracağımı biliyorum,” dedi Zorba Stryver, “ve bunu yapacağım da. Eğer bu adam bir beyefendiyse, ben onu anlayamamışım demektir. Kendisine iyi dileklerle beraber aynen bunları iletin. Ayrıca, malını mülkünü bu eli kanlı kasap çetesine bağışladıktan sonra neden başlarına geçmediğini merak ettiğimi de söyleyin. Fa-

kat hayır beyler,” dedi Stryver etrafına bakınıp parmağını şıklatarak, “insan ruhundan az buçuk anlarım ve size şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, bu tür adamlar kendilerini asla o çok sevip himayeleri altına aldıkları insanların insafına teslim etmezler; kavga dövüş baş gösterdiği an, onlara tertemiz ayakkabılarının topuklarını göstere göstere, korkak ve sinsice kaçarlar.”

Mr. Stryver, bu sözleri söyledikten ve parmağını son bir kez daha şıklattıktan sonra, dinleyicilerin genel takdirini kazanmış halde, kapıya bir omuz atarak Fleet Caddesi’ne çıktı. Mr. Lorry ve Charles Darnay, bankanın paydos saatinden sonra masanın başında yalnız kalmışlardı.

“O halde mektubu siz alır mısınız?” dedi Mr. Lorry. “Nereye götüreceğinizi biliyor musunuz?”

“Biliyorum.”

“Size zahmet olmazsa, o kişiye, belki adresini biliyoruzdur diye mektubun buraya gönderildiğini ve bir süredir de burada olduğunu açıklayabilir misiniz?”

“Elbette. Paris’e doğrudan buradan mı gideceksiniz?”

“Buradan, saat sekizde.”

“Sizi yolcu etmek için tekrar geleceğim.”

Darnay, kendinden, Stryver’dan ve diğer pek çok kişiden son derece rahatsız olmuş bir halde Temple’ın sessiz bir köşesine çekilip mektubu açtı ve okudu. Mektupta şunlar yazıyordu:

“Abbaye Hapishanesi, Paris

21 Haziran 1792.

Eskiden Marki olarak bilinen Mösyö’ye,

Köylülerin elinde, hiçbir can güvenliğim olmadan, her an öldürülme tehlikesiyle burun buruna uzun süre kaldıktan sonra, binbir eziyet ve hakaretle yakalanıp, onca yolu yürüyerek Paris’e getirildim. Yolculuk boyunca çok çile çektim. Bununla da kalmadı; evim yıkılıp yerle bir edildi.

Eskiden Marki olarak bilinen Mösyö, tutuklanmamın, yakında mahkemeye çıkarılacak olmamın ve (eğer sizin yüce gönüllü yardımınız olmazsa) öldürülecek olmamın sebebi, bana anlatıldığı kadarıyla, halka ihanet etmiş olmam ve bir göçmen uğruna onların aleyhinde hareket etmiş olmamış. Sizin emirleriniz doğrultusunda, onların aleyhinde değil lehinde hareket ettiğimi anlatmaya çalışmam hiçbir işe yaramadı. Göçmenlerin mallarına el koyulmadan önce, zaten bir süredir ödemedikleri vergi borçlarını silmiş olduğumu, hiç kira toplamadığımı ve onların aleyhinde hiçbir eylemde bulunmadığımı söylemem de hiçbir işe yaramadı. Durmadan, benim bir göçmen adına hareket ettiğimi söyleyip durdular ve sürekli o göçmenin nerede olduğunu sordular.

Ah, eskiden Marki olarak bilinen saygıdeğer Mösyö, o göçmen nerede? Uykularımda bile ağlayarak bu soruyu soruyorum. Beni gelip buradan kurtarması için göklere yakarıyorum. Hiç cevap gelmiyor. Ah, şimdiye dek Marki olarak bilinen Mösyö, biçare haykırışlarımı denizin ötesine gönderiyorum, hani olur da, Paris'te Tilson²⁴ diye bilinen büyük banka aracılığıyla belki size ulaşır diye!

Eskiden Marki olarak bilinen Mösyö, Tanrı aşkına, adalet aşkına, soylu isminizin şerefi ve yüceliği adına size yalvarıyorum; yardımına yetişsin ve beni buradan kurtarın. Tek suçum size sadık olmaktı. Ah, eskiden Marki olarak bilinen Mösyö, ne olur siz de bana vefa gösterin!

Eskiden Marki olarak bilinen Mösyö, anbean ölüme yaklaştığım bu dehşet dolu zindandan elemli ve kederli selamlarımı göndererek bir kez daha emrinize amade olduğumu ifade etmek isterim.

Çileli kulunuz,
Gabelle.”

---

24 Tellson'u yanlış telaffuz ediyor. (ç.n.)

Darnay'ın zihnindeki kuluçkaya yatmış huzursuzluk, bu mektupla birlikte iyice derinleşmişti. Tek suçu, ona ve ailesine sadık olmak olan, eski ve iyi bir hizmetkârın içinde bulunduğu tehlikeyi anlatırkenki sitemkârlığı, Darnay'ın yüzünü öylesine allak bullak etmişti ki, ne yapması gerektiğini düşünerek Temple'da bir aşağı bir yukarı volta atarken yüzünü saklama ihtiyacı hissetti.

Sülalesine ait olan o evin kötü itibarını daha da beter hale getirecek kötülükler yapmış olduğunun ayırdındaydı ve bundan dehşet duyuyordu; amcasına dair korkunç şüpheleri vardı ve dağılmakta olan ve konumu gereği koruması gereken bu düzene duyduğu nefret yüzünden kendisinden beklenenleri yapamıyordu. Lucie'ye olan aşkı sebebiyle sosyal konumundan feragat edişi, her ne kadar kafasında uzun zamandır var olan bir düşünce olsa da, aceleye gelmişti ve yapılması gereken işler yarım kalmıştı. Bu süreci daha sistemli yürütüp denetlemesi gerektiğinin farkındaydı; her ne kadar niyeti bu yöndeysede bunu gerçekleştirememişti.

İngiltere'de kendi seçtiği ailesiyle kurduğu yuvasındaki mutluluğu, her zaman yoğun çalışma zorunluluğu ve art arda gelen ani değişiklikler ve sıkıntılar nedeniyle, bu haftanın olayları bir önceki haftanın henüz hayata geçmemiş planlarını iptal ediyor, her şeyin sil baştan planlanması gerekiyordu; Darnay, bu koşullara teslim olduğunun farkındaydı; bu durum onu bir miktar huzursuz ediyorsa da, süreklilik arz eden bir direnç göstermiyordu. Tüm olan biteni, verilen mücadeleyi ve gerçekleşen dönüşümü, artık herhangi bir şey yapmak için çok geç olana kadar bir kenardan izlemekle yetinmişti; soyluların her türlü yolu deneyerek Fransa'dan akın akın kaçtıklarını, mallarına mülklerine el konulduğunu, yakılıp yıkıldığını ve aile soyadlarının tek tek silindiğini, en az kendisini yargılayacak olan Fransa'daki yeni yönetim kadar iyi biliyordu.

Yine de, hayatı boyunca kimseye zulmetmemiş, kimseyi hapse attırmamıştı; kimseden zorla vergi almamış, hatta kendi özgür iradesiyle tüm haklarından feragat etmiş, kendisini hiçbir ayrıcalığa sahip olmadığı yepyeni bir dünyaya savurmuş, kendisine orada dişıyla tırnağıyla çalışarak bir yer edinmiş ve bileğinin hakkıyla ekmeğini kazanmıştı. Mösyö Gabelle, giderek çoraklaşan bu toprakları, kendi yazılı talimatı üzerine idare edip elinde kalan her şeyi insanlara pay etmişti; buna, kışın, atmaca gibi bekleyen alacaklıların izin verdiği ölçüde yakacak ve yazın, yine onlardan kaldığı kadarıyla yiyecek dâhildi. Gabelle, canını kurtarabilmek için tüm bunları savunmasında kanıt olarak öne sürmüştü ki, bu da Charles Darnay'ın Paris'e gitmek yönündeki fazla seçenek barındırmayan kararını destekleyen bir unsurdur.

Evet, tıpkı o eski hikâyedeki denizci gibi, rüzgâr ve akıntı, Darnay'i, Mıknatıs Taşı Kayası'nın etki alanına sürüklüyordu; giderek kayanın çekim gücüne kapılıyordu ve evet, Paris'e gitmesi gerekiyordu. Zihninde oluşan her türlü fikir, onu giderek artan bir süratle ve istikrarlı bir biçimde, bu karşı konulmaz çekim merkezine doğru sürüklüyordu. Kuluçkaya yatmış huzursuzluğunun, mutsuz vatanında, kötü niyetli insanların kötü eylemlerinden kaynaklandığını şimdi anlıyordu ve yine fark ediyordu ki, burada onlardan çok daha iyi koşullarda yaşarken, kan dökülmesine engel olacak, merhametin ve insanlığın gereklerini yerine getirecek hiçbir şey yapmamıştı. Biraz dinmiş olsa da onu yiyip bitirmeye devam eden iç sıkıntısı, kendisini, o sorumluluk duygusu müthiş yüksek yaşlı beyefendiyle kıyaslamaya itmişti. Onun açısından hırpalayıcı sonuçları olan bu karşılaştırmanın ardından, Monsenyörlerin, eskiye dayanan sebeplerden ötürü onu son derece yaralayan, alaycı sözleri ve Stryver'ın, onur kırıcı ve kaba sözleri aklına geldi. Sonra aklına Gabelle'in mektubu düştü; hakkaniyet duygusuna, şerefine ve itibarlı ismine hitap ederek kendisinden

yardım dilenen, her an öldürölme tehlikesi taşıyan, masum mahkûmun mektubu...

Kararını vermişti; Paris'e gitmesi gerekiyordu.

Evet, Mıknatıs Taşı Kayası, onu kendisine doğru çekiyordu ve kayaya vurana kadar yolculuğa devam etmesi gerekiyordu. Fakat Darnay, kayanın falan farkında değildi; ona göre ortada herhangi bir tehlike yoktu. Her ne kadar gerektiği şekilde tamamlayamamış olsa da, yaptığı şeylerin gerisindeki niyeti açıkladığında Fransa'da şükranla karşılanacağını düşünüyordu. Tıpkı iyi niyetli insanların sıklıkla ümitvar hayaller görmesi gibi, yaptığı iyilik, tüm ihtişamıyla gözünün önünde parılıyordu; hatta iyice vahşileşip çığrından çıkan bu öfkeli Devrim'in gidişatına yön verebileceğini hayal ediyordu.

Kararını vermiş halde bir aşağı bir yukarı volta atarken, Lucie'nin ve babasının, o buradan gidene kadar durumdan haberdar olmaması gerektiğini düşündü. Lucie ayrılık acısı çekmemeliydi; ona geçmişte onca acı vermiş olan o tehlikeli ülkeyi düşünmek istemeyen babasıysa, bu yolculuğu, endişe ve şüphe uyandıracak bir durumdan ziyade atılmış olumlu bir adım olarak görmeliydi. Halletmesi gereken hususları Doktor'a anlatamazdı çünkü yaşlı adamın kafasındaki Fransa'ya dair o eski çağrışımları tekrar uyandırmaktan çok endişe ediyordu. Fakat, Doktor'un bu durumunun, Darnay'ın bu kararında etkili olduğu da bir gerçektir.

Tellson'a geri dönüp Mr. Lorry'yle vedalaşma vakti gelene kadar, kafasında düşüncelerle, bir aşağı bir yukarı yürümeye devam etti. Paris'e varır varmaz hemen gidip eski dostunu görecekti fakat şimdilik niyetini açık etmemeliydi.

Bankanın kapısının önünde bir at arabası hazır bekliyordu, Jerry de giyinip kuşanmış, tam teçhizat yolculuğa hazır durumdaydı.

Charles Darnay Mr. Lorry'ye, "Mektubu teslim ettim," dedi. "Sizi yazılı bir cevap ulaştırma zahmetine sokmak istemedim fakat sözlü bir cevap götürebilirsiniz belki."

“Elbette, seve seve,” dedi Mr. Lorry, “eğer tehlikeli olmayacaksa.”

“Hayır, ortada tehlikeli bir durum yok. Yalnız, cevabı Abbaye Hapishanesi’ndeki bir mahkûma iletmeniz gerekiyor.”

Mr. Lorry, elinde açık duran not defteriyle, “Mahkûmun adı nedir?” diye sordu.

“Gabelle.”

“Gabelle. Peki talihsiz mahkûm Gabelle’e iletilecek olan mesaj nedir?”

“Sadece, ‘mektubu aldı ve oraya gelecek,’ demeniz yeterli.”

“Zaman belirtilecek mi?”

“Yarın gece yola çıkacak.”

“İsim belirtilecek mi?”

“Hayır.”

Darnay, Mr. Lorry’nin kat kat palto ve pelerinlere sarınmasına yardım etti ve onunla birlikte eski bankanın sıcak ortamından Fleet Caddesi’nin puslu havasına çıktı. Mr. Lorry veda ederken, “Lucie’ye ve Küçük Lucie’ye sevgilerimi iletin,” dedi, “ve ben dönene kadar da onlara gözünüz gibi bakın.” Araba hareket ederken, Charles Darnay kafasını iki yana salladı ve tedirgin bir biçimde gülümsedi.

O gece—ağustosun on dördünün gecesi—geç saatlere kadar oturdu ve iki hararetli mektup yazdı; biri Lucie’yeydi, Paris’e mutlaka gitmek zorunda olduğunu söylüyor, gitmesinin gerekçelerini ve neden bu durumun tehlikeli olmadığından emin olduğunu uzun uzun anlatıyordu; ikincisi Doktor’aydı, Lucie’yi ve sevgili yavrusunu ona emanet ediyor, diğer mektuptaki konulara, olabilecek en sağlam argümanlarla tekrar değiniyordu. İkisine de, oraya varır varmaz güvende olduğunu haber etmek için mektup göndereceğini de yazmıştı.

Müşterek yaşamlarına ilişkin zihninde ilk kez şüphe oluştuğundan, Darnay için o günü onlarla geçirmek zor olmuştu. Zerre kadar şüphelenmedikleri bu durumla ilgili iyi

niyetli yalanı sürdürmek hiç kolay değildi. Fakat, son derece mutlu ve bir şeylerle meşgul olan karısına sevgi dolu bir bakış attığında, ona yaklaşmakta olan şeyden bahsetmeme kararının ne denli isabetli olduğundan iyice emin oldu ve gün böylelikle çabucak geçiverdi. (Aslında, bir an neredeyse her şeyi karısına anlatacaktı; onun o sessiz desteği olmadan herhangi bir şey yapmak öyle tuhaftı ki.) Akşam olduğunda, seyahat etmesini gerektiren hayalî bir iş uydurarak ve kısa zamanda döneceğini söyleyerek, karısına ve onunla aynı ismi taşıyan, en az onun kadar kıymetli kızına sarıldı ve önceden hazırlamış olduğu valizini alarak kendini puslu sokakların ağırlığına bıraktı; yüreğindeki ağırlık sokakların ağırlığından bile fazlaydı.

O görünmez güç, onu hızla kendine çekiyordu; tüm gelgitler ve rüzgârlar da bu çekimi iyice hızlandırıp güçlendiriyordu. İki mektubunu, gece yarısına yarım saat kala –daha erken değil– teslim edilmek üzere güvenilir bir ulağa verdikten sonra atına binip Dover’a doğru yola koyuldu; böylelikle yolculuğu başlamış oldu. Zavallı mahkûmun, “Tanrı aşkına, adalet aşkına, soylu isminizin şerefi ve yüceliği adına” diye yakarışı, zaman zaman cesaretini kaybeden yüreğini güçlendiriyordu. Onun için şu dünyada kıymetli olan her şeyi geride bırakıp Mıknatıs Taşı Kayası’na doğru sürüklenmeye başladı.

ÜÇÜNCÜ KİTAP
FİRTINANIN İZİ

Birinci Bölüm

Tecrit

Bin yedi yüz doksan iki senesinin sonbaharında İngiltere'den Paris'e doğru yola çıkan yolcumuz ağır ağır ilerliyordu. Düşmüş ve talihsiz Fransa Kralı tüm ihtişamıyla tahtında oturuyor olsaydı bile, bozuk yollar, kötü arabalar ve kondisyonsuz atlar yüzünden yine de gideceği yere gecikmeli varabilecekti; değişen zamanlar tüm bunlara başka zorluklar da eklemişti. Şehrin tüm girişlerinde ve köylerin vergi dairelerinde, çeteler halinde vatansever yurttaşlar duruyordu; ellerinde her an patlamaya hazır tüfekleriyle, geleni geçeni durdurup çapraz sorgulamaya tabi tutuyor, belgelerini inceliyor, isimlerini, ellerindeki listelerde arıyorlardı; tüm bu sorgulamaların sonucunda yolcuları ya geri döndürüyor ya da geçmelerine izin veriyorlardı, bazen de alıkoyup tutukluyorlardı; yani yeni doğmakta olan "Özgürlüğün, Eşitliğin, Kardeşliğin ya da Ölümün Tek ve Bölünmez Cumhuriyeti" adına, keyfî birtakım kararlar alıp, o an için en uygun olduğunu düşündükleri şeyi yapıyorlardı.

Charles Darnay, Fransa'da henüz birkaç kilometre yol gittiğinde anlamıştı ki, Paris'te iyi bir yurttaş olduğunu kanıtlamadıkça, kendisi için bu yollardan geri dönme umudu yoktu. Başına ne gelirse gelsin, yolculuğunu tamamlaması

gerekiyordu. Nezaketsizce suratına kapanan tek bir köy kapısı, yolda önüne konan tek bir barikat yoktu ki İngiltere'yle arasındaki dizi dizi demir kapıdan yalnızca biri olduğunu hissetmesin. Bu her an teyakkuzda olma hali onu öylesine çepeçevre sarmıştı ki, bir ağa düşmüş olsaydı ya da gideceği yere bir kafes içinde götürülüyor olsaydı, kendini ancak bu kadar özgürlüğü elinden alınmış hissedebilirdi.

Bu her an teyakkuzda olma hali, onu yolda yirmi kere durdurmakla kalmamış, ilerleyişini de yirmi kere sekteye uğratmıştı; her seferinde birileri dörtnala arkasından gelerek onu yavaşlatıyor, önünden giderek birden aklına esip onu durduruyor ya da hemen yanı başında giderek onu gözetim altında tutuyordu. Günlerce bir başına Fransa'da yolculuk ettikten sonra yol üzerinde küçük bir kasabada bir yatağa tükenmiş halde uzandığında Paris'ten hâlâ çok uzaktaydı.

Abbaye Hapishanesi'ndeki çileli Gabelle'in mektubunu çıkarıp göstermemiş olsa buralara kadar gelemezdi. Bu küçücük kasabadaki karakolda öylesine zor anlar yaşadı ki, bunun yolculuğunda bir dönüm noktası olduğunu anladı. Bu yüzden, sabaha kadar mola vermeyi düşündüğü küçücük handa, gecenin bir yarısı uyandırıldığında hiç mi hiç şaşırmadı.

Ürkek görünümlü bir kasabalı görevliyle, yatağa oturan, kaba kırmızı şapkalı ve ağızlarında pipo olan üç silahlı yurtsever tarafından uyandırılmıştı.

"Göçmen," dedi görevli, "seni bir refakatçi eşliğinde Paris'e göndereceğim."

"Yurttaş, zaten benim de tek isteğim Paris'e gitmek fakat refakatçi olmadan da gidebilirim."

"Kes sesini!" diye homurdandı kırmızı şapkalılardan biri tüfeğinin dipçığıyle yorgana vurarak. "Ağır ol asilzade!"

"Sevgili yurtsever arkadaşımızın dediği gibi," dedi ürkek görevli, "sen bir asilzadesin ve yanında refakatçiler olması gerekiyor; ayrıca onların parasını da sen ödeyeceksin."

"Başka seçeneğim yok sanırım," dedi Charles Darnay.

“Seçenek diyor! Duydunuz mu?” diye bağırdı aynı çattık kaşlı, kırmızı şapkalı. “Sanki lamba direğine asılmaktan kurtarmakla ona iyilik etmiyormuşuz gibi.”

“Değerli yurtsever arkadaşımız ne söylerse doğrudur,” dedi görevli. “Haydi kalk ve üstünü giy göçmen.”

Darnay söyleneni yaptı; onu tekrar, kaba kırmızı şapkalı diğer yurtseverlerin ateşin başında sigara ve içki içip uyudukları karakola götürdüler. Refakatçiler için yüklü bir miktar para ödedikten sonra, sabaha karşı üçte, sıırıslıklam yollara vurdu kendini.

Üzerlerine üç renkli rozet takılmış kırmızı şapkaları olan, tüfekli ve süvari kılıçlı iki atlı yurtsever, iki yanında Darnay’e refakat ediyorlardı. Refakat edilen, her ne kadar atını kendi idare ediyor olsa da, refakatçilerden biri, atının dizginine gevşekçe bağlı olan ipi bileğine dolamıştı. Sağanak yüzlerine gözlerine yağarken, bu şekilde yola devam ettiler; ağır süvari adımlarıyla yamuk yumuk kasaba taşlarında tangır tungur, balçık kaplı yollarda bata çıka ilerlediler. Başkente kadar uzanan kilometrelerce balçık kaplı yol boyunca, atları ve hızları dışında hiçbir değişiklik yapmadan yol aldılar.

Tüm gece yol alıp gün ağardıktan bir iki saat sonra mola verdiler ve alacakaranlık çökene kadar yatıp dinlendiler. Refakatçilerin kıyafetleri perişandı; yağmurdan korunmak için çıplak bacaklarına saman dolamış, omuzlarındaki yırtık pırtık kıyafetlerin üzerini samanla örtmüşlerdi. Charles Darnay, bu kadar göz açtırmaksızın kontrol altında tutulmanın verdiği rahatsızlık ve her daim sarhoş olan ve tüfeğini son derece sarsak taşıyan yurttaşlardan birinin sebep olabileceği tehlikeleri düşünmek dışında üzerindeki baskının, yüreğine korku salmasına izin vermiyordu; henüz ortada kendi şahsına yönelik açılmış bir davanın olmayışını ve kendini ifade etme şansı bulduğunda, anlatacaklarını Abbaye’deki mahkûmun da teyit edeceğini düşünerek kendine telkinde bulunuyordu.

Akşamüzeri, sokakların ana baba günü olduğu bir saatte Beauvais kasabasına vardıklarında, durumun epey vahim olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı. Atların değiştirileceği postanenin avlusunda atından inişini görmek için toplanmış olan uğursuz bir kalabalık yüksek sesle, “Kahrolsun göçmen!” diye bağırıyordu.

Tam atının eyerinden yere inmek üzereyken, oranın en güvenli yer olduğuna kanaat getirip yeniden oturan Darnay, “Göçmen mi dostlar! Özgür irademle Fransa’ya geldiğimi görmüyor musunuz?”

“Sen lanet olası bir göçmensin!” diye öfkeyle bağırdı kalabalığın arasından bir nalbant, elinde çekiciyle. “Ayrıca, lanet olası bir asilzadesin!”

Posta müdürü, nalbantla, atının elindeki dizginin arasına girdi ve sakinleştirici bir ses tonuyla (ki bu konuda bariz bir yeteneği vardı), “Bırakın adamı, bırakın,” dedi, “nasılsa Paris’te yargılanacak.”

Nalbant, “Yargılanacak!” diye tekrar etti çekicini havada savurarak. “Yargılanacak ve bir hain olarak cezasını çekecek!” Bu sözün üzerine kalabalıktan kükreme sesine benzer bir onaylama geldi.

Sarhoş yurtsever, bileğine dolanmış ipiyle, atının eyerinde oturmuş sakin sakin etrafına bakınırken, Darnay, atının kafasını avluya yönlendirmeye çalışan posta müdürünü kollayarak, sesini duyurabileceği ilk fırsatta, “Arkadaşlar, ya siz kendi kendinizi kandırıyorsunuz ya da birileri sizi kandırıyor. Ben hain değilim,” dedi.

“Yalan söylüyor!” diye bağırdı demirci. “Yeni yasa yürürlüğe girdiğinden beri o bir hain. Artık hayatı halkın elinde. Lanet olası hayatı artık kendine ait değil.”

Darnay, kalabalığın gözlerindeki kıvılcımı gördüğü an, bunun kendisine yöneleceğini anladı; posta müdürü atının yönünü hemen avluya çevirdi, refakatçiler hemen atının yanına yanaştılar ve posta müdürü, iki kanatlı kapıları sıkıca

kapatıp sürgüledi. Nalbant, elindeki çekiçe kapıya vurdu ve kalabalık homurdandı; neyse ki bunun dışında bir şey olmadı.

Darnay, avluda posta müdürüne teşekkür ettikten sonra, yan yana durdukları sırada, “Demircinin bahsettiği yasa nedir?” diye sordu.

“Göçmenlerin mülklerinin satılmasıyla ilgili bir yasa.”

“Ne zaman yürürlüğe girdi?”

“On dördünde.”

“Benim İngiltere’den ayrıldığım gün!”

“Herkes, bunun yalnızca bir tanesi olduğunu söylüyor; buna benzer başka yasalar da çıkacakmış. Göçmenler ülkeden sürülecek, geri dönenlerse idama mahkûm edilecekmiş. Hayatının sana ait olmadığını söylerken bunu kastediyorlardı.”

“Fakat henüz böyle yasalar yürürlüğe girmedi ki.”

Posta müdürü omuz silkerek, “Ne bileyim ben?” dedi, “Yürürlüğe girmiştir ya da girecektir; ikisi de aynı kapıya çıkar sonuçta. Ne yaparsın?”

Gece yarısına kadar tavan arasındaki saman balyalarının üzerinde yatıp dinlendiler ve tüm kasaba uykuya daldıktan sonra tekrar yola koyuldular. Bu çılgın yolculuğa gerçeküstü bir görünüm kazandıran, gündelik yaşama dair gözlemlenebilir pek çok büyük değişikliğin en belirginini, uykunun gözle görülür bir biçimde azalmış olmasıydı. Atlarını mahmuzlayarak kederli yollar boyunca bir başlarına ve uzun uzun gittikten sonra, yoksul kulübe yığınlarına ulaştılar; kulübe-ler karanlığa gömülmemişlerdi, aksine ıslıl ıslıl aydınlıklardı; insanlar gecenin o saatinde hortlak gibi sokaklarda geziniyorlar, el ele tutuşup kurumuş Özgürlük ağacının²⁵ etrafında dönüyorlar ya da hep beraber Özgürlük şarkısını söylüyorlardı. Şansları yaver gitmişti de, o gece Beauvaisliler uyumuş,

---

25 Bu dönemde, özgürlüğü sembolize eden ağaçlar dikmek gelenek haline gelmişti. (ç.n.)

onlar da kasabadan ayrılabilmişlerdi. Kendilerini bir kez daha ıssızlığa ve yalnızlığa vurmuşlardı. Soğğun ve yağmurun zamansız teslim aldığı, o sene hiç mahsul vermemiş tarlaların, yanan evlerin simsiyah kalıntılarının arasından geçtiler; yollarda aniden karşılarına pusu kuran ve devriye gezen yurtseverler çıktığında, var güçleriyle dizginlere asıldılar.

Gün doğduğunda nihayet kendilerini Paris'in duvarlarının önünde bulmuşlardı; barikat kapalıydı ve etrafta bir sürü muhafız vardı.

Muhafızın seslenerek dışarı çağırdığı, kararlı görünümlü yetkili bir adam, "Bu mahkûmun evrakı nerede?" diye sordu.

Bu nahoş kelimeyi duyunca doğal olarak irkilen Charles Darnay, adamdan, özgür seyahat etme hakkı olan bir Fransız vatandaşı olduğunu, ülkenin karmaşık durumundan ötürü kendisine refakatçi atandığını ve refakatçilerin ücretini kendisinin ödediğini dikkate almasını rica etti.

Aynı adam, Darnay'in söylediklerine kulak asmaksızın, "Bu mahkûmun evrakı nerede?" diye sorusunu tekrarladi.

Sarhoş yurtsever, şapkasının içindeki evrakı çıkarıp uzattı. Gabelle'in mektubuna göz gezdiren yetkili, kafası karışmış ve şaşkın bir halde Darnay'i tepeden tırnağa dikkatle süzdü.

Adam sessizce refakatçilerin ve refakat edilenin yanından ayrılıp karakol binasına girdi; bu sırada Darnay ve refakatçileri, kapının önünde atlarından inmeden beklediler. Bu tansiyonu yüksek bekleyiş sırasında etrafına bakınan Charles Darnay, kapının, askerler ve yurtseverlerden oluşan –yurtseverlerin sayısı askerlerden fazlaydı– karma bir grup muhafız tarafından tutulduğunu gözlemledi; arabalarıyla erzak ve kaçak mallar getiren köylülerin giriş izni alması son derece kolayken, çıkış izni almak, en zararsız görünen insan için bile zordu. Çok sayıda kadın, erkek ve elbette hayvan ve araçtan oluşan bir grup, çıkış yapmak için bekliyordu fakat kimlik kontrolü son derece sıkıydı ve uygun görülenlerin barikattan geçmeleri epey uzun sürüyordu. Sıranın kendilerine

gelmesine çok zaman olduğunu bilen bazıları, uyumak ya da sigara içmek için yerlere serilmişlerdi, diğerleriyse birbirleriyle laflayıp aylaklık ediyorlardı. Kırmızı şapka ve üç renkli rozet, tüm kadınlarda ve erkeklerde ortaktı.

Darnay, yarım saat kadar atının eyerinde oturup bu tür şeyleri gözlemledikten sonra aynı yetkili adamı karşısında buldu; adam, muhafıza barikatı açmasını söyledikten sonra sarhoş ve ayık durumdaki refakatçilere, refakat ettikleri kişiyle ilgili bir makbuz verip Darnay'ın attan inmesini rica etti. Darnay söyleneni yaptı ve iki refakatçi, yorgun atını arkalarından sürükleyerek, şehre girmeden kapıdan dönüp uzaklaştılar.

Darnay, yetkiliyi takip ederek şarap ve tütün kokusu sinmiş karakola girdi; askerler ve yurtseverler, kâh ayakta kâh yatar vaziyette, kâh sarhoş, kâh ayık, kâh uyanık, kâh uykudaydılar ya da uykuyla uyanıklık, sarhoşlukla ayıklık arasında, iki tarafa da tam olarak meyilemeyen bir yerlerde geziniyorlardı. İçerideki ışığın bir kısmı, sönmeye yüz tutmuş gaz lambalarından, bir kısmıysa dışarıdaki kapalı havadan geliyor, bu da, tam da mevcut müphem duruma uygun bir atmosfer yaratıyordu. Bir masanın üzerinde açık duran kayıt defterleri vardı, başlarındaysa kaba saba ve karanlık görünümlü bir görevli vardı.

Adam, yazmak için bir kâğıt parçası alarak, Darnay'i getiren kişiye, "Yurttaş Defarge," diye seslendi, "bu adam göçmen Evrémonde mu?"

"Evet, o."

"Yaşın kaç Evrémonde?"

"Otuz yedi."

"Evli misin Evrémonde?"

"Evet."

"Nerede evlendin?"

"İngiltere'de."

"Ona ne şüphe. Eşin nerede Evrémonde?"

“İngiltere’de.”

“Ona ne şüphe. La Force Hapishanesi’ne sevk ediliyor-sun Evrémonde.”

“Aman Tanrım!” diye bağırdı Darnay. “Hangi yasaya göre, hangi suça istinaden?”

Görevli, bir an kafasını önündeki kâğıttan kaldırıp baktı.

“Sen buradan gittikten sonra yeni yasalarımız ve suçlarımız oldu Evrémonde.” Bu cümleyi insafsız bir gülümsemeyle söylemişti, sonra yazısını yazmaya devam etti.

“Bir yurttaşın, şu an önünüzde duran yazılı yardım çağrısı üzerine, buraya kendi isteğimle gelmiş olduğumu dikkate almanızı istiyorum sizden. Vakit kaybetmeden, bir an önce bana bu fırsatı vermeniz dışında bir talebim yok. Buna hakkım yok mudur?”

“Göçmenlerin hakları yoktur Evrémonde,” diye yanıtladı ruhsuz bir ses. Görevli, yazısını bitirip bir kez kendi kendine okuduktan sonra mürekkebinin kurutup sabitledi, üzerinde “Tecrit” yazan kâğıdı Defarge’a verdi.

Defarge, elindeki kâğıdı mahkûma doğru sallayıp kendisiyle gelmesini işaret etti. Mahkûm söyleneni yaptı ve iki silahlı yurtsever koruma onlara eşlik etti.

Karakolun merdivenlerinden aşağı inip Paris’e yöneldiklerinde Defarge alçak sesle, “Bir zamanlar Bastille’de mahkûm olan Doktor Manette’in kızıyla evlenen sen misin?”

Darnay, yüzünde şaşkın bir ifadeyle, “Evet,” diye karşılık verdi.

“Benim adım Defarge, Saint Antoine Mahallesi’nde bir meyhanem var. Adımı duymuş olmalısın.”

“Karım, babasını almak için size gelmişti, değil mi? Tabii ya!”

“Karım” kelimesi Defarge’da birtakım kötü çağrışımlar yapmış olacak ki, sabırsızca şöyle deyiverdi: “Adına Giyotin denen o yeniyetme fettan dilber aşkına söyler misin lütfen, ne demeye kalkıp Fransa’ya geldin?”

“Az önce neden geldiğimi söyledim. Söylediğim şeyin gerçek olduğuna inanmıyor musunuz?”

Defarge kaşları çatık bir halde önüne bakarak, “Bu gerçek pek senin hayrına olmayacak,” dedi.

“Açıkkası, tamamen kaybolmuş durumdayım. Burada her şey öylesine kökten, beklenmedik, ani ve adaletsiz bir biçimde değişmiş ki, neye uğradığımı şaşırmış durumdayım. Bana biraz yardımcı olabilir misiniz?”

Defarge önüne bakmaya devam ederek, “Hayır,” dedi.

“O zaman size tek bir soru sorabilir miyim?”

“Olabilir. Sorunun içeriğine bağlı. Konu nedir?”

“Son derece haksız bir biçimde götürüleceğim bu hapis-hanede dış dünyayla iletişim kurabilecek miyim?”

“Oraya gidince görürsün.”

“Kendimi savunma hakkı bile verilmeden, yargısız infazla ömür boyu orada tıklıp kalmayacağım, öyle değil mi?”

“Onu da oraya gidince görürsün. Hem velev ki öyle; insanlar geçmişte çok daha kötü hapisanelere ömür boyu tıklıp kaldılar.”

“Fakat buna sebep asla ben olmadım Yurttaş Defarge.”

Defarge tek kelime etmeden ona ters ters baktı ve istikrarlı bir sessizlikle yürümeye devam etti. Darnay’e öyle geliyordu ki, adamın içine gömüldüğü sessizlik derinleştikçe, yumuşama ihtimali azalıyordu. Bu yüzden telaşla şöyle dedi:

“Şu an Paris’te bulunan, Tellson Bankası’ndan İngiliz beyefendi Mr. Lorry’yle irtibata geçilip, hiç yorum yapmadan, La Force Hapishanesi’ne kapatıldığının söylenmesi benim açımdan hayati –ne denli hayati olduğunu siz benden daha iyi bilirsiniz Yurttaş– önem taşıyor. Bunu benim için yapabilir misiniz?”

“Senin için hiçbir şey yapmam,” dedi Defarge dikkatli bir biçimde. “Ben ülkeme ve halkıma hizmet ederim. Ben onların yanında sana karşı mücadele etmeye yemin etmiş bir hizmetkârım. Senin için parmağımı bile kıpırdatmam.”

Charles Darnay daha fazla üstelemenin sonuç vermeyeceğini hissetti; üstelik gururu da incinmişti. Sessizce yan yana yürürlerken Darnay, halkın, mahkûmların sokaklarda bu şekilde, bir gösteri malzemesiymiş gibi ifşa edilmesini hiç yadırgamadığını fark etti. Çocukların bile dikkatini çekmiyordu. Yoldan geçenlerden birkaçı kafasını çevirip baktı, çok azı da bir asilzade olduğu için onu kınarcasına parmak salladı; bunların dışında, o günlerde, iyi giyimli bir adamın hapse götürülmesi, iş kıyafetleriyle bir işçinin işe gitmesi kadar doğal karşılanıyordu. Geçtikleri dar, izbe ve pis sokaklardan birinde harareti bir hatip, bir sandalyenin üzerine çıkmış, harareti bir dinleyici kitlesine, kralın ve kraliyet ailesinin halka karşı işlediği suçları anlatıyordu. Charles Darnay'ın yakalayabildiği birkaç kelimeden anladığı, kralın hapiste olduğu ve tüm yabancı büyükelçilerin Paris'i terk etmiş olduğuydu. Halbuki yolculuk esnasında geçtikleri yerlerde (Beauvais hariç) hiç böyle şeyler duymamıştı. Refakatçiler ve sürekli teyakkuz hali, onu dış dünyadan tamamen tecrit etmişti.

İngiltere'den ayrıldığı zamanla kıyaslandığında, çok daha büyük tehlikelerin kucağına düşmüş olduğunu şimdi anlıyordu. Tehdidin giderek arttığını ve bu artış eğiliminin devam edebileceğini de şimdi anlıyordu. Şu son birkaç gündür başına gelenleri öngörebilseydi, bu yolculuğa hiç çıkmayacağını itiraf etmekten kendini alamıyordu. Yine de, sonradan bakıldığında durumun korktuğundan bile daha karanlık olduğu anlaşılacaktı. Gelecek, sorunlarla dolu ve belirsizdi ama yine de tüm müphemliğinin içinde cahilce bir umudu da barındırıyordu. Birkaç saat içinde başlayacak ve günlerce ve gecelerce devam edecek olan o katliam,²⁶ tarih denen zamanın kutsal hasadında kocaman bir kanlı iz bırakacaktı; Darnay ise, sanki binlerce yıl öncesinde yaşıyormuşçasına, bu olaklardan habersizdi. “Giyotin denen o yeniyetme fet-

---

26 2-6 Eylül 1792 tarihleri arasında Paris'in dört hapisanesinde binden fazla idam gerçekleştirilmiştir. (ç.n.)

tan dilberi” henüz ne o tanıyordu, ne de halk. Kısa bir süre sonra hayata geçirilecek olan o korkunç eylemler, henüz onları gerçekleştirecek olanların bile aklına hayaline gelmezdi. Bu korkunç eylemler, nazik bir zihnin belli belirsiz düşüncelerinde kendine nasıl bir yer edinebilirdi ki?

Tutukluluğu süresince insafsız bir muameleye maruz kalıp büyük eziyet çekebileceğini, karısından ve kızından acımasızca koparılabileceğini tahmin edebiliyordu ya da bunların olacağından emindi fakat bunların dışında bariz biçimde korktuğu bir şey yoktu. Zihnindeki bu düşünceler, korkunç bir hapishane avlusuna gelene dek onu oyalamaya yetmişti; bir süre sonra La Force Hapishanesi’ne vardılar.

Yüzü gözü şiş bir adam demir iç kapıyı açtı ve Defarge, “Göçmen Evrémonde,” diyerek ona Darnay’i takdim etti.

“Canları cehenneme! Bunlardan daha kaç tane var!” diye haykırdı yüzü gözü şiş adam.

Defarge adamın bağırışına kulak asmadan belgeyi verip iki yurtsever yoldaşıyla birlikte oradan ayrıldı.

Karısıyla baş başa kalan gardiyan, “Canları cehenneme dedim!” diye bağırdı. “Bunlardan kaç tane daha var!”

Bu soruya bir cevap bulamayan karısı, “Biraz sabret hayatım!” dedi. Karısının zili çalması üzerine içeri giren üç gardiyan da aynı yanıt verdiler; içlerinden biri, “Özgürlük aşkına,” diye ilave etti ki, bulundukları yer itibarıyla epey uygunsuz bir sözdü bu.

La Force Hapishanesi kasvetli, izbe ve leş gibi bir yerdi; içeriye iğrenç bir uyku kokusu sinmişti. O iğrenç koku, iyi temizlenmeyen ve bakımsız yerlere nasıl da hayret verici bir hızla yerleşiyordu!

Gardiyan, kâğıdın üzerinde yazana göz atarak, “Bir de tecritmiş!” diye homurdandı. “Sanki işim başımdan aşkın değilmiş gibi!”

Gardiyan sinirli hareketlerle kâğıdı bir dosyaya taktı ve Charles Darnay, kâh kemerli odada bir aşağı bir yukarı yü-

rüyerek, kâh beton koltukta oturarak bir yarım saat kadar adamın keyfini bekledi; başgardiyân ve yardımcıları, yaptığı her hareketi sanki hafızalarına kazımak istercesine büyük bir dikkatle izliyordu.

Anahtarlarını eline alan başgardiyân nihayet, “Buraya gel!” diye seslendi. “Benimle gel göçmen.”

Yeni refakatçisi, kederli zindan alacakaranlığında, koridorlar ve merdivenler boyunca ona eşlik etti; şangır şungur açılıp arkalarından tekrar kilitlenen pek çok kapıdan geçtikten sonra kadınlı erkekli mahkûmların olduğu büyük, alçak tavanlı, kubbeli bir odaya ulaştılar. Kadınlar uzun bir masanın etrafına oturmuş, bir şeyler okuyup yazıyor, örgü örüyor, dikiş dikeyor, nakış işliyorlardı; erkeklerin çoğu onların sandalyelerinin arkasında ayakta duruyor, bir bölümüyse odanın içinde bir aşağı bir yukarı volta atıyordu.

Yeni mahkûm, içgüdüsel olarak yüz kızartıcı suç ve ahlaksızlıkla bağdaştırdığı bu mahkûm topluluğunu karşısında görünce gayriihtiyari irkildi fakat tam da bu uzun, gerçekdışı yolculuğunu taçlandıracak şekilde, mahkûmların hepsi birden ayağa kalkıp dönemin olanca süslü tavırlarını, göz okşayan zarafetini ve yaşama güzellik katan inceliğini sergileyerek onu selamladılar.

Hapishanenin genel davranış kalıpları ve kasvetli atmosferi, bu tür incelikleri öylesine gölgede bırakıyordu ki Charles Darnay bir an için bu yakışsız sefaletin ve kederin ortasında, ölülerin arasında olduğunu hissetti. Oradaki herkes bir hayaletti! Güzelliğin, ihtişamın, zarafetin, şıklığın, gururun, hoppalığın, zekânın, gençliğin, yaşlılığın hayaleti... Mahsur kaldıkları bu ıssız sahilde kurtarılmayı bekliyor gibiydiler; buraya geldikleri an ölü gözlerine dönüşen gözlerini dikmiş, Darnay’e bakıyorlardı.

Darnay öylece kalakalmıştı. Yanı başında duran başgardiyân ve etrafta gezinip her zamanki işlerini yapan diğer gardiyanlar, bu kederli annelerle ve çiçeği burnunda genç

kızlarıyla –işveli cilveli, gençliğin tüm güzelliğine sahip ve zarafet sahibi olgun kadın hayaletleriyle– karşılaştırıldığında öylesine kaba sabaydılar ki, bu silüetlerin davranışlarıyla kıyaslandıklarında, ortaya bundan daha keskin bir tezat çıkamazdı. Şüphesiz, bunların hepsi hayaletti. Şüphesiz, o uzun, gerçekdışı yolculuk esnasında bir hastalık kapmış ve bu kederli gölgelerin arasına düşmüştü.

Son derece kibar görünen ve konuşan bir beyefendi öne çıkarak, “Size La Force’a hoş geldiniz demekten ve sizi buraya, aramıza getiren talihsizliğinizden ötürü acınızı paylaşmaktan onur duyarım. Tez vakitte mutlu sona ermesini umuyoruz. Başka bir yerde olsak sormak münasebetsizlik olurdu fakat burada öyle olmayacağını düşünerek, isminizi ve durumunuzu öğrenebilir miyiz acaba?”

Charles Darnay kendini toplamaya çalışarak istenen bilgileri bulabildiği en uygun kelimelerle verdi.

Beyefendi, gözleriyle ortalıkta gezinen başgardiyanı takip ederek, “Umarım tecrit altında tutulmayacaksınız,” dedi.

“Bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum fakat öyle söylediklerini duydum.”

“Ah, çok yazık! Gerçekten çok üzgünüz. Fakat metin olun, aramızdan pek çoğu ilk başlarda tecritte kaldı fakat bu durum çok kısa sürdü.” Sonra sesini yükselterek, “Size bunu söylemekten büyük üzüntü duyuyorum fakat ne yazık ki tecritte tutulacakmış,” diye ilave etti.

Charles Darnay odayı boylu boyunca geçip, gardiyanın kendisini beklediği demir parmaklıklı kapıya yönelirken, odada, üzüntülerini belirtip onu teselli etmeye çalışanların fısıltıları yükseliyordu; çoğu yumuşak ve sevgi dolu kadınlara ait olan bu sesler, ona iyi dileklerde bulunup moral vermeye çalışıyordu. Demir kapının önüne gelince, yüreğindeki minneti ifade etmek için arkasına döndü; gardiyan kapıyı kapattı ve hayaletler gözünün önünden sonsuza dek kayboldu.

Demir parmaklıklı küçük kapı, yukarı çıkan taş bir merdivene açılıyordu. Kırk basamak çıktıktan sonra, (henüz yarım saatlik mahkûm şimdiden adımlarını saymaya başlamıştı) gardiyan alçak, kara bir kapıyı açtı ve tek kişilik bir hücreye girdiler. Hücre, soğuk ve rutubetli olmasına karşın karanlık değildi.

“Burası senin,” dedi gardiyan.

“Neden tek kişilik hücrede tutuluyorum?”

“Ben nereden bileyim?”

“Kalem, mürekkep ve kâğıt satın alabilir miyim?”

“Bana öyle bir emir verilmedi. Seni ziyarete geldiklerinde sorarsın. Şimdilik yalnızca yiyecek satın alabilirsin, başka şeye izin yok.”

Hücrede bir masa, bir sandalye ve bir saman şilte vardı. Gardiyan dışarı çıkmadan önce eşyaları ve dört duvarı genel olarak incelerken, karşısındaki duvara yaslanmış olan Darnay de merakla onu inceliyordu; adamın hem yüzü gözü, hem de karakteri öylesine şişkindi ki, onu kafasında, suda boğulmuş ve içi suyla dolmuş bir insan olarak canlandırdı. Bu darmadağınık düşünceler gardiyan gittikten sonra da peşini bırakmadı; “Sanki ölmüşüm gibi beni burada bırakıp gittiler,” diye geçirdi içinden. Eğilip şilteye göz attıktan sonra midesi bulanarak kafasını çevirdi ve, “Öldükten sonra bedenim, bu küçük sürünen yaratıkların beşiği haline gelecek,” diye düşündü.

“Beşe dört buçuk adım, beşe dört buçuk adım, beşe dört buçuk adım.” Mahkûm, hücreyi bir aşağı bir yukarı adımlayarak ölçerken, şehrin, davul sesleri ve vahşi çığlıklarla karışık, kükremeyi andıran sesi giderek yükseliyordu. “O ayakkabı yapardı, o ayakkabı yapardı, o ayakkabı yapardı.” Mahkûm, hücreyi bir daha ölçtü; bu kez zihnini bu sözlerden uzaklaştırmak istercesine adımlarını hızlandırmıştı. “Küçük demir kapı kapandığında ortadan kaybolan hayaletler. İçlerinden biri siyah elbiseli bir hanımın hayaletiydi;

pencerenin pervazına yaslanmıştı, altın sarısı saçlarına ışık vuruyordu; bu haliyle tıpkı şeye benziyordu... Tanrı aşkına, yola devam edelim, kimselerin uyumadığı o ıslıl ıslıl köylerden geçelim!.. O ayakkabı yapardı, o ayakkabı yapardı, o ayakkabı yapardı... Beşe dört buçuk adım.” Mahkûm, zihninin derinliklerinde oradan oraya uçuşan bu bölük pörçük düşüncelerle, bir an olsun vazgeçmeden, inatla adımlarını saydı, saydı, saydı ve adımlarının hızını giderek artırarak yürüdü, yürüdü, yürüdü. Bu arada şehrin, kükreyişi andıran uğultusunda bir miktar değişiklik olmuştu; boğuk bir davul sesini andıran ses yine halka halka yayılmaya devam ediyordu fakat bu sefer tanıdığı insanların feryat figan haykırıışları onu bastırıyordu.

İkinci Bölüm

Bileğitaşı

Paris'in Saint Germain Mahallesi'nde yer alan Tellson Bankası, caddeden yüksek bir duvar ve sağlam bir kapıyla ayrılmış olan, bir avludan geçilerek girilen büyük bir evin bir kanadında bulunuyordu. Ev, sorunlar baş gösterince aşçısının kılığına girip sınırdan geçerek kaçmayı başarabilen kalantor bir asilzadeye aitti. Peşine düşen avcılarının elinden bir şekilde kurtulan bu av hayvanı, ruh göçü gerçekleşmiş olan, sıcak çikolatasını nadide dudaklarıyla buluşturmak için aşçının yanı sıra üç güçlü kuvvetli adama daha ihtiyaç duyan Monsenyör'den başkası değildi.

Bu üç güçlü kuvvetli adam, vaktiyle Monsenyör'den hatırı sayılır maaşlar almış olmanın günahından kendilerini arındırabilmek için, yeni doğmakta olan Bölünmez ve Tek Cumhuriyet'in sunağında, Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik ya da Ölüm adına, adamın boğazını kesmek için can atıyorlardı fakat Monsenyör gitmiş, eviyse önce haczedilmiş, sonra da kamulaştırılmıştı. Her şey müthiş hızlı geliyor, son derece sert kararnameler birbirini izliyordu. Tüm bunlar olurken, eylül ayının üçüncü gecesinde yasal temsilci yurtseverler, Monsenyör'ün evini ele geçirmiş, üç renge boyayarak işaretlemiş, odalarında brendilerini içiyorlardı.

Londra'da herhangi bir işyeri, Tellson Bankası'nın Paris şubesinin durumunda olsaydı, yönetim çoktan çıldırıp *Gazette*'e iflas ilanı vermişti. Saygın ve sorumluluk sahibi İngiliz vakarı, şu avludaki kasaların içine dikilmiş portakal ağaçlarını ya da gişenin üzerine asılmış olan Eros'u görse ne derdi acaba? Fakat Paris'teki şubede durumlar bu minvaldeydi. Her ne kadar Tellson, Eros'u bembeyaza boyamış olsa da, en havadar keten kıyafetiyle tavanda duruyor, (her zaman yaptığı gibi) sabahtan akşama kadar paralara nişan alıyordu. Bu genç pagan, Londra'daki Lombard Caddesi'nde olsaydı, kesin orayı da iflas ettirirdi; ölümsüz oğlanın hemen gerisindeki perdeli niş, duvarın içine yerleştirilmiş olan ayna ve en küçük bir tahrikte çıkıp herkesin içinde oynayan, hiç de yaşlı sayılmayacak çalışanlar da aynı şekilde... Yine de, Tellson'un Fransa şubesi tüm bunlarla gayet iyi başa çıkıyordu; işler yolunda gittiği sürece, kimse bu tür şeylerden korkup da parasını çekmeye kalkmamıştı.

Acaba bundan sonra Tellson'dan kimlerin paraları çekilecek, kimlerinki orada kalacak ve unutulup kaybolacaktı? Sahipleri zindanlarda çürürken, hangi gümüş tabaklar ve mücevherler Tellson'un gizli bölmelerinde paslanıp bozulmaya yüz tutacaktı? Acaba, Tellson Bankası'nda bulunan ve bu dünyada hesabı görülemeyen kaç kişinin hesabı öbür dünyaya kalacaktı? Bu soruların cevabını, o gece kara kara bunları düşünen Mr. Jarvis Lorry'den iyi bilen olamazdı. Yeni yakılmış odun ateşinin karşısında oturan (ekinlerin hastalandığı bu mahsulsüz sene soğuklar erken bastırmıştı) adamın dürüst ve cesur yüzünde öylesine derin bir korkunun gölgesi vardı ki, odadaki avize ya da herhangi başka bir nesne bu gölgeyi çarpıtıp gizleyemezdi.

Yıllar boyu büyük bir bağlılıkla hizmet verdiği, sağlam köklü bir sarmaşık misali kök salarak bir parçası haline geldiği bankada bir odada kalma ayrıcalığına sahipti. O sırada binanın yurtseverler tarafından işgal edilmiş olması, binayı

güvenli hale getiriyordu fakat iyi yürekli yaşlı beyefendi bu tür şeylerin hesabını asla yapmazdı. Görevini layıkıyla yerine getirebilmek adına etrafta olan bitenle ilgilenmezdi. Avlunun karşı tarafındaki sıra sıra sütunların orada at arabalarının durması için geniş bir alan vardı; hatta Monsenyör'ün arabalarından bazıları hâlâ orada duruyordu. Sütunlardan ikisine, iki büyük ve ışıltılı fener asılmıştı ve fenerlerin ışığı, yerde duran kocaman bir bileğitaşını aydınlatıyordu; taş, o civarlardaki bir demirciden ya da başka bir atölyeden aceleyle oraya getirilip bırakılmış gibiydi. Ayağa kalkıp pencereden bu zararsız nesneleri inceleyen Mr. Lorry ürperdi, sonra tekrar ateşin önündeki koltuğuna oturdu. Az önce açmış olduğu pencereyi ve dışındaki kafes panjuru kapattı; tepeden tırnağa titremişti.

Yüksek duvarların ve sağlam kapının ötesinden şehrin her geceki uğultusu geliyordu fakat bu kez bu sese, tam olarak betimlemesi imkânsız, çok tuhaf ve bu dünyaya ait olmayan bir çınlama sesi eşlik ediyordu; sanki bu alışılmadık, korkunç sesler Tanrı katına ulaşmak ister gibiydi.

Mr. Lorry ellerini kavuşturarak, “Tanrı’ya şükür ki bu gece tanıdığım ve sevdiğim hiç kimse bu korkunç şehirde değil,” dedi. “Tanrı tehlikede olan herkesin yardımcısı olsun.”

Çok geçmeden, büyük kapının zili çaldı, Mr. Lorry, “İşte yine geldiler!” diye geçirdi içinden ve oturduğu yerden sesleri dinlemeye koyuldu. Fakat avluda korktuğu gibi bir baskın gerçekleşmedi; kapının tekrâr çarpışını duydu ve sonrasında her yer sessizliğe gömüldü.

İçindeki genel korku ve huzursuzluk hali, bankayla ilgili de belli belirsiz bir tedirginlik duymasına sebep olmuştu; insanın içinde bu tür hisler oluştuğunda muhakkak büyük değişiklikler olurdu. Banka çok iyi korunuyordu ve Mr. Lorry tam bu güvenilir korumaların yanına gidecekken birden kapı açıldı ve içeriye iki kişi girdi; yaşlı adam gördüğü manzara karşısında şaşkınlıktan irkilerek geri çekildi.

Gelenler Lucie ve babasıydı! Lucie kollarını ona uzatmıştı; yüzünde her zamanki o yoğun ciddiyet ifadesi vardı; sanki bu yüz ifadesi, yaşamının bu geçidinden geçerken ona güç ve dirayet versin diye yüzüne mühürlenmişti.

“Nereden çıktı bu?” diye bağırdı Mr. Lorry, nefes nefese kalmıştı, kafası allak bullaktı. “Ne oldu? Lucie! Manette! Sorun nedir? Neden geldiniz buraya?”

Lucie, yüzündeki sabit bakışla, benzi atmış ve kendinden geçmiş bir halde ağlayarak, “Ah, sevgili dostum! Kocam!” diyerek Mr. Lorry’nin kollarına atıldı.

“Kocan mı Lucie?”

“Charles.”

“Ne olmuş Charles’a?”

“Burada.”

“Paris’te mi?”

“Bir süredir burada, üç ya da dört gündür, tam olarak bilmiyorum, kafamı toplayamıyorum. Tam olarak neyle ilgili olduğunu bilmediğimiz bir iyilik yapmak için gelmiş buraya fakat onu barikatın orada durdurup hapse atmışlar.”

Yaşlı adam kendine hâkim olamayarak çığlık attı. Tam o sırada büyük kapının zili tekrar çaldı, avluya, yüksek sesle konuşan ve rap rap yürüyen insanlar akın etti.

“Bu ses de neyin nesi?” diye sordu Doktor pencereye yönelerek.

“Bakmayın!” diye bağırdı Mr. Lorry. “Bakmayın Manette! Canınızı seviyorsanız panjura dokunmayın!”

Doktor, eli pencerenin kulpunda, döndü ve soğukkanlı, korkusuz bir gülümsemeyle şöyle dedi:

“Sevgili dostum, ben bu şehirde çok acayip bir yaşantı sürdüm. Ben bir Bastille mahkûmuyum. Paris’te, hatta tüm Fransa’da, benim bir zamanlar Bastille’de mahkûm olduğumu bilip de bana el sürecek hiç kimse olamaz; coşkuyla kucaklamak ya da sevinçle omuzlarına almak dışında. Geçmişte çektiğim acılar sayesinde elde ettiğim güç, barikattan

geçip buraya gelebilmemizi ve Charles'la ilgili bilgi alabilmemizi sağladı. Bunun böyle olacağını, Charles'a yardım edebileceğimi, onu tehlikeden çekip çıkarabileceğimi biliyordum ve bunu Lucie'ye de söyledim. Fakat bu neyin sesi?" Elini tekrar pencerenin kulpuna koydu.

"Bakmayın!" diye bağırdı Mr. Lorry, tamamen çaresiz görünüyordu. "Hayır, canım Lucie, sen de bakma!" Mr. Lorry, onu kollarıyla sardı ve bir süre öyle kaldılar. "Ne olur bu kadar korkma canım benim. Sana yemin ederim ki, Charles'ın başına kötü bir şey geldiğine dair bir bilgim yok. Onun bu korkunç yerde olabileceği aklımın ucundan bile geçmezdi. Hangi hapishanedeymiş?"

"La Force!"

"La Force! Lucie, sevgili yavrum, senin hayatın boyunca hep yürekli ve metanetli olduğunu biliyorum; şimdi de aynı şekilde kendini toplamalı ve sana söylediğimi harfiyen yapmalısın; bunu yapman, tahmin edebileceğinden ya da benim sana anlatabileceğimden çok daha büyük önem taşıyor. Bu gece herhangi bir şey yapmaya çalışman hiçbir fayda getirmez; zaten muhtemelen yerinden kımıldayamazsın bile. Bunu söylüyorum çünkü Charles için yapmanı isteyeceğim şey, işin en zor kısmı olacak. Hemen şu andan itibaren sözümü dinlemeli, sakın ve sessiz olmalısın. Seni arka tarafta bir odaya yerleştirmeme itiraz etmemelisin. Babanı ve beni birkaç dakika yalnız bırakabilir misin? Bu bir hayat memat meselesi, oyalanmaya gelecek bir konu değil."

"Sözünüzü dinleyeceğim. Yapabileceğim başka bir şeyin olmadığını yüzünüzden anlıyorum. Size güveniyorum."

Yaşlı adam Lucie'yi öptü ve onu alelacele odasına götürüp kapıyı kilitledi; sonra telaşla Doktor'un yanına geldi, pencereyi açıp panjuru aralayarak, eli Doktor'un kolunun üzerinde, beraber avluyu izlemeye koyuldular.

Aşağıda kadınlı erkekli bir kalabalık vardı; sayıları avluyu dolduracak kadar fazla değildi; kırk elli kişi kadarlardı. Evi

işgal edenler, onları kapıdan içeri almışlardı. Kalabalık hemen bileğitaşının başına üşüştü; görünen oydu ki taş, gözden uzak ve sakın bir yer olduğu için özellikle oraya konmuştu.

Fakat bu insanlar ne kötü işçilerdi, ne kötü iş çıkarıyorlardı!

Bileğitaşının iki kulpu vardı; iki adam kulplardan tutmuş canhıraş döndürmeye çalışıyorlardı; taş her çevirişlerinde, siyah, uzun saçları geriye savruluyor ve yüzleri, dünyanın en vahşi ve saldırgan barbarlarının yüzlerinden bile daha korkunç ve acımasız görünüyordu. Tanınmamak için sahte kaşlar ve bıyıklar takmışlardı; çirkin suratları kan ve ter içindeydi, kükrer gibi bağırmaktan yamulup yumulmuşlardı; hayvani bir uyarılmışlıkla parıldayan uykusuz gözleriyle, sanki yiyecek gibi dik dik bakıyorlardı. Bu çapulcu sürüsü dönüp durdukça keçeleşmiş saçları kâh gözlerinin önüne kâh boyunlarına geliyordu; kadınlardan bazıları, adamlar içsinler diye ağızlarına şarap tutuyordu; damlayan kanlarla, dökülen şaraplarla, bileğitaşından pınar gibi fışkıran kıvılcımlarla, bu şeytani ortam kanlı bir yangın yerini andırıyordu. Aralarında kana bulanmamış tek bir kişi yoktu. Birbirlerine omuz atarak bileğitaşına yanaşmaya çalışıyorlardı; erkeklerin üstleri çıplaktı, kollarında ve göğüslerinde kan lekeleri vardı; türlü türlü yırtık pırtık paçavralar giymişlerdi, bu paçavralar da lekeliydi; erkekler, kadınlardan ganimet olarak aldıkları ipek, dantel ve kurdeleleri taşıyorlardı, lekeler bu ıvır zıvırlara da bulaşmıştı. Baltalar, bıçaklar, süngüler, kılıçlar, yani bilemek için getirdikleri her şey kıpkırmızıydı. Bazıları, gasp ettikleri kılıçları, keten ve elbise parçalarıyla bileklerine bağlamışlardı; bağlamak için kullandıkları kumaş parçalarının türü farklı farklıydı fakat hepsi aynı renge boyanmıştı. Silahlarını kıvılcımların arasından çekip alan zıvanadan çıkmış insanlar, kendilerini sokaklara atıyorlardı; elbiselerini boyayan kırmızının aynısı dellенmiş gözlerinde de vardı; bu gözleri gören en mülayim insan bile, bu gözlerin

sahibini bir silahla çekip vurabilmek için hayatının yirmi senesini rahatlıkla feda ederdi.

Tüm bunları kısacık bir anda görmüşlerdi; tıpkı suda boğulan bir insanın ya da bu dünyadan büyük göçünü gerçekleştirmek üzere olan bir insanın gözünün önünden dünyanın geçişi gibi. Pencerenin önünden ayrıldılar; Doktor, arkadaşının rengi kaçmış yüzünde bir açıklama arıyordu.

Mr. Lorry kapısı kilitli odanın etrafında bakışlarını korkuyla gezdirerek, “Mahkûmları öldürüyorlar,” diye fısıldadı. “Eğer söylediklerinize gerçekten inanıyorsanız ve eğer gerçekten bahsettiğiniz gibi bir güce sahipseniz –ki öyle olduğunuza inanıyorum– o zaman gidip bu ibislere kendinizi gösterin ve La Force’a gidin. Belki de çoktan iş işten geçmiştir, bilemiyorum ama kaybedecek tek bir dakikamız yok!”

Doktor Manette dostunun elini sıkarak, şapkasını bile almadan aceleyle odadan çıktı; Mr. Lorry panjurun yanına gidene kadar çoktan avluya varmıştı.

Dalgalanan bembeyaz saçları, belirgin yüz hatları ve tavırlarındaki özgüven, onu silahların arasından suda kayar gibi geçirerek taşın etrafında toplanan kalabalığın tam ortasına taşıdı. Birkaç dakikalık duraksamanın ardından telaşlı bir kıpırdanma ve mırıldanma oldu ve Doktor’un ne söylediği anlaşılmayan konuşması duyuldu; sonra Mr. Lorry, yirmi kadar omuz omuza vermiş, birbirlerinin omzuna ellerini atmış genç erkeğin, “Yaşasın Bastille mahkûmu! Bastille mahkûmunun yakınına yardım edelim! Bastille mahkûmuna önde yer açın! La Force’taki mahkûm Evrémonde’u kurtaralım!” bağırışları arasında onu gördü.

Mr. Lorry yüreği pır pır ederek önce panjuru, sonra da pencereyi ve perdeyi kapatıp Lucie’nin yanına koştu ve ona, insanların, kocasını bulmak için babasına yardım ettiklerini söyledi. Çocuğu ve Miss Pross da Lucie’nin yanındaydı; Mr. Lorry oturup onları gecenin sessizliğinde seyretmiş, onların orada olduğuna şaşırmak aklına gelmemiştir.

Lucie baygınlık geçirmiş, yaşlı adamın elini sımsıkı tutarak ayağının dibine yığılmıştı. Miss Pross, küçük çocuğu Mr. Lorry'nin yatağına yatırmış, en sonunda kendi kafası da yastığa, güzel emanetinin yanına düşmüştü. Ah, o biçare eşin inlemeleriyle geçen o gece ne uzundu! Ah, o ne bitmek bilmez bir geceydi, ne babası dönmüştü geri, ne de bir haberi gelmişti!

Büyük kapının zili karanlıkta iki kere daha çaldı ve avluya yine akın ettiler, bileğitaşı yine döndü ve kıvılcımlar sıçrattı. "Bu da nedir?" diye bağırdı Lucie dehşet içinde. "Sessiz ol! Askerler kılıçlarını biliyorlar," dedi Mr. Lorry. "Burası artık halkın malı oldu ve bir tür cephanelik olarak kullanılıyor canım."

Tüm bunlar iki kez tekrarlanmıştı fakat sonuncuda ortaya koyulan iş verimsiz ve dağınıktı. Çok geçmeden gün ağarmaya başladı ve Mr. Lorry, elini sımsıkı kavrayan elden kurtulup dikkat çekmemeye çalışarak tekrar dışarı baktı. Bir adam, bileğitaşının yanındaki kaldırımında, doğrulmaya çalışırken etrafına boş gözlerle bakınıyordu; üstü başı öyle kana bulanmıştı ki ölümlerle dolu bir alanda kaybettiği bilincini yeniden kazanmaya çalışan ağır yaralı bir askeri andırıyordu. Kısa bir süre sonra bu bitap katil, henüz tam aydınlanmamış gün ışığında Monsenyör'ün arabalarından birini seçti ve yalpalayarak o muhteşem arabaya gitti, kapıyı açıp içeri tırmandı ve nadide minderlerin üzerinde istirahat çekildi.

Mr. Lorry bir kere daha pencereden dışarı baktığında, Dünya denen o devasa bileğitaşı da dönüşünü bir kez daha gerçekleştirmişti; avluda doğan güneş kıpkırmızıydı. Bileğitaşı, sabah sessizliğinde orada bir başına duruyordu; üzerindeki kızılık güneşten kaynaklı olmadığı gibi, güneşin silebileceği türden bir şey de değildi.

Üçüncü Bölüm

Gölge

Mesai başladığında, Mr. Lorry'nin profesyonel zihninde beliren ilk fikirlerden biri şuydu: Göçmen bir mahkûmun karısını bankanın çatısı altında barındırarak Tellson'u tehlikeye atmaya hakkı yoktu. Lucie ve çocuğu için malını mülkünü, güvenliğini hatta yaşamını gözünü kırpmadan feda ederdi fakat kendisine büyük bir güvenle emanet edilen şey ona ait değildi, ayrıca söz konusu iş olunca, o son derece prensip sahibi bir işadamıydı.

Aklına ilk Defarge geldi; meyhaneye gidip sahibinden, şehrin bu çığrından çıkmış halinde olabilecek en güvenli yer konusunda fikir almayı düşündü. Sonra aynı sebepten ötürü bu fikirden vazgeçti; meyhaneci şehrin en vahşet dolu bölgesinde yaşıyordu, ayrıca orada etkili bir insan olduğu ve tehlikeli birtakım işlere bulaşmış olduğu muhakkaktı.

Öğlen olduğu halde Doktor hâlâ geri dönmeyince Mr. Lorry, her geçen dakika Tellson'u daha fazla tehlikeye attığını düşünerek Lucie'yle konuştu. Lucie ona, babasının, yine aynı mahallede, bankaya yakın bir yerde kısa süreli bir ev kiralamaktan bahsettiğini söyledi. Meseleye profesyonel açıdan baktığında bunda hiçbir sakınca yoktu; böylesi Charles açısından da daha iyi olacaktı çünkü serbest bırakılsa bile, ha deyince şehirden ayrılmak gibi bir umudu olamazdı. Böylece, Mr.

Lorry hemen bir ev arayışına girdi ve panjurları sımsıkı kapalı, terk edilmiş evlerle dolu, son derece melankolik bir meydana bakan yüksek binalardan birinde uygun bir ev buldu.

Mr. Lorry, kendisinden bile daha rahat etmeleri için elinden geleni yaparak Lucie'yi, çocuğunu ve Miss Pross'u hemen bu eve taşıdı. Kapı gibi cüsseli ve kafası taş gibi sağlam Jerry'yi onlarla bırakıp kendi işinin başına döndü. Allak bulak olmuş ve kederli bir zihinle işlerini halletmeye çalıştı ve böylece geçmek bilmeyen kasvetli gün nihayet sona erdi.

Mesai sona erdiğinde gün bitmişti fakat Mr. Lorry de bitmişti. Bir önceki geceki gibi odasında bir başına oturmuş bundan sonra ne yapması gerektiğini düşünürken merdivenlerde bir ayak sesi duydu. Birkaç dakika sonra karşısına bir adam dikildi; adam onu dikkatle süzdükten sonra ona adıyla hitap etti.

“Emrinizdeyim,” dedi Mr. Lorry, “beni tanıyor musunuz?”

Kırk beş elli yaşlarında, siyah kıvrıkcık saçlı, iri yapılı bir adamdı. Adam cevap olarak, aynı tonlamayla Mr. Lorry'nin cevabını tekrar etti:

“Beni tanıyor musunuz?”

“Sizi bir yerlerde gördüm sanırım.”

“Benim meyhanemde olabilir mi?”

Mr. Lorry büyük bir ilgiyle ve telaşla, “Doktor Manette’in yanından mı geliyorsunuz?”

“Evet, Doktor Manette’in yanından geliyorum.”

“Ne diyor? Bana ne gönderdi?”

Defarge, yaşlı adamın gergin eline katlanmamış bir kâğıt parçası tutuşturdu. Kâğıtta Doktor’un el yazısıyla şöyle yazıyordu:

“Charles güvende fakat güvenlik sebebiyle henüz buradan ayrılamıyorum. Notu getiren kişiden, Charles’ın eşine yazdığı kısa notu iletmesini rica ettim. Onu Charles’ın eşine götürür müsünüz lütfen?”

Not, yaklaşık bir saat önce La Force’ta yazılmıştı.

“Charles’ın eşinin oturduğu yere benimle gelir misiniz lütfen?” dedi Mr. Lorry notu yüksek sesle okuduktan sonra keyfi yerine gelmiş ve rahatlamış şekilde.

“Tabii,” diye yanıtladı Defarge.

Defarge’ın ne kadar mesafeli ve mekanik bir biçimde konuştuğunu pek fark etmemiş olan Mr. Lorry şapkasını giydi ve beraber avluya çıktılar. Avluda biri örgü ören iki kadını gördüler.

“Siz kesinlikle Madam Defarge olmalısınız!” dedi Mr. Lorry; kadın, onu en son on yedi sene önce gördüğünde de aynı vaziyetteydi.

“Evet, ta kendisi,” diye karşılık verdi kocası.

Kadının da onlarla beraber yürümeye başladığını gören Mr. Lorry, “Madam da bizimle mi gelecek?” diye sordu.

“Evet, insanların yüzlerini hatırlıyor ve kim olduklarını tespit edebilir. Bu onların güvenliği için gerekli.”

Defarge’ın tavırlarından işkillenmeye başlayan Mr. Lorry, ona şüpheyle bakarak önden yolu göstermeye devam etti. İki kadın da onları takip ediyordu; ikinci kadın İntikamcı Teğmen’di.

Ara sokaklardan mümkün olabildiğince çabuk geçerek yeni evin merdivenlerini çıktılar; onları Jerry karşıladı, Lucie ise tek başına oturmuş ağlıyordu. Mr. Lorry’nin kocasıyla ilgili verdiği haberlerle bir anda kendine gelerek notu uzatan ele yapıştı; bu elin, daha o gece insanlara neler yaptığını, fırsatını bulsa aynılarını kocasına da yapacağını hiç tahmin edemiyordu.

“Canımın içi, cesur ol. Ben iyiyim, babanın burada çok büyük nüfuzu var. Ne yazık ki bu mektuba cevap vermen mümkün değil. Çocuğumuzu benim için öp.”

Notun hepsi bu kadardı fakat onu alan kişi için öylesine çok şey barındırıyordu ki, Defarge’ı bırakıp karısına döndü ve

kadının örgü ören ellerinden birini öptü. Lucie'nin bu yaptığı son derece tutku dolu, sevgi dolu, minnettar ve kadınsı bir eylemdi fakat öpülen el hiçbir tepki vermedi; ağır ve soğuk bir biçimde aşağıya düştü, sonra da örgüsünü örmeye devam etti.

Bu dokunuşta Lucie'yi kendine getiren bir şey olmuştu. Elindeki notu koynuna koyarken durakladı ve elini boynuna götürerek korkuyla Madam Defarge'a baktı. Madam Defarge, onun kalkmış kaşlarına ve çizgi çizgi olmuş alnına, soğuk ve ruhsuz bir bakışla karşılık verdi.

“Canım,” dedi Mr. Lorry açıklama yapma ihtiyacı duyarak, “bunun seni rahatsız etme olasılığı çok düşük fakat şu sıra sokaklarda çok sık ayaklanma oluyor, Madam Defarge da böyle bir zamanda koruyabileceği insanları iyice tanımak istiyor ki, daha sonra rahatlıkla hatırlayabilsin.” Karşısındaki üç kişinin duvar gibi durduklarını görünce güven telkin eden sözlerine devam etmekte zorlanan Mr. Lorry, “Sanırım durum bundan ibaret, öyle değil mi Yurttaş Defarge?” diye sordu.

Defarge asık bir suratla karısına baktı ve onaylama belirten bir homurtu sesi dışında herhangi bir karşılık vermedi.

Mr. Lorry, gerek ses tonu gerekse tavırlarıyla elinden geldiğince teskin etmeye çalışarak, “Haydi Lucie, sevgili yavrumuzu ve dostumuz Pross'u buraya getir. Defarge, sevgili dostumuz Pross İngiliz ve hiç Fransızca bilmiyor.”

Bahsi geçen hanım, hiçbir yabancıнын, kılına bile dokunamayacağına dair derin inancı sayesinde hiç de korkmuş ya da gergin görünmüyordu; kollarını göğsünde kavuşturmuş halde, İntikamcı Teğmen'e İngilizce, “Nasıl-sın nemrut şey? Umarım iyisindir!” Sonra tipik bir İngiliz gibi, Madam Defarge'ın suratına doğru yüksek sesle öksürdü fakat iki kadın da ona pek aldırış etmediler.

Madam Defarge ilk kez örgüsüne ara vererek ve sanki Kader'in parmağıymışçasına şişiyile küçük Lucie'yi işaret ederek, “Bu, o adamın çocuğu mu?” diye sordu.

“Evet madam,” diye karşılık verdi Mr. Lorry. “Bu, zavallı mahkûmun sevgili kızı ve biricik yavrusu.”

Madam Defarge’ın ve ona eşlik edenlerin gölgesi çocuğun üzerine öylesine tehditkâr ve karanlık bir biçimde düşmüştü ki, annesi içgüdüsel olarak kızının yanında diz çöktü ve onu bağrına bastı. Bu kez Madam Defarge’ın ve ona eşlik edenlerin gölgesi, tehditkâr ve karanlık bir biçimde hem annenin hem de çocuğunun üzerine düşmüştü.

“Bu kadar yeter kocacığım,” dedi Madam Defarge. “Onları gördüm. Gidebiliriz.”

Kadının bu bastırılmış hal ve hareketlerinde, açıkça görülmesi ve ortaya konmasa da, belli belirsiz ve üstü kapalı bir gözdağı vardı; Lucie bundan tedirgin olmuştu, yakaran elini kadının elbisesinin üzerine koyarak, “Zavallı kocama iyi davranacaksınız, değil mi? Ona zarar vermeyeceksiniz. Mümkünse onun görmeme yardım eder misiniz?” dedi.

Madam Defarge, hiç istifini bozmadan ve Lucie’ye tepeden bakarak, “Senin kocan beni hiç ilgilendirmiyor,” dedi. “Burada beni ilgilendiren kişi, babanın kızı.”

“O zaman hatırım için kocama merhametli davranın! Çocuğumun hatırı için! Ellerini açıp merhametli olmanız için dua edecek. Biz diğerlerinden çok sizden korkuyoruz.”

Madam Defarge bunu iltifat addetti ve kocasına bir bakış fırlattı. Sinirli sinirli başparmağının tırnağını kemiren ve karısına bakan Defarge, kendisini toparlayıp daha sert bir ifade takınmaya çalıştı.

“O küçücük mektupta ne demiş kocan sana?” diye sordu Madam Defarge küçümser bir gülümsemeyle. “Nüfuz falan öyle bir şeyler mi demiş?”

Lucie kâğıdı telaşla koynundan çıkararak ve ürkmüş bakışlarını sorgulayan kişiden ayırmadan, “Babamın orada nüfuzunun olduğundan bahsetmiş,” dedi.

“Eminim babanın nüfuzu onu oradan kurtarır!” dedi Madam Defarge. “Kurtarsın da görelim!”

Lucie tüm içtenliğiyle ağlayarak, “Bir eş ve anne olarak size yalvarıyorum; bana merhamet edin ve sahip olduğunuz gücü, masum kocamın aleyhinde değil lehinde kullanın. Beni bir kız kardeşiniz olarak görün. Bir eş ve bir anne olarak!” diye ağladı.

Madam Defarge yalvaran kadına her zamanki soğuk bakışlarıyla baktı ve arkadaşı İntikamcı Teğmen’e dönerek, “Biz bu çocuğun yaşından, hatta daha küçüklüğümüzden beri böyle eşler ve anneler görmeye öyle alışkınız ki. Kim onların neler yaşadığını dikkate aldı? Onların da kocaları ve babaları hapislere atıldı ve ailelerinden ayrı düştüler. Tüm hayatımız kız kardeşlerimizin ve onların çocuklarının, yoksulluk, çıplaklık, açlık, susuzluk, hastalık, keder, zulüm ve ihmal edilmişliğin her türlü içinde çile çekişini görmekle geçti.”

“Biz başka bir şey görmedik ki,” dedi İntikamcı Teğmen.

“Biz kendimizi bildik bileli bu durumdayız,” dedi Madam Defarge bakışlarını tekrar Lucie’ye çevirerek. “Şimdi sen söyle bakalım! Şu an bir eş ve annenin durumu umurumuzda olur mu?”

Tekrar örgüsünü örmeye başlayarak dışarı çıktı. İntikamcı Teğmen onu takip etti. En son Defarge çıktı ve çıkarken kapıyı kapattı.

“Biraz cesaret sevgili Lucie,” dedi Mr. Lorry, Lucie’yi yerden kaldırırken. “Cesaret! Cesaret! Şu ana kadar işler bizim açımızdan yolunda gitti; pek çok zavallının şimdilerde başına neler geldiğini düşünürsek, biz onlardan çok daha şanslıydık. Haydi bakalım, biraz neşelen ve halimize şükret.”

“Amacım nankörlük etmek değil fakat o korkunç kadın, benim ve tüm ümitlerimin üzerine öylesine karanlık bir gölge gibi çöküyor ki.”

“Haydi ama!” dedi Mr. Lorry. “O küçük cesur yüreğinde bu ümitsizliğin ne işi var? Gölgeymiş! Bu çok anlamsız Lucie.”

Böyle söylemişti fakat Defargelerin tavırlarındaki gölge onun da üzerine kapkara çökmüştü ve gizliden gizliye onu çok tedirgin ediyordu.

Dördüncü Bölüm

Fırtınanın Ortasında Sakin

Doktor Manette ancak ortadan kaybolduktan dört gün sonraki sabah geri dönebildi. O korkunç zaman aralığında olup bitenler Lucie'den öylesine iyi gizlenmişti ki, Lucie, her yaştan, kadınlı erkekli bin yüz savunmasız mahkûmun, ayaktakımı tarafından öldürüldüğünü ancak Fransa'dan ayrıldıktan çok sonra öğrenebilmişti; bu korkunç eylem, bu dört gün ve gecenin üzerine kapkara bir bulut gibi çökmüştü, hatta soluduğu hava bile katliam kokusuyla zehirlenmişti. O yalnızca hapishanelere saldırıldığını, tüm siyasi mahkûmların tehlike altında olduğunu ve içlerinden bazılarının kalabalık tarafından dışarıya sürüklenerek öldürüldüğünü biliyordu.

Doktor, Mr. Lorry'ye aralarında kalması şartıyla –ki böyle bir şart koşmasına hiç gerek yoktu– kalabalığın, onu, La Force Hapishanesi'nde kıyımın gerçekleştiği yere götürdüğünü anlattı. Orada yetkisi kendinden menkul bir mahkeme vardı; mahkûmlar tek tek yargılanıp alelacele haklarında bir hüküm veriliyor, ya idam edilmelerine, ya serbest bırakılmalarına ya da (nadiren) hücrelerine gönderilmelerine karar veriliyordu. Doktor, onu oraya götürülenler tarafından mahkemeye takdim edildikten sonra adını, mesleğini ve

hakkında verilmiş herhangi bir hüküm olmaksızın on sekiz sene Bastille'de tecritte tutulduğunu söylemişti; mahkeme heyetinden biri ayağa kalkıp kimliğini doğrulamıştı; bu kişi Defarge'dı.

Doktor daha sonra, masanın üzerinde duran kâğıtlardan, damadının yaşayan mahkûmlar arasında olduğunu tespit etmiş ve kimisi uyuklayan, kimisi uyanık, kiminin eli kana bulanmış, kiminin eli temiz, kimisi ayık, kimisi sarhoş mahkeme heyeti üyelerinden rica minnet damadının hayatının bağışlanmasını ve özgür bırakılmasını istemişti. Devrilmiş olan sistemin önde gelen mağdurlarından biri olarak coşkuyla karşılanıp selamlandıktan sonra Charles Darnay'ın bu kanunsuz mahkemeye çıkarılıp sorgulanmasına karar verilmişti. Hemen serbest bırakılmasına karar verilecekmiş gibi görünürken, Doktor'un anlam veremediği bir denetim mekanizması devreye girmiş ve gizli birtakım konuşmalar gerçekleşmişti. Heyete başkanlık eden adam, Doktor Manette'e damadının gözaltında tutulacağını fakat kendisinin hatırı için bunun güvenli bir gözaltı süreci olacağını söylemişti. Sonra bir işaretle, mahkûm yeniden hapishanenin iç kısımlarındaki hüccesine gönderilmişti; o sırada Doktor, damadının, talihsizlik ya da kötü niyet sonucu, kapının dışında korkunç çığlıkları duyulan güruhun eline düşmeyeceğinden emin olabilmek adına orada kalmak için yalvar yakar izin istemiş ve sonunda iznini alıp tehlike geçene kadar Kanlı Salon'da kalmıştı.

Doktor, azıcık yemek yediği ve bölük pörçük uyuduğu o süreçte gördüklerini kimselere anlatmadı. Halkın, hayatı bağışlanan mahkûmlar için gösterdiği çılgınca sevinç, en az bedeni paramparça edilenler için gösterdiği gözü dönmüş vahşet kadar şaşırtmıştı onu. Serbest bırakılan mahkûmlardan biri, sokağa çıktığında, bir vahşinin gelişigüzel fırlattığı mızrağın hedefi olmuştu Doktor'un anlattığına göre. Doktor'dan gidip adamın yarasını tedavi etmesini rica

etmişlerdi; Doktor kapıdan geçtiğinde, yaralı adamı, kurbanlarının cesetleri üzerine oturmuş bir grup şefkatli insanın kollarında bulmuştu. Bu korkunç kâbustaki her şeye sirayet etmiş o canavarca tutarsızlıkla, şifa veren yaşlı adama yardım etmiş ve yaralıya –onun için hemen bir sedye yapıp onu başka bir yere taşıyarak– olabilecek en hassas ihtimamı göstermişlerdi; sonra sanki hiçbir şey olmamış gibi yine silahlarını kuşanıp öylesine korkunç bir kasaplığa girişmişlerdi ki, vahşetin ortasında kalan Doktor elleriyle gözlerini kapatmış, sonra da kendinden geçmişti.

Mr. Lorry, aralarında kalacak olan bu bilgileri, altmış iki yaşındaki dostunun yüzüne dikkatle bakarak dinlerken içinde, bu korkunç deneyimin, o eski tehlikeyi yeniden tetikleyebileceğine dair bir endişe oluştu. Fakat dostunu hiç o anki gibi görmemişti; onun o an büründüğü kişiliği hiç tanımıyordu. O an, Doktor hayatında ilk defa, çekmiş olduğu çilelerin bir tür güç ve dayanıklılığa dönüştüğünü hissediyordu. Hayatında ilk defa, o ateşte, damadının zindanının parmaklıklarını kırabilecek ve onu oradan kurtarabilecek demiri dövdüğünü hissediyordu. “Sonunda her şey güzel olacak sevgili dostum; hiçbir emek boşa gitmedi. Nasıl ki sevgili kızım bir zamanlar hayata dönmeme yardım ettiyse, ben de hayatının en değerli varlığının ona geri dönmesine yardım edeceğim. Yüce Tanrı’nın izniyle bunu mutlaka yapacağım!” İşte böyle bir ruh halindeydi Doktor Manette. Jarvis Lorry, o çakmak çakmak gözlerini, kararlı yüz ifadesini, sakın ama güçlü duruşunu ve bir saat misali yıllarca durdurulduktan sonra, iş görmediği süre boyunca biriken enerjisiyle yeniden çalıştırılan adamın yeniden doğuşunu görünce söylediklerine inandı.

Doktor, o sıra azimle sarıldığı amacının çok daha ötesinde sonuçlar elde etmişti. Bir hekim olarak, tutsak ya da özgür, zengin ya da yoksul, iyi ya da kötü, her türden insanla çalışmaya devam etmişti; kişisel nüfuzunu öylesine akıllıca

kullanmıştı ki, çok geçmeden aralarında La Force'un da olduğu üç hapishanenin denetçi hekimi olmuştu. Böylece, artık Lucie'ye kocasının tecritte tutulmadığının, başka mahkûmlarla bir arada kaldığının haberini verebiliyordu; damadını her hafta düzenli olarak görebiliyor, kızına doğrudan onun ağzından sevgi dolu mesajlarını iletebiliyordu; bazen Charles, Lucie'ye mektup gönderiyordu (bu asla Doktor'un aracılığıyla gönderilmiyordu) fakat kızının ona mektup yazmasına izin verilmiyordu çünkü hapishanede olmasından korkulan akla hayale gelmeyecek senaryoların başında, yurt dışında dostları ya da sabit bağlantıları olan göçmenlerin birtakım işler çevirmesiydi.

Şüphesiz ki, Doktor'un bu yeni yaşamı son derece stresli bir yaşamdı fakat bilge Mr. Lorry, bu yeni yaşamın bir tür övüncü de barındırdığını görebiliyordu. Yakışksız ve boş bir övünç değildi bu; gayet anlaşılır ve haklı bir duyguydu fakat yine de Mr. Lorry bunu şaşkınlıkla gözlemliyordu. Doktor, o zamana kadar, hapis yatmış oluşunun, kızının ve dostunun zihninde ıstırap, yoksunluk ve zaafla özdeş olduğunu fark etmişti. Fakat artık bu durum değişmişti; artık Doktor'un o eski ıstıraplarını, Charles'ın nihai kurtuluş ve güvenliğini sağlayacak bir güç olarak gördüğünün farkındaydılar; bu değişim onu öylesine devleştirmişti ki, dümene geçip gidişata yön vermeye başlamıştı ve gücü elinde bulunduran kişi olarak, zayıflardan kendisine güvenmelerini talep ediyordu. Lucie'yle ilişkilerinde yer değiştirmişlerdi fakat bu değişikliği yaratan şey, en hararetlisinden bir minnet duygusu ve sevgiydi; kendisine bunca yardımı dokunmuş olan kızına az da olsa yardım edebiliyor olmaktan onur duyuyordu. "Tüm bunlar ne kadar tuhaf," diye geçiriyordu içinden Mr. Lorry her zamanki sevimli kurnazlığıyla, "fakat aynı zamanda son derece anlaşılır ve haklı; o dümene geç sevgili dostum ve orada kal; dümen, daha emin ellerde olamazdı."

Gelgelelim Doktor, Charles'ın serbest kalması için, ya da en azından mahkemeye çıkarılması için ne denli çabaladıy-

sa ve çabalamaktan asla vazgeçmediyse de, zamanın o dönemdeki akışı onun başa çıkabileceğinden çok daha güçlü ve hızlıydı. Yeni bir çağ başlamıştı; kral yargılanmış, ölüme mahkûm edilmiş ve kellesi uçurulmuştu; Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik ya da Ölüm Cumhuriyeti, ya istiklal ya ölüm diyerek tüm dünyaya silahla meydan okumuştı; Notre-Dame'ın devasa kulelerinde gece gündüz kara bir bayrak dalgalanıyordu; Fransa'nın dört bir yanından, türlü türlü toprağın-
dan kalkıp gelmiş üç yüz bin adam, dünyanın tiranlarına karşı ayaklanmak için toplanmıştı; sanki bir ejderhanın diş-
leri toprağa saçılmıştı da, ovalarda, bayırlarda, taşlık topraklık arazide, killi toprakta, alüvyonlu çamurda, Güney'in parlak ve Kuzey'in bulutlu göğünün altında, otlaklarda ve ormanlarda, üzüm bağlarında ve zeytinliklerde, biçilmiş çimenlerde ve mısır tarlalarında, heybetli ırmakların verimli kıyılarında ve sahillerdeki kumlarda, hiçbir ayırım gözetmeden, aynı şekilde mahsul vermişti. Özgürlüğün Birinci Yılı'nda²⁷ oluşan bu sele hangi bireysel güç karşı koyabilirdi ki; ki bu sel göklerden değil, aşağılardan geliyordu, üstelik Cennet'in pencereleri açık değil, sımsıkı kapalıydı!

Dur durak yoktu, acıma yoktu, ateşkes yoktu, nedamet getirip durulmak yoktu, zaman mefhumu yoktu. Geceler ve gündüzler, tıpkı tarihin daha erken dönemlerinde olduğu gibi dairesel bir döngü içinde birbirini kovalıyor olsa da, yine eskisi gibi sabah ve akşam olsa da, ortada başka bir zaman algısı kalmamıştı. Tüm zaman algısı, tıpkı hummalı bir hastaya benzeyen bir milletin öfkeli hararetinde yitip gitmişti. Bir gün bir cellat, şehrin alışılmadık sessizliğini delerek kralın kellesini göstermişti insanlara; sonra aynı cellat, –insanlara aynı anda olmuş gibi gelse de– bir başka gün, yaslı bir dul olarak kahr içinde geçirdiği sekiz aylık bir mahkûmiyet sonrasında, sarı saçları üzüntüden bembeyaz olmuş kraliçenin kellesini göstermişti halka.

27 24 Kasım 1793-1 Ocak 1806 tarihleri arasında kullanılmış olan Fransız Devrim Takvimi'ne göre. (ç.n.)

Ne tuhaf ve yaman bir çelişki yasasıdır ki, tüm bu olaylar âdeta bir kıvılcım gibi hızla yayılırken, bir yandan da zaman akmak bilmiyordu. Başkentte bir devrim mahkemesi kurulmuş ve ülke genelinde kırk elli bin kadar devrim komisyonu oluşturulmuştu; bir yasa çıkarılıp şüphelilerin özgürlükleri ya da yaşamları ellerinden alınabiliyor, suçlu ve kötü insanların yanında iyi ve masum insanlar da yanabiliyor, at izi, it izine karışıyordu; hapishaneler, hiçbir suç işlememiş ve kendilerini savunma hakkına sahip olamamış insanlarla dolup taşıyordu; tüm bunlar, olağan ve alışlageldik nizam haline gelmişti ve yasalar çıkalı daha iki hafta olmamış olmasına rağmen, yüzyıllardır her şey bu şekilde işliyormuş gibi geliyordu. Üstüne üstlük, dünya kurulalı beri varmışçasına herkesin aşına olduğu iğrenç bir şey peyda olmuştu: Giyotin denen o fettan dilber.

Giyotin, dönemin en popüler espri malzemesi olmuştu; baş ağrısına en iyi gelen şey olduğu, saç beyazlamasını kesin biçimde engellediği, insanın cildine gözle görülür bir incelik kattığı söyleniyordu; hatta sinekkaydı tıraş yaptığı için ona “Milli Ustura” lakabı bile takılmıştı; “giyotini öpenler” küçük pencereden kafalarını uzatıp “çuvalın içine hapsiriyorlardı”. Giyotin, insan ırkının yeniden diriliş sembolü haline gelmiş, bu konuda haçı fersah fersah geride bırakmıştı; artık insanlar, haçı çıkardıkları gerdanlarında giyotini taşıyorlar, haçın inkâr edildiği yerlerde, giyotine itibar edip önünde saygıyla eğiliyorlardı.

Öyle çok kelle uçurmuştu ki, kan akıtıp kirlettiği toprak çürük bir kırmızıya bürünmüştü. Genç bir Şeytan’ın yap-boz oyuncağı gibiydi âdeta; parçalarına ayrılıp, gerektiğinde tekrar bir araya getiriliyordu. Belagatı en güçlü olanları susturuyor, en güçlüleri yerden yere vuruyor, en güzel ve iyi olanların kökünü kazıyordu. Bir sabah, dakikalar içerisinde, üst mevkilerden yirmi biri canlı, biri ölü, toplam yirmi iki

kişinin²⁸ kellesini uçuruvermişti. Giyotini çalıştıran görevliye Eski Ahit'in güçlü adamının ismi²⁹ takılmıştı; fakat bu cellat, çok daha etkili bir silaha sahip olduğu için, adaşından daha güçlü ve daha kördü, ayrıca Tanrı'nın mabedinin kapılarını her gün yerle bir ediyordu.

Doktor, tüm bu dehşet verici olayların ve bu olaylara eşlik eden karanlık düşüncelerin ortasında başı dimdik yürümeye devam etti; gücünden emindi, ihtiyatlı olmakla beraber amacında ısrarlıydı, eninde sonunda Lucie'nin kocasını kurtaracağından bir an olsun şüphe etmiyordu. Zaman, derinlerden gelen güçlü bir akıntıyla, önüne çıkanları sürükleyerek gözü dönmüş bir hızla akıp gidiyordu; Doktor bu denli kendinden emin ve istikrarlı adımlarla ilerlerken, Charles'ın hapse girişinin üzerinden bir yıl üç ay geçmişti bile. Aralık ayı geldiğinde, Devrim öylesine habis bir ruha bürünmüş ve çığrından çıkmış bir hal almıştı ki, Güney'deki nehirlerde, gecedен vahşice boğulmuş insanların cesetleri yüzyüyor, Güney'in hüznünlü kış güneşinin altında, mahkûmlar yan yana hizalanıp kurşuna diziliyorlardı. Doktor yine de tüm bu vahşetin ortasında başı dimdik yürümeye devam ediyordu. O gün Paris'te ondan daha fazla tanınan kimse yoktu; keza, ondan daha tuhaf konumda kimse de yoktu. Sessiz sedasız duruşuyla, insancılığıyla hem hastanede hem de hapisanede yeri doldurulmaz bir insandı; mesleğini icra ederken katillerle kurbanlar arasında bir ayırım gözetmeyişiyle eşsizdi. Mesleki becerisi ve Bastille Mahkûmu olarak hikâyesi, onu çevresindeki herkesten ayırıyordu. On sekiz yıl önce sahiden hayata döndürölmüş, fâniler arasında gezinmekte olan bir ruh olsa bundan daha az şüphe çekemezdi.

---

28 Girondin'lerin bu yirmi iki mensubundan Valazé intihar etmiş olmasına rağmen cesedi giyotine yollanmıştır. (e.n.)

29 Efsanevi kahraman Samson. (ç.n.)

Beşinci Bölüm

Oduncu

Tam bir yıl üç ay. Bu zaman zarfında, Lucie bir an olsun emin olamamıştı Giyotin'in ertesi gün kocasının kellesini uçurmayacağından. Her gün taşlı sokaklardan, idam mahkûmlarıyla tika basa dolu kağnılar ağır ağır geçiyorlardı. Güzel kızlar, kahverengi, siyah, gri saçlı parıltılı kadınlar; delikanlılar, yapılı erkekler ve yaşlılar; soylular ve köylüler; hepsi her gün leş gibi zindanların karanlık mahzenlerinden gün ışığına çıkarılıp, Giyotin hanıma, o bitmek tükenmek bilmez susuzluğunu gidersin diye kırmızı şarap niyetine ikram edilmek üzere sokaklardan geçirilip götürülüyorlardı. Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik ya da Ölüm! En kolay hayata geçirileni sonuncusuydu; Giyotin'e zeval gelmesin!

Başına gelen ani felaket ve zamanın çarkları, Doktor'un kızını boş bir umutsuzluk içinde sonucu beklemeye itseydi, onun durumu da pek çoklarınıninki gibi olurdu. Saint Antoine'daki o tavan arasında, o bembeyaz saçlı başı gencecik bağrına bastığı andan itibaren, tüm iyi yürekli ve vefalı insanlar gibi, üzerine düşen her görevi layığıyla yerine getirmişti; bu, sınılandığı bu zamanlarda da böyle olmuştu.

Yeni evlerine yerleşir yerleşmez ve babası gündelik meşgalelerine döner dönmez, evi sanki kocası da oradaymış gibi

düzenlemişti. Evde her şey yerli yerindeydi ve olması gereken zamanda yapılıyordu. Lucie, tıpkı İngiltere’de hep birlikte yaşadıkları evde olduğu gibi, Küçük Lucie’ye düzenli olarak ders çalıştırıyordu. Ufak tefek kandırmacalarla kendini pek yakında kavuşup tekrar beraber yaşayacaklarına inandırmaya çalışıyordu; olur da Charles hemen o an serbest kalıp gelir diye hazırlıklar yapıyor, kitaplarını ve sandalyesini düzenliyordu; geceleri, zindanlarda ölümün karanlık gölgesinde yaşayan mutsuz ruhlara ve içlerinden çok sevdiği bir mahkûma dualar ediyor, böylelikle karanlık zihnini bir nebze olsun ferahlatmaya çalışıyordu.

Lucie’nin dış görünümünde pek fazla değişiklik olmamıştı. Kızıyla beraber giydikleri, matem elbisesini andıran koyu renkli, sade elbiseler, mutlu günlerinde giydikleri parlak renkli elbiseleri kadar temiz ve derli topluydu. Renklerini yitirmiş ve yüzündeki o eski azimli ifade sabit bir hal almıştı fakat onun dışında hâlâ güzel, hâlâ ahu gibiydi. Bazen, gece babasını öperken, tüm gün bastırdığı keder su yüzüne çıkıyor, babasına, şu gökkubbe altında tek dayanağının o olduğunu söylüyordu. Babası da bıkip usanmadan her seferinde, “Benim haberim olmadan ona hiçbir şey olmaz ve onu kurtarabileceğimden eminim Lucie,” diyordu.

Hayatlarındaki değişimin üzerinden fazla zaman geçmemişti ki bir akşam babası eve geldiğinde kızına şöyle dedi: “Canım, hapishanenin üst bölümünde Charles’ın bazen akşamüstü üç gibi çıkabildiği bir pencere varmış. Şansı yaver gider de başarabilirse –ki pek çok belirsizlik söz konusu olabiliyor ve birtakım talihsizlikler yaşanabiliyor– seni sokakta görebileceğini düşünüyor; tabii bunun için sana göstereceğim belli bir noktada durman gerekiyor. Fakat sen onu göremeyebilirsin talihsiz yavrum, görebilsen bile, gördüğünü belli etmek senin açıdan güvenli olmayabilir.”

“Ah, bana o yeri gösterin babacığım, her gün oraya gideceğim.”

O günden tezi yok Lucie, hava nasıl olursa olsun, yağmur çamur demeden, her gün iki saat orada bekledi. Saat tam ikiyi vurduğunda orada oluyor, dört olduğundaysa boynunu bükük, geri dönüyordu. Hava çok yağmurlu ya da sert değilse kızını da yanına alıyor, beraber gidiyorlardı, diğer zamanlardaysa yalnız oluyordu fakat her ne olursa olsun, tek bir gün dahi gitmemelik etmiyordu.

Durduğu yer dolambaçlı küçük bir sokağın, karanlık ve kirli bir köşesiydi. Yakacak odun kesen bir adamın oturduğu kulübe o mezbelelikteki tek evdi, gerisi sadece duvardan ibaretti. Bekleyişinin üçüncü gününde adam, Lucie'yi fark etti.

“İyi günler kadın yurttaş!”

“Sana da yurttaş!”

Bu hitap şekli artık kararnameyle belirlenmişti. Bir süre önce daha sıkı vatanseverler tarafından gönüllü olarak benimsenmişti ama artık herkes için bir kanundu.

“Yine mi buralarda geziniyorsun kadın yurttaş?”

“Görüyorsun ya yurttaş!”

Haddinden fazla beden hareketi yapan ve ufak tefek bir adam olan oduncu (ki, bir zamanlar yol işçiliği yapmıştı) hapishaneyi işaret ederek oraya doğru bir bakış attı, sonra da komiklik olsun diye on parmağını, demir parmaklıkları çağrıştıracak şekilde yüzüne tutup parmaklarının arasından Lucie'ye baktı.

“Neyse, beni ilgilendirmez,” dedi ve odununu kesmeye devam etti.

Ertesi gün Lucie'ye bakındı ve görür görmez yanına yanaştı:

“Nasıl yani? Yine mi buralarda geziniyorsun kadın yurttaş?”

“Evet yurttaş.”

“Ah! Çocuğunu da mı getirdin? Bu senin annen mi küçük yurttaş?”

Küçük Lucie annesine sokularak, “Evet diyeyim mi aneciğim?” diye fısıldadı.

“Evet canım.”

“Evet annem yurttaş.”

“Ah, ne güzel. Neyse, beni ilgilendirmez. Ben işime gücüme bakarım. Bak, bu benim testerem. Ona küçük Giyotin diyorum. Lay lay lay, lay lay lay, hop, kelle gitti!” Oduncu konuşurken kütük yere düştü, o da onu alıp sepete attı.

“Ben kendime, odunların giyotincisi Samson diyorum. Bak, bak, seyret. Lay lay lom, lay lay lom, hop, bu sefer kadının kellesi gitti! Şimdi sıra çocukta! Seni yaramaz seni, gıdı gıdı gıdı! Onun da kellesi gitti. Tüm ailenin icabına baktık!”

Adam iki kütüğü daha sepete atarken Lucie’nin tüyleri diken diken oldu fakat ne yazık ki adam işini yaparken ona görünmemek, görüş alanının dışında kalmak mümkün değildi. Bu yüzden oraya her gidişinde gönlü olsun diye önce onunla konuştu, arada da içki parası verdi; adam da her seferinde bu paraları hiç nazlanmadan kabul etti.

Oduncu meraklı bir adamdı; Lucie bazen adamı unutup, hapishanenin çatısına ve parmaklıklarına bakıp iç geçirerek kocasını düşünürken, adamın kendisine baktığını fark edip kendine gelirdi; adam, işi gücü bırakmış, bir dizini tezgâhına dayamış onu seyrediyor olurdu. O anlarda genellikle, “Beni ilgilendirmez,” der ve tekrar büyük bir şevkle odun kesmeye koyulurdu.

Lucie tüm mevsimlerde ve her türlü hava koşulunda, kışın karında boranında, baharın ısıran rüzgârında, yazın kavurucu sıcağında, sonbaharın yağmurunda, her gün iki saatini orada geçirdi ve her gün oradan ayrılırken hapishanenin duvarlarını öptü. Babasından aldığı bilgiye göre, kocası onu görüyordu fakat bu ancak altı yedi seferde bir mümkün olabiliyordu; bir iki sefer art arda gördüğü olmuştu, bazen de bir iki hafta hiç görmediği oluyordu. Mühim olan görebilme ihtimalinin olması ve şansı yaver gittiğinde görebiliyor olmasıydı; işte sırf bu ihtimal için haftanın yedi günü orada beklemeye razıydı Lucie.

Tüm bunlar olup biterken ve babası, tüm o vahşetin ortasında başı dimdik yürümeye devam ederken aralık ayı gelip çatmıştı. Bir akşamüzeri hafifçe kar serpiştirirken Lucie yine o köşe başındaydı. Çılgınca kutlamaların yapıldığı bir festival günüydü. Yolda gelirken, evlerin, uçlarına kırmızı şapkalar geçirilmiş küçük mızraklarla, üç renkli kurdelelerle ve (tercihen üç renkli harflerle yazılmış) standart slogan olan “Bölünmez ve Tek Cumhuriyet. Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik ya da Ölüm!” yazılarıyla süslendiğini görmüştü.

Oduncunun gariban dükkânı öylesine küçüktü ki, yüzeyin tamamı bu sloganı yazmaya yetmemişti. Belli ki birilerine alelacele yazdırıvermişti fakat yazan kişinin “Ölüm” kelimesini sığdırmakta zorlandığı aşikârdı. İyi bir yurttaşa yaraşır biçimde, evinin çatısına mızrak ve kırmızı şapkasını koymuştu, ayrıca, penceresine de “Küçük Azize Giyotin” yazmayı ihmal etmemişti, zira o fettan dilber o dönem halk tarafından aziz ilan edilmişti. O gün dükkânı kapalıydı ve oduncu da orada değildi; bu durum Lucie’yi rahatlatmıştı, biraz yalnız kalıp kafasını dinleyebilecekti.

Fakat adam fazla uzakta değildi. Birtakım bağırış çağrışlar ve hareketlenmeler olduğunu fark eden Lucie korkuya kapıldı. Çok geçmeden, kalabalık bir grup, hapishane duvarının köşesinden dönerek akın akın yaklaşmaya başladı; tam ortalarında da İntikamcı Teğmen’le el ele tutuşmuş olan oduncu vardı. En az beş yüz kişi varlardı fakat sanki beş bin şeytan dans ediyor gibiydi. Müzik yoktu, sadece kendileri şarkı söylüyorlardı. Haşın bir tempo tutturmışlar, hep bir ağızdan diş gıcirtısına benzer sesler çıkararak dönemin popüler Devrim şarkısını söylüyorlardı. Kadınlı erkekli, kadın kadına, erkek erkeğe, şans eseri kim kime denk gelirse dans ediyorlardı. Başlangıçta, kaba kırmızı şapkalardan ve kaba yünlü paçavralardan oluşan bir kasırgayı andırıyorlardı fakat sokağı doldurup Lucie’nin yakınlarında dans etmek için durduklarında hepsi tek vücut olup kendilerinden ge-

çerek dans eden hayaletleri bir yaratığa dönüştüler. İleri geri hareketler yaptılar, birbirlerinin ellerine vurdular, kafalarını tutup sarstılar, kendi etraflarında döndüler, birilerini yakalayıp çift halinde döndüler; ta ki güruhun çoğunluğu yerlere devrilene kadar. Ayakta kalanlar el ele tutuşup dönmeye başladılar, sonra halka koptu ve iki halka oldular, sonra dört halka olup döndüler, döndüler; sonra birden durup yeniden vurmaya, tutmaya, sarsmaya başladılar; sonra, bu kez ters yönde dönmeye başladılar. Yine ansızın durup soluklandıktan sonra her şeye yeniden başladılar; yol boyunca sıra sıra dizilip başları önde, kolları havada, çılgık çılgıca, birinin üzerine çullanırmış gibi hareketler yaptılar. Hiçbir savaş, bu dans kadar dehşet verici olamazdı. Bu dans kesinlikle yozlaşmış bir eğlence şekliydi; bir zamanlar masumken şeytani bir hal almıştı; son derece sağlıklı bir hoş vakit geçirme aracıyken, insanların kanlarını fokurdatan, akıllarını başlarından alan, yüreklerini donduran bir araca dönüşmüştü. İçinde bir miktar zarafet barındırıyorsa da, doğası gereği iyi olan şeylerin nasıl da çarpıtılıp sapkınlaşabildiğini göstermesi bakımından, bu durum onu daha da çirkinleştiriyordu. Bakirelerin çıplak bağrıları, çocuk yaştakilerin kendinden geçmiş güzel başları, kan ve pisliğe bulanmış zarif ayaklar, bu şirazesini kaymış çağın birer tezahürüydü.

Bu dansın adı Carmagnole'dü.³⁰ Her şey bittikten sonra Lucie, oduncunun evinin kapısının önünde dehşete düşmüş ve afallamış bir halde kalakalmıştı. Tüy gibi kar taneleri usul usul yağıyordu; kar, hiç olmadığı kadar bembeyaz ve yumuşacık kaplamıştı her yeri.

Elleriyle gözlerini kapattıktan sonra bir an için gözlerini açan Lucie, karşısında babasını görmüştü. “Ah babacığım,” demişti, “ne korkunç, ne vahşi bir manzara bu!”

“Biliyorum canım, biliyorum. Pek çok kereler gördüm. Korkma! O insanların hiçbirisi sana zarar vermez.”

---

30 Fransız Devrimi sırasında popüler bir dans. (ç.n.)

“Kendim için korkmuyorum ki babacığım. Fakat kocamın, bu insanların insafına kaldığını düşününce...”

“Charles’ı yakında onların insafından kurtaracağız. Onu pencereye tırmanırken bırakıp sana haber vermeye geldim. Etrafta seni görebilecek kimse yok, çatının altındaki pencereye bir öpücük gönderebilirsin.”

“Göndermez miyim hiç babacığım, öpücükle beraber ruhumu da gönderirim!”

“Onu göremiyorsun değil mi benim bahtsız yavrum?”

“Hayır babacığım,” dedi Lucie hasretle kavrulup hıçkırarak elini öperken, “göremiyorum.”

O sırada karda bir ayak sesi duyuldu; bu, Madam Defarge’dı. “Selam olsun kadın yurttaş,” dedi Doktor. “Selam olsun yurttaş,” dedi kadın yanlarından geçip giderken. Tüm konuşma bundan ibaretti. Madam Defarge bembeyaz yolda bir gölge gibi kayboldu.

“Koluma gir canım. Onun hatırı için, buradan ayrılırken mutlu ve cesur görün. Aferin, işte böyle.” Bulundukları yerden ayrılmışlardı. “Üstelik bu neşen boşa değil; Charles yarın mahkemeye çıkacak.”

“Yarın mı!”

“Kaybedecek vaktimiz yok. Ben hazırlıklıyım fakat Charles mahkemeye çıkmadan önce alınması mümkün olmayan tedbirleri şimdi almamız gerekiyor. Ona henüz celp gitmedi fakat ben yarın mahkemeye çıkacağını ve Conciergerie’ye³¹ gönderileceğini biliyorum; önceden haber aldım. Korkmuyorsun, değil mi?”

“Size güveniyorum.” Lucie zar zor cevap verebilmişti.

“Bana tamamen güvenmelisin. Tüm endişelerin yakında sona erecek canım benim; birkaç saat sonra ona kavuşacaksın; onun için her türlü güvenlik önlemini aldım. Şimdi Lorry’yi görmem lazım.”

---

31 Mahkemeye çıkarılacak mahkûmların gönderildiği hapishane. (ç.n.)

Doktor birden durakladı. Duyma menzilinde hantal tekerlek sesleri vardı. Bunun ne anlama geldiğini ikisi de biliyorlardı. Bir. İki. Üç. Lâl olmuş karın üzerinde üç araba, korkudan ödleri kopmuş yükleriyle ilerliyordu.

Doktor, kızını diğer tarafa çevirerek, “Lorry’yi görmem lazım,” diye tekrarladı.

Güvenilir yaşlı beyefendi onun hâlâ hayatta en çok güvendiği insandı; ona güvenmekten hiç vazgeçmemişti. El konan ve kamulaştırılan mallar konusunda, ona ve tuttuğu kayıtlara sıklıkla başvuruluyordu. Kurtarabileceği malları sahipleri için kurtarıyordu. Tellson’a emanet edilmiş malları ondan daha iyi koruyabilecek, daha güvenilir biri olamazdı.

Çamursu bir kırmızıya ve sarıya bürünmüş gökyüzü ve Seine Nehri’nden yükselen pus, karanlığın bastıracağıının haberini veriyordu. Bankaya vardıklarında hava neredeyse kararmıştı. Monsenyör’ün ihtişamlı konutu tümenden küle dönmüş ve terk edilmişti. Avludaki toz ve kül yığınının üzerinde, “Kamu malı. Bölünmez ve Tek Cumhuriyet. Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik ve Ölüm!” yazıyordu.

O sırada Mr. Lorry’nin yanında kim olsa beğenirsiniz? Sandalyenin üzerine binici ceketi asılı olan kişi kimdi acaba? Afallamış ve şaşkın bir halde sevdiğini kollarına almak için dışarı çıkan bu adam kimin yanından gelmişti? Kafasını az önce çıkmış olduğu kapıya çevirip sesini yükselterek, Lucie’nin titrek sesiyle söylediği, “Conciergerie’ye gönderilmiş ve yarın mahkemeye çıkacakmış,” sözünü kim tekrar etmiş olabilir?

Altıncı Bölüm

Zafer

Beş yargıç, bir savcı ve belirlenmiş jüriden oluşan korkunç mahkeme her gün toplanıyordu. Her akşam gönderilen listeler, hapishanelerde gardiyanlar tarafından mahkûmlara yüksek sesle okunuyordu. Gardiyanların klişeleşmiş esprisi suydı: “Hey içeridekiler, gelin de gazetenin akşam baskısını dinleyin!”

“Darnay adıyla bilinen Charles Evrémonde!”

Akşam gazetesinin okunma merasimine nihayet La Force’ta da başlanmıştı. İsmi okunan mahkûm, gidip ölüme mahkûm edilenlerden farklı bir noktada dururdu. Darnay adıyla bilinen Charles Evrémonde bu uygulamayı gayet iyi biliyordu; bu şekilde yüzlercesinin göçüp gidişine tanıklık etmişti.

İsimleri okuyabilmek için gözlük takmış olan yüzü gözü şiş gardiyan, Darnay’ın doğru yere geçtiğinden emin olmak için bir bakış attıktan sonra, her isimden sonra hafifçe duraklayarak listenin üzerinden geçti. Listede yirmi üç isim vardı fakat sadece yirmi tanesine bir cevap gelmişti çünkü ismi okunanlardan biri zindanda ölüp unutulmuştu, diğer ikisiyse çoktan giyotine kurban gitmiş ve yine unutulmuştu. Liste, Charles’ın hapishaneye geldiği ilk gece adı geçen mahkûmlarla tanıştığı o kemerli odada okunmuştu. O gece

taniştiğı herkes toplu katliamda ölmüştü; aslına bakılırsa, buraya geldiğinden beri sempati duyup da veda etmek zorunda kaldığı kim varsa, darağacında can vermişti.

Alelacele birtakım veda sözleri ve iyi niyet belirten ifadeler telaffuz edildikten sonra vedalaşma faslı bitivermişti. Her gün yaşanan, olağan bir hadiseydi bu ve La Force cemiyeti, o gece oynanacak olan, kaybedene ceza verilen “feda oyunu” ve verilecek küçük konser için hazırlıklara giriştiler. Demir parmaklıkların önünde birikip gözyaşı döktüler fakat bir yandan da eğlencede yer alacak olan yirmi kişinin yerine başkalarının bulunması gerekiyordu, gelgelelim hücrelerine kilitlenme saatine az kalmıştı ve ortak oda ve koridorlar, gece boyunca bekçilik etsinler diye devasa köpeklere devrediliyordu. Mahkûmlar duygusuz ya da duyarsız insanlar değillerdi fakat mevcut şartlar böyle davranmayı gerektiriyordu. Arada hafif bir fark olsa da bu tür davranışlar, bir tür çılgınlık ya da sarhoşluk haline benziyordu; bazı insanların, giyotine gereksiz bir gözüpeklikle gitmelerinin ya da giyotinle ölecek olmakla böbürlenmelerinin, halkın zihnini tümünden allak bulak etmiş bir tür enfeksiyon sonucu olduğu düşünülebilirdi. Salgın dönemlerinde, aramızdan bazıları bu hastalıklara gizliden çekim duyacak, bu hastalığa yakalanıp ölmeyi arzulayacaktır. Hepimizin içinde, gizli bir yerlerde bu tür tuhaf eğilimler vardır ve bunlar doğru şartlar oluştuğunda açığa çıkar.

Conciergerie’ye giden yol kısa ve karanlıktı; böcek istilasası altındaki hücrelerinde geceler de uzun ve soğuk. Ertesi gün, Charles yargılanmadan önce on beş kişi sanık kürsüsüne çıktı. On beşi de suçlu bulundu; duruşmalar toplamda bir buçuk saat sürdü.

Nihayet, “Darnay adıyla bilinen Charles Evrémonde!” diye seslenildi ve Darnay sanık olarak kürsüye çağrıldı.

Kürsüde oturan yargıçlar tüylü şapkalar takmışlardı; onların dışında şapka namına çoğunlukla üç renkli rozet takılmış kaba kırmızı şapkalar vardı. Charles Darnay, jüriye ve

bu gürültücü seyirci topluluğuna baktığında, ayakların baş, başların ayak olduğunu düşünmüş olmalıydı; caniler, dürüst insanları yargılıyordu. Mevcut sahnenin ruhuna, kendilerine yaraşır biçimde, yani aşağılıkça, acımasızca ve kalitesizce şekil verenler, şehrin en aşağılık, en acımasız, en kalitesiz tabakasıydı; kontrolsüzce bağıra çağıra yorum yapıyor, alkışlıyor, itiraz ediyor, öngörülerde bulunuyor ya da kararları olubittiye getirmeye çalışıyorlardı. Erkeklerin çoğunun üzerinde türlü türlü silahlar vardı; kadınlarınsa kimisinde bıçak vardı, kimisinde hançer, kimisi mahkemeyi seyrederken bir şeyler yiyip içiyor, çoğunluğuysa örgü örüyordu. Örgü örenlerin içinde biri vardı ki, örgüsünü örerken kolunun altına bir parça örgü sıkıştırmıştı. Kadın en ön sırada, barikatın oradan sonra bir daha görmediği fakat adının Defarge olduğunu hemen hatırladığı bir adamın yanında oturuyordu. Charles, kadının, yanındaki adamın kulağına bir iki defa bir şeyler fısıldadığını gördü; kadın, adamın karısı gibi görünüyordu fakat Charles'ın bu ikiliye dair asıl dikkatini çeken husus, çok yakınında olmalarına rağmen ondan tarafa hiç bakmıyor oluşlarıydı. İnatçı bir kararlılıkla bir şeyler beklercesine yalnızca jüriye bakıyor, başka bir tarafa kesinlikle bakmıyorlardı. Başkanın hemen altında, her zamanki kıyafetiyle Doktor Manette oturuyordu. Mahkûmun görebildiği kadarıyla, mahkemeye ilişkisi bulunmayan ve kaba saba Carmagnole kıyafeti giymeyip kendi günlük kıyafetlerini giyen sadece Mr. Lorry ile oydu.

Darnay adıyla bilinen Charles Evrémonde, savcı tarafından, tüm göçmenlerin sınır dışı edilmesini öngören kararname gereğince, Cumhuriyet'e borcunu hayatıyla ödemesi gereken bir göçmen olarak suçlu bulundu. Söz konusu kararnamenin o Fransa'ya döndükten sonra çıkmış olması durumu değiştirmiyordu. Ortada bir kararname vardı ve o da tam karşılarındaydı; Fransa'da yakalanmıştı ve şimdi de kellesi isteniyordu.

“Kellesini uçurun!” diye bağırdı seyirciler. “O bir Cumhuriyet düşmanı!”

Başkan bağırtıları susturmak için zilini çaldı ve mahkûma, senelerce İngiltere’de yaşamış olduğunun doğru olup olmadığını sordu.

Su götürmez biçimde doğrudu.

Peki bu durumda kendisi bir göçmen miydi? Kendini ne şekilde tanımlıyordu?

Yasanın mantığına ve ruhuna göre, göçmen olarak tanımlanmayacağını umut ediyordu.

Başkan bunun nedenini merak etmişti.

Çünkü, taşımaktan hoşlanmadığı bir unvandan ve sahip olmaktan hoşlanmadığı bir konumdan kendi rızasıyla feragat etmiş ve “göçmen” kelimesi mahkeme tarafından mevcut şekliyle tanımlanmadan önce ülkesini terk etmişti; Fransa’da sömürülen halkın sırtından geçinmek yerine, geçimini İngiltere’de kendi alın teriyle sağlamayı tercih etmişti.

Buna dair bir kanıtı var mıydı?

Darnay iki şahidin adını verdi: Théophile Gabelle ve Alexandre Manette.

Fakat İngiltere’de evlenmiş olduğu doğru muydu?

Doğrudu fakat evlendiği kadın İngiliz değildi.

Fransız vatandaşı mıydı?

Evet, Fransa’da doğmuştu.

Adı ve ailesi?

“Lucie Manette, şurada oturmakta olan iyi yürekli Doktor Manette’in biricik kızı.”

Bu yanıt seyircilerde mutlu bir tepkiye yol açmıştı. Tanınmış doktorun lehine yapılan tezahürat salonu çınlattı. İnsanların duyguları öylesine değişkendi ki, az önce sokağa sürükleyip öldürmeye can attıkları mahkûma yiyecekmiş gibi bakan vahşi gözlerden şimdi yaşlar süzülüyordu.

Charles Darnay, bu tekinsiz yoldaki ilk adımlarını, Doktor Manette’in tekrar tekrar vurguladığı direktiflere göre

atmıştı. Bu temkinli danışman önünde uzanan yolun her adımını planlamış ve her milimini hesap etmişti.

Başkan, Fransa'ya neden döndüğünü ve neden daha önce değil de o tarihte döndüğünü sordu.

Daha önce dönmemişti çünkü Fransa'da, feragat ettiği mallar dışında, yaşamını idame ettirebilme olanağı yoktu; oysa İngiltere'de Fransız dili ve edebiyatı dersleri vererek geçimini sağlayabiliyordu. O tarihte neden döndüğü sorusuna gelince; dönmediği takdirde hayatı tehlikeye girebilecek bir Fransız yurttaşın yazılı ve son derece dokunaklı ricası üzerine geri dönmüştü. Ne pahasına olursa olsun, kendisi için ne denli tehlikeli olursa olsun, bir yurttaşın hayatını kurtarmak ve onun için tanıklık edip gerçekleri anlatmak için dönmüştü. Böyle bir şey, Cumhuriyet'e karşı işlenmiş bir suç kabul edilebilir miydi?

Güruh büyük coşkuyla, "Hayır!" diye bağırdı ve başkan onları susturmak için yine zilini çaldı. Zilin bir etkisi olmamış, kalabalık kendi arzusuyla oradan ayrılana dek, "Hayır!" diye bağırmaya devam etmişti.

Başkan, bahsi geçen yurttaşın adını öğrenmek istedi. Sanık, o yurttaşın ilk şahidi olduğunu belirtti. Daha sonra da, kendinden emin bir şekilde, barikatın orada kendisinden alınmış olan fakat başkanın önündeki kâğıtların arasında olduğundan şüphe etmediği o mektuptan bahsetti.

Doktor, mektubun orada olmasını sağlamış ve Charles'a bu konuda teminat vermişti, böylece duruşmanın bu aşamasında mektup bulunup yüksek sesle okundu. Yurttaş Gabelle'den mektubu teyit etmesi istendi, o da teyit etti. Yurttaş Gabelle, sonsuz bir nezaket ve incelikle, çok sayıdaki Cumhuriyet düşmanıya uğraşmak zorunda kalan mahkemenin üzerindeki iş yükü yüzünden, üç gün öncesine kadar, kendisinin Abbaye Hapishanesi'nde bir miktar ihmal edilmiş olabileceğini –hatta mahkemenin o vatanperver gözünden tümünden kaçmış olduğunu– ima etti; üç gün önce mahkemeye

çıkarılıp Darnay adıyla bilinen yurttaş Evrémonde'un teslim olmasıyla, jürinin kendisine yöneltmiş olduğu suçlamaların ortadan kalktığını ve serbest bırakıldığını da ilave etti.

Ondan sonra Doktor Manette'in sorgulanmasına geçildi. Doktor'un kişisel popülaritesi ve verdiği yanıtların netliği son derece olumlu bir intiba bırakmıştı; sorgulamanın devamında da, uzun süren tutukluluğun ardından, sanığın tanıdığı ilk arkadaşı olduğunu, İngiltere'de bulunduğu zaman zarfında, sürgünde bulunan kızına ve kendisine son derece bağlı ve sadık olduğunu, İngiltere'deki aristokrat hükümeti desteklemediği, hatta o hükümet tarafından İngiltere düşmanı ve Amerika Birleşik Devletleri yanlısı olduğu iddiasıyla idamla yargıldığını son derece tane tane, açık, dürüst ve içtenlikli bir biçimde anlatınca, jüri ve seyirciler yek vücut oldular. En sonunda da, orada hazır bulunan İngiliz beyefendisi Mösyö Lorry'nin de, kendisi gibi İngiltere'deki mahkemede tanıklık ettiğini ve sözlerini teyit edebileceğini söyleyince, jüri bu kadarının kendileri için yeterli olduğunu ve eğer başkan hazırsa oylarını açıklayabileceklerini ifade etti.

Jüri üyeleri tek tek ve yüksek sesle oylarını açıklarken, seyirciler her seferinde büyük bir coşkuyla alkışladı. Tüm oylar mahkûmun lehineydi; bunun üzerine başkan mahkûmun serbest bırakıldığını ilan etti.

Sonra, kalabalığın ruh halinin değişkenliğini, ya da cömertliğe ve merhamete yakınsayan iyi dürtülerini gösteren ya da gaddar öfkelerini birdenbire tetikleyebilecek bir şey olarak gördükleri o alışılmadık sahnelerden biri yaşandı. Bu türden alışılmadık sahnelerin ardında ne tür gerekçelerin olduğunu kimse tam olarak bilemezdi; muhtemelen ikincisi ağır basmak üzere, bu üçünün karışımıydı. Mahkûmun be-
raati ilan edildikten sonra –nasıl ki başka zamanlarda kan oluk oluk akıyorsa– gözyaşları sel olup akmıştı; kadın erkek, herkes mahkûmun yanına koşup onu kardeşçe kucaklamıştı; Darnay, uzun ve sağlıklı koşullar altındaki tutuklu-

luk halinden dolayı yorgunluktan bayılmak üzereydi; ayrıca gayet iyi biliyordu ki aynı insanlar, farklı yönden esecek bir rüzgârın etkisiyle, onu aynı coşkuyla paramparça edip parçalarını sokaklara saçabilirlerdi.

Diğer sanıklara yer açmak için Charles dışarı çıkarılınca, tüm o kucaklaşmalardan ve okşamalardan kurtulmuştu. Ondan sonra beş sanık daha, sözlü ya da fiili olarak destek vermedikleri gerekçesiyle, Cumhuriyet düşmanı olarak yargılanmıştı. Bir idam fırsatını kaçırmış olan mahkeme ve halk, hiç vakit kaybetmeden kaybı telafi etmek adına, daha Darnay oradan ayrılmadan bu beş kişinin yirmi dört saat içinde idam edilmesine karar vermişti. Sanıklardan ilki, Darnay'e haberi, hapishanede âdet olduğu üzere—parmağını havaya kaldırarak— Ölüm işareti yaparak verdi, sonra herkes bir ağızdan, “Yaşasın Cumhuriyet!” diye bağırdı.

Bu beş sanığın izleyici kitlesi, duruşmanın uzatılmasını gerektirecek kadar büyük değildi; Darnay ve Doktor Manette kapıdan çıkarken, mahkemede gördükleri herkesi kapsayan büyük bir kalabalık dışarıda onları bekliyordu; Charles'ın nafile bakındığı iki kişi hariç. Charles dışarı çıktığında, güruh yine üzerine çullandı; tek tek ve toplu halde ağlaşıyor, sarılıyor ve bağıryorlardı. Nehir kıyısındaki bu çılgın sahne, nehrin suları yükselip kıyıdaki insanlar gibi çıldıracaya dek devam etti.

Darnay'i, mahkeme salonundan ya da odalardan ya da koridorlardan birinden almış olabilecekleri büyük bir sandalyeye oturttular. Sandalyeye kırmızı bir bayrak sermişler, arkasına da, ucunda kırmızı bir şapka asılı olan bir mızrak takmışlardı. Böylelikle bir zafer arabası yapmışlardı ve Doktor'un ısrarlı ricaları bile, Darnay'i omuzlarında evine kadar taşımalarına engel olamamıştı. Etrafının kırmızı bir şapka deniziyle çevrili olduğunu gören ve fırtınanın etkisiyle derinlerden yükselen virane suratları fark eden Darnay'in kafası iyice allak bullak olmuş, o an giyotine götürülmek üzere bir arabaya bindirilmiş olduğu duygusuna kapılmıştı.

Kalabalık, bu bir kâbusu andıran, çığrından çıkmış geçit töreniyle, önlerine çıkanla kucaklaşıp Darnay'i işaret ederek onu taşımaya devam etti. Karla kaplı caddeleri Cumhuriyet'in rengi kırmızıya boyayarak, zikzaklar çizip rap rap yürüyerek, daha önceden çok daha koyu renk veren bir boyayla kırmızıya boyadıkları sokaklardan geçerek Darnay'in yaşadığı binanın avlusuna vardılar. Babası, Lucie'yi hazırlamak için önden gitmişti, yine de Lucie kocasını karşısında görünce bayılıp kollarına yığılıvermişti.

Darnay onu kalbinin üzerine basıp güzel başını, kendi yüzüyle kalabalığın arasına aldı; böylece Lucie'nin, onun göz yaşlarıyla birleşen dudakları görünmeyecekti. O sırada kalabalığın içinden bazıları dans etmeye başladı. Birden diğerleri de dans etmeye başladı ve çok geçmeden avluda bir Carmagnole çılgınlığıdır aldı yürüdü. Sonra, kalabalıktan genç bir kadını boşalan sandalyeye Özgürlük Tanrıçası niyetine oturtup büyük bir coşkuyla ve yan sokaklara taşarak nehir boyunca taşıldılar, sonra da köprüden geçirdiler; Carmagnole bir girdap gibi herkesi kendine çekmiş, âdeta onları yutmuştu.

Darnay, yanında zafer kazanmış ve gururlu bir edayla duran Doktor'un elini sıktıktan, Carmagnole seline kapılmamak için mücadele etmekten nefes nefese kalmış olan Mr. Lorry'nin elini tuttuktan, kollarını boynuna dolayabilsin diye havaya kaldırılan Küçük Lucie'yi öptükten, Küçük Lucie'yi kucağına alıp havaya kaldırmış olan, her daim coşkulu ve vefalı Pross'a sarıldıktan sonra karısını kucağına alıp yukarıdaki odalarına taşıdı.

“Lucie! Canım! Bak, özgürüm artık!”

“Ah, Charles, sevgilim, diz çöküp dua ettiğim Tanrı'ya şükranlarımı sunmalıyım!”

İkisi de tüm kalpleriyle, saygıyla başlarını öne eğdiler. Lucie'yi tekrar kollarına aldığı anda ona, “Şimdi de babanla konuşmalısın canım. Onun benim için yaptığını Fransa'da hiç kimse yapamazdı,” dedi.

Nasıl ki yıllar, yıllar önce, babasının çaresiz başını göğsüne yasladıysa, şimdi de kendi başını babasının göğsüne yaslamıştı. Doktor, kızının kendisi için yaptıklarına karşılık verebildiği, kendi acıları yüzünden ona yaşattıklarını telafi edebildiği için mutlu ve gücünden dolayı gururluydu. Ona, “Zayıf olmamalısın canım,” diye serzenişte bulundu, “titreme artık, bak, onu kurtardım.”

Yedinci Bölüm

Kapının Çalınışı

“Onu kurtardım,” demişti Doktor. Darnay, sık sık tekrar eden rüyalarından birini görmediğini anlamıştı; o an gerçekten de oradaydı. Yine de karısı zangır zangır titriyordu; belli etmemeye çalıştığı ağır bir korku çökmüştü içine.

Ülkenin genel havası bunca ağır ve karanlıkken, insanlar bu denli ihtirasla intikam peşine düşmüşken ve ruh halleri bu denli dengesizken, masumlar, küçücük bir şüphe yüzünden ya da safi kötülükten sürekli öldürülüyorken, en az kendi kocası kadar suçsuz ve başka insanlar için en az kocası kadar değerli insanın, her gün onun hasbelkader kurtulduğu kaderi yaşadığını unutmak öylesine zordu ki, yüreğindeki hafiflemesi gereken o ağırlık bir türlü hafiflemiyordu. Soğuk akşamüstünün gölgeleri düşmeye başlamıştı ve o saatte bile dehşet saçan ölüm arabaları sokaklardan geçmeye devam ediyordu. Lucie’nin aklı bir an oraya kaymış, gözleri, idam mahkûmlarının arasında kocasını aramıştı; sonra kocasının yanı başındaki gerçek varlığına daha da sokulmuş ve daha çok titremeye başlamıştı.

Babası, kızının o kadınsı zaafı karşısında öylesine şefkatli bir dirayet sergiliyor ve onu öylesine keyiflendirmeye çalışıyordu ki, bu, görülmeye değer, harika bir manzaraydı. O

an ne o çatı katı vardı, ne ayakkabı yapmak ne de Kuzey Kulesi, Yüz Beş! Kendine koyduğu hedefi gerçekleştirmiş, sözünü tutmuş, Charles'ı kurtarmıştı. Varsın hepsi omzuna yaslansın, ondan güç alsınlardı.

Evin ihtiyaçlarını karşılarken tutumlu olmak zorundaydılar; sadece insanları rencide etmeden ve kendilerini onların gözüne sokmadan yaşamanın en güvenli yolu bu olduğu için değil, aynı zamanda, zengin olmadıkları için; Charles mahkûmiyeti boyunca o iğrenç yemeklere, gardiyanlara ve kendisinden daha kötü durumda olan mahkûmlara epey para ödemek zorunda kalmıştı. Hem bu sebepten, hem de ev içi casusluk faaliyetinin önüne geçmek için hizmetçi tutmadılar; avlunun girişinde duran bir yurttaş ve kadın yurttaş arada onlara hizmet veriyordu; ayrıca, artık Mr. Lorry tarafından neredeyse tam zamanlı olarak onların hizmetine tahsis edilmiş olan Jerry de günlük işlerini yapıyor ve geceleri orada yatıyordu. Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik ya da Ölüm ilkelerine dayanan Tek ve Bölünmez Cumhuriyet'in hükümlerine göre, her evin kapısında ya da kapı dikmesinde, yerden belli bir yükseklikte, belli büyüklükteki harflerle, okunur biçimde o evde yaşayan herkesin isminin yazılması gerekiyordu. Bu sebeple, Mr. Jerry Cruncher'ın ismi de kapı dikmesinin üzerindeki tabelayı süslüyordu; akşamüstü gölgeler iyice kararmaya başladığında ismin sahibi, Darnay adıyla bilinen Charles Evrémonde'un ismini de listeye eklemek için, Doktor Manette'in tuttuğu boyacıyla birlikte çıkageldi.

Dönemin üzerine karanlık bir gölge gibi çöken genel korku ve güvensizlik hali sebebiyle, en sıradan gündelik yaşam bile dönüşüme uğramıştı. Pek çoklarında olduğu gibi, Doktor'un küçük hanesinde de, o gün tüketilecek ihtiyaç malzemeleri akşamdan, çeşitli dükkânlardan azar azar alınıyordu. Genel olarak arzu edilen, dikkat çekmemek, dedikodu ve kıskançlığa fırsat verecek en küçük bir duruma mahal vermemekti.

Son birkaç aydır, erzak tedarik etme görevini Miss Pross ile Mr. Cruncher yerine getiriyordu; ilki parayı taşıyordu, ikincisi sepeti. Her akşamüstü, sokak lambalarının yandığı saatte bu görevi yerine getirmek için yola koyuluyor ve evin ihtiyaçlarını satın alıyorlardı. Uzun yıllar Fransız bir ailenin yanında çalışmış olan Miss Pross, kafasını kullanmış olsaydı Fransızca'yı anadili gibi konuşuyor olurdu fakat onun pek o taraklarda bezi yoktu; bu sebeple, kendi deyişiyle bildiği “ıvır zıvır” kelimelerin sayısı Mr. Cruncher’ın bildiğinden fazla değildi. Bu yüzden alışveriş yapma tarzı, sanki dükkân sahibinin kafasına atar gibi, başka hiçbir şey söylemeksizin ve ürüne dair herhangi bir bilgi vermeksizin, almak istediği şeyin adını söylemek şeklindeydi; eğer söylediği isim, almak istediği ürüne ait değilse de, etrafına bakınıp onu buluyor, eline alıp pazarlık bitene kadar bırakmıyordu. Her alışverişte muhakkak pazarlık yapardı; ürünü sımsıkı elinde tutar, fiyat ne olursa olsun, dükkân sahibinin eliyle işaret ettiği rakamın bir eksiğini işaret ederdi.

Gözleri mutluluktan kıpkırmızı olan Miss Pross, “Evet Mr. Cruncher, hazırsanız ben de hazırım.”

Jerry bir homurdanma sesi çıkararak Miss Pross’un emrinde olduğunu ifade etti. Pas lekeleri çoktan silinip gitmişti fakat kirpi gibi saçlarını törpüleyebilecek bir kuvvet yoktu.

“İhtiyacımız olan bir sürü şey var,” dedi Miss Pross, “ve vaktimiz kıymetli. Her şeyden önemlisi, şarap almamız gerekiyor. Biz şarabımızı nereden alırsak alalım, o kırmızı kafalar kadeh kaldırıp içecek bir bahane buluyorlar.”

“Sizin ya da ihtiyarın sağlığına da içseler sizin için fark eden bir şey olmaz diye tahmin ediyorum,” dedi Jerry.

“O kim?” diye sordu Miss Pross.

Mr. Cruncher biraz çekinerek, “İhtiyar Nick’ten³² bahsediyorum,” diye açıklama yaptı.

---

32 Şeytan. (e.n.)

“Hah!” dedi Miss Pross. “Bunlar gibi yaratıkların ne mal olduğunu anlamak için allameicihan olmaya gerek yok. Tek bildikleri gece yarısı katliamları ve şeytanlık.”

“Şşş! Lütfen, lütfen söylediklerimize dikkat edelim canım!” diye haykırdı Lucie.

“Tamam, tamam, dikkat ediyorum,” dedi Miss Pross, “fakat şimdi biz bizyiz diye söyleyebilirim; umarım soğan ve tütün kokulular sokaklarda bize sarılmaya falan kalkmazlar. Yalnız, uğurböceğim, ben gelene kadar şöminenin önünden kalkmak yok! Ben gelene kadar yeni kavuştuğun kocanla ilgilen; hazır onu bulmuşken o güzel başını onun omzundan kaldırma! Çıkmadan bir soru sorabilir miyim acaba Doktor Manette?”

“Sanırım bu özgürlüğünüzü kullanabilirsiniz,” dedi Doktor gülümseyerek.

“Rica edeceğim bana özgürlük demeyin; o sözü duymaktan gına geldi,” dedi Miss Pross.

“Şşş, lütfen ama! Yine mi?” diye sitem etti Lucie.

“Bak canım,” dedi Miss Pross, “işin aslı şu ki, ben hâlâ Majesteleri Kral Üçüncü George’un tebaasıyım,” dedi ve kralın adını zikrederken dizlerini bükerek reverans yaptı. “Bu yüzden de şiarım şudur: ‘Kahrolsun onların politikaları, yerin dibine batsın hileleri hurdaları, biz umudumuzu ona bağlamışız, Tanrı Kral’ı korusun!’”

Mr. Cruncher, ona olan sadakatini göstermek için, sanki kilisedelermiş gibi, fısır fısır tekrarlardı Miss Pross’un sözlerini.

“Yüreğinizde gerçek bir İngiliz barındırmanıza memnun oldum fakat keşke üşütmeseydiniz de sesiniz bu kadar kısılmasaydı,” dedi Miss Pross onaylar biçimde. “Neyse, sorum şu Doktor Manette, buradan kurtulabilmek gibi bir olasılık var mı acaba?” İyi kalpli kadın, konuyu tesadüfen açmış gibi yaparak, herkesi son derece endişelendiren bir meseleyi hafifletmeye çalışıyordu.

“Korkarım henüz yok. Charles açısından hâlâ tehlikeli olabilir.”

Miss Pross biricik kuzusunun şöminenin ışığında parılayan altın saçlarına bakıp iç çekişini neşeyle savuşturarak, “Amaan, ne yapalım!” dedi, “O zaman biz de sabredip bekleriz. Kardeşim Solomon’un her zaman dediği gibi, dik durup mücadeleye devam etmeliyiz. Haydi Mr. Cruncher! Oradan kalkmak yok Uğurböceğim!”

Lucie’yi, kocasını, babasını ve çocuğunu parlak ateşin başında bırakıp dışarı çıktılar. Mr. Lorry’nin de bankadan gelmesini bekliyorlardı. Miss Pross lambayı yakmış fakat şömine ateşinin verdiği ışığın tadını çıkarsınlar diye köşede bir yere koymuştu. Küçük Lucie, ellerini yaşlı adamın koluna dolamış, büyükbabasının yanında oturuyordu; büyükbabası ona, fısıltıyı geçmeyen bir sesle, bir zamanlar kendisine iyilik etmiş bir mahkûma yardım ederek, hapishane duvarını yarıp mahkûmu dışarı çıkaran güçlü ve harika bir iyilik perisinin hikâyesini anlatıyordu. Her şey sessiz ve dingindi ve Lucie eskisine göre çok daha rahatlamış haldeydi.

Birden, “O da nedir?” diye bağırdı.

“Canım!” dedi babası hikâyesini anlatmayı bırakıp elini kızının elinin üzerine koyarak. “Kendine hâkim ol lütfen. Ne kadar da tedirginsin! En ufak bir şeyde –hatta durduk yere– irkiliyorsun. Sen babanın kızısın unutma!”

Lucie solgun yüzü ve titreyen sesiyle, davranışını mazur göstermeye çalışarak, “Merdivenlerde tuhaf bir ayak sesi duyar gibi oldum babacığım,” dedi.

“Merdivenler ölüm kadar sessiz canım.”

O kelimeyi söyler söylemez kapıya vuruldu.

“Ah, babacığım! Kim olabilir? Saklan Charles. Onu kurtarmamız lazım!”

“Yavrum,” dedi Doktor ayağa kalkıp elini kızının omzuna koyarak, “Ben onu *zaten* kurtardım. Bu zayıflık nedir böyle ama canım! Ben kapıya bakayım.”

Lambayı eline alarak aradaki iki odadan geçip kapıyı açtı. Kılıçlı ve tüfekli, kırmızı şapka takmış dört adam sert adımlarla içeri girdiler.

“Darnay adıyla bilinen Yurttaş Evrémonde,” dedi adamlardan biri.

“Kim arıyordu?” diye soruyla yanıt verdi Darnay.

“Ben arıyorum. Biz arıyoruz. Seni tanıyorum Evrémonde, bugün mahkemeden önce görmüştüm. Cumhuriyet adına seni tekrar tutukluyoruz.”

Dört adam, karısı ve çocuğunun sımsıkı kenetlendiği Darnay’in etrafını sardılar.

“Nasıl ve neden tekrar tutuklandığımı söyler misiniz?”

“Şimdilik doğruca Conciergerie’ye gideceğini bil yeter, gerisini yarın öğrenirsin. Yarın mahkemeye çıkacaksın.”

Bu ani ziyaretin taşa çevirdiği Doktor Manette, elinde lambasıyla kalakalmıştı; sanki lambayı tutsun diye yapılmış bir heykeldi. Bu sözler üzerine, lambayı elinden bırakıp sözlerin sahibini, kendisine bol gelen yünlü kırmızı gömleğinin yakasından kaba olmayacak biçimde tutarak şöyle dedi:

“Onu tanıdığınızı söylediniz. Beni tanıyor musunuz peki?”

“Evet, sizi tanıyorum Yurttaş Doktor.”

“Sizi hepimiz tanıyoruz Yurttaş Doktor,” dedi diğer üçü.

Doktor bir süre durakladıktan sonra sırayla hepsine dalgın dalgın bakarak alçak sesle şöyle dedi:

“O zaman onun sorduğu sorunun cevabını bana verir misiniz? Böyle bir şey nasıl olabilir?”

“Yurttaş Doktor,” dedi birinci adam gönülsüzce, “Saint Antoine bölgesinde hakkında yapılmış bir ihbar var.” İçeri giren diğer adamı işaret ederek, “Bu yurttaş Saint Antoine’li,” dedi.

İşaret edilen adam başıyla onaylayarak ekledi: “Saint Antoine tarafından suçlanıyor.”

“Neyle?” diye sordu Doktor.

“Yurttaş Doktor,” dedi birinci adam aynı gönülsüzlüğüyle, “daha fazla soru sormayın. Eğer Cumhuriyet sizden bir fedakârlık talep ederse, iyi bir vatansever olarak seve seve yerine getireceğinizden eminim. Cumhuriyet her şeyden önce gelir. Halk yücedir. Evrémonde, çabuk ol, acelemiz var.”

“Tek bir şeyi merak ediyorum,” diye ricada bulundu Doktor, “onu kimin ihbar ettiğini söyler misiniz?”

“Bu yasalara aykırı,” diye yanıtladı adam, “fakat şu Saint Antoine’dan gelen yurttaş sorabilirsiniz.”

Doktor bakışlarını adama çevirdi, yerinde huzursuzca kımıldanan adam, sakallarını sıvazladıktan sonra nihayet şöyle dedi:

“Aslında gerçekten de yasalara aykırı fakat hakkındaki bu son derece ağır ihbarı yurttaş Defarge ve kadın yurttaş Defarge yaptılar. Bir de, biri daha vardı.”

“Kimmiş o diğer kişi?”

“Gerçekten öğrenmek istiyor musunuz Yurttaş Doktor?”

“Evet.”

“O halde,” dedi Saint Antoineli adam, yüzünde tuhaf bir ifadeyle, “sorunuzun cevabını yarın alacaksınız. Benim şimdilik dilsiz olmam gerekiyor.”

Sekizinci Bölüm

Eldeki Kartlar

Miss Pross, evdeki felaketten bihaber, kafasında alınması gereken acil ihtiyaçların listesiyle, mutlu mutlu dar sokaklardan yürüyüp Pont-Neuf Köprüsü'nden geçti. Sepeti taşıyan Mr. Cruncher da ona eşlik ediyordu. Sağlı sollu dükkânların önünden geçerken vitrinlere göz atıyor, kalabalık insan topluluklarına çekinerek bakıyor ve eğer karşılarına hararetli hararetli konuşan insanlar çıkarsa yollarını değiştiriyorlardı. Soğuk bir akşamdı ve Cumhuriyet Ordusu için silah yapan demircilerin çalıştığı mavnalardan gelen gürültü kulakları tırmalıyor, çıkan parlak ışıklarsa gözü alıyordu. O orduyla oyun oynamaya kalkışanın ya da haksız terfi elde etmeye çalışanın vay halineydi! Böylelerinin sakalının çıkmaması hayırlarına olurdu çünkü Milli Ustura onlara hemen bir si-nekkaydı tıraş yapıverirdi.

Bakkaldan ufak tefek bir şeyler ve lamba için de bir endaze gazyağı alan Miss Pross'un aklına evdekilerin istediği şarap geldi. Şarapçılara bakındıktan sonra, bir zamanlar (iki defa) Millî Saray olan Tuileries'nin³³ yakınlarında, tabelasında "Antikçağın İyi Cumhuriyetçisi Brutus" yazan bir dükkânın önünde durdu, vitrini hoşuna gitmişti. Burası, önünden geçtikleri, aynı tanıma uygun dükkânlardan daha

---

33 Fransız Kraliyet Malikânesi. (ç.n.)

sakin görünüyordu ve vatanseverlerin şapkalarından burası da kırmızıya kesmiş olsa da, diğerlerinden daha az kırmızıydı. Mr. Cruncher'a seslenip onun da aynı fikirde olduğunu öğrenmesi üzerine, Miss Pross kavalyesiyle birlikte Antikçağın İyi Cumhuriyetçisi Brutus dükkânına girdi.

Dükkânın puslu ışıklarına, ağızlarında pipo, yıpranıp yumuşamış oyun kartlarıyla ve sarı domino taşlarıyla oynayan insanlara, yüksek sesle gazete okuyan, yakası bağı açık, kolları çıplak, üstü başı kurum lekesi olmuş işçiye, onu dinleyenlere, insanların üzerlerinde taşıdıkları ya da giderken almak üzere kenara koydukları silahlara, dönemin kabarık vatkalı, kısa siyah ceketlerini giymiş, pinekleyen ayıları ya da köpekleri andıran iki üç müşteriye kısacık bir bakış atıp geçen iki yabancı, kasanın önüne gidip istedikleri şarabı işaret ettiler.

Şarapları tartılırken, bir köşede oturan iki adamdan biri, diğerine veda ederek oradan ayrılmak üzere ayağa kalktı. Adam giderken Miss Pross'la burun buruna gelmek zorunda kaldı; tam o esnada Miss Pross bir çığlık kopardı ve ellerini çırpmaya başladı.

Dükkândaki herkes ayağa fırladı. Fikir ayrılığı yüzünden birilerinin birilerini öldürmüş olması, en yüksek ihtimal gibi görünüyordu. İnsanlar birinin ölüp yere düşmesini beklerken, birbirlerini seyreden bir kadın ve bir erkeği görmüşlerdi; adam, dış görünüş itibarıyla tipik bir Fransızdı ve koyu Cumhuriyetçiydi; kadınınsa İngiliz olduğu her halinden belliydi.

Antikçağın İyi Cumhuriyetçisi Brutus müritlerinin, bekledikleri gibi sonuçlanmadığı için hayal kırıklığına sebep olan bu duruma ilişkin epey yüksek sesle sarf ettikleri sözler, her ne kadar anlamaya gayret etmiş olsalar da, Miss Pross ve korumasına İbranice ya da Keldanice gibi gelmişti. Gerçi o şaşkınlık içinde bir şey anlayacak halleri de yoktu ya. Hayretler içinde kalan ve yoğun bir heyecana kapılan sadece Miss Pross değildi; Mr. Cruncher da ondan bağımsız ve kendine özel sebeplerle büyük bir şaşkınlık yaşamaktaydı.

“Ne oldu?” diye sordu Miss Pross’un çığlık atmasına sebep olan adam, alçak perdeden olmasına rağmen aksi ve sinirli bir ses tonuyla, üstelik İngilizce.

“Ah Solomon, canım Solomon!” diye bağırdı Miss Pross ellerini tekrar çırparak. “Bunca zaman seni görmeyip, haberini almayıp da seni burada mı bulacaktım?”

“Bana Solomon deme. Ölümüne mi sebep olacaksın?” dedi adam duyulmamaya çalışarak, korkmuş gibiydi.

“Kardeşim, kardeşim!” diye haykırdı Miss Pross gözyaşlarına boğularak. “Sana bugüne kadar ne kötülük ettim ki bana böyle acımasız bir soru soruyorsun?”

“O zaman o işgüzar çenene biraz hâkim ol bakalım,” dedi Solomon, “ve benimle konuşmak istiyorsan, dışarı gel. Şarabının parasını öde ve dışarı gel. Bu adam da kim?”

“Mr. Cruncher,” diye yanıtladı Miss Pross ağlayarak ve sevgi dolu, dertli başını, sevecenlikten nasibini almamış kardeşine sallayarak.

“O da gelsin,” dedi Solomon. “Neden bana hayalet görmüş gibi bakıyor?”

Mr. Cruncher’ın görünüşüne bakılırsa, gerçekten de hayalet gördüğünü düşünüyor olmalıydı. Mr. Cruncher tek kelime etmedi, Miss Pross da küçük el çantasının diplerini ağlaya ağlaya kurcalayarak şarabın parasını ödedi. Bu arada Solomon, Antikçağın İyi Cumhuriyetçisi Brutus müritlerine Fransızca birkaç kelimelik açıklama yaptı ve herkes tekrar yerine geçip her ne yapıyorsa onu yapmaya devam etti.

Karanlık köşe başında durduklarında Solomon, “Evet, ne istiyorsun?” diye sordu.

“İnsanın, onu sevmekten hiç vazgeçmeyen ablasına böylesine kaba ve sevgisiz davranması, onu bu şekilde selamlaması ne korkunç bir şey!” diye haykırdı Miss Pross.

“Tamam o zaman, al bakalım,” dedi Solomon Miss Pross’un dudaklarına minik bir öpücük kondurarak. “Şimdi mutlu musun?”

Miss Pross kafasını sallamakla ve sessiz sessiz ağlamakla yetindi.

Kardeşi Solomon, “Eğer şaşırmamı bekliyorsan, şaşırmadım; burada olduğunu biliyordum; aslına bakılırsa şu an burada olan pek çok insandan haberdarım. Eğer hayatımı tehlikeye atmak istemiyorsan –ki bundan tam olarak emin olamıyorum– hemen şu an, sen yoluna, ben yoluma. İşim başımdan aşkın; resmî görevliyim ben.”

Miss Pross yaşlı gözleriyle kardeşine bakarak, “Demek, benim İngiliz kardeşim Solomon,” dedi hayıflanarak, “kendi vatanının en büyük ve önde gelen adamlarından biri olabilecek niteliklere sahipken, yabancılar için, hem de bu türden yabancılar için resmî görevli olarak çalışıyor, öyle mi? Böylesine çok sevdiğim bu çocuğu bu şekilde görmektense...”

“Ben söylemiştim zaten!” diye bağırdı kardeşi sözünü keserek. “Biliyordum. Benim ölmemi istiyorsun. Kendi öz ablam yüzünden şüpheli olarak yaftalanacağım. Hem de tam kendime bir düzen kurmuşken!”

“Bağışlayıcı ve merhametli Tanrı esirgesin!” diye haykırdı Miss Pross. “Öyle olacağına Solomon, seni hayatım boyunca yürekten sevdiğim ve hep seveceğim halde, bir daha asla görmemeyi tercih ederim. Ne olur bana tatlı bir söz söyle, aramızda küslük, dargınlık olmadığını söyle, ben de seni daha fazla alıkoymayayım.”

İyi yürekli Miss Pross! Sanki aralarındaki soğukluğun müsebbibi oymuş gibi; Mr. Lorry’nin de gayet iyi bildiği üzere, sanki yıllar önce Soho’daki o huzurlu köşe başında, tüm parasını yedikten sonra onu terk eden çok sevgili kardeşi değildi!

Solomon’un ağzından bir iki tatlı söz dökülmüştü dökülmesine fakat, sanki şu ankinin tam tersi liyakat ve konuma sahiplermiş gibi kindar bir küçümsemeyle ve sanki lütfeder gibi söylemişti bu sözleri (bu, tüm dünyada şaşmaz biçimde böyledir zaten). O sırada Mr. Cruncher, beklenmedik bir şe-

kilde araya girip Solomon'un omzuna dokunarak, o çatallı sesiyle ona tek bir soru sordu:

“Baksana, bir şey sorabilir miyim? Adın John Solomon mu, Solomon John mu?”

Resmî görevli şüpheyle irkilerek Mr. Cruncher'a döndü. Halbuki bu konuda tek kelime dahi söylememişti.

“Gel buraya!” dedi Mr. Cruncher. “Yüksek sesle konuş.” (Kendisi de kısık sesine rağmen elinden geldiğince yüksek sesle konuşuyordu.) “John Solomon mu, Solomon John mu? Miss Pross sana Solomon diyor, ablan olduğuna göre doğrusunu biliyordur herhalde. Oysa *ben* seni John diye biliyorum. İlk adın hangisi? Peki ya Pross soyadı? Denizin karşı kıyısında kullandığın isim bu değildi, öyle değil mi?”

“Ne demek istiyorsun?”

“Açıkçası, ne demek istediğimi ben de bilmiyorum çünkü karşı kıyıda kullandığın ismi hatırlayamıyorum.”

“Öyle mi?”

“Öyle. Fakat iki heceli bir isim olduğuna kalıbımı basarım.”

“Gerçekten mi?”

“Evet. Diğer ismin tek heceliydi. Seni tanıyorum; Bailey'deki casus tanıksın sen. Yalancıların Babası³⁴ aşkına söyle—ki herhalde baban olur kendisi—o zamanki ismin neydi?”

Başka bir ses, “Barsad!” diye araya girdi.

“Hah! Adamın ismi buydu işte!” diye bağırdı Jerry.

Araya giren kişi Sydney Carton'dı. Ellerini arkada, binici ceketinin altında kavuşturmuş, aynı Old Bailey'deki o kayıtsızlığıyla Mr. Cruncher'ın hemen gerisinde dikiliyordu.

“Korkmayın sevgili Miss Pross. Dün akşam haber vermeden Mr. Lorry'nin yanına gittim; her şey düzelene kadar ya da benim faydalı olabileceğim bir durum oluşana kadar ortalarda görünmemem konusunda fikir birliğine vardık. Buraya gelme sebebim, kardeşinizle kısa bir konuşma yap-

---

34 Şeytan. (ç.n.)

mak. Gönül isterdi ki, kardeşiniz Mr. Barsad'dan daha iyi bir meslek seçmiş olsaydı; sizin o güzel hatıranız için, Mr. Barsad'ın bir 'hapishane kuzusu' olmamasını dilerdim."

Kuzu, o dönem, gardiyanlar arasında casuslara verilen argo bir kelimeydi. Zaten soluk benizli olan casusun benzi iyice attı ve ne cüretle...

"Söyleyeyim," dedi Sydney. "Bir iki saat önce Conci-
ergerie Hapishanesi'nin duvarlarını incelerken, sizin ora-
dan çıktığınızı gördüm ve sizi takip ettim Mr. Barsad. Çok
akılda kalacak bir yüzünüz var ve ben yüzleri hatırlamakta
iyiyimdir. Sizin de bildiğiniz bir sebepten dolayı, sizi, şu an
başı büyük bir belada olan bir dostumun talihsizliğiyle ilişki-
lendirdiğim için, orada görünce merak edip bulunduğunuz
yöne doğru yürüdüm. Hemen peşinizden bu meyhaneye gir-
dim ve yakınlarınızda bir yere oturdum. Uluorta konuşma-
nızdan ve hayranlarınızın aralarında konuştukları şeylerden
ne tür bir işin peşinde olduğunuzu çıkarmam zor olmadı.
Böylece, başlangıçta tesadüfen yaptığım bir şey, bir amaç et-
rafında şekillenmeye başladı Mr. Barsad."

"Ne tür bir amaç?" diye sordu casus.

"Sokak ortasında konuşmak hem tehlikeli olabilir hem
de sorun yaratabilir. Bana biraz zamanınızı ayırabilir misiniz
acaba? Gizlilik açısından, beraber Tellson Bankası'nın ofisi-
ne gitsek mesela?"

"Beni tehdit ederek mi götüreceksiniz?"

"Ağzımdan öyle bir şey çıktı mı?"

"Oraya neden gideyim ki?"

"Mr. Barsad, bunun cevabını siz bilmezseniz, ben nasıl
bileyim?"

"Yani söylemeyecek misiniz efendim?" diye sordu casus
kafası karışmış biçimde.

"Beni gayet iyi anlıyorsunuz Mr. Barsad! Söylemeyece-
ğim."

Carton'ın hal ve hareketlerindeki ihmalkâr pervasızlık,
keskin zekâsı ve becerikliliğinin imdadına yetişmiş, kafa-

sında gizli gizli kurduğu şeyi yapmasına ve bu türden bir adamla başa çıkmasına yardımcı olmuştu. Deneyimli gözleri durumu net bir biçimde teşhis etmiş, o da bu durumda yapılabilecek en doğru şeyi yapmıştı.

Casus, ablasına sitemkâr bir bakış atarak, “Sana demiş-tim,” dedi, “başım belaya girerse, sebebi sensin.”

“Haydi, haydi Mr. Barsad!” diye bağırdı Sydney. “Nan-körlük etmeyin. Ablanıza bu denli saygım olmasaydı, ikimi-zin de hayrına olacak bu küçük teklifimi böylesine tatlı tatlı yapmazdım. Benimle bankaya geliyor musunuz?”

“Ne söyleyeceğinizi merak ediyorum. Evet geliyorum.”

“Öncelikle ablanızı sokağının köşesine kadar sağ salım götürmeyi teklif ediyorum. Koluma girin Miss Pross. Şu sı-ralar bu şehir, dışarıda korumasız dolaşmanız için pek uy-gun bir yer değil; Mr. Barsad’ı tanıdığı için kavalyenizi de Mr. Lorry’nin evine davet edeceğim. Hazır mıyız? Haydi, gidelim o zaman.”

Miss Pross, daha sonraları ve hayatının son dönemlerin-de, Sydney’in koluna girip sımsıkı tuttuğunda ve Solomon’a zarar vermemesini isteyen bakışlarla yüzüne baktığında, adamın kolundaki o amacına ulaşmaya yönelik hazır oluşu ve gözlerindeki o ilham pırıltısını hep hatırlayacaktı; bun-lar, onun o pervasız tavırlarıyla çelişmekle kalmayıp onu dönüştüren ve yücelten şeylerdi. Miss Pross o an, sevgisini zerre kadar hak etmeyen kardeşi için öylesine korkuyordu ki, Sydney’in dostane ve güven telkin eden sözlerine kulak veremiyordu.

Miss Pross’u sokağın köşesinde bıraktılar ve Carton, Mr. Lorry’nin bir iki dakikalık yürüme mesafesindeki evine doğru yola koyuldu. John Barsad ya da Solomon Pross da yanında yürüyordu.

Mr. Lorry akşam yemeğini bitirmiş, keyifle çıtırdayan bir iki parça odunun önünde oturuyordu; ateşi seyrederken, belki de yıllar önce, Dover’daki Royal George Oteli’ndeki,

Tellson Bankası'nda çalışan ve daha genç, orta yaşlı bir beyefendi olan hali geliyordu aklına. İçeri girdiklerinde kafasını onlara çevirdi ve bir yabancı görmüş gibi şaşırdı.

"Miss Pross'un kardeşi efendim," dedi Sydney, "Mr. Barsad."

"Barsad?" diye tekrarladı yaşlı beyefendi. "Bu ismi ve simayı bir yerlerden hatırlar gibiyim."

"Akılda kalan bir yüzünüzün olduğunu söylemiştim size Mr. Barsad," diye görüş belirtti Carton soğuk bir tavırla. "Oturun lütfen."

Kendisine bir sandalye çekti ve kaşlarını çatarak Mr. Lorry'nin beklediği açıklamayı yaptı: "O duruşmadaki tannık." Mr. Lorry hemen hatırladı ve misafirine saklama gereği duymadığı bir tiksintiyle baktı.

"Miss Pross, Mr. Barsad'ı, sizin de varlığından gıyabında haberdar olduğunuz sevgi dolu kardeşi olarak tanımlıyor ve aralarındaki ilişkiyi bu şekilde teyit ediyor," dedi Sydney. "Şimdi kötü habere geçiyorum; Darnay yeniden tutuklandı."

Şaşkınlıktan öylece kalakalan yaşlı beyefendi, "Ne diyorsunuz siz!" diye bağırdı. "İki saat önce yanından ayrıldığımda özgür ve sağ salimdi. Hatta şimdi yanına gitmek üzereydim!"

"Tutuklanmış işte. Bu olay ne zaman oldu Mr. Barsad?"

"Böyle bir şey olmuşsa, az önce olmuş olmalı."

"Mr. Barsad bu konuda olabilecek en yetkili ağız efendim," dedi Sydney, "ve ben tutuklamanın gerçekleştiğini, kendisi gibi bir hapishane kuzusu olan arkadaşıyla şarap içip konuşurken onun ağzından duydum. Arkadaşına, kapıya haberci bıraktığını, sonra da kapıdaki görevlinin onları içeri aldığını gördüğünü söyledi. Yeniden tutuklandığı kesin."

Mr. Lorry'nin profesyonel gözleri, konuşan kişinin yüzüne baktığında, bu konuyu daha fazla uzatmanın zaman kaybı olduğunu gördü. Kafası allak bullak olmuştu fakat bir şey yapmanın onun akıllı davranmasına bağlı olduğunun

farkındaydı, bu yüzden de kendisine çekidüzen verip sessiz bir dikkatle dinlemeye koyuldu.

“Doktor Manette’in isminin ve nüfuzunun yarın ona fayda sağlayacağına inanıyorum,” dedi Sydney. “Yarın yine mahkemeye çıkarılacağını söylemişsiniz, değil mi Mr. Barsad?”

“Evet, öyle olur sanırım.”

“Bugün olduğu gibi, yarın da faydalı olabilir fakat olmayabilir de. Şunu söylemeden geçemeyeceğim ki Mr. Lorry, Doktor Manette’in bu tutuklamaya engel olamayışı beni çok şaşırttı.”

“Önceden haberi olmayabilir,” dedi Mr. Lorry.

“İşte tam da bu yüzden çok tehlikeli bir durum; onun damadıyla ne denli özdeşleştirildiğini düşündüğümüzde...”

“Doğru,” diye onayladı Mr. Lorry, tedirgin elleri çenesinde, tedirgin gözleriye Carton’ın üzerindeydi.

“Kısacası,” dedi Sydney, “umutsuz menfaatler uğruna umutsuzca kumar oynanan umutsuz günler bunlar. Bırakalım Doktor kazanmaya oynasın; ben kaybetmeye oynayacağım. Burada hiç kimsenin hayatının bir ederi yok. Bugün serbest bırakılıp evine götürülen bir insan, yarın idama mahkûm edilebilir. Gerçekleşebilecek en kötü senaryoda, Conciergerie’deki bir arkadaşı koz olarak kullanacağım. Kazanmak için kullanacağım arkadaş Mr. Barsad.”

“Bunun için elinizdeki kartların iyi olması gerekiyor efendim.”

“Elimdeki kartları gözden geçirip elimde ne var ne yok değerlendireceğim. Mr. Lorry, benim ne denli kaba saba biri olduğumu bilirsiniz. Bana biraz brendi verir misiniz acaba?”

Önüne konan içkiden ağzına kadar dolu bir bardak içti, sonra bir bardak daha, sonra şişeyi düşünceli bir biçimde kenara itti.

Gerçekten de elindeki kartları incelermiş gibi bir ses tonuyla, “Mr. Barsad,” diye devam etti, “hapishanelerin kuzusu, Cumhuriyetçiler’in gizli ajanıdır, kâh gardiyan, kâh

mahkûmdur fakat her daim casus ve gammazcıdır; İngiliz olması itibarıyla, bir Fransız'dan daha az şüphe çekeceği ve kendisini üstlerine takma isimle tanıtılabileceği için daha da kıymetlidir. İşte bu çok iyi bir kart. Şu an Cumhuriyetçi Fransız hükümeti için çalışan Mr. Barsad, daha önce Fransa ve özgürlük düşmanı aristokrat İngiliz hükümeti için çalışıyordu. Bu muhteşem bir kart. Bu kuşku coğrafyasında gün gibi aşikâr olan şey şudur ki, Mr. Barsad hâlâ aristokrat İngiliz hükümetinden maaş almaktadır, Başbakan Pitt'in casusu, Cumhuriyet'in koynunda beslediği hain düşman, düşünebileceğiniz her türlü pisliğe bulaşmış, eşine az rastlanır türden bir faildir. İşte bu kartı alt etmek mümkün değil. Elimi takip edebiliyor musunuz Mr. Barsad?"

"Oyununuzu anlayabildiğimi sanmıyorum," diye yanıtladı casus bir miktar huzursuz olmuş biçimde.

"O halde asımı oynuyorum: Mr. Barsad'ın en yakın bölge komitesine ihbarı. Elinize iyice bakın Mr. Barsad, neyiniz var neyiniz yok görün. Acele etmeyin."

Sydney şişeyi önüne çekip kendine bir bardak brendi daha koydu ve bir dikişte bitirdi. Casusun, onun sarhoş olup kendisini hemen o an ihbar edecek ruh haline girmesinden korktuğunu hissetti. Bu yüzden, bir bardak daha doldurup onu da içti.

"Elinizdeki kartlara iyi bakın Mr. Barsad. Acele etmeyin."

Eli, Carton'ın tahmininden zayıftı. Barsad, Sydney Carton'ın elinde varlığından haberdar olmadığı, ona kaybettirecek kâğıtlar görüyordu. İngiltere'deki namuslu işinden kovulmuştu; sebebi, orada istenmiyor oluşu değil, çok kereler yalan yere yemin edişi ve foyasının ortaya çıkmasıydı (İngilizler'in gizli kapaklı işler çevirmek ve casusluktaki üstün başarılarıyla övünmeleri çok yakın döneme ait bir haddedir). Manş'ı geçip Fransa'ya gelmiş ve orada çalışmayı kabul etmişti; önceleri, kendi vatandaşları arasında kışkırtıcılık ve hafiyelik yapmış, zamanla bu kışkırtıcılığı ve ha-

fiyeliği Fransızlar arasında yapmaya başlamıştı. Devrilmiş olan hükümetin emrinde, Saint Antoine ve Defarge'ın meyhanesinde casusluk faaliyetlerinde bulunmuştu; Defargelarla sohbet kurabilmek adına, oradaki uyanık polislerden, Doktor Manette'in tutukluluğu, serbest bırakılışı ve geçmişi gibi konu başlıklarına dair bilgiler edinmiş, bu bilgileri Madam Defarge'a karşı kullanmaya çalışmış fakat kaydadeğer bir bozguna uğramıştı. O korkunç kadının, onunla konuşurken nasıl da sürekli örgü ördüğünü ve parmakları hiç durmaksızın hareket halindeyken ona nasıl da uğursuz uğursuz baktığını dehşet ve ürpertiyle hatırlıyordu. Onu Saint Antoine bölgesinde defalarca örgü örerek oluşturduğu listesini okurken ve yaşamları giyotinle son bulacak insanları ihbar ederken görmüştü. Onunla aynı işi yapan tüm insanlar gibi, o da asla güvende olmadığını farkındaydı; kaçmak mümkün değildi; giyotin bıçağının gölgesinin altında eli kolu sımsıkı bağlanmış haldeydi; yaptığı hainlikler ve kaypaklıklarla dört bir yanda hüküm süren korku imparatorluğuna had safhada katkı sağlamış olduğu halde, o giyotin bıçağının boynuna inmesi için tek kelime yeterliydi. Bir kere ihbar edilirse—hele ki az önce aklına gelen ağır suçlar yüzünden ihbar edilirse—acımasız karakterine pek çok kereler tanık olduğu o korkunç kadın, ölümcül kayıtları ona karşı kullanıp tüm yaşama şansını elinden alırdı. Dahası, tüm gizli kapaklı işler çeviren adamlar hemen korkup paniğe kapılırlardı zira ellerindeki kartlar çoğunlukla çok kötü olurdu ve kartlar masaya açıldığında suratları alı al moru mor olurdu.

“Elinizi beğenmişe benzemiyorsunuz,” dedi Sydney derin bir soğukkanlılıkla. “Oynayacak mısınız?”

Casus, Mr. Lorry'ye dönerek, “Efendim,” dedi olabilecek en süklüm püklüm tavırla, “sizden yaşça epey küçük biri olarak, sizin gibi liyakat sahibi ve yardımsever bir beyefendiden, bir başka beyefendiye şunu sormasını rica ederim; elindeki o bahsi geçen ası kendi konumuna yakıştırebiliyor

muymuş acaba? Bir casus olduğumu itiraf ediyorum ve bunun yüz kızartıcı bir durum olduğunun farkındayım fakat neticede birilerinin bu işi yapması gerekiyor. Bu beyefendi neden casusluk yaparak bulunduğu konumdan daha aşağısına gönül indiriyor acaba?”

Soruyu üzerine alınan Carton, saatine bakarak, “Asımı oynayacağım Mr. Barsad,” dedi, “birkaç dakika içerisinde, hem de zerre kadar vicdan azabı duymadan.”

“Sizin gibi iki nazik beyefendinin,” dedi casus, Mr. Lorry’yi devamlı suretle konuşmanın içine çekmeye çalışıyordu, “ablama duyduğunuz saygıdan ötürü...”

“Ablanıza duyduğum saygıyı, nihayet onu kardeşinden kurtarmaktan daha iyi bir biçimde gösteremezdim sanırım,” dedi Sydney Carton.

“Böyle mi düşünüyorsunuz efendim?”

“Etraflıca düşünüp bu karara vardım.”

Casusun, alabildiğine kaba saba kıyafetiyle ve belki de genel tavırlarıyla tuhaf bir uyumsuzluk arz eden kıvrak davranışları, ondan çok daha bilge ve dürüst kişileri bile şaşkınlığa uğratan Carton’ın esrarengizliği karşısında öylesine allak bullak olmuştu ki, adam neye uğradığını şaşırıp bozguna uğramıştı. Bu yenilgiyi fark eden Carton, tekrar elindeki kartları değerlendiriyormuş havasına girerek şöyle dedi:

“Şimdi tekrar düşününce, elimde dillendirmedığım iyi bir kartımın daha olduğunu fark ettim. Hani, şu taşra hapishanelerinde otladığını söyleyen, sizin gibi hapishane kuzusu olan arkadaşınız kimdi?”

“Kendisi Fransız’dır. Tanımazsınız,” dedi casus telaşla.

“Fransız!” diye tekrar etti Carton düşüncelere dalarak ve sözlerini tekrar ettiği halde onu görmüyormuş gibi davranarak. “Evet, doğru olabilir.”

“Sizi temin ederim ki doğru,” dedi casus, “ama zaten bunun bir önemi yok.”

“Zaten bunun bir önemi yok,” diye tekrar etti Carton aynı mekanik ifadeyle. “Zaten bunun bir önemi yok. Hayır. Yine de adamın yüzünü tanıyorum.”

“Zannetmiyorum. Öyle olmadığından eminim. Böyle bir şey mümkün değil,” dedi casus.

“Böyle bir şey mümkün değil,” diye mırıldandı Sydney Carton, geçmişe dönüp düşünerek ve bardağına tekrar içki koyarak (neyse ki bu sefer bardak küçüktü). “Mümkün değil. İyi Fransızca konuşuyordu. Yine de yabancı gibi bir aksanı vardı sanırım.”

“Taşralı olduğu içindir,” dedi casus.

“Hayır. Yabancı!” diye bağırdı Carton kafasında bir şimşek çakmışçasına elini açık biçimde masaya vurarak. “Cly! Kılık değiştirmiş fakat aynı kişi. Old Bailey’de karşımıza çıkmıştı.”

“Biraz aceleci davranıyorsunuz efendim,” dedi Barsad kemerli burnunun daha da eğrilmesine sebep olan bir gülümsemeyle. “Şimdi elime gerçek bir koz verdiniz işte. Bir zamanlar ortağım olduğunu itiraf edeceğim Cly yıllar önce öldü. En son hastalığında yanında ben vardım. Londra’daki Saint Pancras-in-the-Fields Kilisesi’nin avlusuna gömüldü. O dönem o alçak toplum tarafından makbul bulunmadığı için cenazesine katılamadım fakat tabuta koyulmasına yardımcı oldum.”

O an Mr. Lorry oturduğu yerden duvarda, gulyabaniyi andıran belirgin bir gölge olduğunu fark etti. Gölgenin kaynağına doğru iz sürünce, bunun, Mr. Cruncher’ın halihazırda kabarık ve diken diken olan saçlarının birden daha da bir kabarıp diken diken olmasından kaynaklandığını fark etti.

“Biraz makul olalım,” dedi casus, “ve biraz hakkaniyetli olalım. Size ne kadar yanıldığınızı ve ne denli mesnetsiz bir varsayımda bulunduğunuzu göstermek için, o gün bu gündür cüzdanımda taşıdığım, Cly’a ait defin sertifikasını göstereceğim,” diyerek telaşlı ellerle kâğıdı bulup açtı. “Buyurun, bakın! Alıp inceleyebilirsiniz; sahte değildir.”

Mr. Lorry o an, duvardaki yansımanın uzadığını fark etti. Mr. Cruncher ayağa kalkmış, onlara doğru geliyordu. O an Mr. Cruncher'ın saçlarının uçlarına, Jack'in inşa ettiği evde, kırık boynuzlu inek şekil vermiş olsaydı bile bu denli diken diken görünemezlerdi.³⁵

Mr. Cruncher casusa fark ettirmeden yanında bitiverdi ve bir hayalet icra memuru gibi omzuna dokundu.

“Demek Roger Cly ha usta?” dedi Mr. Cruncher ketum ve sert bir yüz ifadesiyle. “Onu tabutuna *sen* koydun, öyle mi?”

“Evet.”

“Peki onu tabuttan kim çıkardı?”

Barsad sandalyesinin arkasına yaslandı ve kekeleyerek, “Ne demek istiyorsunuz?” dedi.

“Diyorum ki,” dedi Mr. Cruncher, “tabutta yoktu. Hayır! Yok! O tabuta konduysa, kellemi keserim!”

Casus iki beyefendiye baktı; ikisi de tarifsiz bir şaşkınlık içerisinde Jerry'ye bakıyordu.

“Ben diyeyim sana,” dedi Jerry, “sen o tabutun içine kaldırım taşı ve toprak koymuşsun. Sakın bana o gömdüğün şeyin Cly olduğunu falan anlatma. Her şey düzmeceydi. Ben ve iki kişi daha gerçeği biliyor.”

“Nereden biliyorsunuz?”

“Bundan sana ne yahu? Ya sabır!” diye kükredi Mr. Cruncher. “Bizim gibi tüccarlara attığın kazık yüzünden sana eskiden kalma bir garezim var. Bana yarım gine verseler şuracıkta ümüğünü sıkar boğarım seni.”

Tıpkı Mr. Lorry gibi, işlerin bu raddeye varmış olmasından ötürü büyük bir şaşkınlık içerisinde kalan Sydney Carton, Mr. Cruncher'dan sakinleşip sözlerine açıklık getirmesini rica etti.

Mr. Cruncher, “Başka bir zaman efendim,” diye geçiştirdi, “şu an bunun için hiç uygun değil. Demek istediğim şu;

---

35 “Jack'in inşa ettiği ev” popüler bir ninnidir. (e.n.)

bu adam, Cly'ın o tabuta konmadığını gayet iyi biliyor. Tek kelime etmeye kalkarsa, yarım gineye ümüğünü sıkar boğarım onu.” Mr. Cruncher bunun epey cömert bir teklif olduğunu düşünüyormuş gibiydi. “Ya da gidip herkese onunla ilgili her şeyi anlatayım.”

“Hah! İşte şimdi elim daha da güçlendi,” dedi Carton. “Böylece elimde bir kart daha oldu Mr. Barsad. Bu zıvandan çıkmış Paris'te, kuşku dağları sarmışken, sizinle aynı kökenden gelen ve aristokratlar için casusluk yapan, üstelik de ölmüş numarası yapıp sonra yeniden dirilen biriyle hemhâl olmuş olmanız yönünde yapılacak bir ihbardan sağ çıkmanız imkânsız! Hapishanede bu, Cumhuriyet düşmanı bir yabancıнын komplosu olarak görülür. Çok güçlü bir kart; Giyotin garantili bir kart! Oyuna devam mı?”

“Hayır!” dedi casus. “Tamam, beni yendiniz, kabul. O azgın güruhun bizi pek makbul saymadığını itiraf ediyorum; çareyi, keklik gibi avlanma tehlikesini göze alarak İngiltere'den sıvışmakta buldum; Cly ise öylesine kapana sıkışmıştı ki, o düzmece cenazeyi yapmasaydık mümkünü yok paçayı kurtaramazdı. Fakat benim asıl merak ettiğim, bu adamın olayın düzmece olduğunu nereden bildiği.”

“Sen o adamı kafaya takma,” diye cevabı yapıştırdı kavgacı Mr. Cruncher, “bu beyefendiyle uğraşırken yeterince başın belaya girecek zaten. Bana Bak!” –Mr. Cruncher cömertliğinin havasını atmaktan alamıyordu kendini– “Bir daha söylüyorum! Yarım gineye ümüğünü sıkar boğarım seni!”

Hapishanelerin kuzusu, başını Sydney Carton'a çevirdi ve biraz daha kararlı bir biçimde, “Artık sadede gelelim,” dedi. “Az sonra işimin başında olmam gerekiyor, bu yüzden daha fazla kalamayacağım. Bana bir teklifinizin olduğunu söylemiştiniz; nedir o? Benden yapamayacağım şeyler istemeyin; eğer benden, beni ekstradan tehlikeye sokacak bir şey yapmamı isterseniz, teklifinizi kabul etmek yerine reddetme riskini göze almayı tercih ederim. Yani, tercihim o

yönde kullanırım. Umutsuz olmaktan bahsediyorsunuz ya, bence burada hepimizin durumu umutsuz. Unutmayın! Uygun gördüğüm takdirde sizi ihbar edebilir, yalan yeminler ederek hapislane duvarlarından aşır serbest kalabilirim; üstelik bunu başkaları da yapabilir. Şimdi söyleyin bakalım, benden ne istiyorsunuz?”

“Çok fazla bir şey değil. Conciergerie’de gardiyansınız, değil mi?”

“Bunu sadece bir kere söyleyeceğim; oradan kaçmak gibi bir şeyin mümkünatı yok,” dedi casus kesin bir biçimde.

“Neden bana sormadığım şeyleri söylüyorsunuz ki? Conciergerie’de gardiyansınız, değil mi?”

“Bazen.”

“İstedığınız zaman mı yapıyorsunuz?”

“Oraya istediğim zaman girip çıkabiliyorum.”

Sydney Carton bir bardak brendi daha doldurdu ve bardağındakini yavaşça şöminenin içine döktü, bunu yaparken de seyretti. Bardak boşalınca ayağa kalkarak şöyle dedi: “Şu ana kadar hep bu iki kişinin önünde konuştuk çünkü kartlarımızın ederini başkalarının da bilmesi gerekiyordu. Şimdi içerideki karanlık odaya gelin de, baş başa son bir konuşma yapalım.”

Dokuzuncu Bölüm

Oyun Oynanıyor

Sydney Carton ve hapisanelerin kuzusu, bitişikteki karanlık odada duyulmayacak kadar alçak sesle konuşurlarken, Mr. Lorry de Jerry'yi bariz bir şüphe ve güvensizlikle süzüyordu. Namuslu tüccarın bu bakışa verdiği tepki hiç güven telkin etmiyordu; sanki elli tane bacağı varmış da hepsini tek tek deniyormuş gibi, sık sık ağırlık verdiği bacağı değiştiriyordu; tırnaklarını, şüphe uyandıracak kadar büyük bir dikkatle inceliyordu ve Mr. Lorry'yle her göz göze gelisinde, avucunu ağzına siper ederek kesik kesik öksürüyordu ki bunların, karakteri net insanlarda gözlemlenen kusurlar olduğu söylenemezdi.

“Jerry,” dedi Mr. Lorry, “buraya gel.”

Mr. Cruncher, tek omzu önde, yampiri yampiri yürüyerek ona doğru ilerledi.

“Haberciliğin dışında ne iş yapıyordun sen?”

Patronundan gözlerini ayırmadan bir süre düşündükten sonra aklına, “Tarımla ilgili bir şeyler,” gibi parlak bir cevap vermek geldi.

Mr. Lorry işaretparmağını ona doğru öfkeli öfkeli sallayarak, “Tellson gibi saygın ve büyük bir kurumu paravan olarak kullanıp, yüz kızartıcı ve yasal olmayan birtakım işler yapıyormuşsun gibi bir şüpheye kapıldım. Şayet öyle bir şey

yapıyorsan, İngiltere'ye döndüğümüzde sana destek olacağımı falan zannetme. Şayet öyle bir şey yapıyorsan, sırrını saklayacağımı da zannetme. Tellson'u bu şekilde kullanamazsın."

Utançtan yüzü kızaran Mr. Cruncher, "Saçlarım ağarana dek yanında çalışma şerefine nail olduğum, sizin gibi bir beyefendinin, ben öyle bir şey yapmış olsan bile, bana zarar verecek bir şey yapmadan önce –bakın, öyle bir şey yaptım demiyorum, yapmış olsam bile diyorum– iki kere düşüneceğini tahmin ediyorum," diye yalvarmaya başladı. "Kaldı ki, öyle bir şey yapmış olsam bile, mesele görüldüğü kadar basit değildir; madalyonun daima iki yüzü vardır. Tıp doktorları şu an bile gineleri götürüp küplerini doldururlarken, biz namuslu tüccarlar ancak iki kuruş para kazanabiliyoruz; kazandığımız para onlarınkinin yarısı, ne yarısı, çeyreği bile etmez. Bir de, kazandıkları o paraları yatırmak için sinsi sinsi Tellson'a gelirler; arabalarına inip binerken de o hin doktor gözleriyle, biz namuslu tüccarlara yine aynı sinsilikte bakışlar atarlar. Bu da, bir anlamda Tellson'u kullanmaktır. Ona ayrı, buna ayrı muamele olmaz. Bir de, ortada bir Mrs. Cruncher hadisesi var ki –daha doğrusu eski İngiltere günlerinde vardı, belki bir gün geri dönersem yine olur– ne zaman fırsatını bulsa, dua ederek işleri mahvederdi; kadın, safi zarar ziyandı. Oysa doktorların karıları dua falan etmiyorlar; dua etseler bile, kocalarına daha çok hasta gelsin diye ederler; yani madalyonun diğer yüzüne de bakmadan durumun içyüzünü nasıl tam olarak anlayabilirsiniz ki? Peki, o cenaze levazımatçılarına ne demeli; ya kilise görevlilerine, zangoçlara, özel bekçilere; hepsi öylesine paragöz ki, insana onlardan bir şey kalmıyor. Velew ki azıcık bir şey kazandınız diyelim, o parayla zengin mengin olunmaz Mr. Lorry. Zaten, insan o paranın hayrını da görmez; bu işlerden hep kurtulmak ister fakat bir kere bulaşınca bir daha kolay kolay kurtulamaz. Yani, ben bu işlere bulaşmış olsaydım, öyle olurdu demek istiyorum."

“Ah!” diye bağırdı Mr. Lorry her ne kadar bir miktar yumuşamış olsa da. “Sana baktıkça öyle şaşırıyorum ki.”

“Şimdi, size naçizane teklifim şudur efendim,” diye devam etti Mr. Cruncher, “eğer böyle bir şey olsaydı bile, ki öyle olduğunu söylemiyorum...”

“Lafı dolandırma,” dedi Mr. Lorry.

“Yok, kesinlikle dolandırmıyorum,” diye cevap verdi Mr. Cruncher, sanki öyle bir şeyi yapmak, hatta yapmayı düşünmek bile aklının ucundan geçmiyormuş gibi. “Bakın, böyle bir şey olmuştur demiyorum fakat şayet olmuşsa, size naçizane teklifim şu olacaktır efendim. Temple Bar’ın oradaki taburede, getir götür işlerinizi yapsın, haber getirip götürsün, ufak tefek işlerinizi halletsin diye yetiştirip büyüttüğüm oğlum oturur; ömür billah, siz ne isterseniz onu yapar. Şayet böyle bir şey olduysa, ki hâlâ olduğunu söylemiyorum, (merak etmeyin, lafı dolandırmayacağım efendim) müsaade edin, çocuk babasının yerine geçip anesine baksın; çocuğun babasını da kaldırıp çöpe atmayın efendim, lütfen böyle bir şey yapmayın; bırakın, normal mezar kazma işlerine devam etsin ve yaptıklarının günahını –eğer ortada öyle bir günah varsa– ödesin; böylelikle, bu inanç ve istekle, ölümlere saygı gösterip onların gelecekte güvende olmalarını sağlamış olur.” Mr. Cruncher, bu sıkıcı konuşmanın sonuna geldiğini belirtir şekilde koluyla alnını sildi ve, “İşte Mr. Lorry, size saygılarımla sunacağım teklifim buydu,” dedi. “İnsan, çevresinde olup biten korkunç şeylerin her zaman farkına varamıyor; ortalıkta onca kellesi kopmuş insan var ve insanlar, durumun vahameti üzerine kafa yormak yerine hamaliye ücretlerini düşürmenin derdine düşmüşler. Bu yüzden, pekâlâ saklayabilecekken, olanca iyi niyetimle anlattığım bu şeyleri dikkate almanızı rica ediyorum.”

“Bak işte, en azından bu söylediğin doğru,” dedi Mr. Lorry. “Artık bir şey söyleme. Bunu hak ettiğin ve pişman-

lığını, lafla değil davranışlarıyla gösterdiğin sürece dostun olarak yanında duracağım. Daha fazla laf söz istemiyorum.”

Mr. Cruncher, casusla Sydney Carton yandaki karanlık odadan çıktıklarında kaşlarını çatarak alnını kırıştırdı. “Adieu Mr. Barsad,” dedi Sydney Carton, “anlaşmaya vardığımıza göre, artık benden korkmak için bir sebebiniz kalmadı.”

Carton, şöminenin önünde, Mr. Lorry’nin karşısındaki sandalyeye oturdu. Yalnız kaldıklarında Mr. Lorry ona ne yaptığını sordu.

“Pek bir şey yapmadım. İşlerin ters gitmesi halinde bir defalığına yanına gidebilmeyi garantiledim sadece.”

Mr. Lorry’nin suratı düştü.

“Elimden ancak bu kadarı geldi,” dedi Carton. “Daha fazlasını istemek, adamın deyişiyle, kafasını baltanın altına koymak olur; zaten ihbar edilse de başına bundan daha kötüsü gelmez. Elimizdeki zayıf nokta buydu ve bu konuda yapılacak bir şey yok.”

“Fakat mahkemeye çıkmadan önce işlerin ters gitmesi halinde yanına gidebilmek onu kurtarmaz ki,” dedi Mr. Lorry.

“Ben kurtarır demedim ki.”

Mr. Lorry bakışlarını ateşe çevirdi; biricik Lucie’sinin acısını yüreğinde hissetmek, bu ikinci tutuklanışın yarattığı derin hayal kırıklığı ve son dönemde yaşanan gerginliklerin etkisiyle, yaşlı adamın, eski keskinliğini kaybetmiş gözlerinden yaşlar süzölmeye başladı.

Carton, her zamankinden farklı bir ses tonuyla, “Siz çok iyi bir insan ve gerçek bir dostsunuz,” dedi. “Bu duygusal anınıza tanık olduğum için beni bağışlayın. Karşımda ağlayan babam olsaydı, umursamaksızın öylece oturamazdım. Babam olsaydınız, acınıza ancak bu kadar saygı duyabilirdim. Neyse ki, benim gibi birinin babası olmak gibi bir şanssızlığa sahip değilsiniz.”

Son sözleri söylerken her zamanki tavrına kaymış olsa da, gerek ses tonunda, gerekse dokunuşunda, onun o iyi ve yumuşak tarafına hiç tesadüf etmemiş olan Mr. Lorry'nin hiç beklemediği türden sahici bir duyarlılık ve saygı vardı. Yaşlı adam elini uzattı, Carton da nazikçe sıktı.

“Talihsiz Darnay’e dönecek olursak,” dedi Carton, “lüt-fen Lucie’ye bu görüşmeden ve anlaşmadan bahsetmeyin. Bu görüşme ve anlaşma, onun kocasını görmesini sağlayamaz. Bunu, en kötü ihtimalin gerçekleşmesi durumunda, idam edilmeden önce kendisini öldürmesi için gerekenleri götürmek üzere planladığımızı düşünebilir.”

Mr. Lorry'nin aklına böyle bir şey hiç gelmemişti; Carton'ın böyle bir şeyi düşünüp düşünmediğini anlamak için ona şöyle bir baktı. Belli ki düşünüyordu; Carton'ın ona karşılık veren bakışlarından öyle olduğu anlaşılıyordu.

“Lucie'nin aklına bin türlü şey gelecektir,” dedi Carton, “ve bunların teki bile derdine dert katmaya yetecektir. Ona benden bahsetmeyin. Buraya ilk geldiğimde söylediğim gibi, onu görmesem daha iyi olur. Ona yardım için yapabileceğim ufak tefek işleri onu görmeden de yapabilirim. Şimdi onu görmeye gidersiniz diye umut ediyorum. Bu gece çok perişandır.”

“Şimdi doğruca oraya gidiyorum.”

“Buna çok memnun oldum. Size çok büyük bir bağlılık ve güven duyuyor. Bu aralar nasıl görünüyor?”

“Endişeli ve kederli fakat çok güzel.”

“Ah!”

Bir iç çekiş gibi uzun ve efkârlı bir sestir bu; âdeta bir hıçkırığı andırıyordu ve Mr. Lorry'nin, yüzü ateşe dönük Carton'a bakmasına sebep olmuştu. Yaşlı adamın gölge mi, ışık mı tam olarak bilemediği bir şey, güneşli ve rüzgârlı bir günde bir dağın yamacını süpürür gibi genç adamın yüzünü yalayıp geçmişti. Carton, fazla dışarıda duran yanan bir odun parçasını ayağıyla itti. Bembeyaz bir binici ceket ve o

dönem çok moda olan uzun çizmeler giymişti ve alevlerin ışığı altında, epeydir düzeltilmemiş, omuzlarına dökülen, uzun, kahverengi saçlarıyla pek solgun görünüyordu. Ateş-ten hiç çekinmeksizin öylesine pervasızca hareket ediyordu ki, Mr. Lorry uyarı mahiyetinde bir iki söz söylemek duru-munda kaldı zira hâlâ ayağının ağırlığıyla kırılan odunun sıcak köz parçalarının üzerine basıyordu.

“Fark etmemişim,” dedi Carton.

Mr. Lorry’nin gözleri yine genç adamın yüzüne takıldı. Aslında gayet güzel olan yüz hatlarını gölgeleyen o heba olup gitmiş ifade dikkatini çekti; mahkûmların yüz ifade-si hafızasında hâlâ çok tazeydi ve bu ifade, yaşlı adama o mahkûmları hatırlatıyordu.

“Sizin buradaki göreviniz tamamlandı mı efendim?” diye sordu Carton Mr. Lorry’ye dönerek.

“Evet. Geçen akşam da dediğim gibi, Lucie beklenmedik şekilde ansızın gelince, işleri olabildiğince hızlı bir şekilde hallettim. Onların güvenliğini tam olarak sağladıktan sonra Paris’ten ayrılmayı düşünüyordum. Çıkış belgemi almıştım; gitmeye hazırdım.”

İkisi de sessizliğe gömüldü.

“Geri dönüp bakınca, upuzun, dolu dolu bir hayatınız olmuş, öyle değil mi efendim?” diye sordu Carton efkârlı bir ifadeyle.

“Yetmiş sekizimin içindeyim.”

“Hayatınız boyunca faydalı bir insan olmuşsunuz, hiç ara vermeksizin, düzenli olarak çalışmışsınız, insanlar size güvenmiş, saygı duymuş ve sizi kendilerine örnek almışlar.”

“Erkekliğe adım attığımdan beri işadamıyım. Hatta daha çocukken bile öyleydim diyebiliriz.”

“Yetmiş sekizinizde doldurduğunuz şu yere bakar mısı-nız? O yeri boşalttığınızda kimbilir ne çok insan özleyecek sizi.”

“Yapayalnız ihtiyar bir bekârım ben,” diye karşılık verdi Mr. Lorry başını iki yana sallayarak. “Arkamdan ağlayacak kimsem yok.”

“Böyle bir şeyi nasıl söylersiniz? Lucie arkanızdan ağlamaz mı zannediyorsunuz? Ya çocuğu?”

“Evet, evet, Tanrı’ya şükür. Öylesine söyledim.”

“Bu, Tanrı’ya şükredilecek bir şey, öyle değil mi?”

“Tabii, tabii.”

“Bu gece o yalnız yüreğinize, tüm içtenliğinizle, ‘Şu hayatımda tek bir insanın bile sevgisini, bağlılığını, minnetini ya da saygısını kazanamadım; kimsenin yüreğinde güzel bir yer edinemedim; ardımdan hatırlanacak iyi ya da faydalı bir şey yapmadım,’ deseydiniz, o yaşadığınız yetmiş sekiz yıl size yetmiş sekiz ağır lanet gibi gelirdi, öyle değil mi?”

“Doğru söylüyorsunuz Mr. Carton; sanırım öyle olurdu.”

Sydney gözlerini yine ateşe çevirdi ve birkaç dakika sessiz kaldıktan sonra şöyle dedi:

“Size bir şey sormak istiyorum; çocukluğunuz size çok uzak geliyor mu? Annenizin dizinin dibinde oturduğunuz günler çok mu gerilerde kaldı?”

Mr. Lorry, Carton’ın yumuşayan tavrına karşılık şöyle yanıt verdi:

“Yirmi yıl öncesini soruyorsanız evet; hayatımın şu anındaysa hayır. Sona yaklaştıkça dairesel hareket eder oldum; giderek başlangıç noktasına yaklaşıyorum. Belki de bu, yumuşak geçişi sağlayacak bir tür hazırlıktır. Şu an yüreğimde, genç ve güzel anneme (oysa ben nasıl da yaşıyım!) ve dünya denen yerin sırrına eremediğim, kusurlarımın sağlamasının henüz yapılmadığı günlere dair çoktandır uykuya yatmış hatıralar canlandı.”

“Bu duyguyu çok iyi anlıyorum!” diye haykırdı Carton yüzü kıpkırmızı olarak. “Bu anılar size kendinizi daha iyi hissettiriyor, değil mi?”

“Öyle olmasını umuyorum.”

Carton, Mr. Lorry'nin paltosunu giymesine yardımcı olmak için ayağa kalkarak konuşmayı sona erdirdi. Mr. Lorry konuya tekrar dönerek, "Fakat siz daha çok gençsiniz," dedi.

"Evet," dedi Carton. "Yaşlı değilim fakat benim bu genç yaşındaki yaşam tarzım yaşlılığımı görebilmeme imkân tanıyacak bir yaşam tarzı değil. Neyse, benden konuştuğumuz yeter."

"Benden konuştuğumuz da yeter," dedi Mr. Lorry. "Dışarı mı çıkıyorsunuz?"

"Size onun kapısına kadar eşlik edeyim. Benim ne denli serseri ve kabına sığmayan biri olduğumu bilirsiniz. Sokaklarda saatlerce sürtersem telaş etmeyin; yarın sabah yine çıkarım ortaya. Yarın mahkemeye gidiyorsunuz, değil mi?"

"Evet, maalesef."

"Ben de orada olacağım fakat seyirci olarak. Casusum bana bir yer ayarlayacak. Koluma girin efendim."

Mr. Lorry söyleneni yaptı, birlikte merdivenlerden inip sokağa çıktılar. Birkaç dakika sonra Mr. Lorry'nin gideceği yere varmışlardı. Carton orada ondan ayrıldı fakat biraz ötede oyalandı ve kapı kapandıktan sonra geri dönüp kapıya dokundu. Lucie'nin her gün hapishaneye gittiğinin haberini almıştı. "Buradan çıkıyordu," dedi kendi kendine, etrafına bakınarak, "sonra şu taşlardan yürüyor olmalı. Adımlarının izini süreyim öyleyse."

Saat gecenin onunu gösterdiğinde, Lucie'nin yüzlerce kez önünde dikildiği La Force Hapishanesi'ne gelmişti. Ufak tefek bir oduncu dükkânını kapatmış, önünde piposunu içiyordu.

Sydney Carton adamın önünden geçerken durarak, "İyi geceler yurttaş," dedi çünkü adam onu meraklı gözlerle süzmüştü.

"İyi geceler yurttaş."

"Cumhuriyet'te işler nasıl gidiyor?"

“Giyotin’i soruyorsunuz sanırım. Fena değil. Bugünkü hasılat altmış üç kişi. Yakında yüze çıkacağız. Samson ve adamları bazen yorulduklarından şikâyet ediyorlar. Ha ha ha! Çok acayip bir adam şu Samson! Çok sıkı bir berber!”

“Sık sık onu izlemeye gidiyor musunuz?”

“Tıraş ederken mi? Her zaman. Her gün. Ne berber ama! Onu çalışırken gördünüz mü hiç?”

“Hiç görmedim.”

“Seri çalıştığı bir gün gidip görün. Bugün ben iki pipo içene kadar altmış üç kişiyi tıraş etti; gerisini varın siz hesap edin yurttaş! Şerefim üzerine yemin ederim!”

Pişmiş kelle gibi sırttan ufak tefek adam, celladın çalışma süresini nasıl hesap ettiğini göstermek istercesine içmekte olduğu pipoyu uzattığında, Carton’ın içinde adamı öldürmek için öylesine şiddetli bir istek oluştu ki, bastırmak için kafasını diğer yöne çevirdi.

“Siz İngiliz değilsiniz,” dedi oduncu, “fakat İngiliz kıyafeti giymişsiniz.”

Kısa bir duraksamadan sonra, “Evet,” dedi Carton hafifçe dönüp omzunun üzerinden konuşarak.

“Fransız gibi konuşuyorsunuz.”

“Öğrencilik yıllarım burada geçti.”

“Aaa! Tam bir Fransız sayılırsınız o zaman! İyi geceler İngiliz beyefendi.”

“İyi geceler yurttaş.”

“Yalnız, gidip o acayip herifi mutlaka görün,” diye üsteledi ufak tefek adam arkasından. “Giderken yanınıza bir de pipo alın!”

Sydney henüz gözden kaybolmamıştı ki caddenin orta yerinde, yanan bir lambanın altında durup kalemle bir kâğıt parçasına bir şeyler yazdı. Yolunu iyi bilenlerin kararlı adımlarıyla zikzaklar çizerek karanlık ve kirli –sokaklar her zamankinden daha kirliydi çünkü o dehşet dolu dönemde en iyi caddelerde dahi temizlik yapılmıyordu– sokaklardan

geçti ve sahibinin tam o esnada kapatmakta olduğu bir eczanenin önünde durdu. Burası, yılankavi ve yokuşlu bir caddede bulunan, küçük, izbe ve eciş bücüş bir adamın işlettiği, küçük, izbe ve eciş bücüş bir dükkândı.

Sydney, tezgâhının başına geçip kendisini selamlayan bu yurttaş da iyi geceler diledikten sonra, üzerine bir şeyler yazdığı kâğıt parçasını önüne koydu. Eczacı kâğıtta yazanın okurken hafifçe ıslık çalarak, “Vay be!” dedi. “Vay vay vay!”

Sydney Carton hiç oralı olmayınca eczacı, “Sizin için mi efendim?” diye sordu.

“Benim için.”

“O zaman bunları ayrı ayrı saklamaya özen gösterin yurttaş, olur mu? Karıştırırsanız ne olacağını biliyorsunuz, değil mi?”

“Çok iyi biliyorum.”

Eczacı, Carton’a küçük paketler verdi. Carton onları göğsüne, paltosunun iç cebine koydu, parayı ödedi ve kararlı adımlarla dükkândan çıktı. Kafasını kaldırıp aya bakarak, “Yarına kadar yapılması gereken bir şey kalmadı,” dedi, “fakat mümkünü yok uyuyamam.”

Gökyüzünde hızla süzülen bulutların altında bu sözleri yüksek sesle söylerken tavrı kayıtsız değildi, laubalilikten ziyade cüretkârlık barındırıyordu. Üzerinde, uzun süre yolculuk etmiş, çok mücadele vermiş, yolunu kaybetmiş fakat nihayet yolunu tekrar bulup sona yaklaşmış bitkin bir adamın tavrı vardı.

Uzun zaman önce, büyük umutlar vadeden bir genç olarak görüldüğü ve rakipleri arasında nam saldığü yıllarda, babasının peşinden, gömüleceği mezara kadar yürümüştü. Babasının mezarı başında okunan o ağırbaşlı kutsal sözler, tam da o anda, tepesinde gezinen bulutlarla, karanlık gölgelerin arasından geçerek karanlık sokaklarda yürürken aklına düşmüştü. “Ben diriliş ve yaşamım,” diyordu Tanrı, “her

kim ki bana iman eder, ölmüş olsa bile yaşar; yaşayanlar ve bana iman edenler asla ölmezler.”

Giyotin bıçağının hüküm sürdüğü şehirde gecenin bir vakti tek başına dolaşırken, o gün ölüme giden altmış üç kişinin ve hapishanede ertesi gün, ondan sonraki gün ve daha sonraki günlerde ulaşacakları kaçınılmaz sonlarını bekleyen kurbanların acısı çökmüştü yüreğine; bir çağrışımlar zinciri, eski bir gemiye ait derinlerdeki paslı bir çapayı su yüzüne çıkarır gibi getirmişti bu kelimeleri aklına. Özellikle hatırlamaya çalışmamıştı aslında fakat yolda yürürken sürekli bu kelimeleri tekrar ederken bulmuştu kendini.

Etraflarını çevreleyen dehşeti birkaç saatliğine de olsa unutup huzur bulabilmek için dinlenmeye çekilen insanların aydınlatılmış pencerelerini, yıllar yılı din adamlığı kisvesi altında yapılan sahtekârlığa, soyguna ve har vurup harman savurmaya karşı halkta oluşan ve artık özyıkım boyutlarına varan nefretten dolayı artık hiç dua edilmeyen kiliselerin kulelerini, kapılarına yazıldığı gibi Ebedi Uykuya tahsis edilmiş mezarlıkları, dört bir yanı sarmış zindanları, altmışar altmışar ölüme götürülmenin sıradan ve gündelik bir hal aldığı, bu yüzden de, Giyotin’in önünde artık tek bir insanın bile acıklı hikâyeler anlatmadığı sokakları vakur bir merakla izledi; gece, öfkesine kısa bir mola vermeye hazırlanan şehirdeki tüm yaşamı ve ölümü vakur bir merakla izledi. Sonra tekrar Seine Nehri’nden geçip daha aydınlık sokaklara vardı.

Yollarda çok az araba vardı çünkü o günlerde araba sürenler şüphe çekiyordu; bu yüzden de soylular bile gece kırmızı başlıklar takıyor, kaba saba ve ağır ayakkabılar giyiyor, güçlkle yürüyorlardı. Buna karşın, tiyatrolar tika basa doluydu; Carton oradan geçerken insanlar güle oynaya tiyatrodan çıkmış, sohbet ede ede evlerine dönüyorlardı. Tiyatrolardan birinin kapısında, yanında küçük kızıyla bir anne, çamurlu yolun karşısına geçmenin bir yolunu arıyordu. Carton, çocuğu kucağına alıp yolun karşısına geçirdi ve

boynuna dolanan ürkek kol gevşemeden küçük kızdan bir öpücük istedi.

“Ben diriliş ve yaşamım,” diyordu Tanrı, “her kim ki bana iman eder, ölmüş olsa bile yaşar; yaşayanlar ve bana iman edenler asla ölmezler.”

Gece bastırmış, sessizlik çökmüştü; tekrar ettiği bu sözler ayak sesleriyle birlikte yankılanıp havaya karışıyordu. Tamamen sessizliğin ve sakinliğin hâkim olduğu sokakta yürürken bu sözleri ara ara tekrar ediyor olsa da sözlerinin yankısı kulağından hiç gitmiyordu.

Köprü'nün üzerinde durmuş Paris Adası'nın çeperine çarpan suyun sesini dinlerken nihayet gece sönmeye yüz tutmuştu; evlerin ve katedrallerin tabloyu andıran karmaşası, ayışığının altında pırıl pırıl parlarken, yeni doğan gün buz gibi, bir ölüyü andıran suratıyla gökyüzünde belirdi. Çok geçmeden ay ve yıldızlı gece soldu ve ölüp gitti; sanki kısa bir süreliğine tüm evren, Ölüm'ün hâkimiyetine girmişti.

Fakat sonra, ihtişamlı güneş gökyüzünde yükseldi ve o uzun, parlak ışınlarıyla yüreğine dolarak tüm o kelimeleri ve gecenin yükünü silip süpürdü. Elini siper edip hayranlıkla güneş ışınlarına bakarken, sanki havada güneşle arasında bir köprü oluşmuş, aşağıdan da nehir parıldıyormuş gibi geldi ona.

Sabahın sükûnetinde yükselen kudretli sular, sevecen bir dost gibi akışkan, derin ve kendinden emindi. Nehir boyunca evlerden uzakta yürüdükten sonra, o sıcaklık ve ışığın altında bir bankın üzerinde uyuyakaldı. Uyanıp ayaklanınca oralarda biraz daha oyalanarak ta ki nehrin akıntısına kapılıp denize sürüklenene kadar amaçsızca dönüp duran bir anaforu seyretti. “Tıpkı bana benziyor!” diye geçirdi içinden.

Kuru yaprak rengi yelkenli bir ticaret gemisi süzülerek görüş alanına girdi, sonra da yüzerek gözden kayboldu. Geminin suda bıraktığı sessiz iz silinip giderken, tüm o acınası

gafleti ve hataları için merhamet dilenen, “Ben diriliş ve yaşamım,” diye biten o dua döküldü yüreğinden.

Geri döndüğünde Mr. Lorry çıkmıştı; iyi yürekli yaşlı adamın nereye gittiğini tahmin etmek zor değildi. Sydney Carton biraz kahve içip bir parça ekmek yedi ve kendine gelmek için elini yüzünü yıkayıp kıyafetlerini değiştirdikten sonra mahkeme salonuna doğru yola koyuldu.

Mahkeme salonu tam bir keşmekeşti, uğultular yükseliyordu; herkesin görünce korkup kenara çekildiği “kara kuzu”, onu kalabalığın içinde dikkat çekmeyen bir köşeye yerleştirdi. Mr. Lorry ile Doktor Manette de oradaydılar. O da oradaydı, babasının yanında oturuyordu.

Kocasını salona getirdiklerinde ona öylesine destekleyen, yüreklendiren, hayranlık dolu bir sevgi ve yumuşacık bir şefkatle baktı ki, Charles’ın yüzüne renk geldi, gözleri parıldamaya başladı, yüreği hayat doldu. O an, Lucie’nin bakışlarının Sydney Carton üzerinde yarattığı etkiyi gören biri, kocasınıninkiyle bire bir aynı olduğunu anlayabilirdi.

Adaletsiz yargılanmaya geçmeden önce, sanıkların doğru düzgün savunma yapabilmelerine olanak tanıyan bir usul ve düzenleme yoktu, ya da yok denecek kadar azdı. Eğer geçmişte yasalar, yöntemler ve protokoller bu denli canavarca istismar edilmemiş olsaydı böyle bir devrim olmaz, devrimin intiharı anlamına gelecek intikam ateşi, herkesi rüzgâr gibi savurmazdı.

Tüm bakışlar jüriye çevrilmişti; jüri, tıpkı dün ve ondan önceki gün olduğu gibi ve yarın ve ondan sonraki gün olacağı gibi yılmaz vatanseverlerden ve iyi Cumhuriyetçilerden oluşuyordu. İçlerinden biri özellikle son derece gayretkeşti ve belirgin biçimde dikkati çekiyordu; adam, bir şeyler aşeriyormuş gibi görünen yüz ifadesiyle ve sürekli ağzının çevresinde gezinen parmaklarıyla, seyircilere büyük keyif yaşıtıyordu. Kana susamış, yamyam kılıklı, gözünü kan bürümüş jüri üyesi, Saint Antoineli Jacques Üç’ten başkası

değildi. Jürinin, bir geyiği yargılayan bir köpek sürüsünden farkı yoktu.

Sonra tüm bakışlar beş yargıca ve savcıya çevrildi; bugün oradan da müspet bir sonuç çıkacağı benzemiyordu. Orta- ma acımasız, uzlaşmaz, öldürmeye teşne, ruhsuz bir işyeri havası hâkimdi. Kalabalıkta herkes, kendisini onaylayacak gözler arıyor, bulunca da birbirlerine parıldayan ve onayla- yan bakışlar atıyorlardı; başlarını öne eğip gergin bir dikkat- le dinlemeden önce birbirlerine kafalarını sallıyorlardı.

Darnay adıyla bilinen Charles Evrémonde. Bir önceki gün serbest bırakılmış, sonra yeniden suçlu bulunup tutuk- lanmış. İddianame sanığa geçen gece verilmiş. Cumhuriyet düşmanı bir aristokrat olarak şüpheli görüldü ve ihbar edil- di; bir zamanlar sahip oldukları fakat şu an ellerinden alın- mış olan ayrıcalıklarını, insanlara zulmetmek için kullanmış olan, zorba bir aileye mensup. Darnay adıyla bilinen Charles Evrémonde, tüm bunlardan dolayı tüm haklarını kaybet- miştir ve yasalar önünde bir ölüden farksızdır.

Savcı aşağı yukarı bu minvalde birtakım sözler söyledi.

Mahkeme Başkanı, sanığın açıkça mı yoksa gizlice mi ihbar edildiğini sordu.

“Açıkça sayın Başkan.”

“Kim tarafından?”

“Üç kişi. Ernest Defarge, Saint Antoineli bir meyhaneci.”

“Güzel.”

“Thérèse Defarge, onun karısı.”

“Güzel.”

“Alexandre Manette, doktor.”

Bunun üzerine salonda yüksek sesli bir uğultu koptu; kalabalığın arasında, yüzü sapsarı olmuş ve titreyen Doktor Manette’in ayağa kalktığı görüldü.

“Sayın Başkan, bu sahtekârlığa ve düzenbazlığa şiddet- le itiraz ediyorum. Biliyorsunuz ki, sanık, kızımın kocası. Kızım ve onun sevdikleri, benim için canımdan kıymetlidir.

Kızımın kocasını ihbar ettiğimi iddia eden sahtekâr kimdir ve nerededir?”

“Yurttaş Manette sakın olun. Mahkemenin otoritesine karşı gelerseniz, yasaları çiğnemiş olursunuz. Neyin canınızdan kıymetli olduğu meselesine gelince, iyi bir yurttaş için hiçbir şey Cumhuriyet’ten kıymetli olamaz.”

Başkanın vermiş olduğu bu dersten sonra salonda bir alkış ve tezahürat tufanı koptu. Başkan zilini çaldı ve hararetle konuşmasına devam etti.

“Eğer Cumhuriyet sizden çocuğunuzu feda etmesini isterse, üzerinize düşen çocuğunuzu feda etmektir. Lütfen yerinize oturun ve söylenenlere kulak verin. Bu arada da sessiz olun!”

Zıvanadan çıkmış alkışlar ve tezahürat yine başladı. Doktor Manette oturduğu yerden etrafına bakınıyordu, dudakları titriyordu; kızı, babasına iyice sokuldu. Jürideki aşeriyormuş gibi görünen adam ellerini ovuşturduktan sonra her zamanki elini yine ağzına götürdü.

Salon insanların birbirlerini duyabileceği bir sessizliğe bürününce, Defarge huzura çağrıldı; bir çırpıda, Doktor’un tutuklanma hikâyesini, kendisinin o zamanlar onun hizmetinde küçük bir çocuk oluşunu, serbest bırakılışını, Doktor’un ona teslim edildiğinde ne halde olduğunu anlattı. Mahkeme elini çabuk tutmak istediği için kısa bir sorgulama gerçekleştirdi:

“Bastille’in alınmasında büyük hizmetleriniz olmuş, öyle mi yurttaş?”

“Öyle olduğuna inanıyorum.”

O anda kalabalıktan heyecanlı bir kadın çığlık çığlığa bağırdı: “Sen oradaki en iyi vatanseverlerden biriydin. Neden öyle demiyorsun? O gün orada büyük topun başındaydın ve o lanet olası kale düştüğünde oraya ilk girenlerdendin. Vatanseverler, size gerçeği söylüyorum!”

Seyircilerin hararetle methiyeleri arasında duruşmanın gidişatına yön vermeye çalışan bu kadın, İntikamcı

Teğmen'den başkası değildi. Başkan zilini çaldı fakat almış olduğu destekle iyice cesaret bulan kadın, "O zil bana sökmez!" diye bağırdı çılgık çılgığa; bunun üzerine kalabalıktan yine methiyeler yükseldi.

"Mahkemeye, o gün Bastille'de neler yaptığını anlat yurttaş!"

Defarge, ayakta dikildiği merdivenlerin alt basamaklarına oturmuş gözlerini ayırmadan kendisini seyreden karısına bakarak, "Sözünü ettiğim mahkûmun, Kuzey Kulesi Yüz Beş olarak geçen hücrede tutulduğunu biliyorum. Bunu kendisinden öğrendim. Benim gözetimim altında ayakkabı yaptığı süre zarfında adını Kuzey Kulesi Yüz Beş zannediyordu. Savaştığım o gün orası düşerse gidip incelemeye karar vermiştim; nitekim düştü de. Şu an jüride bulunan bir yurttaş arkadaşım, bir gardiyanın eşliğinde hücreye tırmandık. Hücreyi didik didik inceledim. Bacanın içinde, yerinden çıkarılıp yeniden yerleştirilmiş bir taşın altında üzerinde bir şeyler yazan bir kâğıt buldum. İşte o kâğıt burada. Doktor Manette'in el yazısıyla yazılmış bu kâğıdı Mahkeme Başkanı'na takdim etmek isterim."

"Kâğıt okunsun!"

Salonu bir ölüm sessizliği sarmıştı, kimseden çıt çıkmıyordu; mahkûm, sevgi dolu gözlerle karısına bakıyor, karısı, yalnızca babasına bakmak için bakışlarını ondan ayırıyor, Doktor Manette gözlerini bir an olsun ayırmadan kâğıdı okuyan kişiye bakıyor, Madam Defarge gözlerini mahkûmdan hiç ayırmıyor, Defarge, sürekli, içinin yağları eriyen karısına bakıyor, onun dışındaki tüm gözlerse, o an onların farkında bile olmayan Doktor'a bakıyordu. Kâğıtta şunlar yazıyordu:

Onuncu Bölüm

Gölgenin Cismi

“Ben, Beauvais doğumlu, sonradan Paris’e yerleşmiş, talihsiz doktor Alexandre Manette. Bu kahır dolu yazıyı, 1767 senesinin son ayında Bastille’deki kasvetli hücremde, zar zor çalabildiğim aralıklı zaman dilimlerinde ve büyük zorluklar altında yazıyorum. Olur da, ben ve acılarım toprak olduktan sonra merhametli bir el bulur diye, bu yazıyı, bacanın duvarında, ağır ağır ve büyük emek vererek kazdığım yere saklamayı düşünüyorum.

Bu kelimeleri mahkûmiyetimin onuncu senesinin son ayında, bacadan büyük zorlukla kazıdığım kurum ve kömürü kanımla karıştırarak paslı bir demir parçasıyla yazıyorum. Umut, göğsümden çoktan uçup gitti. Vücudumun ciddi uyarılarından anlıyorum ki, akıl sağlığımı uzun süre muhafaza etmem mümkün olmayacak; bu yüzden, şu an akli melekelerim hâlâ yerindeyken –her şeyi net ve aynen olduğu gibi hatırlayabiliyorken– birileri okusun ya da okumasın, kayıt altına alınmış son sözlerim olacak bu sözlerin doğru olduğuna ve onları Ebedi Yargı gününde Tanrı’nın huzurunda da tekrarlayabileceğime yemin ederim.

1757 senesinin Aralık ayının üçüncü haftasında (sanırım yılın yirmi ikinci haftasıydı) bulutlu ve mehtaplı bir gecede, ayazda bir parça temiz hava almak için Tıp Fakültesi’nin

sokağındaki evime yaklaşık bir saat mesafede bulunan Seine Nehri rıhtımının تنها bölgelerinde gezinirken, bir arabanın süratle arkamdan geldiğini hissettim. Arabanın beni ezeceğinden korkup kenara çekildiğimde, birisi pencereden kafasını çıkarıp sürücüye durmasını söyledi.

Sürücü, dizginleri çeker çekmez araba durdu ve aynı kişi, bana adımla seslendi. Ben de cevap verdim. Araba benden epey ileride olduğu için, ben yanlarına gidene kadar iki beyefendi arabanın kapısını açıp inmişlerdi bile. İkisinin de, kendilerini gizlemek istercesine pelerine sarınmış olduklarını fark ettim. Arabanın kapısının önünde yan yana dururlarken, ikisinin de benim yaşlarımda ya da belki biraz daha genç olduklarını ve görebildiğim kadarıyla, duruşları, hal ve hareketleri, ses tonları ve yüzleri itibarıyla birbirlerine çok benzediklerini fark ettim.

‘Siz Doktor Manette misiniz?’ diye sordu biri.

‘Evet.’

‘Beauvais doğumlu Doktor Manette, değil mi?’ dedi diğeri. ‘Aslında usta bir cerrah olan, son birkaç senedir Paris’te yıldızı giderek parlayan genç doktor.’

‘Beyler,’ diye karşılık verdim, ‘büyük zarafetle bahsettiğiniz Doktor Manette benim.’

‘Az önce evinize gittik,’ dedi ilki, ‘sizi orada bulabilme şansını yakalayamayınca ve bir ihtimal bu yöne doğru gidiyor olabileceğinizi öğrenince, belki sizi yakalarız umuduyla arkanızdan geldik. Arabaya biner misiniz lütfen?’

İkisinin de tavrı buyurgandı ve bu sözler söylenirken, beni arabanın kapısıyla aralarına sıkıştırmak için bir hamlede bulundular. Onlar silahlıydılar, ben değildim.

‘Beyler,’ dedim, ‘affedersiniz ama genellikle kimin tarafından yardıma çağrılarak onurlandırıldığımı ve vakanın mahiyetini bilmek isterim.’

Bu sözlerime ikinci adamdan yanıt geldi. ‘Doktor, hastalarınız mevki sahibi, soylu insanlar. Vakanın mahiyetine

geline, yeteneklerinize duyduğumuz güvenle, bunu sizin bizden çok daha iyi teşhis edebileceğinize inanıyoruz. Bu kadarı yeterli. Şimdi arabaya biner misiniz lütfen?’

Elimden söyleneni yapmaktan başka bir şey gelmiyordu, bu yüzden sessizce arabaya bindim. Onlar da arkamdan bindiler; son binen merdivenleri kaldırıp arabanın içine atladı. Araba geri döndü ve geldiği hızla yola devam etti.

Aramızda geçen konuşmaları aynen aktarıyorum; kelimesi kelimesine aynı olduğundan hiç şüphem yok. Zihnimin amacından sapmasına izin vermeden, her şeyi olduğu gibi betimliyorum. Bundan sonra, yazmaya ara verip kâğıdımı sakladığım yere koyduğumu anlamanız için şu işareti koyacağım: . . .

Araba, sokaklardan geçip Kuzey Barikati’nı geride bıraktıktan sonra köy yoluna saptı. Barikatın yaklaşık üçte iki fersah ilerisinde –o an mesafenin ne kadar olduğunu kestirememiştim fakat daha sonradan adımlayarak ölçtüm– anayoldan ayrılıp yakınlarında başka ev bulunmayan ıssız bir evin önünde durdu. Üçümüz de arabadan inip içinde suları taşmış, bakımsız bir havuz bulunan bahçenin ıslak ve yumuşak patikasından yürüyerek kapıya vardık. Zili üst üste çaldığımız halde kapı hemen açılmadı; nihayet açıldığında, bana eşlik eden adamlardan biri, ağır binici eldiveniyle kapıyı açan kişinin suratına vurdu.

Bu hareketin benim açımdan dikkat çekici bir yanı yoktu zira sıradan insanların, köpeklerden daha fazla dayak yediğine defalarca tanık olmuştum. Fakat, ilki kadar öfkeli olan ikincisi, adama koluyla vurdu; o an, görüntü ve davranış itibarıyla birbirlerine çok benzeyen bu iki kişinin ikiz olduklarını anladım.

Geldiğimizde kilitli bulduğumuz ve kardeşlerden birinin açıp bizi içeri aldıktan sonra tekrar kilitlediği kapıdan girdiğimiz andan itibaren, evin üst katından gelen çığlık seslerini duymaya başlamıştım. Beni doğruca çığlıkların geldiği oda-

ya götürdüler; merdivenlerden çıkarken çığlık sesleri daha da şiddetleniyordu. İçeri girdiğimde yatakta yatan, yüksek ateşli bir beyin humması geçirmekte olan bir hasta gördüm.

Hasta çok genç ve muhteşem bir güzelliğe sahip bir kadındı; yaşı kesinlikle yirmiden fazla değildi. Saçları yolunmuş ve darmadağınıktı, kolları, kumaş parçaları ve mendillerle yatağın yanlarına sabitlenmişti; bu kumaş parçalarının, bir beyefendinin kıyafetinden parçalar olduğunu fark etmiştim; bir tören kıyafetine ait püsküllü bir fuların üzerine, soylu bir ailenin armasıyla E harfi işlenmişti.

Hastayı dikkatle incelediğim ilk dakika içerisinde gördüklerim bunlar olmuştu çünkü genç kadın huzursuzca debelenirken yatağın ucuna gelip yüzüstü dönmüş, fuların ucu ağzına girmiş ve boğulma tehlikesi geçirmişti. Hemen onu nefes alabileceği konuma getirip fuları ağzından çekmiş, bu arada da ucundaki işlemeyi fark etmiştim.

Genç kadını yavaşça döndürüp, onu sakinleştirmek ve kımıldamamasını sağlamak için ellerimi göğsüne koydum ve yüzüne baktım. Gözleri fal taşı gibi açılmıştı ve dehşet içerisindeydi; insanın yüreğini dağlayan çığlıklar atarak sürekli, ‘Kocam, babam, erkek kardeşim!’ diye bağırıyor, sonra on ikiye kadar sayıyor ve ‘Sessiz olun!’ diyordu. Etrafa kulak kabartmak için kısacık bir an –daha fazla değil– ara veriyordu; sonra yürek dağlayan çığlıklar tekrar başlıyor, ‘Kocam, babam, erkek kardeşim!’ diye bağırıyor, on ikiye kadar sayıyor ve ‘Sessiz olun!’ diyordu. Sıralamada ve söyleniş şeklinde herhangi bir değişiklik olmuyordu. Anlık duraklamanın dışında, hiç ara vermeksizin bu sözleri tekrar ediyordu.

‘Ne kadardır bu durumda?’ diye sordum.

Kardeşleri birbirinden ayırabilmek için onlardan büyük ve küçük diye bahsedeceğim; büyükten kastım, daha fazla otorite sahibi olan. Büyük kardeş cevap verdi: ‘Geçen gece bu saatlerden beri.’

‘Kocas, babası ve erkek kardeşi mi var?’

‘Sadece erkek kardeşi.’

‘Şu an erkek kardeşiyle mi konuşuyorum?’

Had safhada hakir gören bir tavırla karşılık verdi, ‘Hayır.’

‘Son zamanlarda on iki sayısıyla alakalı bir olay yaşadı mı?’

Küçük kardeş sabırsızca araya girerek, ‘Saat on ikiyle alakalı,’ dedi.

‘Bakın beyler,’ dedim, ellerimi genç kadının göğsünden ayırmadan, ‘beni buraya getirdiniz ama gördüğünüz gibi hiçbir işe yaramıyorum! Burada neyle karşılaşacağımı ön-görebilseydim hazırlıklı gelirdim. Bu şekilde vakit kaybetmiş olduk. Bu ücra yerde ilaç falan da bulamayız.’

Büyük kardeş küçüğe baktı, küçük de mağrur bir edayla, ‘Burada bir ilaç kutusu var,’ dedi ve dolaptan çıkarıp masanın üzerine koydu. . . .

Şişelerden bazılarını açtım, kokladım, kapaklarını dudaklarıma sürdüm. Normal şartlarda, her biri başlı başına birer zehir olan bu narkotik ilaçların hiçbirini hastaya vermezdim.

‘İlaçlara güvenmiyor musunuz?’ diye sordu küçük kardeş.

‘Gördüğünüz gibi mösyö, onları kullanıyorum,’ dedim ve başka bir şey söylemedim.

Vermek istediğim dozu, hastaya, epey uğraştıktan sonra zar zor yutturdum. Biraz zaman geçtikten sonra ilacı tekrar vermek istediğim, ayrıca ilacın etkisini görmek için bir süre beklemek gerektiği için yatağın kenarına oturdum. Ürkek ve ezik büzük görünümlü bir kadın hizmetçi (aşağıdaki adamın karısı olmalıydı) bir köşeye çekilmiş bekliyordu. Ev rutubetliydi, her tarafı dökülüyordu ve lalettayin döşenmişti; belli ki oraya yeni taşınılmıştı ve arada sırada kullanılıyordu. Çığlık seslerini bastırsın diye pencerelerin önüne eski perdeler raptiyelenmişti. Çığlıklar, sırasıyla, ‘Kocam, babam, kardeşim!’, on ikiye kadar sayma ve ‘Sessiz olun!’ şeklinde tekrarlanıyordu. Bu histeri hali öylesine şiddetliydi ki, kollarını sabitleyen bağları çözmemiş, acı vermedi-

ğinden emin olmak için kontrol etmiştim. Vakaya dair tek umut ışığı, hastanın göğsünde tuttuğum elimin teskin edici bir etki yapması ve birkaç dakikalığına da olsa hastayı sakinleştirmesiydi. Gerçi elimin çılgınlık üzerinde bir etkisi olmamıştı; bir saat sarkacı bile bu denli şaşmaz bir dakiklikle çalışamazdı.

Elimin böyle bir etkiye sahip olmasından dolayı (ya da ben öyle olduğunu farz ettiğim için) iki kardeşin gözleri üzerimde, yaklaşık yarım saat kadar yatağın kenarında oturdum. Sonunda büyük olan şöyle dedi:

‘Bir hasta daha var.’

Çok şaşırmıştım; ‘Acil bir durum mu?’ diye sordum.

Lakayt bir tavırla, ‘Görseniz iyi olur,’ diye karşılık verdi ve eline bir lamba aldı. . . .

Diğer hasta, ikinci kat merdivenlerinin karşısında, arka tarafta, ahırın üzerindeki kısımda tavan arası benzeri bir odada yatıyordu. Odanın bir bölümünde sıva kaplı, alçak bir tavan vardı; diğer kısmının üzeriyse açıktı ve üzerinde kirişler olan kiremitle kaplı bir çatıya açılıyordu. Samanlar, kuru otlar ve yakacak çalı çırpı buraya istiflenmişti; samanların üzerinde bir elma yığını vardı. Hafızam gayet net ve yerli yerinde. Mahkûmiyetimin onuncu senesinin bitmesine kısa bir zaman kalmışken, Bastille’deki hücremde, o gece orada olanları sanki bu gece olmuşçasına tüm detaylarıyla hatırlıyor ve gözümde yeniden canlandırabiliyorum.

Yerdeki saman yığınının üzerinde, başının altına minder konmuş yakışıklı bir köylü oğlan yatıyordu; yaşı on yediden fazla değildi. Oğlan sırtüstü yatıyordu, dişleri kenetlenmişti; sağ elini göğsünün üzerinde yumruk yapmıştı, çakmak çakmak gözlerini yukarıya dikmişti. Tek dizimin üzerinde üzerine eğildim fakat yarasının nerede olduğunu görememiştim; buna rağmen derin bir yaradan dolayı ölmek üzere olduğunu anlamıştım.

‘Ben doktorum zavallı oğlum,’ dedim. ‘İzin ver bakayım.’

‘Bakmanızı istemiyorum,’ diye yanıt verdi oğlan. ‘Hiç dokunmayın.’

Yarası elinin altındaydı, çocuğu sakinleştirerek elini çekmeme izin vermesini sağladım. Yirmi, yirmi dört saat kadar önce oluşmuş bir kılıç yarasıydı fakat hemen o an, ehil bir el tarafından müdahale edilseydi bile kurtulma şansı yoktu. Hızla ölüyordu. Gözlerimi ağabeye çevirdiğimde, yaşamı solup giden yakışıklı oğlana baktığını gördüm; sanki oradaki bir insan değil de yaralı bir kuş ya da tavşandı.

‘Bu nasıl oldu mösyö?’ diye sordum.

‘Bu çocuk, kudurmuş adi köpeğin teki! Sefil bir baldırı çıplak! Kardeşimi tahrik ederek üzerine saldırtmış, kardeşim de onu, bir beyefendiye yaraşır biçimde kılıcıyla yaralamış.’

Bu cevapta acımanın, üzüntünün, insanlığın zerresi yoktu. Farklı bir dünyaya ait bir yaratığın orada ölüyor olmasından rahatsızdı; keşke kendi sınıfına yaraşır şekilde, pireli bir hayvan gibi ücra bir köşede ölseydi. Bu çocuğa ya da onun berbat kaderine, en küçük bir merhamet duygusu beslemekten aciz biriydi.

Adam konuşurken, çocuğun gözleri hafifçe ona, sonra da bana çevrildi.

‘Doktor, bu soylular çok gururludur fakat biz adi köpeklerin de gururu olabiliyor. Bizi soyup soğana çevirseler de, zulmetseler de, dövseler de, öldürseler de, bazen azıcık da olsa gururumuz kalabiliyor. Onu gördünüz mü Doktor?’

Genç kadının çığlık ve haykırışları, mesafeden dolayı biraz zayıflamış olsa da hâlâ duyuluyordu. Çocuk, genç kadın sanki orada, yanlarında yatıyormuş gibi konuşmuştu.

‘Gördüm,’ dedim.

‘O benim ablam Doktor. Bu soyluların üzerimizde her türlü alçakça hakkı vardır; senelerce kız kardeşlerimizin iffetlerini ve namuslarını diledikleri gibi kullandılar³⁶ fa-

---

36 “İlk gece hakkı” olarak bilinen, efendilerin köydeki genç kızların gerdek gecesini, kocaları yerine onlarla geçirmesini sağlayan hak. (ç.n.)

kat içlerinde iyi kızlar da vardı. Öyle olduğunu biliyorum, babamdan duymuştum. Ablam da iyi bir kızdı. O adamın kiracılarından biri olan, iyi yürekli bir gençle nişanlıydı. Bizler hepimiz şurada dikilen adamın kiracılarıydık. Diğer de onun kardeşi; kötü soyun en kötüsüdür.'

Çocuk, konuşabilmek için olağanüstü bir fiziksel çaba sarf ediyordu, buna karşılık ruhu, ürkütücü bir coşkuyla dile gelmiş konuşuyordu.

'Şurada dikilen o adam, tıpkı üstün varlıkların biz adi köpeklerle hep yaptığı gibi, bizi soyup soğana çevirdi; bizden acımasızca vergi aldı, bizi para vermeden çalıştırdı, mısırmızı kendi değirmeninde öğütmemizi şart koştu, elimizde kalan azıcık mahsulümüzü kuşlarına yem olarak verdirdi fakat bizim kendi kuşlarımızı beslememize engel oldu; talan ve soygun öyle bir hal almıştı ki, yemeye azıcık et bulsak, adamlarından biri görür de elimizden alır korkusuyla kapıları, panjurları kapatıp yiyorduk; yani diyeceğim, öylesine soyulmuş, sömürülmüş ve yoksul bırakılmıştık ki, babamız bile bu dünyaya çocuk getirmenin korkunç bir şey olduğunu, kadınlarımız kısır kalsın da şu sefil soyumuz kurusun diye dua etmemiz gerektiğini söylüyordu bize!'

O güne kadar ezilmişlik duygusunun bir yangın gibi alev alışına hiç rastlamamıştım. Bu duygunun, insanların içlerinde bir yerlerde kuluçkaya yatmış halde var olduğunu tahmin edebiliyordum fakat bu can vermekte olan oğlanı görene dek infilak ettiğine şahit olmamıştım.

'Neyse, ben devam edeyim Doktor, ablam evlendi. Evlendiği adamcağızın o aralar bir hastalığı vardı, ablam da onunla evlendi ki, şu adamın köpek kulübesi olarak adlandıracağı kulübemizde adama bakıp onunla ilgilenebilsin. Evlenmelerinin üzerinden birkaç hafta geçmişti ki, bu adamın kardeşi ablamı görüp beğenmiş ve ağabeyine, onu kendisi için ödünç istemesini söylemiş; zaten biz kim koca olmak kim! Adam çok ısrarcıydı fakat ablam hem iyi ve namus-

luydu, hem de ondan en az benim kadar nefret ediyordu. Bunun üzerine, bu ikisi ablamın kocasını ikna edip ablama istediklerini yaptırmak için ne yaptılar biliyor musunuz?’

Çocuğun bana sabitlenmiş gözleri yavaşça ona bakmakta olan adama çevrildi ve o an ikisinin yüzünde, anlattıklarının doğru olduğunu gördüm. İki farklı tür gurur birbirine meydan okuyordu; asil beyefendinin o lakayt umursamazlığı, köylü çocuğun tüm o ezilmişliği, alev alev yanan intikam duygusu, şu an burada Bastille’de bile hâlâ gözümün önünde.

‘Bildiğiniz gibi Doktor, soyluların biz adi köpekler üzerinde sahip olduğu haklar arasında bizi arabaya koşup sürmek de vardır. Ablamın kocasını arabaya koşup sürdüler. Bildiğiniz gibi, üzerimizde sahip oldukları haklar arasında, o soylu uykuları bölünmesin diye, kurbağaları susturalım diye bize tüm gece arazide nöbet tutturmak da vardır. O sisin, pusun içerisinde, ona tüm gece nöbet tutturup gündüz de arabaya koştular fakat ne yaptılarsa bana mısın demedi. Yok, ikna olmadı! Bir gün öğle vakti, onu bir şeyler yemesi için –bir şey bulabilirse tabii– bıraktıklarında, saatin her çalışı için bir defa, on iki kez hıçkırıklara boğulup ablamın koynunda can verdi.’

Çocuğu hayatta tutan tek bir şey varsa, o da adamın yaptığı tüm haksızlıkları anlatmaktı. Yumruk yaptığı sağ elini göğsüne bastırıp yarasını saklayarak ölümün karanlık gölgelerini püskürtüyordu.

‘Sonra o adamın izniyle, hatta yardımıyla, ablamı kaçırdı; hem de ablamın söylediği onca şeye rağmen –ona neler söylediğini hâlâ öğrenmediyseniz, yakında öğrenirsiniz Doktor– kısacık zevki ve sefası için ablamı aldı götürdü. Ablamı yolda yanımdan geçerken gördüm. Eve bu haberi götürdüğümde babamın yüreği paramparça oldu fakat yüreğindekiilere dair tek kelime dahi etmedi. Küçük kız kardeşimi (bir kardeşim daha var) alıp o adamın ulaşamayacağı

ve asla onu kölesi yapamayacağı bir yere götürdüm. Sonra, dün gece o adamın kardeşinin izini sürerek buraya geldim ve adi bir köpek gibi –fakat elimde kılıç vardı– yukarı tırmandım. Çatı katının penceresi nerede? Buralarda bir yerdeydi.’

Çocuğun gözleri kararmaya başlamıştı; görüş mesafesi giderek daralıyordu. Etrafıma bakındığımda yerde ezilmiş kuru ot ve samanların olduğunu gördüm; belli ki burada bir kavga olmuştu.

‘Ablam sesimi duyup içeri girdi. Adamı öldürene kadar yanımıza gelmemesini söyledim. Adam içeri girdiğinde önce bana paralar fırlattı, sonra bana kırbaçla vurmaya başladı. Fakat adi bir köpek olan ben, ona öyle bir vurdum ki kılıcını çekmek zorunda kaldı. Beni istediği kadar çok parçaya ayırabilir, kılıcını, benim adi kanımla istediği kadar boyayabilir, umurumda bile değildi. Kendini savunmak için kılıcını çekmiş ve olanca hüneriyle bana saldırmıştı.’

Gözlerim, az önce samanların arasında gördüğüm kırık kılıca takılmıştı; bir beyefendiye ait olduğu belliydi. Başka bir yerde de bir askere ait olduğu belli olan eski bir kılıç vardı.

‘Kaldırın beni Doktor, kaldırın. Nerede o?’

Çocuğa doğrulması için yardım ederken, adamın kardeşinden bahsettiğini düşünerek, ‘Burada değil,’ dedim.

‘O mu? Tüm kibirli soylular gibi, beni görmekten korkuyor. Az önce burada olan adam nerede? Beni ona çevirin.’

Çocuğun başını dizime yaslayarak söylediği şeyi yaptım. Fakat çocuk o an olağanüstü bir güç gösterisinde bulunarak tamamen doğrulup ayağa kalktı; benim de onunla birlikte kalkmam gerekti, yoksa ona destek olamazdım.

‘Marki,’ dedi çocuk fal taşı gibi gözlerini ona çevirip sağ elini yukarı kaldırarak, ‘tüm bunların hesabının sorulacağı gün gelip çattığında, senden ve o rezil soyunun en son temsilcisine varana dek tüm sülalenden tek tek hesap soracağım. Bunu yapacak oluşumun işareti olsun diye sana bir haç çizeceğim. Tüm bunların hesabının sorulacağı gün gelip

çattığında o rezil soyunun en kötüsü olan kardeşine ayrıca hesap soracağım. Bunu yapacak oluşumun bir işareti olsun diye ona da bir haç çiziceğim.’

İki kere üst üste göğsündeki yaraya dokunarak işaretparmağıyla havada haç çizdi. Parmağı havada bir süre öylece kaldı, sonra sonra koluyla birlikte kendisi de yere düştü. Cansız bedenini yere yatırdım. . . .

Genç kadının yatağının yanına döndüğümde onu yine aynı sıra ve devamlılıkla çılgınca sayıklarken buldum. Bu durumun saatlerce sürebileceğini ve muhtemelen de bir mezar sessizliğinde son bulabileceğini biliyordum.

‘Ona daha önce vermiş olduğum ilaçları tekrar verdim ve gece geç saatlere kadar yatağının kenarında oturup bekledim. Yürek dağlayan çığlıklarında hiçbir azalma olmamıştı ve söylediklerinin anlaşılabilirliğinde ya da sıralamasında en ufak bir aksaklık yoktu. Sürekli şu sırayla şunları söylüyordu: ‘Kocam, babam, erkek kardeşim! Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on, on bir, on iki. Sessiz olun!’

Bu böyle onu ilk görüşümden itibaren yirmi altı saat boyunca sürdü. İki kere gidip geldim ve tekrar yanına oturdum; sonra iyice kendini kaybetmeye başladı. Sakinleşmiş olmasını fırsat bilip onun için elimden gelen her şeyi yaptım fakat genç kadın bir süre sonra derin bir uyuşma haline gömüldü ve ölü gibi yatmaya başladı.

Uzun, korkunç bir fırtınadan sonra yağmurun ve rüzgârın nihayet dinmesi gibi bir şeydi bu. Genç kadının kollarını çözdükten sonra yatış pozisyonunu değiştirmeme ve yırttığı üstünü başını düzeltmeme yardımcı olması için hizmetçi kadını çağırdım. İşte o an, hamileliğin ilk belirtilerini göstermekte olduğunu fark ettim ve ona dair içimdeki minicik umudu kaybettim.

‘Öldü mü?’ diye sordu büyük kardeş olarak bahsetmeye devam edeceğim Marki atından inip çizmeleriyle odaya dalarak.

‘Ölmedi,’ dedim, ‘fakat her an ölebilir.’

‘Şu baldırı çıplakların bedenlerinde de ne kuvvet oluyor!’ dedi kadına hayretle bakarak.

‘Kederin ve ümitsizliğin muazzam bir gücü vardır,’ diye karşılık verdim.

Sözlerime önce güldü, ardından kaşlarını çattı. Ayağıyla sandalyemin yanına bir sandalye çekti. Hizmetçi kadına dışarı çıkmasını söyleyip alçak sesle şöyle dedi:

‘Doktor, kardeşimin bu marabalarla başı belaya girince sizden yardım istemeyi önerdim. Büyük üne sahipsiniz ve gelecekte servet sahibi olacak bir genç olarak çıkarlarınızı korumak konusunda dikkatli olacaksınız diye tahmin ediyorum. Burada gördükleriniz burada kalsın, kimseye bahsetmeyin.’

Hastanın nefes alıp verişini dinleyerek cevap vermekten kaçındım.

‘Bana dikkatinizi bahşeder misiniz acaba Doktor?’

‘Mösyö,’ dedim, ‘benim mesleğimde hastalarla yapılan görüşmeler daima gizli kalır.’ Cevap verirken temkinli davranmıştım çünkü gördüklerim ve duyduklarım beni son derece rahatsız etmişti.

Genç kadının nefes alıp verişini takip etmek öyle zordu ki, nabzını ve kalbini dinlemeyi denedim. Yaşıyordu fakat hepsi o kadardı. Sandalyeme otururken etrafıma bakındığımda, iki kardeşin de gözlerini dikmiş bana bakıyor olduklarını gördüm. . . .

Hücre öyle soğuk ki binbir güçlkle yazıyorum; ayrıca yakalanıp yerin altında zifirî karanlık bir hücreye tıklmaktan korkuyorum, bu sebeple yazımı mümkün mertebe kısa tutmam gerekiyor. Hafızamda herhangi bir zayıflama ya da karışıklık söz konusu değil; o kardeşlerle aramda geçenlere dair her detayı ve kelimeyi hatırlayabiliyorum.

Genç kadın tam bir hafta direndi. Ölmesine yakın, dudaklarını kulağıma değdirip söylediği birkaç heceyi anlaya-

bilmeyi başardım. Bana nerede olduğunu sordu, ben de cevap verdim; kim olduğumu sordu, ona kim olduğumu söyledim. Ona aile adını sordum fakat nafileydi, yanıt alamadım. Yastığın üzerindeki kafasını hafifçe iki yana salladı ve tıpkı kardeşi gibi sırrını benden gizledi.

İki kardeşe, genç kadının durumunun hızla kötüye gittiğini ve bir gün bile yaşayamayacağını söyleyene kadar ona başka soru sorma fırsatı bulamadım. Her ne kadar, o ana kadar ben ve hizmetçi kadın dışında hiç kimse genç kadına görünmediyse de, ben orada olduğum süre boyunca kardeşlerden biri muhakkak yatağın başucunda, perdenin arkasında kıskanç bir biçimde oturuyordu. Fakat bir an geldi, benim, genç kadınla ne konuştuğumu umursamaz oldular; bu yüzden, sanki ben de onunla ölüyormuşum gibi bir hisse kapılmışım.

Onlara her bakışında, küçük kardeşin (ona öyle diyorum) bir köylüyle kılıç tokuşturmuş olmasını gururlarına yediremediklerini gözlemliyordum. İkisinin de zihnini kuralayan tek şey, bunun aileleri açısından onur kırıcı bir durum ve kepezelik oluşuydu. Küçük kardeşle her göz göze gelişimde, köylü çocuktan öğrendiklerim yüzünden benden ne kadar nefret ettiğini hissedebiliyordum. Bana, büyük kardeşten daha nazik ve hoş davranıyordu fakat ben öyle olduğunu görebiliyordum. Keza büyük kardeşin zihninde de yük olduğumu görebiliyordum.

‘Hastam gece yarısına iki saat kala – saatim dakikası dakikasına onu ilk gördüğüm saati gösterdiğinde öldü. O gencecik, mazlum başı usulca yana düşüp tüm dünyevi kaba-hatleri ve kederleri son bulduğunda onunla odada yalnızdık.

İki kardeş aşağıda bir odada, bir an önce atlarına binip gitmek için sabırsızlıkılarak bekliyorlardı. Yatağın başında bir başıma oturduğum yerden, aşağıda çizmelerine kırbaçla vurarak bir aşağı bir yukarı yürüdüklerini duyabiliyordum.

‘Öldü mü sonunda?’ diye sordu büyük kardeş aşağıya indiğimde.

‘Öldü,’ dedim.

‘Tebrik ederim kardeşim,’ dedi kardeşine dönerek.

Bana daha önce para vermeyi teklif etmişti fakat ben geçiştirmiştim. Bu sefer rulo şeklinde paketlenmiş altın paraları uzattı; alıp masanın üzerine bıraktım. Konuyu etraflica düşünüp onlardan para almamaya karar vermiştim.

‘Lütfen bağışlayın,’ dedim, ‘bu koşullar altında olmaz.’

İki kardeş bakiştılar, sonra başımı eğerek verdiğim selama aynı şekilde karşılık verdiler ve tek kelime etmeden ayrıldık. . . .

Öyle yorgun, öyle yorgunum ki; üzüntüden bitip tükenmiş haldeyim. Şu cılız parmaklarımla yazdıklarımı okuyamıyorum bile.

Sabahın erken saatlerinde, altın rulosu, üzerinde adım yazılı küçük bir kutunun içinde kapıma bırakılmıştı. Kutuyu görür görmez endişeye kapılarak ne yapmam gerektiğini düşündüm. Bakan’a özel bir mektup yazıp beni çağırdıkları iki hastanın durumu ve gittiğim yerle ilgili tüm detayları anlatmaya karar verdim. Sarayın mahkemeler üzerindeki etkisini ve soyluların ne denli dokunulmaz olduğunu, bu yüzden de kimsenin bu konuyu dikkate almayacağını biliyordum bilmesine fakat en azından kendi vicdanımı rahatlatmış olacaktım. Konuyu herkesten, hatta karımdan bile büyük bir sır olarak sakladım. Nasıl bir tehlike içinde olduğumu idrak edebilmiş değildim fakat benim bildiklerimi başkalarının da öğrenmesi durumunda nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya kalabileceklerinin farkındaydım.

O gün çok yoğun olduğum için akşam mektubumu bitiremedim. Bitirebilmek için ertesi sabah her zamankinden erken kalktım. Yılın son günüydü. Mektubumu bitirip önüme koymuştum ki beni görmek isteyen bir hanımın beklediğini söylediler. . . .

Kendi kendime görev edindiğim işi yapamayacak kadar zayıflamış haldeyim. Burası öyle soğuk ve karanlık ki, hislerim tamamen uyuştu ve üzerime korkunç bir kasvet çöktü.

Gelen hanımefendi genç, alımlı ve güzeldi fakat pek fazla ömrü kalmış gibi görünmüyordu. Son derece endişeli görünüyordu. Bana kendisini Marki St. Evrémonde'un karısı olarak tanıttı. Köylü oğlanın büyük kardeşe hitap şeklini, fuların üzerine işlenmiş harfle birleştirdiğimde, o ismi taşıyan beyefendiyi yakın bir tarihte görmüş olduğum sonucuna varmam zor olmadı.

Hafızam hâlâ yerli yerinde fakat aramızda geçen konuşmayı kelimesi kelimesine yazamayacağım. Eskisine nazaran daha fazla izlendiğim şüphesine kapılıyorum; beni hangi zamanlarda izlediklerini bilmiyorum. Ziyarettime gelen genç hanım, kısmen şüphelerinden yola çıkarak, kısmen de araştırarak o acımasız hikâyenin ana hatlarını, kocasının bu hikâyedeki rolünü ve benim oraya götürülüşümü ortaya çıkarmıştı fakat genç kadının öldüğünden haberi yoktu. Büyük bir üzüntü içerisinde, gizlice, bir kadın olarak genç kadının acısını paylaşabilmeyi ve üzüntüsünü dile getirebilmeyi umuyordu. Tanrı'nın gazabını, pek çok insanın acı çekmesine sebep olduğu için nefret edilen o evden uzak tutabilmeyi umuyordu.

O genç kadının bir kız kardeşi olduğuna inanmak için birtakım sebepleri vardı ve en büyük arzusu o kız kardeşe yardım edebilmektir. Ona tek söyleyebildiğim, gerçekten de böyle bir kız kardeşin var olduğuydu; bunun ötesinde bir şey bilmiyordum. Onu bana getiren şey, sırrını saklayacağıma güvenerek, kız kardeşin adını ve yaşadığı yeri söyleyeceğime dair ümidiydi. Oysa ben, şu talihsiz halimle, o iki sorunun yanıtını da hâlâ bilmiyorum. . . .

Şu kâğıt parçaları artık başıma bela oluyor. Dün bir tanesini ikazda bulunarak elimden aldılar. O yüzden yazımı bugün bitirmem gerekiyor.

İyi yürekli ve sevecen bir hanımefendiydi ve evliliğinde mutsuzdu. Zaten nasıl mutlu olsundu ki! Kocasının erkek kardeşi ondan hazzetmiyor, ona güvenmiyor ve ağabeyini ona karşı dolduruyordu; genç hanım hem ondan hem de kocasından korkuyordu. Onu kapıya geçirirken, arabasının içinde iki üç yaşlarında sevimli bir oğlan çocuğunun olduğunu gördüm.

Gözyaşları içinde çocuğu işaret ederek, ‘Onun hatırı için Doktor, elimden naçizane ne gelirse, her şeyi yapmaya hazırım. Yoksa devraldığı bu mirasla asla iflah olmayacak. İçime öyle doğuyor ki bunun kefareti ödenmezse, bir gün hesabını ondan soracaklar. Eğer kız kardeş bulunabilirse, benden kalan ne varsa –birkaç mücevher dışında bir şeyim yok– ölmüş annesinin merhameti ve kederi adına, yaralı aileye bağışlamasını vasiyet edeceğim oğluma.’

Oğlunu öpüp okşayarak, ‘Bunu senin iyiliğin için yapıyorum. Arzumu yerine getireceksin, değil mi küçük Charles?’ Çocuk korkusuzca cevap verdi, ‘Evet!’ Genç hanımın elini öptüm, o da çocuğu kucağına aldı ve öpüp koklayarak uzaklaştı. Onu bir daha hiç görmedim.

Kocasından, adını bildiğimi farz ederek ismini söylemeden bahsettiği için, mektubuma ismini yazmadım. Mektubumu mühürleyip, kendimden başka kimseye güvenmediğim için o gün kendi ellerimle teslim ettim.

Yılın son gecesini olan o gece, saat dokuzda siyah elbiseli bir adam kapımı çalıp beni görmek istediğini söyledi ve genç uşağım Ernest Defarge’ı takip ederek yukarı çıktı. Uşağım, karımla oturduğum odaya girdiğinde –ah canım karım, kalbimin yegâne sahibi! Gencecik, güzeller güzeli, İngiliz karım!– aşağıda bekliyor olması gereken adamın, onun arkasında sessizce beklediğini gördük.

St. Honoré Caddesi’nde acil bir vakanın olduğunu söyledi; fazla vaktimi almazmış, aşağıda araba bekliyormuş.

Ve işte beni buraya, mezarıma getirdi! Ev gözden kaybolduğunda, ağızma arkadan siyah bir bez parçası tıklandı ve

kollarım bağlandı. İki kardeş, karanlık köşeden önümüze çıkıp ufak bir hareketle kimliğimi teyit ettiler. Marki yazmış olduğum mektubu çıkarıp gösterdikten sonra elindeki lambanın aleviyle yaktı ve külleri ayağıyla söndürdü. Tek kelime dahi konuşulmadı. Buraya, diri diri gömüldüğüm mezarıma getirildim.

Bu azap dolu yıllar boyunca, Tanrı bu iki kardeşin kaskatı yüreklerine bir parçacık merhamet bahşetseydi de sevgili karımdan haber alabilseydim –en azından öldü mü kaldı mı, tek kelimeyle onu öğrenebilseydim– işte o zaman Tanrı’nın onları tümünden terk etmemiş olduğuna inanabilirdim. Fakat artık eminim ki köylü çocuğun ölmek üzereyken çizdiği kırmızı haçlar onların felaketine sebep olacak ve Tanrı’nın merhameti asla üzerlerinde olmayacak. Ben Alexandre Manette, kederli mahkûm, 1767 senesinin son gecesinde, tarifsiz acılar içinde, onları ve sülalelerinden herkesi, tüm bunların hesabının sorulacağı güne havale ediyorum. Ahım iki cihanda peşlerini bırakmasın.”

Mektubun okunması bittiğinde salonda dehşet bir gürültü koptu. Hıncın ve ihtirasın sesiydi bu ve buram buram kan kokuyordu. Hikâye, dönemin en intikam dolu tutkularını ateşlemişti; bu ülkede bu tutkuların alamayacağı kelle yoktu. Bu nefret edilen soyadın Saint Antoine’da nicedir lanetlenmiş olduğunu ve kara listede yer aldığını belirtmeye gerek yok. En erdemli ve topluma faydalı insan bile, o gün orada böylesi bir suçlamadan sağ çıkamazdı.

O talihsiz adam açısından işin en kötü yanı, suçlamada bulunan kişinin itibarlı ve herkesçe tanınan bir yurttaş, sevdiği bir dost ve karısının babası olmasıydı. Oradaki güruhun gözü dönmüş arzularından bir tanesi de, antik çağlara dair doğruluğu tartışmalı erdemleri taklit ederek, insanların kendilerini sunakta kurban edip halka sunmalarıydı. Bu sebeple Başkan, Cumhuriyet’in iyi yürekli doktorunun, kızını dul, torununu yetim bırakma pahasına da olsa, o aşağılık aris-

tokrat sülalenin kökünü kazıyarak Cumhuriyet'e ne büyük bir hizmette bulunduğunu ve bundan büyük mutluluk duyduğunu söylediğinde (böyle bir şey söylemese kellesi tehlikeye girerdi) salonu büyük bir coşku seli kaplamış, vatanperver duygular şaha kalkmıştı fakat insani bir duygudaşlıktan eser yoktu.

“Doktor'un da sahiden pek nüfuzu varmış,” diye mırıldandı Madam Defarge İntikamcı Teğmen'e gülümseyerek. “Şimdi kurtar onu bakalım sevgili Doktor'cuğum, kurtar da görelim!”

Her bir jüri üyesinin oyunu açıklayışından sonra kalabalıktan bir kükreme sesi yükseldi. Bir oy, bir oy daha. Bir kükreme, bir kükreme daha.

Karar oybirliğiyle alındı. Hem yürekten hem de doğuştan bir aristokrat, bir Cumhuriyet düşmanı ve halka eziyet eden azılı bir zalim. Derhal Conciergerie'ye geri götürüle, yirmi dört saat içinde idam edile!

On Birinci Bölüm

Alacakaranlık

Ölüme mahkûm edilen masum adamın perişan karısı, kararı duyunca sanki ölümcül bir yara almış gibi oracığa yı-ğılıverdi. Fakat gıkı çıkmamıştı; içinde çok güçlü bir ses ona, perişan haldeki kocasını ayakta tutacak, kederini çoğaltma-yacak tek kişinin kendisi olduğunu söylüyordu; içindeki bu ses, yaşadığı şoka rağmen onu ayağa kaldırmıştı.

Yargıçlar da salonun dışındaki gösteriye katılmak duru-munda olduğundan duruşmaya son verildi. Güruh pek çok koldan salonu boşaltırken oluşan gürültü ve hareketlilik he-nüz dinmemişti ki Lucie yüzünde bir sevgi ve teselli ifadesiy-le kollarını kocasına uzattı.

“Keşke ona dokunabilsem! Bir kerecik sarılabilsen! Ah, iyi yürekli yurttaşlar, keşke bize biraz merhamet etseniz!”

Salonda yalnızca bir gardiyan, onu dün tutuklayan dört adamın ikisi ve Barsad kalmıştı. Herkes sokaklardaki göste-riye akın etmişti. Barsad, diğerlerine, “Bırakın da kocasına sarılsın; sadece bir dakika,” diye öneride bulundu. Önerisi sessizce kabul gördü ve Lucie’yi sandalyelerin arasından ge-çirerek yüksek bir yere getirdiler; böylece Charles kürsüden eğilerek onu kollarının arasına alabilecekti.

“Elveda ruhumun kıymetlisi. Veda ederken tüm kalbim ve dualarım seninle. Yorgun ruhların dinlendiği o yerde yine buluşacağız!”

Bunlar, onu bağına basan kocasının sözleriydi.

“Ben buna dayanabilirim Charles. Tanrı bana yardım ediyor; ne olur benim için acı çekme. Veda ederken yavrumuz için dua et.”

“Ona dualarımı seninle gönderiyorum. Ona öpücüklerimi seninle gönderiyorum. Ona senin aracılığıyla elveda ediyorum.”

“Kocacığım! Hayır! Bir dakika!” Charles kendini ondan kurtarmaya çalışıyordu. “Ayrılığımız çok fazla sürmeyecek. Bu acının beni yavaş yavaş yiyip bitireceğini biliyorum fakat elimden geldiğince sorumluluklarımı yerine getireceğim, yavrumuzdan ayrıldığım zaman Tanrı ona da, tıpkı bana yaptığı gibi, iyi dostlar bahşedecektir.”

Lucie’nin babası da arkadan gelmişti; yaşlı adam tam diz çöküp ikisinden de özür dileyecekken Darnay elini ona doğru uzatıp bağırarak şöyle dedi:

“Hayır, hayır! Ne yaptınız, suçunuz nedir ki önümüzde diz çöküyorsunuz! Sizin geçmişte ne büyük mücadeleler verdiğinizi şimdi anlıyoruz. Aileme dair şüpheye kapıldığınızda ve şüpheleriniz doğrulandığında neler çektiğinizi şimdi anlıyoruz. Kızınızın hatırı için ne büyük bir nefretle mücadele edip onu yendiğinizi şimdi anlıyoruz. Size tüm kalbimizle, sevgimizle ve hürmetimizle teşekkür ediyoruz. Tanrı sizi korusun!”

Yaşlı adamın tek cevabı, ellerini beyaz saçlarının arasından geçirip acı bir çığlıkla çekiştirmek oldu.

“Başka türlü mümkün değildi,” dedi mahkûm. “Her şey olacağına vardı. Şu fâni varlığımı yanınıza getiren şey, zavallı annemin vasiyetini yerine getirmek adına daha en baştan başarısızlığa mahkûm bir girişimdi. Zaten bunca kötülükten iyi bir şeyin çıkması mümkün değildi; böylesine mutsuz bir başlangıca mutlu son yakışmazdı. İçinizi ferah tutun ve beni bağışlayın. Tanrı sizi korusun!”

Darnay’i alıp götürürlerken Lucie onu bırakmak zorunda kaldı; dua eder gibi ellerini birleştirdi ve yüzünde hafiften

teskin edici bir gülümseme de barındıran aydınlık bir ifadeyle arkasından öylece baktı. Darnay mahkûmların kullandığı kapıya vardığında, Lucie arkasına dönüp başını sevgiyle babasının göğsüne yaslayarak ona bir şeyler söylemeye çalıştı, sonra da yaşlı adamın ayaklarının dibine yığılıverdi.

O an, Sydney Carton hiç kımıldamadan beklediği o kuytu köşeden fırlayıp onu kaldırdı. Lucie'nin yanında yalnızca babası ve Mr. Lorry vardı. Lucie'yi yerden kaldırırken ve başına destek vermeye çalışırken kolları titredi. Yine de, genel tavırlarına hâkim olan duygu salt acıma duygusu değildi; içinde bir miktar gurur da barındırıyordu.

“Onu arabaya taşıyayım mı? Bana hiç ağır gelmiyor.”

Lucie'yi hiç zorlanmadan kapıya getirip nazikçe arabanın içine yatırdı. Babası ve eski dostları da arabaya bindikten sonra Carton sürücünün yanındaki koltuğa oturdu.

Daha birkaç saat önce, karanlıkta durup Lucie'nin hangi taşlara basarak yürüdüğünü tahmin etmeye çalıştığı kapıya vardıklarında Lucie'yi tekrar kucağına alıp üst kattaki odalarına taşıdı. Onu bir koltuğa yatırdı; Miss Pross'la yavrusu üzerine kapanıp ağladılar.

Carton, Miss Pross'a, “Onu ayıltmaya çalışmayın,” dedi usulca, “böyle daha iyi. Bir süre kendine gelmesin; sadece ufak bir baygınlık.”

“Ah, Carton, Carton, sevgili Carton!” diye bağırdı küçük Lucie acıyla yerinden fırlayıp kollarını sevgiyle boynuna dolayarak. “Buraya geldiğine göre anneme yardım eder, babamı kurtaracak bir şey yaparsın! Ah, bir baksana annemin haline sevgili Carton! Annemi en çok sevenlerden biri olarak, onu böyle görmeye yüreğin dayanır mı?”

Carton çocuğa eğildi, pespembe yanağını yanağına dayadı. Sonra nazikçe ondan sıyrılıp baygın yatmakta olan anneye baktı.

“Gitmeden önce,” dedi ve biraz durakladı, “onu öpebilir miyim?”

Eğilip Lucie'nin yüzüne dudaklarını değdirdiği ve birkaç kelime mırıldandığı yıllar sonra hatırlanacaktı; o an hemen yanı başında durmakta olan küçük kız, yaşlı ve güzel bir hanımefendi olduğunda torunlarına, bu genç adamın, annesine, "Sevdiğin bir ömrün olsun," dediğini anlatacaktı.

Sydney yandaki odaya geçerken arkasından gelmekte olan Mr. Lorry'ye ve Doktor'a doğru aniden dönerek, Doktor'a şöyle dedi:

"Dün epey etkili olmuştunuz Doktor Manette; en azından bir denemiş olalım. Tüm o yargıçlar ve yetkili kişiler size büyük sempatiyle yaklaşıyorlar ve hizmetlerinizi takdir ediyorlar, öyle değil mi?"

"Charles'la ilgili benden gizlenen bir şey yok. Onu kurtarabileceğimden son derece emindim ve kurtardım da." Cevabı binbir güçlkle ve ağır ağır konuşarak vermişti.

"Bir daha deneyin. Şunun şurasında yarın öğleden sonrasına azıcık zaman var; vaktimiz çok kısa fakat siz yine de deneyin."

"Zaten niyetim denemek. Bir dakika dahi bekleyecek değilim."

"Harika. Sizininki gibi bir gayretin daha önce büyük işler başardığına şahidim," dedi. Sonra da gülümseyerek ve aynı anda iç çekerek, "Gerçi hiçbiri bu kadar büyük işler değildi," diye ekledi. "Yine de deneyin! Yanlış yaşanmış hayatın kıymetiharbiyesi yoktur ve hayat her türlü çabaya değer. Yoksa yan gelip yatar, ölmeyi beklerdik."

"Doğruca Savcı'ya, Başkan'a ve ismini vermek istemediğim kişilere gideceğim. Mektup da yazacağım. Fakat bir dakika! Sokaklarda kutlamalar var, hava kararmadan kimseye ulaşamayız."

"Doğru. Belki küçücük bir ümit fakat hava karardıktan sonrasına erteleyecek kadar da küçük değil. Başarılı olduğunuzu görmeyi diliyorum fakat şunu da belirtiyim ki, kendi adıma pek bir beklentim yok. O korkunç ve güçlü insanları ne zaman görebilirsiniz Doktor Manette?"

“Hava karardıktan sonra diye umuyorum; yani bir iki saat sonra.”

“Saat dörtten sonra hava kararacak. Bir iki saat sonraya atalım. Saat dokuzda Mr. Lorry’ye uğrasam, sizden ya da arkadaşınızdan ne yaptığınızı öğrenebilir miyim?”

“Evet.”

“İşiniz rast gitsin!”

Mr. Lorry, Sydney’i dış kapıya kadar takip etti, sonra tam gitmek üzereyken dönmesi için omzuna dokundu.

“Hiç umudum yok,” dedi Mr. Lorry alçak ve kederli bir fısıltıyla.

“Benim de.”

“O adamlardan bir tanesi ya da hepsi, onu kurtarmayı istese bile –ki bu çok uç bir varsayım olur zira onun ya da herhangi bir insanın yaşamını önemsediklerini sanmıyorum– mahkemedeki gösteriden sonra böyle bir şeye cesaret edebileceklerini hiç zannetmiyorum.”

“Ben de zannetmiyorum. Mahkemedeki o seste giyotin bıçağının inişini duyar gibi oldum.”

Mr. Lorry kolunu kapının dikmesine dayadı ve yüzünü koluna gömdü.

“Yine de ümidinizi kesmeyin,” dedi Carton yumuşak bir sesle, “kederlenmeyin. Doktor’a bu fikri verdim çünkü bunun ileride Lucie için bir teselli olabileceğini düşündüm. Aksi taktirde, kocasının hayatının ‘öylece bir yere fırlatılıp atıldığını ya da harcandığını’ düşünebilir ve bu ona büyük üzüntü verebilir.”

“Evet, evet,” diye karşılık verdi Mr. Lorry gözünün yaşını silerek, “haklısın fakat o ölecek; hiç umut yok.”

“Evet. Ölecek; hiç umut yok,” diye tekrar etti Carton. Sonra kararlı adımlarla merdivenlerden aşağı indi.

On İkinci Bölüm

Karanlık

Sydney Carton nereye gideceğine karar veremeyip caddede öylece durdu. “Yarın saat dokuzda Tellson’da,” dedi kendi kendine, derin düşüncelere dalmış bir yüz ifadesiyle. “O saate kadar ortalıklarda görünmekle iyi bir şey yapmış olur muyum acaba? Bence evet. Bu insanların burada benim gibi biri olduğunu bilmeleri iyi olur; sağlam bir önlem almış olurum, hem de iyi bir hazırlık olur. Fakat dikkat, dikkat, dikkat! Etraflıca düşünmeliyim!”

Bastığı yere dikkat ederek zihninde belirlediği bir hedefe yöneldi; karanlığın şimdiden çöktüğü bir iki sokağa saptı ve zihnindeki düşüncenin olası sonuçlarını tarttı. İlk kanısı fikrinin doğru olduğuydu. “Bu insanların burada benim gibi biri olduğunu bilmeleri en iyisi,” diye karar verdi en sonunda. Ve yüzünü Saint Antoine’a çevirdi.

Defarge o gün kendisini Saint Antoine’ın kenar mahallelerinde bir meyhanenin sahibi olarak tanıtmıştı. Şehri iyi bilen biri için, orayı kimseye bir şey sormadan bulmak zor değildi. Meyhanenin yerini kafasında belirledikten sonra o dar sokaklardan tekrar geçerek dinlenip kendine gelebileceği bir yerde akşam yemeği yedi ve yemekten sonra güzel bir uyku çekti. Yıllardır ilk defa, o gün çok içmemişti. Geçen akşam-

dan bu yana yalnızca küçük, hafif bir şarap içmiş, brendisini de, sanki içkiye tövbe etmiş bir adammış gibi yavaşça Mr. Lorry'nin şöminesine dökmüştü.

Güzelce dinlenip uyandığında saat yediyi bulmuştu; kendini tekrar sokaklara vurdu. Saint Antoine'a doğru giderken vitrininde ayna olan bir dükkânın önünde durup hafifçe yana kaymış gevşek kravatını, ceketinin yakasını ve çığırından çıkmış saçlarını düzeltti. Sonra, doğruca Defarge'ın meyhanesine gitti ve içeri girdi.

Her nasılsa, meyhanede huzursuz parmaklı ve çatlak sesli Jacques Üç'ten başka müşteri yoktu. Jüride gördüğü bu adam, küçük tezgâhın önünde dikilmiş karı koca Defargelarla sohbet ederek içkisini içiyordu. İntikamcı Teğmen de, sanki meyhanenin müdavimiymiş gibi sohbe katılıyordu.

Carton içeri girip oturdu ve (vasat bir Fransızcayla) az bir miktar şarap istedi; Madam Defarge ona önce kayıtsız bir bakış attı, sonra daha dikkatli baktı, sonra daha dikkatli, sonra da yanına gelip ne sipariş ettiğini sordu.

Carton az önce söylediğini tekrarladı.

"İngiliz misiniz?" diye sordu Madam Defarge kara kaşlarını merakla kaldırarak.

Carton, kadına, tek bir Fransızca kelimeyi bile zar zor anlıyormuş gibi bakarak az önceki yabancı aksanıyla, "Evet Madam, evet. İngiliz'im," dedi.

Madam Defarge şarap getirmek için tezgâhına döndü; o sırada Carton Jacobin³⁷ gazetesini eline almış, üzerine eğilmiş yazıları çözmeye çalışıyor gibi yaparken, kadının, "Yemin ederim, Evrémonde'a çok benziyor!" deyişini duydu.

Şarabı Defarge getirdi ve ona iyi akşamlar diledi.

"Anlamadım?"

"Ah! İyi akşamlar yurttaş," dedi kadehini doldurarak. "Güzel şarapmış. Cumhuriyet'e içiyorum."

---

37 Robespierre'in liderliğini yaptığı radikal sol, devrimci, şiddet yanlısı bir siyasi kulüp. (ç.n.)

Defarge tekrar tezgâhının başına geçerek, “Sahiden biraz benziyor,” dedi. Madam, “Çok benziyor dedim sana,” diye sertçe karşılık verdi. Jacques Üç arabuluculuk ederek araya girdi: “Adam zihninizi öyle çok meşgul ediyor ki madam.” İntikamcı Teğmen de neşeyle kakhaha atarak, “Valla öyle! Onu yarın tekrar görme zevkine varabilmek için sabırsızlıkla bekliyorsun!” dedi.

Carton, gayretli ve odaklanmış bir yüz ifadesiyle, işaret-parmağını gazetenin satırlarında ve kelimelerinde ağır ağır gezdiriyordu. Hepsi kollarını tezgâha dayayıp kafa kafaya vermiş, fısır fısır konuşuyorlardı. Sonrasındaki birkaç dakikalık sessizlik esnasında, Jacobin editörün yazısına yoğunlaşmış olan Carton’ın dikkatini dağıtmamaya çalışarak ona baktılar, sonra konuşmalarına devam ettiler.

“Madamın söylediği çok doğru,” dedi Jacques Üç. “Neden duralım ki? Müthiş bir güç bu. Neden duralım?”

“Evet doğru fakat bir noktada durmak gerek,” diye akıl yürüttü Defarge. “Sorun, nerede durulacağı.”

“Kökleri kazınınca,” dedi madam.

“Harika!” diye bağırdı Jacques Üç, karga gibi sesiyle. İntikamcı Teğmen de bu fikri içtenlikle onayladı.

“Köklerini kazımak harika bir doktrin sevgili karıcığım,” dedi Defarge biraz canı sıkkın biçimde, “genel olarak bir itirazım yok. Fakat şu Doktor öyle çok acı çekti ki; bugün onu gördün, o yazı okunurken suratının halini fark etmiş olmalısın.”

“Suratının halini fark ettim!” diye tekrarladı Madam Defarge hakir gören ve öfkeli bir ifadeyle. “Evet, suratının halini fark ettim. O suratın gerçek bir Cumhuriyet dostu olmadığını da fark ettim. Suratını da alsın gitsin!”

“Peki ya karıcığım,” dedi Defarge onaylamayan bir ifadeyle, “kızının ne çok acı çektiğini görmedin mi? Kimbilir kızının acı çekişini görmek babası için ne büyük ıstıraptır!”

“Kızını gördüm,” dedi Madam Defarge, “kızını birden çok kere gördüm. Onu bugün de gördüm, daha önceki gün-

lerde de. Onu mahkemede de gördüm, hapishanenin yakınındaki sokakta da. Bir parmağımı kaldırmama bakar...” (Bu esnada dinleyenin gözleri hâlâ gazetede idi.) Parmağını kaldırıp, sanki giyotinin bıçağı iniyormuş gibi bir sesle önündeki tezgâha indirdi.

“Kadın yurтта bir harika!” dedi jüri üyesi karga gibi sesiyle.

“O bir melek!” dedi İntikamcı Teğmen ve ona sarıldı.

Madam acımasız bir ses tonuyla kocasına hitap ederek, “Sana gelince,” diye devam etti, “sana kalsa –neyse ki kalmıyor– şimdi gider o adamı kurtarırdın.”

“Hayır!” diye itiraz etti Defarge. “Bu iş, şu bardağı kaldırmak kadar kolay olsaydı bile öyle bir şey yapmazdım. Fakat artık konuyu kapatmayı tercih ederim. Konuyu kapatalım derim.”

“O zaman sen dinle Jacques,” dedi Madam Defarge öfkeyle; “sen de dinle benim küçük İntikamcım; ikiniz de dinleyin. Dinleyin! Bu zalim, zorba sülale, türlü türlü suçlarından ötürü yok edilip kökleri kazınmak üzere uzun zamandır listemde yer alıyordu. Kocama sorun isterseniz.”

“Doğru,” diye onayladı Defarge kimse bir şey sormadan.

“Bastille’in düştüğü o güzel günlerin başında, Defarge bugün mahkemede okunan kâğıdı bulup eve getirdi; gecenin bir yarısı, el ayak çekilip meyhane kapandığında yazıyı tam burada, bu lambanın ışığında okuduk. Kocama sorun isterseniz.”

“Doğru,” diye onayladı Defarge.

“O gece, o kâğıdı okuduktan, lamba yanıp bittikten ve gün, kepenklerin üzerinden, demir parmaklıkların arasından süzölmeye başladıktan sonra, ona anlatmam gereken bir sırrımın olduğunu söyledim. Kocama sorun isterseniz.”

“Doğru,” diye yine onayladı Defarge.

“Ona sırrımı anlattım. Şu an şu bağrını iki elimle nasıl yumrukluyorsam aynen öyle yumruklayarak anlattım:

‘Defarge, ben sahildeki balıkçıların arasında büyüdüm ve Bastille’de okunan o kâğıtta bahsi geçen, iki Evrémonde kardeş tarafından yaralanan o aile benim ailemdi. Defarge, o yerde yatan, ölümcül yara almış oğlanın ablası benim kız kardeşimdi, o koca, kız kardeşimin kocasıydı, o doğmamış çocuk onların çocuğuydu, o erkek kardeş benim erkek kardeşimdi, o ölenler benim ölülerimdi; işte bu yüzden, tüm bunların hesabını sormak bana düşer!’ Kocama sorun isterseniz.”

“Doğru,” diye bir kez daha onayladı Defarge.

“Rüzgâra ve ateşe nerede duracağını söyleyin,” dedi madam, “ama bana söylemeyin.”

İki dinleyici, kadının öfkesinin ölümcüllüğünden ürkütücü bir haz almışlar ve bunu müthiş takdire şayan bulmuşlardı; kadını belli etmeden dinlemekte olan diğer dinleyiciyse, onu görmediği halde nasıl bembeyaz kesildiğini tahmin edebiliyordu. Küçük azınlığı temsil eden Defarge, Marki’nin sevecen karısının hatırına dair bir iki söz söylemeye kalktıysa da, karısı son sözlerini tekrar etti. “Rüzgâra ve ateşe nerede duracağını söyleyin ama bana söylemeyin!”

Müşteriler gelmeye başladı ve grup dağıldı. İngiliz müşteri, kafası karışmış halde bozuk paralarını sayarak içkisinin parasını ödedi ve şehrin yabancısı olarak Millî Saray’a nasıl gideceğini sordu. Madam Defarge onu kapıya götürdü, koluna girerek yolu işaret etti. İngiliz müşterinin de kafasında kendine göre birtakım fikirleri yok değildi; o kolu yakalayıp yukarı kaldırdıktan sonra keskin bir bıçağı derince saplamanın ne kadar güzel olacağı geçiyordu aklından.

Fakat Carton kendi yoluna gitti ve çok geçmeden hapisane duvarının gölgesine gömülüp görünmez oldu. Sözleştikleri saatte gölgenin içinden çıkarak Mr. Lorry’nin odasında arzıendama eyledi; yaşlı adamı huzursuz bir biçimde bir aşağı bir yukarı volta atarken buldu. O saate kadar Lucie’nin yanındaydı, onu kısa bir süreliğine bırakıp rande-

vusuna yetişmek için buraya gelmişti. Saat dörde doğru bankadan ayrılan Doktor Manette ise ortalarda yoktu. Lucie, babasının arabuluculuğunun bir ihtimal Charles'ı kurtarabileceğine dair bir miktar ümit besliyor olsa da, bu gerçekten çok cılız bir ümitti. Babası beş saattir ortalarda yoktu, acaba nerelerdeydi?

Mr. Lorry saat ona kadar bekledi fakat Doktor Manette gelmeyince, Lucie'yi daha fazla yalnız bırakmak istemediği için Lucie'nin yanına dönmesine ve gece yarısı tekrar bankaya gelmesine karar verdiler. Bu sırada, Carton şöminenin başında tek başına Doktor'u bekleyecekti.

Bekledi, bekledi, saat on ikiyi vurdu fakat Doktor Manette gelmedi. Mr. Lorry gelmişti fakat ondan hiç haber alamadığı için herhangi bir haber getirememişti. Nerede olabirdi ki?

Bu soruya verilebilecek yanıtları tartışır ve tam da Doktor'un bu gereğinden fazla uzayan yokluğundan cılız da olsa bir umut ışığı devşirmeye çalışırlarken, merdivenlerden gelen ayak sesini duydular. Doktor odaya girdiği an, her şeyin kaybolup gittiği gün gibi aşikârdı.

Birine mi gitmişti yoksa bunca zaman sokaklarda mı gezinmişti, kimse hiçbir zaman öğrenemedi. Öylece durmuş onlara bakıyordu; yaşlı adama soru sormadılar zira yüzündeki ifade her şeyi anlatıyordu.

"Onu bulamıyorum," dedi, "ama bulmam gerekiyor. Nerede?"

Başı ve boynu çıplaktı; çaresiz bakışlarını odada gezdirerek konuşurken paltosunu çıkarıp yere atmıştı.

"Tezgâhım nerede? Her yerde tezgâhımı arıyorum fakat bulamıyorum. Üzerinde çalıştığım şeye ne yaptılar? Zaman daralıyor, o ayakkabıları bitirmem gerek."

İki adam birbirlerine baktı ve kalpleri paramparça oldu.

"Haydi, haydi!" dedi perişan bir biçimde inleyerek. "İzin verin, çalışayım. Tezgâhımı verin bana."

Cevap alamayınca, istediği olmadığı için öfkelenen bir çocuk gibi saçını başını yolup ayağını yere vurmaya başladı.

“Şu zavallı, perişan adama eziyet etmeyin,” diye yalvardı içler acısı bir haykırıyla. “Bana tezgâhımı verin! O ayakka-bılar bu gece bitmezse halimiz ne olur?”

Tamamen kaybolmuştu, tamamen!

Onu mantıklı gerekçelerle ikna etmeye ya da kendine getirmeye çalışmanın mümkün olmadığı aşikârdı; bu yüz-den ikisi de, sanki sözleşmiş gibi, ellerini yaşlı adamın om-zuna koyarak onu sakinleştirip şöminenin önüne oturtular ve tezgâhını getireceklerine söz verdiler. Doktor sandalyeye gömülüp közlere bakarak düşüncelere daldı ve gözlerinden yaşlar süzüldü. Sanki onu çatı katında buldukları günden sonrası bir hayal ya da rüyadan ibaretti; Mr. Lorry, onun, iyice ufalıp Defarge’ın gözetimindeki haline dönüşünü sey-retti.

Bu enkaza dönüş karşısında ikisi de derinden etkilenmiş ve dehşete kapılmışlardı; yine de bu tür duygulara yenik düşmenin zamanı değildi. Doktor’un, en son umut ve gü-ven kırıntısını da yitirmiş, yapayalnız kızı, ikisi için de çok kıymetliydi. Yine, sanki sözleşmiş gibi yüzlerinde ortak bir ifadeyle birbirlerine baktılar. İlk konuşan Carton oldu:

“Ümidimiz zaten çok değildi ama son şansımızı da kay-bettik. Evet; kızının yanına götürülmesi daha iyi olacak. Git-meden önce, tüm dikkatinizi bir dakikalığına bana verebilir misiniz? İleri süreceğim koşulları neden ileri sürdüğümü ve bana neden söz vermenizi istediğimi sormayın; çok geçerli bir sebebim var.”

“Bundan hiç şüphem yok,” diye yanıtladı Mr. Lorry. “Devam edin.”

İkisinin arasındaki sandalyede oturan kişi mütemadiyen ileri geri sallanarak inliyordu. Geceleyin bir hastanın yatağı-nın başucunda nöbet tutuyormuş gibi bir ses tonuyla konu-şuyorlardı.

Carton, ayağına takılan paltoyu almak için eğildi; paltoyu yerden kaldırırken, Doktor'un sürekli yanında taşıdığı, günlük işlerinin listesini koyduğu küçük kılıf yere düştü. Carton kılıfı aldı; içinde katlanmış küçük bir kâğıt vardı. "Ne olduğuna bakmalıyız!" dedi Carton. Mr. Lorry başıyla onayladı. Carton açıp okudu ve "Tanrı'ya şükürler olsun!" diye bağırdı.

"Neymiş?" diye sordu Mr. Lorry heyecanla.

"Bir dakika! Ne olduğunu yeri gelince söyleyeyim. Öncelikle şunu göstereyim," dedi, elini paltosunun cebine sokup bir kâğıt çıkararak, "bu, şehirden çıkabilmemi sağlayacak olan belge. Bakın, Sydney Carton, İngiliz yazıyor."

Mr. Lorry açık duran kâğıdı elinde tutarak Carton'ın ciddi yüzüne baktı.

"Bunu yarına kadar benim için saklayın. Bildiğiniz gibi, yarın onu görmeye gideceğim, bu kâğıt hapishanede yanımda olmasa daha iyi olur."

"Neden?"

"Bilmiyorum fakat götürmemeyi tercih ederim. Şimdi Doktor Manette'in yanında taşıdığı kâğıdı alın. Bu da ona benzer bir belge; Doktor'un istediği zaman kızı ve torunuyla barikatlardan ve sınırdan geçebilmesini sağlayacak. Anladınız mı?"

"Evet!"

"Bunu, dün, başlarına gelebilecek kötü olaylara karşı son bir önlem olarak almıştır muhtemelen. Tarihi ne? Neyse, önemli değil; bakmanıza gerek yok; benimki ve sizinkiyle birlikte dikkatlice saklayın. Şimdi, bakın! Bir iki saat öncesine kadar Doktor'un böyle bir belgeye sahip olduğuna ya da olabileceğine ihtimal vermiyordum. Geri alınmazsa çok iyi. Fakat yakında geri alınabileceğini düşünüyorum; böyle düşünmek için sebeplerim var."

"Tehlike altında değiller, öyle değil mi?"

"Büyük tehlike altındalar. Her an Madam Defarge tarafından ihbar edilme tehlikesiyle karşı karşıyalar; bunu, Ma-

dam Defarge'ın kendi ağzından duydum. Bu gece o kadının ağzından öyle kelimelerin dökülüşüne şahit oldum ki, ne tür bir tehlike altında olduklarını gayet iyi idrak ettim. Hiç vakit kaybetmeden casusu görmeye gittim. O da duyduklarımı teyit etti. Hapishanenin duvarlarının yakınlarında yaşayan ve Defargelar için çalışan bir oduncu, Madam Defarge'a, onu," –Lucie'nin adını kesinlikle telaffuz etmiyordu– "sürekli mahkûmlarla işaretleşirken gördüğünü anlatıyormuş. Uydurma bir suçlamayla bir hapishane komplosuna kurban gidebileceğini öngörmek zor değil; bu, onun hayatına mal olduğu gibi, babasının ve çocuğunun da hayatına mal olacaktır çünkü onları da orada onunla gördüler. Lütfen bu kadar dehşete kapılmayın; siz hepsini kurtaracaksınız."

"Tanrı izin verse de yapabilirsem keşke Carton! Fakat nasıl?"

"Nasılını ben size anlatacağım. Her şey size bağlı ve siz bu iş için biçilmiş kaftansınız. Bu yeni ihbar yarından sonraya kalacaktır; hatta iki üç günü, belki de bir haftayı bulacaktır. Bildiğiniz gibi, Giyotine kurban giden biri için yas tutmak, onunla empati kurmak idam gerektiren bir suç. O ve babası hiç şüphesiz bu suçtan suçlu bulunacaklardır ve (kafasına koyduğunu yapma azmi tarifsiz boyutlara varabilen) bu kadın, bunu da ihbarına ekleyip elini güçlendirmek ve başarıyı daha fazla garantilemek için fırsat kollayacaktır. Beni takip edebiliyor musunuz?"

"Can kulağıyla dinliyorum ve sözlerinize öyle çok güveniyorum ki, bir an için şu hazin manzarayı bile görmez oldum," dedi Doktor'un sandalyesinin arkasına dokunarak.

"Paranız var; sizi mümkün olabilecek en kısa sürede deniz kıyısına ulaştırabilecek yolculuk aracını satın alabilirsiniz. İngiltere'ye dönüş hazırlıklarınız günler öncesinden bitmişti zaten. Yarın sabah erkenden atlarınız hazır olsun ki öğleden sonra ikide yola çıkabilirsiniz."

"Bunları harfiyen yerine getireceğim!"

Carton öylesine şevkli ve ilham vericiydi ki, Mr. Lorry de onun ateşiyle tutuşmuş, birden gençleşip çevikleşmişti.

“Siz soylu bir yüreksiniz. Bu iş için sizden daha güvenilir birini bulamayacağımızı söylemiş miydim? Bu gece gidip ona, babasını ve çocuğunu da ilgilendiren tehlikeye dair bildiğiniz her şeyi anlatın. Bunu mutlaka yapın; yoksa o güzel başını kocasınınkinin yanına koymak isteyecektir.” Bir an durakladıktan sonra devam etti. “Çocuğunun ve babasının hatırı için, o saatte onlarla ve sizinle birlikte Paris’ten ayrılmasının gerekliliği konusunda ısrarcı olun. Ona, bunun kocasının son arzusu olduğunu söyleyin. Ona, inanabileceğinden ya da umut edebileceğinden çok daha fazlasının buna bağlı olduğunu söyleyin. Babası, bu perişan haldeyken kızının söylediğini yapar mı dersiniz?”

“Yapacağından eminim.”

“Ben de öyle düşünüyorum. Hazırlıklarınızı sessizce ve süratle bu avluda yapıp bekleyin; hatta arabadaki yerlerinizi almış olun. Ben gelir gelmez beni alın, beraber yola koyulalım.”

“Her halükârda sizi beklemem gerektiğini anlıyorum, doğru mudur?”

“Bildiğiniz gibi, diğerlerinininkiyle birlikte benim belgem de sizde olacak; bana mutlaka yer ayırın. Yerimin dolmasını bekleyin, sonra da istikamet İngiltere!”

Mr. Lorry, Carton’ın heyecanlı olmasına rağmen kendinden emin ve sağlam elini sıkarak, “Sonuçta, başarı sadece benim gibi tek bir yaşlı adama bağlı olmayacak; neyse ki yanımda genç ve ıslıl ıslıl bir adam olacak.”

“Tanrı’nın yardımıyla aynen öyle olacak! Her ne olursa olsun, üzerinde mutabakata vardığımız yol haritasında herhangi bir değişiklik yapmayacağınıza söz verin.”

“Böyle bir şeyi asla yapmayacağım Carton.”

“Yarın şu sözler kulağınıza küpe olsun: Herhangi bir sebepten ötürü yol haritasında değişiklik yaparsak ya da geci-

kirsek hiç kimsenin hayatını kurtaramayacağımız gibi pek çok hayat da kaçınılmaz olarak heba olur.”

“Bunu aklımdan çıkarmayacağım. Bana düşeni layığıyla yerine getirebilmeyi umuyorum.”

“Ben de benimkini. O zaman, şimdilik hoşça kalın!”

Carton bu sözleri vakur ve içten bir gülümsemeyle söylemişti; yaşlı adamın ellerini dudaklarına götürüp vedalaştı fakat ondan hemen ayrılamadı. Sönmüş odunların başında sallanmakta olan adamın kalkmasına yardımcı oldu, pelelinini ve şapkasını giydirdi ve yaşlı adamın hâlâ inleyerek istemeye devam ettiği tezgâhı ve ayakkabıları gizlendiği yerden bulma bahanesiyle dışarı çıkmaya ikna etti. Yaşlı adamın yanına geçip evin avlusuna varana dek ona destek oldu; örselenmiş yürek, o korkunç geceyi gözünü kırpmadan geçirecekti – oysa sevdiğine yüreğini açtığı o unutulmaz anda nasıl da mutluydu. Avluya girip, onun odasının penceresinin ışığına bakarak tek başına birkaç dakika durdu. Ayrılırken onun için dua etti ve “Elveda,” dedi.

On Üçüncü Bölüm

Elli İki

Kara hapishane Conciergerie'de o gün idam edilecekler akıbetlerini bekliyorlardı. Sayıları, bir yılın haftaları kaddı. Elli iki kişi, o gün öğleden sonra şehrin medcezirine kapılıp ebedi denize akacaklardı. Yerlerine gelecekler daha hücreleri boşalmadan belli olmuştu; daha kanları, bir önceki gün dökülen kanlara karışmadan, bir sonraki gün onların kanına karışacaklar kenara ayrılmıştı bile.

Elli iki kişinin isimleri okundu; içlerinde, onca malın mülkün kurtaramadığı yetmişlik vergi tahsildarından tutun, onca yoksulluğun ve adsız sansızlığın kurtaramadığı yirmilik terziye kadar pek çok insan vardı. Nasıl ki günahkâr ve ihmalkâr yaşam tarzının sebep olduğu fiziksel hastalıklar her türden insanı vurursa, tarifsiz acıların, katlanılmaz zulmün, acımasızca görmezden gelinişin sebep olduğu o korkunç ahlaki yozlaşma da, ayırım gözetmeksizin herkesi kırıp geçiriyordu.

Hücrelerinde yalnız olan Charles Darnay, mahkemeden geldiğinden beri boş hayallere kapılmaktan imtina etmişti. Mahkemede okunan hikâyenin her satırında suçlu bulunuşunun tınlayışını duymuştu. Hiçbir kişisel nüfuzun onu kurtaramayacağını gayet net biçimde idrak etmişti; milyonlar

tarafından mahkûm edilirken, hiçbir bireysel çabanın ona fayda sağlamayacağını anlamıştı.

Yine de sevgili karısının yüzünün hatırası gözünün önünde tazecikken, nelere katlanması gerektiğini düşünmek kolay değildi. Yaşama böylesine sımsıkı bağliken, bu bağı gevşetmek çok ama çok zordu; bir yeri kademeli olarak azıcık gevşetmeyi başarsa bile, diğer tarafa sımsıkı tutunuyordu; var gücüyle elini dize getirip gevşetse bile, çok geçmeden yine kapanıveriyordu. Tüm düşüncelerine büyük bir telaş hâkimdi; pes etmemek için direnen yüreği, kontrolden çıkmışçasına ve hararetle çarpıyordu. Bir an için pes edecek olsa, ondan sonra hayatta kalmaya mecbur olan karısı ve çocuğu ona gönül koyuyordu; bu yüzden de bu davranış ona bencillikmiş gibi geliyordu.

Fakat bunların hepsi ilk başlardaki duygularıydı. Çok geçmeden, onu bekleyen sonun utanılacak bir şey olmadığını, her gün çok sayıda insanın da onun gibi, son derece haksız yere bu yola sapıp metanetle yürümek zorunda kaldığını düşününce morali bir miktar düzelmişti. Sonra, sevdiklerinin gelecekteki iç huzurunun, onun sessiz metanetine bağlı olduğunu düşündü. Böylelikle yavaş yavaş sakinleşip kendine geldi, daha iyi düşünebilmeye başladı ve üzerine bir huzur çöktü.

Mahkûm edildiği gün, gece karanlık çökmeden önceki son zihinsel yolculuğu bu minvaldeydi. Yazmak için gerekli malzeme ve lamba satın alma hakkı olduğu için, hapishanenin lambalarının söndürölme saati gelene kadar oturup yazdı.

Lucie'ye uzun bir mektup yazdı ve onun ağzından duyana kadar Lucie'nin babasının mahkûmiyetinden haberdar olmadığını, mahkemedeki o kâğıt okunana kadar babasının ve amcasının o felaketteki sorumluluğundan habersiz olduğunu söyledi. Artık kullanmadığı aile ismini ondan gizlemesinin sebebinin, onunla nişanlanmadan önce Lucie'nin ba-

basının ileri sürdüğü ve düğün sabahı da tekrarladığı bir şart olduğunu –ki sebebini şu an gayet iyi anlıyordu– ona zaten önceden anlatmıştı. Babasının hatırı için ona, bu kâğıdın varlığını tamamen unutup unutmadığını ya da bir pazar günü bahçedeki o güzel çınar ağacının altında oturdukları sırada anlatılan Londra Kulesi hikâyesinden dolayı (bir anlığına ya da bir daha hiç unutmamak üzere) hatırlayıp hatırlamadığını sormamasını rica etti. Varlığını hatırlıyorsa kâğıdın, Bastille’le birlikte yok olduğunu düşünmüş olmalıydı; zira mahkûmlardan kalan ve herkese ifşa edilen eşyalar arasında o kâğıdın bahsinin geçtiğini hiç duymamıştı. Karısına, babasını aklına gelebilecek her türlü şefkatli yolla teselli etmesi için –ki bunu söylemesine hiç gerek yoktu– yalvardı; yaşlı adamın suçluluk duyması için hiçbir sebep yoktu çünkü onların ortak mutluluğu için daima kendinden feragat etmişti. Son olarak, ona duyduğu minnet dolu aşkı ve dualarını kabul etmesini istedi; acısını yüreğine gömüp kendisini sevgili yavrularına adaması için ona yalvardı; nasılsa Cennet’te yine kavuşacak ve babasının acılarını birlikte dindireceklerdi.

Lucie’nin babasına da aynı minvalde şeyler yazdı fakat karısını ve çocuğunu ona emanet ettiğini özellikle vurgulayarak ekledi. Bunu özellikle belirtmişti çünkü bunun onu, öngörebildiği bir tehlikeden, yani melankoliye kapılması ve geçmişte takılı kalması ihtimalinden koruyabileceğini umuyordu.

Mr. Lorry’ye ise hepsini emanet etti ve dünyevi işleriyle ilgili bilgi verdi. Dostluğuna ve sıcak ilgisine duyduğu minnettarlığı ifade eden cümlelerden sonra yapması gerekenler tamamlanmıştı. Carton’ı hiç düşünmemişti; zihni diğerleriyle öylesine doluydu ki, Carton aklının ucundan bile geçmemişti.

Işıklar söndürülmeden tüm mektupları yazacak vakti olmuştu. Saman şiltesine uzandığında, bu dünyadaki işlerinin bitmiş olduğunu düşündü.

Fakat dünya, uykusunda da onu rahat bırakmadı; tüm o ıslıl ıslıl halleriyle rüyasında arzıendam eyledi. Rüyasında, Soho'daki eski evlerinde (bu ev, gerçek eve hiç benzemiyordu) özgür ve mutluydu, tarifsiz bir huzur ve gönül rahatlığı içinde, yine Lucie'yle birlikteydi; Lucie ona her şeyin bir rüya olduğunu, aslında hiçbir yere gitmediğini söylüyordu. Bir an için her şeyi, çektiği tüm acıları unutmuş, tekrar karısının yanına gelmişti; ölmüştü ama huzurluydu, görüntüsünde herhangi bir değişiklik olmamıştı. Bir anlığına yine her şeyi unuttu, sonra kasvetli bir sabaha uyandı; "Bugün benim öleceğim gün!" fikri kafasında çakana kadar ne olduğunun, nerede olduğunun ayırdına varamamıştı.

Elli iki kişinin kellesinin gideceği güne kadarki saatlerini böyle geçirmişti. Her ne kadar soğukkanlı olsa da ve onu bekleyen sonu kahramanlıkla karşılayabileceğini ümit etse de, kontrol altına alması zor yeni bir dalga düşüncelerini ele geçirmeye başlamıştı.

Hayatına son verecek olan aleti daha önce hiç görmemişti. Acaba yerden yüksekliği ne kadardı, kaç basamağı vardı, nerede durup bekleyecekti, ona dokunuşları nasıl olacaktı, ona dokunacak olan ellerde kırmızı lekeler olacak mıydı, ilk o mu idam edilecekti, yoksa sonuncu mu olacaktı, yüzü ne yöne bakacaktı; bunlar ve bunlara benzer pek çok soru, iradesi dışında zihninin içinde dönüp duruyordu. Bu soruların korkuyla ilgisi yoktu; belirgin bir korku duygusu yoktu içinde. Daha ziyade, benliğini kuşatan, vakit geldiğinde ne yapacağını bilme arzusundan kaynaklanıyordu ki, bu bilme arzusu, ilişkili olduğu eylemin çabucak olup bitecek oluşuyla kıyaslandığında, devasa bir orantısızlık arz ediyordu; sanki içinde, bunları merak eden başka bir ruh vardı.

Bir aşağı bir yukarı volta atarken zaman akıp gidiyor, saatler bir daha asla duyamayacağı kereler vuruyordu. Saat dokuz sonsuza dek geçip gitti, saat on sonsuza dek geçip gitti, saat on bir sonsuza dek geçip gitti; saat on ikinin son-

suza dek geçip gitmesine az bir zaman vardı. Kafasını allak bullak eden bu acayip düşüncelere karşı büyük bir mücadele verdikten sonra bir parça daha kendine gelmişti. Bir aşağı bir yukarı gezinerek usulca isimlerini söylüyordu kendi kendine. Mücadelenin en zor kısmını geride bırakmıştı. Zihnini bulandıran hezeyanlardan arınmış biçimde aşağı yukarı yürüyüp kendisi ve sevdikleri için dua edebilirdi.

Saat on iki de sonsuza dek geçip gitmişti işte.

Ona hareket saatinin üç olacağı bildirilmişti fakat arabalar sokaklarda ağır ağır ve zorlukla ilerleyebildiği için daha erken götürüleceğini biliyordu. Bu yüzden, kendini saat ikiye göre hazırladı; o zamana kadar kendi kendine telkinde bulunup gücünü toplayarak diğerlerine de güç verebilecek hale gelebilecekti.

Kollarını göğsünde kavuşturmuş, mütemadiyen bir ileri bir geri volta atarken, La Force Hapishanesi'nde volta atan o mahkûmdan çok farklı bir insandı. Bu sırada saatin biri vuruşunu duydu ve bu onu hiç şaşırtmadı; onun için diğer saatlerden bir farkı yoktu. Yeniden eski soğukkanlılığına kavuşabildiği için Tanrı'ya şükretti; içinden "Bir saatim daha var," diye geçirerek yürümeye devam etti.

Kapının dışındaki taş koridordan ayak sesleri geliyordu. Yürümeye ara verdi.

Anahtar, kapının deliğine sokulup döndürüldü. Kapının açılmasından hemen önce ya da tam açıldığı sırada bir adam alçak sesle, İngilizce, "Beni burada hiç görmedi; ona hiç görünmedim. Siz içeriye tek girin, ben yakınlarda bekleyeyim. Haydi, oyalanmayın!" dedi.

Kapı hızla açılıp tekrar kapandı; karşısında, ışıltılı bir gülümsemeyle durmuş kendisine bakan ve güvenlik açısından, parmağını dudağına götürerek sessiz olmasını işaret eden Sydney Carton duruyordu.

Carton'ın görüntüsünde öylesine ıslıl ıslıl ve çarpıcı bir şey vardı ki, mahkûm ilk önce gördüğü şeyin kendi hayalgü-

cünün bir ürünü olduğundan şüphe etti. Fakat karşısındaki adam konuşunca, mahkûm onu sesinden tanıdı; mahkûmun elini tutan el Carton'ın eliydi.

“Şu an görmeyi umduğunuz en son insan bendim herhalde, öyle değil mi?” dedi Carton.

“Gözlerime inanamadım; hâlâ da inanamıyorum. Yoksa sen de mi mahkûm edildin?” diye sordu o an aklına düşen korkuyla.

“Hayır. Şans eseri, buradaki gardiyanlardan birine sözüm geçti; bu sayede şu an karşımda duruyorum. Sevgili karının yanından geliyorum sevgili Darnay.”

Mahkûm ellerini ovuşturuyordu.

“Sizden bir ricası var.”

“Nedir?”

“Size, o çok sevdiğiniz ve hiç unutmadığınız sesiyle, olabilecek en içten, en dokunaklı ve en ısrarlı şekilde yalvarıyor.”

Mahkûm kafasını hafifçe yana çevirdi.

“Bu ricayı size neden ilettiğimi ya da bunun ne anlama geldiğini sormayın; sormaya, anlatmaya vakit yok. Söylediklerimi yapmanız gerekiyor, hemen şu çizmelerinizi çıkarıp benimkileri giyin.”

Mahkûmun arkasında hücrenin duvarına dayalı bir sandalye vardı. Carton ışık hızıyla mahkûmun üzerine atılarak onu sandalyeye oturttu ve çıplak ayaklarıyla tepesinde dikildi.

“Şu çizmelerimi giyin. Haydi, elinizle tutun ve giyin. Çabuk!”

“Carton, buradan kaçmak mümkün değil; öyle bir şey olamaz. Siz de ölürsünüz benimle birlikte. Çılgınlık bu!”

“Size kaçmanızı söyleseydim çılgınlık olurdu; öyle bir şey söylüyor muyum? Size şu kapıdan çıkıp gitmenizi söylersem, çılgınlık olduğunu söyleyip hiçbir yere kıınılamayın. Şu boyunbağınızı benimkiyle değiştirin. Paltonuzu çıkarıp benimkini giyin. Bu sırada ben de saçınızdaki kurdeleyi çıkarayım da, saçlarınızı benimki gibi dağıtın.”

Neredeyse doğaüstü denebilecek müthiş bir çabuklukla ve büyük bir irade ve eylem gücüyle, mahkûma söylediklerini yaptırdı. Mahkûm, elinde küçük bir çocuğa dönüşüvermişti.

“Carton! Sevgili Carton! Çılgınlık bu. Böyle bir şeyi başaramayız, mümkün değil; daha önce denendi fakat başaramadı. Size yalvarırım, benim ölümümün acısının üzerine sizinkini eklemeyin.”

“Sizden şu kapıdan çıkıp gitmenizi istiyor muyum sevgili Darnay? Öyle bir şey istersem, o zaman itiraz edin. Bu masada kalem ve mürekkep var. Elleriniz titremeden yazı yazabilir misiniz?”

“Siz geldiğinizde titremeden yazıyordum.”

“Tamam, şimdi yine aynı şekilde, size söylediklerimi yazın. Çabuk olun dostum, çabuk!”

Darnay, afallamış başına elini koyarak masaya oturdu. Carton, sağ eli göğsünde, onun hemen yanı başında ayakta duruyordu.

“Söylediklerimi aynen yazın!”

“Kime yazıyorum?”

“Kimseye.” Carton’un eli hâlâ göğsündeydi.

“Tarih atacak mıyım?”

“Hayır.”

Mahkûm her soruda kafasını kaldırıp bakıyordu. Carton da eli göğsünde, tepeden ona bakıyordu.

“Eğer uzun zaman önce,” diye dikte ekmeye başladı Carton, “aramızda geçen o konuşmayı hatırlıyorsanız, mektubu görür görmez ne anlama geldiğini anlayacaksınız. Hatırladığınızı biliyorum. Unutmak sizin fıtratınızda yok.”

Carton elini göğsünden çıkarıyordu; telaşlı bir şaşkınlıkla yazmakta olan mahkûm bir an durup ona baktı ve yumruk yaptığı elinde bir şey olduğunu fark etti.

“‘Unutmak sizin fıtratınızda yok,’ diye yazdınız mı?”

“Yazdım. Elinizdeki silah mı?”

“Hayır, silahım yok.”

“Elinizdeki nedir peki?”

“Şimdi öğreneceksiniz. Yazmaya devam edin, bir iki kelime kaldı.”

Dikte etmeye devam etti. “Sözlerimin doğruluğunu ispatlayabileceğim günler geldiği için çok mutluyum. Bunu yapıyor olmaktan dolayı herhangi bir pişmanlık ya da üzüntü duymuyorum.” Carton, bu sözleri mahkûmun üzerinde sabitlenmiş bakışlarla söylemişti; sonra eli yavaş yavaş ve usulca mahkûmun yüzüne yaklaştı.

Kalem, Darnay’ın elinden masaya düştü; mahkûm boş gözlerle etrafına bakınmaya başladı.

“Bu buğu da neyin nesi?”

“Ne buğusu?”

“Burnuma bir şey çarptı.”

“Ben bir şey hissetmedim; burada olmaz öyle şey. Kalem elinize alın da bitirin artık şu yazıyı. Haydi, çabuk!”

Mahkûm, sanki hafızasını yitirmiş ya da akli melekeleri zarar görmüş gibi, dikkatini toplamak için büyük bir çaba sarf etti. Bulutlanmış gözleri ve eskisinden farklı soluk alıp verişiyile Carton’a bakarken, Carton da elini tekrar göğsüne koymuş, gözlerini hiç ayırmadan onu seyrediyordu.

“Haydi, çabuk!”

Mahkûm tekrar kâğıdın üzerine eğildi.

“Koşullar farklı olsaydı,” dedi Carton, bu arada elini yine usulca ve dikkatlice aşağı indirdi; “bu fırsatı değerlendirmek için bu kadar çok beklemezdim. Koşullar farklı olsaydı;” Carton’ın eli mahkûmun yüzündeydi; “yanıt vermem gereken çok daha fazla soru olurdu. Koşullar farklı olsaydı...” Carton kaleme baktı; kâğıdın üzerinde kayan kalem, anlamsız çizikler karalamaya başladığını gördü.

Carton’ın eli bir daha göğsüne gitmedi. Mahkûm içermiş bir bakışla yerinden fırladı fakat Carton sağ eliyle burun deliklerine bastırırken, sol koluyla onu belinden kavradı.

Mahkûm, birkaç saniye, hayatını onun için feda etmeye gelmiş bu adamla mecalsizce mücadele ettiyse de, bir iki dakika içinde kendinden geçmiş halde yere yığıldı.

Carton alelacele ve en az yüreği kadar bu amaca adanmış ellerle, mahkûmun hemen yanında duran kıyafetleri giydi, saçlarını geriyle doğru tarayıp mahkûmun kurdelesiyile bağladı. Sonra alçak sesle, “Buraya gel! İçeri gir!” diye seslendi ve casus teşrif etti.

“Bak,” dedi Carton, kendinden geçmiş halde yatan adamın yanında tek diziyle çöktüğü yerden kafasını kaldırıp ona bakarak, “seni büyük bir tehlikeye sokacak bir durum var mıymış?”

“Mr. Carton,” dedi casus parmaklarını ürkekçe şıklatarak, “siz, yaptığınız anlaşmanın tümüne sadık kaldığınız sürece, ben burada olanlardan korkmam.”

“Benden yana korkun olmasın. Anlaşmamıza ölümüne sadık kalacağım.”

“Şayet elli iki kişi hikâyesi doğru olacaksa, öyle olmalısınız Mr. Carton. Sizi bu kıyafetle gördükten sonra korkum kalmadı.”

“Korkmayın! Pek yakında size zarar veremeyeceğim bir durumda olacağım, diğerleri de Tanrı’nın izniyle buradan çok uzakta olacaklar. Şimdi yardım çağırın da, beni arabaya taşıyalım.”

“Sizi derken?” diye sordu casus gergin bir biçimde.

“Yer değiştirdiğim adamdan bahsediyorum. Onu, beni içeri soktuğunuz kapıdan mı dışarı çıkaracaksınız?”

“Elbette.”

“Beni içeri getirdiğinizde zaten halsiz ve bitkindim, şimdi daha da bitkinim. Bu veda konuşması beni mahvetti. Burada bu tür şeyler çok sık oluyormuş zaten. Hayatınız tamamen size bağlı. Çabuk olun! Yardım çağırın!”

“Bana ihanet etmeyeceğinize söz verir misiniz?” diye sordu titreyen casus son bir kez durakladıktan sonra.

“Ne diyorsunuz siz!” diye bağırdı Carton ayağını yere vurarak. “Daha önce size yemin etmedim mi, şimdi niye şu kıymetli dakikaları boşa harcıyorsunuz? Onu ellerinizle daha önce gördüğünüz avluya götürün, arabaya ellerinizle yerleştirin, ellerinizle Mr. Lorry’ye gösterin; ona ayıltıcı ilaç falan vermesin, temiz hava alsa yeter; sonra Mr. Lorry’ye dün gece söylediklerimi ve bana verdiği sözü hatırlamasını söyleyin ve bir arabaya atlayıp oradan uzaklaşın!”

Casus dışarı çıktı, Carton masaya oturdu ve ellerini alnına dayadı. Casus, yanında iki adamla geri geldi. “Vay be,” dedi adamlardan biri yerde yatan adama bakarak. “Arkadaşıma, Azize Giyotin piyangosunda ikramiye vurduğunu öğrenince nasıl da sarsılmış.”

“İyi bir yurtsever,” dedi diğeri, “aristokrata piyangoda hiçbir şey vurmasaydı ancak bu kadar sarsılırdı.”

Yerde bilinçsiz yatmakta olan adamı kaldırıp kapıya getirdikleri sedyeye koydular ve taşımak için eğildiler.

“Fazla zamanın yok Evrémonde,” dedi casus uyarıcı bir ses tonuyla.

“Farkındayım,” diye cevap verdi Carton. “Rica ederim arkadaşşıma iyi bakın ve beni yalnız bırakın.”

“Gelin o halde çocuklar,” dedi Barsad. “Sedyeyi kaldırın da gidelim!”

Kapı kapandı, Carton yalnız kalmıştı. Duyma yetisini olabildiğince zorlayarak şüphe ya da tehlikeye delalet edebilecek herhangi bir ses var mı diye kulak kabarttı. Yoktu. Anahtarlar deliklerde dönüyor, kapılar çarpıyor, uzak koridorlardan ayak sesleri geliyordu fakat her zamankinden farklı bir bağırışma ya da telaş hali yoktu. Biraz daha rahat bir nefes almaya başlayarak masaya oturdu ve saat ikiye vurana dek etrafa kulak kabartmaya devam etti.

Ne anlama geldiğini bildiği için onu korkutmayan sesler giderek daha belirgin hale geldi. Art arda pek çok kapı açıldı ve nihayet sıra onunkine geldi. Elinde liste olan bir

gardiyan içeri bakarak, “Takip et beni Evrémonde!” dedi ve uzaktaki karanlık bir odaya doğru ilerledi. Karanlık bir kış günüydü; içerideki ve dışarıdaki gölgelerden dolayı, kolları bağlanmış halde getirilen insanları zar zor görüyordu. Kimisi ayaktaydı, kimisi oturuyordu. İçlerinden bazıları huzursuzca kımıldanıyor ve feryat figan ediyordu fakat bu gruptakilerin sayıları azdı. Büyük çoğunluk sessiz ve hareketsizdi, sabit bakışlarla yere bakıyorlardı.

Karanlık bir köşede, duvarın dibinde ayakta beklerken, elli iki kişiden bir bölümünü daha getirmişlerdi; içlerinden biri önünden geçerken, sanki onu tanıyormuş gibi durdu ve ona sarılmak istedi. Yakalanacak diye aklı çıktı Carton’ın; neyse ki adam geçip gitti. Birkaç dakika sonra, küçük bir kız çocuğunu andıran, incecik güzel yüzünde renkten eser olmayan, sabırlı gözlerini kocaman açmış bir genç kadın oturduğu yerden kalkıp konuşmak için yanına geldi.

“Yurttaş Evrémonde,” dedi buz gibi eliyle eline dokunarak. “Ben sizinle beraber La Force’ta kalan küçük, zavallı terziyim. Beni hatırladınız mı?”

“Evet,” diye mırıldandı Carton. “Neyle suçlandığınızı unuttum.”

“Komplo kurmak. Tanrı biliyor ya, ben öyle bir şey yapmadım. Öyle bir şey olabilir mi? Kim benim gibi küçük, zavallı, zayıf bir yaratıkla komplo kurmaya yeltenir ki?”

Genç kadının bu sözleri söylerken yüzünde beliren mahzun gülümseme Carton’a öyle dokundu ki, gözlerinden yaşlar süzölmeye başladı.

“Ölmekten korkmuyorum Yurttaş Evrémonde, fakat ben bir şey yapmadım. Eğer benim ölümüm, biz yoksullar için böylesine güzel şeyler yapan Cumhuriyet’e fayda sağlayacaksa ölmekten hiç çekinmem fakat böyle bir şey nasıl olur, anlayamıyorum Yurttaş Evrémonde. Benim gibi küçük, zavallı, zayıf bir yaratık!”

Bu dünyada Carton’ın yüreğini ısıtıp yumuşatan son şey bu zavallı kız olmuştu.

“Sizin serbest kaldığınızı duymuştum Yurttaş Evrémonde. Doğru olmasını ummuştum!”

“Öyleydi. Ama sonra tekrar tutuklanıp mahkûm edildim.”

“Sizinle aynı arabayla gidersek, elinizi tutabilir miyim Yurttaş Evrémonde? Korkmuyorum fakat küçük ve zayıfım; elinizi tutmak bana cesaret verecek.”

Genç kadının sabırlı gözleri ona baktığı sırada, Carton o gözlerde önce ani bir şüphe, daha sonra şaşkınlık belirdiğini gördü. Genç kadının iş yapmaktan hırpalanmış, açlıktan incecik kalmış parmaklarını dudaklarına götürdü.

“Yoksa siz onun yerine mi ölüme gidiyorsunuz?” diye sordu genç kadın fısıldayarak.

“Ayrıca karısı ve çocuğu için. Şşş! Evet.”

“Ah, elinizi tutmama izin verin cesur yabancı!”

“Şşş! Elbette, zavallı kız kardeşim, son ana kadar.”

Hapishaneye düşen gölgelerin aynısı, o gün öğleden sonra aynı saatlerde, etrafı kalabalıkla çevrelenmiş barikata da düşüyor ki, Paris’ten çıkmak üzere olan bir araba kontrol edilmek üzere durduruluyor.

“Siz kimsiniz? Arabanın içinde kimler var? Belgeleriniz nerede?”

Belgeler uzatılıyor ve yüksek sesle okunuyor.

“Alexandre Manette. Doktor. Fransız. O hanginiz?”

Anlaşılmayan bir şeyler mırıldanan, dalıp gitmiş, çaresiz adamı işaret ediyorlar.

“Görünüşe bakılırsa, Yurttaş Doktor’un kafası pek yerinde değil. Devrim ateşi ona fazla gelmiş olsa gerek.”

Sahiden fazla gelmiş.

“Hah! Pek çok insan bu durumdan mustarip. Lucie. Doktor’un Fransız kızı. O hangisi?”

İşte bu.

“Öyle olmalı. Lucie, Evrémonde’un karısı, öyle değil mi?”

Öyle.

“Hah! Evrémonde’un başka bir yere randevusu var. Lucie, kadının kızı. İngiliz. O da şu!”

O; zaten başka kim olabilir ki?

“Öp bakayım beni Evrémonde’un çocuğu. İyi bir Cumhuriyetçiyi öptün; senin ailen alışkın değildir böyle şeylere; bu anı hiç unutma! Sydney Carton. Avukat. İngiliz. O hangisi?”

Orada, arabanın bir köşesinde yatıyor. Onu da işaret ediyorlar.

“Görünüşe göre İngiliz avukat baygın.”

Biraz daha temiz hava alınca ayılmasını umuyorlar. Sağlığının pek iyi olmadığı, Cumhuriyet tarafından makbul bulunmayan bir arkadaşından çok üzülen ve ayrılmak zorunda kaldığı ifade ediliyor.

“Tek derdi bu muymuş yani? O zaman pek önemli bir şey değil! Cumhuriyet tarafından makbul bulunmayan pek çok insan var ve o küçük pencereden³⁸ kafalarını uzatıp bakmak zorunda kalıyorlar. Jarvis Lorry. Bankacı. İngiliz. O hangisi?”

“Benim. En son ben kaldığıma göre, haliyle.”

Önceki tüm sorulara cevap veren Jarvis Lorry. Arabadan inip, bir eli arabanın kapısında, görevlilerin sorularına cevap veren de Mr. Lorry. Görevliler ağır ağır arabanın etrafını dolanıyor, ağır ağır arabaya çıkıp tepedeki küçük valize bakıyor; arabanın etrafında toplaşan köylüler itişerek kapılara yaklaşmaya ve aç gözleriyle içeriye gözetlemeye çalışıyorlar; annesinin kucağındaki küçük bir çocuk, soylu kocası giyotine giden bir kadına dokunmak için kısacık kolunu uzatıyor.

“Belgelerinizi buyurun Jarvis Lorry, hepsi onaylandı.”

“Gidebilir miyiz yurttas?”

“Gidebilirsiniz. Haydi o zaman sürücüler! İyi yolculuklar!”

---

38 Giyotin. (ç.n.)

“Selam olsun size yurttaşlar.” – Ve ilk tehlike atlatıldı!

Bu sözler de, ellerini kavuşturup bakışlarını havaya diken Jarvis Lorry’ye ait. Arabanın içinde dehşet var, ağlanıp sızlanma var, bir de baygın yatan yolcunun duyulacak şekilde nefes alıp verışı.

“Çok yavaş gitmiyor muyuz? Atları biraz daha hızlandıramaz mıyız?” diye soruyor Lucie yaşlı adama yapışarak.

“O zaman kaçıyor gibi görünürüz bir tanem. Atları çok zorlamamalıyız, yoksa şüphe çekeriz.”

“Arkaya bakın! Bizi takip eden birileri var mı?”

“Yol bomboş canım benim. Şimdilik peşimizden gelen yok.”

İkili üçlü gruplar halindeki evleri, ıssız çiftlikleri, metruk binaları, boya atölyelerini, tabakhane ve benzerlerini geride bırakarak, bomboş arazilerden ve sıra sıra çıplak ağaçların dizili olduğu yollardan geçiyoruz. Altımızdaki taşlı yol sert ve engebeli; yolun iki yanı yumuşacık, derin balçıkla kaplı. Kimi zaman bizi zıplatıp sarsan taşlardan kaçınmak için çamurun içine dalıyoruz; kimi zaman derin tekerlek izlerine ve su birikintilerine. Acelemizin kederi öylesine derin ki, gözü dönmüş bir teyakkuz ve telaş halinde kaçıp uzaklaşmaya, saklanmaya – durmak dışında her şeye hazırız.

Yine bomboş araziler, metruk binalar, ıssız çiftlikler, boya atölyeleri, tabakhane ve benzerleri, ikili üçlü gruplar halinde evler, sıra sıra çıplak ağaçların dizili olduğu yollar... Yoksa adamlar bizi kandırıp başka yoldan geri mi döndürüyorlar? Buradan ikinci kez mi geçiyoruz? Tanrı’ya şükürler olsun, öyle değilmiş. İşte bir köy. Arkaya bakın, bizi takip eden birileri var mı? Şşş! İşte posta arabalarının mola yeri.

Atlarımızı ağır ağır arabadan çözüyorlar; atsız kalan arabamız küçük sokağın ortasında bir daha hiç hareket etmeyecekmiş gibi öylece duruyor; yeni atlar ağır ağır ve birer birer görüş mesafemize giriyor; yeni sürücüler, kamçılarını havada sallayıp şaklatarak ağır ağır geliyor; eski sürücüler ağır ağır

paralarını sayıyor, yanlış hesaplar yapıp hoşlarına gitmeyen sonuçlar buluyorlar. Tüm bunlar olurken, gereğinden fazla yük taşıyan kalplerimiz, gelmiş geçmiş en hızlı atların dörtlü nala koşuşunu bile geride bırakacak bir hızla çarpıyor.

Nihayet yeni sürücüler yerlerine oturuyorlar ve eski sürücüler geride kalıyor. Köylerin içinden geçiyoruz, yokuş yukarı tırmanıyoruz, yokuş aşağı iniyoruz ve sulak, düzlük bir yere varıyoruz. Birdenbire sürücüler hiç konuşmadan, karşılıklı el kol işaretleri yapıyorlar; sonra birden atların dizginlerini öyle sert çekiyorlar ki, atlar neredeyse şaha kalkıyor. Yoksa takip mi ediliyoruz?

“Hey! Arabadakiler! Cevap verin!”

“Nedir?” diye soruyor Mr. Lorry pencereden başını uzatarak.

“Kaç tane demişlerdi?”

“Ne demek istediğinizi anlayamadım.”

“Son baskıda ne diyor? Bugün kaç kişi gidecek giyotine?”

“Elli iki.”

“Ben sana demedim mi? Ne heybetli bir sayı! Buradaki yurttaşlar kırk iki diyorlardı; demek on kelle daha bu şerefe erişecek. Giyotin onların bir güzel icabına bakar. Çok seviyorum giyotini. Haydi o zaman, devam! Deh!”

Karanlık çöküyor. Baygın yatan adam bir parça daha kımıldanmaya başlıyor; yavaş yavaş kendine gelip anlaşılır bir şeyler söylemeye başlıyor; hâlâ o adamın yanında olduğunu sanıyor, ona ismiyle hitap ederek elinde ne olduğunu soruyor. Merhametli Tanrım, bize acı ve yardım et! Dışarıya bakın, dışarıya bakın, bizi takip eden birileri var mı?

Rüzgâr dörtlü nala peşimizden geliyor, bulutlar peşimizden uçuyor, ay peşimizden yüzüyor; vahşi geceye dair ne varsa peşimize düşmüş fakat şimdilik bizi takip eden başka hiç kimse yok.

On Dördüncü Bölüm

Örgü Bitti

O elli iki kişinin akıbetlerini bekledikleri saatlerde, Madam Defarge, İntikamcı Teğmen ve Devrim Jürisi'nden Jacques Üç'le birlikte uğursuz, karanlık bir toplantı yapmaktaydı. Madam Defarge, heyetiyle yaptığı görüşmeyi meyhanede değil, eskiden yol işçisi olan oduncunun barakasında yapmıştı. Oduncu toplantıya katılmamış, az ötede, gerekmedikçe konuşmayan, sorulmadıkça fikir beyan etmeyen bir mürit gibi öylece durmuştu.

“Fakat bizim Defarge,” dedi Jacques Üç, “kesinlikle iyi bir Cumhuriyetçi, öyle değil mi?”

“Tüm Fransa'da ondan daha iyisi bulunmaz,” diye iddia etti İntikamcı Teğmen o tiz sesiyle.

“Sakin ol küçük İntikamcı,” dedi Madam Defarge hafifçe kaşlarını çatıp elini teğmenin dudaklarına koyarak, “beni dinle. Benim yurttaş kocam iyi bir Cumhuriyetçi ve cesur bir adamdır; Cumhuriyet'in haklı takdirine ve güvenine mazhar olmuştur. Fakat kocamın da bazı zaafları var; mesela, şu Doktor'a acımak gibi bir zaaf sergiledi.”

Jacques Üç karga sesiyle, zalim parmakları aç ağzında, süpheyle kafasını sallayarak, “Çok yazık,” dedi; “böyle bir şey iyi bir yurttaşa hiç yakışmıyor; esef verici bir durum.”

“O Doktor benim hiç umurumda değil. Kellesini ister boynunda gezdirir, ister kaybeder, beni hiç ilgilendirmiyor. Fakat bildiğim bir şey var ki, Evrémonde sülalesinin kökü kazınmalı, karısı ve çocuğu da adamın peşinden gitmeli.”

“Kadının da tam giyotinlik bir kellesi var,” dedi Jacques Üç karga sesiyle. “Orada nice sarı saçlı, mavi gözlüler gördüm; Samson, o kelleleri tutup havaya kaldırıncı çok güzel görünüyorlardı.” Herif canavar gibi bir şeydi fakat âdeta ince beğenilere sahip bir insan gibi konuşuyordu.

Madam Defarge gözlerini yere indirip kısa bir süreliğine derin düşüncelere daldı.

“Çocuk da sarı saçlı, mavi gözlü,” diye bir tespitte bulundu Jacques Üç dalgın bir biçimde fakat büyük haz alarak. “Orada pek çocuk görmüyoruz. Pek seyirlik bir manzara olacak!”

“Sözün özü, kocama bu hususta güvenemiyorum,” dedi Madam Defarge kısa süren düşüncelerinden sıyrılarak. “Dün gecedен beri bu konuyu düşünüyorum da, onunla planlarımın detaylarını paylaşmaya cesaret edemiyorum; biraz daha gecikecek olursam, kocamın onları uyarmasından ve kaçmalarından korkuyorum.”

“Böyle bir şey asla olmamalı!” dedi Jacques Üç karga sesiyle. “Kimse kaçmamalı. Olması gerekenin yarısına bile ulaşamadık; günde en az yüz yirmi kelle uçmalı.”

“Meselenin özü şu ki,” diye devam etti Madam Defarge, “kocam, o sülalenin kökünü kazımak konusunda benim gerekçelerime sahip değil; ben de, aynı şekilde, Doktor’a hassasiyet gösterme konusunda onun gerekçelerine sahip değilim. Bu meselede yalnız başıma hareket etmeliyim. Gel buraya küçük yurttaş.”

Madam Defarge’dan ölesiye korkan ve ona saygı duyan oduncu, kendisine söyleneni yaptı ve elini kırmızı şapkasına götürerek kadının yanına gitti.

“Küçük yurttaş,” dedi Madam Defarge sertçe, “o kadının mahkûmlarla işaretleşmesiyle ilgili şahitlik etmeye hazır mısın?”

“Tabii, tabii, neden hazır olmayayım?” diye haykırdı oduncu. “Her gün, yağmur çamur demeden, bazen yanında çocuğuyla, bazen yalnız, saat ikiden dörde kadar mahkûmlarla işaretleşti. Neyin ne olduğunu gayet iyi biliyorum; gözlerimle gördüm.”

“Bu kesinlikle bir komplo!” dedi Jacques Üç. “Çok açık ve net biçimde!”

“Jüriden yana bir şüphemiz yok, değil mi?” diye sordu Madam Defarge karanlık bir gülümsemeyle bakışlarını Jacques Üç’e çevirerek.

“Vatansever jürimize gönül rahatlığıyla güvenebilirsiniz sevgili kadın yurttaş. Tüm jüri arkadaşlarım adına söylüyorum bunu.”

“Bir düşüneyim,” dedi Madam Defarge tekrar düşüncelere dalarak. “Kocamın hatırı için şu Doktor’u kurtarabilir miyim acaba? Ölmüş, ölmemiş, benim için fark etmez; içimde ona karşı bir duygu yok. Yine de kurtarabilir miyim acaba?”

“Sonuçta bir kelle, bir kelledir,” dedi Jacques Üç alçak sesle. “Daha yeteri kadar kelle alamadık; kurtarırsanız yazık olur bence.”

“Kızıyla birlikte o da işaretleşiyordu,” dedi Madam Defarge; “bu yüzden, biri hakkında ihbarda bulunurken diğeriyle ilgili sessiz kalıp her şeyi küçük yurttaştan beklemek doğru olmaz. Hem, benim de şahitliğim fena sayılmaz hani.”

İntikamcı Teğmen’le Jacques Üç hararetli bir biçimde bu söze karşı çıkarak, onun dünyanın en hayranlık duyulası ve muhteşem şahidi olduğunu söyleme yarışına girdiler âdeta. Küçük yurttaş da onlardan eksik kalır mı; o da Madam Defarge’ı kutsal şahit ilan ediverdi.

“Ona bir şans tanıyalım bakalım,” dedi Madam Defarge. “Yok, yok, onu kurtaramam! Saat üçte idamları seyretmeye gideceksin, değil mi?”

Oduncu, kendisine yöneltilen soruya telaşla olumlu yanıt verdi ve fırsattan istifade, Cumhuriyetçilerin en ateşlisi olduğunu ve herhangi bir şeyin onu akşam üzeri piposunu, millî berberi izlerken içme zevkinden alıkoyması halinde dünyanın en üzgün Cumhuriyetçisine dönüşeceğini ilave etti. Bunları söylerken öylesine abartılı bir üslubu vardı ki, kendi kişisel güvenliğine dair her daim korkuları olduğundan şüphe edilebilirdi (Madam Defarge'ın ona küçümseyerek bakan siyah gözlerine bakılacak olursa böyle bir şüphe söz konusuydu).

“Ben de,” dedi madam, “aynı şekilde orada hazır bulunacağım. İşlem tamamlandığında –bu akşam saat sekizde– Saint Antoine’a, bana gelin; gidip benim bölgeye bu kişilerle ilgili ihbarda bulunalım.”

Oduncu, kadın yurttışa eşlik etmekten büyük onur duyacağını söyledi. Kadın yurttış bakışlarını ona dikince, bir köpek yavrusu gibi utanıp gözlerini ondan kaçırarak odunlarına döndü ve kızaran yüzünü, testeresinin sapının ardına gizledi.

“Kadın şu an evinde kocasının ölümünü bekliyordur. Ağlanıp sızlanıyordur; tam da Cumhuriyet’in adaletinden sual edecek bir ruh halindedir. Yüreği Cumhuriyet düşmanlarına merhametle doludur. Bu yüzden yanına gideceğim.”

“Ne muazzam bir kadın; ne hayran olunası bir kadın!” diye haykırdı Jacques Üç kendinden geçmiş bir halde. “Ah, canım benim, canım!” diye haykırdı İntikamcı Teğmen ve Madam Defarge’a sarıldı.

“Al şu örgümü,” dedi Madam Defarge örgüsünü teğmenin eline tutuşturarak, “her zaman oturduğum yere koy. Her zamanki yeri tut benim için. Sen doğruca oraya git; bugün her zamankinden daha kalabalık olabilir.”

“Amirimin emirleri başım üstüne,” dedi İntikamcı Teğmen büyük bir şevkle ve Madam Defarge’ı yanağından öptü. “Geç kalmazsınız, değil mi?”

“Başlamadan orada olmuş olurum.”

“Mahkûmların arabaları gelmeden oraya varmış oluruz. Siz de arabalar gelmeden mutlaka orada olun, olur mu bir tanem,” dedi İntikamcı Teğmen arkasından seslenerek çünkü Madam Defarge çoktan caddeye çıkmıştı bile.

Madam Defarge, onu duyduğunu ve vaktinde orada olacağını belirtecek şekilde hafifçe elini salladı ve çamurların içinden geçerek hapishane duvarından köşeyi döndü. İntikamcı Teğmen ve jüri üyesi, o giderken arkasından baktılar ve kadının güzel endamından ve üstün ahlaki meziyetlerinden dem vurdular.

O dönem, zamanın elinin çirkinleştirip korkunç bir görünüme büründürdüğü pek çok kadın vardı fakat hiçbirisi o an sokaklarda yürümekte olan bu insafsız kadın kadar ürkütücü değildi. Güçlü ve korkusuz bir kişiliğe, kurnaz bir zekâyâ, eyleme geçme hızına ve muazzam bir kararlılığa sahipti; yalnızca sahibini sert ve nefret dolu göstermekle kalmayıp, başkalarında da sezgisel olarak bu tür duygular uyandıran bir güzelliği onunki; koşullar ne olursa olsun, bu sıkıntılı zamanlarda bile her daim suyun yüzeyine çıkmayı başarabilecek biriydi. Çocukluğundan beri içinde kuluçkaya yatmış bir haksızlığa uğramışlık duygusu ve belli bir sınıfa yönelik müzmin bir nefret vardı; fırsatını bulduğunda bunlar, onu âdeta vahşi bir dişi kaplana dönüştürmüştü. İçinde acıma duygusundan eser yoktu. Bir zamanlar böyle bir erdeme sahip olmuşsa bile, merhamet onu çoktan terk etmişti.

Masum bir adamın, atalarının günâhları yüzünden can verecek olması onun açısından önem arz etmiyordu; orada gördüğü, o masum adam değil, onun atalarıydı. Karısının dul, çocuğunun yetim kalacak olması önem arz etmiyordu; bu ceza onlara azdı bile çünkü onlar, onun ezeli düşmanları ve avıydılar, bu yüzden de yaşamaya hakları yoktu. Ona yalvarıp yakarmak çare etmiyordu; kendine bile acıması olmayan bir kadındı, değil ki başkalarına acısın. Katıldığı sokak

gösterilerinden birinde linç edilip yere serilecek olsaydı bile kendine zerre kadar acımazdı; yarın giyotine gidecek olsaydı bile, hissedeceği en yumuşak duygu, onu oraya gönderen adamla yer değiştirme isteği olurdu.

Madam Defarge kaba elbisesinin altında böylesi bir yürek taşıyordu. Özensizce üzerine geçirdiği elbise, anlaşılmaz bir biçimde ona yakışıyordu; koyu renk saçları, kaba kırmızı şapkanın altında gür ve ihtişamlıydı. Koynunda içi dolu bir tabanca gizliydi; belinde keskin bir hançer taşıyordu. Madam Defarge, böyle tam teçhizatlı bir halde, mizacından kaynaklanan bir özgüvenle ve genç kızlığında kahverengi deniz kumlarında çıplak ayak ve çıplak bacaklarıyla çok yürümüş bir kadının kıvrak pervasızlığıyla yürüyordu sokaklarda.

Bir gece önce, son eşyaların arabaya yüklendiği sırada, Miss Pross'u arabaya ne şekilde sığdıracakları konusu Mr. Lorry'nin kafasını çok meşgul etmişti. Arabayı çok fazla doldurmak arzu edilir bir şey değildi; ayrıca, arabanın ve yolcuların incelenmesine harcanacak olan zamanın mümkün mertebe kısaltılması hayati önem arz ediyordu, zira kaçıp kurtulabilmeleri tasarruf edecekleri saniyelere bağlıydı. Mr. Lorry endişeli bir biçimde etraflıca düşündükten sonra, şehirden ayrılma konusunda herhangi bir engeli bulunmayan Miss Pross ve Jerry'nin saat üçte, dönemin en hızlı araçlarından biriyle yola çıkmalarını önerdi. Yanlarında valiz olmayacağı için kısa sürede onlara yetişecek, hatta önlerine geçip atları önceden hazır edebilecek ve herhangi bir gecikmenin yaşanmasından korkulan, gecenin o çok kıymetli saatlerinde, süreci büyük ölçüde hızlandırıp kolaylaştırabileceklerdi.

Bu planda gerçekten faydalı olabileceği umudunu gören Miss Pross, öneriyi sevinçle karşıladı. Jerry'yle birlikte araba hareket edene kadar dikkatle izlemişler, Solomon'un yanında kimi getirdiğini görmüşler ve şüphe içinde geçen on dakikalık bir eziyetten sonra, arkalarından yola çıkmak üzere

hazırlıklarını tamamlamışlardı; Madam Defarge ise tam o anlarda sokaklarda yürümeye ve tüm bu planların yapıldığı boş eve yaklaşmaya devam ediyordu.

“Siz ne düşünüyorsunuz Mr. Cruncher?” diye sordu, heyecandan konuşması, ayakta durması, hareket etmesi hatta nefes alıp vermesi zorlaşmış olan Miss Pross. “Bu avludan hareket etmemek daha mı iyi olur? Bugün zaten buradan bir araba yola çıktı; ikincisi şüphe uyandırabilir.”

“Benim fikrim hanımefendi,” diye karşılık verdi Mr. Cruncher, “sizin daima haklı olduğunuzdur. Zaten haklı da olsanız, haksız da olsanız her zaman yanınızda dururum.”

“Kıymetlilerimiz için içimde öyle büyük bir korku ve aynı zamanda ümit var ki,” dedi Miss Pross hıçkırıklar içinde, “hiçbir şey planlayamıyorum. Peki ya siz plan yapabilecek durumda mısınız sevgili iyi yürekli Mr. Cruncher?”

“Hayatımın ilerleyen dönemlerinde birtakım planlar yapabileceğimi umut ediyorum,” diye karşılık verdi Mr. Cruncher, “fakat şu an, şu yaşlı kafam hiçbir şeye basmıyor. Böylesi bir kriz anında kayıtlara geçmek üzere söyleyeceğim iki vaat ve yemini dinleme lütfunda bulunur musunuz acaba hanımefendi?”

“Üstüme iyilik sağlık!” diye haykırdı Miss Pross. “Haydi hemen söyleyin de kayıtlara geçsin, sonra da efendi gibi yolumuza gidelim.”

“Öncelikle,” dedi tepeden tırnağa titreyen Mr. Cruncher küle dönmüş, ciddi yüzüyle, “o zavallılar bu işten sağ salim kurtulsunlar, o şeyi bir daha asla ama asla yapmayacağım!”

“O şey her neyse, bir daha asla yapmayacağınızdan şüphem yok Mr. Cruncher. Ayrıca, o şeyin ne olduğunu bana söyleme mecburiyeti hissetmeyin lütfen.”

“Hayır hanımefendi,” dedi Jerry, “size onun ne olduğunu söylemeyeceğim. İkincisi; o zavallılar bu işten sağ salim kurtulsunlar, bir daha asla ama asla Mrs. Cruncher’ın diz çöküp dua etmesine karışmayacağım!”

Miss Pross gözyaşlarını silip kendini toparlamaya çalışarak, “Bunun tamamen Mrs. Cruncher’ın denetiminde olmasının en iyisi olduğunu düşünüyorum. – Ah, zavallılarım, canlarım benim!”

“Müsaadenizle size bir şey daha söyleyeceğim hanımefendi,” dedi Mr. Cruncher bir vaaz kürsüsünden seslenerek nutuk çekecekmiş gibi heyecanla, “bu sözlerimi Mrs. Cruncher’a siz iletebilir misiniz rica etsem; onun diz çöküp dua etmesine ilişkin düşüncelerim tümünden değişti, şu an diz çökmüş dua ediyor olmasını tüm kalbimle istiyorum.”

“Ah, ah, keşke, keşke! Umarım ediyordur iyi yürekli dostum,” dedi Miss Pross büyük bir heyecan içinde. “Ve umarım dualarının hepsi karşılık bulur.”

Mr. Cruncher her zamankinden daha ciddi bir yüz ifadesiyle, daha tane tane konuşarak ve lafı daha fazla dolandırarak, “Söylemiş olduğum herhangi bir söz ya da yapmış olduğum herhangi bir hareket, o zavallılar için ettiğim içten duaların kabul olmasına engel olmaz umarım. Tanrı böyle bir şeyi yazdıysa bozsun! Bu tehlikeden kurtulmalarını sağlayacaksa, hepimiz diz çöküp dua edelim. Tanrı esirgesin hanımefendi! Evlerden ırak!” dedi. Daha iyi bir sonuç cümlesi bulabilmek için nafile uğraşıp lafı uzattıkça uzatmış fakat bundan başka söyleyecek söz bulamamıştı.

“Şayet bir gün vatanımıza dönecek olursak,” dedi Miss Pross, “az önce son derece etkileyici bir biçimde söylediklerinizi, aklımda kaldığı ve anlayabildiğim kadarıyla Mrs. Cruncher’a aktaracağımdan şüpheniz olmasın; ayrıca, şu korkunç dönemde sergilemiş olduğunuz dirayete de tanıklık edeceğimden emin olun. Şimdi ne olur düşünelim! Saygıdeğer Mr. Cruncher, düşünelim!”

Bu sırada Madam Defarge sokaklardan geçerek eve yaklaşmaya devam ediyordu.

“Siz önden gitseniz, aracı ve atları durdurup yolda bir yerde beni bekleseniz daha iyi olmaz mı?”

Mr. Cruncher da böylesinin daha iyi olacağını düşünüyordu.

“Beni nerede bekleyebilirsiniz?” diye sordu Miss Pross.

Mr. Cruncher’ın kafası öyle allak bullaktı ki, o an Temple Bar’dan başka bir yer düşünemedi. Lanet olsun! Temple Bar oradan yüzlerce kilometre uzaktaydı ve Madam Defarge’ın gelmesi an meselesiydi.

“Katedralin kapısında,” dedi Miss Pross. “Beni iki kulenin ortasındaki büyük katedralin kapısından alsanız yolu çok uzatmış olur musunuz?”

“Hayır hanımefendi,” diye yanıtladı Mr. Cruncher.

“O halde, bir beyefendiye yaraşır şekilde doğruca atların mola yerine gidin ve gerekli değişiklikleri yapın.”

“Sizi burada yalnız bırakmak konusunda çekincelerim var,” dedi Mr. Cruncher tereddütle başını iki yana sallayarak. “Ne zaman ne olacağını bilemeyiz.”

“Onu Tanrı bilir, biz bilemeyiz,” diye karşılık verdi Miss Pross, “fakat benim için korkmayın. Beni saat üçte katedralin önünden ya da mümkün mertebe yakınlarından alın; oradan gitmemiz çok daha iyi olacaktır. Bundan eminim. Haydi o zaman. Tanrı’ya emanet olun Mr. Cruncher! Beni düşünmeyin; yaşamı bize bağlı olanları düşünün!”

Bu girizgâhtan ve Miss Pross’un hararetle yalvararak iki eliyle eline sarılmasından sonra Mr. Cruncher kararını verdi. Yüreklendiren bir ifadeyle başını bir iki kez salladıktan sonra, gerekli değişiklikleri yapmak üzere hemen dışarı çıktı ve onun da istediği gibi Miss Pross’u yalnız bıraktı.

Hemen hayata geçirdikleri bu tedbiri akıl etmiş olmak Miss Pross’u çok rahatlatmıştı. Sokaklarda dikkat çekmeyecek şekilde görüntüsünde birtakım değişiklikler yapmak da onu ayrıca rahatlatmıştı. Saatine baktı; ikiyi yirmi geçiyordu. Kaybedecek vakti yoktu, hemen hazırlanması gerekiyordu.

Miss Pross, ıssız kalan odaların yarattığı korku ve tedirginlikten ve kapıları her açışında arkasından fırlayan

hayalî yüzlerin onu izlediği fikrinden uzaklaşabilmek için, bir çanağa soğuk su doldurup kızarmış ve şişmiş gözlerini yıkamaya koyuldu. Sanki sıtmalımıymış gibi gördüğü hayaller yüzünden öylesine büyük bir korku içerisindeydi ki, yüzüne su çarparken, bir anlığına da olsa etrafını göremiyor olmaya tahammül edemiyor, onu izleyen biri var mı diye sürekli durup etrafına bakınıyordu. Bu duraklayıp etrafına bakınma anlarından birinde birden yerinden sıçrayıp çılgılık attı; odanın orta yerinde biri vardı.

Çanak yere düşüp kırıldı, sular Madam Defarge'ın ayaklarının dibine aktı. Çetin yollardan geçerek kana bulanmış ayaklar, yere dökülen sularla buluştu.

Madam Defarge kadına buz gibi gözlerle baktı ve, "Evrémonde'un karısı nerede?" diye sordu.

O an, kapılarının hepsinin açık olduğu ve bunun kaçıyor oldukları şüphesini uyandırabileceği fikri geçti Miss Pross'un aklından. İlk işi gidip kapıları kapatmak oldu. Odanın dört kapısı vardı, hepsini kapattı. Sonra gidip Lucie'nin odasının kapısının önünde dikildi.

Madam Defarge'ın koyu renk gözleri Miss Pross'un telaşlı hareketlerini takip ediyordu; kadın nihayet durunca bakışlarını üzerine sabitledi. Miss Pross'ta güzellik namına bir şey yoktu; yıllar, hırçınlığını ehlileştirememiş, görünüşündeki haşinliği yumuşatamamıştı. Fakat Miss Pross da kendine göre ve farklı açılardan dediği dedik bir kadındı; Madam Defarge'ı tepeden tırnağa süzerek kafasında tarttı.

"Şu tipine bakılırsa, Şeytan'ın karısı olmalısın," dedi Miss Pross dişlerinin arasından. "Feriştahı gelse benimle boy ölçüşemez. Bugüne bugün bir İngiliz kadınıyım ben."

Her ne kadar Madam Defarge ona küçümseyerek bakıyor olsa da, Miss Pross'un içinde denk olduklarına dair bir his vardı. Madam Defarge, karşısında güçlü kuvvetli, sıırım gibi bir kadın görüyordu; tıpkı seneler önce Mr. Lorry'nin gördüğü gibi. Miss Pross'un, o ailenin sadık bir dostu ol-

duğunu iyi biliyordu; Miss Pross da aynı şekilde, Madam Defarge'ın o ailenin azılı düşmanı olduğunu iyi biliyordu.

Madam Defarge, elini hafifçe o ölümcül yere kaydırarak, “Örgümü ve sandalyemi tuttukları yere gidiyordum da, geçerken ona iyi dileklerimi sunmak için uğradım. Onu görmek istiyorum,” dedi.

“Ben senin niyetinin kötü olduğunu biliyorum,” dedi Miss Pross, “şunu bil ki, karşında beni bulursun.”

İkisi de kendi dillerinde konuşuyor; birbirlerinin söylediklerini hiç anlamıyorlardı; buna rağmen ikisi de teyakkuza geçmiş haldeydi, anlamadıkları kelimelerin anlamını, bakışlardan ve tavırlardan çıkarmaya çalışıyorlardı.

“Şu an benden saklanmasının ona hiçbir faydası yok,” dedi Madam Defarge. “İyi vatanseverler bunun ne anlama geldiğini bilirler. Gidip ona, onu görmek istediğimi söyle. Duydun mu beni?”

“Senin şu gözlerin yatak tornavidası olsaydı, ben de dört direkli İngiliz karyolası olsaydım bile, tek bir kıymığımı gevşetemezdim benim. Seni yabancı cadaloz karı, ben senin denginim, anladın mı?” diye karşılık verdi Miss Pross.

Madam Defarge bu deyimli konuşmaları anlayabilecek durumda olmasa da, kadının onu hiçe saydığını anlamıştı.

“Geri zekâlı domuz suratlı!” dedi Madam Defarge kaşlarını çatarak. “Senden icazet mi alacağım ben? Onu görmek istiyorum. Ya onu görmek istediğimi haber ver ya da kapıdan çekil de içeri girip göreyim!” Bunu söylerken sağ kolunu öfkeyle havaya kaldırmıştı.

“Senin şu saçma sapan dilini anlamak isteyebileceğim hiç aklıma gelmezdi fakat gerçeği ya da gerçeğin bir kısmını bilip bilmediğini öğrenmek için şu an üzerimdeki şu kıyafet dışında her şeyimi verirdim,” dedi Miss Pross.

Gözlerini bir an olsun ayırmadan bakıştılar. Madam Defarge, o ana kadar Miss Pross'un onu ilk fark ettiği yerde kımıldamadan durmuştu; şimdiyse bir adım yaklaştı.

“Ben İngiliz'im,” dedi Miss Pross, “gözüm karadır benim. Gözümde canımın iki kuruşluk değeri yoktur. Seni burada ne kadar uzun süre oyalarsam, Uğurböceğimin o kadar fazla kurtulma şansı olur. Bana elini sürececek olursan, kafanda yolunmadık bir tel kara saç bırakmam!”

Miss Pross, çakmak çakmak gözleriyle ve her cümlenin arasında kafasını sallayarak, nefes almadan art arda cümlelerini sıralıyordu. Hayatında kimseye fiske vurmamış Miss Pross bu haldeydi işte.

Diğer yandan, cesaretinin beslendiği duygusal tabiatı, engel olamadığı gözyaşlarını da beraberinde getirmişti. Bu öyle bir cesaretti ki, Madam Defarge yanlış anlayıp zayıflık sanmıştı. “Ha, ha, ha!” diye gülmüştü, “zavallı yaratık seni! Sen kimsin ki! Ben Doktor'la muhatap olacağım.” Sonra sesini yükselterek seslendi, “Yurttaş Doktor! Evrémonde'un karısı! Evrémonde'un çocuğu! Bu geri zekâlı dışında biri, kadın yurttaş Defarge'a cevap versin!”

Belki takip eden sessizlik, belki Miss Pross'un kendini ele veren yüz ifadesi, belki de bu iki seçeneğin dışında, aniden içine düşen bir şüphe, Madam Defarge'a, onların çoktan gitmiş olduklarını fısıldadı. Hemen gidip üç kapıyı açtı ve odaların içine baktı.

“Odalar darmadağın; belli ki telaşla toplanılmış, yerlerde ıvır zıvır eşyalar var! Senin arkandaki odada da hiç kimse yok mu? Bir bakayım.”

“Asla!” diye yanıt verdi Miss Pross, soruyu en az Madam Defarge'ın cevabı anladığı kadar iyi anlamıştı.

“Eğer o odada da değillerse, gitmişler demektir; peşlerine düşüp geri getirmek lazım,” dedi Madam Defarge kendi kendine.

“Onların o odada olup olmadıklarından emin olmadıkça, ne yapacağına karar veremeyeceksin,” dedi Miss Pross; o da kendi kendine konuşuyordu. “Ben bilmeni engellersem, gerçeği öğrenemezsin; zaten gerçeği bil ya da bilme, ben seni burada tuttuğum sürece bir yere gidemezsin.”

“Ben doğdum doğalı sokaklardayım, bana hiçbir güç engel olamaz; gerekirse seni paramparça eder, yine de o kapının önünden çekerim,” dedi Madam Defarge.

“İssız bir avluda, yüksek bir binanın en tepesindeyiz; bizi kimse duyamaz. Tanrı bedenime güç kuvvet versin ki, seni burada tutabileyim; burada bulunduğun her dakika, kıymetlim için yüz binlerce gine değerinde,” dedi Miss Pross.

Madam Defarge kapıya doğru bir hamle yapmaya yeltendi. Miss Pross içgüdüsel bir hareketle, iki koluyla kadının belini sımsıkı kavrayıverdi. Madam Defarge nafile çırpınıp ona vurmaya çalışıyordu; Miss Pross, her daim nefrete baskın gelen sevginin muazzam gücüyle onu sımsıkı sarmalayıp etkisiz hale getirmekle kalmamış, boğuşma esnasında kadını bir ara tuttuğu gibi kaldırmıştı. Madam Defarge iki eliyle Miss Pross’un yüzüne tokatlar atıp tırmalıyordu; Miss Pross ise başını öne eğmiş, sanki boğulmak üzereymiş gibi can havliyle kadının beline sımsıkı tutunmuştu.

Çok geçmeden Madam Defarge tokatlar savurmayı bırakıp Miss Pross’un sımsıkı kavradığı beline davrandı. “Aradığın şey kolumun altında,” dedi Miss Pross boğulur gibi bir sesle, “onu benden alamayacaksın. Tanrı’ya bin şükür ki, ben senden daha kuvvetliyim. İkimizden biri ölene ya da bayılana kadar seni bırakmayacağım!”

Madam Defarge bu kez elleriyle koynunu yokladı. Miss Pross yukarıya bakınca, o şeyin ne olduğunu gördü ve o şeye vurdu; ani bir şimşek çaktı ve bir patlama sesi duyuldu; Miss Pross dumandan hiçbir şey göremez halde öylece kalakaldı.

Her şey bir saniyede olup bitmişti. Duman dağılınca, etraf sağır eden bir sessizliğe büründü; yerde cansız yatan öfkeli kadının ruhu gibi sessizdi her yer.

O ilk anın panik ve dehşetiyle Miss Pross, cesetten mümkün merteye uzak durmaya çalışarak merdivenlerden aşağı inip nafile yardım çağırmaya koştu. Bereket versin ki, yaptığı hareketin olası sonuçlarını hesap ederek kendini frenledi

ve geri döndü. O kapıdan içeri girecek olmak korkunç bir şeydi fakat bir şekilde içeri girmeyi başardı, hatta başlığını ve diğer eşyalarını almak için cesedin yanına bile yaklaştı. Kapıyı kapatıp kilitledikten sonra anahtarı aldı, merdivenlerin orada üzerini giyip başlığını taktı. Biraz soluklanmak ve ağlayıp açılmak için birkaç dakika merdivenlere oturdu; sonra kalkıp aceleyle yola koyuldu.

Şansına, başlığının önünde tül vardı; yoksa sokaklarda birileri onu durdurmadan yürüyemezdi. Yine şansına, doğuştan tuhaf fiziksel özelliklere sahipti de, görüntüsünün bozukluğu diğer kadınlarınkı kadar göze batmıyordu. Yüzündeki derin tırmık izlerini, yolunmuş saçlarını ve titreyen elleriyle düzeltmeye çalıştığı, her yerinden çekiştirilip sündürülmüş elbisesini gizleyebilmek için bu iki avantaja da ihtiyacı vardı.

Köprüden geçerken anahtarı nehre attı. Katedrale, refakatçisinden birkaç dakika önce varmıştı; orada durmuş onu beklerken düşünmeden edemedi: Ya anahtar bir ağa takılırsa, ya hangi kapının anahtarı olduğu anlaşılırsa, ya kapı açılır, ceset bulunursa, ya onu şehrin çıkış kapısında durdururlarsa, ya onu cinayetten mahkûm edip hapse atarlarsa! Zihninde pır pır eden bu düşüncelere daldığı sırada refakatçisi geldi; Miss Pross arabaya bindi ve yola koyuldular.

“Sokaklarda ses var mı?” diye sordu Miss Pross.

“Her zamanki sesler var,” diye yanıtladı Mr. Cruncher; kadının sorusuna ve yüz ifadesine şaşırılmış görünüyordu.

“Sizi duyamıyorum,” dedi Miss Pross. “Ne dediniz?”

Mr. Cruncher’ın söylediği şeyi tekrarlamasının bir anlamı yoktu; Miss Pross onu duyamıyordu. “Bari başımı sallayayım,” diye geçirdi aklından Mr. Cruncher şaşkın biçimde, “en azından görür.” Nitekim öyle oldu.

“Sokaklarda şimdi ses var mı peki?” diye tekrar sordu Miss Pross.

Mr. Cruncher yine başını salladı.

“Ben duyamıyorum.”

“Bir saat içinde sağır olmuş olabilir mi?” diye içinden geçirdi Mr. Cruncher kafası allak bullak olmuş halde. “Ne oldu ki bu kadına böyle?”

“Sanki,” dedi Miss Pross, “birden bir şimşek çaktı ve bir patlama sesi duyuldu. İşte o patlama sesi de şu dünyada duyup duyacağım son şey oldu.”

“Kafayı üşütmüş olmasa bari!” dedi Mr. Cruncher daha da bir işkillenerek. “Cesaret versin diye bir şey mi içti acaba? Dinleyin! İdam mahkûmlarını taşıyan o korkunç arabalar geçiyor! Duyabiliyor musunuz hanımefendi?”

Mr. Cruncher’ın bir şeyler söylediğini gören Miss Pross, “Hiçbir şey duyamıyorum,” dedi. “Sevgili iyi yürekli beyefendi, muazzam bir patlama oldu, sonra etraf derin bir sessizliğe büründü; sanki bu sessizlik sabitlenmiş, hiç değişmeyecekmiş, hayatım boyunca kırılmayacakmış gibi.”

Mr. Cruncher, omzunun üzerinden geriye bakarak, “Hedeflerine neredeyse varmak üzere olan o korkunç arabaların geçişini de duyamıyorsa, sanırım bu dünyada bir daha sittinsene bir şey duymaz,” dedi.

Nitekim Miss Pross bir daha hiçbir şey duyamadı.

On Beşinci Bölüm

Ve Ayak Sesleri Sonsuza Dek Kesilir

Ölüm arabaları Paris sokakları boyunca insafsızca ve kulakları sağır eden bir gürültü çıkararak yol almaktadır. Altı araba, fettan dilber Giyotin'e günlük şarap istihkakını götürmektedir. Tahayyül edilebilecek gelmiş geçmiş tüm gözü doymaz ve kana susamış canavarlar, âdeta Giyotin'de vücut bulmuştur. Şu koskoca Fransa'da, toprakların tüm bereketine ve iklimin elverişliliğine rağmen bir çimen tanesinin, bir yaprağın, bir kökün, bir filizin ya da bir biber tanesinin büyüüp olgunlaşması bile, bu korkunç zamanların gelişi kadar öngörülebilir değildir. Aynı çekiçlerle insanlığın kafasına kafasına yine vuracak olsanız, o yine aynı vahşi hallerine bürünecektir. Zulüm ve zorbalık tohumlarını bir kez daha ekecek olsanız, sonunda ektiğiniz tohuma uygun bir meyve almanız işten değildir.

Altı araba sokaklarda ağır aksak ilerlemektedir. Adına Zaman denen o kudretli sihirbaz, her şeyi eski haline dönüştürecek olsa, gördükleriniz, mutlak yetkilerle donatılmış hükümdarlar, feodal soyluların gezinti arabaları, jezebellerin³⁹ süslü püslü elbiseleri, Tanrı'nın evi olmaktan çıkıp hırslı yuvası haline gelmiş kiliseler ve açıktan ölen milyonlarca

---

³⁹ Cazibesi sayesinde erkeklere istediklerini yaptıran ahlaksız kadın. (ç.n.)

köylünün kulübeleri olurdu. Fakat, hayır; Yaratıcı'nın ilahi takdirine uygun bir sıra takip eden büyük sihirbaz, yapmış olduğu değişiklikleri hiçbir zaman eski haline döndürmezdi. Ne diyordu o bilge Arap masallarında⁴⁰ büyüyle şekil değiştirmişleri gören kâhinler: "Eğer Tanrı'nın isteğiyle bu şekle büründüysen öyle kal. Fakat geçici bir büyüyle bu hale geldiysen eski haline dön!" Umarsızca ve asla değişmeksizin ilerliyordu arabalar.

Kederli tekerlekleri döndükçe altı araba, sokaklardaki kalabalıkta kavisli saban izleri bırakarak ilerlemektedir. Sabanlar sürüldükçe, sürülmüş toprakları andıran insan yüzleri bir o yana bir bu yana çevrilmektedir. O bölgedeki evlerde yaşayanlar bu manzaraya öylesine alışkınlardır ki çoğu zaman pencerelerde seyreden hiç kimse olmaz; bazılarıysa ellerindeki işleri bırakmadan, şöyle bir göz ucuyla bakarlar geçen arabalara. Bazı evlereyse, manzarayı seyretmek için misafir gelmiştir; ev sahibi, bir küratörün ya da bir yetkili görevlinin kendinden hoşnut edasıyla arabaları işaret etmekte, bir önceki gün ya da ondan da önceki gün oralarda kimlerin oturduğunu anlatmaktadır.

Arabalarda son yolculuklarını gerçekleştirmekte olanlar, yol kenarında tüm bu olanları kayıtsız bakışlarla izlemektedirler, içlerinden bazılarıysa yaşama ve insanlara duydukları gereğinden fazla uzun sürmüş bir ilgiyi koruyor gibi görünmektedirler. Bazıları, başları önde, sessiz bir çaresizliğe gömülmüşlerdir; bazılarıysa, kendilerini izleyen kalabalığa, tiyatrolarda ya da tablolarla gördükleri türden özenli bakışlar atmaktadırlar. Çoğu gözlerini yummuş düşünmekte ya da darmadağınık düşüncelerini toparlamaya çalışmaktadır. İçlerinden yalnızca çıldırmış bir zavallı, korkudan dağılmış ve sarhoş olmuş bir halde şarkı söyleyip dans etmeye çalışmaktadır. Yine de, içlerinde, bakışlarıyla ya da beden diliyle, insanlardan merhamet dilenen tek bir kişi bile yoktur.

---

40 Bin Bir Gece Masalları (ç.n.)

Arabalarla aynı hızda giden, muhtelif atlı muhafızlar vardır; insanların yüzleri onlara çevrilmiştir ve onlara soru sormaktadırlar. Hep aynı soruyu soruyor olacaklar ki, cevabını alanlar üçüncü arabaya üşüşmektedirler. Üçüncü arabanın hizasındaki muhafızlar, kılıçlarıyla bir adamı işaret etmektedirler. Başlıca merak konusu, adamın içlerinden hangisi olduğudur; adam, arabanın arka kısmında, başı önde ayakta durmakta, yan tarafta oturmakta olan, elini tuttuğu zavallı bir kızcağızla konuşmaktadır. Adam, etrafındaki kalabalığa zerrece merak ya da ilgi duymamakta, sürekli kızcağızla konuşmaktadır. Upuzun St. Honoré Caddesi boyunca, insanlar ona bağırıp çağırmaktadırlar. Bu bağrış çağrışlar, onda bir miktar tepkiye yol açacak olsa bile, adamın tepkisi, sessiz bir tebessümden ya da uzun saçlarını daha da bir yüzüne dökecek şekilde başını sallamaktan öteye geçmemektedir. Kolları bağlı olduğundan yüzüne dokunamamaktadır.

Casus, namıdiğer hapishane kuzusu, kilisenin basamaklarında arabaların gelişini beklemektedir. İlk arabanın içine bakar; orada değildir. İkincisine bakar; orada da yoktur. İçinden “Beni sattı mı acaba?” diye geçirirken, üçüncü arabaya bakar ve birden yüzü aydınlanır.

“Evrémonde hangisi?” diye sorar arkasındaki adam.

“Şu arkadaki.”

“Kızın elini tutan mı?”

“Evet.”

“Cehennemin dibine git Evrémonde! Tüm soylular giyotine! Cehennemin dibine git Evrémonde!”

Casus, adamı, “Şşş!” diye usulca ikaz eder.

“Nedenmiş o yurttaş?”

“Zaten günahlarının bedelini beş dakika sonra ödeyecek. Bırakalım da azıcık huzur bulsun.”

Fakat adam “Cehennemin dibine git Evrémonde!” diye bağırmaya devam etmektedir. Evrémonde’un yüzü bir an için adama çevrilir, sonra casusu görür, ona dikkatle bakar ve kafasını çevirir.

Saatler üçü vurmak üzeredir; kalabalığı yarararak ilerleyen saban izi kavis yaptıktan sonra idam yerinde son bulur. Arabaların geçmesi için iki yana dağılan kalabalık, son arabanın geçişinin ardından yeniden bir araya gelip hep beraber giyotine doğru ilerler. En ön sırada, sanki halka açık bir parkta eğlenceyi izlemeye gelmiş gibi görünen, sandalyelere oturmuş harıl harıl örgü örmekle meşgul kadınlar vardır. İntikamcı Teğmen ön sıradaki sandalyelerden birinin üzerine çıkmış, arkadaşına bakınmaktadır.

“Thérèse!” diye seslenir tiz sesiyle. “Onu gören var mı? Thérèse Defarge!”

“Daha önce hiçbirini kaçırmamıştı,” der, ören bayan teşkilatından bir kız kardeş.

“Yok, bunu da hayatta kaçırmaz!” diye haykırır İntikamcı Teğmen rencide olmuş bir edayla. “Thérèse!”

“Daha yüksek sesle bağır,” diye akıl verir kadın.

Ah be İntikamcı Teğmen, istediğin kadar yüksek sesle bağır; seni duyamayacak ki. İstediğin kadar bağır çağır İntikamcı Teğmen, hatta küfürler, lanetler et; hiçbir şey onu geri getiremeyecek. Onu aramaları için oraya buraya kadınları gönder istersen; korkunç işler yapmış bu kadınlar, kendi arzularıyla onu bulmak için kendilerini feda ederler mi zannediyorsun?

“Kör talih!” diye haykırır İntikamcı Teğmen ayağını sandalyeye vurarak. “Arabalar geldi işte! Evrémonde’u kaşla göz arasında tahtalı köye gönderecekler, kadın hâlâ ortada yok! Örgüsü elimde kaldı, sandalyesi bomboş onu bekliyor. Üzüntümden, sinirimden ağlayacağım şimdi!”

İntikamcı Teğmen, üzüntüsünden ve sinirinden ağlamak üzere sandalyeden inerken, ölüm arabaları yüklerini boşaltmaya başlamışlardır. Azize Giyotin’in destekçileri iki dirhem bir çekirdek giyinmiş, hazır ve nazırdırlar. Çat! Bir kelle uçar ve havaya kaldırılıp kalabalığa gösterilir; daha bir dakika öncesinde, o kelle düşünebilir ve konuşabilir haldeyken ona

bakmaya tenezzül etmemiş olan ören bayanlar, “Bir!” diye sayarlar.

İkinci araba da yükünü boşaltıp oradan ayrılır; ardından üçüncüsü gelir. Çat! Ören bayanlar işlerine bir an olsun ara vermeden saymaya devam ederler: “İki!”

Evrémonde zannettikleri şahıs arabadan iner; peşinden terzi kızı dışarı çıkarırlar. Adam, tıpkı söz vermiş olduğu gibi, kızın sabırlı elini arabadan inerken de bırakmaz; onu, büyük bir gürültüyle bir inip bir kalkan makineye sırtı dönük olacak şekilde çevirir; kızcağız da yüzüne bakıp ona teşekkür eder.

“Siz olmasaydınız sevgili yabancı, bu kadar sakın kalamazdım; yaradılış itibarıyla, küçücük, zavallı bir şeyim, yüreksizin tekiyim. Siz olmasaydınız, bugün bizi ölüme gönderen Tanrı’ya düşüncelerimi böylesine açamaz, şu an böylesine rahat ve huzurlu olamazdım. Sizi bana Tanrı göndermiş olmalı diye düşünüyorum.”

“Ya da sizi bana,” der Sydney Carton. “Gözlerinizi benden ayırmayın sevgili çocuğum, başka da bir şey umurunuzda olmasın.”

“Siz elimi tutarken hiçbir şey umurumda değil. Eğer işlerini çabucak hallederlerse, elinizi bıraktığımda da aynı şeyi yapacağım.”

“Çabucak halledeceklerdir. Sakın korkmayın!”

Hızla erimekte olan bir kurban topluluğunun arasında beklemekte oldukları halde, sanki orada yalnızca ikisi varmış gibi konuşmaktadırlar. Aslında birbirlerinden son derece farklı olsalar da bu karanlık yolda yolları kesişen Doğa Ana’nın bu iki evladı, el ele, göz göze, kalp kalbe vermiş, fısıltıları birbirine karışarak konuşmaktadırlar; eve dönüp annelerinin koynunda dinlenmek üzere yola çıkmaya hazırlanmaktadırlar.

“Yürekli ve yüce gönüllü dostum, size son bir soru sorabilir miyim? Ben cahilimdir ve kafama takılan bir konu var.”

“Nedir o konu?”

“Çok sevdiğim bir kuzenim var; hayatta tek akrabamdır ve o da benim gibi öksüzdür. Benden beş yaş küçük ve güneyde bir çiftlik evinde yaşıyor. Yoksulluk bizi birbirimizden ayırdı; başıma gelenlerden haberi yok, okuma yazmam olmadığı için ona mektup yazamadım; hoş, okumam yazmam olsaydı bile, ona bunları nasıl yazardım, bilemiyorum. Böylesi daha doğru.”

“Evet, evet, böylesi daha doğru.”

“Buraya gelirken yol boyunca düşündüğüm ve bana güç veren o merhametli, cesur yüzünüze baktıkça düşünmeye devam ettiğim şey şudur ki; eğer Cumhuriyet yoksullara fayda sağlayacaksa, eskisi gibi açlık ve sefalet çekmeyeceklerse, kuzenim uzun bir ömür sürebilir, hatta yaşlılığını bile görebilir.”

“Devam et sevgili kız kardeşim.”

O hiç şikâyet etmeyen, sabır yüklü gözler yaşlarla dolar, dudaklar aralanıp titremeye başlar. “Sizce, sizi ve beni şefkatle bağrına basacağından şüphe etmediğim o yerde beklerken, zaman çok mu yavaş akacak?”

“Hayır çocuğum; orada zaman diye bir şey yok; keder diye bir şey de yok.”

“Yüreğime öyle su serptiniz ki! Öyle cahilim ki! Şimdi sizi öpebilir miyim? Vakit geldi mi?”

“Evet.”

Kız, adamı dudaklarından öper; adam da kızı; vakur bir ifadeyle birbirleri için dua ederler. Adamın bıraktığı boşta kalan el titrememektedir; o sabırlı yüzde yalnızca hoş ve pırıl pırıl bir metanet vardır artık. Kız, adamdan önce gidecek, hatta gitti bile... Ören bayanlar saymaktadırlar: “Yirmi iki!”

“Ben diriliş ve yaşamım,” diyordu Tanrı, “her kim ki bana iman eder, ölmüş olsa bile yaşar; yaşayanlar ve bana iman edenler asla ölmezler.”

Her kafadan yükselen mırıltılar, göğe kaldırılan yüzler, kalabalığın içindeki öne geçmek için itiş kakış ve dev bir dal-

ga gibi kabaran kalabalık; hepsi bir anlığına parlayıp kaybolur. Yirmi üç.

O gece şehirde ondan bahsederken, bu zamana kadar orada gördükleri en huzurlu yüzün o adamınki olduğunu söylediler. Hatta bazıları onun âdeta bir peygamber gibi mübarek bir görünüşe sahip olduğunu iddia ettiler.

Bir süre önce, aynı bıçağa kurban gidenlerin en dikkat çekenlerinden biri olan bir kadın, aynı darağacının dibinde idam edilmek üzere sırasını beklerken, aklından geçenleri yazmak için izin istemişti.⁴¹ Eğer Carton'ın da kendini ifade etme fırsatı olsaydı, şu tür kehanetlerde bulunurdu:

“Barsad'ın, Cly'n, Defarge'n, İntikamcı Teğmen'in, jüri üyesinin, yargıçların; yani kökü kazınan eski zalimlerin yerini alan bu yeni zalimlerin, tedavülden kalkmadan önce, intikam dağıtan bu aletle can vereceklerini görebiliyorum. Bu dipsiz uçurumdan çıkıp yükselen güzel bir şehir ve pırıl pırıl insanlar görüyorum; bu insanların, gerçek anlamda özgür olabilmek için uzun yıllar süren mücadelelerinde kâh zafer kazandıklarını, kâh 'yenildiklerini görüyorum; geçmiş dönemlerin kötülüğünden doğan günümüze ait bu kötülüğün, yavaş yavaş miadını doldurup yok olduğunu görüyorum.

Uğruna yaşamımı feda ettiğim insanların, bir daha göremeyeceğim o İngiltere'de, huzurlu, üretken, refah içinde ve mutlu yaşadıklarını görüyorum. Kucağında benim adımla taşıyan çocuğuyla onu görüyorum. Yaşlanmış ve iki büklüm olmuş olsa da, hastalığını yenmiş ve muayenehanesinde huzurla hastalarına bakan babasını görüyorum. Kadim dostları olan, o iyi yürekli yaşlı adamın, bir on yıl daha tüm varlığıyla yaşamlarına güzellik kattıktan sonra, hak ettiği huzura kavuşmak için bu dünyadan göçtüğünü görüyorum.

Onların, onların torunlarının ve daha sonraki kuşakların yüreğinde kutsal bir yere sahip olduğumu görüyorum. Onu görüyorum; yaşlı bir kadın olmuş, bugünün her yıl

---

41 Girondinlerden Madam Roland. (c.n.)

dönümünde benim için gözyaşı döküyor. Onu ve kocasını görüyorum; bu dünyadaki devirlerini tamamlamışlar, fânî yataklarında son kez yan yana yatıyorlar; ikisi de ruhlarında bana, birbirlerine verdikleri kadar onurlu ve kutsal bir yer vermişler.

Benim adımı taşıyan, bağrına bastığı çocuğunun, bir zamanlar benim gittiğim yoldan gidip başarılı olduğunu görüyorum; hatta öyle başarılı oluyor ki, ismim, onun ışııyla pırıl pırıl parlıyor ve ismime sürdüğüm tüm o lekeler silinip gidiyor. Adil ve şerefli bir adam ve yargıç olan bu çocuğun, yine benim adımı taşıyan bir oğlunun olduğunu görüyorum; çok aşına olduğum bir alna ve altın sarısı saçlara sahip oğlunu buraya getirip, ona titrek ve yumuşacık sesiyle benim hikâyemi anlatıyor.

Bu, hayatımda şimdiye kadar yaptığım en ama en güzel şey ve şimdi hayatımda hiç tatmadığım kadar büyük bir huzurla istirahat etmeye gidiyorum.”